

วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2564
Vol. 4 No. 1 January - April 2021

ISSN: 2697-6471 (Online)

วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Journal of Multidisciplinary in Humanities and
Social Sciences

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2564

Vol. 4 No. 1 January – April 2021

ISSN: 2697-6471 (Online)

วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยวารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านการศึกษาเชิงประยุกต์และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ดังนี้

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับ สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ ด้านการศึกษาเชิงประยุกต์และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3) บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความในลักษณะวิจารณ์หรืออธิบายเหตุผลสนับสนุนประเด็นที่เห็นด้วย และ มีความเห็นแตกต่างในมุมมองวิชาการ

วารสารมีกระบวนการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) ทั้งนี้บทความจากผู้นิพนธ์ภายในจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร ส่วนบทความจากผู้นิพนธ์ภายนอกจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายใน หรือหน่วยงานที่จัดทำวารสารที่มีความเชี่ยวชาญในสาขา และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์

กำหนดการเผยแพร่

ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน) คือ	ฉบับที่ 1	มกราคม – เมษายน
	ฉบับที่ 2	พฤษภาคม – สิงหาคม
	ฉบับที่ 3	กันยายน – ธันวาคม

เจ้าของ

สมาคมหลวงพ่อกใหญ่

ที่ปรึกษา

ดร.จักร์พงษ์ เปี่ยมเมตตา ประธานสมาคมหลวงพ่อกใหญ่

บรรณาธิการ

พระปลัดสมชาย ปโยโค (ดำเนิน), ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

Prof. ZHOA Shulan

Institute of Southeast Asian Studies
Yunnan Academy of Social Sciences,
China

Dr. Chai Ching Tan

Mae Fah Luang University, Thailand

ศ.ดร. จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร. เสรี วงษ์มณฑา
รศ.ดร. สันญา เคนาภูมิ
รศ. สิทธิพันธ์ พุทธหุน
ผศ.ดร. ภูมิภควัธจ์ ภูมิพงศ์คชศร

ผศ.ดร. ญาณกร ไท่ประยูร
ดร. ณัฐพัชร์ มณีโรจน์
ดร. รุ่งโรจน์ สรงสะบุญ
ดร. ธัญชนันท์ จันทร์ทรงพล
ดร. สุวรรณี ฮ้อแสงชัย
ดร. กীরติวรรณ กัลยณมิตร
ดร. จันทนา อุดม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ณัฐมน นานโพธิ์ศรี

สำนักงานกองบรรณาธิการ

สมาคมหลวงพ่อกใหญ่

39/21 ม.9 ต.ทรงคะนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ 10130

มหาวิทยาลัยพะเยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
รัตนโกสินทร์
สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยสยาม
สถาบันรัชต์ภาคย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สถาบันรัชต์ภาคย์

บทบรรณาธิการ

วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences) โดย สมาคมหลวงพ่อใหญ่ สำหรับฉบับนี้ได้รับความสนใจจากคณาจารย์ นักวิชาการ และ นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา บทความในวารสารฉบับนี้มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ของโรคระบาดที่เกิดขึ้นในภูมิภาคต่างๆ ของโลกรวมทั้งประเทศไทย กองบรรณาธิการขอแนะนำบทความที่น่าสนใจ ดังนี้

รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชน ประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในภาคใต้ โดย **พระคมสัน เจริญวงศ์** บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินและติดตามโครงการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลภาคใต้ 2) เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และสร้างนวัตกรรมสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลภาคใต้ และ 3) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือและกลไกการทำงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลภาคใต้กับหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดย 1) ประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ตามรูปแบบซีพีบี (CIPP Model) 2) สัมภาษณ์แบบเจาะลึกกรายบุคคล สังเกตการณ์โดยตรงและมีส่วนร่วม และการประชุมกลุ่มย่อย

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ โดย **ศุคราภรณ์ ตั้งแตงลำ, อริยา พงษ์พานิช** บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ รูปแบบการวิจัยเป็นแบบเชิงปริมาณ กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 400 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดย **ปรมัตต์จ ใสสะอาด, เฉลิมพล จตุพร และ มนูญ โตะยามา** การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบต้นทุนรวมและรายได้สุทธิของการผลิตข้าว

สังข์หยดอินทรีและข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป และ (2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แนวคิดฟังก์ชันการผลิตเป็นกรอบการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยด จำนวน 178 ราย จำแนกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดอินทรี จำนวน 66 ราย และเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป จำนวน 112 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่ายและใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ การทดสอบสถิติที (t-test) และการถดถอยพหุคูณ ด้วยวิธีการลดรูปตัวแปร

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน โดย **โสมวลี ชยามฤต** บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยดำเนินดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงซึ่งพิจารณาเลือกจากผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และเกี่ยวข้องกับเรื่อง ที่ศึกษาเป็นอย่างดี โดยคัดเลือกจากผู้บริหารในองค์การภาครัฐและภาคเอกชนที่มีความทันสมัยและให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการนำดิจิทัลมาใช้ในการบริหารและการปฏิบัติงานและมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้จำนวน 12 คน เพื่อนำข้อมูลมาดำเนินการวิเคราะห์ผลในลักษณะพรรณนา

การสู่ขวัญของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในจังหวัดศรีสะเกษ โดย **บุรณเซน สุขคุ้ม** บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพิธีกรรมสู่ขวัญของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในจังหวัดศรีสะเกษ 2) เพื่อศึกษาคุณค่าของพิธีกรรมสู่ขวัญของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำพิธีกรรม ผู้นำทางศาสนา ผู้นำด้านวัฒนธรรม เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย การสังเกตอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

นวัตกรรมทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 โดย **จิตรระวี ทองเถา** วัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวัตกรรมทางการเงินกับการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 และ 2) เพื่อ

ศึกษานวัตกรรมทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ สถิติเชิงพรรณนา ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาความสัมพันธ์โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการสร้างสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณด้วยวิธีแบบเป็นขั้นตอน

อิสลามบำบัดสำหรับผู้ติดสารเสพติด โดย **ณัฐนิชา กันชัน, อรรถพล สุขคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง และ อรัญญา วิริยสกุล** บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอิสลามบำบัดสำหรับผู้ติดสารเสพติดว่าเป็นอย่างไร และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นประโยชน์ของอิสลามบำบัดต่อผู้ติดสารเสพติด รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 14 ราย แบ่งเป็นผู้ติดสารเสพติดที่ผ่านการบำบัดแบบอิสลามบำบัดจำนวน 10 ราย พี่เลี้ยงที่ปฏิบัติงานบำบัดจำนวน 2 ราย ครูใหญ่ของโรงเรียน 1 ราย และ ผู้ดูแลโครงการจำนวน 1 ราย ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาในการบรรยายเชิงพรรณนา

กองบรรณาธิการขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงบทความให้เป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อการพัฒนาวารสารเข้าสู่การรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารไทย (TCI) ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

พระปลัดสมชาย ปโยโค (ดำนีน), ดร.
บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทบรรณาธิการ

I – VI

บทความวิจัย

รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชน ประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในภาคใต้ <i>พระคมสัน เจริญวงศ์</i>	1 – 11
ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวแบบปรกติใหม่ <i>ศุศราภรณ์ ตั้งแตงลำ, อริยา พงษ์พานิช</i>	12 – 24
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง <i>ปรมัตต์จ์ ไสสอาด, เฉลิมพล จตุพร และ มนูญ โต๊ะยามา</i>	25 – 37
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การ ภาครัฐและเอกชน <i>โลมวลี ชยามฤต</i>	38 – 50
วิเคราะห์การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักกฎหมายทันตสูตรกับ โครงการชิม ช้อป ใช้ <i>พระกุศล สุภเนตโต</i>	51 – 62
วิเคราะห์ทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก <i>พระมหาพงศ์ศิริ ปญญาวิโร</i>	63 – 73
วิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปหลวง พ่อโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี <i>พระใบฎีกาวิเชียร แดงประเสริฐ</i>	74 – 83
การวิเคราะห์แนวทางดเว้นจากความเสื่อมในปราภวสูตร <i>พระมหาภิกขิตถิณัฐ์ สุกิตติเมธี</i>	84 – 95

สารบัญ

	หน้า
พระฐานานุกรมของพระราชอาคันในคณะสงฆ์ไทย พระครูปลัดพุทธิวัฒน์ โปธิกรพูนศิริ และ ประเสริฐ อินทร์รักษ์	96 – 107
การสูญวิญญของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในจังหวัดศรีสะเกษ บูรณเชน สุขคุ้ม	108 – 122
การฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์: สภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนานักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม นิภาพรรณ เจนสันติกุล	123 – 134
พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ จุมพล ไพธิสุวรรณ	135 – 148
องค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา ดลวรรณ พวงวิภาต	149 – 160
การจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัล กิตติพงษ์ แซ่เจี๊ยว	161 – 176
ประสิทธิผลการบริหารภาครัฐแนวใหม่ของศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม ภาวนา พงศ์ปริตร	177 – 191
การศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการสื่อสาร การตลาดแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม ของจังหวัดจันทบุรี วิจิตรา บุญแล, เสรี วงษ์มณฑา, ชวลีย์ ณ ถลาง และ กาญจน์นภา พงศ์พันธ์	192 – 201
กลยุทธ์การตลาดสีเขียวที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการ ท่องเที่ยวของชาวไทยในเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง รัตนา ชัยกัลยา	202 – 213

สารบัญ

	หน้า
นวัตกรรมทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการ ธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 <i>จิตระวี ทองเถา</i>	214 – 224
การเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ระหว่างนักเรียน ห้องเรียนปกติและนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์- คณิตศาสตร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 <i>นิลาวัลย์ ง้าวกาเขียว, สุวิมล ตีรกานันท์ และ กมลทิพย์ ศรีหาเศษ</i>	225 – 241
การประกันภัยพืชผลทางการเกษตร: กรณีข้าว <i>วระเดช ภาวัตเวคิน</i>	242 – 255
อิสลามบำบัดสำหรับผู้ติดสารเสพติด <i>ณัฐนิชา กันชนัน, อรรถพล สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง และ อรัญญา วิริยสกุล</i>	256 – 268
ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร <i>กาญจนา วิสัย</i>	269 – 283
การนำหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชย์มาตรา 223 มาใช้แทนหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้อง ป้องกันผลตามกฎหมายอังกฤษ <i>ศุภยทุธชาติประสิทธิ์ และ กรศุทธิ ขอพวงกลาง</i>	284 – 296
ความต้องการมีคฤหัสถ์ของผู้ประกอบกิจการท่องเที่ยว ใน 5 จังหวัด ท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคใต้ <i>ปัทมิตา ฮันท์, ศรุตม์ เพชรสกุลวงศ์ และ ศรีสุพร ปิยรัตน์วงศ์</i>	297 – 311
บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 <i>กรรณิการ์ ทองใบ และ ประเสริฐ อินทร์รักษ์</i>	312 – 328

สารบัญ

หน้า

การวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยว และปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของ จังหวัดราชบุรี	329 – 339
---	-----------

ชลธิชา พันธุ์สว่าง, เสรี วงษ์มณฑา, ชวลีย์ ณ ถลาง และ
กาญจน์นภา พงศ์พนรัตน์

บทความวิชาการ

บริหารความเสี่ยงอย่างไรให้องค์กรไร้วิกฤต ชัดดียวา ดวงสำราญ	340 – 351
---	-----------

บทความวิจารณ์

ถวายนเงินให้ถูกวิธี พระสราวุธ ฐิตลีโล (ปานทับทิมทอง)	352 – 357
พุทธทาสภิกขุ: มองชีวิตและสังคมด้วยความว่าง พระปลัดคมศักดิ์ สติสมปโน (รุ่งศิริ)	358 – 364
มรณยูติธรรม: ชาวพุทธควรคิดอย่างไรกับโทษประหารชีวิต พระครูใบฎีกาจินตศักดิ์ จิตตปุณฺโณ	365 – 373

บทความวิจัย

การเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี พระมหาประจักษ์ พนาลัย, นิรุทธ์ วัฒนภาส	374 – 387
รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพ และการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำเขต 9 เนริกา เกิดนาสาร, ภัทรพล มหาจันทร์ และ ชิตชงค์ นันทนาเนตร	388 – 398

รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชน ประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในภาคใต้

A Model the Buddhist Well-being Support of the Sub-District People Training Center in the Southern Thailand

พระคมสัน เจริญวงศ์

Phra Komsan Jalearnwong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: sanpkk@hotmail.com

Received June 18, 2020; Revised July 24, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินและติดตามโครงการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลภาคใต้ 2) เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และสร้างนวัตกรรมสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลภาคใต้ และ 3) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือและกลไกการทำงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลภาคใต้กับหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดย 1) ประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ตามรูปแบบซีพี (CIPP Model) และ 2) สัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล สังเกตการณ์โดยตรงและมีส่วนร่วม และการประชุมกลุ่มย่อย ผลการวิจัยพบว่า

1. การประเมินความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมต่อกิจกรรมของโครงการด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต มีความเห็นต่อกิจกรรมของโครงการอยู่ในระดับมาก

2. พัฒนาการองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมะเพื่อรักษาสุขภาพจิตใจผู้ป่วยติดเตียง ให้กำลังใจคนแก่ติดบ้าน พื้นฟูศิลปวัฒนธรรมดนตรีโละโกะฉ่า พัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าแพรวหา ต่อยอดสัมมาชีพ ชุมชน การถักหมวก ข้าวสังข์หยด แกงไตปลาแห้ง และน้ำพริก 5 รส สร้างนวัตกรรมสุขภาวะเชิงพุทธด้วยการใช้หลักธรรมง่าย ๆ เพื่อรักษาสุขภาพจิตใจต่อสู้กับโรค ใช้ดนตรีบำบัดช่วยสร้างสมาธิเพื่อรักษาโรค ใช้อาหารพื้นบ้านปลอดสารเพื่อรักษาสุขภาพ

3. มีภาคีเครือข่ายทำงานเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางกายและใจ พื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมสัมมาชีพ ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เทศบาล โรงเรียน กลุ่มสตรีแม่บ้าน และประชาชนในพื้นที่

คำสำคัญ: สุขภาวะเชิงพุทธ; การเสริมสร้าง; เครือข่าย; กลไกการทำงาน

Abstract

This Article aimed to study (1)evaluating and keeping in touch the project of the Buddhist well-being support of the Sub-District people training center in the Southern Thailand, (2) developing the knowledge and innovation of the Buddhist well-being support of the Sub-District people training center in the Southern Thailand, and (3) creating the co-operation and working mechanism of the Sub-District people training center in the Southern Thailand with a government sector, private sector and community. A research methodology was a survey research and participant observation research by 1. Content aspect, input factor aspect, process aspect and production aspect according to CIPP model, and 2. In-depth interview through individual and direct and participatory observations and small group meeting. The research results were found as follows:

1. To evaluate the opinions of participants to activity of the project for content aspect or environmental atmosphere, input factor aspect, process aspect and production aspect, had the opinions to the activity of the project at the high level.

2. To develop the knowledge about Dhamma for treatment the mental state of bedridden patients, to recover the art and culture of Lokocha music, to develop the local wisdom of Praekha weaving, to support the community right livelihood, hat knitting, Sangyod rice, dried fish curry and five-favour chilli paste, to create the innovation of Buddhist Well-being through simply Dhamma for treatment the mental state to fight with disease by using the music for helping to create the concentration for disease treatment, by the local food for health keeping.

3. To have the working partners network for support the physical and mental health, to recover the arts and culture, to promote the right livelihood such as provincial Buddhism office, human security and social development office, community development office, Sub-District health promoting hospitals, municipalities, schools, housewife groups, and local people.

Keywords: Buddhist Well-beings; Promotion; Network; Working Mechanism

บทนำ

การพัฒนาแบบทุนนิยมได้ทำให้ประเทศมีเศรษฐกิจและการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานดีขึ้น มีกลุ่มทุนระหว่างประเทศหลังโหลเข้ามาลงทุน รัฐบาลได้ส่งเสริมสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับการผลิตและการขนส่ง มีการสร้างนิคมอุตสาหกรรมรอบ ๆ กรุงเทพฯ แรงงานภาคเกษตรกรรมได้หลังโหลเข้ามาขายแรงงานเพื่อแลกกับเงินและค่าจ้าง มีพฤติกรรมแบบต่างคนต่างอยู่ วัฒนธรรมใหม่ทางไกลจากวัด ใช้ของหรูหรา ท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่ออวดอ้างซึ่งกันและกัน มีพฤติกรรมบริโภคนิยมแฝงใฝ่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เรียกร้องให้รัฐบาลใช้นโยบายทางเศรษฐกิจที่เปิดเสรีมากขึ้น (ณัฐพงษ์ สกกุลเสียว, 2553) เศรษฐกิจไทยได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เครื่องอุปโภคบริโภคภายในประเทศขายได้สะดวก เกิดการจ้างงาน ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น การค้าขายในประเทศและต่างประเทศขายตัวเพิ่มมากขึ้น (เรื่องวิทย์ ลิมปนาท, 2537)

การใช้ระบบทุนนิยมนำการพัฒนาประเทศมีอันต้องเจอกับวิกฤติเมื่อปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้เข้าสู่วิกฤติทางเศรษฐกิจ ที่เรียกว่า “วิกฤติต้มยำกุ้ง” เกิดกระแสต่อต้านทุนนิยมและการพัฒนาความล้มเหลวของเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าว เกิดความไม่ไว้วางใจ หวั่นกลัวทุนนิยมในฐานะภัยคุกคามจากโลกภายนอก ทำให้เกิดกระแสตื่นตัวของแนวคิดชุมชนนิยมและท้องถิ่นนิยม (เสาวณิต จุลวงศ์, 2561) และได้หันมาเน้นพัฒนาระดับชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง ระบบชุมชนของประเทศไทยมีความเชื่อและนับถือพระพุทธศาสนา มีวัดเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจ เป็นสถานที่จัดกิจกรรมสำคัญในวาระต่าง ๆ วัดและพระสงฆ์มีบทบาทมากขึ้น โดยอาศัยใช้หลักธรรมะช่วยบำบัดความทุกข์ที่เกิดจากพิษทางเศรษฐกิจ จิตใจสงบ ค้นหาความทุกข์ที่เกิดขึ้นโดยใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นต้น

คณะสงฆ์ไทย ภายใต้การกำกับของมหาเถรสมาคม ได้ให้ความสำคัญกับชุมชนตลอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2518 ได้ก่อตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) มีวัตถุประสงค์ให้พระสงฆ์เป็นผู้นำในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อช่วยประชาชนให้สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ตามสมควรในด้านต่าง ๆ 8 ด้าน คือ ศีลธรรมและวัฒนธรรม สุขภาพอนามัย สัมมาชีพ สันติสุข ศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ กตัญญูกตเวทิตาธรรม และสามัคคีธรรม และมีหลายหน่วย อ.ป.ต. ไม่สามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ จึงเห็นสมควรที่จะพัฒนาส่งเสริมการดำเนินงานร่วมกับชุมชนเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อไป

จากเหตุผลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามพันธกิจ ยกกระดับการช่วยเหลือประชาชน สร้างชุมชนและสามารถทำงานร่วมกันภาคีเครือข่ายอย่างเข้มแข็ง เกิดหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลต้นแบบส่งเสริมสุขภาวะเชิงพุทธในพื้นที่ภาคใต้ และเป็นรูปแบบการพัฒนาต่อยอดการทำงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในภาคใต้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินและติดตามโครงการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลภาคใต้
2. เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และสร้างนวัตกรรมสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลภาคใต้
3. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือและกลไกการทำงานของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลภาคใต้กับหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะ

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization (WHO), 1998) นิยามไว้ว่า สุขภาพ หมายถึง สภาวะอันสมบูรณ์ของภาวะทางกาย จิต การดำรงชีวิตในสังคมอย่างปกติสุข และสุขภาพนั้นไม่ได้หมายถึงการปราศจากโรคภัยไข้เจ็บเพียงเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงสุขภาพจิตที่ดีอีกด้วย

เคมม์ และโคลส (Kemm and Close, 1995) ได้กล่าวว่า สุขภาพ คือ ความสมบูรณ์ของบุคคล ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสุขภาพสังคม โดยความสมบูรณ์ทั้ง 3 ด้าน จะต้องปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ไม่มีการเจ็บป่วยของร่างกาย และจะต้องมีภาวะสมบูรณ์ของร่างกาย

สุรเกียรติ์ อาชานุกาพ (2550) ได้กล่าวว่า การเสริมสร้างสุขภาพ คือ กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในการทำให้ประชาชนมีความสามารถในการควบคุมปัจจัยที่กำหนดสุขภาพอันจะมีผลดีต่อสุขภาพ และเป็นการบริการโดยบุคลากรสาธารณสุขเกิดการเสริมสร้างสุขภาพแก่ผู้บริการ เช่น การให้ความรู้ด้านสุขภาพ เป็นต้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2549) ได้กล่าวว่า สุขภาพ คือ ภาวะที่มีความสุข ปราศจากความทุกข์ ไร้สิ่งบีบคั้น ตัดขาดหรือทำให้เป็นทุกข์ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ เป็นภาวะที่พฤติกรรมและความสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม จิตใจ และปัญญาถูกพัฒนาขึ้นมาจนสมบูรณ์ ลักษณะที่สมบูรณ์นี้จะเรียกว่าความสุขแนวพุทธหรือสุขภาวะแนวพุทธก็ได้

สรุปได้ว่า สุขภาพ คือ ภาวะที่มีความสุข ไม่มีความทุกข์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีความสุขทั้งทางกายและทางใจ

แนวคิดเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลโครงการ

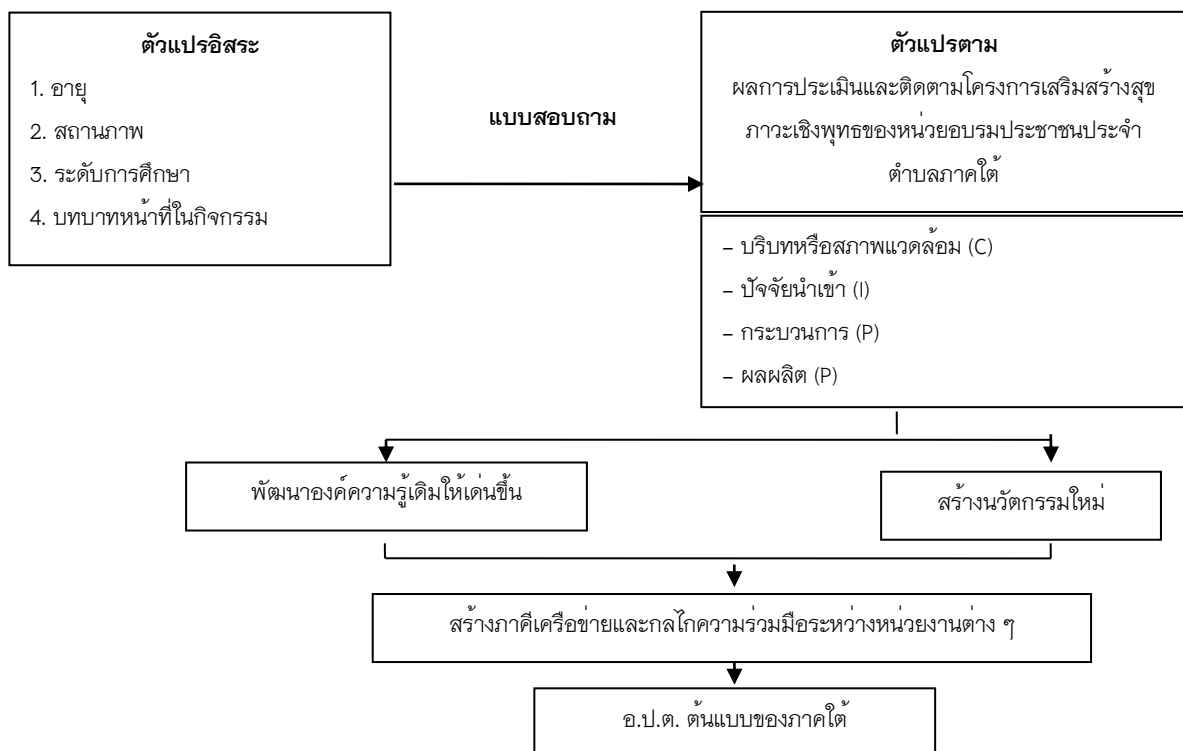
การติดตามโครงการ หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า การดำเนินการ และผลการดำเนินงาน เกี่ยวกับโครงการเพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback System) สำหรับการกำกับ ทบทวน และแก้ปัญหาขณะดำเนินโครงการ การประเมินผลโครงการ หมายถึง กระบวนการตรวจสอบและตัดสินคุณค่า (Value Judgment) เกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า การดำเนินงาน และ

ผลการดำเนินโครงการ เพื่อเป็นสารสนเทศสำหรับการปรับปรุงการดำเนินโครงการ สรุปผลสำเร็จของโครงการและพัฒนาโครงการต่อไป (สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร, 2559) ประเมินโครงการแบบ CIPP Model (Stufflebeam, 2003) มี 4 อย่าง คือ การประเมินบริบท การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต มีองค์ประกอบในการวัดผลภายใต้มุมมองแต่ละด้าน คือ วัตถุประสงค์ ตัวชี้วัด เป้าหมาย และแผนงานโครงการที่ตั้งใจ (Kaplan and Norton, 1996)

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้

การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการที่ช่วยรวบรวม จัดเก็บ วิเคราะห์และกำหนดประเด็น รวมไปถึงการเผยแพร่องค์ความรู้ที่มีประโยชน์และมีความจำเป็นต่อการพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าขององค์กร (ประภัสสร ทองยินดี, 2558) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประสิทธิผลขององค์กร บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างสร้างสรรค์ พัฒนาและหาความรู้รูปแบบใหม่ ๆ เพื่อเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอก สามารถเชื่อมโยงระหว่างความรู้ดั้งเดิมและความรู้สมัยใหม่ (ลาวัลย์ สุขยิ่ง, 2550)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

แนวทางการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) แบบมีส่วนร่วม (Participant) โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการสำรวจประเมิน 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ตามรูปแบบชิปปี้ (CIPP Model) ระยะที่ 2 เป็นการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) สัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล สังเกตการณ์โดยตรงและการมีส่วนร่วมกิจกรรม

พื้นที่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

พื้นที่วิจัยในครั้งนี้ได้คัดเลือกจากการนำเสนอโครงการจัดกิจกรรมของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดและได้ยื่นเสนอของบประมาณผ่านสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ โดยการคัดเลือกของคณะกรรมการตามความเหมาะสมและความพร้อมตามท้องถิ่นนั้น ๆ ได้แก่ คณะสงฆ์ภาค 16 คัดเลือก 2 หน่วย ได้แก่ วัดลัญจิวาราม และวัดกะทู้ จังหวัดภูเก็ต และคณะสงฆ์ภาค 18 ได้แก่ วัดหัวเตย และวัดควนแพรงหา จังหวัดพัทลุง

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ คือศึกษาพระสงฆ์ บุคลากรสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด บุคลากรโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ครู นักเรียน และประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมและเข้าร่วมฝึกอบรมของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตามรายชื่อการขึ้นเข้าร่วมกิจกรรมและการฝึกอบรม จำนวน 347 รูป/คน โดยใช้การเทียบตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากร ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 186 รูป/คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนาและออกแบบ ประกอบไปด้วย

1. แบบสอบถาม ใช้การประเมินโครงการด้านต่าง ๆ ตามรูปแบบชิปปี้ (CIPP Model) แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนร่วมต่อกิจกรรมของโครงการทั้ง 4 ด้าน เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)
2. การสังเกตการณ์โดยตรง (Direct Observation) ใช้การสังเกตจากการทำกิจกรรม การเข้าร่วมอบรม การแสดงและลีลาท่าทาง การปรุงอาหาร การทอผ้า และการช่วยผู้ป่วยติดเตียง เป็นต้น
3. การมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participant) ใช้การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในภาคใต้ ร่วมมือพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างนวัตกรรมสุขภาพวะเชิงพุทธ โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมและสร้างนวัตกรรม
4. ประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เป็นการระดมความคิดร่วมกับภาคีเครือข่ายความร่วมมือที่ทำงานร่วมกับหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ได้แก่ คณะสงฆ์จังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด โรงเรียน เทศบาล ชุมชน เป็นต้น

5. ค้นหาค้นหาที่กจากเอกสารอื่น ๆ จดบันทึกจากเอกสารในพิพิธภัณฑการเรียนรู้ หนังสือเกี่ยวกับประวัติของวัดและวัฒนธรรมชาวบ้าน และข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ค้นคว้าจากหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามรูปแบบซีบีพี (CIPP Model)
3. สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องแบบเจาะลึกรายบุคคล
4. สังเกตการณ์โดยตรงจากการมีส่วนร่วมกิจกรรมและการฝึกอบรม สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล วัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่
5. ประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับภาคีเครือข่าย สร้างกลไกและความร่วมมือการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต มัธยฐาน และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์ การมีส่วนร่วม การสังเกตการณ์ และการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุเฉลี่ย 10-20 ปี จำนวน 59 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 31.72 เป็นฆราวาส (หญิง) จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 61.29 มีระดับการศึกษา ประถมศึกษา จำนวน 61 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 32.80 มีบทบาทเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ จำนวน 136 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 73.12

วัตถุประสงค์ที่ 1. ผลการวิจัยพบว่า การประเมินความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมต่อกิจกรรมของโครงการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม ($\bar{X} = 4.21$) ด้านปัจจัยนำเข้า ($\bar{X} = 4.17$) ด้านกระบวนการ ($\bar{X} = 4.13$) ด้านผลผลิต ($\bar{X} = 4.24$)

วัตถุประสงค์ที่ 2. ผลการวิจัยพบว่า การถอดบทเรียนมีทั้งหมด 4 โครงการ โดยศึกษาการพัฒนาองค์ความรู้ การสร้างนวัตกรรมสุขภาพเชิงพุทธ และปัจจัยสำเร็จและอุปสรรค มีดังนี้

1. “โครงการธรรมะรักษาใจ เยี่ยมคนไข้ ให้กำลังใจคนป่วย” พัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้ป่วยติดเตียงและคนแก่ติดบ้าน ลงพื้นที่หาข้อมูลดิบและสภาพแวดล้อม นำมาถอดบทเรียนหาจุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาส เพื่อแก้ไขปัญหา โดยใช้หลักธรรมที่ชาวบ้านเข้าใจง่ายรักษาสุขภาพจิตใจเพื่อให้สุขภาพกายแข็งแรง 5 อย่าง ได้แก่ อย่าเสียเวลาระลึกความหลัง สวดมนต์แผ่เมตตา รู้คุณค่าชีวิตที่แท้จริง ชีวิตคือธรรมชาติ และทำให้เป็นสุข ปัจจัยความสำเร็จคือการมี

ความสัมพันธ์กับชุมชน และทำงานเชิงพื้นที่ของภาคีเครือข่าย อุปสรรคคือสภาพแวดล้อมและการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมีความยากลำบาก

2. “โครงการวัฒนธรรมดนตรีศิลปะโละโกะฉ่า” พัฒนาฟื้นฟูศิลปะวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวกะทู้ซึ่งเป็นคนเชื้อสายจีน มีการตีกลอง ฉาบเล็ก ฉาบใหญ่ โละ โท้ โดยใช้ดนตรีบำบัดเพื่อรักษาสุขภาพ บริหารร่างกายและฝึกจิตให้เป็นสมาธิตามจังหวะดนตรี ปัจจัยความสำเร็จคือองค์ความรู้ผู้ฝึกสอนและการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน อุปสรรคคือมลพิษทางเสียงและขาดงบประมาณสนับสนุน

3. “โครงการสัมมาชีพ ทอผ้า ถักหมวก และทำหน้ากากผ้า” พัฒนาองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ต่อยอดความรู้ใหม่ใช้เวลาว่างสร้างรายได้ โดยเน้นการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ทำอาชีพสุจริต ปัจจัยความสำเร็จคือความมุ่งมั่นต้องการพัฒนาความรู้ของบรรพบุรุษให้เป็นอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ อุปสรรคคือขาดความเชี่ยวชาญการตลาดและต้นทุนผลิต

4. “โครงการสัมมาชีพผลิตภัณฑ์ข้าวสังข์หยด แกงไตปลาแห้ง และน้ำพริก 5 รส” พัฒนาจากความรู้อาหารท้องถิ่นภาคใต้ เน้นรสชาติแบบชาวใต้แต่คงไว้ซึ่งประโยชน์ทางสุขภาพเหมาะสำหรับคนรักสุขภาพ โดยเน้นการซื้อสัตย์ต่ออาชีพ ไม่เอาเปรียบผู้บริโภค ปัจจัยความสำเร็จคือความพร้อมเพิ่กันของกลุ่มสมาชิกและการร่วมมือของผู้นำชุมชน อุปสรรคคือขาดความเชี่ยวชาญการตลาด

วัตถุประสงค์ที่ 3. ผลการวิจัยพบว่าการร่วมมือทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นภาคีเครือข่ายส่งเสริมสุขภาวะ พื้นฟูศิลปวัฒนธรรม พัฒนาอาชีพ ได้แก่ คณะสงฆ์จังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล โรงเรียน ชุมชน เป็นต้น โดยมีกลไกการทำงานร่วมกันปรึกษาหารือ ทำความเข้าใจและออกแบบกิจกรรมร่วมกัน ระดมความคิดทำงานเชิงพื้นที่ นำผลที่ได้มาถอดบทเรียนเพื่อหาแนวทางแก้ไขและสรุปบทเรียนร่วมกัน

อภิปรายผลการวิจัย

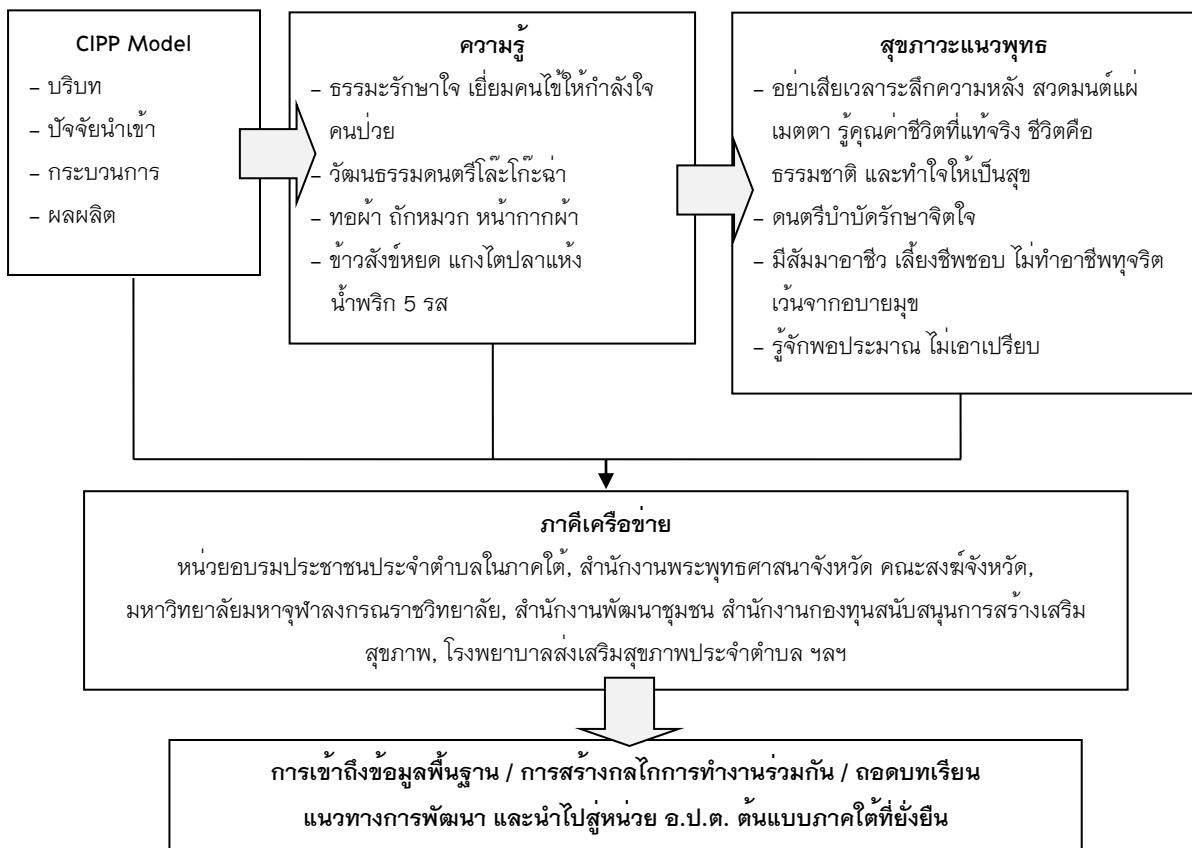
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าการประเมินความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมต่อกิจกรรมของโครงการฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ยอดเยี่ยม สอนเฉลิม (2552) ในการประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพตามแนวทางสุขบัญญัติแห่งชาติ โรงเรียนบ้านปากหว้า ซึ่งพบว่าครู นักเรียน และผู้ปกครอง มีความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการโรงเรียนส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพ ตามแนวสุขบัญญัติแห่งชาติ โรงเรียนบ้านปากหว้า 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่ามีการพัฒนาองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของภาคใต้ ได้แก่ ผ้าทอแพรวหา แกงไตปลาแห้ง น้ำพริก 5 รส สร้างอาชีพ สร้างรายได้จุลเจือครอบครัว สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธนิตา ผาติเสนะ และฐิติมา โพธิ์ชัย (2562) ในการจัดการความรู้ปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะชุมชน และคุณค่าผู้สูงอายุในสังคมสูงวัย ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งพบว่า ชุมชนมีศักยภาพหลายด้าน มีภูมิปัญญาท้องถิ่น

อาหารพื้นบ้าน เช่น หม่าหมู หม่าเนื้อ ไส้กรอก ผัดหมี่โคราชกิ่งสำเร็จรูป ผักพื้นบ้านปลอดสารพิษ โดยมีกระบวนการจัดการความรู้ปัญญาปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารในชุมชนสู่ตลาด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่ามีการร่วมมือทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นภาคีเครือข่ายส่งเสริมสุขภาพ ใช้ศิลปะและวัฒนธรรมทางดนตรีเพื่อรักษาสุขภาพเป็นการบริหารร่างกายและการทำสมาธิ ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาช่วยเยียวยารักษาสุขภาพจิตใจ ทำให้สุขภาพจิตใจเข้มแข็งซึ่งมีผลต่อสภาพร่างกายที่แข็งแรงอีกด้วย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ (2560) ซึ่งพบว่า การสร้างสุขภาวะตามวิถีพุทธเป็นการสร้างความสุขให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงทั้งทางร่างกาย จิตใจและปัญญา เพื่อให้เกิดความสุภาพะที่ยั่งยืน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นการสร้างความสุขที่ตอบสนองความต้องการของตนเอง ชุมชนและสังคม มีส่วนประกอบ 2 อย่าง คือ คุณค่า และความเชื่อ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระครูสิริรัตนาวุธ และคณะ (2559) ศึกษาแนวคิดและกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมตามแนวพุทธจิตวิทยา ซึ่งพบว่า ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีคำสำคัญว่า “ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ” และพระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อสุภาพะของพระภิกษุไว้ 4 ประการ คือ การดูแลสุภาพะทางกาย การดูแลสุภาพะทางจิต การดูแลสุภาพะทางปัญญา และการดูแลสุภาพะทางสังคม

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ภาพที่ 2 สรุปองค์ความรู้ใหม่

สรุป

รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในภาคใต้ มีการประเมินและติดตามโครงการด้วย CIPP Model โดยพัฒนาองค์ความรู้ทั้งหมด 4 โครงการ คือ 1. โครงการธรรมะรักษาใจ เยี่ยมคนไข้ให้กำลังใจคนป่วย เน้นสุขภาวะเชิงพุทธ ได้แก่ อย่าเสียเวลา ระวังความหลัง สวดมนต์แผ่เมตตา รู้คุณค่าชีวิตที่แท้จริง ชีวิต 2. โครงการวัฒนธรรมดนตรีไล่โกะฉ่า เน้นสุขภาวะเชิงพุทธด้วยการดนตรีบำบัดรักษาจิตใจ 3. โครงการสัมมาชีพ ทอผ้า ถักหมวก หน้ากากผ้า และ 4. โครงการสัมมาชีพผลิตภัณฑ์ข้าวสังข์หยด แกงโตปลาแห้ง น้ำพริก 5 รส เน้นสุขภาวะเชิงพุทธด้วยการมีสัมมาอาชีพ เลี้ยงชีพชอบ ไม่ทำอาชีพทุจริต เว้นจากอบายมุข รู้จักพอประมาณ และไม่เอาเปรียบผู้บริโภค มีการสร้างกลไกการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น คณะสงฆ์จังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล เป็นต้น ทำงานผลักดันให้ได้ข้อมูลที่มีการเชื่อมโยงกันและหาแนวทางพัฒนาให้มีประสิทธิภาพที่ดีและเป็นต้นแบบ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลต้องการความร่วมมือและความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ๆ ในการทำงานชุมชน เพื่อเก็บข้อมูล รวบรวมสถิติและปัญหาของชุมชน
2. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลต้องการงบประมาณสนับสนุนการทำกิจกรรม เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างสม่ำเสมอ สำหรับซื้อเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการทำงาน
3. ชุมชนต้องการผู้นำทางสังคมและจิตใจ พระสงฆ์ที่อยู่ภายใต้หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลจะต้องทำงานร่วมกับชุมชน และแก้ไข้ปัญหาทั้งทางสังคมและจิตใจควบคู่กัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการติดตามผลการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการขับเคลื่อนโครงการ มีความต่อเนื่องทำงานเชิงรุกและลงพื้นที่ชุมชน
2. ควรศึกษาความต่อเนื่องกิจกรรมของโครงการ ที่ได้เกิดการพัฒนาและความยั่งยืนต่อชุมชน

เอกสารอ้างอิง

ณัฐพงษ์ สกุลเสียว. (2553). จาก “ทุนนิยมโดยรัฐ” สู่ “รัฐทุนนิยม” ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม กับการเมืองไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 13(2), 58–78.

- ชนิดา พาติเสนะ และฐิติมา โพธิ์ชัย. (2562). *การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะชุมชน และคุณค่าผู้สูงอายุในสังคมสูงวัย ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา* (รายงานผลการวิจัย). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- ประภัสสร ทองยีนดี. (2558). *แนวคิดการจัดการความรู้*. สืบค้นเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2563, จาก [https://www.stou.ac.th/study/sumrit/2-59\(500\)/page3-2-59\(500\).html](https://www.stou.ac.th/study/sumrit/2-59(500)/page3-2-59(500).html)
- พระครูสิริรัตนาวุวัตร และคณะ. (2559). *แนวคิดและกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะองค์กรตามแนวพุทธจิตวิทยา* (รายงานผลการวิจัย). อัญญา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). *สุขภาวะองค์กรแนวพุทธ*. (พิมพ์ครั้งที่ 35). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ยอดเยี่ยม สอนเฉลิม. (2552). *รายงานการประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมพฤติกรรมการสุขภาพตามแนวทางสุขบัญญัติแห่งชาติ โรงเรียนบ้านปากหว้า* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- เรืองวิทย์ ลิ้มปนาท. (2537). *บทบาทของรัฐในระบบทุนนิยมของไทย (พ.ศ. 2475-2500)* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลาวัลย์ สุขยิ่ง. (2550). *การจัดการความรู้ในองค์กร กรณีศึกษา: หน่วยงานธุรกิจ CDMA บริษัท กสท. โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน)*. สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2563, จาก Library1.nida.ac.th/termpaper5/hrd/25519226.pdf
- สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์. (2560). *การจัดการทรัพยากรธรรมชาติกับการสร้างสุขภาวะชุมชนตามวิถีพุทธในจังหวัดลำปาง* (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุรเกียรติ์ อาชานุกาพ. (2550). *การสร้างเสริมสุขภาพ: แนวคิด หลักการและบทเรียนของไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- เสาวณิต จุลวงศ์. (2561). *ทุนนิยมวิพากษ์ในวรรณกรรมไทย. วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 14(1), 9-52.
- World Health Organization (WHO). (1998). *WHO's Global Healthy Work Approach*. Geneva: WHO.
- Stufflebeam, D. L. (2003). *The CIPP model for evaluation*, in Kellaghan T., & Stufflebeam, D. L. Netherland: Kluwer Academic Publishers.
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). *The Balanced Scorecard: Translating Strategies into Action*. Boston: Harvard Business School Press.
- Kemm, J. & Close, A. (1995). *Health Promotion Theory and Practice*. London: Macmillan Press.

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่

Factors Affecting the Selection of New normal Thai Travel

¹ศุศราภรณ์ แต่งตั้งลำ และ อริยา พงษ์พานิช

¹Susaraporn Tangtenglam and Ariya Pongpanich

โครงการจัดตั้งภาควิชาอุตสาหกรรมบริการและนวัตกรรมภาษา

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Department of Services Industry and Language

Innovation, Faculty of Liberal Arts and Science Kasetsart University, Thailand

E-mail: susaraporn.t@ku.th

Received July 14, 2020; Revised August 6, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ รูปแบบการวิจัยเป็นแบบเชิงปริมาณ กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 400 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.65$, S.D.=0.43) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ความปลอดภัย ($\bar{X} = 4.91$, S.D. = 0.90) ราคา ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.57) ที่พัก ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.47) สถานที่ท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.47$, S.D.= 0.49) ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ และการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ จะมีการคำนึงถึงความปลอดภัยและสุขอนามัยเป็นอันดับที่สำคัญมากที่สุด

คำสำคัญ: ปัจจัย; ท่องเที่ยวไทย; แบบปรกติใหม่

Abstract

This Article aimed at study factors affecting the selection of new normal Thai travel. The study was a quantitative research. The population and sample groups in this research were 400

Thai tourists by using purposive sampling. The research instruments consisted of questionnaires. Data were analyzed by frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The results showed that factors affecting the selection of new normal Thai travel Overall was at the highest level ($\bar{X}=4.65$, S.D.=0.43) when classified in each aspect by sorting the average from highest to lowest, namely Safety ($\bar{X} = 4.91$, S.D. = 0.90), Price ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.57), Accommodation ($\bar{X} = 4.48$, S.D. =0.47), Travel time ($\bar{X} = 4.41$, S.D.= 0.49), Attraction ($\bar{X} = 4.37$, S.D.= 0.32). Factors affecting choosing a new normal Thai travel and the decision to travel both within the country and outside the country. Safety and hygiene were the most important considerations.

Keywords: Factors; Thai travel; New normal

บทนำ

การท่องเที่ยวถือเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มธุรกิจที่ใหญ่ที่สุดในกลุ่มธุรกิจต่าง ๆ และเกี่ยวพันกับธุรกิจอื่น ๆ อีกมากมาย ในปัจจุบันธุรกิจท่องเที่ยวจัดว่าเป็นธุรกิจที่มีบทบาทสูงที่นารายได้เข้าสู่ประเทศในหลาย ๆ ประเทศด้วยกัน เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศจีน หรือแม้แต่ในประเทศไทยเอง ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ใช้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในกลยุทธ์หลักของการพัฒนาประเทศ จากการศึกษาที่ภาครัฐออกนโยบายกระตุ้น นักท่องเที่ยวชาวไทยให้เดินทางท่องเที่ยวในประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง ที่มีมาตรการหักลดหย่อนภาษีเข้ามาสนับสนุนสำหรับค่าใช้จ่ายในด้านบริการ เช่น ค่าแพคเกจทัวร์ ค่าที่พักโรงแรมหรือโฮมสเตย์ ในเมืองท่องเที่ยวรอง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2555)

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เปิดเผยตัวเลขนักท่องเที่ยวไทยในช่วง 9 เดือนแรกของปีนี้ เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ 114.82 ล้านคน/ครั้ง เพิ่มขึ้น 3.93% ก่อให้เกิดรายได้กว่า 7.87 แสนล้านบาท เพิ่มขึ้น 8.55% จำนวนนี้มีนักท่องเที่ยวไทยที่เที่ยวเมืองรองกว่า 60.10 ล้านคนครั้ง ขยายตัวเพิ่มขึ้น 4.72% จากช่วงเดียวกันของปีก่อนและก่อให้เกิดรายได้ในเมืองท่องเที่ยวรองรวม 1.65 แสนล้านบาท ขยายตัวเพิ่มขึ้น 8.88% จากปีก่อน บริษัท แบรนต์ เมทริกซ์ รีเสิร์ช ได้สำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย ปี 2561 พบว่า ส่วนใหญ่ 39.2% ของคนไทยที่ตัดสินใจหลักในการท่องเที่ยว คือ ตนเอง รองลงมา 31.8% เป็นคู่สมรส คู่รัก และพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เวลาในการวางแผนล่วงหน้าเพื่อการท่องเที่ยวเฉลี่ยที่ 24.6 วัน และส่วนใหญ่ 53.1% จะระบุเฉพาะชื่อสถานที่ที่จะไป แต่ไม่ระบุช่วงเวลาที่จะไปในระหว่างทริป จากนั้นพฤติกรรมในการหาข้อมูลท่องเที่ยวก่อนการเดินทาง นักท่องเที่ยวไทยจะหาข้อมูลมากที่สุดใน 3 อันดับแรก ได้แก่ ที่พัก แหล่งท่องเที่ยว อาหาร เครื่องดื่ม โดยจะหาข้อมูลจากโซเชียลมีเดีย และเว็บไซต์เป็นหลัก ส่วนหัวข้อที่นักท่องเที่ยวหาข้อมูลก่อนการเดินทางน้อยที่สุด คือ ตัวเดินทางต่าง ๆ คิดเป็น 17.2% โดยจะหาข้อมูลจากเว็บไซต์ของสาย

การบิน รถโดยสาร รถไฟ คิดเป็น 53.1% รองลงมาคือ ทราเวลโลก้า 41.6% เรียกได้ว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยได้ขยายตัวมากขึ้นตามแรงกระตุ้นภาครัฐ ซึ่งปีนี้อาจเห็นสัญญาณขยายตัวมากกว่าปีที่ผ่านมา โดยศูนย์วิจัยกสิกรไทย มองว่า ช่วงไตรมาสสุดท้ายปี 2561 การท่องเที่ยวในประเทศจะเกิด รายได้กว่า 58,025 ล้านบาท เติบโต 7.2% โดยมูลค่าที่เพิ่มขึ้นมาจากจำนวนทริปที่เพิ่มและค่าใช้จ่ายเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกประเภท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562)

ขณะเดียวกัน สถานการณ์ท่องเที่ยวเดือนกุมภาพันธ์ 2563 พบว่าสถานการณ์ระบาด COVID-19 ภายนอกจีน ส่งผลกระทบต่อการลดลงของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาจากยุโรปและประเทศอื่น ผลกระทบจากโควิด-19 ยังสะท้อนไทยรุนแรงต่อเนื่อง ทั้งสุขภาพของคน หน้าที่การงาน การบิน การท่องเที่ยว ธุรกิจที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวทางอ้อม ภาคการผลิต และพนักงานที่ทำงานสายนี้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภาคการผลิตที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว (Indirect Impact) มีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 8 แสนล้านบาท โดยธุรกิจที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด 3 อันดับ ประกอบด้วย ธุรกิจอุตสาหกรรมเหมืองแร่ การผลิตภาคเกษตร ธุรกิจค้าปลีก/ส่ง ทำให้ผลกระทบที่เกิดขึ้นมีผลทำให้มูลค่าเพิ่มของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวลดลงไม่ต่ำกว่า 1.3 ล้านล้านบาท อาจทำให้เกิดการเลิกจ้าง/ การขาดรายได้ของแรงงานภาคการท่องเที่ยวไม่ต่ำกว่า 1 ล้านคน และภาคส่วนที่เชื่อมโยงกับภาคการท่องเที่ยวอีกกว่า 1.3 ล้านคน โดยรวม ผลกระทบที่ทำให้แรงงานถูกเลิกจ้าง/ ขาดรายได้ไม่ต่ำกว่า 2.3 ล้านคน ทั้งนี้ รัฐมีมาตรการรองรับผลกระทบการระบาดของ COVID-19 ได้แก่ มาตรการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยว ยกกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวไทย มาตรการเยียวยาจากสภาวะวิกฤต มาตรการกระตุ้นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อฟื้นฟูภาคการท่องเที่ยว มาตรการที่ช่วยเหลือเยียวยาธุรกิจการท่องเที่ยว ประกอบด้วย มาตรการภาษีเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและฟื้นฟูการท่องเที่ยวของกรมสรรพากร มาตรการผ่อนปรนเงื่อนไขการชำระเงินกู้ของธนาคารออมสิน สำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องอยู่ในกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (กองเศรษฐกิจท่องเที่ยวและกีฬา, 2563)

อย่างไรก็ตาม แนวทางการปรับตัวของผู้ประกอบการและบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยหลังวิกฤตโควิด-19 การเตรียมพร้อมสำหรับปกติใหม่ (New Normal) สามารถทำได้โดยการระบุถึงกลุ่มลูกค้าที่มีอัตราการเติบโตที่สูง การพิจารณาถึงแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นกับ New Normal เช่น การตัดสินใจโดยเฉียบพลันในการเดินทาง การคำนึงถึงความปลอดภัยและสุขอนามัย การสร้างพันธมิตรระหว่างแบรนด์ที่เป็นที่ไว้วางใจ และการเตรียมความพร้อมว่าคนเดินทางรุ่นใหม่มักจะใช้ Digital platform ที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นการใช้ Online Shopping

จากปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ และเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการให้เกิดเข้าใจความสามารถในการขายสินค้าการบริการทางด้านการท่องเที่ยวในแบบปรกติใหม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีปัจจัยการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว

มนัส สุวรรณ และคณะ (2541) อธิบายเรื่องการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งกระทำขึ้นเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำ โดยปกติการท่องเที่ยวจะหมายถึง การเดินทางไปที่ยังอีกที่หนึ่งโดยไม่คำนึงว่าระยะทางนั้นจะไกลหรือใกล้และการเดินทางนั้นจะค้างแรมหรือไม่ โดยจุดมุ่งหมายของการเดินทางเพื่อประกอบอาชีพหรืออยู่ประจำ แต่เป็นเพื่อไปวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ๆ คือ พักผ่อนในวันหยุด เพื่อวัฒนธรรมหรือศาสนา เพื่อการศึกษา เพื่อการกีฬาและการบันเทิง เพื่อชมประวัติศาสตร์และความสนใจพิเศษ เพื่องานอดิเรก เพื่อเยี่ยมเยียนญาติมิตร เพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ เพื่อประชุมหรือสัมมนา

แนวคิดและทฤษฎีปัจจัยการบริการ

ปัจจัยที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อธุรกิจในอนาคตในปัจจุบันคือ คุณภาพการบริการ ที่ผู้ให้บริการหยิบยื่นและ ส่งมอบความประทับใจของการบริการที่เป็นเลิศแก่ลูกค้า เพื่อสร้างผลลัพธ์จากการส่งมอบบริการที่ดีให้ลูกค้าให้ได้รับความพึงพอใจ และก่อให้เกิดความสัมพันธภาพที่ดีแก่ลูกค้า รวมทั้งเพื่อกระตุ้นให้ลูกค้าเหล่านั้นกลับมาซื้อสินค้าหรือใช้บริการกันอย่างต่อเนื่องตลอดจนการสร้างฐานให้ลูกค้ามีความสัมพันธ์ในระยะยาวและก่อให้เกิดความจงรักภักดีกับสินค้าหรือบริการของเราตลอดไป

การบริการ หมายถึง สิ่งที่ผู้ให้บริการหรือผู้ขายทำการส่งมอบให้แก่ผู้รับบริการหรือผู้ซื้อที่ไม่สามารถจับต้องได้ แต่เมื่อผู้รับบริการได้รับบริการไปแล้วเกิดความประทับใจกับสิ่งเหล่านั้นเราสามารถแบ่งระดับความสำคัญของการบริการได้อยู่ 2 ระดับ ดังนี้

ระดับแรก ความสำคัญที่มีต่อตัวผู้รับบริการ คือ จะทำให้ลูกค้าการได้รับบริการที่ดีจะทำให้ผู้รับบริการมีความสุข มีความปิติยินดี และมีความระลึกถึงในการที่จะมาขอรับบริการในครั้งต่อไป

ระดับที่สอง ความสำคัญในด้านผู้ให้บริการทำให้กิจการสามารถรักษาลูกค้าเดิมการให้บริการเพื่อจะรักษาลูกค้าเดิมไว้ให้เป็นลูกค้าประจำหรือลูกค้าที่มีความจงรักภักดี และนอกจากนี้ยังสามารถเพิ่มลูกค้าใหม่ ผู้ให้บริการต้องพยายามกระทำทุกวิถีทางที่จะเพิ่มลูกค้าใหม่เพราะเป็นการสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่หน่วยงานด้วย มีจำนวนลูกค้าใหม่ที่เพิ่มขึ้นเป็นตัวชี้วัด

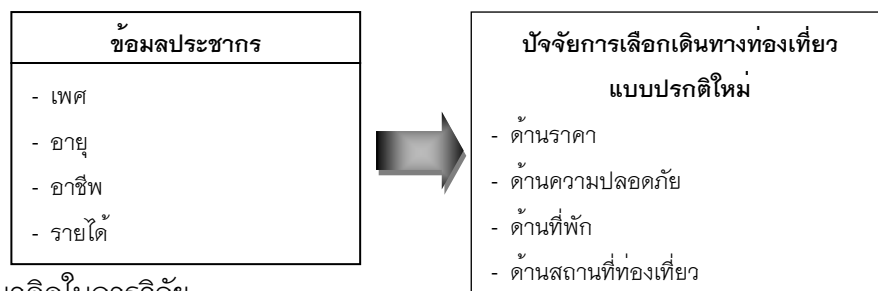
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความตระหนักแบบปรกติใหม่

กุลวดี ราชภักดี (2545) กล่าวถึงความตระหนักว่า หมายถึงภาวะการณ์ที่บุคคลเกิดความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็นหรือประสบการณ์จากเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง เป็นภาวะที่บุคคลเข้าใจและ

ประเมินสถานการณ์ที่เกี่ยวกับตนเองได้ โดยเกิดจากสภาวะจิตที่ยอมรับถึงภาวะการณ์หรือความโน้มเอียงที่จะเลือกพฤติกรรมและปฏิบัติตนเพื่อแสดงต่อปัญหาหรือเหตุการณ์หนึ่งที่ได้ประสบ เกษม จันทร์แก้ว (2547) กล่าวว่า ความตระหนัก หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งได้จู่คิด หรือเกิดความรู้สึกว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใด เหตุการณ์หนึ่ง ภายใต้สภาวะจิตใจที่สามารถแสดงออก ด้วยการพูด การเขียน การอ่านหรืออื่น ๆ โดยอาศัยระยะเวลา ประสบการณ์หรือสภาพแวดล้อมทางสังคม หรือสิ่งเร้าจากภายนอกให้เกิดความรู้สึกจากการสัมผัส การรับรู้ ความคิดรวบยอด การเรียนรู้หรือความรู้ ส่งผลให้เกิดความตระหนักและนำไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออกในสิ่งนั้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎี โดยปัจจัยที่การตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการในการเลือกกระทาส่งใดสิ่งหนึ่งจากทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่ ซึ่งผู้บริโภคต้องตัดสินใจในการเลือกสินค้าและบริการต่าง ๆ มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ (ขวัญชนก เจริญสุข และณกมล จันทร์สม, 2555) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย ระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 – เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2563 จำนวน 400 คน ได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบ Convenience Sampling เนื่องจากไม่สามารถทราบจำนวนประชากรที่แท้จริง ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % จึงมีการกำหนดขนาดตัวอย่าง ดังนี้ (ธานีินทร์ ศิลป์จารุ, 2557) ใช้สูตร

$$n = \frac{Z^2 P(1-P)}{E^2}$$

เมื่อ n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

Z = ระดับความเชื่อมั่น

P = สัดส่วนของประชากรที่ผู้ศึกษากระทำการสุ่ม

E = ค่าความผิดพลาดสูงสุดที่จะเกิดขึ้นได้

ปริมาณแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่นำมาประมวลผลต้องอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ตามนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ต้องมีจำนวนเท่ากับหรือมากกว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ขึ้นไป จึงจะเป็นจำนวนที่สามารถนำมาประมวลผลเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรได้

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{(1.96)^2 (0.5)(1 - 0.5)}{(0.05)^2}$$

$$= 384.16$$

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจึงเท่ากับ 385 ตัวอย่าง ออกแบบสอบถามทั้งหมด 400 ชุด โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเป็นรายบุคคล เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยเนื้อหาประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ ส่วนที่ 3 ข้อมูลปัญหาและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ดำเนินการแจกแบบสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทยในลักษณะการกรอกข้อมูลแบบออนไลน์จำนวน 400 คน โดยการสุ่มแบบบังเอิญ ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling)

2) เก็บรวบรวมแบบสอบถาม ทั้งหมด 400 คน คิดเป็น 100% เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ผลต่อไป

3) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากโปรแกรม SPSS แปรผลเพื่ออธิบายให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลในประเทศไทย

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยการค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่วิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเพศ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มัเพศหญิง จำนวน 320 คน คิดเป็นร้อยละ 60 และเพศชาย จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 40 อายุ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อายุระหว่าง 20 – 30 ปี จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 43.50 อายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 18.50 อายุระหว่าง 31 – 40 ปี จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 17.50 อายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00 และอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 6.50

อาชีพ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อาชีพนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 28.00 รับจ้างทั่วไป จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 22.00 รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 18.50 ทำธุรกิจส่วนตัว จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 16.50 พนักงานบริษัท จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 9.50 อาชีพอื่น ๆ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 และเกษตรกร จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.50

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อายี่รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000 – 10,000 บาท จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 41.50 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001 – 30,000 บาท จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท และไม่มีรายได้ จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 10.50 และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 30,001 – 40,000 บาท จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 3.50

ผลการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ โดยรวม

ปัจจัยการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ด้านราคา	4.50	0.57	มากที่สุด
ด้านความปลอดภัย	4.91	0.90	มากที่สุด
ด้านที่พัก	4.48	0.47	มาก
ด้านสถานที่ท่องเที่ยว	4.47	0.49	มาก
ภาพรวม	4.65	0.43	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.43) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ความปลอดภัย ($\bar{X} = 4.91$, S.D. = 0.90) ราคา ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.57) ที่พัก ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.47) สถานที่ท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.49)

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ ด้านราคา

ด้านราคา	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มมีราคาตลาดแลกแจกแกม	4.54	0.70	มากที่สุด
มีการจัดโปรโมชั่นครั้งราคา	4.71	0.77	มากที่สุด
ราคาเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ	3.63	0.77	มาก
ค่าบริการต่าง ๆ สามารถจอลงหน้าทั้งปี	3.68	0.75	มาก
ภาพรวมด้านราคา	4.50	0.57	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ ด้านราคา โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.57) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ มีการจัดโปรโมชั่นครั้งราคา ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.77) ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มมีราคาตลาดแลกแจกแกม ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.70) ค่าบริการต่างๆ สามารถจอลงหน้าทั้งปี ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.75) ราคาเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.77)

ตารางที่ 3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ ด้านความปลอดภัย

ด้านความปลอดภัย	\bar{X}	S.D.	แปลผล
มีการใช้เทคโนโลยีลงทะเบียนการเข้า-ออกของนักท่องเที่ยว เพื่อติดตามภาวะการณั้แพร่เชื้อโรค	4.89	0.87	มากที่สุด
ห้องน้ำ-ห้องสุขา มีการทำความสะอาดฆ่าเชื้อตลอดเวลา	4.28	0.73	มากที่สุด
พนักงานมีการแต่งตัวมิดชิด ใส่หน้ากาก และมีการตรวจวัดอุณหภูมิร่างกายก่อนและหลังปฏิบัติงาน	4.98	0.95	มากที่สุด
มีการจัดเตรียมหน้ากาก เจลล้างมือ รวมทั้งตู้ฆ่าเชื้อโรคสำหรับนักท่องเที่ยว	4.83	0.81	มากที่สุด
ภาพรวมด้านความปลอดภัย	4.91	0.90	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ ด้านความปลอดภัย โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.91$, S.D. = 0.90) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ พนักงานมีการแต่งตัวมิดชิด ใส่หน้ากาก และมีการตรวจวัดอุณหภูมิร่างกายก่อนและหลังปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.98$, S.D. = 0.95) มีการใช้เทคโนโลยีลงทะเบียนการเข้า-ออกของนักท่องเที่ยว เพื่อติดตามภาวะการณั้แพร่เชื้อโรค ($\bar{X} = 4.89$, S.D. = 0.87) มีการจัดเตรียมหน้ากาก เจลล้างมือ รวมทั้งตู้ฆ่าเชื้อโรคสำหรับนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.81) ห้องน้ำ-ห้องสุขา มีการทำความสะอาดฆ่าเชื้อตลอดเวลา ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.73)

ตารางที่ 4 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ ด้านที่พัก

ด้านที่พัก	\bar{X}	S.D.	แปลผล
การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันจากโรคระบาดทางเดินหายใจอย่างละเอียด	3.61	0.66	มาก
มีการสถานที่ให้บริการในบริเวณที่พักค้ำึงถึงระยะห่าง	3.47	0.83	มาก
มีการผ่านการรับรองจากกระทรวงสาธารณสุข เพื่อให้เกิดความมั่นใจต่อนักท่องเที่ยว	3.49	0.76	มาก
มีคำแนะนำและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับโรคระบาด (เอกสารหรือบุคลากรหรือป้ายประกาศหรืออื่น ๆ) อย่างชัดเจน	3.58	0.85	มาก
ภาพรวมด้านที่พัก	4.48	0.47	มาก

จากตารางที่ 4 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ ด้านที่พัก โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.47) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันจากโรคระบาดทางเดินหายใจอย่างละเอียด ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.66) มีคำแนะนำและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับโรคระบาด (เอกสารหรือบุคลากรหรือป้ายประกาศหรืออื่น ๆ) อย่างชัดเจน ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.85) มีการผ่านการรับรองจากกระทรวงสาธารณสุข เพื่อให้เกิดความมั่นใจต่อนักท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 0.76) มีการสถานที่ให้บริการในบริเวณที่พักค้ำึงถึงระยะห่าง ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.83)

ตารางที่ 5 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ ด้านสถานที่ท่องเที่ยว

ด้านสถานที่ท่องเที่ยว	\bar{X}	S.D.	แปลผล
แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต	3.13	0.87	ปานกลาง
สถานที่ท่องเที่ยวมีความหลากหลาย	3.50	0.83	มาก
กิจกรรมที่น่าสนใจความโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์	3.57	0.73	มาก
ใช้เวลาการเดินทางไม่ไกลมาก	4.06	0.85	มาก
ภาพรวมด้านสถานที่ท่องเที่ยว	4.47	0.49	มาก

จากตารางที่ 5 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ ด้านสถานที่ท่องเที่ยว โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.49) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ใช้เวลาการเดินทางไม่ไกลมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.85) กิจกรรมที่น่าสนใจความโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ ($\bar{X} = 3.57$, S.D. = 0.73) สถานที่ท่องเที่ยวมีความหลากหลาย ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.83) แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต ($\bar{X} = 3.13$, S.D. = 0.87)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.43) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย อันดับแรก คือ ความปลอดภัย ($\bar{X} = 4.91$, S.D. = 0.90) ซึ่งสอดคล้องกับไชยวัฒน์ อัคร์ไชยตระกูล (2556) ก่อนการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่ตนไม่คุ้นเคยนักท่องเที่ยวมักจะต้องสร้างความมั่นใจให้กับตนเองว่าสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวที่ตนไปนั้นปลอดภัย เพราะการเดินทางท่องเที่ยวเป็นความสมัครใจ การท่องเที่ยวจะหยุดชะงักทันทีถ้าหากนักท่องเที่ยวรู้สึกว่แหล่งท่องเที่ยวที่มีอันตราย ซึ่งสอดคล้องกับ นรเศรษฐ์ คำสี (2560) การรับรู้เรื่องความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ในด้านต่าง ๆ ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านการก่อการร้าย ปัจจัยด้านปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ปัจจัยด้านปัญหาสุขอนามัยและโรคติดต่อ ปัจจัยด้านภัยธรรมชาติ ปัจจัยด้านการเกิดอาชญากรรม ปัจจัยด้านการเกิดอุบัติเหตุ และภาพรวม แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างของภูมิสำเนาของนักท่องเที่ยวจะมีผลต่อการรับรู้ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน

ขณะเดียวกัน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า สถานการณ์ปัจจุบันในการเลือกเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศนั้น จากปัจจัยเรื่องการรับรู้ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวทั่วโลก ทั้ง 6 ด้าน นั้น ซึ่งจากเดิมที่ผ่านมาความปลอดภัยด้านการก่อการร้ายและปัญหาด้านการเกิดอาชญากรรมมีความสำคัญมากที่สุด ปัจจัยที่สำคัญมากที่สุดในการท่องเที่ยวแบบปรกติใหม่ คือ ปัจจัยด้านปัญหาสุขอนามัยและโรคติดต่อมากที่สุดเป็นอันดับแรก ทำให้หน่วยงานทุกภาคส่วนทั้งรัฐและเอกชน จึงต้องหันมาใส่ใจและวางแผนรับรองอย่างจริงจัง ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถคาดคิดมาก่อนรวมทั้งประเมินสถานการณ์ได้ล่วงหน้าว่าจะรุนแรงได้ผลกระทบไปทั่วโลก

อย่างไรก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับ Kurež and Prevolšek (2015) ได้แบ่งผลกระทบจากการรับรู้เรื่องความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวไว้ ทั้งหมด 4 ด้าน ดังนี้

1. ผลกระทบต่อสถานที่ท่องเที่ยว เมื่อเกิดเหตุการณ์ด้านความปลอดภัยในสถานที่ท่องเที่ยวจะส่งผลกระทบต่อสถานที่ท่องเที่ยว คือ เกิดการลดลงของจำนวนนักท่องเที่ยว การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวลดลง ระยะเวลาของการอาศัยในสถานที่ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวน้อยลง เป็นต้น

2. ผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เมื่อเกิดเหตุการณ์ด้านความปลอดภัยในสถานที่ท่องเที่ยว จะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและการรับรู้เรื่องความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวโดยทันที เมื่อเกิดการรับรู้ความเสี่ยงเหล่านี้แล้วจะส่งผลกระทบต่อตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบของการยกเลิกการจองที่พัก ตั๋วเครื่องบิน และกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ แต่เมื่อนักท่องเที่ยวอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยวที่เกิดความไม่ปลอดภัยอยู่แล้ว นักท่องเที่ยวจะมองหาสถานที่ที่ปลอดภัยและย้ายไปยังสถานที่เหล่านั้น

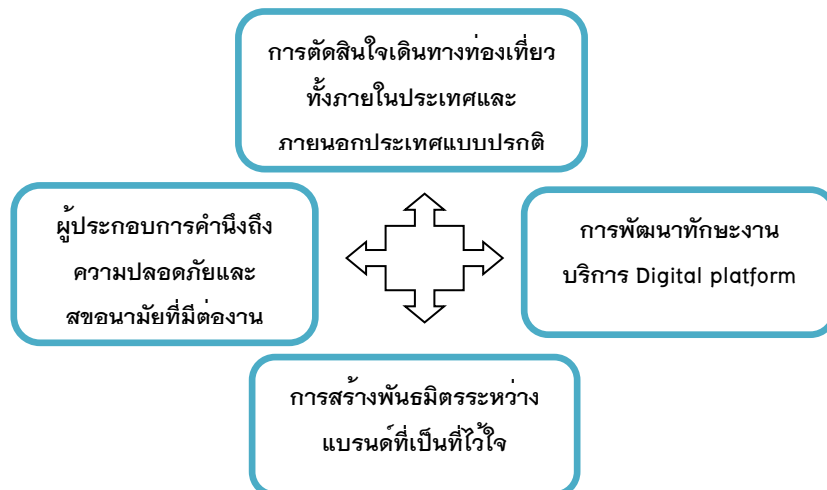
3. ผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เหตุการณ์ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างมหาศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถส่งผลกระทบได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยจะส่งผลกระทบมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อมั่นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

4. ผลกระทบต่อพฤติกรรมการใช้สื่อ สื่อมีความสำคัญมากต่อการเผยแพร่ข่าวในเรื่องเหตุการณ์ความปลอดภัย ซึ่งบางครั้งสื่อก็เสนอข้อมูลที่ไม่เป็นธรรมและเกินกว่าเหตุการณ์จริง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสถานที่ท่องเที่ยว

จากผลกระทบ 4 ด้าน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ผลกระทบในด้านความปลอดภัยเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบในลักษณะ 360 องศา ทิวสารทิศ ไม่ใช่ผลกระทบที่ส่งผลในลักษณะเจาะจงแค่เฉพาะนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวอย่างเดียว ยังส่งผลกระทบในเชิงของระบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั่วโลก รวมทั้งพฤติกรรมในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางท่องเที่ยวก็ต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการรับรู้ข่าวสารที่เข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็วในระบบสื่อออนไลน์ที่ไร้พรมแดน เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ การตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ จะมีการคำนึงถึงความปลอดภัยและสุขอนามัยเป็นอันดับที่สำคัญมากที่สุด การสร้างพันธมิตรระหว่างแบรนด์ที่เป็นที่ไว้วางใจ และการเตรียมความพร้อมว่าคนเดินทางรุ่นใหม่มักจะใช้ Digital platform ที่หลากหลาย เพื่อลดการเผชิญหน้าและสัมผัสโดยตรง

ภาพที่ 2 ปัจจัยการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่

สรุป

สรุปในภาพรวมของบทความวิจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ สิ่งใหม่ที่ยังเป็นความท้าทายสำหรับผู้ประกอบการที่ต้องเผชิญคือ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของผู้คนไปสู่ New Normal ที่ทำให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องปรับรูปแบบการดำเนินธุรกิจบริการใหม่ (New Business Norms) เช่นกัน ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป เช่น การให้บริการทางด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ยังต้องคำนึงถึงความปลอดภัยจากโควิด-19 ถึงแม้ว่าจะส่งผลกระทบต่อรายได้ แต่ก็เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ใช้บริการ ขณะที่ผู้ประกอบการหลายรายเผชิญกับสภาพคล่องที่จำกัด ทำให้ยังต้องระมัดระวังควบคุมรายจ่ายโดยให้มีผลต่อการบริการน้อยที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนในสต็อกสินค้า การจ้างงาน หรือการจัดกิจกรรมการตลาดที่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ควรมีการวางแผนกลยุทธ์เพิ่มเติมในส่วนเรื่องความปลอดภัยด้านสุขภาพและการป้องกันโรคระบาดแบบปรกติใหม่ ซึ่งผลจากการวิจัยวิจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ที่มีความสำคัญอันดับแรกมากที่สุดคือ ด้านความปลอดภัย
2. ผู้ประกอบการมีการวางแผนการตลาด เพื่อดึงดูดใจให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยใช้กลยุทธ์ด้านราคา ซึ่งจะทำให้ยอดขายเพิ่มขึ้นในช่วงสถานการณ์ปรกติใหม่ ซึ่งผลจากการวิจัยวิจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปรกติใหม่ เป็นอันดับที่สอง คือ ด้านราคา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางสร้างความรู้ความเข้าใจของบุคลากรต่อการปฏิบัติตนในรูปแบบปรกติใหม่สำหรับงานบริการ
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการใช้บริการสถานที่ท่องเที่ยวในรูปแบบปรกติใหม่

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2555). รายงานสรุปการสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของชาวไทยในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). สถิตินักท่องเที่ยว; สถิติด้านการท่องเที่ยว ปี 2562. สืบค้นจาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=521

- กองเศรษฐกิจท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). *รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: กรมการท่องเที่ยว.
- กุลวดี ราชภักดี. (2545). *ความตระหนักและการปฏิบัติตนเกี่ยวกับการประหยัดพลังงานไฟฟ้าของนักศึกษาในหอพักสถาบันอุดมศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- เกษม จันทร์แก้ว. (2547). *การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ขวัญชนก เจริญสุข และณกมล จันทร์สม. (2555). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อสินค้าที่ศูนย์การค้าเทอร์มินอล ๓๐๐. *วารสารการเงิน การลงทุน การตลาดและการบริหารธุรกิจ*, 2(2), 217-235.
- ธานีินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: ปิสิกเนสอาร์แอนด์ดี.
- มนัส สุวรรณ และคณะ. (2541). *การจัดการการท่องเที่ยว*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- นรเศรษฐ์ คำสี. (2560). *อิทธิพลของการรับรู้เรื่องความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ไชยวัฒน์ อัครวิชัยตระกูล. (2556). *การรับรู้เกี่ยวกับอาชญากรรมและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มีต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำและการแนะนำแหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษา ถนนข้าวสาร กรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Kurež, B., & Prevolšek, B. (2015). Influence of Security Threats on Tourism Destination Development. *TIMS Acta*, 9(2), 159-168. DOI: 10.5937/timsact9-8126.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรในอำเภอเมือง
จังหวัดพัทลุง

Factors Affecting Sangyod Rice Production of Farmers in Mueang District,
Phattalung Province

ปรมัตตจ ใสสะอาด, เฉลิมพล จตุพร และ มนูญ โต๊ะยามา

¹Paramat Saisaard, Chalermpon Jatuporn and Manoon Toyama

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช

School of Economics, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

E-mail: Chalermpon.Jat@stou.ac.th

Received September 2, 2020; Revised October 6, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบต้นทุนรวมและรายได้สุทธิของการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์และข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป และ (2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แนวคิดฟังก์ชันการผลิตเป็นกรอบการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยด จำนวน 178 ราย จำแนกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดอินทรีย์ จำนวน 66 ราย และเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป จำนวน 112 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่ายและใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ การทดสอบสถิติที (t-test) และการถดถอยพหุคูณ ด้วยวิธีการลดรูปตัวแปร โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า

1. มีความแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติของต้นทุนรวมและรายได้สุทธิระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดอินทรีย์และเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้สุทธิจากการผลิตข้าวสังข์หยด และต้นทุนการผลิตข้าวสังข์หยด

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย คือ การใช้เทคโนโลยีทดแทนแรงงานและการมีแหล่งทุนเพื่อการผลิตข้าวสังข์หยด เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

คำสำคัญ: ข้าวสังข์หยดอินทรีย์; พัทลุง; การถดถอยพหุคูณ; เกษตรปราดเปรื่อง

Abstract

The purposes of this study were to (1) compare the total cost and net income of organic Sangyod rice production and conventional Sangyod rice production, and (2) analyze factors affecting Sangyod rice production of farmers in Mueang district, Phattalung province. The quantitative research was employed using the production function as a research framework. The samples were 178 Sangyod rice farmers in Mueang district, Phattalung province which divided into two groups consisting of 66 organic Sangyod rice farmers, and 112 conventional Sangyod rice farmers. The simple random sampling and questionnaires were used as research tools. The descriptive and inferential statistics were analyzed including mean, percentage, t-test, and multiple regression using a backward elimination approach. The results revealed as follows:

1. There was a difference with no statistical significance in the total cost and net income between organic Sangyod rice farmers and conventional Sangyod rice farmers.

2. The factors affecting Sangyod rice production of farmers in Mueang district, Phattalung Province, included the number of household labor, net income from Sangyod rice production, and production costs of Sangyod rice.

The research findings showed that the technology replacing human labor, and funding sources for Sangyod rice production were the factors affecting Sangyod rice productivity of farmers in Muang District, Phattalung Province.

Keywords: Organic Sangyod Rice; Phattalung; Multiple Regression; Smart Farmer

บทนำ

ข้าวเป็นพืชอาหารที่มีความสำคัญต่อประเทศไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากประชาชนบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก ภูมิศาสตร์ของประเทศตั้งอยู่เขตร้อนชื้น มีสภาพอากาศเหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของต้นข้าว ด้วยเหตุนี้ ประชาชนส่วนใหญ่จึงมีอาชีพเป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าวทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ส่งผลให้ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างทั้งรายได้ให้กับประเทศและเป็นแหล่งรองรับแรงงานให้กับประชาชน โดยในปี 2561 ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวรวม 68.72 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 46.04 ของเนื้อที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรทั้งหมด มีปริมาณผลผลิตข้าวเท่ากับ 21.35 ล้านตัน สามารถส่งออกข้าวเป็นปริมาณเท่ากับ 11.23 ล้านตัน หรือมีมูลค่าเท่ากับ 182,082 ล้านบาท คิดเป็นส่วนแบ่งในตลาดข้าวโลกร้อยละ 23.25 โดยประเทศผู้นำเข้าข้าวที่สำคัญของไทย ได้แก่ เบนิน

สหรัฐอเมริกา จีน ฟิลิปปินส์ และแอฟริกาใต้ ตามลำดับ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2562, 2563 ก, 2563ข)

พัทลุง เป็นจังหวัดหนึ่งในเขตพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มเหมาะสมต่อการเพาะปลูก ประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดประกอบอาชีพเกษตรกรรม พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ยางพาราและข้าว อย่างไรก็ตาม จังหวัดพัทลุงเป็นพื้นที่เพาะปลูกข้าวที่มีความสำคัญของประเทศ โดยเป็นพื้นที่เพาะปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิมของจังหวัดซึ่งทำการเพาะปลูกมาแล้วไม่น้อยกว่า 100 ปี และเป็นพันธุ์ข้าวที่เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications: GI) คือ ข้าวพันธุ์สังข์หยดพัทลุงหรือข้าวสังข์หยด

จากรายงานของศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมส่งเสริมการเกษตร (2560) พบว่า ประเทศไทยมีปริมาณการผลิตข้าวสังข์หยดเท่ากับ 2,389 ตัน โดยจังหวัดพัทลุงเป็นพื้นที่ปลูกข้าวสังข์หยดที่มีความสำคัญมากที่สุด กล่าวคือ มีปริมาณการผลิตข้าวสังข์หยดเท่ากับ 1,916 ตัน คิดเป็นร้อยละ 80 ของปริมาณการผลิตข้าวสังข์หยดรวมทั้งประเทศ หรือมีพื้นที่ปลูกข้าวสังข์หยดเท่ากับ 4,633 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 79.48 ของพื้นที่ปลูกข้าวสังข์หยดรวมทั้งประเทศ

ลักษณะของข้าวสังข์หยด คือ มีเยื่อหุ้มเมล็ดสีขาวปนสีแดงจาง ๆ จนถึงสีแดงเข้ม ข้าวกล้องมีสีแดง เพราะมีแอนโทไซยานินอยู่ในเยื่อชั้นนอกของข้าวกล้อง ข้าวซ้อมมือเมื่อขัดสีบางเมล็ดมีสีขาวใส แต่ส่วนใหญ่ลักษณะขุนขาว เมื่อหุงสุกจะนุ่มมากและยังคงนุ่มอยู่ เมื่อเย็นลงจะมีกลิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ ในส่วนของคุณค่าทางโภชนาการของข้าวสังข์หยดนั้นมีมากมาย ยกตัวอย่างเช่น มีวิตามินบีสูง โดยเฉพาะวิตามินบี 1 จะช่วยป้องกันโรคเหน็บชาและโรคอัมพฤกษ์ได้ และวิตามินบี 2 จะช่วยในการป้องกันโรคปากนกกระจอก, สารสีแดงเป็นรงควัตถุประเภทฟลาโวนอยด์ชนิดมีสารแอนโทไซยานินอยู่ในเยื่อชั้นนอกของข้าวซึ่งมีคุณสมบัติในการต้านอนุมูลอิสระได้ดี ชะลอความชรา และลดความเสี่ยงการเป็นโรคต่าง ๆ ได้ เช่น ป้องกันโรคหัวใจ และโรคระบบภูมิคุ้มกันทำงานผิดปกติ, สาร Gamma Amino Butyric Acid (GABA) ช่วยลดอัตราเสี่ยงของการเป็นมะเร็ง (กรมการข้าว, 2560)

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการผลิตข้าวสังข์หยดของประเทศไทยในปัจจุบัน คือ ประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพของข้าวสังข์หยดยังอยู่ในระดับต่ำ กล่าวคือ การผลิตข้าวสังข์หยดในประเทศไทยโดยส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ภาคใต้สามารถผลิตข้าวสังข์หยดได้เฉลี่ย 410 กิโลกรัมต่อไร่ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของผลผลิตข้าวรวมต่อพื้นที่ในเขตภาคใต้ พบว่า มีผลผลิตเฉลี่ยเท่ากับ 475 กิโลกรัมต่อไร่ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560; สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2563ก)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยด และเปรียบเทียบต้นทุนรวมและรายได้สุทธิของการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์และข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป โดยศึกษากับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยผลการศึกษาที่ได้นี้จะเป็นแนวทางในการยกระดับ

ประสิทธิภาพการผลิตข้าวสังข์หยดและเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการผลิตข้าวสังข์หยดให้เหมาะสมกับพื้นที่อื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบต้นทุนรวมและรายได้สุทธิในการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์และข้าวสังข์หยดแบบทั่วไปของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

การทบทวนวรรณกรรม

การผลิตสินค้าเกษตร หมายถึง การใช้ปัจจัยการผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุน หรือเทคโนโลยี ผ่านกระบวนการผลิตเพื่อผลิตเป็นสินค้า เช่น พืช ปศุสัตว์ ประมง เป็นต้น โดยเกษตรกรเปรียบเสมือนเป็นผู้ประกอบการที่ลงทุนในการผลิตสินค้านั้น ๆ โดยมุ่งประสิทธิภาพการผลิตและผลกำไรซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของเกษตรกร โดยลักษณะเฉพาะของการผลิตสินค้าเกษตรส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับฤดูกาล มีช่วงเวลาการผลิต และมีการแข่งขันสูง ทั้งนี้ การผลิตสินค้าเกษตรจะขึ้นอยู่กับปัจจัยการผลิตที่ใช้โดยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการผลิตกับผลผลิตด้วยแนวคิดของฟังก์ชันการผลิต (Production Function) สามารถแสดงสมการโดยทั่วไปได้ดังนี้

$$Y = f(X_1, X_2, X_3, \dots, X_n) \quad \dots\dots\dots(1)$$

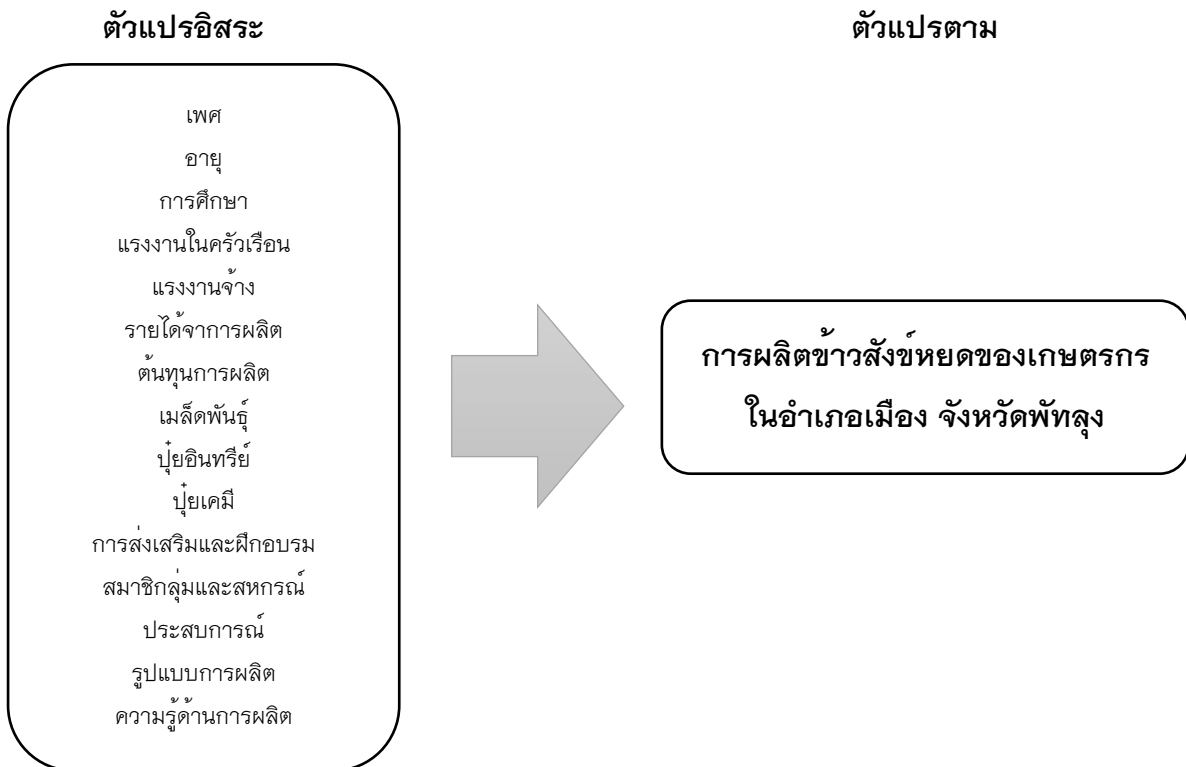
โดยกำหนดให้ Y หมายถึง ปริมาณผลผลิตสินค้า คือ ปัจจัยผันแปรที่ใช้ในการผลิต เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง เมล็ดพันธุ์ อาหารสัตว์ เป็นต้น ในขณะที่ X_2, X_3, \dots, X_n หมายถึง ปัจจัยคงที่ เช่น ที่ดิน เครื่องจักรกล โรงเรือนที่ใช้เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น (สมศักดิ์ เปรียบพร้อม, 2553)

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าวสังข์หยดในจังหวัดพัทลุง พบว่า ในปัจจุบันรูปแบบการผลิตข้าวสังข์หยดสามารถจำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ การผลิตแบบทั่วไปและการผลิตแบบทางเลือก อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตสินค้าเกษตรจะขึ้นอยู่กับประเภท ชนิด และลักษณะการผลิตของเกษตรกร เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาของ อรพิมพ์ สุริยา และคณะ (2560) พบว่า จำนวนแรงงาน รายได้ ต้นทุนการผลิต และความรู้ในการผลิตกล้วยหอมให้ได้มาตรฐานเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกรในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี นอกจากนี้ ไพรัตน์ พรหมชน และคณะ (2561) พบว่า จำนวนแรงงาน รายได้ พื้นที่ปลูก และแหล่งน้ำเพื่อการผลิต เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตองุ่นรับประทานสดของประเทศไทย อย่างไรก็ตาม จุฬารัตน์ คำภา และคณะ (2562) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตกาแฟพันธุ์อะราบิกา ของเกษตรกรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ จำนวนแรงงาน การฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตกาแฟ รูปแบบการผลิตกาแฟ

ปริมาณการใช้ปุ๋ย และการมีแหล่งเงินทุนเพื่อการผลิตกาแฟ สำหรับการศึกษารายของ ผกามาศ คุ่มเคี่ยม และคณะ (2563) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตมังคุดของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง ได้แก่ เพศของเกษตรกร การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตมังคุด พื้นที่ผลิตมังคุด และรายได้ทั้งหมดจากการจำหน่ายผลผลิต ในส่วนของ Datepume et al. (2019) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตทุเรียนส่งออกคุณภาพของเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ รายได้ คุณลักษณะของดินที่ใช้ในการปลูกทุเรียน การฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตทุเรียน การใช้เทคนิคการตรวจวัดความสุกแก่ของผลทุเรียน การควบคุมโรค และแมลงศัตรูพืช การตัดแต่งกิ่งต้นทุเรียน และปริมาณการใช้ปุ๋ย อย่างไรก็ตาม Chinvarasopak (2015) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเกษตรกรอินทรีย์ระดับชุมชนในประเทศไทย ได้แก่ ทุนทางสังคม การตลาด การส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม เป็นต้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดฟังก์ชันการผลิต และตรวจสอบจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง จำนวน 319 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธี Yamane (1973) ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 178 ราย จำแนกตาม

สัดส่วนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดอินทรีย์ จำนวน 66 ราย และเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป จำนวน 112 ราย โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ทั้งนี้ ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) จากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง จำนวน 30 ราย ได้ค่าความเชื่อมั่นจากสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช เท่ากับ 0.812

การวิเคราะห์ประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน โดยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและร้อยละ ใช้เพื่ออธิบายคุณลักษณะพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ในส่วนของสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การเปรียบเทียบความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่เป็นอิสระกัน (Independent t-test) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธีการลดรูปตัวแปร (Backward Elimination) ใช้เพื่อเปรียบเทียบต้นทุนรวมและรายได้สุทธิในการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์และข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ตามลำดับ

การสร้างตัวแบบการถดถอยพหุคูณเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรได้พิจารณาแนวคิดการผลิตของคอบบ-ดักลาส (Cobb-Douglas) จากสมการถดถอยเชิงเส้นภายใต้ฟังก์ชันลอการิทึม (Logarithm: ln) ในข้อมูลเชิงปริมาณที่มีลักษณะต่อเนื่อง สามารถแสดงให้เห็นได้ดังสมการที่ (2)

$$\ln Q = \alpha_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + \beta_6 \ln X_6 + \beta_7 \ln X_7 + \beta_8 \ln X_8 + \beta_9 \ln X_9 \\ + \beta_{10} \ln X_{10} + \beta_{11} X_{11} + \beta_{12} X_{12} + \beta_{13} X_{13} + \beta_{14} X_{14} + \beta_{15} X_{15} + \varepsilon \quad \dots\dots\dots(2)$$

โดยกำหนดให้ Q หมายถึง ปริมาณผลผลิตข้าวสังข์หยด (หน่วย: กิโลกรัม) X_1 หมายถึง เพศ (กำหนดให้ 1 คือ เพศชาย และ 0 คือ เพศหญิง) X_2 หมายถึง อายุ (หน่วย: ปี) X_3 หมายถึง จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา (หน่วย: ปี) X_4 หมายถึง จำนวนแรงงานในครัวเรือน (หน่วย: ราย) X_5 หมายถึง จำนวนแรงงานจ้าง (หน่วย: ราย) X_6 หมายถึง รายได้สุทธิจากการผลิต (หน่วย: บาท/ไร่) X_7 หมายถึง ต้นทุนการผลิต (หน่วย: บาท/ไร่) X_8 หมายถึง ปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์ (หน่วย: กิโลกรัม/ไร่) X_9 หมายถึง ปริมาณการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (หน่วย: กิโลกรัม/ไร่) X_{10} หมายถึง ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี (หน่วย: กิโลกรัม/ไร่) X_{11} หมายถึง การได้รับการส่งเสริมและฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าวสังข์หยด (กำหนดให้ 1 คือ ได้รับการส่งเสริมและฝึกอบรม และ 0 คือ ไม่ได้รับการส่งเสริมและฝึกอบรม) X_{12} หมายถึง การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสหกรณ์ของเกษตรกร (กำหนดให้ 1 คือ การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสหกรณ์ และ 0 คือ ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือสหกรณ์) X_{13} หมายถึง ประสบการณ์ในการปลูกข้าว (หน่วย: ปี) X_{14} หมายถึง รูปแบบการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกร (กำหนดให้ 1 คือ การผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์ และ 0 คือ การผลิตข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป) X_{15} หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์ให้ได้มาตรฐาน

(หน่วย: คะแนน) α หมายถึง ค่าคงที่ β หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์ตัวประมาณของพารามิเตอร์ และ ϵ หมายถึง ค่าความคลาดเคลื่อน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยด

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดอินทรีย์ พบว่า เป็นเพศหญิง ร้อยละ 69.70 และเพศชาย ร้อยละ 30.30 มีอายุเฉลี่ย 53.03 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับ ป. 4 ร้อยละ 56.06 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 4.38 ราย มีแรงงานจ้างเฉลี่ย 0.59 ราย มีปริมาณผลผลิตเฉลี่ย 351.21 กิโลกรัม/ไร่ มีรายได้สุทธิจากการผลิตเฉลี่ย 3,546.37 บาท/ไร่ มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 3,617.98 บาท/ไร่ มีปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 14.44 กิโลกรัม/ไร่ มีปริมาณการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เฉลี่ย 84.55 กิโลกรัม/ไร่ เกษตรกรทุกรายได้รับการส่งเสริมและฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าวสังข์หยด และเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสหกรณ์ของเกษตรกร ร้อยละ 72.72 มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวสังข์หยดเฉลี่ย 12.05 ปี และมีความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์ให้ได้มาตรฐานเฉลี่ย 16.26 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป พบว่า เป็นเพศหญิง ร้อยละ 74.11 และเพศชาย ร้อยละ 25.89 มีอายุเฉลี่ย 53.03 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับ ป. 4 ร้อยละ 75.00 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 4.35 ราย มีแรงงานจ้างเฉลี่ย 0.46 ราย มีปริมาณผลผลิตเฉลี่ย 411.43 กิโลกรัม/ไร่ มีรายได้สุทธิจากการผลิตเฉลี่ย 3,184.32 บาท/ไร่ มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 3,963.90 บาท/ไร่ มีปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 14.60 กิโลกรัม/ไร่ มีปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีเฉลี่ย 41.65 กิโลกรัม/ไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมและฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าวสังข์หยด ร้อยละ 54.46 และเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสหกรณ์ของเกษตรกร ร้อยละ 60.71 มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวสังข์หยดเฉลี่ย 19.55 ปี และมีความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์ให้ได้มาตรฐานเฉลี่ย 8.35 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน

2. ต้นทุนรวมและรายได้สุทธิของการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์และข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดอินทรีย์ พบว่า มีต้นทุนผันแปร 3,562.12 บาท/ไร่ มีต้นทุนคงที่ 55.86 บาท/ไร่ มีต้นทุนรวม 3,617.98 บาท/ไร่ มีปริมาณผลผลิต 351.21 กิโลกรัม/ไร่ มีราคาขายได้ 20.24 บาท/กิโลกรัม มีรายได้รวม 7,108.49 บาท/ไร่ และมีรายได้สุทธิ 3,546.37 บาท/ไร่

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป พบว่า มีต้นทุนผันแปร 3,900.50 บาท/ไร่ มีต้นทุนคงที่ 63.40 บาท/ไร่ มีต้นทุนรวม 3,963.90 บาท/ไร่ มีปริมาณผลผลิต 411.43 กิโลกรัม/ไร่ มีราคาขายได้ 17.22 บาท/กิโลกรัม มีรายได้รวม 7,084.82 บาท/ไร่ และมีรายได้สุทธิ 3,184.32 บาท/ไร่

ตารางที่ 1 ต้นทุนรวมและรายได้สุทธิในการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์และแบบทั่วไป

รายการ	ข้าวสังข์หยดอินทรีย์	ข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป
ต้นทุนผันแปร (บาท/ไร่)	3,562.12	3,900.50
ต้นทุนคงที่ (บาท/ไร่)	55.86	63.40
ต้นทุนรวม (บาท/ไร่)	3,617.98	3,963.90
ปริมาณผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่)	351.21	411.43
ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)	20.24	17.22
รายได้รวม (บาท/ไร่)	7,108.49	7,084.82
รายได้สุทธิ (บาท/ไร่)	3,546.37	3,184.32

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบต้นทุนรวมและรายได้สุทธิการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์และแบบทั่วไป

รายการ	ข้าวสังข์หยดอินทรีย์	ข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป	t	p-value
	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})		
ต้นทุนรวม (บาท/ไร่)	3,617.98	3,963.90	-1.746	0.082
รายได้สุทธิ (บาท/ไร่)	3,546.37	3,184.32	-0.968	0.334

การวิเคราะห์ความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่เป็นอิสระกัน (Independent t-test) เพื่อเปรียบเทียบต้นทุนรวมและรายได้สุทธิของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดอินทรีย์และข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป พบว่า ค่าสถิติทีของต้นทุนรวมและรายได้สุทธิ ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐาน ณ นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงสรุปได้ว่าต้นทุนรวมและรายได้สุทธิของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดอินทรีย์และข้าวสังข์หยดแบบทั่วไปไม่มีความแตกต่างกัน

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกร

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ได้ใช้แบบจำลองการถดถอยพหุคูณ ด้วยวิธีการลดรูปตัวแปร ยกเว้นตัวแปรรูปแบบการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกร (X_{14}) เพื่อเปรียบเทียบระหว่างการปลูกข้าวสังข์หยดอินทรีย์และข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกร

Variable	Coefficient	S.E.	t-statistics	Prob.
α_0	-0.472	0.155	-3.040	0.003*
X_4	0.038	0.017	2.261	0.026*
X_6	0.631	0.077	8.157	<0.001*
X_7	0.272	0.049	5.606	<0.001*
X_{14}	<0.001	0.050	0.013	0.990

* หมายถึง การมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์ของเกษตรกร ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้สุทธิจากการผลิต และต้นทุนการผลิต มีรายละเอียด ดังนี้

หากใช้แรงงานในครัวเรือนเพิ่มขึ้น จำนวน 1 ราย จะส่งผลให้การผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรเพิ่มขึ้น ร้อยละ 3.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

หากมีรายได้สุทธิจากการผลิตข้าวสังข์หยดเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1 จะส่งผลให้การผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.63 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

หากมีต้นทุนการผลิตข้าวสังข์หยดเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1 จะส่งผลให้การผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.272 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 3 พบว่า รูปแบบการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรไม่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกร สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 2 การเปรียบเทียบต้นทุนรวมและรายได้สุทธิในการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์และข้าวสังข์หยดแบบทั่วไปพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ แบบจำลองที่ได้ประมาณการขึ้นสามารถอธิบายการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ได้ถึงร้อยละ 86.30

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบต้นทุนรวมและรายได้สุทธิในการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์และข้าวสังข์หยดแบบทั่วไปของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยวิเคราะห์ด้วยสถิติที่ พบว่า ต้นทุนรวมและรายได้สุทธิของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดอินทรีย์และข้าวสังข์หยดแบบทั่วไปมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สรุปข้อค้นพบชี้ให้เห็นว่าต้นทุนรวมเฉลี่ยและรายได้สุทธิเฉลี่ยในการผลิต พบว่า มีความแตกต่างกันระหว่างการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์และข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์มีต้นทุนรวมต่ำกว่า เนื่องจากไม่ต้องเสียค่าต้นทุนในด้านสารเคมีหรือยาฆ่าแมลงในการผลิตข้าวสังข์หยด ส่งผลให้รายได้สุทธิในการผลิตสูงกว่าการผลิตข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป สอดคล้องกับการศึกษาของ เก นันทะเสน และวรารณ นันทะเสน (2563) พบว่า การผลิตข้าวอินทรีย์มีต้นทุนต่ำกว่าและได้รับผลตอบแทนที่สูงกว่าการปลูกข้าวแบบทั่วไปในจังหวัดพะเยา

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง วิเคราะห์ด้วยการถดถอยพหุคูณ ด้วยวิธีการลดรูปตัวแปร โดยสรุปข้อค้นพบชี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยด ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้สุทธิจากการผลิต และต้นทุนการผลิต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจำนวนแรงงานในครัวเรือนและต้นทุนการผลิตพื้นฐานเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการผลิตข้าวสังข์หยด ในส่วนของรายได้สุทธิที่เพิ่มขึ้นจากการ

ผลิตนั้นจะเป็นปัจจัยเหตุจูงใจให้เกษตรกรทำการขยายการผลิตข้าวสังข์หยดต่อไป สอดคล้องกับการศึกษาของ อรพิมพ์ สุริยา และคณะ (2560) พบว่า จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้สุทธิจากการผลิต และต้นทุนการผลิต มีอิทธิพลต่อการผลิตกล้วยหอมทองของเกษตรกรในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ไพรัตน์ พรหมชน และคณะ (2561) พบว่า รายได้จากการผลิต แรงงานจ้างรายวันและรายเดือน ส่งผลต่อการผลิตของนั้รับประทานสดของเกษตรกรในประเทศไทย และสอดคล้องกับการศึกษาของ จุฬารัตน์ คำภา และคณะ (2562) พบว่า จำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิต และต้นทุนการผลิตต่าง ๆ ส่งผลต่อการผลิตกาแฟพันธุ์อะราบิก้าของเกษตรกรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถแสดงให้เห็นโดยจำแนกตามวัตถุประสงค์ได้เป็น 2 ข้อ รายละเอียดมีดังนี้

1. การเปรียบเทียบต้นทุนรวมและรายได้สุทธิของการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์และข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป พบว่า ต้นทุนรวมและรายได้สุทธิของการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์และข้าวสังข์หยดแบบทั่วไปมีความแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง มีจำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้สุทธิจากการผลิตข้าวสังข์หยด และต้นทุนการผลิตข้าวสังข์หยด

สรุป

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบต้นทุนรวมและรายได้สุทธิของการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์และข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยสุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยด ปีการเพาะปลูก 2558/2559 จำนวน 178 ราย แบ่งเป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดอินทรีย์ จำนวน 66 ราย และเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป จำนวน 112 ราย วิเคราะห์ด้วยสถิติที่และการถดถอยพหุคูณ ด้วยวิธีการลดรูปตัวแปร ผลการศึกษาจากการทดสอบเชิงสถิติแสดงให้เห็นว่าต้นทุนรวมและรายได้สุทธิของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดอินทรีย์และข้าวสังข์หยดแบบทั่วไปมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ในส่วนของปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้สุทธิจากการผลิต และต้นทุนการผลิต สำหรับปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ได้แก่ เพศ อายุ

จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา จำนวนแรงงานจ้าง ปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์ ปริมาณการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี การส่งเสริมและฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าวสังข์หยด การเป็นสมาชิกกลุ่มและสหกรณ์ของเกษตรกร ประสบการณ์ในการปลูกข้าว รูปแบบการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกร และความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์ให้ได้มาตรฐาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ มีรายละเอียดดังนี้

1. ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสร้างความตระหนักรู้ถึงประโยชน์ของเกษตรอินทรีย์ให้กับผู้บริโภค เพื่อให้เกษตรกรขายข้าวสังข์หยดอินทรีย์ในราคาที่เหมาะสม ก่อให้เกิดรายได้หรือผลตอบแทนที่สูงกว่าการผลิตข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป โดยการศึกษาของ Duangekanong (2020) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ ความตระหนักและคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ความเชื่อมั่นในตราสินค้า การรับรู้ถึงความเสี่ยง และราคาสินค้า เป็นต้น สอดคล้องกับรายงานของ วิณะโรจน์ ทรัพย์ส่งสุข (2563) พบว่า การเข้าถึงแหล่งซื้อขายสินค้าเกษตรอินทรีย์และราคามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์

2. ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเพิ่มทักษะการเป็นเกษตรกรปราดเปรี๊อง (Smart Farmer) ให้กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสังข์หยดอินทรีย์และข้าวสังข์หยดแบบทั่วไป เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการผลิตข้าวสังข์หยดให้สูงขึ้น สนับสนุนหรือจัดหาปัจจัยการผลิต และสร้างกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์การเกษตรกรให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองและลดต้นทุนการผลิตได้

3. ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาด้านนวัตกรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่ทดแทนแรงงานคนในกระบวนการผลิตแต่ละขั้นตอน

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป มีรายละเอียดดังนี้

1. ควรเปรียบเทียบประเด็นต้นทุนและผลตอบแทน และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตข้าวสังข์หยดของเกษตรกรระหว่างพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน

2. ควรศึกษาประเด็นการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์และกรณีตัวอย่างของความสำเร็จในการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อขยายผลไปยังพื้นที่ปลูกข้าวสังข์หยดอินทรีย์ต่อไป

3. ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคในการเลือกซื้อหรือบริโภคข้าวสังข์หยดอินทรีย์ รวมถึงประเด็นการกำหนดราคาข้าวสังข์หยดอินทรีย์ให้เหมาะสมเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกรในการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์และราคาที่เหมาะสมเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค

4. ควรศึกษาหลักสูตรและความต้องการในการส่งเสริมและฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์หรือการผลิตข้าวสังข์หยดคุณภาพให้กับเกษตรกร เป็นไปตามมาตรฐานสินค้าเกษตรหรือเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการข้าว. (2560). *ข้าวสังข์หยด เมืองพัทลุง*. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2563, จาก <https://www.thairicedb.com/rice-detail.php?id=1>
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2560). *ระบบจัดเก็บและรายงานข้อมูลภาวะการผลิตพืชรายเดือน ระดับตำบล (ร.ต.) กรมส่งเสริมการเกษตร: ข้าวสังข์หยด*. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2563, จาก <http://www.agriinfo.doe.go.th/year60/plant/rortor/rice/rice1/rice184.pdf>
- เก นันทะเสน และ วราภรณ์ นันทะเสน. (2563). การเปรียบเทียบต้นทุนสุขภาพและต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกข้าวโดยใช้สารเคมีและแบบอินทรีย์ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในเขตจังหวัดพะเยา. *MFU Connexion: Journal of Humanities and Social Sciences*, 9(1), 19–37.
- จุฬารัตน์ คำภา, วสุ สุวรรณวิหค, วรณารัตน์ สีสุขสวัสดิ์ และ เฉลิมพล จตุพร. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตกาแฟพันธุ์อะราบิกาของเกษตรกรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. *การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ครั้งที่ 14 (SPUCON2019)*, วันที่ 19 ธันวาคม 2562 ณ มหาวิทยาลัยศรีปทุม บางเขน, กรุงเทพมหานคร.
- ผกามาตย์ คุ่มเคี่ยม, เฉลิมพล จตุพร, วสุ สุวรรณวิหค และภูตินันท์ อติทิพยางกูร. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตมังคุดของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านวิทยาการจัดการ ครั้งที่ 7*, วันที่ 12 กันยายน 2563 ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไพรัตน์ พรหมชน, พัฒนา สุขประเสริฐ, เฉลิมพล จตุพร, กิตติพงศ์ กิตติวัฒน์โสภณ และสุวิสา พัฒนเกียรติ. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตองุ่นรับประทานสด: การวิเคราะห์เบื้องต้น. *สยามวิชาการ*, 19(2), 1–13.
- วิณะโรจน์ ทรัพย์ส่งสุข. (2563). *พฤติกรรมผู้บริโภคกว่า 38% ไม่เคยซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ หาซื้อยาก ราคาแพง ภาครัฐเพิ่มช่องทางตลาดให้เข้าถึงง่ายขึ้น*. สืบค้นเมื่อ 7 สิงหาคม 2563, จาก https://www.matichon.co.th/publicize/news_1079241
- สมศักดิ์ เปรียบพร้อม. (2553). หน่วยที่ 3 การผลิต ต้นทุน รายได้ และกำไรการผลิตสินค้าเกษตร. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา 60370 เศรษฐศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ หน่วยที่ 1–7*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2562). *สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม ปี 2563*. สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2563ก). *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2562*. ศูนย์สารสนเทศการเกษตร, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2563ข). *สถิติการค้าสินค้าเกษตรไทยกับต่างประเทศ ปี 2562*. ศูนย์สารสนเทศการเกษตร, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.

- อรพิมพ์ สุริยา, เฉลิมพล จตุพร, พัฒนา สุขประเสริฐ และสุวิสา พัฒนเกียรติ. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตกล้วยหอมของเกษตรกรในอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 9(2), 208–218 .
- Chinvarasopak, P. (2015). Key Factors Affecting the Success of Organic Agriculture in Thai Communities: Three Case Studies in Ubon Ratchathani and Srisaket Provinces. *Thai Journal of Public Administration*, 13(2), 105–105.
- Duangekanong, D. (2020). Factors Influencing Consumers' Purchase Intention for Organic Food Products in Thailand. *MFU Connexion: Journal of Humanities and Social Sciences*, 9(1), 38–46.
- Datepumee, N., Sukprasert, P., Jatuporn, C., & Thongkaew, S. (2019). Factors Affecting the Production of Export Quality Durians by Farmers in Chanthaburi Province, Thailand. *Journal of Sustainability Science and Management*, 14(4), 94–105.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลของ
องค์การภาครัฐและเอกชน

Human Resource Development to Accommodate the Public and Private Sector
Organizations in the Digital Age

โสมวลี ชยามฤต

Somwalee Chayamarit

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Bangkok Thonburi University, Thailand

E-mail: somwalee.chayamarit@gmail.com

Received August 8, 2020; Revised September 13, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยดำเนินดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงซึ่งพิจารณาเลือกจากผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาเป็นอย่างดี โดยคัดเลือกจากผู้บริหารในองค์การภาครัฐและภาคเอกชนที่มีความทันสมัยและให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการนำดิจิทัลมาใช้ในการบริหารและการปฏิบัติงานและมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้จำนวน 12 คน เพื่อนำข้อมูลมาดำเนินการวิเคราะห์ผลในลักษณะพรรณนาผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาค่านิยมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน องค์การต้องกำหนดค่านิยมให้มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจที่เหมาะสมกับการขับเคลื่อนเพื่อรองรับยุคดิจิทัล แล้วนำค่านิยมดังกล่าวมาจัดทำเป็นแนวทางหรือรากฐานในการสร้างพฤติกรรมที่ดีของบุคลากรของทุกคนในองค์การ จนกลายเป็นวัฒนธรรมขององค์การ ความสามารถที่จะเรียนรู้และอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีใหม่ๆ โดยองค์การภาครัฐและเอกชนต้องช่วยส่งเสริมให้มีการพัฒนาทักษะของบุคลากรให้ตรงกับงานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัล

องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้สามารถนำมาพัฒนาทักษะการทำงานให้เหมาะสมในยุคดิจิทัลให้ได้รับผลสำเร็จ โดยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ก้าวทันความทันสมัย

ของเทคโนโลยี โดยเป้าหมายการพัฒนาคนแบบใหม่ คือ การพัฒนาคนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข เพื่อให้อยู่กับองค์กรอย่างมีความสุขและยาวนาน

คำสำคัญ: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์; ยุคดิจิทัล; องค์กรภาครัฐ; องค์กรภาคเอกชน

Abstract

This Article aimed to study human resource development to accommodate the public and private sector organizations in the digital age. The study was qualitative in nature. The needed data were collected from documents, non-participant observations and in-depth interviews with 12 key informants. The key informants, who are executives in state-of-the-art public and private organizations focus on human resource development by using digital to manage and perform tasks and meet the requirements, were selected by means of purposive sampling technique. The analysis data were presented by using descriptive statistics. The research results were found that on values concerning to HRD, the values have to be consistent with the vision and mission of the organization. The values should be used as a means to creating desirable behaviors of the personnel in the organization. In addition, HRM and HRD process must start from recruitment and selection process in order to find the right candidates. Another finding was various channels should be created with a view to transmitting internal and external information to the personnel in the organization.

Knowledge from this research should be applied to help employees develop their skills, knowledge, and abilities, which in turn improves organizations' effectiveness in the digital age. The new HRD's rolls are helping and developing the "new breeds" in the organizations. The new breeds are employees who are not only good at their job, but also good at their hearts.

Keywords: Human Resource Development; Digital Age; Public sectors; Private sectors

บทนำ

ปัจจุบันนี้โลกได้เข้าสู่ยุคระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลหลอมรวมเข้ากับวิถีชีวิตของคนอย่างแท้จริง และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง รูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ กระบวนการผลิต การค้า การบริการและกระบวนการทางสังคม รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างสิ้นเชิง ซึ่งอิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายของประเทศในการวางแผนการดำเนินการด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 และแนวคิดประเทศไทย 4.0: โมเดลขับเคลื่อนสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ได้มีการกล่าวถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้นวัตกรรม การปฏิรูปกระบวนการทางธุรกิจ การผลิต การค้า และการบริการ การปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารราชการแผ่นดิน และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน จากบริบทของการเปลี่ยนแปลงของโลก (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.), 2562) และทิศทางการพัฒนาประเทศดังกล่าวเป็นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม หรือ “Value-Based Economy” โดยมีดิจิทัลเป็นโครงสร้างพื้นฐาน เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีพลวัตสูงมากหรือเปลี่ยนแปลงเร็วมาก คุณลักษณะของทรัพยากรมนุษย์ในระบบเศรษฐกิจ “ประเทศไทย 4.0” จึงมิได้ขึ้นอยู่กับปริมาณ หากแต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการสื่อสาร (communication) ความคิดสร้างสรรค์ (creativity) ความร่วมมือประสานงาน (collaboration) และความสามารถในการปรับตัว (adaptability/ Transformation) ทรัพยากรมนุษย์ในยุค “ประเทศไทย 4.0” นั้นนอกจากต้องมีความรู้พื้นฐานแล้ว ยังต้องมีความรับผิดชอบ มีความฉลาดทางอารมณ์สูง เข้ากับผู้อื่นได้ดี มีอัตราต่ำ ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง มีความคิดสร้างสรรค์ และไฟที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต การนำพาประเทศเข้าสู่โมเดล “ประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0)” ที่มุ่งปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” (สมบัติ กุสุมาวาลี, 2559) รวมถึง การเปลี่ยนโครงสร้างตลาดแรงงาน และบริบททางเศรษฐกิจที่เกิดการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์จำเป็นต้องมีการปรับตัวตามไปด้วย

การพัฒนาทักษะการทำงานเพื่อให้เหมาะสมกับยุค 4.0 จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับตัว เพราะหากบุคลากรไม่มีการปรับตัว ไม่มีการพัฒนาตนเอง ก็จะไม่สามารถอยู่รอดได้ในยุคนี้ องค์การทั้งภาครัฐและภาคเอกชนก็ต้องปรับตัวโดยไม่มุงเน้นแต่จะแทนที่บุคลากรด้วยเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ควรจะมีมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะของบุคลากรให้ตรงกับความต้องการของงานที่ถูกเปลี่ยนไป (สมบัติ กุสุมาวาลี, 2559) ยุคไทยแลนด์ 4.0 คือ ยุคทองของ 4 สาขาวิชาแห่งอนาคต หรือที่เรียกว่า STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematic) แต่เหนือสิ่งอื่นใดทักษะที่สำคัญที่สุดก็คือ การเชื่อมโยงทั้ง 4 องค์ความรู้เข้าด้วยกัน และทักษะความสามารถในการติดตามและมองเห็นถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ (สะเต็มศึกษา ประเทศไทย, 2562) และความสามารถที่จะเรียนรู้และอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีใหม่ๆได้ และทักษะประการสุดท้ายที่สำคัญมากที่สุด คือเรื่องของ Emotional Intelligence หรือความฉลาดทางอารมณ์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเข้าใจต่อผู้อื่น การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลรอบด้าน ความมีน้ำใจ

แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัล ให้ได้รับผลสำเร็จ โดยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ก้าวทันความทันสมัยของเทคโนโลยีนั้น ไม่ใช่สิ่งที่ทำได้โดยง่าย เพราะเกิดปัญหามากมายจากการให้ความสำคัญการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่ต้องมีการลงทุนสูงและต้องเปลี่ยนแนวคิดในการบริหารทรัพยากร

มนุษย์ใหม่ เนื่องจากเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ จึงทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็ต้องได้รับความสำคัญปรับตัวตามไปด้วย เพราะคนคือหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนองค์การ ทุกองค์การ เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสโลกและทิศทางการดำเนินงานขององค์การให้เติบโตได้อย่างเหมาะสมเพื่อรองรับยุคดิจิทัล โดยมีวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ และเป้าหมายการพัฒนาคนแบบใหม่ ซึ่งมี 3 ประการด้วยกัน คือ การพัฒนาคนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข (ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์, 2553) เพื่อให้อยู่กับองค์กรอย่างมีความสุขและยาวนาน ซึ่งส่งผลต่อเป้าหมายของสังคมและประเทศชาติต่อไป

บทความวิจัยนี้นำเสนอการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources) หรือ ทรัพยากรบุคคล ถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อองค์การที่สมควรได้รับการพัฒนา ปรับปรุง เพื่อยกระดับคุณภาพให้มีคุณค่า และให้ผลตอบแทนแก่องค์การไปนานเท่านาน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการศึกษา การฝึกอบรม การสัมมนา ให้ความรู้ความสามารถที่ทันสมัยต่อสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนไป จึงเป็นวิธีหนึ่งที่ทั้งผู้บริหารองค์การ และพนักงานตระหนักถึงความสำคัญ (พยอม วงศ์สารศรี, 2543)

ลีโอนาร์ด แนดเลอร์ และแซส แนดเลอร์ (Nadler and Nadler, 1998) ได้เสนอขอบข่ายกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรบุคคลที่เชื่อมโยงถึงกัน ประกอบด้วย (1) การพัฒนาทรัพยากรบุคคล (2) การจัดการทรัพยากรบุคคล (3) การดูแลรักษาทรัพยากรบุคคลเพื่อดำรงรักษาให้ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ และมีความสามารถ ให้อยู่ปฏิบัติงานกับองค์กรโดยไม่ลาออกไปไหน สิ่งสำคัญที่บุคลากรต้องมีคือ (3.1) แรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความเต็มใจ และตั้งใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งเฮิร์ชเบิร์ก และคณะ (Herzberg et al., 2008) ได้ศึกษาทฤษฎีการจูงใจของ พบว่า มีปัจจัยหรือองค์ประกอบ 2 ประการ ที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจและไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงาน ได้แก่ องค์ประกอบจูงใจ (Motivation Factors) เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความพอใจในการทำงาน เป็นแรงจูงใจภายใน และองค์ประกอบค้ำจุน (Maintenance Factors) หรือองค์ประกอบสุขอนามัย (Hygiene Factors) เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความพอใจในการทำงาน เป็นแรงจูงใจภายนอก ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้ มิใช่สิ่งจูงใจในการเพิ่มผลผลิตแต่เป็นข้อกำหนดเบื้องต้นไม่ให้เกิดความไม่พอใจในงานที่ทำ (3.2) ความปรารถนาและความผูกพันต่อองค์การที่จะทำให้

ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพนั้นอยู่กับองค์กร โดยไม่คิดจะลาออก การที่จะอาศัยแรงจูงใจในการทำงานอย่างเดียวยังไม่พอ แต่ต้องสร้างความปรารถนา และความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กร และการมีวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่หล่อหลอมบุคลากรให้เกิดความเชื่อมั่นในองค์กร

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรภาครัฐ ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.)

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ได้จัดทำยุทธศาสตร์ในระยะเวลา 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ขึ้นได้แก่ “การสนับสนุนวิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์ชาติ ด้วยการผลักดันและพัฒนาให้ภาคราชการของประเทศมีคุณธรรม ปลอดภัยไร้ทุจริต เป็นราชการที่สร้างและส่งเสริมนวัตกรรมและมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ โดยการปรับเปลี่ยนระบบและวิธีการบริหารทรัพยากรบุคคล รวมทั้งกฎหมาย ระเบียบ ขั้นตอน หลักเกณฑ์เพื่อให้แต่ละส่วนราชการได้มาและรักษาไว้ซึ่งคนดีคนเก่งที่มีจิตสาธารณะอย่างเหมาะสม

แนวคิดยุคดิจิทัล

วิวัฒนาการของยุคดิจิทัล เริ่มจาก Digital 1.0 เปิดโลกอินเทอร์เน็ต เป็นยุคเริ่มต้นของ “Internet” เป็นช่วงเวลาที่กิจกรรมและการดำเนินชีวิตของผู้คนเปลี่ยนจากออฟไลน์มาเป็นออนไลน์ เริ่มมีการส่งอีเมล และการถือกำเนิดของเว็บไซต์ จากนั้นก็พัฒนาเป็น **ยุคโซเชียลมีเดีย เราเรียกยุคนี้ว่า Digital 2.0** จะเป็นยุคที่ผู้บริโภคเริ่มสร้างเครือข่ายติดต่อสื่อสารกันในโลกออนไลน์ มีการสร้างเครือข่ายสังคม Social Network เริ่มจากการคุยหรือแชทกับเพื่อน หรือกลุ่มเล็กๆ จนเริ่มพัฒนาและขยายวงกว้างไปสู่การดำเนินกิจกรรมในเชิงธุรกิจ **Digital 3.0 ยุคแห่งข้อมูลและบิ๊กดาต้า** เป็นยุคแห่งการใช้ข้อมูลที่วิ่งเข้าออกเป็นล้านๆ ดาต้า ให้เป็นประโยชน์ เริ่มมีการนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ข้อมูลถูกนำมาประมวลผล จับสาระ วิเคราะห์ถึงความต้องการของผู้บริโภคเพื่อสร้างสินค้าและบริการที่สามารถตอบสนองโจทย์ของลูกค้าได้ **Digital 4.0 เป็นยุคที่เทคโนโลยีมีมันสมอง** เป็นยุคที่ความฉลาดของเทคโนโลยีจะทำให้อุปกรณ์ต่างๆ สื่อสารและทำงานกันเองได้อย่างอัตโนมัติ โดยจะใช้ชื่อยุคนี้ว่าเป็นยุค Machine-to-Machine เช่น เราสามารถเปิด-ปิด หรือสั่งงานอื่นๆ กับเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้านตัวเองผ่านแอปพลิเคชันโดยไม่ต้องเดินไปกดสวิตช์ เทคโนโลยีและโลกดิจิทัลเคลื่อนที่ไม่มีหยุด องค์กรจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันตามเทรนด์ พัฒนานวัตกรรมเพื่อต่อยอดธุรกิจบนการแข่งขันที่รวดเร็วและรอบด้าน จาก SME ให้กลายเป็น Smart Enterprise ที่มีศักยภาพสูงขึ้น จากบริการธรรมดาให้กลายเป็น High Value Service เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนของธุรกิจ

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

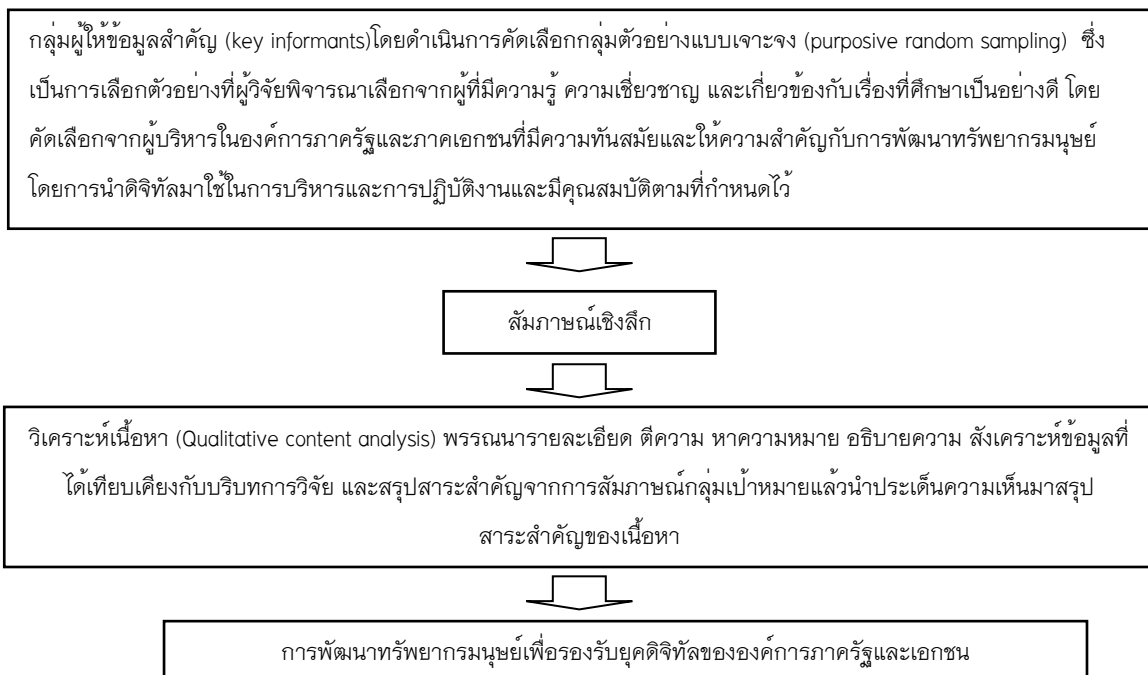
ศรุตดา สมพงษ์ และวัชรินทร์ อินทรพรหม (2550) ศึกษาเรื่อง ทักษะคนดีมุ่งสู่ความเป็นเลิศ ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาบุคลากรให้มีทัศนคติในการมุ่งสู่ความเป็นเลิศ ควรเน้นพัฒนาที่ตัวบุคคล

หรือบุคลากรเอง โดยเฉพาะการพัฒนาองค์ความรู้ ควบคู่ไปกับหน่วยงานในสังกัดของบุคลากรที่ปฏิบัติงานให้สัมพันธ์กันระหว่างภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวโน้มหรือเจตจำนงของพฤติกรรมในการมุ่งสู่ความเป็นเลิศ พบว่า ความรู้ ความรู้ลึก และทัศนคติต่อหน่วยงานในสังกัดมีความสำคัญมากที่สุด

จากการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยองค์การภาครัฐและเอกชนต้องมีการเตรียมความพร้อมในการนำเทคโนโลยีต่างๆมาประยุกต์ใช้ พร้อม ๆ กับเตรียมความพร้อมของบุคลากรทุกคนในองค์การให้มีการจัดการความรู้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัล โดยผู้บริหารองค์การควรกำหนดค่านิยมการพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่เป็นรูปธรรมชัดเจนเป็นลายลักษณ์ อักษร จัดกิจกรรมหรือประชุม เพื่อสื่อสารนโยบายด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคลสู่บุคคลกรอย่างทั่วถึง และจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ เหมาะสมสอดคล้องกับแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และกำหนดหลักสูตรการพัฒนาทักษะต่างๆ ที่จำเป็นในยุคดิจิทัลในระดับรายบุคคล

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาทำการวิเคราะห์ตามรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Qualitative content analysis) พรรณนารายละเอียด ดีความ หาความหมาย อธิบายความ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้เทียบเคียงกับบริบทการวิจัย และสรุปสาระสำคัญจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายแล้วนำประเด็นความเห็นมาสรุปสาระสำคัญของเนื้อหา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพประชากร ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาเป็นอย่างดี โดยคัดเลือกจากผู้บริหารในองค์การภาครัฐและภาคเอกชนที่มีความทันสมัยและให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการนำสถิติทศมาใช้ในการบริหารและการปฏิบัติงาน และมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้จำนวน 12 คน โดยดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive random sampling) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างให้สอดคล้องกับสถานการณ์เพื่อให้ผู้ตอบสามารถตอบแบบสัมภาษณ์ได้ตามข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติทั้งมิติของความรู้สึกและมิติของความกว้างของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) สำหรับการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) คือ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการแบบสร้างข้อสรุปในการวิจัย เป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การลดทอนข้อมูล การแสดงข้อมูล และการสร้างข้อสรุป (Miles and Huberman, 1987)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอสรุปผลการวิจัยที่ผู้ให้ข้อมูลทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้ให้ข้อมูลที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยสรุปในแต่ละปัจจัยได้ดังต่อไปนี้ วัตถุประสงค์ที่ 1 ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาค่านิยมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน โดยองค์การกำหนดค่านิยมให้มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ (Vision) และพันธกิจ (Mission) ขององค์การและเหมาะสมกับการขับเคลื่อนเพื่อรองรับยุคดิจิทัล แล้วนำค่านิยมดังกล่าวมาจัดทำเป็นแนวทางหรือรากฐานในการสร้างพฤติกรรมที่ดีของบุคลากรทุกคนในองค์การ จนกลายเป็นวัฒนธรรมขององค์การ ทั้งนี้การบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลทุกกระบวนการ ต้องมีความสอดคล้องกับค่านิยมขององค์การ อันจะเป็นการช่วยยกระดับการปฏิบัติงานของบุคลากรให้สามารถขับเคลื่อนองค์การไปสู่เป้าหมายได้อย่างยั่งยืน

2. การจัดการความรู้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน โดยการสร้างช่องทางให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคลากร ทั้งความรู้จากภายในและภายนอก การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาทักษะความรู้ โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการกระบวนการเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ทักษะที่จำเป็นในอนาคตในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน ได้แก่ ทักษะที่จำเป็นในอนาคตขององค์การภาครัฐและเอกชน มีทักษะหลักๆ ที่สำคัญ คือ (1) ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่จำเป็น (2) ทักษะทางด้านภาษา โดยเฉพาะ

ภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาที่คนใช้เป็นภาษากลางในการสื่อสารทั่วโลก (3) ทักษะการปรับตัว กล่าวคือ ต้องหูตาไว และกว้างไกล อัพเดทข่าวสารรอบตัวอยู่เสมอ (4) ทักษะในการใช้สัญชาตญาณในการตัดสินใจ (Intuition) เมื่อต้องเผชิญกับภาวะที่ซับซ้อน ไม่แน่นอน หรือท่ามกลางข้อมูลจำนวนมากมหาศาล และ (5) ทักษะในการเข้าใจผู้อื่น (Empathy) เป็นทักษะที่ช่วยวิเคราะห์สิ่งที่ประชาชนหรือลูกค้าต้องการ

4) ความสามารถที่จะเรียนรู้และอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีใหม่ๆ ในพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน ได้แก่ การให้ความสำคัญในการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรบุคคล เพื่อให้มีความพร้อมในการรับมือกับยุคดิจิทัลอย่างเหมาะสม ทั้งในด้านการพัฒนายุทธศาสตร์ นโยบาย การบริหาร และการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้และทักษะต่างๆ โดยเฉพาะทักษะด้านดิจิทัลหรือเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน

5) การพัฒนาทักษะของบุคลากรให้ตรงกับงานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน คือ (1) จัดโครงการฝึกอบรมพัฒนาทักษะให้แก่บุคลากรของหน่วยงาน เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ พัฒนาทักษะ เกิดการต่อยอดและนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการทำงาน (2) การเซ็น MOU ระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพื่อร่วมมือกันพัฒนาทักษะให้แก่บุคลากรให้เป็นในทิศทางเดียวกัน (3) จัดตั้งโรงเรียนหรือสถาบันขึ้นมาเพื่อเตรียมผลิตบุคลากรตั้งแต่ระดับประถมศึกษามัธยมให้มีทักษะตรงกับลักษณะงานที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (4) จัดโครงการต่างๆ เพื่อดึงศักยภาพให้บุคลากรของหน่วยงานได้มีโอกาสในการเรียนรู้ สร้างประสบการณ์ (5) สร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (6) การออกแบบการเรียนรู้ และพัฒนาออนไลน์แพลตฟอร์มที่สนับสนุนการเรียนรู้ในรูปแบบเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Learning) ให้บุคลากรสามารถเลือกเรียนรู้ได้ตามความต้องการ

6) การพัฒนานวัตกรรมองค์ความรู้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน โดยการจัดทำฐานข้อมูล หรือ บิ๊กดาต้า (Big Data) เพื่อการจัดเก็บข้อมูลข่าวสารที่เป็นองค์ความรู้หรือประสบการณ์การทำงานต่างๆ ที่กระจุกกระจายอยู่ มาพัฒนาเป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้ เปิดพื้นที่ให้บุคลากรในองค์การ หรือสร้างเครือข่ายสัมพันธ์ เปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้ผ่านแหล่งเรียนรู้ใหม่แบบออนไลน์ เพื่อเสริมศักยภาพการทำงานให้บุคลากร มุ่งสู่วัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตัวเอง Self-Directed Learning เรียนผ่านออนไลน์ได้อย่างไม่จำกัด

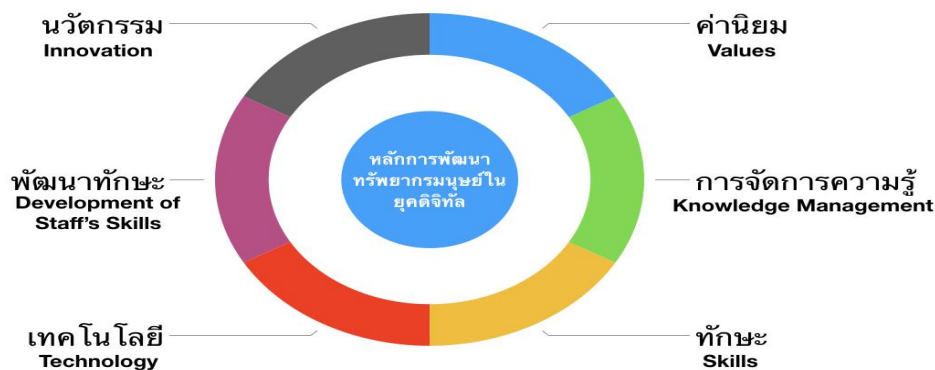
อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยเห็นสมควรนำผลการศึกษางานประเด็นที่สำคัญเพื่อนำมาอภิปรายเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้ การพัฒนาค่านิยมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน โดยองค์การต้องกำหนดค่านิยมให้มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ (Vision) และพันธกิจ (Mission) ขององค์การและเหมาะสมกับการขับเคลื่อนเพื่อรองรับยุคดิจิทัล แล้วนำค่านิยมดังกล่าวมาจัดทำเป็นแนวทางหรือรากฐานในการสร้างพฤติกรรมที่ดีของบุคลากรทุกคนในองค์การ จนกลายเป็นวัฒนธรรมขององค์การ ทั้งนี้การบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลทุกกระบวนการ ต้องมี

ความสอดคล้องกับค่านิยมขององค์กร อันจะเป็นการช่วยยกระดับการปฏิบัติงานของบุคลากรให้สามารถขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายได้อย่างยั่งยืน หน่วยงานกำหนดนโยบายทิศทางการนำองค์กรด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนสอดคล้องกับการศึกษาของ อรนิติย์ ธรเสนา (2558) ที่พบว่า ความผูกพันต่อองค์กรยังมีความสัมพันธ์แรงสภาพจิตใจการทำงาน ความผูกพันในอาชีพ ความผูกพันต่อองค์กร และความพึงพอใจในการทำงาน ส่วนผลกระทบของความผูกพันต่อองค์กร (Glisson and Durick, 1998) และป้องกันต้นที่ปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริหารงานได้แก่ 1) ด้านการฝึกอบรม ข้าราชการที่เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละคนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ แต่ละด้านไม่เท่ากัน จึงเป็นข้อจำกัดที่จะพัฒนา แต่ละคนให้มีประสิทธิผลในด้านต่างๆ ด้วยวิธีเดียวกัน ให้ผลที่เท่าๆ (2) ด้านการศึกษา การให้โอกาสทางการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ไม่ทั่วถึง เนื่องจากงบประมาณมีจำกัด (3) ด้านการพัฒนาบุคลากรบางส่วนไม่ค่อยให้ความสนใจเรื่องการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์เพราะเห็นว่าเสียเวลาในการปฏิบัติงาน และ (4) ด้านการเรียนรู้ บุคลากรบางส่วน ไม่เอาใจใส่ในการเรียนรู้เท่าที่ควร เป็นต้น (อรนิติย์ ธรเสนา, 2558) และนำข้อมูลมาสู่การวิเคราะห์อุปสรรค โอกาส จุดแข็ง และจุดอ่อนของการพัฒนาความรู้ ทักษะและขีดความสามารถของบุคลากร การบริหาร ผลการปฏิบัติงาน การพัฒนาสายอาชีพ และการพัฒนาองค์กรที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (วิไลศ เรียงแหลม 2561) ตลอดจนเกิดกระบวนการในการสร้างช่องทางให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน ภายในระหว่างบุคลากร ควบคู่ไปกับการรับความรู้จากภายนอก ซึ่งเชื่อให้เกิดโอกาสในการหาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและสร้างเป็นฐานความรู้ที่เข้มแข็งขององค์กรต่อไป

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัย เรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์กรภาครัฐและเอกชน ทำให้เกิดองค์ความรู้ถึงวิธีการที่เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับยุคดิจิทัลในองค์กรภาครัฐและเอกชน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ภาพหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัล

จากภาพที่ 2 ภาพหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัล สามารถอธิบายโดยสังเขป ดังนี้

Value – การพัฒนาค่านิยมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน โดยองค์การต้องกำหนดค่านิยมให้มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ (Vision) และพันธกิจ (Mission) ที่เหมาะสมกับการขับเคลื่อนเพื่อรองรับยุคดิจิทัล แล้วนำค่านิยมดังกล่าวมาจัดทำเป็นแนวทางในการสร้างพฤติกรรมที่ดีของบุคลากรของทุกคนในองค์การ และกระบวนการการบริหารและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องมีความสอดคล้องกับค่านิยมขององค์การ

Knowledge management – การจัดการความรู้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน โดยการสร้างช่องทางให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคลากรทั้งความรู้จากภายในและภายนอก

Skills – ทักษะที่จำเป็นในอนาคตในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน ประกอบด้วย (1) ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่จำเป็น (2) ทักษะทางด้านภาษา (3) ทักษะการปรับตัว (4) ทักษะในการใช้สัญชาติญาณในการตัดสินใจ และ (5) ทักษะในการเข้าใจผู้อื่น (Empathy)

Technology – ความสามารถที่จะเรียนรู้และอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน ได้แก่ ความสามารถที่จะเรียนรู้และอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรบุคคลให้มีความพร้อมในการรับมือกับยุคดิจิทัล

Development of staff's skills – การพัฒนาทักษะของบุคลากรให้ตรงกับงานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน คือ (1) จัดโครงการฝึกอบรมพัฒนาทักษะให้แก่บุคลากร (2) การเซ็น MOU – ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อร่วมมือกันพัฒนาทักษะให้แก่บุคลากรให้เป็นในทิศทางเดียวกัน (3) จัดตั้งโรงเรียนหรือสถาบันขึ้นมาเพื่อเตรียมผลิตบุคลากรให้มีทักษะตรงกับลักษณะงานที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (4) จัดโครงการต่าง ๆ เพื่อดึงศักยภาพให้บุคลากรของหน่วยงานได้มีโอกาสในการเรียนรู้ สร้างประสบการณ์ (5) สร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (6) การออกแบบการเรียนรู้ และพัฒนาออนไลน์แพลตฟอร์มที่สนับสนุนการเรียนรู้ในรูปแบบเรียนด้วยตนเอง (Self-Learning)

Innovation – การพัฒนานวัตกรรมองค์ความรู้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน โดยจัดทำฐานข้อมูล หรือ บิ๊กดาต้า (Big Data) เพื่อจัดเก็บข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้หรือประสบการณ์ ที่กระจัดกระจายมาพัฒนาเป็นระบบ

สรุป

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน ที่สำคัญคือ การพัฒนาค่านิยม การจัดการความรู้ การสร้างและเสริมทักษะที่จำเป็น ความสามารถที่จะเรียนรู้และอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ การพัฒนาทักษะของบุคลากร และการพัฒนานวัตกรรมในการจัดเก็บองค์ความรู้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเหมาะสม โดยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ก้าวทันความทันสมัยของเทคโนโลยี โดยเป้าหมายการพัฒนาคนแบบใหม่ คือ การพัฒนาคนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข เพื่อให้อยู่กับองค์การอย่างมีความสุขและยาวนาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลนั้น องค์การต้องริสกล และอัปสกล ตัวเอง เพื่อรับมือกับความท้าทายใหม่ๆ ทั้งวิธีคิด วิธีการทำงาน และการบริหารองค์การ
2. ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องสร้างองค์ความรู้ที่เข้าถึงได้ง่าย ตรงความต้องการของบุคลากร
3. ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์จะต้องมีความเข้าใจในตัวบุคลากรและมีความยืดหยุ่นสูงขึ้น โดยวิธีการดูแล และการฝึกอบรมต้องออกแบบให้เหมาะสมกับพนักงานแต่ละคน (Tailor-Made) ตลอดจนการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรม สื่อ เครื่องมือ เทคนิคและวิธีการพัฒนาที่เหมาะสม
4. ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ ต้องมีการจัดอบรมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล รวมถึงการพัฒนาระบบการ เครื่องมือ และกลไกสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคดิจิทัล โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบความรู้ถึงวิธีการที่เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลในองค์การภาครัฐและเอกชนที่สำคัญคือ (1) การพัฒนาค่านิยมให้มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ (2) การจัดการความรู้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน โดยการสร้างช่องทางให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคลากร ทั้งความรู้จากภายในและภายนอก (3) สร้างและเสริมทักษะที่จำเป็นในอนาคตในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน (4) ความสามารถที่จะเรียนรู้และอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรบุคคลให้มีความพร้อมในการรับมือกับยุคดิจิทัล (5) การพัฒนาทักษะของบุคลากรให้ตรงกับงานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัล (6) การพัฒนานวัตกรรมในการจัดเก็บองค์ความรู้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน ซึ่งองค์ความรู้ใหม่นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งองค์การภาครัฐและเอกชนโดยควรให้ความสำคัญกับบริบทขององค์การของตนเองเป็นหลัก

อีกประเด็นที่ควรให้ความสำคัญคือ ความแตกต่างของบุคลากรรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ที่มีกระบวนการคิด องค์ความรู้ และประสบการณ์ที่ต่างกัน องค์การต้องมีกระบวนการที่สามารถปรับให้คนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่อยู่ร่วมกันได้อย่างกลมเกลียวสำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ (1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของภาครัฐและเอกชนเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นในยุคดิจิทัล (2) ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของภาครัฐและเอกชน (3) รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัล (4) ความต้องการในการพัฒนาตนเองของบุคลากรภาครัฐและเอกชนในยุคดิจิทัลที่สอดคล้องกับทิศทางองค์การ (5) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารภาครัฐและเอกชนในการขับเคลื่อนองค์การดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์. (2553). *Change...เพื่อสร้างความสุขในองค์กร*. สืบค้นจาก <http://www.wiseknow.com/blog/2009/05/22/2534/#axzz1XMOjYg4j>
- พยอม วงศ์สารศรี. (2543). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: สุภา.
- ศรุตฯ สมพงษ์ และวัชรินทร์ อินทรพรหม. (2550). *ทัศนคติมุ่งสู่ความเป็นเลิศ*, ทุนมูลนิธิพันเอกจินดา ณ สงขลา ประจำปี พ.ศ. 2548. สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล, สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.).
- สมบัติ กุสุมาวลี. (2559). HR 4.0 Trends and Move ทิศทางการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ @Thailand 4.0. *HR Society Magazine*, 14(164), 36–39.
- สะเต็มศึกษา ประเทศไทย (2562). *รู้จักสะเต็ม*. สืบค้นจาก http://www.stemedthailand.org/?page_id=23
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.). (2562). *การพัฒนาทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล*. สืบค้นจาก <https://www.ocsc.go.th/DLProject/about-dlp.%20p6>
- วิลาศ เรียงแหลม. (2561). *รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงยุทธศาสตร์ของกองทัพเรือ (ดัชนีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อรณิษฐ์ ธรเสนา. (2558). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: กรณีศึกษาสถาบันพัฒนาข้าราชการกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Glisson, C., & Durick, M. (1998). Predictors of Job Satisfaction and Organizational Commitment in Human Service Organization. *Administrative Science Quarterly*, 33(1), 61–81.
- Herzberg, F. et al. (1959). *The Motivation to Work*. New York: John Wiley and Sons.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook Qualitative Data Analysis*. London: Sage Publications.

Nadler, L., & Nadler, Z. (1998). *Corporate Human Resource Development*. New York: Van Nostrand Reinhold.

วิเคราะห์การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักกฏทนต์สูตรกับ โครงการชิม ช้อป ใช้

An Analysis of the Economic Solutions as in the Kutadanta Sutta: A Case Study of Chim Shop Chai Project

พระกุศล สุภเนตโต

Phra Kusol Supanetto

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: supanetto@gmail.com

Received August 10, 2020; Revised September 7, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักกฏทนต์สูตรกับโครงการชิม ช้อป ใช้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่รัฐบาลได้ทำการชี้แจง และจากหนังสือ ตำรา บทความวิเคราะห์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า 1) การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ปรากฏตามกฏทนต์สูตรนั้น เป็นการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจมหภาค ด้วยการมอบเงินทุนและปัจจัยเพื่อการประกอบอาชีพ ให้แก่บุคคลที่มีความขยันขันแข็งในอาชีพของตน 3 กลุ่มคือ กลุ่มคือเกษตรกร พ่อค้า และข้าราชการ 2) โครงการชิม ช้อป ใช้ รัฐบาลมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการกระตุ้นเศรษฐกิจ ผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศ และ 3) วิเคราะห์การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักกฏทนต์สูตรกับโครงการชิม ช้อป ใช้ พบว่า โครงการชิม ช้อป ใช้ มีหลักการเช่นเดียวกับกฏทนต์สูตรใน 2 กรณีคือ รัฐบาลต้องการบรรเทาความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจของประชาชนด้วยการมอบเงินให้กับประชาชน และรัฐบาลต้องการให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ ตามหลักการของเศรษฐกิจมหภาค ทำให้เกิดกำลังซื้อเพิ่มขึ้นอันจะเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในประเทศ สำหรับข้อแตกต่างกันมีดังนี้ พบว่า รัฐบาลไม่ได้เลือกผู้เข้าโครงการตามกลุ่มอาชีพ แต่ให้ทุกอาชีพสามารถเข้าร่วมโครงการได้โดยอิสระ โครงการนี้ยังไม่มีกระตุ้นให้ข้าราชการทำงานได้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด และยังไม่ได้สนับสนุนให้ประชาชนมีการประพฤติคุณธรรมบด 10 เพิ่มขึ้นอีกด้วย สุดท้ายโครงการนี้จึงไม่สามารถทำปัญหาใจร้ายลดลงได้แต่อย่างใด ในส่วนการลงทะเบียนผ่านระบบโทรศัพท์มือถือ ก็อาจเป็นอุปสรรคทำให้ผู้ที่เดือดร้อนจากเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจที่แท้จริงไม่ได้เข้าร่วมโครงการนี้

คำสำคัญ: การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ; ฎีกาพันตสูตร; โครงการชิม ช้อป ใช้

Abstract

This Article aimed to analyze the economic solutions of the Chim Shop Chai Project in accordance with the Kutadanta Sutta's principles. This study was a qualitative as documentary research. Data were collected via Thai Tipitaka scriptures, books, documents, academic papers, and various researchers. The findings showed that 1) solving the economic problems based on the Kutadanta Sutta principles was to solve macroeconomic problems. The way to do this was to provide funding to 3 groups of people who are diligent in their careers, namely farmers, merchants, and government officers, 2) the Chim Shop Chai Project aimed to stimulate the economy through domestic tourism promotion, and 3) the economic solution analysis of the Chim Shop Chai Project in accordance with the Kutadanta Sutta's principles showed that the Chim Shop Chai Project has the same principles as the Kutadanta Sutta in 2 cases: (a) the government wanted to alleviate economic trouble for their people by giving money to the people, and (b) the government wanted economic circulation according to the principles of macroeconomics resulting in increased purchasing power in the country. For the differences, it was found that the government did not select participants into the program according to the occupational groups but allowing all professions to participate in the program freely. Not only participants who are low income, but the high-income people can also join. The government therefore did not promote production factors for farmers in any way. When this happens, it was still not to encourage those who were diligent in their careers as exemplified in. Only merchants who were registered for this project will benefit directly from this project. Moreover, this project did not result in government officers for working more efficiently in any way. Besides, it has not yet supported the people to increase their 10 Courses of Meritorious actions. Because the money given from this project can be misused to buy liquor and cigarettes, so it does not reduce the problem of bandits.

Keywords: Economic Solutions; Kutadanta Sutta; Chim Shop Chai Project

บทนำ

ปัญหาทางเศรษฐกิจเป็นปัญหาที่มีอยู่คู่โลกนี้มานานแสนนาน มนุษย์ในแต่ละยุคแต่ละสมัยต่างก็หาวิธีแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันไป สภาพปัญหาการขับเคลื่อนไม่มั่นคงและยั่งยืน ในด้านความรู้ บุคลากร การเงิน การใช้ต้นทุนที่มีเครือข่าย ขาดยุทธศาสตร์การทำงาน และปัจจัยเชิงสาเหตุ

ส่งผลต่อการขับเคลื่อนทางตรงเชิงบวก (นริสา พิชัยวรุฒมะ, ประจัญ กิ่งมิ่งแฮ และไพศาล แนนอุตร, 2562) รัฐบาลในแต่ละประเทศมีหน้าที่บริหารจัดการให้ประเทศเกิดการพัฒนาด้านต่างๆ ซึ่งการพัฒนาและแก้เศรษฐกิจนับเป็นเรื่องสำคัญต่อความอยู่ดีกินดีมีสุขของประชาชน ในส่วนของการบริหารจัดการกิจกรรมทางเศรษฐกิจระดับประเทศนั้นเกี่ยวข้องกับหลักเศรษฐศาสตร์มหภาค (ทรงธรรม ปิ่นโต และคณะ, 2555) ที่มีเป้าหมายให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพเกิดการจ้างงานเต็มที่ มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุขไม่มีโจรผู้ร้าย ในทางกลับกันหากระบบเศรษฐกิจมีปัญหา ก็จะทำให้บุคคลมีรายได้น้อยไม่พอในการเลี้ยงชีพ อันเป็นเหตุก่อให้เกิดปัญหาสังคมและอาชญากรรมต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการว่างงาน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด เป็นต้น โดยมีกระบวนการในการวางแผน การสร้างความร่วมมือ หรือ การเสริมสร้างประโยชน์ร่วมกัน (กองเกียรติ รัชชธรรม, 2563) การยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาแทนที่อดีต ด้วยใจที่เป็นกลาง (สุวรรณิ ฮ่อแสงชัย, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และพระมหาวิระศักดิ์ อภินนุเวที, 2563)

พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2562 โดยการนำเสนอของกระทรวงการคลัง ได้ออกมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศอันเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปว่าโครงการ “ชิม ช้อป ใช้” (รัฐบาลไทย, 2562) ซึ่งมาตรการนี้ได้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศ โดยรัฐจะสนับสนุนวงเงิน 1,000 บาทต่อคน เข้ากระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ (G-Wallet) เพื่อเป็นสิทธิในการซื้อสินค้าและบริการจากผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการนี้ นอกจากนี้รัฐจะสนับสนุนวงเงินชดเชย (cash back) เป็นจำนวนร้อยละ 15 ของค่าใช้จ่ายที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 4,500 บาทต่อคน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดจากท่องเที่ยวในจังหวัดที่ไม่ใช่ภูมิลำเนาของตนเอง โดยรัฐบาลคาดว่าจะเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนต่างๆ ทั้งนี้ ในการซื้อสินค้าและบริการดังกล่าวจะต้องเป็นการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวผ่านแอปพลิเคชัน “เป๋าตัง” เพื่อซื้อสินค้าและบริการจากผู้ประกอบการที่รับชำระเงินด้วยแอปพลิเคชัน “ถุงเงิน” สำหรับผู้ที่เข้าร่วมโครงการนี้จะต้องมีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปในวันลงทะเบียน มาตรการนี้ถูกกล่าวถึงผลกระทบทั้งในแง่ดีและแง่เสียที่จะเกิดขึ้นกับระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างกว้างขวาง โดยผู้ที่ได้ประโยชน์จากมาตรการนี้ย่อมจะชื่นชมและกล่าวถึงข้อดีของมาตรการนี้ ส่วนในทางตรงกันข้ามผู้ที่ไม่ได้ประโยชน์ก็อาจมีการตั้งคำถามถึงข้อเสียของมาตรการนี้ ในแง่มุมต่าง ๆ เพราะการที่รัฐบาลแจกเงินให้คนไปเที่ยวโดย ผู้ที่ได้รับเงินไม่ต้องทำงานใด ๆ นั้น เท่ากับเป็นการส่งเสริมให้คนเกียจคร้านในการทำงาน อันเป็นการปลูกฝังค่านิยมผิด ๆ ให้กับประชาชน และในส่วนของนักวิชาการทางด้านเศรษฐศาสตร์ก็มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าภายใต้สภาวะของการเปลี่ยนแปลงอย่างสูงนั้น ผู้นำที่มีลักษณะของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง จะสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ขององค์การ และก่อให้เกิดประสิทธิผลเป็นอย่างดีแก่องค์การ (มยุรี วรรณสกุลเจริญ และชาญณรงค์ รัตนพนากุล, 2563)

พระพุทธศาสนา กำเนิดขึ้นมายาวนานกว่า 2,500 ปี ตั้งแต่ครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ จนกระทั่งเสด็จดับขันธปรินิพพาน มีรูปแบบในการปกครองที่แตกต่าง กันเนื่องจากเมื่อครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ ทรงปกครองสงฆ์โดยใช้หลัก ธรรมาธิปไตย ทรงแสดงธรรม บัญญัติพระวินัย ทรงบริหารการคณะสงฆ์และการพระศาสนา ทรง วิวินิจฉัยอธิกรณ์ของภิกษุโดยที่พระพุทธองค์ทรงเป็นธรรมราชา มีพระสาวกเป็นพระธรรมเสนาบดี เป็นผู้สนองงาน พร้อมด้วยพระมหาโมคคัลลานะและพระเถระทั้งหลาย ทรงมอบหมายให้สงฆ์ประชุม กันเป็นการร่วมกันทำสังฆกรรม ผู้เข้าร่วมประชุมพึงเป็นสมานสังวาสกันเป็นไปตามหลักแห่งธรรมวินัย ในการควบคุม กาย วาจา ใจ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ.ปยุตโต, 2561ก)

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ได้มีคำสอนในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจปรากฏอยู่ใน พระไตรปิฎก ทั้ง 2 ระดับได้แก่ เศรษฐกิจจุลภาค เป็นเศรษฐกิจระดับปัจเจกบุคคล เรียกอีกอย่างหนึ่ง ว่า Microeconomic คำสอนที่ใช้แก้ไขปัญหาในระดับนี้ก็มีปรากฏอยู่ เช่น ติฎฐธัมมิกัตถประโยชน์ หรือ คาถาเศรษฐี, อบายมุข 6 (ช่องทางเสื่อมทรัพย์อัปชีวิต) สาราณียธรรม 6 (ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความ ระลึกถึง หลักการอยู่ร่วมกัน) เป็นต้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ.ปยุตโต, 2561ข) หลักธรรมที่ เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันหรือหลักธรรมอันอำนวยประโยชน์ และหากได้มีการนำหลักนี้มา ประยุกต์ใช้ก็จะทำให้เศรษฐกิจดีขึ้นเป็นผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนดีขึ้นตามไปด้วย (สรัญญา แสงอัมพร, 2561) สำหรับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจมหภาค เป็นเศรษฐกิจในระดับภาพรวมใน ระดับประเทศ (คันสนีย์ ชุมพลบุญชร, 2559) เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Macroeconomics ก็มีปรากฏอยู่ใน ฎกทัตตสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงตอบปัญหาที่ฎกทัตตพราหมณ์ได้ถามถึงการบูชาัญ ซึ่งพระองค์ได้ทรงตอบถึงการบูชาัญที่ถูกต้อง และสามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมบ้านเมืองมี ความสงบร่มเย็น พระเจ้ามหาวชิตราช ทรงรับคำของพราหมณ์ปุโรหิตแล้ว ได้พระราชทานพันธุ์พืชและ อาหารแก่พลเมืองที่ซบเซาในเกษตรกรรมและการเลี้ยงปศุสัตว์ พระราชทานต้นทุนให้แก่พลเมืองผู้ ซบเซาในพาณิชย์กรรม พระราชทานอาหารและเงินเดือนแก่ข้าราชการที่ยืนชั้นแข็งในบ้านเมือง ของพระองค์ พลเมืองเหล่านั้นชวนชวายนในหน้าที่การงานของตน ไม่พากันเบียดเบียนบ้านเมืองของ พระองค์ บ้านเมืองอยู่ร่มเย็น ประชาชนต่างชื่นชมยินดีต่อกัน มีความสุขกับครอบครัว อยู่อย่างไม่ต้อง ปิดประตูบ้าน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากการนำเสนอในเบื้องต้น จะเห็นได้ว่าพราหมณ์ปุโรหิต ได้ถวายคำแนะนำให้พระเจ้าวชิตราช พระราชทานปัจจัยในการดำรงชีวิตแก่ประชาชน ซึ่งรัฐบาลปัจจุบันก็มีการแจกเงินให้กับประชาชนคือ โครงการชิม ช้อป ใช้ คนละ 1,000 บาท กับผู้ที่เข้าร่วมโครงการ 10 ล้านคน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความ ประสงค์ที่จะวิเคราะห์การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักในฎกทัตตสูตรกับโครงการชิม ช้อป ใช้ ว่า มีความแตกต่างหรือสอดคล้องกันอย่างไร เนื่องจากการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจในพระพุทธศาสนานั้น จะเป็นการพัฒนาจิตใจไปพร้อมกันเรียกว่า “เศรษฐกิจดี จิตใจงดงาม” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการ แก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมให้กับผู้ที่สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักกฎหมายทันตสูตรกับโครงการชิม ช้อป ใช้

การทบทวนวรรณกรรม

กฎหมายทันตสูตร ทำให้ทราบแนวทางแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักในกฎหมายทันตสูตรนั้น เกิดจากเมื่อพระเจ้ามหาราชิตราชนคร ทรงต้องการประกอบพิธีบูชามหาอำนาจ แต่พราหมณ์ปุโรหิต ได้ทูลให้ทรงปราบปรามโจรผู้ร้ายก่อนการบูชาด้วย ไม่ใช่วิธีปราบปรามโจรผู้ร้ายด้วยการจับกุมตัวมาลงโทษตามที่มาในอดีต พราหมณ์ปุโรหิต ได้เสนอให้แก้ปัญหาโจรอันเนื่องมาจากความยากจนเป็นอันดับแรก ด้วยการส่งเสริมทุนทรัพย์ให้กับคนระดับล่าง 3 กลุ่ม ซึ่งขยันทำมาหากินในอาชีพของตน ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มพ่อค้า และกลุ่มข้าราชการ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

โครงการชิม ช้อป ใช้ ไม่ได้เป็นโครงการเพื่อช่วยเหลือคนยากจน แต่เป็นโครงการแก้ปัญหาเศรษฐกิจด้วยการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวในประเทศ โดยมีแนวคิดที่ต้องการเบาเทาความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจของประชาชนด้วยการมอบเงินให้กับประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเพื่อไปใช้จ่ายในการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ อันจะเป็นการบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน โดยที่โครงการชิม ช้อป ใช้ จะมอบเงินจำนวน 1,000 บาท ลงในกระเป๋าเงินที่หนึ่ง (E-Wallet1) ให้กับผู้ที่ลงทะเบียนเข้าโครงการโดยผ่านระบบโทรศัพท์มือถือได้สำเร็จจำนวน 10 ล้านคน และมอบเงินคืนกลับ ร้อยละ 15 (cash back 15%) แต่ไม่เกิน 45,000 บาท ลงในกระเป๋าเงินที่สอง (E-Wallet2) ของผู้เข้าร่วมโครงการ ในส่วนเฉพาะที่มีการใช้จ่ายนอกเขตจังหวัดที่เป็นภูมิลำเนาของตนเอง โดยทางรัฐคาดว่าจะมีเงินหมุนเวียนในระบบจำนวน 310,000 ล้านบาท โดยคำนวณจากเงิน 1,000 บาทในกระเป๋าเงินที่ 1 และเงิน 30,000 บาทจากกระเป๋าเงินที่ 2 รวมทั้งสองกระเป๋าเงินเป็นจำนวน 31,000 บาทต่อคนเป็นจำนวน 10 ล้านคน (รัฐบาลไทย, 2562)

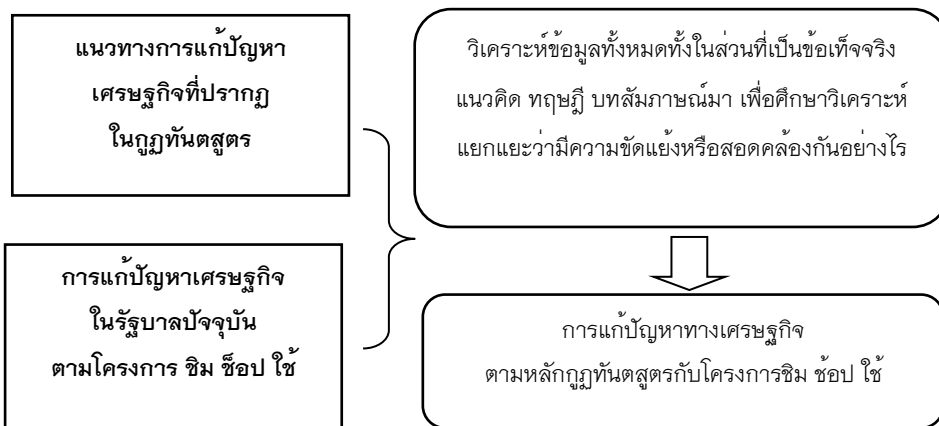
กฎหมายทันตสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงตอบปัญหาที่กฎหมายทันตสูตรได้ถามถึงการบูชาด้วย ซึ่งพระองค์ได้ทรงตอบถึงการบูชาที่ถูกต้อง และสามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมบ้านเมืองมีความสงบร่มเย็น พระเจ้ามหาราชิตราชนครรับคำของพราหมณ์ปุโรหิตแล้ว ได้พระราชทานพันธุ์พืชและอาหารแก่พลเมืองที่ขะมักเขม้นในเกษตรกรรมและการเลี้ยงปศุสัตว์พระราชทานต้นทูนให้แก่พลเมืองผู้ขะมักเขม้นในพาณิชย์กรรม พระราชทานอาหารและเงินเดือนแก่ข้าราชการที่ขยันขันแข็งในบ้านเมืองของพระองค์ พลเมืองเหล่านั้นชวนชวายเป็นหน้าที่การงานของตน ไม่พากันเบียดเบียนบ้านเมืองของพระองค์ บ้านเมืองอยู่ร่มเย็น ประชาชนต่างชื่นชมยินดีต่อกัน มีความสุขกับครอบครัว อยู่อย่างไม่ต้องปิดประตูบ้าน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากการนำเสนอเบื้องต้น จะเห็นได้ว่าพราหมณ์ปุโรหิต ได้ถวายคำแนะนำให้พระเจ้ามหาราชิตราชนครพระราชทานปัจจัยในการดำรงชีวิตแก่ประชาชน ซึ่งรัฐบาลปัจจุบันก็มีการแจกเงินให้กับประชาชนคือโครงการ ชิม ช้อป ใช้ คนละ 1,000 บาท กับผู้ที่เข้าร่วมโครงการ 10 ล้านคน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความ

ประสงค์ ที่จะวิเคราะห์การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักในกฎทันตสูตรกับโครงการชิม ซ้อป ใช้ ว่ามีความแตกต่างหรือสอดคล้องกันอย่างไร เนื่องจากการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจในพระพุทธศาสนานั้น จะเป็นการพัฒนาจิตใจไปพร้อม ๆ กัน เรียกว่า “เศรษฐกิจดี จิตใจงดงาม” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมให้กับผู้ที่สนใจต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดการวิจัย เอกสาร โดยมีรายละเอียดดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแยกเป็นการศึกษาใน 2 หัวข้อ คือ

1. ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจที่ปรากฏใน กฎทันตสูตร ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยใช้เอกสาร หนังสือ ตำรา บทความของพระเถระ นักปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา
2. ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในรัฐบาลปัจจุบัน ตามโครงการ ชิม ซ้อป ใช้จากมติคณะรัฐมนตรี เอกสารการแถลงข่าว บทความจากนักวิเคราะห์เศรษฐกิจ และงานวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดทั้งในส่วนที่เป็นข้อเท็จจริง แนวคิด ทฤษฎี บทสัมภาษณ์มา เพื่อศึกษาวิเคราะห์ แยกแยะว่ามีความขัดแย้งหรือสอดคล้องกันอย่างไร

ผลการวิจัย

1. การแก้ปัญหาเศรษฐกิจตามหลักในกฎทันตสูตร

จากการที่ได้ศึกษากฎทันตสูตร ทำให้ทราบแนวทางแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักในกฎทันตสูตรนั้น เกิดจากเมื่อพระเจ้ามหาวชิราขทรวงต้องการประกอบพิธีบูชามหาโยธ แต่พราหมณ์ปุโรหิตได้ทูลให้ทรงปราบปรามโจรผู้ร้ายก่อนการบูชาโยธ ไม่ใช้วิธีปราบปรามโจรผู้ร้ายด้วยการจับกุมตัวมาลงโทษตามที่มาในอดีต พราหมณ์ปุโรหิตจึงได้เสนอให้แก้ปัญหาโจรอันเนื่องมาจากความยากจนเป็นอันดับแรก ด้วยการการส่งเสริมทุนทรัพย์ให้กับคนระดับล่าง 3 กลุ่ม ซึ่งขยันทำมาหากินในอาชีพของตน ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มพ่อค้า และกลุ่มข้าราชการ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลังจากที่ปัญหาโจรผู้ร้ายหมดไปด้วยการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจแล้ว พระเจ้ามหาวชิราขทรวงขอความร่วมมือเรื่องการบูชามหาโยธจากคนระดับบน 4 กลุ่ม เพื่อเป็นบริวารของโยธ ทั้งนี้เพื่อต้องการให้อุชชน 4 เหล่านี้รับทราบและยอมรับถึงวิธีการแก้ปัญหาโจรผู้ร้ายด้วยการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ เมื่ออุชชน 4 เหล่ายอมรับการแก้ปัญหาโจรผู้ร้ายแบบใหม่นี้แล้ว การบูชาโยธวิธีใหม่ที่ใช้เพียงเนยใส น้ำมัน เนยขุ่น นมเปรี้ยว น้ำผึ้ง และน้ำอ้อยเท่านั้น อันเป็นการปฏิบัติความเชื่อของการบูชาโยธแบบดั้งเดิมที่ต้องฆ่าสัตว์เป็นจำนวนมาก และหากพิจารณาข้อดีการใช้เนยขุ่น นมเปรี้ยว น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย ในการบูชาโยธทำให้หยุดการฆ่าสัตว์ทำปาณาติบาต แต่หันไปส่งเสริมเกษตรกรรมแทน

การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของโครงการชิม ช้อป ใช้

โครงการชิม ช้อป ใช้ ไม่ได้เป็นโครงการเพื่อช่วยเหลือคนยากจน แต่เป็นโครงการแก้ปัญหาเศรษฐกิจด้วยการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวในประเทศ โดยมีแนวคิดที่ต้องการเบาเทาความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจของประชาชน ด้วยการมอบเงินให้กับประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเพื่อไปใช้จ่ายในการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ อันจะเป็นการบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน โดยที่โครงการชิม ช้อป ใช้ จะมอบเงินจำนวน 1,000 บาท ลงในกระเป๋าเงินที่หนึ่ง (E-Wallet1) ให้กับผู้ที่ลงทะเบียนเข้าโครงการโดยผ่านระบบโทรศัพท์มือถือได้สำเร็จ จำนวน 10 ล้านคน และมอบเงินคืนกลับ ร้อยละ 15 (cash back 15%) แต่ไม่เกิน 45,000 บาท ลงในกระเป๋าเงินที่สอง (E-Wallet2) ของผู้เข้าร่วมโครงการ ในส่วนเฉพาะที่มีการใช้จ่ายนอกเขตจังหวัดที่เป็นภูมิลำเนาของตนเอง โดยทางรัฐคาดว่าจะมีเงินหมุนเวียนในระบบ จำนวน 310,000 ล้านบาท โดยคำนวณจากเงิน 1,000 บาท ในกระเป๋าเงินที่ 1 และเงิน 30,000 บาท จากกระเป๋าเงินที่ 2 รวมทั้งสองกระเป๋าเงินเป็นจำนวน 31,000 บาทต่อคน เป็นจำนวน 10 ล้านคน

ข้อดีของโครงการ

โครงการนี้เป็นการเพิ่มกำลังซื้อหรือเพิ่มอุปสงค์ให้ในระบบเศรษฐกิจในประเทศ และผลที่เกิดขึ้นก็คือ ทำให้ร้านค้าที่รวมโครงการต้องมีความขยันเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับลูกค้าที่มากขึ้น อันจะทำให้ร้านค้ามีรายได้เพิ่มขึ้น และยังเป็นการกระตุ้นทำให้คนตื่นตัวในการใช้แอปพลิเคชัน เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่ระบบไร้เงินสด และรัฐบาลผู้เป็นเจ้าของโครงการได้รับคะแนนนิยมจากประชาชนเพิ่มขึ้น

ข้อบกพร่องของโครงการชิม ซ้อป ใช้

โครงการนี้ไม่ได้เลือกผู้เข้าโครงการตามกลุ่มอาชีพที่มีความจำเป็น แต่ให้ทุกอาชีพสามารถเข้าร่วมโครงการได้โดยอิสระ จึงทำให้ผู้เดือดร้อนจริงไม่ได้รับความช่วยเหลือ เพราะโครงการนี้ไม่ได้ส่งเสริมปัจจัยการผลิตเพื่อเกษตรกรแต่อย่างใด รัฐควรแก้ปัญหาด้วยการให้ร้านที่ขายปัจจัยการผลิตเพื่อการเกษตร เข้าร่วมเป็นร้านค้าในโครงการมากขึ้น จึงควรออกนโยบายให้ข้าราชการทุกฝ่ายช่วยกันเชิญชวนให้ร้านขายปัจจัยการผลิตเพื่อการเกษตร และร้านค้าย่อยต่าง ๆ สมัครเข้าร่วมโครงการมากขึ้น อีกทั้งเพราะปัญหาการลงทะเบียนผ่านระบบโทรศัพท์มือถือทำให้ผู้เดือดร้อนจริง ๆ ไม่ได้รับความช่วยเหลือ อีกทั้งยังพบว่าโครงการนี้ไม่ได้สนับสนุนผู้ที่มีความขยันขันแข็งในอาชีพของตนเข้าร่วมโครงการ ไม่สามารถแก้ปัญหาใจผู้รายได้แต่อย่างใด เพราะไม่ได้แก้ที่ปัญหาความยากจนแก่ผู้ต้องการความช่วยเหลือโดยตรง ในส่วนของร้านค้าพบว่า โครงการนี้เปิดโอกาสให้ พ่อค้าธุรกิจขายส่งขนาดใหญ่สามารถเข้าร่วมโครงการนี้ได้ และในประเด็นสุดท้าย โครงการนี้ไม่ได้สนับสนุนให้มีการประพาดิบุคคลกรมมบถ 10 เพิ่มขึ้นแต่อย่างไร เพราะเงินที่ได้จากโครงการนี้สามารถนำไปซื้อสุรา และบุหรืมาเสพได้

วิเคราะห์การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญกับโครงการชิม ซ้อป ใช้

การนำคุณค่าที่มีมาในกฎหมายรัฐธรรมนูญมาใช้กับโครงการชิม ซ้อป ใช้ จึงเป็นการอุดช่องว่างหรือปิดข้อเสียโครงการชิม ซ้อป ใช้ เพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติต่อไปดังนี้

1) โครงการชิม ซ้อป ใช้ ที่มุ่งกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการท่องเที่ยว และสามารถนำเงินในโครงการไปซื้อบุหรื และสุรา ได้ จึงถือว่าเป็นการสนับสนุนอบายมุข ซึ่งจะเป็นการดีกว่าหากโครงการนี้ห้ามนำเงินในโครงการไปซื้อบุหรื ละสุรา เพื่อเป็นการส่งเสริมศีลธรรมอันดีของประชาชนต่อไป

2) โครงการชิม ซ้อป ใช้ ที่มุ่งกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการท่องเที่ยว ควรปรับให้กว้างขวางมากขึ้น ด้วยการให้ร้านค้าที่อุปกรณ์และสิ่งจำเป็นในการเกษตร เช่น ปุ๋ย ยาบำรุงพืช เมล็ดพันธ์ อุปกรณ์การเกษตรต่าง ๆ เข้าร่วมโครงการด้วย เพื่อให้ประโยชน์เกิดขึ้นกับเกษตรกรอันเป็นผู้ที่เป็นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ อันจะทำให้สอดคล้องกับการช่วยเหลือเกษตรกร ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

3) โครงการชิม ซ้อป ใช้ ที่มุ่งกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการท่องเที่ยว ที่เปิดกว้างให้ผู้ลงทะเบียนสำเร็จได้รับเงิน 1,000 บาท มาใช้จ่ายนั้น ทางโครงการควรมีระบบคัดเลือกให้เฉพาะผู้ที่มีความขยันขันแข็ง หรือมีจิตอาสา เข้าร่วมโครงการเท่านั้น เพื่อเป็นการสนับสนุนให้ผู้ที่มีความขยันขันแข็งและความประพฤติเหมาะสมเป็นคนดีได้เป็นต้นบุญต้นแบบในสังคม

4) โครงการชิม ซ้อป ใช้ ที่มุ่งกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการท่องเที่ยว เป็นการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแบบชั่วคราว เพราะเมื่อหมดเทศกาลท่องเที่ยวเศรษฐกิจก็จะซบเซาเหมือนเดิม เหมือนกับการกำจัดวัชพืชด้วยการตัดที่ยอดไม่ได้ถอนรากของวัชพืชออกมา จึงควรที่โครงการนี้จะต้องเร่งให้ร้านค้ารายย่อยทั้งหมดเข้าร่วมระบบร้านชิม ซ้อป ใช้ เพื่อให้ทุกการใช้จ่ายของประชาชนได้รับเงินคืนกลับ ร้อยละ 15 และร้านค้ารายย่อยก็จะมียอดขายเพิ่มมากขึ้นด้วย

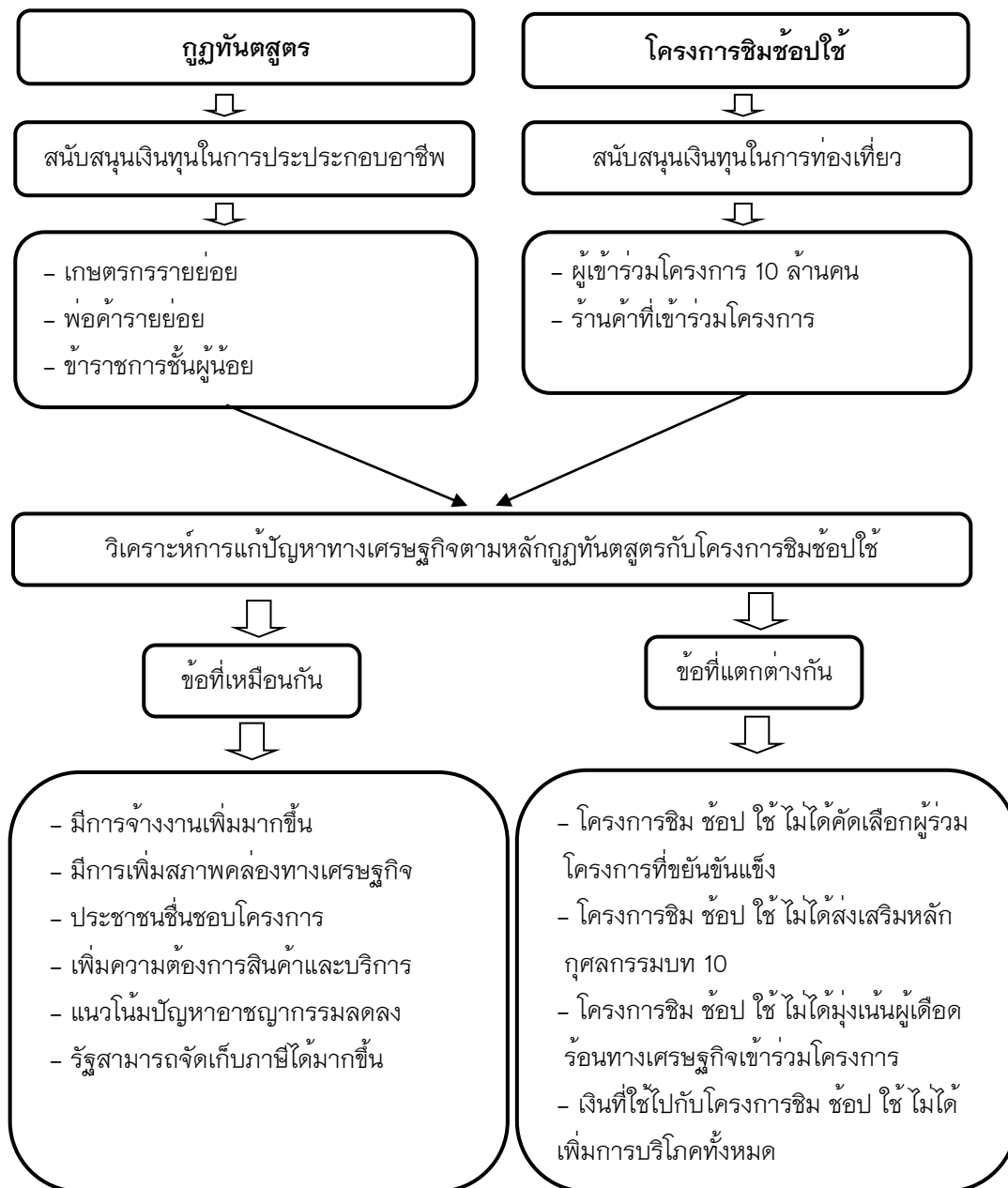
5) โครงการชิม ช้อป ใช้ ที่มุ่งกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการท่องเที่ยว ควรคัดเลือกผู้ที่ขาดส่นด้านปัจจัยในการดำรงชีพเท่านั้นให้เข้าร่วมโครงการเพื่อเข้ารับเงินช่วยเหลือ ไม่ควรนำเงินนั้นไปท่องเที่ยว เพราะเมื่อหมดเทศกาลท่องเที่ยว เศรษฐกิจก็จะกลับมาซบเซาดังเดิม แต่ควรให้นำเงินนั้นไปใช้เพื่อการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในการประกอบอาชีพของตนเอง ให้เป็นโครงการชิม ช้อป ใช้ ไปเรียนแทนที่จะใช้เงินไปเที่ยว เพราะการใช้เพื่อการศึกษาเพื่อเพิ่มคุณค่าความรู้และทักษะให้กับตนเอง จึงจะเป็นการสอนให้เขาเลี้ยงปลาเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ในระยะยาวอย่างแท้จริง เรียกว่า โครงการชิม ช้อป ใช้ ไปเรียน

6) โครงการชิม ช้อป ใช้ ที่มุ่งกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อคำนึงถึงคุณค่าทางรัฐศาสตร์ในกฎทันตสูตร โครงการนี้ควรเลือกร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการที่ยั่งยืนแข็ง แต่ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพของตน ซึ่งจะเป็นการช่วยร้านค้ารายย่อยให้มีทุนในการขยายการค้าของตนไปใช้ในการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่ตรงตามหลักกฎทันตสูตรและโครงการนี้อาจใช้ชื่อโครงการชิม ช้อป ช่วยลงทุน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า วิเคราะห์การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักกฎทันตสูตรกับโครงการชิม ช้อป ใช้ พบว่า โครงการชิม ช้อป ใช้ มีหลักการเช่นเดียวกับกฎทันตสูตรใน 2 กรณีคือ รัฐต้องการบรรเทาความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจของประชาชนด้วยการมอบเงินให้กับประชาชน และรัฐต้องการให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะว่ารัฐบาลในแต่ละประเทศมีหน้าที่บริหารจัดการให้ประเทศเกิดการพัฒนาด้านต่าง ๆ ซึ่งการพัฒนาและแก้เศรษฐกิจนับเป็นเรื่องสำคัญต่อความอยู่ดีกินดีมีสุขของประชาชน ในส่วนของการบริหารจัดการกิจกรรมทางเศรษฐกิจระดับประเทศนั้นเกี่ยวข้องกับหลักเศรษฐศาสตร์มหภาค (ทรงธรรม ปิ่นโต และคณะ, 2555) ที่มีเป้าหมายให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ เกิดการจ้างงานเต็มที่มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข การยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาแทนที่อดีต ด้วยใจที่เป็นกลาง (สุวรรณี ฮ่อแสงชัย, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และพระมหาวิระศักดิ์ อภินนุทเวที, 2563) โครงการนี้เป็นการเพิ่มกำลังซื้อ หรือเพิ่มอุปสงค์ให้ในระบบเศรษฐกิจในประเทศ และผลที่เกิดขึ้นก็คือ ทำให้ร้านค้าที่ร่วมโครงการต้องมีความขยันเพิ่มขึ้นเพื่อรองรับลูกค้าที่มากขึ้น อันจะทำให้ร้านค้ามีรายได้เพิ่มขึ้น และยังเป็นกระตุ้นทำให้คนตื่นตัวในการใช้แอปพลิเคชัน เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่ระบบไร้เงินสด และรัฐบาลผู้เป็นเจ้าของโครงการได้รับคะแนนนิยมจากประชาชนเพิ่มขึ้น ซึ่งรัฐบาลคิดว่าการกระตุ้นเศรษฐกิจในลักษณะอย่างนี้ น่าจะเป็นแนวทางที่เหมาะสม อย่างไรก็ตามการจัดทำโครงการทุกอย่างย่อมมีข้อบกพร่อง และสามารถนำจุดอ่อนไปพัฒนาให้เกิดความเหมาะสมในแต่ละบริบทต่อไป

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

แผนภาพที่ 2 แสดงความรู้ที่ได้จากการวิจัย

สรุป

กฎทันตสูตร เป็นสูตรว่าการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ พราหมณ์ปุโรหิต จึงได้เสนอให้แก้ปัญหาใจอันเนื่องมาจากความยากจน ด้วยการส่งเสริมทุนทรัพย์ให้กับคนระดับล่าง 3 กลุ่ม ซึ่งขยันทำมาหากินในอาชีพของตน ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มพ่อค้า และกลุ่มข้าราชการ โครงการชิม ช้อป ใช้ เป็น

โครงการแก้ปัญหาเศรษฐกิจด้วยการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวในประเทศ โดยมีแนวคิดที่ต้องการบรรเทาความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจของประชาชนด้วยการมอบเงินให้กับประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเพื่อไปใช้จ่ายในการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการให้เกิการให้เกิการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ โดยข้อดีของโครงการก่อให้เกิดรายได้ การสร้างงาน รัฐจัดเก็บภาษีได้เหมาะสม เป็นต้น แต่อย่างไรข้อแตกต่าง คือ การคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการ หรือไม่ได้มุ่งเน้นผู้เดือดร้อน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาการแก้ปัญหาเศรษฐกิจตามหลักกฎหมาย สอดคล้องกับโครงการชิม ช้อป ใช้ แต่เพียงโครงการเดียวเท่านั้น แต่ทางภาครัฐนั้นยังมีโครงการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในโครงการอื่น ๆ อีกหลายโครงการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

ภาครัฐต้องมุ่งเน้นการแก้ปัญหาเศรษฐกิจไปยังกลุ่มบุคคลที่มีรายได้น้อยซึ่งชนชั้นชั้น 3 กลุ่ม คือ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต คือ เมล็ดพันธุ์และเงินทุนแก่กลุ่มเกษตรกรรายย่อย การสนับสนุนเงินกู้ ดอกเบี้ยต่ำแก่กลุ่มพ่อค้ารายย่อย และเพิ่มเงินเดือนและสวัสดิการข้าราชการชั้นผู้น้อย หากภาครัฐมีโครงการที่ตอบโจทย์ดังกล่าว การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจในประเทศจึงจะมีประสิทธิภาพ มากกว่าปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาวิเคราะห์การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักกฎหมาย สอดคล้องกับโครงการช้อปช่วยชาติ
2. ศึกษาวิเคราะห์การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักกฎหมาย สอดคล้องกับโครงการประกันราคาข้าว
3. ศึกษาวิเคราะห์การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจตามหลักกฎหมาย สอดคล้องกับโครงการจำนำข้าว

เอกสารอ้างอิง

- ก่องเกียรติ รัชชธรรม. (2563). การวิเคราะห์องค์ประกอบตัวบ่งชี้การบริหารแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดของบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ. *วารสารศิลปการจัดการ*, 4(2), 458-471.
- ทรงธรรม ปิ่นโต และคณะ. (2555). *เศรษฐศาสตร์...เล่มเดียวอยู่*. กรุงเทพฯ: พลัสเพรส.
- นริสา พิชัยวรุฒมะ, ประจัญ กิ่งมิ่งแฮ และไพศาล แน่นอุดร. (2562). ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนกองทุนสวัสดิการชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดอุดรธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 38(1), 35-44.
- มยุรี วรรณสกุลเจริญ และชาญณรงค์ รัตนพนากุล. (2563). ประสิทธิภาพขององค์การ. *วารสารศิลปการจัดการ*, 4(1), 193-204.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รัฐบาลไทย. (2562). *มติคณะรัฐมนตรี 20 สิงหาคม 2562*. สืบค้นเมื่อ 5 ธ.ค. 2562, จาก

<https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/22383>

คันสนีย์ ชุมพลปัญญา. (2559). กฎทันสมัยกับการจัดการเศรษฐกิจมหภาค. *วารสารธรรมชาธา*, 2(2), 110–165.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ.ปยุตโต. (2561ก). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ.ปยุตโต. (2561ข). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 41). กรุงเทพฯ: พลิธัมม์.

สร้อยญา แสงอัมพร. (2561). การใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 5(2), 413–433.

สุวรรณณี ฮ้อยแสงชัย, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และพระมหาวิระศักดิ์ อภินนุทเวที. (2563). มุมมองการศึกษาเชิงปรัชญา การยอมรับการเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธสันติวิธี. *วารสารศิลปการจัดการ*, 4(1), 180–192.

วิเคราะห์ทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก

An Analysis of Perfection of Charity (Danaparami) in Jataka Atthakatha

พระมหาพงศ์ศิริ ปญญาวิโร

Phramaha Pongsiri Paññavajiro

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: pongsiri6767@gmail.com

Received July 29, 2020; Revised September 7, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาทานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก และ 3) เพื่อวิเคราะห์ทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา เอกสารทางวิชาการ วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลในลักษณะพรรณนาความ ผลการวิจัยพบว่า

1) ทานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า ทาน คือการให้ เป็นหลักธรรมเบื้องต้นในทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกันได้ และเป็นคุณูปการต่อการปฏิบัติธรรมในชั้นสูงจนกระทั่งถึงความดับทุกข์ได้

2) ทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก พบว่า พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ในอดีตชาติ ก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ต้องเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์มาก่อน โดยมีวัตถุประสงค์ในการบำเพ็ญทานบารมี ดังปรากฏในอรรถกถาชาดก เริ่มตั้งแต่ทานบารมี เป็นต้น โดยไม่ได้ปรารถนาอย่างอื่นนอกจากปรารถนาพระสัมโพธิญาณ หรือพระโพธิญาณ

3) วิเคราะห์ทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก พบว่า (1) ทานบารมีเป็นปัจจัยที่ให้ได้บรรลุธรรม ทานเปรียบเสมือนกับอิฐก้อนแรกที่จะก่อฐานเจดีย์ วางอิฐก้อนแรกจนถึงยอดเจดีย์ (2) ทานบารมีที่มีผลต่อการดำรงชีวิต เพราะว่าทานเป็นหลักธรรมเบื้องต้นในทางพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน (3) ทานบารมีที่มีผลต่อการเป็นแบบอย่างที่ดี เพราะว่าแบบอย่างที่ดีจะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลอื่นได้กระทำตามเป็นแบบอย่าง (4) ทานบารมีที่มีผลต่อการเป็นแบบแผนที่น่ามาสู่การประพฤติปฏิบัติต่อสังคมไทย เพื่อที่จะเป็นแบบแผนทางปฏิบัติโดยทั่วไปในสังคม อันจะนำมาซึ่งความสุข ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

คำสำคัญ: ทานบารมี; อรรถกถาชาดก; คัมภีร์พระพุทธศาสนา

Abstract

This article aimed to 1) investigate Dana (charity) in the Buddhist scripture, 2) study Dana-Parami in the Atthakatha Jataka Scripture and 3) analyze Dana-Parami in the Atthakatha Jataka Scripture through collecting data from the Tipitaka, Atthakatha, Tika, and scholar documents and introduced the data in descriptive presentation.

The results revealed that: 1) Dana (donation) in the Buddhist Scriptures stated that it was given and the primarily Dharmic principle in Buddhism and the adherent instrument of mutual goodwill. It was the benefaction for the high level of Dharmic practices unto Nibana.

2) The Dana-Parami (donations and perfections) in the Atthakatha Jataka Scripture disclosed that all the Buddhas in the past lives and antecedent to his lord enlightenment, his lord in the past life was the Phra Bodhisattva. The objectives of practicing Dana-Parami in the Atthakatha Jataka Scripture were that was when Phra Bodhisattva was predicted to be the lord Buddha; his lord's routine duties (Buddha Karaka Dhamma) – the Dhamma to become the Buddha was demanded with 10 Parami (perfections) beginning from Dana-Parami and so on without desiring for other things besides Phra Sabbaññutañan or Bodhiñan and not expecting for any fortunes, entitlements, recognitions and happiness in the worldly Dharma.

3) The analyses on the Dana-Parami (donations and perfections) in the Atthakatha Jataka Scripture; (1) Dana (donation) was an element to reach Dhamma. It was comparative to a cornerstone to build a pagoda from the first brick to its top, (2) The Dana-Parami (donations and perfections) affected the livelihood because donation was the primary Dharmic principle in Buddhism and the adherent instrument for mutual goodwill, (3) The Dana-Parami (donations and perfections) perfectly affected the role model because it motivated other, and (4) The Dana-Parami (donations and perfections) affected a model leading to the Thai societal practices. Meaning, Dana (donation) the culture of the Thais was likely relying on Buddhism, which was an element of the indispensable culture. Rationally, Buddhism taught humans to do good in order to be the common action plan in societies which would bring happiness in the present and in future.

Keywords: Dana; Dana-Parami; Atthakatha Jataka Scripture

บทนำ

“ทาน” ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าการให้เป็นจุดเริ่มต้นของการทำความดี กล่าวคือเมื่อต้องการสั่งสมความดี ต้องฝึกแบ่งปันสิ่งของของตนให้แก่คนอื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และให้โดยไม่มีข้อแม้ หวังให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับเป็นสำคัญ เริ่มต้นด้วยการให้ของกินของใช้หรือทรัพย์สินเล็ก ๆ น้อย ๆ ก่อนแล้วค่อยเพิ่มจำนวนเพิ่มค่างวดมากขึ้นเมื่อให้ได้บ่อย ๆ จะเกิดความรู้สึกชอบให้ชอบบริจาค ตามมาผู้ที่ให้สิ่งของของตนแก่คนอื่น ในลักษณะนี้ได้ยอมทำความดีอย่างอื่นที่สูงขึ้นไปได้ไม่ยากนัก (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป. อ. ปยุตฺโต, 2559; พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช), 2558) มักใช้ประกอบท้ายกับคำอื่น เช่น ธรรมทาน วิद्याทาน สิ่งที่ให้มักหมายถึง เงินหรือสิ่งของ ที่คนให้แก่คนยากจน

การให้นั้นเป็นจุดสุดท้ายของการทำความดี คือทำให้ความดีสมบูรณ์เต็มที่ด้วย กล่าวคือในการบำเพ็ญความดีระดับเป็นบุญบารมีนั้น ถ้ายังมีได้ให้อย่างเต็มที่ บารมีก็จะยังไม่เต็มสมบูรณ์ ยังจะไม่อำนวยผลให้สำเร็จตามต้องการ ข้อนี้จึงเห็นสันนิษฐานจากการบำเพ็ญบารมีของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสมัยเป็นพระโพธิสัตว์ ทรงบำเพ็ญบารมีต่าง ๆ มากมายหลายร้อยหลายพันชาติบารมีที่ยังไม่เต็มสมบูรณ์จนถึงขั้นสำเร็จพระโพธิญาณได้ ต่อเมื่อได้ทรงบำเพ็ญทานบารมี อย่างยิ่งยวดสมัยเป็นพระเวสสันดรโพธิสัตว์ ซึ่งมีด้วยกัน 3 ระดับ คือ ชั้นบารมีธรรมดา ชั้นอุปบารมี ชั้นปรมัตถบารมี ซึ่งไม่เชื่อว่าเกิดขึ้นมาเองเฉย ๆ จะต้องปฏิบัติในคุณธรรมที่จะทำให้บังเกิดความสำเร็จดังความปรารถนาได้ (สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2555) ถึงฝั่งธรรมเครื่องถึงซึ่งฝั่งคุณความดีที่สมบูรณ์ คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวดเพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่งคือความเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ คุณธรรมมีทานเป็นต้นที่ชื่อว่าบารมี ก็เพราะทำให้ฐานะของพระโพธิสัตว์ยอดเยี่ยมกว่าสัตว์ทั้งหลาย จัดเป็นพุทธการธรรม หรือ ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า (พระราชปริยัติกวี (สมจินต์ สมมาปัญญา), 2561)

อนึ่ง การให้หรือทานนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสว่าเป็นมงคลชีวิตคือเป็นเหตุให้ชีวิตมีแต่ความสุขความเจริญ นำความสำเร็จและสมประสงค์มาให้ แก่ผู้ให้กล่าวคือผู้ให้นั้นยอมได้อานิสงส์หลายประการดังที่ตรัสประทานไว้ซึ่งปรากฏในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาตว่า

ททานโน ปิโย โหติ	สดี ฌมมํ อนุกัมมิ
สนฺโต นํ สทา ภาชนฺติ	สญฺญตา พุรหมจฺจราย
เต ตสฺส ฌมมํ เทเสณฺติ	สพฺพทฺทฺชาปฺนุทฺนํ
ยํ โส ฌมมํ อธิญฺญาถ	ปรินิพฺพตนาสวฺติช

ผู้ให้ทานยอมเป็นที่รักของคนหมู่มาก บัณฑิตยอมคบหาผู้ให้ทาน ชื่อเสียงอันดีงามของผู้ให้ทานย่อมขจรไป ผู้ให้ทานยอมไม่เห็นห่างจากฆราวาสธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตฺโต, 2557) ผู้ให้ทานเมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วยอมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ (องฺปญฺจก. (บาลี) 22/35/44, (ไทย) 22/35/56)

จากพระพุทธรูปนี้ทำให้ทราบถึงประโยชน์ของการให้ทาน 2 ส่วน คือ ประการที่หนึ่งส่งผลให้ผู้ให้ทาน มีความก้าวหน้าในทางธรรมและเป็นปัจจัยให้มีความสมบูรณ์ด้วยโภคะ เป็นพื้นฐานรองรับคุณธรรมที่จะส่งเสริมให้ได้บรรลุเป้าหมายสูงสุดในชีวิต คือ พระนิพพาน และเป็นปัจจัยสนับสนุนให้บรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประการที่สอง ส่งผลให้แก่สังคมมีความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สร้างไมตรีกับคนทั้งหลายไว้ได้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป. อ. ปยุตฺโต, 2559) สามารถดำรงตนอยู่ด้วยดี มีชีวิตที่เกื้อกูลต่อสภาพแวดล้อมที่ตนมีส่วนช่วยสร้างสรรค์รักษาให้เอื้อแก่การมีชีวิตที่ดีร่วมกัน (พระครูสมุห์วรวิทย์ ผาสุกโก และพระสุนทรกิจโกศล, 2562)

ด้วยเหตุนี้ พุทธศาสนิกชนจึงนิยมให้ทาน ในการให้ทานนั้น บางคนก็ทำด้วยปัญญาเพราะเข้าใจหลักในการให้ทาน เห็นว่าบุญกุศลก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมจึงทำ แต่บางคนขาดความรู้ในเรื่องของการให้ทาน ไม่เข้าใจกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง จึงมีการนำสิ่งที่ไม่ควรมาทำบุญไม่รู้จักเลือกบุคคลที่ควรจะให้ทาน ในปัจจุบันวิถีชีวิตในสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปแทบทุกด้านมีความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้น ทศนะของบุคคลในสังคมก็เปลี่ยนแปลงไป ด้วยอิทธิพลแนวความคิดเรื่องทาน ที่บรรพบุรุษยึดถือเป็นแนวปฏิบัติสืบต่อกันมาบ้าง ก็ถือว่าการให้ทานเป็นเรื่องงมงายไร้สาระ ทำลายเศรษฐกิจบ้าง ฟุ่มเฟือยบ้าง เป็นเหตุให้ชาวพุทธไทยเหินห่างจากการให้ทานไปเรื่อย ๆ ความมีน้ำใจให้กันและกันจึงจางลง (พระมหาอาณนัท ชวนาภิภู (แสนแป้), 2548) ในประเด็นดังกล่าวนี้ผู้วิจัยเห็นว่าพุทธศาสนิกชน ควรจะรู้และเข้าใจการทำทานที่สมบูรณ์แบบว่าเป็นอย่างไร จะได้ทำถูกต้องเป็นบุญกุศลติดตัวไปเป็นการประสานน้ำใจของชาวพุทธไทยให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อีกทั้งเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้แก่หลายอีกด้วย

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ทานบารมีในพระไตรปิฎกที่มีความหมายและขอบข่ายอย่างไร ทานบารมีในอรรถกถาชาดกว่ามีจุดมุ่งหมายอย่างไร และวิเคราะห์ทานบารมีในอรรถกถาชาดกว่ามีอิทธิพลต่อสังคมไทยอย่างไร ซึ่งในประเด็นดังกล่าว ควรจะมีการศึกษาให้เข้าใจถูกต้อง เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ใดต่อการศึกษา จะได้มีความเข้าใจเรื่องทานได้ถูกต้อง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่ดั่งงามในสังคม ตลอดจนเป็นแนวทางให้ผู้ที่สนใจต่อพุทธศาสนิกชนหรือผู้ที่สนใจ นำไปเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต หรือแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก
3. เพื่อวิเคราะห์ทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก

ทบทวนวรรณกรรม

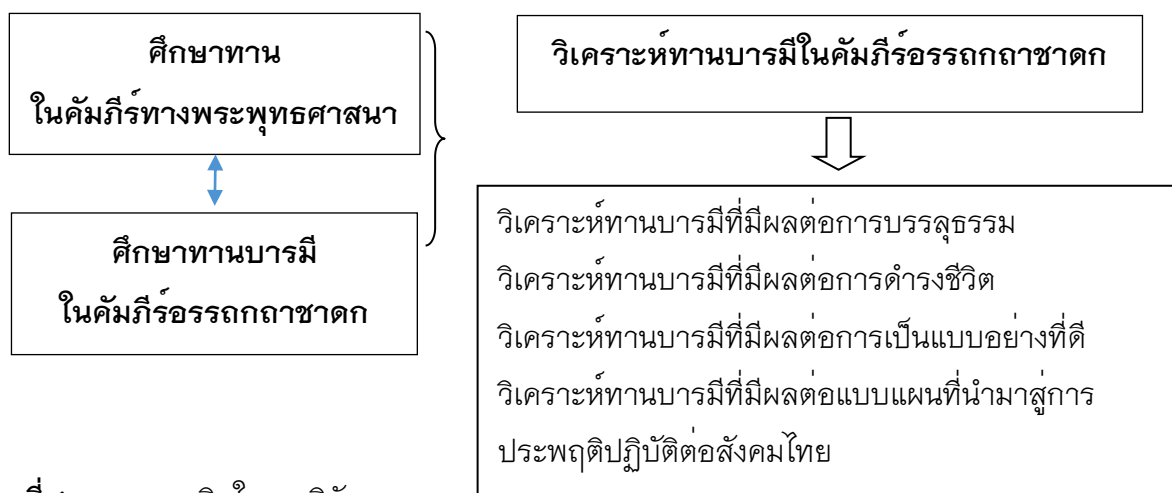
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ซึ่งใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลและการศึกษาข้อมูลเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ดังนี้

การบำเพ็ญบารมีของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สมัยเป็นพระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญบารมีอย่างยิ่งยวดสมัยเป็นพระเวสสันดรโพธิสัตว์ ซึ่งมีด้วยกัน 3 ระดับ คือ ชั้นบารมีธรรมดา ชั้นอุปบารมี ชั้นปรมาตบารมี ซึ่งไม่ใช่ว่าจะเกิดขึ้นมาเองเฉย ๆ จะต้องปฏิบัติในคุณธรรมที่จะทำให้บังเกิดความสำเร็จดังความปรารถนาได้ (สมเด็จพระญาณสังวร เจริญ สุวฑฒนมหาเถร, 2555) ถึงฝั่งธรรมเครื่องถึงซึ่งฝั่งคุณความดีที่สมบูรณ์ คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวดเพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่งคือความเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ คุณธรรมมีทานเป็นต้นที่ชื่อว่าบารมี ก็เพราะทำให้ฐานะของพระโพธิสัตว์ยอดเยี่ยมกว่าสัตว์ทั้งหลาย จัดเป็นพุทธการธรรม หรือ ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธรเจ้า (พระราชปริยัติกิจ สมจินต์ สมมาปัญญา, 2561)

ในปัจจุบันวิถีชีวิตในสังคมไทย ได้เปลี่ยนแปลงไปแทบทุกด้าน มีความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้น ทักษะของบุคคลในสังคมก็เปลี่ยนแปลงไป เป็นเหตุให้ชาวพุทธไทยเห็นห่างจากการให้ทานไปเรื่อย ๆ ความมีน้ำใจให้กันและกันจึงจางลง (พระมหาอานนท์ ชวนาภิภู, 2548) ในประเด็นดังกล่าวนี้ผู้วิจัยเห็นว่าพุทธศาสนิกชนควรจะรู้และเข้าใจการทำทานที่สมบูรณ์แบบว่าเป็นอย่างไร จะได้ทำถูกต้องเป็นบุญกุศลติดตัวไปเป็นการประสานน้ำใจของชาวพุทธไทยให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อีกทั้งเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธรเจ้าให้แก่หลายอีกด้วย

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ซึ่งใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลและการศึกษาข้อมูลเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) โดยรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก ฉบับภาษาบาลี และฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 ตลอดจนอรรถกถา และฎีกา
2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา งานนิพนธ์ของปราชญ์สำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนา บทความวารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย
3. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล
4. เรียบเรียงนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า ทาน เป็นหลักธรรมเบื้องต้นในทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกันไว้ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับเรื่องของทาน เพราะจัดเป็นการทำบุญในบุญกิริยาวัตถุ 3 ประการ คือ บุญสำเร็จด้วยการให้ ทานในทางพระพุทธศาสนาถือว่าการให้เป็นจุดเริ่มต้นของการทำความดี กล่าวคือเมื่อต้องการสั่งสมความดี ท่านแนะนำว่า ต้องฝึกให้ให้เป็นอย่างดี ก่อน คือฝึกแบ่งปันสิ่งของ ๆ ตนให้แก่ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทนและให้โดยไม่มีข้อแม้ หวังให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับ ในหมวดพระวินัยปิฎกนั้น มีสิกขาบทต่าง ๆ ที่บัญญัติขึ้นเพื่อข่มพระภิกษุผู้เก้อยาก เพื่อให้คนที่ไม่เลื่อมใสได้เลื่อมใส เพื่อให้คนที่เลื่อมใสแล้วเลื่อมใสยิ่งขึ้น ซึ่งพระภิกษุอยู่ในฐานะเป็นผู้รับทาน ได้รับการสนับสนุนอุปถัมภ์ จากฆราวาสเป็นผู้มักน้อยและประพฤติตนให้เป็นผู้มีคุณธรรม มีศีลเป็นที่รักมีความมักน้อยสันโดษ ปฏิบัติตนให้เป็นคนเรียบร้อยงดงาม สร้างศรัทธาปสาทาให้เกิดแก่สังคมโลก ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ในฐานะเป็นเพื่อนาบุญอันประเสริฐ ควรแก่ทานที่หายากหายาศรัทธา ทานในส่วนพระสุตตันตปิฎก เน้นแสดงหลักของการให้ทานที่บริสุทธิ์อันนำมาซึ่งอานิสงส์ที่ไพบุลย์ คือการได้มนุษย์สมบัติและสวรรค์สมบัติ ยังไม่ปรากฏคำสอนเรื่องของทานบารมี แต่จะพบแนวคิดเรื่องทานบารมี อันเป็นการให้ทานของพระโพธิสัตว์ เพื่อที่จะบรรลุพระสัมพัญญุตญาณเป็นพระพุทธเจ้า ในคัมภีร์กลุ่มชาดก อปทาน พุทธวงศ์ จริยาปิฎก และทานที่ปรากฏในพระอภิธรรมปิฎก จะเป็นการพูดถึงสภาวะธรรมในการบริจาค ที่ประกอบด้วยดวงจิตที่เป็นกุศลเข้ามาประกอบ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ทานที่ปรากฏในพระไตรปิฎกทั้ง 3 ปิฎกนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะเรื่อง ทานบารมีที่ปรากฏในอรรถกถาชาดก ซึ่งได้แต่งอธิบายขยายความชาดกในคัมภีร์พระไตรปิฎกให้พิสดารและเข้าใจง่ายขึ้น สามารถอธิบายทานบารมีในอรรถกถาชาดกใน 5 ประเด็น คือ

1) บารมี หมายถึง คุณความดีที่ควรบำเพ็ญ หรือความดีที่ได้บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด ความเป็นเลิศในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นคุณสมบัติของใครหรือลัทธิใดก็ได้ แต่ถ้าในทางพระพุทธศาสนาจะเน้นในเรื่องของการปฏิบัติธรรม ถึงความเป็นเลิศในระดับใดระดับหนึ่ง คือการดับกิเลสตัณหา อาสวะทั้งปวง จนหมดสิ้น และบารมีหมายถึงหลักธรรม 10 ประการ ในการปฏิบัติธรรมเพื่อให้บรรลุพระโพธิญาณ ซึ่งเป็นบรรลุจุดหมายอันสูงสุด

2) ชาตกนั้นหมายถึง เรื่องราวที่รวบรวมเรื่องการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าในอดีต ที่ทรงระลึกได้อย่างแม่นยำด้วยบุพเพนิวาสานุสสติญาณ แล้วทรงนำมาแสดงแก่พุทธบริษัท โดยปรารภเหตุการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบันอันสอดคล้องกับเรื่องราวในชาตกนั้น ๆ เพราะฉะนั้นชาตกจึงมีความสำคัญ เพราะเป็นหลักคำสอนหนึ่งใน นวสังคตสูตร เป็นชีวประวัติของพระโพธิสัตว์ ในด้านการบำเพ็ญบารมีก่อนที่จะมาเป็นพระพุทธเจ้า ตลอดถึงแสดงวิธีในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

3) ความหมายและความสำคัญของอรรถกถาชาตก คำว่า อรรถกถาชาตก หมายถึงคัมภีร์หรือหนังสือที่แสดงเรื่องชาตกโดยเฉพาะ แสดงประวัติของพระพุทธเจ้าตอนเป็นพระโพธิสัตว์ว่าเกิดเป็นอะไร บำเพ็ญบารมีในชาตินั้นไว้อย่างไร มีบุคคลใดเกี่ยวข้องกับบ้าง ซึ่งอรรถกถาชาตกนั้นมีเนื้อหาสำคัญอยู่ 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นสุภษิตหรือคติธรรมกับส่วนที่เป็นเนื้อเรื่องอันเป็นเปลือกนอก ส่วนที่สำคัญที่สุดคือ คติธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ ไม่ล้าสมัย เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ แม้อคติธรรมที่เกิดมาเก่าแก่ แต่ก็สามารถปฏิบัติได้ เข้าใจข้อธรรมได้ง่าย ชัดเจน ทำให้เห็นถึงบาปบุญคุณโทษ รู้สิ่งที่ควรทำสิ่งที่ควรเว้น เห็นประโยชน์ของการทำความดี เห็นโทษของการทำความชั่ว เมื่อรู้และเข้าใจถูกต้องก็สามารถปฏิบัติตามข้อธรรมนั้น ๆ ทำให้การดำเนินชีวิตประจำวันมีชีวิตอยู่เป็นสุข

4) ระดับทานและบารมีในอรรถกถาชาตก พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ในอดีตชาติ ก่อนที่จะตรัสรู้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ต้องเสวยพระชาติในอดีตชาติเป็นพระโพธิสัตว์มาก่อน พระสมณโคตมพุทธเจ้าของเราที่เช่นเดียวกัน ได้เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ซึ่งปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาชาตก นับได้ 547 พระชาติ โดยแบ่งเป็นระดับทานบารมี คือ คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด เป็นการเสียสละของภายนอกกายมีทั้งหมด 26 พระชาติ ระดับทานอุปบารมี คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด ซึ่งเป็นบารมีชั้นจวนสูงสุด ได้แก่การสละอวัยวะ เช่น ดวงตา เป็นต้น มีทั้งหมด 3 พระชาติ ระดับทานปรมัตถบารมี คือ คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวดชั้นสูงสุด ได้แก่ การสละชีวิตมีทั้งหมด 6 พระชาติ

5) วัตถุประสงค์ในการบำเพ็ญทานบารมีในอรรถกถาชาตก กล่าวคือ เมื่อพระโพธิสัตว์ได้รับพยากรณ์เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ทรงบำเพ็ญพุทธการกรรม คือธรรมที่ให้เป็นที่พระพุทธเจ้า ว่าด้วยบารมี 10 ประการ เริ่มตั้งแต่ทานบารมี เป็นต้น โดยไม่ได้ปรารภเป็นอย่างอื่น นอกจากปรารภนาพระสัพพัญญุตญาณ หรือพระโพธิญาณ มิได้หวัง ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ในโลกธรรมแต่อย่างใด

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า จากการที่ได้ศึกษา ค้นคว้า เรื่องทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาตก จากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องในทางพระพุทธศาสนานั้น สามารถวิเคราะห์ประเด็น เรื่องของทานบารมี ที่มีผลต่อด้านต่าง ๆ ได้ 4 ประเด็น ดังต่อไปนี้คือ

1) ทานบารมีที่มีผลต่อการบรรลุนิพพาน กล่าวได้ว่า พระพุทธเจ้าทุกพระองค์นั้น เมื่อบังเกิดเป็นพระโพธิสัตว์ และตั้งความปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธเจ้า เมื่อได้รับพุทธพยากรณ์แล้ว ย่อมทรงบำเพ็ญพุทธการกกรรม คือธรรมที่ให้เป็นที่พระพุทธเจ้า อันได้แก่ ทานบารมีเป็นข้อแรก จึงกล่าวได้ว่า ทานบารมีเป็นปัจจัยที่ได้บรรลุนิพพาน ตลอดถึงองค์ธรรมเหล่านี้คือ สัทธา ปัญญา ฉันทะ เมตตา กรุณา เป็นฝ่ายสนับสนุนส่งเสริมในการให้ทาน และถ้าทุกส่วนประกอบกันเข้าเป็นสมังคีก็จะนำไปสู่การบรรลุนิพพาน แต่ถ้ามีกิเลสทั้ง ๔ ตัวนี้ คือ มัจฉริยะ โสภะ โมหะ และมิชฌาทิฏฐิ ตัวใดตัวหนึ่งเกิดขึ้น ก็จะเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการให้ทาน และเป็นอุปสรรคไม่ให้นิพพานได้เช่นเดียวกัน

2) ทานบารมีที่มีผลต่อการดำรงชีวิต กล่าวได้ว่า สังคมคือการอยู่ร่วมกัน ถ้าไม่มีการทานคือการเอื้อเฟื้อไม่มีน้ำใจกัน สังคมก็จะอยู่กันอย่างลำบาก คนอยู่ในสังคมกันอย่างแห้งแล้งผิดธรรมชาติ ฉะนั้นทานนี้เองเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจกันไว้ได้ เป็นการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน ได้สงเคราะห์ช่วยเหลือสังคม เป็นการช่วยประสานสังคมทำให้ผู้คนมีโอกาสที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างราบรื่น ทำให้คนอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ไม่ได้อยู่กันอย่างแห้งแล้ง ทั้งนี้เพราะศักยภาพในการหาปัจจัยเพื่อดำรงชีวิตของแต่ละคนไม่เท่ากัน เพราะมีการให้นี้เองจึงทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ นอกจากไม่ทุกข์แล้วทำให้ผู้ให้และผู้รับมีความสุขด้วย

3) ทานบารมีที่มีผลต่อการเป็นแบบอย่างที่ดี ทานการให้นั้นจะเป็นแบบอย่างที่ดีและมีความมั่นคงได้ก็ต่อเมื่อ ผู้ที่ให้ทานไม่แคลงแคลน ไม่อึดอัด มีใจฝักใฝ่ในการให้นั้นจนกระทั่งทำเป็นอุปนิสัยเป็นวาสนา จึงจะทำให้ผู้ให้ทานมีความมั่นคงในการให้ เป็นแรงบันดาลใจจูงใจเป็นต้นแบบหรือเป็นแบบอย่างที่ดีที่อยากให้ผู้อื่นกระทำตาม เพราะรากฐานสำคัญของพระพุทธศาสนาเกิดจากการให้ เมื่อมีการให้ก็ยังยืนสามารถดำรงอยู่ได้ แต่ถ้าให้มั่งคั่งและยั่งยืนตลอดไปต้องมีกระบวนการถ่ายทอดซึ่งเป็นวิธีการที่จะทำให้พระพุทธศาสนายั่งยืนและมั่นคงได้ตลอดไป

4) ทานบารมีที่มีผลต่อแบบแผนที่นำมาสู่การประพฤติปฏิบัติต่อสังคมไทย กล่าวได้ว่า วัฒนธรรมการให้ทานของคนไทยมักอิงอยู่กับศาสนาอีกทั้งศาสนายังเป็นองค์ประกอบหนึ่งของวัฒนธรรมที่ชาติมิได้ เพราะศาสนาสอนให้มนุษย์ทำความดี การที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีนำมาสู่การประพฤติปฏิบัติต่อสังคมไทย ต้องทำให้เป็นแบบมหภาค ไม่ใช่แบบส่วนตัว ไม่ใช่ทำเพื่อตัวเองแต่ทำเพื่อส่วนรวมในทุกมิติ จากครอบครัวสู่ชุมชน จากชุมชนสู่ประเทศชาติ เพื่อที่จะเป็นแบบแผนทางปฏิบัติโดยทั่วไปในสังคม อันนำมาซึ่งความสุข ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

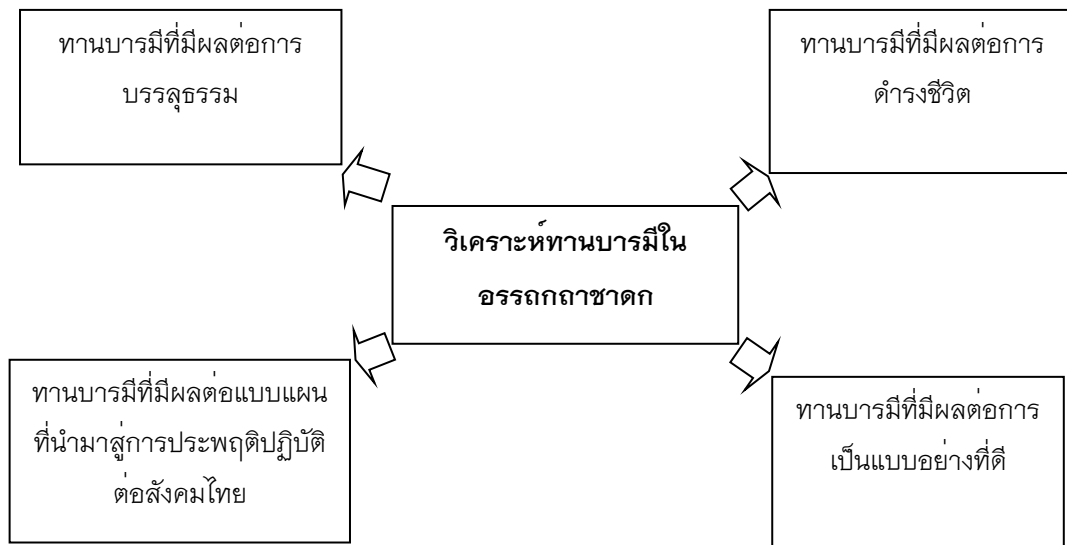
อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า จากการวิเคราะห์ทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก พบว่า (1) ทานบารมีเป็นปัจจัยที่ได้บรรลุนิพพาน ทานเปรียบเสมือนกับอิฐก้อนแรกที่ก่อฐานเจดีย์ วางอิฐก้อนแรกจนถึงยอดเจดีย์ (2) ทานบารมีที่มีผลต่อการดำรงชีวิต เพราะว่าทานเป็นหลักธรรมเบื้องต้นในทางพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน (3) ทานบารมีที่มีผลต่อการเป็นแบบอย่างที่ดี

ดี เพราะว่าแบบอย่างที่ดีจะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลอื่นได้ทำตามเป็นแบบอย่าง และ (4) ทานบารมีที่มีผลต่อการเป็นแบบแผนที่น่ามาสู่การประพฤติปฏิบัติต่อสังคมไทย

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการค้นคว้าและศึกษา ดังนี้

จากการวิเคราะห์ทานบารมีในอรรถกถาชาดกสามารถสรุปแนวทางในการบำเพ็ญทานบารมี โดยสามารถสรุปได้เป็น 4 ประเด็นดังนี้คือ

1) ทานบารมีที่มีผลต่อการบรรลุธรรม สรุปได้ว่า พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ย่อมกำเนิดเป็น พระโพธิสัตว์ เพื่อแสวงหาพระโพธิญาณ คือ ความตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

2) ทานบารมีที่มีผลต่อการดำรงชีวิต เพราะว่า การอยู่ร่วมกันกันที่มีสังคมเกิดขึ้น ถ้าไม่มีการ เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน ไม่มีน้ำใจกัน การที่จะอยู่ในสังคมก็ยากลำบาก การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมก็อาจจะ เกิดขึ้นไม่ได้

3) ทานบารมีที่มีผลต่อการเป็นแบบอย่างที่ดี ทานการให้นั้นจะเป็นแบบอย่างที่ดี จะเป็นแรงบันดาลใจจูงใจที่อยากให้ผู้อื่นทำตาม เป็นต้นแบบหรือเป็นแบบอย่างที่ดีของการปฏิบัติต่อกัน ให้คนรุ่นหลังได้นับถือและปฏิบัติตาม

4) ทานบารมีที่มีผลต่อแบบแผนที่น่ามาสู่การประพฤติปฏิบัติต่อสังคมไทย การให้ทานกับ สังคมไทยนั้นเป็นของคู่กัน เพราะมีคติความเชื่อค่านิยมของการให้ทาน การให้ทานนั้นนอกจากจะให้ เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นกิจกรรมทางสังคมที่เป็นแบบแผน ที่นำมาสู่การประพฤติปฏิบัติในสังคมไทยในทุกมิติ จากครอบครัวสู่ชุมชน จากชุมชนสู่ประเทศชาติอาจจะ

แตกต่างกันบ้างในสังคมตามท้องถิ่น แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ การสร้างทานบารมี เป็นเป้าหมายอย่างหนึ่งในการถึงซึ่งความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต

สรุป

ทานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมเบื้องต้นในทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกันไว้ และเป็นคุณูปการต่อการปฏิบัติธรรมในขั้นสูงจนกระทั่งถึงความดับทุกข์ได้เริ่มตั้งแต่ทานบารมี เป็นต้น โดยไม่ได้ปรารถนาอย่างอื่นนอกจากปรารถนาพระสัพพัญญุตญาณ หรือ พระโพธิญาณ วิเคราะห์ทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก พบว่า (1) ทานบารมีเป็นปัจจัยที่ให้ได้รับบรรลุธรรม ทานเปรียบเหมือนกับอิฐก้อนแรกที่ก่อฐานเจดีย์ วางอิฐก้อนแรกจนถึงยอดเจดีย์ (2) ทานบารมีที่มีผลต่อการดำรงชีวิต เพราะว่าทานเป็นหลักธรรมเบื้องต้นในทางพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน (3) ทานบารมีที่มีผลต่อการเป็นแบบอย่างที่ดี เพราะว่าแบบอย่างที่ดีจะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลอื่น (4) ทานบารมีที่มีผลต่อการเป็นแบบแผนที่น่ามาสู่การประพฤติปฏิบัติต่อสังคมไทย เพื่อที่จะเป็นแบบแผนทางปฏิบัติโดยทั่วไปในสังคม อันจะนำมาซึ่งความสุข ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการวิเคราะห์ทานบารมีในอรรถกถาชาดก พบว่า เป็นการอธิบายขยายความจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และแนวคิดจากคณาจารย์ ทำให้ได้แนวทางว่า การบำเพ็ญทานบารมี ส่งผลต่อการเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิต เป็นส่วนที่ส่งเสริม สงเคราะห์อนุเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การบำเพ็ญทานบารมีจึงเป็นแบบแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางที่บรรพบุรุษของสังคมไทยที่พยายามปลูกฝัง ในทุกมิติ จากครอบครัวสู่ชุมชน จากชุมชนสู่ประเทศชาติ อาจจะมีแตกต่างกันบ้างในสังคมตามท้องถิ่น แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ การสร้างทานบารมี เป็นเป้าหมายอย่างหนึ่งในการถึงซึ่งความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นการบำเพ็ญทานบารมีจึงเป็นแนวทางที่บุคคลทั่วไป ควรที่จะศึกษาและปฏิบัติให้ถูกต้องตามแนวทางของพระพุทธศาสนา และนำไปสู่การถ่ายทอดได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และเป็นแบบแผนต่อการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบเรื่องการให้ทานในพระพุทธศาสนากับศาสนาอื่น ๆ
2. ควรศึกษาเรื่องการบำเพ็ญบารมีอื่น ๆ ที่ส่งผลให้การบำเพ็ญทานบารมีบรรลุวัตถุประสงค์

3. ควรศึกษาเรื่องทานบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาทเปรียบเทียบกับทานบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท

เอกสารอ้างอิง

- พระครูสมุทรวิริทย์ ผาสุกโก และ พระสุนทรกิจโกศล. (2562). ทุกข์และการดับทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 6(9), 4166-4183.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2557). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช). (2558). *ธรรมสารเทศนา เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: ปัญญมิตรการพิมพ์.
- พระมหาอานนท์ ชวนาภิภู (แสนแป้). (2548). *การศึกษาเรื่องทานในพระไตรปิฎกที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชปริยัติกวี (สมจินต์ สมมาปัญญา). (2561). การศึกษาวิเคราะห์แก่นธรรมจากชาดก. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 5(2), 1-17.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับภาษาบาลี และฉบับภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2555). *ทานบารมี ทศพิธราชธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 30). กรุงเทพฯ: พลิขัณม์.

วิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปหลวงพ่โต
วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี

An Analysis of Buddhist Belief Values of Constructing Laungphor Toh Buddha
Image in Wat Palelai Voravihan, Supanburi Province

พระใบฎีกาวิเชียร แดงประเสริฐ

Phra Baideeka Wichian Dangprasert

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: wichidangprasert@gmail.com

Received August 2, 2020; Revised October 22, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปหลวงพ่โต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินตามระเบียบวิธีวิจัย รูปแบบการวิจัยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 13 รูป/คน แล้วนำมาสังเคราะห์สรุปนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธรูปได้มีวิวัฒนาการตามสภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมของศิลปินหรือผู้สร้างจะใส่นวนคิดเชิงปรัชญาลงไปในองค์พระพุทธรูป การสร้างพระพุทธรูปขึ้นเพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงพระพุทธรูป เพื่อประโยชน์ในการละความชั่ว ทำความดี ทำให้บริสุทธิ์ ทั้งตัวผู้สร้างเองและผู้พบเห็น เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธเรียกว่า เจดีย การสร้างพระพุทธรูป หลวงพ่โต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร สุพรรณบุรี เป็นหลักฐานสำคัญในการเผยแผ่และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในอดีต เป็นตัวชี้วัดความเจริญของพระพุทธศาสนาเนื่องด้วยชนชั้นปกครองยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา เพราะการสร้างพระองค์ต้องใช้ทั้งทรัพยากร ใช้ทั้งกำลังคนในการก่อสร้าง ดังนั้น พระพุทธรูปองค์จึงเป็นศูนย์รวมความศรัทธา เป็นศูนย์รวมอำนาจการปกครอง หลวงพ่โตเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตคนสุพรรณกันตั้งแต่เกิดจนตาย คุณค่าสูงสุดของการสร้างหลวงพ่โตวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร สุพรรณบุรี คือเป็นพุทธานุสติ แล้วจึงปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าตรัสได้ดีแล้ว เพื่อความพ้นทุกข์ เข้าถึงบรมสุข คือ พระนิพพานเป็นที่สุด

คำสำคัญ: คติความเชื่อ; พระพุทธรูป; พระพุทธศาสนา

Abstract

This article aimed to analyze the Buddhist belief values of constructing the Laungphor Toh Buddha image in Wat Palelai Voravihan, Supanburi Province. In-depth interviews had been applied to this qualitative research conducted with 13 key informants and synthesized for descriptive presentation. The results revealed that the Buddha images had evolved through social situations, cultures, traditions and values of artisans or architects who imprinted philosophical concept into the Buddha images. They had been constructed in memory of The Buddha's virtues for the benefits of evils abandoning, conducting goodness, and mind purification for the architects themselves and for the spectators. The Buddha images became the spiritual centrality for all Buddhists called Cetiya. The constructing Laungphor Toh Buddha image in Wat Palelai Voravihan, Supanburi was the indicator of growth in Buddhism because the bureaucrats accepted and revered Buddhism and to construct the Buddha image required resources and human capitals. The Buddha images thus became the centrality of faith, and centralization. The Laungphor Toh Buddha image had a relationship with the livelihood of the Suphan people since birth till death. The highest, values of constructing the Laungphor Toh Buddha image, Wat Palelai Voravihan, Suphanburi was for the recollection of the Buddha and to follow the Dhamma Vinaya well taught by Him for salvation and to finally attain the ultimate bliss is Nibbana.

Keywords: Belief Values; Buddha Image; Buddhism

บทนำ

พระพุทธรูป คือ รูปเคารพหรือสัญลักษณ์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มูลเหตุที่จะมีการสร้างพระพุทธรูปนั้น สืบเนื่องจากพุทธศาสนิกชนระลึกถึงพระพุทธเจ้า และต้องการที่จะสักการบูชา จึงใช้ปูนฉาหรือปูนปั้นสถานแบบต่าง ๆ เป็นสื่อแทนพระพุทธเจ้า (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2554) เพื่อเป็นสื่อเคารพและระลึกถึงโดยมีคติความเชื่อตามบริบทของพื้นที่ต่างกันโดยมีความเชื่อกันว่ามีจุดกำเนิดในแคว้นธรรารัฐ (สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ, 2513) ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีที่พุทธศาสนิกชนประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา ทำให้ทราบถึงสิ่งสักการบูชาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในยุคที่ยังไม่มีการสร้างพระพุทธรูป เช่น การใช้รอยพระพุทธบาทหรือพระธรรมจักรและพุทธอาสน์ สมมติแทนพระพุทธเจ้าในงานศิลปะลายจำหลักรูปภาพเรื่องพุทธประวัติซึ่งทำเป็นเครื่องประดับพระมหาธาตุเจดีย์ การสร้างพระพุทธรูปมีวิวัฒนาการร่วมกับประวัติศาสตร์ศาสนา และประวัติศาสตร์ศิลปะของแต่ละประเทศที่นับ

ถือพระพุทธศาสนาโดยตลอด เป็นส่วนหนึ่งที่ใช้แทนภาพลักษณ์ของพระพุทธเจ้าของศิลปะอินเดียโบราณ แทนสถูป บัลลังก์เปล้า เสาไฟ เป็นต้น (เชษฐ ติงส์ญชลี, 2554)

การสร้างพุทธรูปมีวัตถุประสงค์เพื่อการจรรโลงพระพุทธศาสนา บ่งบอกถึงความเจริญของพระพุทธศาสนา ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวเจดีย์ 4 ประการ เจดีย์ 1 (สิ่งทีก่อขึ้น, เคารพบูชา, สิ่งทีเตือนใจให้ระลึกถึง, ในที่นี้หมายถึง สถานที่หรือสิ่งทีเคารพบูชาเนื่องด้วยพระพุทธเจ้าหรือพระพุทธศาสนา เรียกเต็มว่า สัมมาสัมพุทธเจดีย์ หรือ พุทธเจดีย์ 1) ธาตุเจดีย์ (เจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ 2) บริโภคเจดีย์ (เจดีย์คือสิ่งหรือสถานที่ทีพระพุทธเจ้าเคยทรงใช้สอย อย่างแคบหมายถึง ต้นโพธิ์ อย่างกว้างหมายถึงสังเวชนียสถาน 4 ตลอดจนสิ่งทั้งปวงทีพระพุทธเจ้าเคยทรงบริโภค เช่น บาตร จีวร และบริวารอื่น ๆ เป็นต้น 3) ธรรมเจดีย์ (เจดีย์บรรจุพระธรรม เช่น บรรจุใบลานจารึกพุทธพจน์แสดงหลักปฏิจาสมุปบาท เป็นต้น และ 4) อุทเทสิกเจดีย์ (เจดีย์สร้างอุทิศพระพุทธเจ้า ได้แก่ พระพุทธรูป) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2553)

จังหวัดสุพรรณบุรี มีพระอารามหลวงสำคัญอยู่แห่งหนึ่ง คือ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร ตั้งอยู่ที่ทิศตะวันตกของแม่น้ำสุพรรณ หรือแม่น้ำท่าจีน ปุชนิยมวัดทีสำคัญมากที่สุดคือหลวงพ่อดโต ทีมีขนาดใหญ่โตมาก สูง 23.48 เมตร เทียบเท่ากับตึก 8 ชั้น (พระศรีธวัชเมธี (บรรณธิการ), 2561) มีอายุเกิน 700 ปีขึ้นไป ตามหลักฐานเดิมสันนิษฐานกันว่า มีอายุในราวสมัยอู่ทองมีอายุเป็นพันปีขึ้นไป พระป่าเลไลยก์ ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพระพุทธรูปโบราณอีกองค์หนึ่งของโลกซึ่งสร้างมาแต่สมัยทวาราวดี (พุทธศตวรรษที 18-19) (พิเศษ เจียจันทรพงษ์, 2545) นับเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าสร้างมาแต่สมัยใดแต่มีข้อความในหนังสือพงศาวดาร กล่าวถึงการสร้างวัดนี้ไว้ตอนหนึ่งว่า “ขณะนั้นพระเจ้ากาแต เป็นเชื้อสายพระนเรศวรหงสาวดีเมื่อได้เสวยราชสมบัติแล้วทรงแล้วมาบูรณะวัดป่าเลไลยก์ (พระศรีธวัชเมธี (ชนะ), 2545) วัดลานมะขวิด แขวงเมืองพันธุมบุรี” เมืองพันธุมบุรีก็คือชื่อเดิมชื่อหนึ่งของเมืองสุพรรณบุรี จากหลักฐานนี้พอสันนิษฐานได้ว่าเดิมวัดป่าเลไลยก์มีชื่อว่าวัดลานมะขวิด แล้วมาบูรณะใหม่เปลี่ยนชื่อเป็นวัดป่าเลไลยก์ตามนามพระพุทธรูปองค์ใหญ่ทีเป็นพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ นั่นเอง

บทความนี้จะนำเสนอการศึกษาวิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปหลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปหลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี วิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปหลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหารจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเป็นพื้นฐาน แนวทางเบื้องต้นต่อการศึกษาในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปหลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

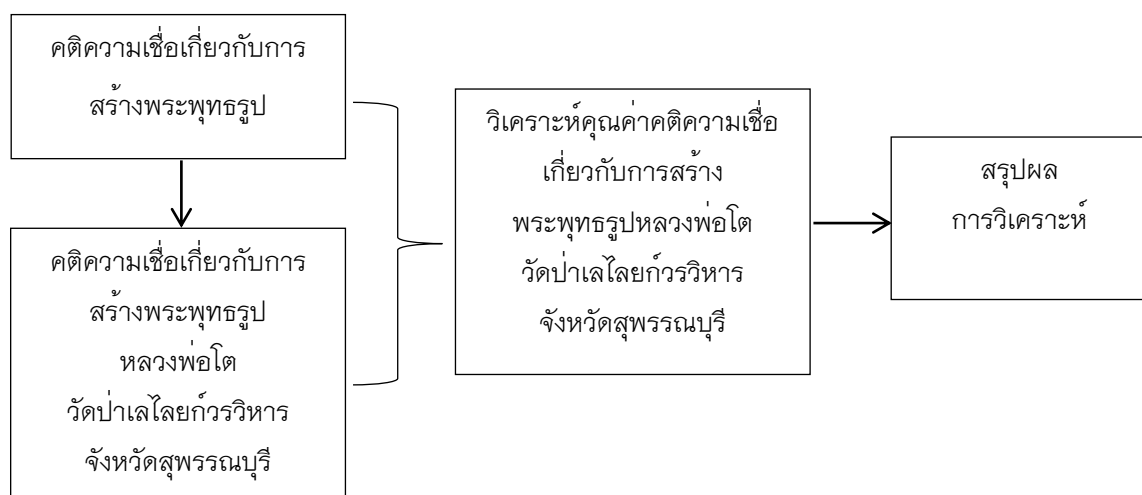
พระพุทธรูป คือ รูปเคารพหรือสัญลักษณ์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มูลเหตุที่จะมีการสร้างพระพุทธรูปนั้น สืบเนื่องจากพุทธศาสนิกชนระลึกถึงพระพุทธเจ้า และต้องการที่จะสักการบูชา จึงใช้ปูนยิวัตถุหรือปูนยีสถานแบบต่าง ๆ เป็นสื่อแทนพระพุทธเจ้า(ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2554) เพื่อเป็นสื่อเคารพและระลึกถึงโดยมีคติความเชื่อตามบริบทของพื้นที่ต่างกันโดยมีความเชื่อกันว่ามีจุดกำเนิดในแผ่นดินอารยรัฐ (สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ, 2513)

การสร้างพระพุทธรูปมีวิวัฒนาการร่วมกับประวัติศาสตร์ศาสนา และประวัติศาสตร์ศิลปะของแต่ละประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาโดยตลอด เป็นส่วนหนึ่งที่ใช้แทนภาพลักษณ์ของพระพุทธเจ้าของศิลปะอินเดียโบราณ แทนสถูป บัลลังก์เปล้า เสาไฟ เป็นต้น (เชษฐ ติงสัญชสี, 2554)

พระป่าเลไลยก์ ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพระพุทธรูปโบราณอีกองค์หนึ่งของโลกซึ่งสร้างมาแต่สมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 18-19) (พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, 2545) นับเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าสร้างมาแต่สมัยใดแต่มีข้อความในหนังสือพงศาวดาร กล่าวถึงการสร้างวัดนี้ไว้ตอนหนึ่งว่า “ขณะนั้นพระเจ้ากาแต เป็นเชื้อสายพระนเรศวรทรงสาวดี เมื่อได้เสวยราชสมบัติแล้วทรงแล้วมาบูรณะวัดป่าเลไลยก์ (พระศรีวิชัยเมธี (ชนะ), 2545)

ดังนั้น ในการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปหลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อเป็นพื้นฐาน แนวทางเบื้องต้นต่อการศึกษาในลำดับต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปหลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี” มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งการวิจัยนี้ มีวิธีการศึกษา ดังต่อไปนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Sources) ซึ่งเอกสารที่ใช้ในการศึกษาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

ก) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ศึกษาคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูป ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา และศิลาจารึกหลักที่/พงศาวดาร

ข) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปหลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา งานนิพนธ์ บทความ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงเอกสารรายงานต่าง ๆ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

2. การศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามคุณสมบัติ ซึ่งต้องมีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยระบุไว้ คือ เป็นผู้มีความรู้หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับหลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 13 รูป/คน ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามคุณสมบัติ ซึ่งต้องมีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยระบุไว้ คือ เป็นผู้มีความรู้หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับหลวงพ่อดโตวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน รูป/คน โดยผู้วิจัยได้จัดแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

- 1) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นพระภิกษุ
 - เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร
 - ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร
 - เลขานุการวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร
 - พระสังฆาธิการระดับสูงในจังหวัดสุพรรณบุรี
- 2) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นหัวหน้าส่วนราชการ
 - ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุพรรณบุรี
 - วัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี
- 3) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการด้านโบราณคดี
- 4) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นปราชญ์ท้องถิ่น
- 5) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นไวยาวัจกร วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ในสมัยพุทธกาลไม่มีการสร้างรูปเคารพหรือพระพุทธรูปแต่อย่างใด แต่มีความศรัทธาในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์เท่านั้น ต่อมาเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วก็มีการก่อพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและอัฐิธาตุ ขึ้นกราบไหว้บูชา ในสมัยพระเจ้าอโศกได้เริ่มมีการสร้างสิ่งที่ระลึกถึงพระพุทธเจ้า เช่น ธรรมจักร เป็นต้น การสร้างพระพุทธรูปในยุคแรกอาศัยการสร้างโดยอาศัยเค้าโครงการบอกเล่าจากบันทึกและตำนานต่าง ๆ ของพุทธศาสนาเพื่อจรรโลงศรัทธาของพุทธศาสนิกชน พระพุทธรูปยุคนี้ยังมีได้แฝงแนวคิดปรัชญาลึกลับซึ่ง พระพุทธรูปได้มีวิวัฒนาการตามสภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมของศิลปินหรือผู้สร้างจะใสแนวคิดอะไรลงไปอย่างไรบ้างเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามการสร้างพระพุทธรูปขึ้นเพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพื่อประโยชน์ ในการละความชั่ว ทำความดี ทำให้บริสุทธิ์ ทั้งตัวผู้สร้างเองและผู้พบเห็น ให้สำเร็จประโยชน์ดังกล่าวมานี้

การสร้างหลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหารวรวิหาร ที่ปรากฏชัดในองค์หลวงพ่อดโต มี 3 พุทธเจดีย์ ประกอบด้วย ธาตุเจดีย์ ธรรมเจดีย์ อุเทสิกเจดีย์ ดังนี้ การสร้างหลวงพ่อดโต คือความเลื่อมใสศรัทธาศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธ สิ่งเคารพนับถือศูนย์รวมจิตใจ เราเรียกกันว่าเจดีย์ เป็นที่ตั้งของจิตใจที่รวมจิตใจเรียกว่าเจดีย์มีอยู่ (1) ในองค์หลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร มีการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ในองค์หลวงพ่อดโตตามหลักฐานในพงศาวดารเหนือ พระมหาเถรไฉยลาภ ได้อัญเชิญพระบรมธาตุ มาจากประเทศศรีลังกา มาบรรจุไว้จำนวน 36 องค์ (2) พระธรรมเจดีย์ในองค์หลวงพ่อดโต คือความสามัคคี หลวงพ่อดโตเป็นพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ มาจากเมื่อครั้งพุทธกาล ภิกษุเมืองโกสัมพีคือพระวินัยธร กับพระธรรมชระเลาะกันเป็นเหตุให้เกิดความแตกแยกกันพระพุทธเจ้าไปห้ามปรามตักเตือน ก็ไม่มีใครฟัง เมื่อพระองค์ประทานอภัย พระพุทธรูปปางนี้จึงแสดงถึงความสามัคคีของหมู่คณะและการให้อภัย (3) ในสร้างพระองค์ใหญ่โตขนาดนี้เมื่อสร้างหลวงพ่อดโตแล้วเสร็จก็เคารพเลื่อมใสศรัทธา เป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน ในฐานะอุเทสิกเจดีย์ หรือมีมติกล่าวว่า “วัดป่าเลไลยก์วรวิหารหมายถึงวัดป่า ที่มีพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ ประดิษฐานอยู่”

การสร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่นี้ เป็นตัวชี้วัดว่าพระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคงอยู่ในดินแดนแถบนี้เป็นเวลานานนับพันปีการสร้างพระองค์ใหญ่เป็นการประกาศเขตพุทธจักรว่ากว้างขวางยิ่งใหญ่ ชนชั้นปกครองยอมรับนับพระพุทธรูปศาสนาตั้งแต่ยุคแรกสร้างการสร้างพ่อดโต มาก็คือเป็นร่องรอยว่าพระพุทธศาสนาได้เข้ามาดินแดนแถบนี้แล้วเมื่อคืนบอกว่าพุทธศาสนาได้อยู่ในสุพรรณบุรีไม่ต่ำกว่าพันปี ผู้สร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ต้องมีบารมีมาก แสดงถึงคนที่มีความศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นผู้มีโภคสมบัติ บริวารสมบัติ จึงจะสามารถสร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ได้หลวงพ่อดโตสามารถรวมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนจำนวนมากที่เข้าวัด ทางวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร มีการจัดการเรียนการสอนนักธรรมบาลีทำให้มีการเผยแผ่พุทธศาสนาอย่างกว้างขวางเป็นการสานต่อพระพุทธศาสนาให้มีความ

เจริญมั่นคง ผู้ที่เข้ามาสักการะสามารถนำแบบอย่างที่ได้พบได้เห็นได้ปฏิบัติ นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันที่บ้านของตนเองได้

การสร้างหลวงพ่อดโต เป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา หลวงพ่อดโตเป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่ มีผู้คนเลื่อมใสเงินที่ได้จากการทำบุญก็จะสามารถนำไปบริหารจัดการ ช่วยเหลือสังคม ได้ทุกอย่างเช่นกัน การได้รับบริจาคจากประชาชนแล้ว วัดป่าเลไลยก์วรวิหารได้ มีการจัดสรรเงินที่ได้ไปบำรุงศาสนา วัดวาอารามต่าง ๆ ที่ยังขาดปัจจัยและการให้ทุนนักเรียนยากจน การให้ทุนในกิจกรรมสวดมนต์ทุกอย่างจะได้มาจากการเป็นพระใหญ่ การสร้างพระใหญ่จึงเป็นศูนย์รวมของประชาชน ให้เกิดความเคารพประชาชนให้ทานเป็นปัจจัยในการทำนุบำรุงศาสนาในหลายมิติไม่ว่าจะเป็นการสาธารณูปการสาธารณสงเคราะห์การศึกษาให้นักธรรมบาลีก็ได้ตัดใจจากคนทำบุญการศึกษาสงเคราะห์แจกทุนการศึกษาก็เป็นปัจจัยจากการทำบุญจากการบริจาคบูชาองค์หลวงพ่อดโตทั้งสิ้น

พระพุทธศาสนา ได้ประดิษฐานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ ไม่ต่ำกว่า 1,000 ปี ไม่มีพระองค์ใหญ่จะสืบไม่ได้ว่าพระพุทธศาสนามีอายุเท่าไรเข้ามาแล้วหรือไม่ คุณค่าสูงสุดที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจริง ๆ ของการสร้างหลวงพ่อดโตวัดถุมงคลอื่นใดก็ตามจุดสูงสุดจริง ๆ ที่คนจะนำไปใช้แล้วก็คือว่าเป็นเพียงเอาไปเป็นเครื่องเตือนตัวเองในขณะที่ห้อยอยู่ที่คอก็ตาม เป็นวัดถุมงคลก้าไลที่ปลุกอยู่ข้อมือก็ตาม ด้วยแขนหน้ารถก็ตามควรจะทำเอาระของวัดถุมงคลที่มีรูปหลวงพ่อดโตเป็นองค์พุทธเจ้าเอาไปเป็นเครื่องเตือนตัวเองว่าหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาดีพระพุทธศาสนาคงไม่ยี่นยาวมาถึง 2 พันกว่าปี ปัจจัยที่ทำให้ศาสนาอยู่มายาวนานหลวงพ่อดโตอยู่มายาวนานเหตุปัจจัยสำคัญจริง ๆ ก็คือหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีรูปหลวงพ่อดโตเป็นองค์แทน เป็นเครื่องเตือนสติทำให้คนอยากมีใจอยู่ในพระมีใจใกล้ชิดพระพุทธศาสนาในเมื่อเข้าวัดแล้วก็การที่เราจะไม่ทำบาป จะลดละสิ่งไม่ดีให้น้อยลงไป ดังนั้นพระพุทธรูปจึงเป็นศูนย์รวมความศรัทธา เป็นศูนย์รวมอำนาจการปกครองหลวงพ่อดโตกับคนสุวรรณภูมิกันตั้งแต่แรกเกิดจนตาย ที่มีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ คุณค่าเชิงจริยธรรม และคุณค่าการดำรงรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา สามารถนำคติธรรมที่ได้ไปสอดแทรกในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า หลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพระพุทธรูปที่สร้างจากความศรัทธา จนเป็นศูนย์รวมอำนาจการปกครอง หลวงพ่อดโตกับคนสุวรรณภูมิกันตั้งแต่แรกเกิดจนตาย ที่มีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ คุณค่าเชิงจริยธรรม และคุณค่าการดำรงรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสร้างหลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหารวรวิหาร ที่ปรากฏชัดในองค์หลวงพ่อดโต มี 3 พุทธเจดีย์ ประกอบด้วย ธาตุเจดีย์ ธรรมเจดีย์ อุเทสิกเจดีย์ (พระธรรมพุทฺธิมงคล (สอึ้ง สิริอนุโท), 2563) การเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาก็เลยสร้างองค์พระพุทธรูปประดิษฐานเพื่อให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวสมัย (พระครูโสภณวิธานุวัตร (นิคม ญฎฐาโร, 2563) หลวงพ่อดโต เป็นองค์พุทธเจ้า เป็นเครื่อง

เดือนตัวเองว่า หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาดีจริงถ้าไม่ตีจริง ๆ พระพุทธศาสนาคงไม่ยืนยาวมาถึง 2 พันกว่าปี ปัจจัยที่ทำให้ศาสนาอยู่มายาวนาน หลวงพ่อโตอยู่มายาวนาน เหตุปัจจัยสำคัญจริง ๆ ก็คือหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีรูปหลวงพ่โตเป็นองค์แทน หลวงพ่โต คือทำให้คนมีสติขึ้น ทำให้คนอยากมีใจอยู่ในพระ มีใจใกล้ชิดพระพุทธศาสนา สร้างหลวงพ่โต พระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ เพื่อเป็นอนุสรณ์เหตุการณ์พระสงฆ์ชาวเมืองโกสัมพี ทะเลาะกันครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดครั้งแรกในสมัยพุทธกาล เมื่อครั้งพุทธกาล ภิกษุเมืองโกสัมพี คือพระวินัยธร พกนิตติศาสตร์ กับพระธรรมธรพวกรัฐศาสตร์ อยู่ร่วมสำนักเดียวกัน วันหนึ่งจะเกิดการทะเลาะวิวาทเถียงกัน เรื่องความผิดความถูกพระวินัยเป็นเหตุให้เกิดความแตกแยกกันพระพุทธเจ้า (พระครูวิบูลเจตยานุรักษ์ (ประไพ ปุญญกาโม), 2563) ทำให้มีการเผยแผ่พุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง เป็นการสานต่อพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญมั่นคง ผู้ที่เข้ามาสักการะสามารถนำแบบอย่างที่ได้พบได้เห็นได้ปฏิบัติ นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันที่บ้านของตนเองได้อย่างเหมาะสมต่อไป

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ได้ทราบถึงคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูป

แผนภูมิที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภูมิที่ 1 สามารถอธิบายได้ว่า การสร้างหลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นหลักฐานสำคัญในการเผยแผ่และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา แสดงถึงตัวชี้วัดความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา เนื่องด้วยชนชั้นปกครองของเมืองสุพรรณบุรียอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเพราะการสร้างพระองค์ต้องใช้ทั้งทรัพยากรมาก ใช้ทั้งกำลังคนในการก่อสร้างมาก ดังนั้นพระพุทธรูปองค์จึงเป็นศูนย์รวมความศรัทธา เป็นศูนย์รวมอำนาจการปกครองหลวงพ่อดโตกับคนสุพรรณบุรีกันตั้งแต่แรกเกิดจนตาย ที่มีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ คุณค่าเชิงจริยธรรม และคุณค่าการดำรงรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา

สรุป

พระพุทธรูป คือ รูปเคารพหรือสัญลักษณ์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มูลเหตุที่จะมีการสร้างพระพุทธรูปนั้น สืบเนื่องจากพุทธศาสนิกชนระลึกถึงพระพุทธเจ้า และต้องการที่จะสักการบูชา จึงใช้ปูนเหนียววัดฤหรือปูนเหนียวสถานแบบต่าง ๆ เป็นสื่อแทนพระพุทธเจ้า คติความเชื่อการสร้างพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ เป็นการสร้างจากอิงกับเหตุการณ์ตอนหนึ่งในพระประวัติของพระพุทธเจ้า เป็นตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปจำพรรษาในป่าโดยลำพัง พระองค์เดียวไม่มีพระภิกษุหรือใครอื่นตามเสด็จไปจำพรรษาอยู่ด้วยเลย ป่าที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปจำพรรษาคั้งนี้เป็นป่าใหญ่ เป็นที่อยู่อาศัยของช้างโทนเชือกหนึ่งชื่อว่า 'ปาลีไลยกะ' หรือ 'ปาลีไลยก์หลวงพ่อดโต จึงเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ เป็นการสร้างเพื่อประกาศความมั่นคงของพระพุทธศาสนาที่ได้มาประดิษฐานในบริเวณ จังหวัดสุพรรณบุรี นับพันปี เป็นเครื่องยืนยันว่ากลุ่มคนชั้นปกครองมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงได้สร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ เมื่อสร้างพระพุทธรูป แล้วก็เป็นศูนย์กลางการในการยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นกำลังใจแก่ประชาชน การสร้างพระพุทธรูป เป็นการเผยแผ่พระพุทธคุณ เผยแผ่พระพุทธประวัติ เผยแผ่หลักธรรมตาม ที่มีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ คุณค่าเชิงจริยธรรม และคุณค่าการดำรงรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง “วิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปหลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้สนใจ ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังนี้

- 1) วิเคราะห์คุณค่าวิเคราะห์คุณค่าคติความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปในประเทศไทย
- 2) วิเคราะห์การสร้างพระพุทธรูปหลวงพ่อดโต วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี

ในฐานะสัญลักษณ์ศูนย์กลางความเจริญของพระพุทธศาสนา

3) ศึกษาวัฒนธรรมประเพณีของชาวพุทธที่มีต่อพระพุทธรูป หลวงพ่อโต วัดป่าเลไลยก์
วรวิหาร จังหวัดสุพรรณบุรี

เอกสารอ้างอิง

- เชษฐ ติงส์ฉุนทูล. (2554). *พระพุทธรูปอินเดีย*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์ (ประไพ ปุณฺณกาโม). (2563). รองเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี เจ้าอาวาสวัด
ดอนเจดีย์. *สัมภาษณ์*, 1 มีนาคม 2563.
- พระครูโสภณวิธานุวัตร (นิคม ญฺฐวโร). (2563). ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร. *สัมภาษณ์*,
1 มีนาคม 2563.
- พระธรรมพุทธิมงคล (สอิ่ง สิรินนฺโท). (2563). เจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร. *สัมภาษณ์*, 9 มีนาคม
2563.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. นนทบุรี: บริษัท
เอส. อาร์. แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พระศรีธวัชเมธี (ชนะ). (2545). *ประวัติวัดป่าเลไลยก์วรวิหาร*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
พระศรีธวัชเมธี (บรรณธิการ). (2561). *สมโภชพระอารามหลวงครบ 100 ปี วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร*.
กรุงเทพฯ: สามลดา.
- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. (2545). *หาพระ หาเจ้า*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2554). *พระพุทธรูปสำคัญและพุทธศิลป์ในดินแดนไทย*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ. (2513). *ตำนานพระพุทธเจดีย์*. ธนบุรี: รุ่งวัฒนา.

การวิเคราะห์แนวทางงดเว้นจากความเสื่อมในปารามาสุตต

An Analysis of the Ways to Abstain from Declination in Parabhava Sutta

พระมหากิตติณัฐ บัณฑิตพัฒนโชติ

Phramaha Kittinat Banditputthanachote

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: ktn255653@gmail.com

Received August 16, 2020; Revised September 29, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาทางแห่งความเสื่อมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาทางแห่งความเสื่อมที่ปรากฏในปารามาสุตต และ 3) เพื่อวิเคราะห์แนวทางงดเว้นความเสื่อมที่ปรากฏในปารามาสุตต รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1. ทางแห่งความเสื่อมตามแนวทางในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นแนวทางที่ทำให้เกิดผลเสียหายแก่บุคคลผู้กระทำและบุคคลรอบข้าง เป็นแนวทางที่ทำให้ชีวิตเกิดความเสื่อมเสีย โดยแสดงออกทางพฤติกรรมทั้ง 3 ทาง คือ กาย วาจาและใจ 2. ทางแห่งความเสื่อมที่ปรากฏในปารามาสุตตเป็นแนวทางความเสื่อมที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้เพื่อเป็นเครื่องชี้้นำในการดำรงชีวิตของเหล่ามนุษย์ โดยมีผลกระทบอันเป็นผลเสียเกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัว สังคมการงาน และสังคมประเทศชาติ 3. สรุปแนวทางหรือรูปแบบการงดเว้นความเสื่อมได้ 12 แนวทาง โดยมีหลักเป็นแบบแผนในการงดเว้น คือ งดเว้นแบบค่อยเป็นค่อยไปและงดเว้นแบบเด็ดขาด และสามารถวิเคราะห์คุณค่าที่เกิดจากการงดเว้นความเสื่อมดังกล่าว โดยแบ่งออกเป็นคุณค่าระดับบุคคล คุณค่าระดับสังคม และคุณค่าระดับประเทศชาติ

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ ทำให้สามารถทราบถึงแนวทางที่เป็นช่องทางแห่งความเสื่อมและผลกระทบที่เกิดขึ้นอันเป็นผลเสียในระดับต่าง ๆ อีกทั้งยังสามารถค้นพบแนวทางที่จะหยุดยั้งความเสื่อมที่ปรากฏในปารามาสุตต รวมไปถึงการได้รับคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการงดเว้นความเสื่อมทั้งหลาย

คำสำคัญ: ความเสื่อม; ปารามาสุตต; แนวทางการงดเว้น

Abstract

The purposes of this study were to (1) explore the ways to abstain declination in the Buddhist scriptures; (2) explore the ways of declination found in Parabhavasutta; and (3) analyze the ways to abstain from declination found in Parabhavasutta. Data were analyzed using descriptive statistics and content analysis. The research results were found as follows: 1) The path of deterioration in the Buddhist scriptures states that it began with the mind that consisted of Akusaladhamma doctrine and then passed on the process of action – external expressed behavior caused by the internal causes expressed as the physical and verbal declination affecting the actors, and the victims, including the happening with the surrounding society; 2) The Lord Buddha has shown the path of decay in the Parabhavasutta implored by the angels who wished it to be a guideline for the human life. There were 12 things characterized the 3 causes of decay, i.e., deterioration caused by the body, by words and by the mind. With investigations and reflections, the disadvantages arisen from behaving the path of decay, ill-affected oneself, family, the workplace society, and the national society; and 3) The analytical results of the guidelines for an abstention in Parabhavasutta, could be concluded in 12 patterns and relying on 2 things, i.e. gradual abstinence, and radical abstinence and when people followed these paths of abstinence, they could create values or benefits in various levels, i.e., human values, social values and national value.

The findings from this research make it possible to figure out the pathways of degeneration and its consequences at different levels, and to find ways to stop the damage done in Prana. Including the receipt of products that arise from refraining from deterioration.

Keywords: Declination; Parabhavasutta; The Way to Abstain

บทนำ

พระบรมศาสดา ตรัสปัจฉิมโอวาทดังปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร ที่ฉนิกาย มหาวรรค ซึ่งมีใจความว่า ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เราขอเตือนเธอทั้งหลาย สังฆารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535; มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นพระปัจฉิมวาจาของพระตถาคต และมอบพระพุทธศาสนาไว้กับพุทธบริษัท ทั้ง 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และความเจริญหรือความเสื่อมของพระศาสนาก็ขึ้นอยู่กับพุทธบริษัทเหล่านี้ ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่และเจริญสืบไป

หลักธรรมหนึ่งซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงเน้นย้ำกับพุทธบริษัททั้งหลาย คือ การใช้สติปัญญาควบคุมจิตใจให้ตั้งมั่นอันมีศีลสมาธิปัญญาเป็นพื้นฐาน อันได้แก่ มีศีล ศีลนั้นจัดเป็นข้อปฏิบัติในศาสนาอย่างหนึ่งที่สังคมมนุษย์ได้กำหนดขึ้นและถือปฏิบัติกันโดยทั่วไป เพราะบุคคลผู้ทำศีล มีศีลวิบัติในธรรมวินัยนี้ย่อมตรงกับพระบาลีว่า “ปมาทาธิกรณं มหตี โภคชาณี นิคจฺจติ” ย่อมถึงความเสื่อมโภคะทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความประมาทเป็นเหตุ มีสมาธิ คือ ความสงบ สบาย และความรู้สึกเป็นสุขอย่างยิ่งที่มนุษย์สามารถสร้างขึ้นได้ด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนากำหนดเอาไว้เป็นข้อควรปฏิบัติเพื่อการดำรงชีวิตประจำวันอย่างเป็นสุขไม่ประมาทเต็มไปด้วยสติสัมปชัญญะ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554) ดังพระบาลีว่า “สมาหิตอ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาภูตํ ปชานาติ” มีสมาธิย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริง มีปัญญา คือมีความรู้ทั่ว คือรู้ทั่วถึงเหตุถึงผล รู้อย่างชัดเจนรู้เรื่องบาปบุญคุณโทษ รู้สิ่งที่ดีควรทำควรเว้น รู้จักเลือกคบคนว่าเป็นคนเช่นไร ดีหรือชั่ว เพราะการคบสัตบุรุษ “มหาปญฺญตาย ลวตฺตุนฺติ” ย่อมเป็นไปเพื่อความเป็นผู้มีปัญญามาก เป็นต้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535; มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวกับการทูลถามถึงเรื่องทางแห่งความเสื่อม พระบรมศาสดาทรงแสดงทางแห่งความเสื่อมไว้ถึง 12 ประการ อันเป็นแนวทางที่เวไนยสัตว์ผู้เป็นบัณฑิตควรหลีกเลี่ยง แม้พระพุทธศาสนาจะดำรงอยู่มาเนิ่นนานกว่าสองพันห้าร้อยกว่าปี ทางแห่งความเสื่อมหรือความเสื่อมนี้ก็ยังเกิดขึ้นกับพระสงฆ์และชาวพุทธอยู่เสมอ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550) จากความสำคัญของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เน้นย้ำให้พระสงฆ์และชาวพุทธดำเนินชีวิตโดยปราศจากความเสื่อม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556) วิถีชีวิตของพระสงฆ์และชาวพุทธเป็นเรื่องสำคัญจะต้องดำเนินไปด้วยความมีสติสัมปชัญญะควบคุมจิตใจอย่างสม่ำเสมอ เมื่อทุกคนสามารถนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้าไปใช้ในการข่มใจตนเองได้อย่างเหมาะสมกับกิเลสที่เกิดขึ้นในจิตใจ จะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการลดกิเลสของตนเองได้อย่างมั่นคง (พระครูสมุทรวชิรานุกัณฑ์ และมนตรี วรภัทรทรัพย์, 2562) ดังนั้นความสนใจที่จะศึกษาว่า ทางแห่งความเสื่อมที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร ทางแห่งความเสื่อมในปราภวสูตรเป็นอย่างไร และวิเคราะห์แนวทางความเสื่อมในปราภวสูตรแล้วจะได้แนวทางป้องกันดเว้นอย่างไร จะต้องทำด้วยวิธีใดบ้าง มีหลักธรรมอะไรมาสนับสนุนได้บ้าง ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นอุปการะแก่การประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่บนพื้นฐานแห่งความถูกต้อง และก่อให้เกิดการสร้างคุณค่าทางด้านครอบครัวสังคมชุมชนประเทศชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทางแห่งความเสื่อมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาทางแห่งความเสื่อมที่ปรากฏในปราภวสูตร
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางดเว้นจากความเสื่อมที่ปรากฏในปราภวสูตร

การทบทวนวรรณกรรม

จากการที่ได้ศึกษาทบทวนเอกสารตำราในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางแห่งความเลื่อม สามารถสรุปได้ว่า ทางแห่งความเลื่อมถือว่าเป็นสิ่งที่เหล่ามนุษย์ไม่ควรปฏิบัติตาม คือ ไม่สมควรที่จะประกอบไปด้วยหลักนั้น ๆ เพราะทางแห่งความเลื่อมนั้น เฉพาะชื่อก็แจ้งให้เห็นชัดเจนว่าเป็นทางที่ไม่เหมาะ เป็นแนวทางที่ไม่เกิดประโยชน์ มีแต่เพียงความเลื่อมเสียและความฉิบหายเท่านั้นที่เป็นผล สิ่งที่ถูกหลงตามแนวทางนี้จะได้รับคือความทุกข์ ถึงแม้ว่าหลักการดำเนินบนทางแห่งความเลื่อมบางครั้ง มีความสุขในตอนต้น แต่ผลเบื้องหลังต่อจากนั้นไม่มีแม้กระทั่งเศษเสี้ยวแห่งความสุขเลยเพียงนิดเดียว เพราะเหตุนี้เองเหล่าผู้เป็นกัลยาณชนควรหลีกเลี่ยงเสียไกล ยึดมั่นในหลักธรรมที่สอดคล้องต่อการดำเนินชีวิตเหมือนอย่างบัณฑิตผู้มีธรรมประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องคุ้มครองในการดำเนินชีวิต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535; มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556) โดยแนวคิดสอดคล้องกันว่า

1. ความเลื่อมเป็นเรื่องที่เกิดในภายในจิตใจของมนุษย์แล้วสะท้อนภาพส่งต่อออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอก
2. โดยเป็นเรื่องที่สามารถสร้างผลกระทบให้เกิดขึ้นผู้กระทำและผู้อื่นได้ ทั้งนี้ผลที่เกิดขึ้นจะมีมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับความตั้งใจที่จะทำของแต่ละบุคคล
3. ทางแห่งความเลื่อมทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ ควรจะต้องมีแนวทางดเว้นเพื่อไม่ให้เกิดผลเสียในด้านต่าง ๆ

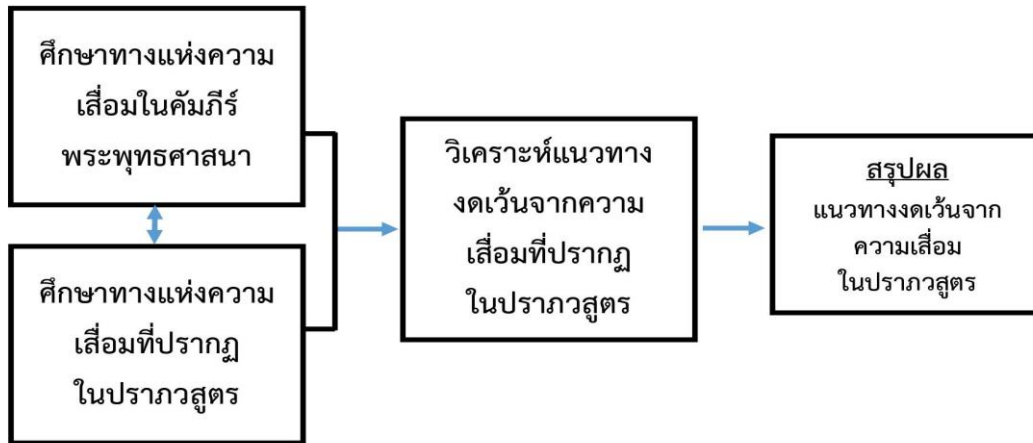
สรุปว่าในมุมมองต่าง ๆ ที่ได้รับจากการศึกษางานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีแนวคิดเป็นอันเดียวกันว่า ทางแห่งความเลื่อมไม่ควรปฏิบัติตามและเป็นการควรอย่างยิ่งในการหาแนวทางมางดเว้นให้ความเลื่อมเบาบางลงจนจะได้เด็ดขาดเป็นที่สุด

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเอกสาร ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยไว้ 3 ด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประเด็นที่ว่าด้วยหลักการของพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความเลื่อมทั่วไปที่สามารถใช้คำสอนทางพระพุทธศาสนามายืนยันได้ว่า นี่คือนำทางแห่งความเลื่อม
2. ประเด็นที่ว่าด้วยเรื่องความเลื่อมที่ปรากฏในปราภวสูตร เนื้อหาในปราภวสูตรนั้นมีสิ่งที่เป็นทางแห่งความเลื่อมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ 12 ประการ และสามารถแยกออกเป็นหมวดหมู่เป็นส่วน ๆ คือ เรื่องความเลื่อมเฉพาะตนของมนุษย์ เรื่องความเลื่อมในรูปแบบอบายมุข และเรื่องความเลื่อมที่เป็นลักษณะการผิดศีลธรรม
3. ประเด็นที่ว่าด้วยวิธีปฏิบัติและป้องกันงดเว้นจากความเลื่อมในปราภวสูตร อันได้แก่หลักธรรมที่ทรงแสดงเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและความเข้าใจในประเด็นปัญหาเรื่องความเลื่อม แนวทางที่

เกื้อกูลต่อการจัดการปัญหาเรื่องความเสื่อม ซาดกและเรื่องราวที่เป็นอุทาหรณ์ ตลอดจนเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ อันเกื้อกูลต่อการจัดการปัญหาเรื่องทางแห่งความเสื่อมในปราวาสูตร

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

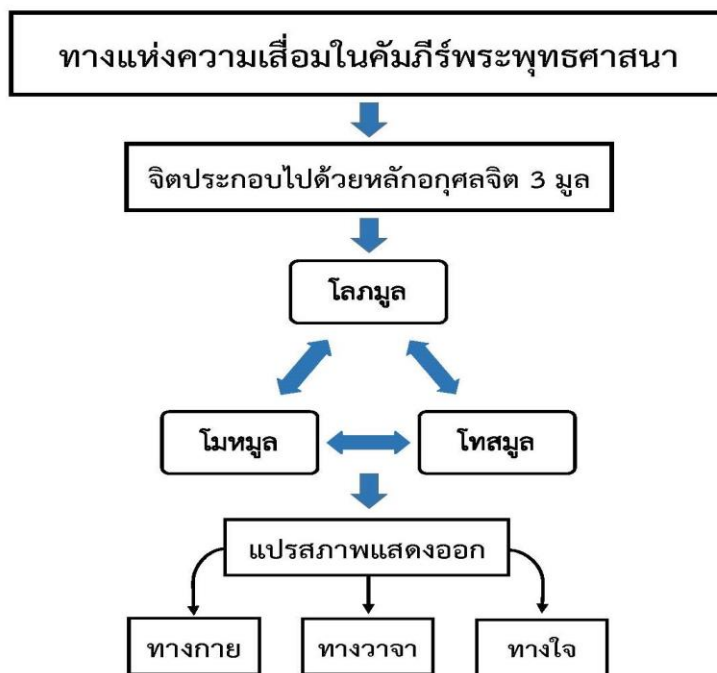
ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพเชิงเอกสาร โดยมีระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยจะได้ศึกษาหลักการทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางแห่งความเสื่อมจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ โดยวิธีการเก็บรวบรวมจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และฉบับภาษาบาลี จากเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ คัมภีร์อรรถกถาและคัมภีร์ปกรณ์วิเสส
2. เมื่อได้ทำการศึกษาและหาข้อมูลในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ผู้วิจัยจะทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องทางแห่งความเสื่อมเจาะลึกในส่วนเฉพาะที่ปรากฏในปราวาสูตร จากพระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา ปกรณ์วิเสส และตำราเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจะจำแนกข้อมูลที่ได้ออกเป็นประเภทตามสาเหตุทางแห่งความเสื่อมต่าง ๆ และตามนัยในเรื่องทางแห่งความเสื่อมดังกล่าว
3. ผู้วิจัยจะได้ศึกษาและค้นหาวิธีปฏิบัติรวมไปถึงแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อที่จะลดไม่ให้เกิดทางแห่งความเสื่อมนั้นเกิดขึ้น ตามประเด็นปัญหาและสาเหตุที่จำแนกไว้ในข้อ 1. และ ข้อ 2. จากคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิตลอดจนเอกสารในทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง
4. สรุปผลและขอเสนอแนะการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1. ผลการวิจัยพบว่า ทางแห่งความเสื่อมตามแนวทางในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นแนวทางที่ทำให้เกิดผลเสียหายไร้ประโยชน์ เป็นแนวทางที่ทำให้ชีวิตเกิดความเสื่อมเสียและถึงความพินาศหรือความย่อยยับได้ จัดเป็นหลักทฤษฎีธรรมที่เป็นช่องทางสร้างความเดือดร้อนอันสามารถส่งอำนาจผลให้แก่ผู้กระทำและในด้านอื่น ๆ โดยขั้นตอนของการเกิดทางแห่งความเสื่อมนั้น เริ่มต้นขึ้นจากการที่จิตของบุคคลสหระตไปด้วยหลักอกุศลจิต คือ ประกอบไปด้วย โภสมมูล โทสมมูล และโมหมูล ประการใดประการหนึ่งหรือประกอบไปด้วยหลักการทั้งหมด แนวทางนี้ล้วนเป็นเหตุที่ทำให้จิตมีมุมมองที่เห็นผิดคิดเห็น เมื่อเป็นเช่นนั้น จิตที่บุคคลตั้งไม่ถูกที่ไม่ถูกทาง หรือตั้งไว้ในแนวทางผิด ๆ ก็นำไปสู่การเกิดทางแห่งความเสื่อมที่จะสะท้อนและแสดงออกในทางรูปแบบต่าง ๆ ได้

ภาพที่ 2 แสดงประเด็นสรุปในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

วัตถุประสงค์ที่ 2. ผลการวิจัยพบว่าพระพุทธเจ้าทรงแสดงทางแห่งความเสื่อมในปราคาสุตระตามคำทูลขอของเหล่าเทวดาที่มีความประสงค์จะยกเทศนาบทนี้กระทำให้เป็นแสงนำทางในการดำรงชีวิตของเหล่ามนุษย์ทั้งหลาย เพื่อจะชี้ให้เห็นว่า สิ่งใดกระทำแล้วจัดว่าเป็นทางแห่งความเสื่อมและสิ่งใดกระทำแล้วไม่จัดว่าเป็นทางแห่งความเสื่อม พระองค์จึงแสดงทางแห่งความเสื่อมไว้ 12 ประการ ซึ่งทางแห่งความเสื่อมทั้งหมดนั้นเป็นความเสื่อมที่มีจุดเริ่มต้นจากการดำรงตนอยู่ในแนวทางที่ผิด และแสดงออกเป็นความเสื่อมทางพฤติกรรมทางกายทางวาจาและทางใจ เมื่อบุคคลเหล่าใดประกอบไปด้วยแนวทางแห่งความเสื่อมทั้งหมดทั้งมวลนี้หรือประกอบไปด้วยแนวทางใดแนวทางหนึ่งบุคคลเหล่านั้นก็ย่อมได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตนตามแนวทางความเสื่อมดังกล่าว โดยจะส่งผล

กระทบให้เกิดขึ้นต่อตนเองซึ่งเป็นผู้กระทำตามแนวทางนั้น ๆ ส่งผลเสียให้เกิดขึ้นกับบุคคลอื่นหรือบุคคลผู้ถูกกระทำและส่งผลเสียให้เกิดขึ้นกับสังคม โดยแยกเป็น ส่งผลเสียต่อสังคมครอบครัว ส่งผลเสียต่อสังคมของการทำงานอาชีพ ส่งผลเสียต่อความสัมพันธ์มิตรสหาย และส่งผลเสียต่อสังคมในด้านการปกครอง ดังรายละเอียดในตาราง

ตารางที่ 1 แสดงสรุปประเด็นทางแห่งความเลื่อมและผลกระทบในวัตุประสงค์ข้อที่ 2

ลำดับที่	ทางแห่งความเลื่อม	ผลกระทบที่เกิดขึ้น
ทางแห่งความเลื่อมประการที่ 1	<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นผู้รู้ซื่อ คือ รู้หลักธรรมของคนซื่อ เชื่อและปฏิบัติตามในแนวทางที่ผิดๆ นั้น 2. เป็นผู้เกลียดชังธรรม คือ การไม่ยอมรับหลักการหรือหลักปฏิบัติอันเป็นฝ่ายกุศล มองเห็นหลักการที่ผิดเป็นถูกและมองหลักการที่เป็นกุศลอันเจริญว่าไม่มีประโยชน์ 	-ส่งผลให้การดำเนินชีวิตนั้นเคร่งครัด ห่วง ไม่มีหลักการอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต และอาจจะได้รับผลที่เป็นทุกข์ในปัจจุบันและในอนาคต
ทางแห่งความเลื่อมประการที่ 2	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีคนพาลคืออัสติบุรุษเป็นที่รักมีความนับถือเชื่อใจในการดำรงตนของพวกคนพาลทั้งหลาย 2. ไม่เกิดศรัทธาในบัณฑิต ไม่มีคนดีเป็นพวกพ้องและไม่มีส่วนบุรุษเป็นแบบอย่าง 3. ยินดีและน้อมรับแนวทางการปฏิบัติตนตามคนพาลทั้งหลาย คำสอนของเหล่าคนพาลทั้งหลายคือทางนำไปสู่สวรรค์ 	-ทำให้ชีวิตวุ่นวายเพราะผลของการปฏิบัติตามคำสอนของพวกคนพาลทั้งหลาย อันสามารถที่จะแสดงออกทางด้านพฤติกรรมอันเลวร้าย -ทำให้เกิดอุปสรรคในการดำรงชีวิตทั้งตนเองและครอบครัว รวมไปถึงคนรอบข้าง -ทำให้เกิดในทุคติมีนรกเป็นต้น
ทางแห่งความเลื่อมประการที่ 3	<ol style="list-style-type: none"> 1. มักชอบหลบหนีไปจนทำให้เสียผลประโยชน์ที่ตนควรได้ 2. ชอบสมาคมพูดคุยตามสถานที่ต่างๆ มากเกินความจำเป็นและเป็นเรื่องที่ไร้ประโยชน์ 3. มีความเกียจคร้านไม่ขยันในการทำหน้าที่ของตน 4. ถูกความโกรธครอบงำ แม้ในเรื่องที่ไม่มีประโยชน์ ก็นำมาคิดแค้นโกรธเคือง 	-ทำให้ตนเองนั้นไม่ได้รับผลประโยชน์ในหลายๆ ด้าน เช่น การงานที่ต้องรับผิดชอบหรือตำแหน่งงานที่สูงขึ้น -ทำให้เสียสุขภาพจิตและไม่มีใครคบหาเป็นมิตรสหายด้วย เพราะไม่มีความคิดขยันใจในเรื่องของโทษอันเป็นเหตุก่อให้เกิดอันตรายได้
ทางแห่งความเลื่อมประการที่ 4	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความสามารถที่จะเลี้ยงดูตนเองและผู้อื่น แต่กลับไม่เลี้ยงมารดาบิดาของตนเองผู้มีพระคุณ 	- จะไม่ได้รับความสนับสนุนจากเครือญาติ และได้รับคำติฉินนินทาในการกระทำของตนเอง และยามที่ตนดำรงตนอยู่ในฐานะของการเป็นมารดาบิดา กรรมที่ตนสร้างไว้อาจจะส่งผลกลับคืนให้

ลำดับที่	ทางแห่งความเสื่อม	ผลกระทบที่เกิดขึ้น
ทางแห่งความเสื่อมประการที่ 5	1. เป็นผู้ประกอบไปด้วยหลักการวจีทุจริต ใช้วาจากล่าวเท็จหลอกลวงบุคคลผู้มีศีลธรรมหรือแม้กระทั่งบุคคลผู้ยากเข็ญใจ	- ทำให้เป็นผู้ไร้ความเชื่อถือและไร้การนับถือจากคนหมู่มาก เพราะมีวาจาไม่ซื่อสัตย์ - ชื่อเสียงและเกียรติยศของเขาย่อมเสื่อมจากการกระทำวจีทุจริต
ทางแห่งความเสื่อมประการที่ 6	1. เป็นผู้ประกอบไปด้วยความตระหนี่ ไม่รู้จักการแบ่งปัน ไม่รู้จักให้ถึงแม้ว่ามีทรัพย์มากก็ตาม	- ทำให้ไร้บริวาร ไม่เป็นที่รักแก่หมู่คณะหรือหมู่ญาติของตนเอง ไม่มีอุปนิสัยแก่การเริ่มทำความดี และได้รับความทุกข์ทั้งในโลกปัจจุบันและสัมปรายภพ
ทางแห่งความเสื่อมประการที่ 7	1. เป็นผู้มีความเยอหยิ่ง เพราะชาติตระกูล เพราะมีทรัพย์สมบัติมาก และชอบดูหมิ่นญาติพี่น้องของตน	- ทำให้สังคมญาติพี่น้องเกิดการแตกความสามัคคี ไร้ผู้คนนับถือเชื่อถือ และเป็นที่ปองร้ายของบุคคลอื่น
ทางแห่งความเสื่อมประการที่ 8	1. เป็นผู้กำหนดในหญิงทั้งหลายให้ทรัพย์ที่มีอยู่แม้ทั้งหมด 2. ทิ้งการงาน ทั้งอนาคตที่ดั่งงามของตนเองแล้ว ดื่มแต่สุราเมรัยตลอดวันและคืน 3. ชอบเล่นการพนันล้างผลาญทรัพย์ของตนเอง	- ทำให้สังคมครอบครัวเกิดความระส่ำระสาย ไม่มีใครเป็นหัวหน้าครอบครัวในการดูแลและเลี้ยงดูครอบครัว - ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ จากการติดสุราเมรัยเป็นอาเจียน เสียงาน เสียทรัพย์ หรืออาจจะถูกแม้กระทั่งครอบครัวทิ้งให้ประสบชะตากรรม - ทำให้เสียทรัพย์ เสียการนับถือ ทำให้ตนต้องแสวงหาทางออกไปในทางที่ผิด
ทางแห่งความเสื่อมประการที่ 9	1. เป็นผู้ไม่รักภรรยาของตน ไม่รู้หน้าที่ของครอบครัว หมกหมุ่นในกามารมณ์เที่ยวหญิงแพศยาและคบชู้กับภรรยาผู้อื่น	- ก่อให้เกิดความบาดหมางในครอบครัวของตนเอง ญาติพี่น้องทั้งฝ่ายตนและฝ่ายภรรยาเกิดความเสื่อมเสียชื่อเสียง และตนเองอาจเกิดโรคติดต่อจากการเที่ยวหญิงแพศยา ถูกสามีผู้อื่นปองร้ายเพราะก้าวล่วงภรรยาผู้อื่น
ทางแห่งความเสื่อมประการที่ 10	1. หลงอยู่ในราคะ โทสะ โมหะ ของการมีภรรยารุ่นสาวคราวลูก หึงหวงกลัวว่าภรรยาตนจะแอบนอกใจจนไม่ได้ทำงานทำการหน้าที่ของตน	- ก่อให้เกิดอารมณ์ขุ่นคิดเป็นบาปเพราะกลัวจะถูกนอกใจไปหาคนอื่น - การงานก็ดี ทรัพย์ก็ดีที่มีอยู่จะต้องถึงความพินาศ เพราะไม่จัดการและไม่ดูแล อันเนื่องมาจากการหึงหวงภรรยาเกินไป
ทางแห่งความเสื่อมประการที่ 11	1. เป็นผู้เลือกแต่งตั้งบุคคลผู้ไม่มีความเหมาะสมให้ดำรงตำแหน่งงานสำคัญ บริหารไม่เป็นดูแลและจัดการไม่เป็น จึงจัดว่าเป็นทางแห่งความเสื่อม	- ทำให้ระบบการบริหารมีความขัดข้องไม่เป็นไปตามแบบแผนและนโยบายที่ดี - ทำให้เกิดความเสื่อมล้ำ รังแกผู้ใต้บังคับบัญชา - ทำให้เสียผลประโยชน์ที่องค์กรควรได้

ลำดับที่	ทางแห่งความเสื่อม	ผลกระทบที่เกิดขึ้น
ทางแห่งความเสื่อมประการที่ 12	1. เป็นผู้มีชาติตระกูลเพียบพร้อมแต่ความเหมาะสมและโอกาสยังไม่ถึงพร้อม จึงดิ้นรนอยากขึ้นเป็นใหญ่โดยใช้วิธีการทางลัดที่ไม่เหมาะสม	- ทำให้ประสบความสำเร็จทุกอย่างใหญ่หลวงและเสียผลประโยชน์อันตนควรจะได้ในอนาคตที่แน่นอน - สร้างความแตกแยกในแก๊งบริวาร - เป็นจุดเริ่มต้นเพื่อกระทำสิ่งไม่ดีอื่น ๆ

วัตถุประสงค์ที่ 3. ผลการวิจัยพบว่าจากการวิเคราะห์แนวทางงดเว้นความเสื่อมที่ปรากฏในปราชญ์สูตร 12 ประการ สามารถสรุปแนวทางอันเป็นเครื่องป้องกันเพื่อไม่ให้ความเสื่อมเกิดขึ้นได้ทั้งหมด 12 แนวทาง อันเป็นแนวทางที่จะงดเว้นจากความเสื่อมที่เกิดขึ้นทางกายวาจาและกิต्तังใจ โดยรูปแบบของการงดเว้นความเสื่อมในปราชญ์สูตรนั้น ผู้ที่ต้องการจะงดเว้นความเสื่อมจะต้องเริ่มต้นโดยการศึกษาข้อมูลถึงข้อดีและข้อเสียของทางแห่งความเสื่อมในแต่ละประการ หลังจากนั้นควรนำหลักคุณธรรมจริยธรรมหรือแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาไปปรับใช้ นี้เรียกว่าเป็นการงดเว้นแบบค่อยเป็นค่อยไป ส่วนการงดเว้นที่เมื่อรู้โดยชัดเจนว่าสิ่งนี้ไม่มีประโยชน์ก็ไม่ปฏิบัติตาม นี้เรียกว่า เป็นการงดเว้นแบบเด็ดขาด

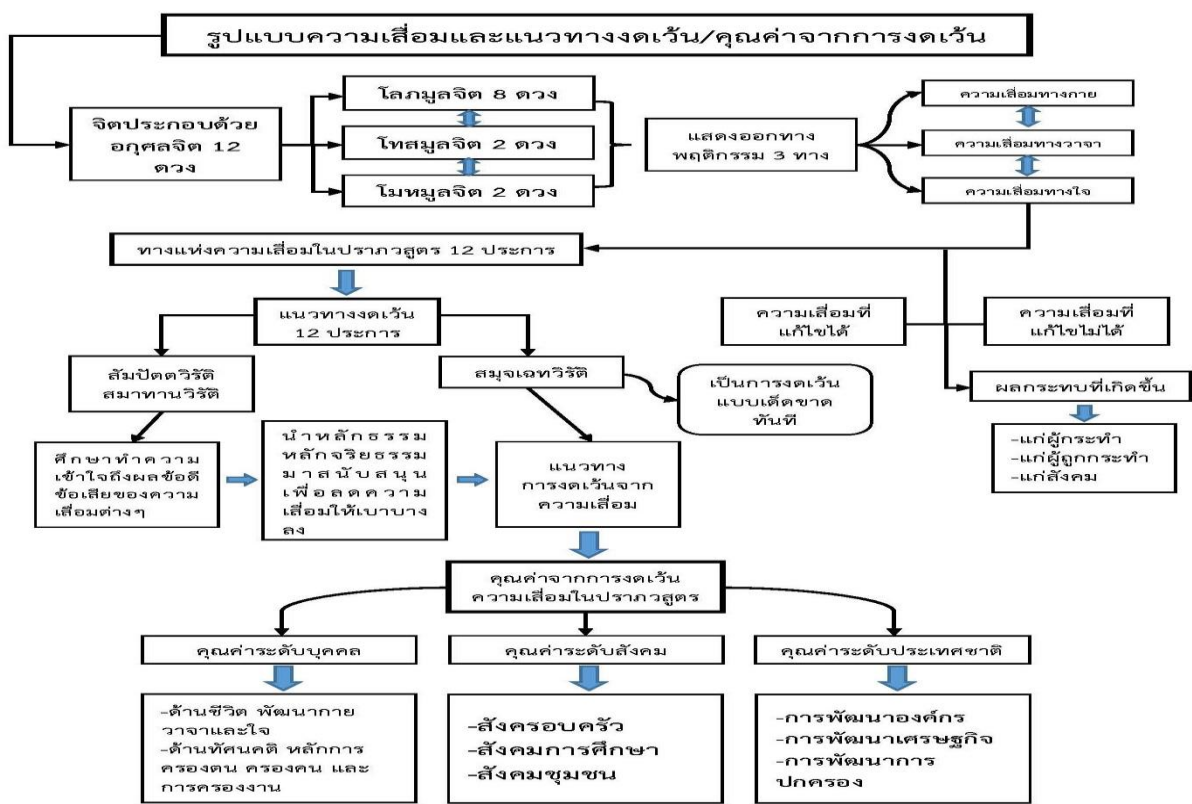
แนวทางการงดเว้นทั้ง 12 แนวทางนั้น มีหลักการสำคัญที่เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงคุณค่าและความจำเป็นในการประพฤติและปฏิบัติตามแนวทางงดเว้นนี้ ซึ่งมีความสำคัญก็คือ เพื่อเป็นหลักในการครองตนที่จะสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับตนเอง โดยมีแนวทางให้ตนเองอยู่บนฐานของผู้มีศีลธรรมและจริยธรรม เพื่อเป็นหลักในการครองคนที่สามารถจะทำให้บุคคลทั้งหลายเข้าใจในหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น และเพื่อเป็นหลักในการครองงานอันจะส่งผลให้การปฏิบัติงานหรือผลของการทำงานนั้นเกิดประสิทธิภาพให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น แนวทางวิถึงดเว้นความเสื่อมทั้งหมดทั้งหมดนี้ เป็นแนวทางของการสร้างประโยชน์ที่เป็นประโยชน์ส่วนตนและส่วนของผู้อื่น ทำให้การดำรงชีวิตนั้นเป็นไปตามแนวทางที่ดงามสร้างคุณค่าให้เกิดได้อย่างมากล้น เพราะเหตุนี้ บุคคลผู้ที่มีปัญญาควรพิจารณาให้ครบถ้วนเพื่อประโยชน์สุขเพื่อความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรม พึงหลีกเลี่ยงเสียให้ไกลจากความเสื่อมทั้งหมด สิ่งนี้ท่านเรียกว่า เป็นมงคลของชีวิต

อนึ่ง จากการวิเคราะห์แนวทางงดเว้นความเสื่อมดังกล่าว ถ้าหากบุคคลปฏิบัติตามแนวทางงดเว้นดังกล่าวทั้งหมดนี้ได้ ผลของการกระทำย่อมอำนวยผลดีให้เกิดขึ้นเป็นคุณค่าที่สำคัญและมีประโยชน์ทำให้คุณค่าหรือประโยชน์เกิดขึ้นให้กับบุคคลและสถาบันต่าง ๆ ซึ่งสรุปได้เป็น 3 คุณค่า นั่นก็คือ 1) คุณค่าระดับบุคคลที่จะสร้างชีวิตให้สมบูรณ์แบบดำรงตนอยู่ด้วยความสุขสบายกายสบายใจ มีทัศนคติที่ตรงหลักธรรมและนำแนวทางนั้นมาใช้ในการดำรงชีวิต 2) คุณค่าระดับสังคม ที่จะสามารถเป็นเครื่องสร้างสังคมให้น่าอยู่มากขึ้นทั้งในระดับครอบครัว การศึกษาและชุมชน ผสมผสานให้ทุกสังคมอยู่ด้วยกันอย่างลงตัวและมีความสุข 3) คุณค่าด้านประเทศชาติ อันจะก่อให้เกิดการผลักดันให้องค์กรทุกองค์กรเกิดการให้ความสนใจในเรื่องของหลักการในทางจริยธรรมอันจะนำไปพัฒนา

บุคคลากรให้เกิดคุณธรรมต่อการปฏิบัติงาน และยกระดับเศรษฐกิจให้เจริญขึ้นเพราะมีการปกครองที่
 ซอบธรรม ด้วยมีผู้ปกครองเป็นผู้มีคุณธรรมและผู้ตามที่มีประสิทธิภาพ จึงทำให้เกิดคุณค่าแก่
 ประเทศชาติได้อย่างชัดเจน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ในการศึกษาและทำความเข้าใจในกระบวนการของการเกิด
 ความเสื่อมและแนวทางที่จะเป็นตัวงดเว้นจากความเสื่อมดังกล่าว อีกทั้งยังค้นพบคุณค่าจากการงดเว้น
 ความเสื่อมได้ โดยมีรายละเอียดสรุปองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยดังแผนภาพ

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากภาพที่ 3 ที่แสดงองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยมีคำอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจว่า
 การที่จิตถูกอกุศลมูล 3 คือ โลภะ โทสะ โมหะ ครอบงำ หรือ ประกอบไปด้วยองค์สภาวะธรรมทั้ง 3
 ประการนี้แล้ว (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559) ย่อมสามารถแสดงผลคือ พฤติกรรมออกทาง
 กาย วาจา และใจ โดยแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเสื่อมที่รุนแรงและไม่รุนแรง ซึ่งมี
 ผลกระทบทั้งแก่ผู้กระทำ ผู้ถูกระทำ และแก่สังคม ทางแห่งความเสื่อมในปราชญ์สูตรทั้ง 12 ประการ
 จัดเป็นคำสอนที่สร้างคุณค่าให้กับมนุษย์ได้เป็นอย่างมาก โดยมีแนวทางอันเป็นเครื่องงดเว้นจากความ
 เสื่อมทั้ง 12 ประการนั้นได้ 2 ทาง ซึ่งก็คือ การศึกษาหาข้อดีข้อเสียของความเสื่อมต่าง ๆ แล้วนำ

หลักธรรมหลักจริยธรรมที่สนับสนุนให้เกิดการสร้างเครื่องป้องกันไม่ให้เกิดทางแห่งความเสื่อมหรือทำให้พฤติกรรมความเสื่อมที่เกิดขึ้นแล้วเบาบางลงได้ นี้จัดเป็นแนวทางที่ 1 ส่วนอีกแนวทางหนึ่งนั้นเป็นการงดเว้นจากความเสื่อมแบบเด็ดขาด โดยเป็นการละลดงดเว้นแบบตัดขาด เช่น การเข้าใจผลเสียของความเสื่อมดังกล่าวจึงไม่ได้ประพฤติก่อและปฏิบัติตาม ซึ่งเมื่องดเว้นความเสื่อมได้แล้วคุณค่าที่เป็นประโยชน์ในระดับบุคคล ระดับสังคม และระดับประเทศชาติก็จะบังเกิดขึ้น (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550; วิโรจ นาคชาตรี, 2561; วันชัย ปานจันทร์, 2560)

สรุป

พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้เหล่าพุทธบริษัทดำรงตนอยู่ในพื้นฐานแห่งความไม่ประมาทได้ทรงชี้แนะชี้ทางให้แก่บุคคลทั้งหลายได้เจริญรอยตาม และแสดงทางแห่งความเสื่อมที่ควรงดเว้น ดังนั้น แนวทางแห่งความเสื่อมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและที่ปรากฏในปราภวสูตร รวมไปถึงความเสื่อมอื่น ๆ ที่เป็นช่องทางอันก่อให้เกิดผลกระทบในด้านที่เป็นผลเสีย จะต้องมีการค้นหาแนวทางป้องกันหรืองดเว้น โดยกระบวนการดังกล่าวต้องอาศัยรูปแบบการงดเว้น 2 ประการ คือ งดเว้นแบบค่อยเป็นค่อยไปกับการงดเว้นแบบเด็ดขาด ซึ่งจุดประสงค์ในการงดเว้นนั้น เป็นไปเพื่อเป็นหลักในการครองตน เพื่อเป็นหลักในการครองคน และเพื่อเป็นหลักในการครองงาน ทั้งนี้ หากบุคคลใดละเว้นจากความเสื่อมทั้งหลายได้แล้ว คุณค่าอันเป็นประโยชน์ก็จะบังเกิดขึ้นแก่บุคคลนั้นได้ตามความเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ในการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แนวทางงดเว้นความเสื่อมที่ปรากฏในปราภวสูตรครั้งนี้ได้มีการนำหลักพุทธธรรมที่มาจากพระไตรปิฎกและจากแนวคิดในทางพระพุทธศาสนาของบัณฑิตทั้งหลายที่ได้เสนอเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติตนของพุทธบริษัท 4 และเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย เมื่อพิจารณาในแต่ละแนวทางในแต่ละข้อคิดแล้ว การที่จะงดเว้นจากความเสื่อมทั้งหลายได้ ไม่ว่าจะมีความเสื่อมที่ปรากฏในปราภวสูตรหรืออยู่ในสูตรอื่น ๆ จะต้องเริ่มจากจิตใจที่เข้มแข็งเสียก่อน และศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจถึงหลักธรรมและความสำคัญในหลักธรรมนั้น ๆ ว่ามีความสำคัญมากน้อยเพียงใด และการที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสแนวทางนั้นไว้ ก็มีใช้เพียงเพื่อประกาศตนว่าเป็นผู้รู้ ผู้ตื่นเท่านั้น แต่พระองค์ทรงมีความเมตตาหรือมีพรหมวิหารธรรมในการช่วยเหลือเหล่าสาวกให้หลุดพ้นจากความเสื่อมทั้งหลาย ถึงแม้ว่าในยุคปัจจุบันจะมีการเข้าถึงความรู้ทางศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ได้สะดวกก็ตาม แต่ความเสื่อมนั้นก็ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ตลอดเป็นนิตย์ ฉะนั้น ในเมื่อพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ชี้ทางสว่างให้แก่มวลมนุษยแล้ว เหล่าสาวกทั้งหลายควรที่จะพึงสำเหนียกเรียนรู้และปฏิบัติตามในข้อปฏิบัตินั้น ๆ ให้ดีที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลจากการวิจัย พบว่า ทางแห่งความเลื่อมนั้นเกิดขึ้นได้เพราะมีการวางตนไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นการประพฤติตนในด้านความเลื่อมเรื่องเพศ หรือการไม่รู้หน้าที่ของผู้นำครอบครัว และสมาชิกในครอบครัว ปัญหาเหล่านี้ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาและทำการวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อสร้างความสุขสมบูรณ์ในครอบครัว
- 2) การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาวะผู้นำด้วยหลักพุทธธรรม
- 3) การวิเคราะห์แนวทางดเว้นความเลื่อมจากอบายมุขในสังคมยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- พระครูสมุทรวชิราวุฒิวร และมนตรี วรภัทรทรัพย์. (2562). กุศโลบายที่ใช้ในการข่มใจ (ทมะ) ตามแนวพระพุทธศาสนา. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 6(9), 4230-4249.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 25). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.
- วันชัย ปานจันทร์. (2560). *ภาวะผู้นำในองค์กร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิโรจ นาคนาคชตรี. (2561). *พระพุทธศาสนากับความมั่นคงของชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2557). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). *พระอภิธรรมปิฎก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2550). *พุทธธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระฐานานุกรมของพระราชาคณะในคณะสงฆ์ไทย

Ecclesiastical Orders of Clerical Title in Thai Clergy

¹พระครูปลัดพุดพิพัฒน์ โพธิ์กรพูนศิริ และ ประเสริฐ อินทร์รักษ์

¹Phrakhru Palad Phutthiwat Pothikorngpoonsiri and Prasert Intarak

ภาควิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร

Department of Educational Administration Graduate School, Silpakorn University, Thailand

E-mail: pkv.2556.507@gmail.com

Received June 30, 2020; Revised September 7, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องพระฐานานุกรมของพระราชาคณะในคณะสงฆ์ไทยมีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ 1) เพื่อทราบพระฐานานุกรมของพระราชาคณะในคณะสงฆ์ไทย และ 2) เพื่อทราบทัศนคติของพระเถระและพระฐานานุกรมเกี่ยวกับพระฐานานุกรมของพระราชาคณะในคณะสงฆ์ไทย ใช้วิธีการศึกษาวิจัยแบบย้อนรอย โดยทำการศึกษาวิจัยจากแหล่งข้อมูล 3 แหล่ง คือ 1. แหล่งปฐมภูมิ 2. แหล่งทุติยภูมิ และ 3. แหล่งข้อมูลร่วมสมัย เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ทำการวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. พระฐานานุกรมของพระราชาคณะในคณะสงฆ์ไทย มีจำนวนแตกต่างกันตามลำดับชั้นของพระราชาคณะ แต่ละชั้นจะมีการแต่งตั้ง ตามอัคราจารย์ของพระราชาคณะนั้น ๆ และหน้าที่หลักของพระฐานานุกรมโดยภาพรวมคือ สนองภาระงานของพระราชาคณะในชั้นนั้น ๆ โดยหลักคือ ช่วยดูแลในงาน 7 งานหลักคือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านศาสนศึกษา 3) ด้านการสาธารณูปการ 4) ด้านศึกษาสงเคราะห์ 5) ด้านการเผยแผ่ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ และ 7) งานพิเศษเฉพาะกิจ พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาโลกและงานอื่น ๆ ตามอัคราจารย์ของพระราชาคณะนั้น ๆ

2. ทัศนคติของพระเถระและพระฐานานุกรมต่อพระฐานานุกรมของพระราชาคณะในคณะสงฆ์เกี่ยวกับระบบพระฐานานุกรม ภาระหน้าที่ของพระฐานานุกรม คุณสมบัติของการเข้าสู่พระฐานานุกรม และวิธีการแต่งตั้งโดยรวมเห็นว่ามีความเหมาะสม การตั้งพระฐานานุกรมเป็นการแบ่งเบาภาระงานของพระราชาคณะให้สามารถดำเนินภาระกิจของพระราชาคณะในการจรรโลงศาสนธรรมให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นและเห็นด้วยกับระบบการแต่งตั้งพระฐานานุกรม ภาระหน้าที่ คุณสมบัติ และวิธีการแต่งตั้งที่เปิดกว้างและให้อำนาจการพิจารณาแต่งตั้งโดยพระราชาคณะในชั้นนั้น ๆ เป็นผู้พิจารณา

คำสำคัญ: พระฐานานุกรม; พระราชาคณะ; คณะสงฆ์ไทย

Abstract

The purposes of this research were: 1) to identify the ecclesiastical orders of clerical title in Thai clergy, and 2) to examine the opinion of the monks on the ecclesiastical orders of clerical title in Thai clergy. This research was a retrospective research design. The data were collected from 3 sources: 1) primary source 2) secondary source and 3) contemporary data source, the instruments used for collecting the data were semi-structured interview form. Data were analyzed using content analysis.

The research findings revealed that: 1. The number of ecclesiastical orders of clerical title in the Thai clergy was based on clerical title. Their main responsibilities were to take care of six core tasks and one special task, which were 1) governing 2) Religious educating 3) public facilities 4) education welfare 5) propagation 6) public welfare, and special task: developing Phutthamonthon to be the World Buddhist Centre and others duties appointed by prelate.

2. The opinion of the monks on the ecclesiastical orders of clerical title in the Thai clergy in all aspects of the ecclesiastical orders system, duties, qualification and appointment process was found to be appropriate, since the appointment of ecclesiastical orders helps lighten the works of the prelates and they also agreed that the ecclesiastical orders should be appointed by the approval of each prelate/clerical titles.

Keywords: Ecclesiastical Orders; Clerical Title; Thai Clergy

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานของขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมไทย ศาสนาพุทธที่มีความหลากหลายในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านการปฏิบัติ พระเถระที่มีสมณศักดิ์สูงเป็นเจ้าหน้าที่ปกครองดูแลวัดและพระสงฆ์ โดยยึดหลัก การปกครองตามธรรมวินัย และให้กฎหมายหรืออำนาจรัฐ มีการแต่งตั้งฐานานุกรมศักดิ์และพระฐานานุกรมศักดิ์ สามารถแต่งตั้งพระฐานานุกรมเพื่อสนองพระศาสนกิจของพระราชาคณะ เป็นคณะทำงานในการบริหารจัดการภาระงานต่างๆ ในส่วนของสงฆ์ โดยมีลำดับชั้นสมณศักดิ์ เป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่และจัดตั้งพระฐานานุกรม ตามหลักประเพณีสืบต่อกันมา (สมาน สุดโต, 2561)

พระฐานานุกรมเป็นชื่อเรียกลำดับตำแหน่งสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ไทยซึ่งภิกษุผู้มีตำแหน่งทางการปกครองหรือมีสมณศักดิ์สูงบางตำแหน่งมีสิทธิ์ตั้งพระรูปอื่นให้เป็นพระฐานานุกรมได้ตามศักดิ์ที่ได้รับพระบรมราชานุญาต ทุกครั้งที่มีการแต่งตั้งสมณศักดิ์องค์ใหม่ จะมีการเปลี่ยนคณะทำงาน ซึ่งภิกษุที่ได้รับสมณศักดิ์สามารถเลือกคณะทำงานได้เอง ตำแหน่งพระฐานานุกรม ในการปรับเปลี่ยนทำให้ขาดการเชื่อมต่อและการต่อเนื่องใน การติดต่อประสานงาน กรณีที่มีการระงับค้างอยู่ คณะทำงานพระฐานานุกรมชุดใหม่ ต้องมาศึกษาเรียนรู้ในภาระงานที่ยังคงค้าง และหากคณะทำงานนั้นขาดความรู้ความสามารถ ในสายงานจะส่งผลเสียต่อระบบการทำงานส่งผลเสียกับองค์กรเช่นกัน (พระพรหมกวี (วรวิทย์ คงคปญโญ ป.ธ.8), 2554) ทั้งนี้ ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพระฐานานุกรมของพระราชาคณะของคณะสงฆ์ไทย อันจะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ในการสืบค้นแก่นุชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อทราบพระฐานานุกรมของพระราชาคณะของคณะสงฆ์ไทย
2. เพื่อทราบทัศนคติพระเถระที่เกี่ยวข้องกับพระฐานานุกรมของพระราชาคณะในคณะสงฆ์ไทย

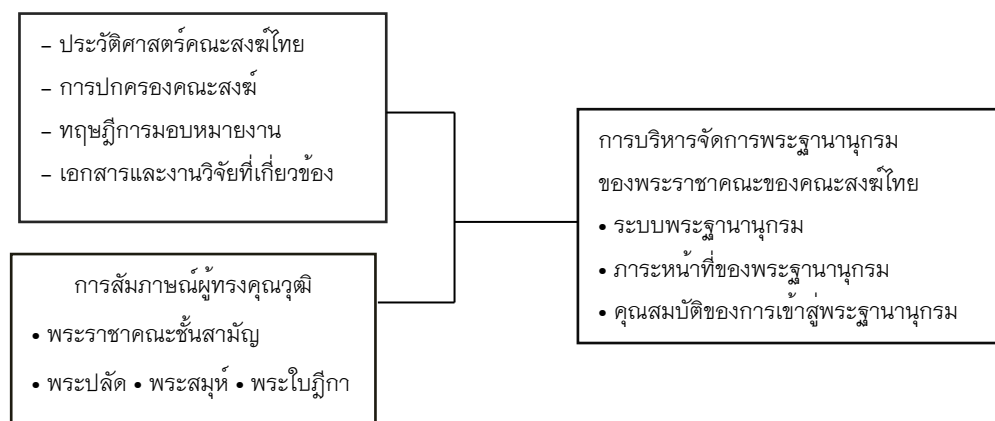
การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาการพระฐานานุกรมของพระราชาคณะของคณะสงฆ์ไทย เป็นการศึกษาวิจัยเอกสารเป็นหลักโดยผู้วิจัยได้ ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเอกสารจะเน้นไปที่ ระเบียบ ข้อบังคับ และ พ.ร.บ.การปกครองสงฆ์ ให้ความสำคัญกับเรื่อง พระฐานานุกรมเป็นหลัก จากการศึกษาเอกสารพบว่า พระฐานานุกรมเป็นชื่อเรียกลำดับตำแหน่งสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ไทย ที่แต่ละชั้นสามารถตั้งพระฐานานุกรมอื่นให้เป็นพระฐานานุกรมได้ตามศักดิ์ที่ได้รับพระบรมราชานุญาต กล่าวคือ สมเด็จพระสังฆราชสกลสังฆปริณายก สามารถมีพระฐานานุกรมได้ 15 รูป สมเด็จพระราชาคณะ มีพระฐานานุกรมได้ 10 รูป พระราชาคณะเจ้าคณะรอง มีพระฐานานุกรมได้ 8 รูป พระราชาคณะชั้นธรรม มีพระฐานานุกรมได้ 6 รูป พระราชาคณะชั้นเทพ มีพระฐานานุกรมได้ 5 รูป พระราชาคณะชั้นราช มีพระฐานานุกรมได้ 4 รูป พระราชาคณะชั้นสามัญ มีพระฐานานุกรมได้ 3 รูป การตั้ง พระฐานานุกรมของพระราชาคณะแต่ละระดับชั้น เป็นการมอบหมายงานเพื่อให้พระฐานานุกรมนั้น ๆ ช่วยรับผิดชอบงาน เพื่อให้การบริหารงานในพระพุทธศาสนาสามารถดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตฺโต), 2539) ฐานานุกรมนั้นมีตำแหน่งที่เป็นหลัก 3 ตำแหน่ง คือ พระปลัด พระสมุห์ พระใบฎีกา หากพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ที่มีสิทธิ์ตั้งฐานานุกรมเป็นผู้ที่มีสมณศักดิ์ตั้งแต่พระราชาคณะชั้นราชขึ้นไป พระฐานานุกรมที่ท่านเหล่านั้นตั้ง จะเรียก “พระครู” นำหน้าตำแหน่งฐานานุกรมนั้นทุกตำแหน่ง เช่น พระครูปลัด และพระครูสังฆ

รักษาลิทธิในการให้พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์สามารถแต่งตั้งพระฐานานุกรมได้ จะมีระบุไว้ในสัญญาบัตรพระราชทานสมณศักดิ์ว่าให้สามารถตั้งได้เท่านั้นเท่านั้นรูป ซึ่งพระสงฆ์ผู้ได้รับพระราชทานสิทธิในการตั้งพระฐานานุกรม จะตั้งหรือไม่ตั้งก็ได้หรือจะตั้งแต่ตั้งเพียงจำนวนเท่าที่เห็นควรก็ได้ ไม่จำเป็นต้องตั้งทั้งหมด ตำแหน่งเหล่านี้เดิมมีพัสดุของหลวงพระราชทานมาให้ แต่ปัจจุบันนี้ต้องจัดทำเอง โดยพระสงฆ์ผู้ทรงสมณศักดิ์ที่มีสิทธิ์แต่งตั้งฐานานุกรมจะแต่งตั้งพระสงฆ์รูปใดในศิษยานุศิษย์ของตน ก็สุดแล้วแต่อัธยาศัย ทางการไม่ได้เกี่ยวข้องข้องในการแต่งตั้งพระฐานานุกรม เพียงแต่รับรู้เท่านั้นภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งในลักษณะนี้เรียกว่าพระฐานานุกรม ทุกรูปจัดเป็นพระมีสมณศักดิ์เหมือนพระสมณศักดิ์ที่ทรงแต่งตั้ง พระในตำแหน่งเหล่านี้บางที่เรียกประทวนสัญญาบัตรบ้าง ฐานาประทวนบ้าง และเนื่องจากสมณศักดิ์เหล่านี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่ได้พระราชทานเอง ดังนั้นเมื่อพระสงฆ์ผู้ทรงสมณศักดิ์ที่ได้ตั้งฐานานุกรมไว้มรณภาพ ตำแหน่งฐานานุกรมต่าง ๆ ก็ถือว่าเป็นอันสิ้นสุดไปด้วย (พระพรหมกวี (วรวิทย์ คงคปญโญ ป.ธ.8), 2554)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดประเด็นของการศึกษา เกี่ยวกับการบริหารจัดการพระฐานานุกรมของพระราชอาณาเขตของคณะสงฆ์ไทย ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับระบบพระฐานานุกรม ภาระหน้าที่ของพระฐานานุกรม คุณสมบัติของการเข้าสู่พระฐานานุกรม และวิธีการแต่งตั้งพระฐานานุกรม และบทสัมภาษณ์พระเถระและพระฐานานุกรมที่มีหน้าที่ในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งสามารถเขียนเป็นแผนภูมิกรอบแนวคิดของการวิจัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยแบบย้อนรอย (retrospective research design) เพื่อให้การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์การวิจัย ประกอบด้วย แผนแบบการวิจัย แหล่งข้อมูล ตัวแปรศึกษา เครื่องมือในการวิจัย วิธีการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ตามรายละเอียดดังนี้

แผนแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัยแบบย้อนรอย (retrospective research design) โดยผู้วิจัยทำการศึกษาหาข้อมูลจากเอกสาร ทั้งที่เป็นหนังสือ สื่อทางออนไลน์ งานวิจัยร่วมถึงการสัมภาษณ์พระเถรานุเถระที่เกี่ยวข้อง

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แหล่งปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารระเบียบข้อบังคับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง 2) แหล่งทุติยภูมิเป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในระบบออนไลน์ และ 3) แหล่งข้อมูลร่วมสมัยที่ได้จากการสัมภาษณ์พระเถรานุเถระ

ประเด็นที่ใช้ในการวิจัย

ประเด็นที่ใช้ศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับพระฐานานุกรมของพระราชาคณะในคณะสงฆ์ไทยใน 4 ประเด็น คือ 1) ระบบพระฐานานุกรมในแต่ละระดับชั้น 2) ภาระหน้าที่พระฐานานุกรมในแต่ละระดับชั้น 3) คุณสมบัติของการเข้าสู่พระฐานานุกรมในแต่ละระดับชั้น และ 4) วิธีการแต่งตั้งพระฐานานุกรมในแต่ละระดับชั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นพระเถรานุเถระ ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารหนังสือเอกสารทางออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีสมณศักดิ์ชั้นพระราชาคณะชั้นสามัญ 1 รูป ซึ่งประกอบด้วยพระเถรานุเถระและพระฐานานุกรม รวมทั้งสิ้น 4 รูป ดังนี้ 1) พระราชาคณะชั้นสามัญ 2) พระปลัด 3) พระสมุห์ และ 4) พระใบฎีกา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมจากเอกสารกรอบแนวคิดการวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมถึงการสัมภาษณ์พระราชาคณะชั้นสามัญ พระปลัด พระสมุห์ตา พระใบฎีกา ทำการวิเคราะห์โดย วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่องพระฐานานุกรมของพระราชาคณะในคณะสงฆ์ไทย ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ 1) เพื่อทราบพระฐานานุกรมของพระราชาคณะในคณะสงฆ์ไทย และ 2) เพื่อทราบทัศนคติของพระเถรานุเถระ และพระฐานานุกรม เกี่ยวกับพระฐานานุกรมของพระราชาคณะในคณะสงฆ์ไทย ผลการวิจัยพบว่า

1. พระฐานานุกรมของพระราชาคณะในคณะสงฆ์ไทย มีจำนวนแตกต่างกันตามลำดับชั้นของพระราชาคณะ ดังนี้ ชั้นสมเด็จพะสังฆราช มีพระฐานานุกรม 15 รูป ชั้นสมเด็จพะราชาคณะ มีพระฐานานุกรม 10 รูป ชั้นพระราชาคณะเจ้าคณะรอง มีพระฐานานุกรม 8 รูป ชั้นพระราชาคณะชั้นธรรม มีพระฐานานุกรม 6 รูป ชั้นพระราชาคณะชั้นเทพ มีพระฐานานุกรม 5 รูป ชั้นพระราชาคณะชั้นราช มีพระฐานานุกรม 4 รูป และชั้นพระราชาคณะชั้นสามัญ มีพระฐานานุกรม 3 รูป แต่ละชั้นจะมีการแต่งตั้งตามอัครยาตย์ของพระราชาคณะนั้น ๆ และหน้าที่หลักของพระฐานานุกรมโดยภาพรวมคือ สนองภาระงานของพระราชาคณะในชั้นนั้น ๆ โดยหลักคือ ช่วยดูแลในงาน 7 งานหลักคือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านศาสนศึกษา 3) ด้านการสาธารณูปการ 4) ด้านศึกษาสงเคราะห์ 5) ด้านการเผยแผ่ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ และ 7) งานพิเศษเฉพาะกิจพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาโลกและงานอื่น ๆ ตามอัครยาตย์ของพระราชาคณะนั้น ๆ ทั้งนี้พระฐานานุกรมแต่ละรูปจะต้องมีคุณสมบัติหลัก ๆ คือต้องเป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีความรับผิดชอบสูง มีผลงานเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของพระราชาคณะ เป็นตัวอย่างของพระภิกษุสงฆ์ทั่วไป ผ่านกระบวนการพิจารณาจากเจ้าของพระฐานานุกรมในชั้นนั้น ๆ ผ่านกระบวนการแต่งตั้งตามลำดับที่กำหนดไว้ในระเบียบข้อบังคับของกรรมการมหาเถรสมาคม (ประกาศ เรื่อง สถาปนาสมณศักดิ์, 2562)

2. ทัศนคติของพระเถรานุเถระและพระฐานานุกรมต่อพระฐานานุกรมของพระราชาคณะ ในคณะสงฆ์เกี่ยวกับระบบพระฐานานุกรม ภาระหน้าที่ของพระฐานานุกรม คุณสมบัติของการเข้าสู่พระฐานานุกรม และวิธีการแต่งตั้ง โดยรวมเห็นว่ามีเหมาะสม การตั้งพระฐานานุกรมเป็นการแบ่งเบาภาระงานของพระราชาคณะให้สามารถดำเนินการกิจของพระราชาคณะในการจรรโลงศาสนธรรมให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น และเห็นด้วยกับระบบการแต่งตั้งพระฐานานุกรม ภาระหน้าที่ คุณสมบัติ และวิธีการแต่งตั้งที่เปิดกว้าง และให้อำนาจการพิจารณาแต่งตั้งโดยพระราชาคณะในชั้นนั้น ๆ เป็นผู้พิจารณา

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากข้อค้นพบเกี่ยวกับพระฐานานุกรมของสมเด็จพะราชาคณะในคณะสงฆ์ไทยมีประเด็นที่สำคัญคือการจัดการพระฐานานุกรมของพระราชาคณะที่ประกอบด้วย 7 ลำดับ ชั้นประกอบด้วย พระสมเด็จพะสังฆราช สมเด็จพะราชาคณะ พระราชาคณะเจ้าคณะรอง พระราชาคณะชั้นธรรม พระราชาคณะชั้นเทพ พระราชาคณะชั้นราช และพระราชาคณะชั้นสามัญ ในแต่ละระดับชั้นสามารถแต่งตั้งพระฐานานุกรมเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนภาระงานด้านทางศาสนาตามจำนวนที่กำหนดของเถระ

สมาคม กล่าวคือ **สมเด็จพระสังฆราช** สามารถแต่งตั้งพระสุณานุกรม ได้ 15 รูป คือ 1) พระมหานายก พระราชาคณะปลัดขวา 2) พระจุลนายก พระราชาคณะปลัดซ้าย 3) พระครูวิสุทธิธรรมภาณ 4) พระครูพิศาลวินัยวาท 5) พระครูประสาทพุทธปริตร พระครูพระปริตร 6) พระครูประสิทธิ์พุทธมนต์ พระครูพระปริตร 7) พระครูวินัยธร 8) พระครูธรรมธร 9) พระครูสรภัญญ์ประกาศ พระครูคู่สวด 10) พระครูสรนาทวิเศษ พระครูคู่สวด 11) พระครูนิเทศธรรมจักร 12) พระครูพิทักษ์ธุรกิจ 13) พระครูสังฆสิทธิกร 14) พระครูสมุห์ 15) พระครูใบฎีกา **สมเด็จพระราชาคณะ** แต่งตั้งพระสุณานุกรม ได้ 10 รูป คือ 1) พระครูปลัด 2) พระครูวินัยธร 3) พระครูธรรมธร 4) พระครูคู่สวด (มีชื่อราชทินนาม) 4 รูป 8) พระครูสังฆรักษ์ 9) พระครูสมุห์ 10) พระครูใบฎีกา **พระราชาคณะเจ้าคณะรอง** แต่งตั้งพระสุณานุกรมได้ 8 รูป คือ 1) พระครูปลัด (มีชื่อราชทินนาม) 2) พระครูวินัยธร 3) พระครูธรรมธร 4) พระครูคู่สวด (มีชื่อราชทินนาม) 2 รูป 6) พระครูสังฆรักษ์ (มีชื่อราชทินนาม) 7) พระครูสมุห์ และ 8) พระครูใบฎีกา **พระราชาคณะชั้นธรรม** แต่งตั้งพระสุณานุกรมได้ 6 รูป คือ 1) พระครูปลัด 2) พระครูวินัยธร 3) พระครูธรรมธร 4) พระครูสังฆรักษ์ 5) พระครูสมุห์ และ 6) พระครูใบฎีกา **พระราชาคณะชั้นเทพ** แต่งตั้งพระสุณานุกรมได้ 5 รูป คือ 1) พระครูปลัด 2) พระครูวินัยธร 3) พระครูสังฆรักษ์ 4) พระครูสมุห์ 5) พระครูใบฎีกา **พระราชาคณะชั้นราช** แต่งตั้งพระสุณานุกรมได้ 4 รูป คือ 1) พระครูปลัด 2) พระครูสังฆรักษ์ 3) พระครูสมุห์ 4) พระครูใบฎีกา **พระราชาคณะชั้นสามัญ** แต่งตั้งพระสุณานุกรมได้ 3 รูป คือ 1) พระครูปลัด 2) พระครูสมุห์ 3) พระใบฎีกา ที่เป็นเช่นนี้เพราะการบริหารจัดการพระสุณานุกรมของพระราชาคณะนั้นเป็นเรื่องของการมอบหมายงาน และแบ่งงานกันทำ พระสุณานุกรมศักดิ์ในแต่ละชั้นจะต้องรับผิดชอบดูแลงานกิจการของสงฆ์มากเกินกำลังที่จะรับผิดชอบตามลำพังได้ จึงได้จัดคณะที่มงานที่เรียกว่า พระสุณานุกรมเข้ามาช่วยงานสนองงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรสงฆ์ ให้งานมีคุณภาพประกอบกับข้อกำหนดของเถระสมาคมได้กำหนดจำนวนพระสุณานุกรมของพระสุณานุกรมศักดิ์ในแต่ละชั้นไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้พระสุณานุกรมที่แต่งตั้งขึ้นนั้นได้สนองงานด้านศาสนาให้เป็นไปตามนโยบายและเป้าหมายขององค์กรศาสนาดอรับกับการบริหารงานด้านกิจการของสงฆ์นั้นเป็นงานที่ต้องใช้กำลังคนในการช่วยงานจำนวนมากเพื่อเป็นกำลังขับเคลื่อนภาระกิจของสงฆ์ให้ก้าวไปข้างหน้าจึงต้องมีการแบ่งงานกันทำให้สอดคล้องกับหลักการมอบหมายงานของ Arcot (n.p.) ที่กล่าวว่า การมอบหมายงานเป็นการมอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบต่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือทำกิจกรรมเฉพาะเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและทันเวลา ทั้งยังส่งผลให้งานมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้บริหารต้องรู้ถึงความรู้ ความสามารถของผู้รับมอบหมาย ทั้งพระสุณานุกรมศักดิ์แต่ละรูปจะมีการพิจารณาพระภิกษุที่มีความรู้ ความสามารถในเฉพาะด้านมาเป็นพระสุณานุกรมของท่าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เสนาะ ดิยาว (2544) ที่กล่าวว่า การที่ผู้บริหารจะทำงานสำเร็จหรือไม่ขึ้น ผู้บริหารจะต้องมีศิลปะในการมอบหมายงาน ซึ่งการมอบหมายงานมีองค์ประกอบอยู่ 2 ส่วนคือ การสร้างทัศนคติที่ดีในการมอบหมายงานและแนวทางในการมอบหมายงาน และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ เรมวอล นันท์ศุภวัฒน์ (ม.ป.ป.) ที่ได้กล่าวว่าการมอบหมายงานจะเกิดขึ้นได้นั้นต้องประกอบด้วย

รับผิดชอบมีอำนาจหน้าที่สิทธิในการปฏิบัติและที่สำคัญต้องมีความผูกพันในงานจึงจะประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมโม (เปจิตต์) (2553) ที่พบว่าประเพณีพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ของไทยได้รับรูปแบบมาจากศรีลังกา ซึ่งสมณศักดิ์มีความสำคัญและจำเป็นต่อการปกครอง ด้านศาสนศึกษาเกือบทั่วทุกแห่ง และต้องมีการแบ่งงานกันทำตามภาระกิจ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nyberg (1999) ที่พบว่ากรมอบหมายงานนั้นจะประสบความสำเร็จต้องมีการพิจารณาหลักการต่าง ๆ ได้แก่ การประเมินเกี่ยวกับสภาพความมั่นคงในงาน ความซับซ้อนของสภาพความมั่นคงในงาน ความซับซ้อนของงาน ระดับการเตรียมพร้อมและการศึกษาสมรรถนะ รวมทั้งความสามารถของผู้บริหารในการจัดเตรียมสิ่งสนับสนุนต่าง ๆ ด้วย ซึ่งพระฐานันดรศักดิ์แต่ละรูปก็ได้มีการพิจารณาแต่งตั้งพระฐานานุกรมของท่าน เป็นไปตามความรู้ความสามารถ และความรับผิดชอบในงานของพระฐานานุกรมที่ท่านแต่งตั้งขึ้นแล้วแต่งตั้งได้มาช่วยงานของพระราชาคณะเพื่องานของพระคุณเจ้าดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งงานในกิจการของสงฆ์นั้นมีภาระงานที่หลากหลายและต้องอาศัยความรับผิดชอบสูง ต้องมีการทำงานกับชุมชน เข้าถึงชุมชน ประกอบกับภายในองค์กรสงฆ์ต้องมีความชัดเจนทำงานเป็นระบบเพื่อสร้างความเชื่อมั่นความศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนอย่างถาวรหนา ดังนั้น พระราชาคณะชั้นสามัญ จึงได้มีการมอบหมายงานและแต่งตั้งพระฐานานุกรมในชั้นของท่านเป็น 3 ตำแหน่ง สอดคล้องกับข้อบังคับของเถระสมาคมที่กำหนดให้พระราชาคณะชั้นสามัญสามารถแต่งตั้งพระฐานานุกรม ได้ไม่เกิน 3 ตำแหน่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการบริการหรือหลักการบริหารของนักทฤษฎีหลายท่าน เช่น แนวคิดของ Hersey, Blanchard and Johnson (1996) ที่กล่าวว่าการบริหารจัดการนั้นเป็นการทำงานร่วมกันของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สันติ บุญภิรมย์ (2552) ที่กล่าวว่าการบริหารจัดการเป็นการดำเนินการร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้กระบวนการมอบหมายงาน

2. จากการศึกษาวิจัยพบว่าทัศนะของพระเถระทั้งระดับชั้นพระราชาคณะชั้นสามัญ และพระฐานานุกรมของพระฐานันดรศักดิ์ชั้นนี้ เห็นว่ามีการจัดการพระฐานานุกรมอย่างเป็นระบบ กล่าวคือมีการจัดพระฐานานุกรม เป็น 3 ตำแหน่ง ประกอบด้วยพระปลัด พระสมุห์ และพระใบฎีกา โดยทั้ง 3 ตำแหน่ง มีการสนองงานตามบัญชาของพระราชาคณะชั้นสามัญเป็นอย่างดี กล่าวคือมีความรับผิดชอบในภาระหน้าที่หลัก 7 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ ด้านศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณสงเคราะห์ และการบริหารพุทธมณฑล รวมถึงภาระงานอื่นที่ปฏิบัติเป็นกรณีพิเศษ เช่น ปฏิบัติงานเจ้าอาวาสวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เป็นต้น ซึ่งผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระฐานานุกรม ของพระคุณเจ้า จากการสัมภาษณ์ พบว่าจะมีการพิจารณาจากพระภิกษุที่มีการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามหลักพระธรรมวินัย เป็นที่นับถือ และเป็นตัวอย่างของธรรมเนียมปฏิบัติของสงฆ์โดยทั่วไป มีกระบวนการแต่งตั้งที่มีระบบมีขั้นตอน ที่เป็นเช่นนี้เพราะการดำเนินงานการแต่งตั้งพระฐานานุกรมนั้น เป็นการแต่งตั้งเพื่อให้พระภิกษุที่ได้รับการมอบหมายงาน

ได้สนองงานพระราชอาณัติชั้นสามัญ ซึ่งมีงานในความรับผิดชอบด้านกิจการศาสนามากมาย สามารถที่จะทำให้งานของสงฆ์ก้าวหน้าพัฒนาการต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ Business Jargons (n.p.) ที่กล่าวว่า การมอบหมายงาน หรือหน้าที่ให้ผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาจะต้องตัดสินใจภาระหน้าที่ที่จะต้องมอบให้ผู้บังคับบัญชาปฏิบัติ โดยต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน ต้องมีการให้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับหลักการมอบหมายงานของ Valberg (2015) ที่กล่าวว่า ผู้บังคับบัญชาจะมีการมอบหมายให้ผู้บังคับบัญชา ภายใต้แนวปฏิบัติ ดังนี้ 1) พิจารณางานที่จะมอบหมายจะต้องผ่านการพิจารณาอย่างรอบคอบ ต้องมีการประเมินผู้รับมอบหมายงาน 2) เลือกงานโดยจัดลำดับความสำคัญประเภทของงาน 3) ต้องมีการกำหนดระยะเวลาความสำเร็จของงาน 4) ผู้นำต้องมอบและให้โอกาสแก่ผู้รับมอบ ปฏิบัติความสามารถซึ่งพระราชอาณัติได้ปฏิบัติเป็นไปตามหลักการข้างต้นนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณางานที่จะมอบ พระคุณเจ้า ได้แบ่งออกเป็น 3 ด้านหลัก คือ งานที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนพระภิกษุและญาติโยมที่สนใจในธรรมปฏิบัติ การร่วมมือและระดมสรรพกำลังจากพระภิกษุสงฆ์ สามเณร รวมถึงญาติโยมและงานที่เกี่ยวข้องกับการอบรมพระวิปัสสนาจารย์ การดูแลการจัดกิจกรรมสามเณรภาคฤดูร้อน การจัดอบรมกรรมฐาน งานเหล่านี้จะมอบหมายให้พระปลัดดำเนินงานแทน ในขณะที่งานด้านการปฏิบัติดูแลโรงครัว หรือสาธารณูปโภคอาหารการกินทั้งของพระภิกษุและญาติโยมมอบหมายให้พระสมุห์ และงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพระวิปัสสนาจารย์ กรรมฐานมอบหมายให้ใบฎีกา นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Arcat (n.p.) ที่กล่าวว่า การมอบหมายให้บุคคลต่าง ๆ ต้องมีการค้นหาความสามารถและศักยภาพของพนักงาน ทั้งนี้พระพนักงานแต่ละคนมีจุดอ่อนจุดแข็งที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาณี ไชยธีรานุกุลศิริ และคณะ (2541) ที่พบว่า พระสงฆ์ในโลกยุคโลกาภิวัตน์มีการปฏิบัติหน้าที่ตามบริบทของพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ต้องมีบทบาททางปัญญา ต้องมีการศึกษาพระไตรปิฎก พระธรรมวินัย ทั้งทางคันถธุระวิปัสสนาธุระ ต้องมีการดำรงตนภายใต้ศีล 227 ข้อ ต้องมีการดูแลอบรมภายใต้ศีลธรรม 224 ข้อ ต้องมีการดูแลอบรมสั่งสอน ร่วมมือแก้ไขปัญหากิจการของสงฆ์ ส่งเสริมเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาคน ต้องมีการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาวัด สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ให้สะอาดร่มเย็น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nyberg (1999) ที่พบว่าการมอบหมายงานเป็นกุญแจสำคัญให้งานขององค์กรสำเร็จ โดยต้องคำนึงถึงหลักการสำคัญคือ ต้องมีการประเมินงาน ความซับซ้อนในงาน การทำนายผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สมรรถนะของผู้รับมอบ และยังสอดคล้องกับผลวิจัยของ Zwilling (2019) ที่พบว่า ขั้นตอนในการมอบหมายงานอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องมีการพิจารณาจากองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ 1) เลือกสิ่งที่ต้องการมอบหมาย 2) เลือกบุคลากรที่มีหรือเหมาะสมที่สุด 3) ต้องมีความเชื่อใจ ไว้ในบุคลากรที่มอบหมายคนให้ไป 4) การให้คำแนะนำในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย และ 5) ควรมีการมอบความรับผิดชอบและอำนาจในการทำงานให้ผู้รับมอบ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

พระสุณานุกรมของพระราชาคณะในคณะสงฆ์ไทย มีจำนวนแตกต่างกันตามลำดับชั้นของพระราชาคณะ ซึ่งผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสุณานุกรมของพระคุณเจ้าจากการสัมภาษณ์ พบว่า จะมีการพิจารณาจากพระภิกษุที่มีการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามหลักพระธรรมวินัย เป็นที่นับถือ และเป็นตัวอย่างของธรรมาปฏิบัติของสงฆ์โดยทั่วไป มีกระบวนการแต่งตั้งที่มีระบบมีขั้นตอน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะการดำเนินงานการแต่งตั้งพระสุณานุกรมนั้น เป็นการแต่งตั้งเพื่อให้พระภิกษุที่ได้รับการมอบหมายงาน ได้สนองงานพระราชาคณะชั้นสามัญ ซึ่งมีงานในความรับผิดชอบด้านกิจการศาสนา มากมาย สามารถที่จะทำให้งานของสงฆ์ก้าวหน้าพัฒนาการต่อไป โดยหลักคือ ช่วยดูแลในงาน 7 งานหลัก 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านศาสนศึกษา 3) ด้านการสาธารณูปการ 4) ด้านศึกษาสงเคราะห์ 5) ด้านการเผยแผ่ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ และ 7) งานพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาโลกและงานอื่นๆตามพระอภัยคัยของพระสุณานุกรมครุฑคตินั้น ๆ

สรุป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) พระสุณานุกรมของพระราชาคณะในคณะสงฆ์ไทย 2) ทักษะพระเถระเกี่ยวข้องกับพระสุณานุกรมของพระราชาคณะในคณะสงฆ์ไทย เป็นการศึกษาวิจัยแบบย้อนรอย (retrospective research design) ควบคู่กับการสัมภาษณ์พระเถระและพระสุณานุกรม รวม 4 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. ระบบจัดการพระสุณานุกรมของพระราชาคณะในคณะสงฆ์ไทย เป็นไปตามลำดับชั้นของพระราชาคณะ โดยชั้นสมเด็จพระสังฆราช มีพระสุณานุกรม 15 รูป ชั้นสมเด็จพระราชาคณะ มีพระสุณานุกรม 10 รูป ชั้นพระราชาคณะเจ้าคณะรอง มีพระสุณานุกรม 8 รูป ชั้นพระราชาคณะชั้นธรรม มีพระสุณานุกรม 6 รูป ชั้นพระราชาคณะชั้นเทพ มีพระสุณานุกรม 5 รูป ชั้นพระราชาคณะชั้นราช มีพระสุณานุกรม 4 รูป และชั้นพระราชาคณะชั้นสามัญ มีพระสุณานุกรม 3 รูป แต่ละชั้นจะมีการแต่งตั้งตามพระอภัยคัยของพระสุณานุกรมนั้น ๆ และหน้าที่หลักของพระสุณานุกรมโดยภาพรวมคือ สอนภารงานของพระสุณานุกรมในชั้นนั้น ๆ โดยหลักคือช่วยดูแลในงาน 7 งานหลัก 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านศาสนศึกษา 3) ด้านการสาธารณูปการ 4) ด้านศึกษาสงเคราะห์ 5) ด้านการเผยแผ่ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ และ 7) งานพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาโลกและงานอื่นๆ ตามพระอภัยคัยของพระสุณานุกรมครุฑคตินั้น ๆ

2. ทักษะพระเถระที่เกี่ยวข้องกับพระสุณานุกรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในชั้นพระราชาคณะชั้นสามัญและสุณานุกรม ประกอบด้วย พระปลัด พระสมุห์และพระใบฎีกา โดยมีทักษะในภาพรวมคือ พระราชาคณะชั้นสามัญ มีการบริหารจัดการพระสุณานุกรม เป็น 3 สุณานุกรม คือ พระปลัด พระ

สมุห์ และพระใบฎีกา ซึ่งแต่งตั้งเพื่อช่วยเหลืองานในกิจการของสงฆ์ และมีการแต่งตั้งพระฐานานุกรมตามความถนัดของพระแต่ละรูปเป็นหลัก โดยพระฐานานุกรมที่ได้รับการแต่งตั้งมีทัศนคติที่ดีต่อระบบการแต่งตั้ง และมีความรับผิดชอบงานเพื่อสนองพระราชกิจของพระฐานานุกรมที่ตรงต่ออย่างเต็มความสามารถ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการพระฐานานุกรมเป็นภาระงานที่พระราชาคณะแต่ละระดับชั้นมีการพิจารณาการดำเนินงานแต่งตั้งเพื่อให้สามารถจัดพระภิกษุเข้ามาช่วยเหลืองานของเจ้าของชั้นพระฐานานุกรมนั้น ซึ่งต้องอาศัยหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการแต่งตั้งมากมาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้การสนับสนุนพระราชาคณะให้มีการพิจารณาพระภิกษุที่จะเข้ามาเป็นพระฐานานุกรมอย่างรอบด้าน เพื่อป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นภายหลังได้

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะมีการแสดงผลงาน หรือทำรายงานประจำปีเพื่อรายงานให้สาธารณชนได้รับทราบผลงานของพระราชาคณะ และพระฐานานุกรมได้ทราบ

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะมีการแสดงผลงาน หรือทำรายงานประจำปีเพื่อรายงานให้สาธารณชนได้รับทราบผลงานของพระราชาคณะ และพระฐานานุกรม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยประสิทธิผลของพระฐานานุกรมในแต่ละระดับชั้น
2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพิจารณาแต่งตั้งพระฐานานุกรมแต่ละระดับชั้น
3. ควรมีการศึกษาวิจัยปัญหาและแนวทางการแก้ไขเกี่ยวกับการแต่งตั้งพระฐานานุกรม

เอกสารอ้างอิง

ประกาศ เรื่อง สถาปนาสมณศักดิ์. (2563, 28 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 40 ข หน้า 4.

พระพรหมกวี (วรวิทย์ คงคปญโญ ป.ธ.8). (2554). *วิทยาพระสังฆาธิการ เล่ม 2*. ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา.

พระปลัดสัมฤทธิ์ เทวธมโม (เป็จิตตั้ง). (2553). *บทบาทภารกิจพระสังฆาธิการผู้ทรงสมณศักดิ์ในจังหวัดขอนแก่นที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทย* (ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, พระพุทธศาสนา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2539). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.

- มานี ไชยธีรานุกัฒศิริ และคณะ. (2541). *บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษาภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียง* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต) คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เรมवल นันทคุฏวัณน์. (ม.ป.ป.). การสั่งการ การมอบหมายงานและติดตามงาน. สืบค้นเมื่อ 6 ตุลาคม 2560, จาก www.portal.nurse.cmu.ac.th.
- สมาน สุโตโต. (2561). *สมณศักดิ์ บรรดาศักดิ์ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระสงฆ์*, สืบค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2561, จาก www.posttoday.com/dhamma/106297
- สันติ บุญภิรมย์. (2552). *หลักการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: บริษัท ไทยรมเกล้า จำกัด.
- เสนาะ ดิเยาว์. (2544). *หลักการบริหาร*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Aarcatt. (n.p.). *Why delegation is an important task to a manager? How to delegation Effectively*. Retrieved January 4, 2019, from www.papercamp.com/essay/112033
- Business Jargons. (n.p.). *Delegation of authority*. Retrieved October 28, 2018, from <https://businessjargons.com/delegation-of-authority.html>
- Hersey, P., Blanchard, K. H., & Johnson, D. E. (1996). *Management of Organizational Behavior: Utilizing Human Resources*. (7th ed.). NJ: Pearson Prentice Hall.
- Nyberg, D. B. (1999). Successful delegation skills enhance patient care. *AORN Journal*, 69(4), 851-856.
- Valberg, C. (2015). *5 Tips to master the delicate art of delegation*. Retrieved January 4, 2019, from www.entrepreneur.com/article/252806
- Zwilling, M. (2011). *Delegate Without Losing Control*, Retrieved January 2, 2019, from <https://www.caycon.com/blog/2011/08/startup-founders-walk-athin-line-on-delegation>.

การสู่ขวัญของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในจังหวัดศรีสะเกษ

Thai Blessing Ceremony of Kui Ethnic Group in Sisaket Province, Thailand

บุรณเชน สุขคุ้ม

Boonchen sukkum

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Sisaket Rajabhat University, Thailand

E-mail: chen_517@hotmail.com

Received August 24, 2020; Revised November 5, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพิธีกรรมสู่ขวัญของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในจังหวัดศรีสะเกษ 2) เพื่อศึกษาคุณค่าของพิธีกรรมสู่ขวัญของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำพิธีกรรม ผู้นำทางศาสนา ผู้นำด้านวัฒนธรรม เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย การสังเกตอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ชาวกูย มีความเชื่อในผีบรรพบุรุษและศาสนาพุทธผสมกัน ชาวกูยเชื่อมโยงพิธีกรรมกับความเชื่อในผีบรรพบุรุษ มีการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษก่อนประกอบพิธีกรรมทุกครั้ง เชื่อว่าท่านยังคงสถิตอยู่ใกล้ ๆ คอยดูแลและอำนวยความสะดวกให้ลูกหลาน การสู่ขวัญของชาวกูยเป็นการเรียกขวัญให้มาอยู่กับตัวและให้ผีบรรพบุรุษช่วยคุ้มครอง สามารถจำแนกได้ 3 ประเภทตามลักษณะและโอกาสที่ใช้ในการประกอบพิธี คือ 1) การสู่ขวัญในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต ได้แก่ สู่ขวัญเด็กแรกเกิด สู่ขวัญนาคนาค สู่ขวัญพระภิกษุ สู่ขวัญพิธีแต่งงาน สู่ขวัญพระพุทธรูปในพิธีศพ สู่ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคล 2) การสู่ขวัญในพิธีเช่นสรวง ได้แก่ สู่ขวัญข้าวเปลือกและสู่ขวัญขึ้นบ้านใหม่ และ 3) การสู่ขวัญสำหรับผู้ป่วยคือการสู่ขวัญสะเดาะเคราะห์และเรียกขวัญ การสู่ขวัญของชาวกูยมีคุณค่าทั้งต่อบุคคลและสังคม ครอบคลุมถึงกาย จิตใจ อารมณ์ สิ่งแวดล้อมและสังคม คุณค่าต่อบุคคลเป็นความสามารถในการเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งผลให้สังคมของชาวกูยมีความอบอุ่นและมั่นคงทางจิตใจแก่สมาชิกในสังคม

คำสำคัญ: การสู่ขวัญ; กลุ่มชาติพันธุ์; กูย

Abstract

The purposes of this research were to 1) study the Thai blessing ceremony of a Kui ethnic group in Sisaket province, and 2) study the values of the Thai blessing ceremony of a Kui ethnic group in Sisaket province. The key informants were community leader, ritual leader, religious leader, and cultural leader. The instruments used were in-depth interview, focus group, formal observation, and informal observation, analyzing content and then descriptive writing. It was found that Kui people believed in ancestral ghost and Buddhism mixed together. Kui people have connected ceremony and belief in ancestral ghost together, offering sacrifice to ghost before performing ceremony every time believed that those souls still dwell being closed with their lineages by not neglecting and trying to protect, give good luck, and give security for their lineages. The Thai blessing ceremony of a Kui ethnic group is comforting to stay with oneself and giving ancestral ghost helping protect divided into 3 types as appearance and chance used in performing the ceremony as follows: 1) welcoming back in the period of transition of life; namely performing the ceremony of newborn babies, performing the ceremony of person about to be ordained as a Buddhist priest, performing the ceremony of monks, performing the ceremony of wedding ceremony, wedding ceremony of the image of Buddha in funeral rites and performing ceremony for propitiousness; 2) performing the ceremony in sacrificing to the spirits; namely performing the ceremony of paddy and performing the ceremony of housewarming; and 3) performing the ceremony for patients; namely performing the ceremony of welcoming back and exorcising and morale ceremony. The welcoming ceremony of Kui people has values towards persons and society including body, mind, mood, surrounding and society, value towards persons has ability in confronting problems occurred and caused Kui society having warmth and mental stability for members in society.

Keywords: Blessing Ceremony; ethnic group; Kui ethnic group

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์กูย เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมในภาคอีสานตอนล่าง จัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก กลุ่มภาษามอญ-เขมร เป็นเลือดผสมระหว่างพวกเวดดิ (Weddid Proto – Australian) กับพวกเมลานีเซียน (Melanesian) (Seidenfaden, 1952) ลักษณะหน้าตาและเรือนร่างมีปะปนกันทั้งแบบเนกริโต (Negrito) หรือเมลานีเซียน (Melanesian) ซึ่งมีรูปร่างหน้าตาเป็นแบบพวกเซมัง (Semang) หรือเงาะ คือผสมตกหยิกหยอง จมูกบาน ริมฝีปากหนา ผิวดำมืด มีทั้งแบบอารยัน คือ

จมูกโด่งเป็นสันสูง หน้าผากสูง ปากเล็ก (แต่พบน้อย) แบบมอญเขมร ซึ่งมีร่างกายใหญ่ ไหล่กว้างเป็นเหลี่ยม ภาษาที่พูดส่วนใหญ่พูดภาษาในตระกูลมอญเขมร มีคำที่คล้ายคลึงมอญและเขมรบ้าง แต่ส่วนใหญ่เป็นคำของตนเอง (จิตร ภูมิศักดิ์, 2544) ในอดีตชาวกวย ตั้งหลักแหล่งริมแม่น้ำมูลกับเทือกเขาตองรัก ในเขตจังหวัดสุรินทร์ ร้อยเอ็ด บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี โดยทั่วไปชาวกวย มี 2 กลุ่ม ได้แก่ กวยเลี้ยงช้าง (กวยอะจิง) ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอท่าตูม และอำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ และกวยทำนาอาศัยอยู่ทั่วไปในเขตอีสานตอนล่าง (ไพฑูริย์ มีกุล, 2545) กลุ่มชาติพันธุ์กวย มีความเชื่อในผีบรรพบุรุษมาอย่างยาวนาน วิถีชีวิตของชาวกวยจึงมีพิธีกรรมเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษมาเกี่ยวข้องหลายอย่าง ทั้งพิธีกรรมของวงศ์ตระกูลและพิธีกรรมทางสังคม (เช่น ศรีสวัสดิ์, 2524) นอกจากชาวกวยจะมีความเชื่อในวิญญาณบรรพบุรุษแล้ว ชาวกวย ยังมีความเชื่อในเรื่องขวัญอย่างมาก ชาวกวย นิยมประกอบพิธีกรรมสู่ขวัญในวาระต่างๆ เหมือนคนอีสานโดยทั่วไป ชาวกวย เรียกการสู่ขวัญว่า “เยียรเวียย” โดยเชื่อว่าขวัญเป็นสิ่งสำคัญคู่กับชีวิตของทุกคน ช่วยให้ชีวิตประสบความสำเร็จและความเจริญรุ่งเรือง ปราศจากโรคภัย ไข้เจ็บ ชาวกวย จึงมีการประกอบพิธีกรรมสู่ขวัญทุกช่วงวัยของชีวิตและทุกขั้นตอนของชีวิต ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย แต่เดิมบทสู่ขวัญของชาวกวย เป็นภาษากวยและเป็นบทสู่ขวัญสั้น ๆ ต่อมาได้ผสมผสานกับบทสู่ขวัญของกลุ่มคนไทยอีสานกลุ่มอื่นๆ

พื้นที่ที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการศึกษาคือชุมชนบ้านกู่ ตำบลกู่ อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นชุมชนโบราณ เป็นที่ตั้งของโบราณสถานคือ ปราสาทปรางค์กู๋ มีสระน้ำโบราณ เป็นพื้นที่ที่มีชาวกวยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และเป็นพื้นที่ที่ยังคงรักษากฎมรดกภูมิปัญญา วิถีชีวิต ชนบทประเพณีแบบดั้งเดิมไว้ได้ดี มีพิธีกรรมชุมชนประจำปีที่เป็นงานระดับจังหวัด คือประเพณีบุญเบิกฟ้าเดือน 3 รวมทั้งมีพิธีกรรมภายในชุมชนจนสามารถยกระดับเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้ทำงานวิจัยร่วมกับชุมชนมาโดยตลอด โดยเน้นวิจัยด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวกวย

บทความวิจัยนี้ นำเสนอพิธีกรรมสู่ขวัญของกลุ่มชาติพันธุ์กวย จังหวัดศรีสะเกษ และคุณค่าของพิธีกรรมสู่ขวัญของกลุ่มชาติพันธุ์กวย จังหวัดศรีสะเกษ การศึกษานี้จะมีประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น นอกจากจะแสดงถึงองค์รวมและความเป็นจิตวิญญาณของชาวกวยแล้ว พิธีกรรมสู่ขวัญยังมีคุณค่าในฐานะเป็นทุนทางสังคม อันเป็นระบบคุณค่าซึ่งประกอบด้วยตัวคุณค่าที่ร้อยรัดผู้คนเข้าด้วยกันให้อยู่เป็นครอบครัว ชุมชน เป็นกฎเกณฑ์ ระเบียบ จารีตประเพณี วิถีปฏิบัติของชุมชน เป็นพลังในการพัฒนาและขับเคลื่อนชุมชน เป็นการส่งเสริมศักยภาพพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพิธีกรรมสู่ขวัญของกลุ่มชาติพันธุ์กวยจังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาคุณค่าของพิธีกรรมสู่ขวัญของกลุ่มชาติพันธุ์กวยจังหวัดศรีสะเกษ

การทบทวนวรรณกรรม

ประมวญ ดิตตินันท์ (2521) ได้ทำการศึกษาด้านมานุษยวิทยา เรื่องความสำคัญของการสู่ขวัญ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าความสำคัญของการสู่ขวัญมีหลายประการ เช่น ทำให้เกิดความอบอุ่นใจ แสดงถึงความเอื้ออาทรของเพื่อนมนุษย์ ทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นมีความสามัคคีและเป็น การส่งเสริมสุขภาพจิตวิธีหนึ่ง และการสู่ขวัญจะทำในโอกาสต่าง ๆ กัน ได้แก่ เมื่อผ่านเหตุร้ายจนทำให้ ขวัญหนี เช่น เจ็บป่วย และมีอุบัติเหตุต่าง ๆ เมื่อได้เลื่อนยศตำแหน่ง เมื่อมีโอกาสสำคัญ วันแต่งงาน และวันขึ้นเรือนใหม่ ต้อนรับผู้กลับคืนถิ่นหรือผู้มาอยู่ใหม่ และเมื่อต้องเดินทางไปอยู่ที่อื่น

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540) ได้กล่าวว่า คุณค่าของพิธีกรรมมีอำนาจโน้มน้าวให้คนที่มีส่วนร่วม ในพิธีกรรมรับเอาคุณค่าและแบบอย่างพฤติกรรมที่ต้องการเน้นเข้าไว้ในตัว เป็นการตอกย้ำความเชื่อ กรอบศีลธรรมจรรยาของกลุ่มชน แนวปฏิบัติและความคาดหวังโดยไม่ต้องใช้การจำแนกแจกแจง เหตุผล แต่ใช้ศรัทธา ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม เป็นการสร้างกระแสความเชื่อและ พฤติกรรมที่พึงประสงค์

อิศราพร จันทร์ทอง (2535) ได้ศึกษาบทบาทหน้าที่ของพิธีแก้ลมอของชาวกูย ผลการศึกษา พบว่า ชาวกูยยังคงนับถือผี ทั้งผีบรรพบุรุษสายตระกูลและผีปู่ตา ผีมอจัดเป็นผีในสายตระกูลมีบทบาท ต่อชุมชนและบุคคลเป็นอย่างมาก การศึกษาพิธีแก้ลมอ แบ่งได้ 2 ลักษณะคือบทบาทระดับปัจเจก บุคคลและในระดับชุมชน ระดับปัจเจกบุคคลพบว่าความเชื่อในพิธีกรรมมีบทบาทเป็นที่พึ่งทางใจใน ภาวะวิกฤตที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วย ส่วนระดับชุมชน พิธีแก้ลมอมีบทบาทในการรักษาโรค การ ควบคุมสังคม และระบายนความกดดันและความขัดแย้ง

จากทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า สังคมของชาวกูยเป็นสังคมที่มีจริยธรรม มีวินัยและ เอกภาพสูง มีลักษณะเด่นที่พบคือการพึ่งพาตนเอง ขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบ เชื่อผู้นำหรือผู้อาวุโส ยังคงนับถือผีบรรพบุรุษ มีความเชื่อว่ามีวิญญาณของบรรพบุรุษยังคงวนเวียนปกปักรักษาลูกหลาน การ บูชาผีบรรพบุรุษจึงเป็นการแสดงความกตัญญู ชาวกูย มีพิธีกรรมเฉพาะกลุ่มตนเองทั้งพิธีกรรมระดับ ตระกูลและพิธีกรรมระดับชุมชน ผู้วิจัยจะศึกษาพิธีกรรมสู่ขวัญของชาวกูยซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่นับถือ ผีบรรพบุรุษ โดยมุ่งศึกษาว่าพิธีกรรมสู่ขวัญของชาวกูยมีรูปแบบและประเภทของการจัดเป็นอย่างไร และมีคุณค่าต่อบุคคลและสังคมอย่างไร

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามทฤษฎีบทบาท หน้าที่ (Functionalism) แนวคิดเรื่องพิธีกรรมกับคุณค่าต่อชุมชน และแนวคิดบทบาทหน้าที่และคุณค่า ด้านคติชนวิทยา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ (Functionalism) เป็นทฤษฎีสำคัญทฤษฎีหนึ่งในแนวคิดคติชนวิทยา คีราพร ณ ถลาง (2548) กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของคติชนในสังคมว่า เป็นแนวคิดของสำนักคิดที่เรียกว่า ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ (Functionalism) ซึ่งจะตั้งคำถามว่า ข้อมูลทางคติชนมีบทบาทหน้าที่อย่างไรในสังคมในฐานะที่เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรม เนื่องจากทฤษฎีนี้มองว่าวัฒนธรรมส่วนต่าง ๆ ในสังคมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งทางด้านปัจจัยพื้นฐาน ด้านความมั่นคงของสังคม และความมั่นคงทางจิตใจ วัฒนธรรมในส่วนที่เป็นคติชนไม่ว่าจะเป็นคติชนเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ เพลง การละเล่น การแสดง ความเชื่อ พิธีกรรม ล้วนมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ทางด้านจิตใจ ดังนั้น การศึกษาวัฒนธรรมที่เป็นคติชนจึงควรศึกษาในบริบททางสังคมนั้น ๆ

แนวคิดเรื่องพิธีกรรมกับคุณค่าต่อชุมชน โดยใช้แนวคิดทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) ซึ่งกล่าวถึงวัฒนธรรมสนองความต้องการจำเป็นของปัจเจกบุคคล Durkheim (1960) บอกว่าวัฒนธรรมเติบโตมาจากความต้องการจำเป็น 3 ประเภทของมนุษย์ คือ *ความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐาน* ความต้องการด้านสังคมและความต้องการทางด้านจิตใจ ความต้องการเบื้องต้นคือความต้องการจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับการดิ้นรนเพื่อมีชีวิตอยู่ เช่น ต้องการอาหารหรือที่อยู่อาศัย *ส่วนความต้องการขั้นที่ 2* จะเกี่ยวข้องกับเรื่องความร่วมมือกันทางสังคมเป็นความผูกพันกับชุมชน เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐาน และทำให้ร่างกายได้รับการตอบสนองความต้องการจำเป็นเบื้องต้นได้ เช่น การแบ่งงานกันทำ การแจกจ่ายอาหาร การป้องกันภัย การผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ และการควบคุมทางสังคม *ความต้องการขั้นที่ 3* คือ ความต้องการจำเป็นของมนุษย์เพื่อความมั่นคงทางด้านจิตใจ เช่น ต้องการความมั่นคงทางใจ ความกลมกลืนกันทางสังคมและเป้าหมายของชีวิต ระบบสังคมที่สนองความต้องการเหล่านี้ ได้แก่ ความรู้ กฎหมาย ศาสนา พิธีกรรม นิยายปรัมปรา ศิลปะ และเวทมนต์คาถา โดยทั่วไปเวทมนต์คาถาทำหน้าที่ที่ทำให้คนรู้สึกอบอุ่นใจ เพราะงานบางอย่างที่มนุษย์ทำค่อนข้างยากลำบาก และมนุษย์ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดผลอย่างไรบ้าง ทำให้เกิดความไม่มั่นใจ จึงต้องพึ่งเวทมนต์คาถาให้ช่วยเพื่อทำให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น ส่วนนิยายปรัมปรามักให้อำนาจชนชั้นปกครองและให้ค่านิยมทางสังคม Durkheim (1960) กล่าวว่า วัฒนธรรมทุกด้านมีหน้าที่ที่ต้องทำคือการตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้ง 3 อย่างดังกล่าวมาแล้ว และยังกล่าวถึงเสถียรภาพทางสังคมที่เกิดจากสมาชิกของสังคม เรียนรู้ประเพณีเพื่อดำรงความอยู่รอดของตนเองและกลุ่ม อีกทั้งดำรงจริยธรรมและความภักดีเพื่อนำไปสู่การบูรณาการสังคม การติดต่อสัมพันธ์กันและกันส่งผลต่อการมีค่านิยมร่วมกัน มีความเชื่อร่วมกัน ทำให้การละเมิดในสังคมมีน้อยทำให้สังคมอยู่รอดได้

แนวคิดบทบาทหน้าที่และคุณค่าด้านคติชน กุหลาบ มัลลิกะมาส (2537) อธิบายว่า คติชนวิทยามีประโยชน์ต่อวิถีชีวิตและสังคมหลายอย่าง คติชนวิทยาไม่ใช่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคมเท่านั้น ถ้าเราวิเคราะห์ตามคำกล่าวนี้ด้วยแนวคิดใหม่ว่าวัฒนธรรมไม่ใช่เพียงแต่เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่จะสืบทอดไปในสังคมเท่านั้น แต่มนุษย์ยังเป็นผู้ผลิตสร้างคติชนวิทยาและวัฒนธรรมให้

สอดคล้องกับวิถีชีวิตเพื่อให้คณาจารย์มีประโยชน์ต่อสังคม ทำให้เราประจักษ์ว่าคณาจารย์มีหน้าที่คุณค่า บทบาทและอิทธิพลต่อชีวิตและสังคมมนุษย์เป็นคณาจารย์ที่กำกับวิถีทางของการดำเนินชีวิต

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัยคือชุมชนบ้านกู่ ตำบลกู่ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เป็นผู้ที่มีความรู้หรือมีข้อมูลในเรื่องที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาดีที่สุดหรือมีความเกี่ยวข้องมากที่สุดโดยกำหนดตัวผู้ตอบบางคนแบบเจาะจงเอาไว้ล่วงหน้า ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำพิธีกรรม ผู้นำด้านวัฒนธรรม และประชาชนในพื้นที่เป้าหมายที่มีข้อมูล จำนวน 20 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant interview) การสนทนากลุ่มย่อย และการสังเกต เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 3 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้นำพิธีกรรมและผู้นำวัฒนธรรม 2) แนวทางการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ประเด็นการสนทนากลุ่มย่อยเป็นการพูดคุยถึงองค์ประกอบของการสู่ขวัญ ขั้นตอนการสู่ขวัญ คำสู่ขวัญและคุณค่าของพิธีสู่ขวัญ กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับพิธีสู่ขวัญ 3) แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) ในพิธีกรรมสู่ขวัญ รวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2561 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินไปพร้อมกับการดำเนินการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อความถูกต้องของข้อมูลและตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยเป็นแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาพิธีกรรมสู่ขวัญของกลุ่มชาติพันธุ์กู่ในจังหวัดศรีสะเกษ

ผลการวิจัยพบว่า ชาวภูยกู่มีวัฒนธรรมโดดเด่น อยู่ 4 ด้าน ได้แก่ ค่านิยมการพึ่งพาตนเอง ขยันหมั่นเพียร ไม่เป็นภาระของคนอื่น การเชื่อผู้นำและผู้อาวุโส ศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ชาวภูยกู่เชื่อว่าผีบรรพบุรุษเหล่านั้นยังคงสถิตวนเวียนอยู่ใกล้ ๆ ลูกหลานไม่ทอดทิ้งไปไหนจะคอยดูแลปกป้องรักษาอำนาจโชค อำนาจความปลอดภัยให้ลูกหลาน การบูชาผีบรรพบุรุษจึงเป็นการแสดงความกตัญญูทักเตือนตัวเอง ชาวภูยกู่เน้นถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือผีบรรพบุรุษซึ่งได้รับสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านตั้งแต่เกิดจนตาย การนับถือผีเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชาวภูยกู่ การประกอบพิธีกรรมทุกอย่างจึงต้องมีการบูชาบอกกล่าวและเซ่นสรวงผีบรรพบุรุษ ชาวบ้านเชื่อว่าผีบรรพบุรุษและผีปู่ตาจะปกป้องรักษาให้คนในครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และเป็นกำลังใจในการประกอบงานชีวิตประจำวันต่อไป การไปทำบุญที่วัดของชาวภูยกู่ นอกจากพิธีทางพระพุทธศาสนาแล้ว ชาวภูยกู่จะ

ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้วให้มารับส่วนบุญด้วย การทำบุญอุทิศให้แก่ผีบรรพบุรุษของชาวภูยกว๋ายที่สำคัญ คือ การทำบุญสาก (สารทภูยกว๋าย) หรือการทำบุญในวันเพ็ญเดือนสิบ ชาวบ้านจะนำข้าวต้มอาหารคาวหวานเพื่อเซ่นผีปู่ย่าตายายที่บริเวณลานบ้านของตน และไปรวมกันที่บ้านของโคตรใหญ่ การเซ่นไหว้ผีจะกระทำที่พื้นดินอย่างง่าย ๆ ผู้เซ่นผีส่วนใหญ่จะเป็นแม่บ้านจะนำอาหารคาวหวาน หมาก พลุ บุหรี่ และเหล้าไปวางรวม ๆ กันจุดธูปเทียนแล้วกล่าวเชิญผีบรรพบุรุษและญาติ ๆ ผู้ล่วงลับทุกคนให้มากินให้อิ่มหนำสำราญ เหล้าจะเทลงพื้นดินในขณะที่กล่าวเรียกและจะเว้นช่วงเวลาให้ผีมากินประมาณ 2-3 นาที แล้วเทน้ำดื่มลงพื้นดินเพื่อให้ผีดื่มน้ำเป็นอันเสร็จพิธี

ความเชื่อในผีบรรพบุรุษของชาวภูยกว๋าย ก่อเกิดพิธีกรรมสำคัญหลายประการ เช่น พิธีแก้ลมอ (รำผีฟ้า) พิธีเซ่นผีบรรพบุรุษ และพิธีสู่ขวัญ การสู่ขวัญของชาวภูยกว๋ายบ้านกู่เกิดจากความเชื่อเรื่องจิต วิญญาณ หรือเรื่องขวัญที่มีอยู่ประจำในร่างกายคน การสู่ขวัญทำกันแทบทุกโอกาสทั้งในมูลเหตุแห่งความดีและไม่ดี การสู่ขวัญของชาวภูยกว๋ายเป็นการเรียกขวัญให้มาอยู่กับคนและเชิญผีบรรพบุรุษมาคุ้มครองรักษา ลูกหลาน สามารถจำแนกได้ 3 ประเภท ตามลักษณะและโอกาสที่ใช้ในการประกอบพิธี คือ 1. การสู่ขวัญในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต 2. การสู่ขวัญในพิธีเช่นสรวง และ 3. การสู่ขวัญสำหรับผู้ป่วย

การสู่ขวัญในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต เป็นการสู่ขวัญที่กระทำเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหรือมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นในชีวิต การสู่ขวัญจัดทำขึ้นเพื่อปลอบขวัญ และเชิญให้ผีบรรพบุรุษให้มาคุ้มครอง ซึ่งมี 6 ลักษณะ ได้แก่ การสู่ขวัญเด็กแรกเกิด, การสู่ขวัญนาคน, การสู่ขวัญพระภิกษุและสามเณร, การสู่ขวัญพิธีแต่งงาน, การสู่ขวัญพระพุทธรูปในพิธีศพ และการสู่ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคล

- พิธีสู่ขวัญเด็กของชาวภูยกว๋าย จะประกอบพิธีที่บ้านของเด็กที่มีหมอขวัญเป็นผู้ประกอบพิธี จะจัดขึ้นหลังจากเด็กเกิดได้ 7 วันไปแล้ว หมอขวัญจะเป็นผู้กำหนดวันและเวลา โดยมีจุดมุ่งหมายในการประกอบพิธีกรรมเพื่อบอกกล่าวแก่วิญญาณบรรพบุรุษให้รับทราบ และเรียกขวัญเด็กที่เกิดมาใหม่ให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ห่างจากโรคภัยและถือโอกาสในการตั้งชื่อเด็กด้วย ขั้นตอนการสู่ขวัญ เมื่อพร้อมแล้ว ผู้เป็นพ่อแม่และญาติ ๆ นำขันเครื่องประกอบพิธีมอบให้หมอขวัญ หลังจากนั้นหมอขวัญจะกล่าวอวยพรทำนองว่า ให้มีความสุขความเจริญสุขภาพแข็งแรงห่างจากโรคภัยไข้เจ็บ ให้บรรพบุรุษปกป้องรักษาและมีความร่ำรวย เมื่อกล่าวจบหมอขวัญจะเอาด้ายสายสิญจน์ผูกข้อมือให้พ่อแม่เด็กตลอดจนญาติ ๆ และนำด้ายสายสิญจน์ที่เหลือไปผูกข้อมือเด็ก

- พิธีสู่ขวัญนาคนของชาวภูยกว๋าย จะจัดขึ้นที่บ้านนาคนหรือที่วัดแล้วแต่สะดวก ก่อนพิธีอุปสมบท 1 วันโดยจุดมุ่งหมายของการประกอบพิธีเพื่อบอกกล่าวแก่ผีบรรพบุรุษให้อนุโมทนาบุญ แสดงยินดีกับนาคนที่กำลังจะบวชเป็นพระ และอวยพรให้บรรลุตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา

- พิธีสู่ขวัญพระภิกษุสงฆ์และสามเณรของชาวภูยกว๋าย จะจัดขึ้นในโอกาสที่พระภิกษุหรือสามเณรในวัดได้รับการเลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนสมณศักดิ์ให้สูงขึ้นหรือสำเร็จการศึกษา จัดพิธีโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความยินดีกับพระภิกษุสงฆ์และบอกกล่าวผีบรรพบุรุษให้รับทราบและอนุโมทนา พิธีนี้ชาวภูยกว๋าย

จะร่วมกันจัดขึ้นในวันหรือโอกาสที่ชาวบ้านมาร่วมกันมีวัดมากๆ เช่น เทศกาลสงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น ซึ่งมักเป็นช่วงกลางวันหลังจากพระภิกษุฉันภัตตาหารเพลเสร็จ

- การสู่ขวัญในการแต่งงาน จะจัดขึ้นที่บริเวณบ้านฝ่ายหญิง โดยมีหมอขวัญเป็นผู้ประกอบพิธี และมีเพื่อนบ้านญาติมิตรมาร่วมพิธี โดยมีจุดมุ่งหมายของเพื่อบอกกล่าวแก่ผีบรรพบุรุษและแสดงความยินดีกับคู่บ่าวสาว และเป็นการแสดงออกให้ชุมชนรับรู้ถึงการยอมรับเป็นสามี – ภรรยา ตามประเพณี วันเวลาในการจัดพิธีมักจะเป็นช่วงสายของวันที่ทำพิธีแต่งงาน

- พิธีสู่ขวัญพระพุทธรูปของชาวกูย จะจัดภายหลังจากการประกอบพิธีเผาศพ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อร่วมส่งวิญญาณของผู้ตายและประกอบพิธีถวายพระพุทธรูปให้กับวัดเพื่อความเป็นสิริมงคล หลังจากในบ้านมีสิ่งที่ไม่เป็นมงคลคือมีคนตายในบ้าน และจะจัดขึ้นที่บริเวณบ้านของคนตายในช่วงเย็นภายหลังจากเก็บกระดูกคนตายแล้ว พิธีสู่ขวัญพระพุทธรูปของชาวกูยบางครั้งจะจัดในพิธีหล่อพระพุทธรูปหรือพิธีเบิกเนตร ปัจจุบันไม่ค่อยนิยมทำแล้ว

- การสู่ขวัญเนื่องในโอกาสเป็นสิริมงคล เช่น กลับจากเกณฑ์ทหาร พระสึกใหม่ หรือสมาชิกในครัวเรือนเดินทางกลับมาถึงบ้านหรือจะเดินทางไกล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อบอกกล่าวให้ผีบรรพบุรุษรับทราบ ปกป้องรักษาลูกหลาน และนำสิ่งที่เป็นมงคลให้กับชีวิตหลังจากผ่านการเปลี่ยนแปลงของชีวิต

การสู่ขวัญในพิธีเช่นสงกรานต์ ได้แก่ สู่ขวัญข้าวเปลือกและสู่ขวัญขึ้นบ้านใหม่

- การสู่ขวัญข้าวเปลือกของชาวกูยบ้านกูย จะจัดขึ้นที่บริเวณปราสาทปรางค์กูยในเดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ ปัจจุบันเรียกว่าประเพณีบุญเบิกฟ้า โดยมีหมอขวัญเป็นผู้ประกอบพิธีและมีชาวบ้านร่วมพิธี โดยมีจุดมุ่งหมายของการประกอบพิธีกรรม เพื่อบอกกล่าวผีบรรพบุรุษและขอขมาแม่โพสพ และขอพรให้กับข้าวที่เก็บเกี่ยวให้ได้ราคาดี เมื่อกกล่าวสู่ขวัญจบแล้วหมอขวัญจะนำด้ายสายสิญจน์ไปผูกตามธงที่ปักล้อมรอบ หลังจากนั้นชาวบ้านจะนำด้ายสายสิญจน์ไปผูกบ้าง จากนั้นก็จะนำหาบที่ใส่ข้าวเปลือกไปไว้ในยุ้งข้าวเพื่อเป็นขวัญให้ข้าวในยุ้งเพื่อให้ข้าวมีมากขึ้น ส่วนข้าวเปลือกที่ก่อไว้เป็นเจดีย์จะถวายวัด ทางวัดจะนำไปเก็บไว้เป็นของวัดไว้ใช้งานบุญประเพณีต่อไป

- การสู่ขวัญขึ้นบ้านใหม่ของชาวกูย จะจัดขึ้นที่บริเวณบ้านที่สร้างใหม่ หรือเมื่อย้ายเข้ามาสู่บ้านหลังใหม่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อบอกกล่าวผีบรรพบุรุษให้รับทราบและคอยดูแลรักษาลูกหลานสร้างความมั่นใจและความเป็นมงคลในการเข้ามาอยู่อาศัยที่บ้านหลังใหม่ ชาวกูยเชื่อว่าไม้และสถานที่ที่ปลูกสร้างบ้านมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผีป่วนตายายรักษาอยู่ การเข้าไปอยู่ใหม่จึงต้องทำพิธีขออนุญาตก่อนเพื่อความสบายใจ

การสู่ขวัญสำหรับผู้ป่วย มี 2 ลักษณะ ได้แก่ การสู่ขวัญเพื่อสะเดาะเคราะห์ และพิธีส่อนขวัญ (พิธีเรียกขวัญ)

- การสู่ขวัญสะเดาะเคราะห์ เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสร้างกำลังใจและเรียกขวัญผู้ป่วยให้กลับเข้ามาอยู่ในร่างกายเหมือนเดิม เมื่อคนในครอบครัวเกิดการเจ็บป่วยขึ้นชาวกูยเชื่อว่าอาจเกิดจากการทำของผีบรรพบุรุษและผีป่วนตา ดังนั้น ก่อนจะจัดพิธีสะเดาะเคราะห์ จะต้องมีการทำพิธีเสีงทายเพื่อหาสาเหตุ

ของความเจ็บโดยเฉพาะ ในกรณีอาการเจ็บป่วยที่แพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถวิเคราะห์หาสมมติฐานของโรคได้ ชาวภูยจะทำพิธีเสี่ยงทายเพื่อหาสาเหตุว่าเกิดจากอำนาจลึกลับ เช่น ผีป่า ผีอารักษ์ ผีเจ้าที่ ผีบรรพบุรุษ หรือผีมอ ผีออ มากกระทำให้เกิดการเจ็บป่วยหรือไม่ เมื่อรู้สาเหตุแล้วก็ป็นหน้าที่ของคนทรง (ล่าส่ง) ซึ่งเป็นผู้ลือกับวิญญาณลึกลับนั้นว่าต้องการอะไร ทำไมจึงต้องมาทำให้เกิดเจ็บป่วย และจะให้ทำอย่างไรคนป่วยจึงจะหาย เมื่อทราบวิธีการแก้ไขแล้ว ญาติของคนป่วยก็จะจัดการประกอบพิธีให้ดังที่ต้องการต่อไป

การสู่ขวัญสะเดาะเคราะห์ของชาวภูย มีจุดมุ่งหมายเพื่อปัดเป่าทุกข์ร้าย หรือสิ่งอวมงคลที่เกิดกับผู้ป่วยให้หมดไป โดยส่วนใหญ่ชาวภูยจะจัดพิธีสะเดาะเคราะห์ขึ้นในวันเสาร์ เพราะถือว่าเป็นวันที่แข็งแรง ผีหรือวิญญาณชั่วร้ายจะอ่อนกำลังลง ทำให้ปราบผีหรือวิญญาณร้ายได้ดีกว่าวันอื่น หากมีความจำเป็นที่จะต้องจัดพิธีอย่างเร่งด่วนก็จะทำได้ทันที ยกเว้นวันอังคารและวันพุธ เพราะชาวภูยเชื่อว่าวันอังคารเป็นวันที่ผีมอมีอำนาจแรงมาก ส่วนวันพุธเป็นวันที่ชาวภูยประกอบพิธีกรรมสำคัญโดยเฉพาะ เช่น เลี้ยงผีประจำหมู่บ้าน ผีปู่ตาประจำตระกูล และผีอื่น ๆ ที่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพของกลุ่มชน เมื่อพิธีสะเดาะเคราะห์เสร็จสิ้นแล้วก็ป็นพิธีเรียกขวัญ ครุบา(หมอลู่ขวัญ) จะให้ผู้ป่วยหันหน้ากลับไปด้านทิศตะวันออก วางเครื่องพิธีลงบนกระบุงไว้เบื้องหน้า กล่าวคำเรียกขวัญ อัญเชิญขวัญให้เข้ามาอยู่กับตัว หลังกล่าวคำสู่ขวัญสิ้นสุดลง ครุบายังจะนำไข่ไก่ที่ต้มสุกแล้วนำมาคสิ่งไปตามลำตัวของผู้ป่วย จากหัวจรดเท้า 3 ครั้ง แล้วชดข้าวสาร 3 ครั้ง ปอกเปลือกไข่เพื่อที่จะได้ทำนายว่าผู้ป่วยจะหายเป็นปกติ หรือยังมีอะไรอยู่ในร่างกายอีก หลังจากนั้นบรรดาญาติและเพื่อนบ้านก็จะเข้ามาผูกข้อต่อแขนเป็นอันเสร็จพิธี ทั้ง 2 ขั้นตอน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาคุณค่าของพิธีกรรมสู่ขวัญของกลุ่มชาติพันธุ์ภูยจังหวัดศรีสะเกษ

ผลการวิจัยพบว่า การสู่ขวัญของชาวภูยบ้านกู่เกิดจากความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณหรือเรื่องขวัญที่มีอยู่ประจำในร่างกายคน การสู่ขวัญทำกันแทบทุกโอกาสทั้งในมูลเหตุแห่งความดีและไม่ดี เป็นได้ทั้งการแสดงความชื่นชมยินดี นอกจากการบอกกล่าวผีบรรพบุรุษและผีปู่ตารับรู้และช่วยปกปักรักษาอำนาจโชคลให้ลูกหลานแล้ว ยังช่วยให้เกิดสิริมงคลต่อผู้ที่เข้าร่วมพิธี และเชื่อกันว่าพิธีนี้เป็นการต่อชีวิตคนให้มีอายุยืนยาว สะเดาะเคราะห์ให้พ้นจากโชคร้าย เพื่อรับโชคลาก และจะมีความสุขความเจริญ และเป็นการปลอบใจให้เจ้าของขวัญจากญาติมิตรและบุคคลในชุมชน ชุมชนบ้านกู่เป็นชุมชนเกษตรกรรมที่มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตอยู่มาก และพิธีกรรมเหล่านั้นมีลักษณะเป็นพิธีกรรมชุมชน เพราะพิธีกรรมเป็นสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คณะ เป็นที่รวมของสมาชิกในชุมชน เป็นสิ่งที่ใช้บอกเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงวิถีคิดของชุมชน เป็นความชาญฉลาดของคนในชุมชน

ชาวภูยบ้านกู่ นับถือศาสนาพุทธและมีความเชื่อเรื่องผีผสมผสานกันอย่างลงตัว เพราะล้วนมีผลต่อจิตใจและการดำเนินชีวิตของผู้คน ชาวบ้านนับถือศาสนาพุทธมากเช่นไรก็นับถือผีไม่น้อยไปกว่า

กัน จึงส่งผลให้ความเชื่อเรื่องผียังคงดำรงอยู่ในชุมชน ชาวภูย นับถือผีบรรพบุรุษประจำตระกูลและนับถือผีปู่ตาประจำหมู่บ้าน ความเชื่อนี้ยังคงดำรงอยู่ในวิถีชีวิตของชาวบ้าน เห็นได้จากทุกสายตระกูลจะมีหิ้งผีบรรพบุรุษที่ต้องมีการกราบไหว้อยู่เสมอ ในวันพระ งานแต่งงาน การคลอดลูกและพิธีกรรมต่าง ๆ ต้องมีการบอกกล่าวผีบรรพบุรุษ ชาวภูย นำความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษผสมผสานเข้ากับประเพณีสำคัญต่าง ๆ จึงทำให้ความเชื่อนี้ยังคงดำรงอยู่ได้ ความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษมีบทบาทในการให้การศึกษาอบรมระเบียบพฤติกรรมแบบแผนและรักษามาตรฐานทางสังคมและท้องถิ่น และยังเป็นการสร้างข้อห้ามให้คนในชุมชนต้องประพฤติปฏิบัติตาม เป็นตัวควบคุมการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี ความเชื่อเกี่ยวกับผีปู่ตาและผีบรรพบุรุษมีคุณค่าด้านกระชับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว คุณค่าด้านการศึกษาเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม แม้ว่าปัจจุบันสถานการณ์ทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป แต่คนในชุมชนยังคงมีการแสดงออกถึงคุณค่าต่าง ๆ ผ่านพิธีกรรมความเชื่ออันเป็นอำนาจและพลังสำคัญที่มีอิทธิพลเพื่อเป็นแกนยึดโยงชาวภูยบ้านกู่เข้าไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืนและสันติสุข

พิธีกรรมสู่ขวัญของชาวภูย เป็นผลรวมทางด้านความคิดของชุมชน ซึ่งมีการเรียนรู้เพื่อกระทำให้ถูกต้องตามที่ชาวบ้านร่วมกันกำหนดขึ้น มีการปรับเปลี่ยนได้ตามยุคตามสมัย คุณค่าของพิธีกรรมสู่ขวัญของชาวภูยบ้านกู่คือคุณค่าในเชิงการเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายแห่งความดีงามที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับคนและชุมชน โดยองค์ประกอบของพิธีกรรมอันได้แก่ ผู้นำพิธี ผู้ร่วมพิธีกรรม วัสดุสิ่งของหรือเครื่องสังเวย เนื้อหาในบทสู่ขวัญ เวลาและสถานที่ ล้วนแล้วแต่เป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายแห่งความดีความงาม พิธีกรรมสู่ขวัญของชาวภูยบ้านกู่ล้วนมีคุณค่าต่อบุคคลและชุมชนโดยรวม คุณค่าร่วมที่พบจากการวิเคราะห์พิธีกรรมสู่ขวัญในชุมชนชาวภูย ทั้งหมดมีคุณค่าที่เกิดต่อบุคคล อันได้แก่ ความเชื่อและความศรัทธา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อเรื่องขวัญที่มีอยู่ประจำองค์กายของบุคคล และความเชื่อความศรัทธาเรื่องอื่น ๆ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องคุณพระรัตนตรัย ความเชื่อเรื่องบุญกรรม และความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม การให้กำลังใจหรือการบำรุงขวัญเพื่อให้เกิดความสบายใจ เห็นคุณค่าของคน สัตว์ และสิ่งของที่มีบุญคุณกับตนและชุมชน เกิดความกตัญญูกตเวทิตา ความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความโอบอ้อมอารี เป็นพลังในการขับเคลื่อนชุมชนต่อไป

พิธีกรรมสู่ขวัญของชาวภูยบ้านกู่ มีส่วนช่วยสร้างสำนึกร่วมในประวัติศาสตร์ของชุมชน อีกทั้งมีส่วนช่วยขัดเกลาสังคมตามคตินิยมชุมชน ด้วยความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ความรู้สึกผูกพันกับชุมชน ความเชื่อมโยงทางสังคมเป็นสิ่งที่แสดงถึงความผูกพันต่อชุมชน ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์กับเครือญาติ เพื่อนบ้าน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ความเชื่อมโยงดังกล่าวมีอิทธิพลสูงต่อความผูกพัน ผู้ที่มีความเชื่อมโยงทางสังคมในระดับสูงจะมีความผูกพันต่อชุมชนในระดับสูงด้วยเช่นกัน ลักษณะความเชื่อมโยงอาจเกิดจากสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านหรือญาติ และเข้าร่วมในกิจกรรมกับกลุ่มใดเป็นพิเศษจนเกิดความผูกพันต่อกลุ่ม และส่งผลต่อความผูกพันกับชุมชนด้วย คนที่อาศัยในชุมชนที่มีความรู้สึกต่อกลุ่มในทางบวกจะประเมินชุมชนในทางบวกมากกว่าคนที่มีความรู้สึกต่อกลุ่มในทางลบ

อีกทั้งความเชื่อมโยงทางสังคมยังสัมพันธ์กับความเป็นปึกแผ่นของชุมชนในทางบวกคือถ้าคนในชุมชนมีความเชื่อมโยงทางสังคมมากและมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากจะทำให้ชุมชนมีความมั่นคงตามไปด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ชาวภูยกุ้ยบ้านกู่ มีความศรัทธาในศาสนาพุทธและนับถือผีบรรพบุรุษและผีปู่ตา จึงมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีอยู่มากมาย ด้วยชาวภูยกุ้ยมีความเชื่อว่าผีเหล่านี้สามารถปกป้องคุ้มครองให้ตนและสมาชิกในครอบครัวอยู่ด้วยความสุขสวัสดิ์ เจริญรุ่งเรือง แคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่าง ๆ จำเป็นต้องมีการเซ่นสรวงด้วยเครื่องบูชาต่าง ๆ ซึ่งที่จริงแล้วตามจักรวาลวิทยาของชาวภูยกุ้ยนั้น “ผี” ที่อยู่ในบ้านเรือนก็คือ บรรพบุรุษของครอบครัว การเซ่นสรวงบวงไหว้วก็เป็นการทำบุญให้กับญาติบรรพบุรุษ เช่นเดียวกับกลุ่มคนไทยที่จะใส่บาตรกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญให้กับบรรพบุรุษ การเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษทำให้ผู้คนกลุ่มอื่นเข้าใจว่าชาวภูยกุ้ยเป็นกลุ่มคนที่ล้าหลัง งามาย หากแต่อันที่จริงแล้วเป็นกุศโลบายของชาวภูยกุ้ยที่สอนให้รู้จักการสมาคารวะ เคารพญาติผู้ใหญ่ เป็นปรัชญาที่แฝงไว้ด้วยการอ่อนน้อมถ่อมตน จะทำอะไรก็ต้องนึกถึงคนอื่นด้วย ดังเช่น พิธีทำบุญเบิกฟ้าเดือน 3 จะกระทำเมื่อเก็บเกี่ยวข้าวจากนาเสร็จ ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการทำบุญให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว การได้รวมกินข้าวใหม่กับลูกหลาน และเป็นการขอบคุณสิ่งเหนือธรรมชาติที่ปกป้องรักษาให้ข้าวในนาได้ผลผลิตงอกงามซึ่งเป็นสิ่งที่ดีงาม พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนับถือผีบรรพบุรุษนี้เป็นการบ่งบอกอัตลักษณ์เฉพาะของชาวภูยกุ้ย หากแต่บุคคลภายนอกวัฒนธรรมภูยกุ้ยไม่เข้าใจ ซ้ำร้ายกลับไปตีตราว่าเป็นความงมงาย สร้างคำถามให้กับชาวภูยกุ้ยสมัยใหม่ว่าควรประพฤติตัวเป็นคนทันสมัยด้วยการเชื่อวิทยาศาสตร์ หรือควรกลายเป็นคนงมงายตามที่สังคมมองแต่ยังคงเคารพบรรพบุรุษ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะชาวภูยกุ้ยบ้านกู่ ต้องการรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นชาวภูยกุ้ย สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) Durkheim (1960) กล่าวถึงเสถียรภาพทางสังคมที่เกิดจากสมาชิกของสังคม เรียนรู้ประเพณีเพื่อดำรงความอยู่รอดของตนเองและกลุ่ม อีกทั้งดำรงจริยธรรมและความรักดีเพื่อนำไปสู่การบูรณาการสังคม การติดต่อสัมพันธ์กันและกันส่งผลต่อการมีค่านิยมร่วมกัน มีความเชื่อร่วมกัน ทำให้การละเมิดในสังคมมีน้อยทำให้สังคมอยู่รอดได้

นอกจากนี้ ชีวิตของชาวภูยกุ้ยบ้านกู่ ยังมีความสัมพันธ์กับเรื่องของขวัญอยู่ตลอดเวลา การลู่อขวัญมีความผูกพันคนเกือบทุกเหตุการณ์ในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการเกิด แก่ เจ็บ และตาย มีความทุกข์หรือมีความสุข การลู่อขวัญมีบทบาทสำคัญต่อชาวภูยกุ้ยทั้งสิ้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการลู่อขวัญมีผลต่อจิตใจของมนุษย์ ทำให้เกิดความอบอุ่น และมีกำลังใจในการดำรงชีวิต สอดคล้องกับผลการศึกษาด้านมานุษยวิทยาของ ประมวล ดิศจินสัน (2521) ที่พบว่าความสำคัญของการลู่อขวัญในท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีหลายประการ เช่น ทำให้เกิดความอบอุ่นใจ แสดงถึงความเอื้ออาทรของเพื่อนมนุษย์ ทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่น มีความสามัคคี และเป็นการส่งเสริมสุขภาพจิตวิธีหนึ่ง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า เมื่อชาวภูยกุ้ยอพยพมาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก้อน ย่อมมีสำนึกในรากเหง้าชาติพันธุ์หรือรวมชะตากรรมเดียวกัน มีการปรับตัวในพื้นที่แห่งใหม่ด้วยกระบวนการ

สร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคม ด้วยโลกทัศน์ดั้งเดิมและโลกทัศน์ทางพุทธศาสนา และมีพิธีกรรมเป็นตัวเชื่อมให้กลุ่มคนดังกล่าวได้มาเข้าร่วมเพื่อผลิตซ้ำสำนึกของความเป็นคนภูย สื่อความหมายถึงความเป็นคนที่มีรากเหง้า มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยึดเหนี่ยว การที่ชาวภูยได้ร่วมพิธีกรรมที่สำคัญย่อมมีการติดต่อสัมพันธ์กันโดยเฉพาะความเป็นเครือญาติชาติพันธุ์ ก่อเกิดพื้นที่ทางสังคมร่วมกันและมีการสร้างเครือข่ายช่วยเหลือเกื้อกูล จึงมีความจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ทั้งที่เป็นพื้นที่ทางกายภาพและปูชนียสถานศักดิ์สิทธิ์ การที่ชาวภูยบ้านภู ได้มาร่วมพิธีกรรมสู่ขวัญอันเป็นพิธีกรรมชุมชนได้ต่อกย้ำถึงความเป็นกลุ่มก้อน และเป็นการสร้างพื้นที่ทางสังคมเพื่อดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ สอดคล้องกับ กาญจนา แก้วเทพ (2544) กล่าวว่า “พื้นที่ทางสังคม” หรือ “พื้นที่พิเศษ” หากมีปฏิบัติการทางสังคมเกิดขึ้นในบริเวณดังกล่าว เป็นการมองพื้นที่ในฐานะที่ถูกสร้างขึ้นในความสัมพันธ์กับสังคม เพื่อใช้ต่อรองเพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคม อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ชายขอบ ซึ่งได้ถูกเลือกสรรเพื่อผลิตซ้ำ สร้างใหม่ อย่างหลากหลายในฐานะยุทธวิธีของการต่อรอง ตอบโต้เพื่อสร้างพื้นที่ให้กับตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์

ชาวภูย นำความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษผสมผสานเข้ากับพิธีกรรมสำคัญต่าง ๆ จึงทำให้ความเชื่อนี้ยังดำรงอยู่ได้ ความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษผ่านพิธีกรรมจึงมีบทบาทในการให้การศึกษาอบรมระเบียบพฤติกรรมแบบแผนและรักษามาตรฐานทางสังคมและท้องถิ่น และยังเป็นการสร้างข้อห้ามให้คนในชุมชนต้องประพฤติปฏิบัติตาม เป็นตัวควบคุมการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540) ที่กล่าวว่า คุณค่าของพิธีกรรม มีอำนาจโน้มน้าวให้คนที่มีส่วนร่วมในพิธีกรรม รับเอาคุณค่า และแบบอย่างพฤติกรรม ที่ต้องการเน้นเข้าไว้ในตัว เป็นการต่อกย้ำความเชื่อ กรอบศีลธรรมจรรยาของกลุ่มชน แนวปฏิบัติและความคาดหวัง โดยไม่ต้องใช้การจำแนกแจกแจงเหตุผล แต่ใช้ศรัทธา ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมเป็นการสร้างกระแสความเชื่อและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และสอดคล้องกับแนวคิดบทบาทและคุณค่าของพิธีกรรมตามกรอบแนวคิดด้านคติชนวิทยา ดังที่ กุหลาบ มัลลิกะมาส (2537) ซึ่งกล่าวว่า คติชนวิทยามีประโยชน์ต่อวิถีชีวิตและสังคมหลายอย่าง คติชนวิทยาไม่ใช่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคมเท่านั้น หากวิเคราะห์ตามคำกล่าวนี้ด้วยแนวคิดใหม่ว่าวัฒนธรรมไม่ใช่เพียงแต่เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่จะสืบทอดไปในสังคมเท่านั้น แต่มนุษย์ยังเป็นผู้ผลิตสร้างคติชนวิทยาและวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตเพื่อให้คติชนวิทยามีประโยชน์ต่อสังคม ทำให้ประจักษ์ว่าคติชนวิทยามีหน้าที่ คุณค่า บทบาทและอิทธิพลต่อชีวิต และสังคมมนุษย์เป็นคติชนที่กำกับวิถีทางของการดำเนินชีวิต

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับการสู่ขวัญของชาวภูยบ้านภู ตำบลภู อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ ดังนี้ ชาวภูยบ้านภู นับถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือผีบรรพบุรุษและผีปู่ตา ซึ่งได้รับสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย กล่าวได้ว่า การ

นับถือผีเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวภูยกว๋านกู่ ความเชื่อนี้ยังคงดำรงอยู่ในวิถีชีวิตของชาวบ้าน เห็นได้จากทุกสายตระกูล จะมีหิ้งผีบรรพบุรุษที่ต้องมีการกราบไหว้อยู่เสมอ ในวันพระ งานแต่งงาน การคลอดลูกและพิธีกรรมต่าง ๆ ต้องมีการบอกกล่าวผีบรรพบุรุษ โดยเชื่อว่าผีบรรพบุรุษ ผีปู่ตาและผีเจ้าที่เจ้าทางทั้งหลายจะปกป้องรักษาให้คนในครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากโรคภัยไข้เจ็บและอำนวยความสะดวกให้พวกเขาดำเนินชีวิตอย่างราบรื่น ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เมื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว ชาวภูยกว๋านกู่ จะนำข้าวต้มอาหารคาวหวานเพื่อเซ่นผีปู่ตาตายายอีกด้วย ความเชื่อในผีบรรพบุรุษของชาวภูยกว๋าน ก่อเกิดพิธีกรรมสำคัญหลายประการ เช่น พิธีสู่วัณญ์ พิธีแก้ลมอ (รำผีฟ้า) เป็นต้น การสู่วัณญ์ของชาวภูยกว๋าน สามารถจำแนกได้ 3 ประเภท ตามลักษณะและโอกาสที่ใช้ในการประกอบพิธี คือ 1. การสู่วัณญ์ในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต 2. การสู่วัณญ์ในพิธีเช่นสรวง และ 3. การสู่วัณญ์สำหรับผู้ป่วย

แม้การสู่วัณญ์ของชาวภูยกว๋านกู่ จะคล้ายกับการสู่วัณญ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น คือเป็นพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณ หรือเรื่องขวัญที่มีอยู่ประจำในร่างกายคน การสู่วัณญ์ทำกันแทบทุกโอกาสทั้งในมุลเหตุแห่งความดีและไม่ดี เป็นได้ทั้งการแสดงความชื่นชมยินดี แต่สิ่งที่ทำให้พิธีสู่วัณญ์ของชาวภูยกว๋านแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นก็คือ นอกจากจะเป็นความเชื่อเรื่องขวัญประจำร่างกายแล้ว ในการสู่วัณญ์ของชาวภูยกว๋านกู่ ยังเกี่ยวข้องกับความเชื่อผีบรรพบุรุษ ในการสู่วัณญ์ของชาวภูยกว๋านกู่ จะมีการบอกกล่าวผีบรรพบุรุษและผีปู่ตาให้รับรู้ ช่วยให้หายจากความเจ็บป่วยและช่วยปกป้องรักษาอำนวยความสะดวกให้ลูกหลานด้วย การมีสุขภาพดีอายุยืนยาวได้นั้นผีบรรพบุรุษสามารถช่วยบันดาลให้ตนได้ การสู่วัณญ์จึงช่วยให้เกิดสิริมงคล เป็นการต่อชีวิตคนให้มีอายุยืนยาว เป็นการเสริมบารมี เพื่อรับโชคลาภร่ำรวย และจะมีความสุขความเจริญ และเป็นการปลอบใจให้เจ้าของขวัญจากญาติมิตรและบุคคลในชุมชน และสิ่งที่พบก็คือแม้การสู่วัณญ์จะเป็นพิธีกรรมภายในตระกูล แต่เนื่องจากชุมชนบ้านกู่เป็นชุมชนปิดทุกครัวเรือนล้วนเป็นญาติกัน พิธีกรรมสู่วัณญ์จึงมีลักษณะเป็นพิธีกรรมในระดับชุมชนด้วย กล่าวคือเมื่อมีการสู่วัณญ์เกิดขึ้น ทุกครัวเรือนก็จะมีส่วนร่วมในพิธีด้วยเสมอ พิธีกรรมสู่วัณญ์จึงเป็นที่รวมของสมาชิกในชุมชน เป็นสิ่งที่ใช้บอกเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงวิถีคิดของชุมชน เป็นความซาบซึ้งของคนในชุมชน

สรุป

จากการศึกษาการสู่วัณญ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ภูยกว๋าน จังหวัดศรีสะเกษ จะเห็นว่าพิธีกรรมสู่วัณญ์ของชาวภูยกว๋าน เป็นการเรียกขวัญให้มาอยู่กับคนและเชิญผีบรรพบุรุษมาคุ้มครองรักษาลูกหลาน เป็นพิธีกรรมที่มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตและชุมชนของชาวภูยกว๋านอย่างยิ่ง ทั้งในด้านเป็นกระจุกเงาสะท้อนวัฒนธรรมทางภาษาและให้ความบันเทิงแก่ชาวชุมชนในโอกาสต่าง ๆ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนและชุมชนโดยรวม ทำให้วัฒนธรรมมีความเข้มแข็งขึ้นจนสามารถดำรงอยู่และสืบทอดมาได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม เพราะพิธีกรรมมีส่วนช่วยควบคุมและรักษาแบบแผนทางสังคมของชุมชน เป็น

เครื่องมือในการขัดเกลาทางสังคม อบรมกล่อมเกลาจิตใจ ให้เข้าใจในบรรทัดฐานของสังคม และมีจิตสำนึกในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ตลอดจนมีบทบาทในการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชุมชนเพื่อความสามัคคี และความเป็นปึกแผ่นของสังคม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัย พบว่าพิธีกรรมสู่ขวัญของชาวกูย มีคุณค่าต่อวิถีชีวิตและชุมชนอย่างยิ่ง ทั้งในด้านสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ให้ความบันเทิงในโอกาสต่าง ๆ มีส่วนช่วยควบคุมและรักษาแบบแผนทางสังคมของชุมชน เป็นเครื่องมือในการขัดเกลาทางสังคม อบรมกล่อมเกลาจิตใจ ให้เข้าใจในบรรทัดฐานของสังคม ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายอนุรักษ์สืบสานพิธีกรรมสู่ขวัญอันจะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบองค์ความรู้ที่สำคัญ คือพิธีกรรมสู่ขวัญของชาวกูยมีคุณค่าต่อชีวิตและชุมชนอย่างยิ่ง สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยเพื่อเปรียบเทียบพิธีสู่ขวัญของกลุ่มชาติพันธุ์กูยและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เพื่อแสวงหาส่วนที่เหมือนกันและต่างกัน อันจะนำไปสู่ความเข้าใจกันและความร่วมมือกันต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2544). *ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรสโปรดักส์.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2537). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคติชนวิทยา เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 8*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชื่น ศรีสวัสดิ์. (2533). *ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของชาวกูย (ส่วย) ในจังหวัดสุรินทร์*. สุรินทร์: คณะวิทยาการจัดการสหวิทยาเขตอีสานใต้.
- จิตร ภูมิศักดิ์. (2544). *ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอมและลักษณะทางสังคมของชนชาติฉบับสมบูรณ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ศยาม.
- ไพฑูริย์ มีกุล. (2545). *การพัฒนาสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรป่าดง*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประมวญ ดิฉินสัน. (2521). *คติชาวบ้านการศึกษาในด้านมานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล.

ศิริพร ณ ถลาง. (2548). *ทฤษฎีจิตวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*.

กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อิศราพร จันทร์ทอง. (2535). *บทบาทหน้าที่ของพิธีแก้มอของชาวกูย บ้านลำโรงท่าบ อำเภอลำโรงท่าบ จังหวัดสุรินทร์* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). *ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Durkheim, E. (1960). *The Division of Labor in Society*. (4th ed.) New York: Free Press.

Seidenfaden, E. (1952). The Kui People of Cambodia and Siam. *Journal of Siam Society*, 39(2), 144–180.

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์: สภาพปัญหา
และแนวทางการพัฒนานักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Professional Internship in Public Administration: Problem and Development
Approach for 4th year student in Nakhon Pathom Rajabhat University

นิภาพรรณ เจนสันติกุล

Nipapan Jensantikul

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University

E-mail: nipajen@kku.ac.th

Received June 21, 2020; Revised July 20, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงานและพี่เลี้ยงในหน่วยงาน ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 9 คน และนักศึกษา จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูล และแบบประเมิน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) หัวหน้าหน่วยงานหรือพี่เลี้ยงให้ความเห็นว่าส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกิดจากนักศึกษาที่มีปัญหาเกี่ยวกับความรู้ด้านระบบงานสารบรรณและทักษะการใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word และ Microsoft Excel ความสามารถในการใช้เครื่องมือ และอุปกรณ์สำนักงาน สำหรับด้านความรู้และความสามารถของนักศึกษาในการปฏิบัติงานนั้นส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลางถึงดี 2) สภาพปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ของนักศึกษา พบว่า 2.1) นักศึกษามีทักษะการคิดวิเคราะห์และวิธีการแก้ไขปัญหาในการทำงานอยู่ในระดับน้อย 2.2) นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการศึกษาวิจัยอยู่ในระดับน้อย 2.3) นักศึกษามีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์อยู่ในระดับน้อย 3) แนวทางการพัฒนานักศึกษา พบว่าทางหน่วยงานได้เสนอแนะให้ทางหลักสูตรจัดเตรียมความพร้อมแก่นักศึกษาก่อนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในด้านการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างน้อยจำนวน 12 ชั่วโมงและควรจัดอบรมเกี่ยวกับความรู้ด้านการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

คำสำคัญ: การฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์; ปัญหา; การพัฒนา

Abstract

The purpose of this research was to follow up the results of practicing professional internship in public administration for 4th year student in Nakhon Pathom Rajabhat. This study was a qualitative research by interviewing head of the agency and trainers of the department by purposive sampling 9 people and 9 students. The instruments used in the research were interviews, recording data and evaluation form. The data were analyzed by content analysis. The results of the research were as follows: 1) The opinion of the head of the agency or trainers of department that most of the problems were caused by students who have problems with knowledge of work systems, documents and computer skills, Microsoft Word and Microsoft Excel, the ability to use tools and office equipment regarding the knowledge and ability of the students in the operation, most of them agreed that it was at the medium to good level; 2) The problems in the Professional Internship in Public Administration of the students were as follows: 2.1) The students had thinking skills, analysis and methods of working problems at a low level; 2.2) Students had a knowledge and understanding of research at a low level; and 2.3) Students had computer skills at a low level; and 3) Student development guidelines found that the curriculum should prepare students before Professional Internship in Public Administration in the use of computer programs for at least 12 hours and should provide training on quantitative and qualitative research knowledge.

Keywords: Professional internship in public administration; Problem; Development

บทนำ

ด้วยความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีผลต่อการบริหารภาครัฐของประเทศ โดยเป็นผลพวงสำคัญตั้งแต่ปี 2540 ที่มีการปฏิรูประบบราชการ เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ และมีเหตุการณ์สำคัญอื่น ๆ เรื่อยมาจนกระทั่งการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ รวมถึงการเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่เกิดขึ้นในปี 2558 ซึ่งผลพวงจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในระยะเวลาเพียง 1 ทศวรรษเศษส่งผลให้การเรียนการสอนของรายวิชาทางรัฐประศาสนศาสตร์ จำเป็นต้องปรับบทบาทและวิเคราะห์สถานการณ์การเรียนการสอนในปัจจุบันให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความเร็วของพลวัตโลก (อำพร อารังลักษณ์, 2559) โดยคณะวิทยาการจัดการ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรในปี 2559 ให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และมุ่งเน้นการเรียนรู้อควบคู่กับการฝึกปฏิบัติ โดยกำหนดให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากการปฏิบัติผ่านรายวิชาที่กำหนดในโครงสร้างหลักสูตรและการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ ในชั้นปีที่ 4 ซึ่งอาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต ได้ร่วมกันกำหนดวิธีการและออกแบบวิธี การฝึก

ประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นลำดับขั้นตอน โดยเริ่มจากการให้นักศึกษาชั้นปีที่ 3 ลงทะเบียนเรียนวิชาปฏิบัติการวิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ 1 ในภาคเรียนที่ 1 และวิชาปฏิบัติการวิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ 2 ในภาคเรียนที่ 2 โดยกำหนดให้นักศึกษาได้มีการลงฝึกปฏิบัติการวิชาชีพในหน่วยงานจริง 1 วันต่อสัปดาห์ ซึ่งนักศึกษาจะได้ลงปฏิบัติงานจริงทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อเรียนรู้ระบบการปฏิบัติงานแบบระบบราชการและแบบเอกชน และในชั้นปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 นักศึกษาจะลงทะเบียนเรียนวิชาเตรียมฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนฝึกปฏิบัติการจริงให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน ทั้งนี้ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นการฝึกปฏิบัติการทำงานด้วยประสบการณ์จริงที่นักศึกษาต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้การกำกับดูแลของอาจารย์นิเทศก์ พี่เลี้ยง และสถานฝึกประสบการณ์ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งมีความแตกต่างในบริบท สภาพแวดล้อมในการทำงาน และภาระงาน เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกการเรียนรู้ด้วยตนเอง และฝึกในการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงาน พร้อมทั้งฝึกให้นักศึกษามีการปรับปรุงบุคลิกภาพ เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมการทำงานก่อนที่จะไปทำงานจริง (ประวีณา เขี่ยมยี่สุน, 2559)

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ ดำเนินการตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education, TQF: HEd) อันเป็นกรอบที่แสดงระบบคุณวุฒิการศึกษาาระดับอุดมศึกษาของประเทศ ซึ่งประกอบด้วย ระดับคุณวุฒิ ความเชื่อมโยงต่อเนื่องจากคุณวุฒิระดับหนึ่งไปสู่ระดับที่สูงขึ้น การแบ่งสายวิชา มาตรฐานผลการเรียนรู้ของแต่ละระดับคุณวุฒิซึ่งเพิ่มสูงขึ้นตามระดับของคุณวุฒิ ปริมาณการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเวลาที่ต้องใช้ ลักษณะของหลักสูตรในแต่ละระดับคุณวุฒิให้บรรลุคุณภาพตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ โดยคณะวิทยาการจัดการ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ได้กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้กลาง 5 ด้าน (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2555) และเพื่อให้สอดคล้องกับการผลิตบัณฑิตทางหลักสูตรได้ดำเนินการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตเพื่อประกอบการพัฒนารายวิชาพบว่า ภาพรวมความพึงพอใจมีค่าเฉลี่ย 4.60 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม (ค่าเฉลี่ย = 4.72) รองลงมา มีสองด้านที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (ค่าเฉลี่ย = 4.69) และด้านความรู้ (ค่าเฉลี่ย = 4.69) รองลงมา คือ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ค่าเฉลี่ย = 4.47) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านทักษะทางปัญญา (ค่าเฉลี่ย = 4.40) (คณะวิทยาการจัดการ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, 2562)

ดังนั้น เพื่อให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และมุ่งเน้นให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงตรงกับความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตและเป็นไปตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในระดับอุดมศึกษา จึงควรมีการติดตามผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ ของ

นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน และออกแบบรายวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษารุ่นถัดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อติดตามผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

การทบทวนวรรณกรรม

การจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีความรู้ที่เป็นสากล มีความรู้วิชาการมากกว่าความรู้ที่เน้นวิธีการ เน้นประสบการณ์จริง หรือทักษะกระบวนการ ซึ่งนักวิชาการต่างวิเคราะห์จุดอ่อนของการจัดการศึกษาไว้ ดังนี้

ลีปนนท เกตุทัต (2543 อ้างถึงใน สงกรานณ์ ขุนทิพย์ทอง, 2558) กล่าวว่า “จุดอ่อนของการศึกษาไทยยังคงเน้นองค์ความรู้มากกว่าวิธีการแสวงหาความรู้” ขาดการเรียนรู้ความรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดความเข้าใจเหตุผลการปฏิบัติ ที่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบ แบบแผน จารีตประเพณีวัฒนธรรม

ประเวศ วะสี (2543 อ้างถึงใน สงกรานณ์ ขุนทิพย์ทอง, 2558) กล่าวว่า “กระบวนการเรียนรู้ไม่เข้าไปเชื่อมโยงกับสภาพสังคมจริง” มีผลให้นักศึกษาขาดการเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรมที่อยู่ในวิถีชีวิต ขาดความร่วมมือกับสังคม

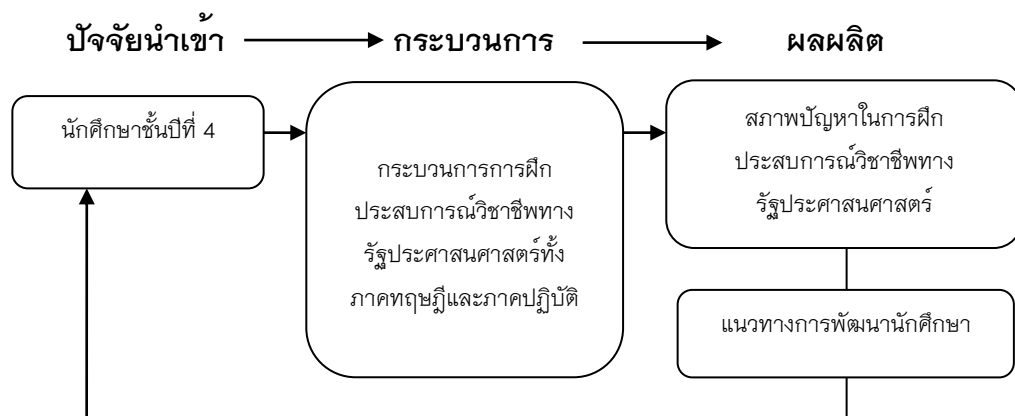
สรุปได้ว่า จุดอ่อนของการศึกษา คือการเน้นไปที่องค์ความรู้มากกว่าวิธีการแสวงหาความรู้ ขาดความเข้าใจในสภาพจริงและไม่สามารถเชื่อมโยงกับสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์กับการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการ

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ มีจุดมุ่งหมายให้นักศึกษาสามารถฝึกปฏิบัติเพื่อเชื่อมโยงกับการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงานเป็นการจัดการศึกษาผ่านสถาบันการศึกษาโดยมีการเชื่อมโยงโลกการศึกษากับภาคธุรกิจเข้าด้วยกัน ทำให้ประเทศมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีสมรรถนะสูง สามารถแข่งขันในระดับนานาชาติ นอกจากนี้สถานประกอบการและสถาบันอุดมศึกษายังได้รับประโยชน์ในเชิงความร่วมมือและการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรฯ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เป็นการเชื่อมโยงเพื่อประโยชน์ของนักศึกษาระหว่างวิชาการในปัจจุบันและการเป็นมืออาชีพในอนาคต นักศึกษามีโอกาสที่จะใช้ความรู้ทางทฤษฎีที่ได้รับ

การศึกษาทางวิชาการและจากประสบการณ์จริงในสถานที่ทำงาน (เกษรา กาญจนพิบูลย์ และธนาสิทธิ์ เพิ่มเพียร, 2559)

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ จึงได้พยายามมุ่งเน้นการจัดการศึกษาแบบ Work Based Education (WBE) ที่มี 3 องค์ประกอบสำคัญคือ 1) Work Based Teaching (WBT) เป็นการเรียนภาคทฤษฎี หลักการทั่วไป และการเรียนรู้วิชาการศึกษาทั่วไปให้นักศึกษามีความสมบูรณ์ นอกจากความรู้จากตำราแล้ว ยังได้รับการเรียนรู้จากกรณีศึกษาจากผู้ปฏิบัติงานจริงในองค์กร เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะเรียนรู้ในส่วนที่สองคือ WBL 2) Work Based Learning (WBL) เป็นการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติงานจริงอย่างมีแบบแผนรองรับ ด้วยการกำหนดกิจกรรมที่ต้องเรียนรู้ ที่เลี้ยงจากหน่วยงาน และมีระบบการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ โดยการจัดการเรียนการสอนจะมีการสลับกันระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียนกับการฝึกปฏิบัติงานตามโจทย์ที่กำหนดในรายวิชาปฏิบัติการวิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ต่อเนื่องกันจำนวน 10 ครั้ง ตามความเหมาะสมของหลักสูตร และการออกแบบสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการเพื่อให้มีการบูรณาการระหว่างภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติอย่างแท้จริง ในกระบวนการนี้นักศึกษาสามารถติดตามและเรียนรู้เพิ่มเติมหรือแม้ทำการทดลองในสถานประกอบการจริงในโจทย์เดิมหรือศึกษาร่วมกับนักศึกษาจนได้ข้อสรุปเป็นโครงการหรือแม้เป็นนวัตกรรมเพื่อสร้างความรู้ใหม่กลับไปสู่องค์กร และ 3) Work Based Researching (WBR) เป็นการศึกษาวิจัยของคณาจารย์จากปัญหาวิจัยจริงในองค์กรที่ผลวิจัยพร้อมนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้โดยตรง และกลับมาสู่การเรียนการสอนในห้องเรียนการจัดการศึกษาแบบ WBE จะดำเนินการเป็นกระบวนการต่อเนื่องสำหรับหลักสูตรปริญญาตรีเพื่อให้นักศึกษามีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเป็นเวลาร้อยละ 40 – 50 ของเวลาเรียน (เลิศชัย สุธรรมานนท์, ม.ป.ป.) ดังนั้นการจัดการศึกษาแบบ Work Based Education เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เกิดความสัมพันธ์ระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นการเชื่อมโยงเพื่อประโยชน์ของนักศึกษาระหว่างวิชาการในปัจจุบันและการลงมือปฏิบัติจริงในสถานประกอบการเพื่อเรียนรู้การเผชิญปัญหาและการอยู่ร่วมกับองค์กร สรุปกรอบแนวคิดการวิจัยดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวทางการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีนักศึกษาที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ ในภาคเรียนที่ 2/2560 ระหว่างวันที่ 8 มกราคม 2561 ถึงวันที่ 20 เมษายน 2561 จำนวน 99 คน ที่ลงทะเบียนภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 มีอาจารย์นิเทศ จำนวน 11 คน โดยทางหลักสูตรพิจารณาาร่วมกันจัดอาจารย์นิเทศ 1 คน ต่อจำนวนนักศึกษา 9 คน ผ่านการประชุมร่วมกันและพิจารณาแต่งตั้งอาจารย์นิเทศ จาก 1) ภาระงานของอาจารย์ 2) ระยะทาง/สถานที่ฝึกประสบการณ์ของนักศึกษา 3) ความสามารถในการเดินทาง และจัดทำคำสั่งมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ที่ 308/2561 เรื่อง แต่งตั้งอาจารย์นิเทศนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561 สถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 9 แห่ง ที่ผู้วิจัยรับผิดชอบ ได้แก่ เทศบาลตำบลสระกระโจม เทศบาลตำบลดอนขมิ้น เทศบาลตำบลเลาขวัญ เทศบาลตำบลท่ามะกา เทศบาลตำบลบ่อพลอย ที่ว่าการอำเภอกาญจนบุรี ที่ว่าการอำเภอเมืองไทรโยค ที่ว่าการอำเภอบ่อพลอย ที่ทำการปกครองจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย หัวหน้าหน่วยงานหรือพี่เลี้ยงในหน่วยงาน จำนวน 9 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง เกณฑ์ในการคัดเลือก คือ 1) ตำแหน่งงาน หรือ 2) ผู้แทนหรือผู้ได้รับมอบหมายให้ดูแลนักศึกษา และนักศึกษาจำนวน 9 คน ที่ผู้วิจัยรับผิดชอบในการนิเทศนักศึกษา จากสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 9 แห่ง

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย ได้แก่ 1) แบบบันทึกข้อมูลผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จำแนกเป็น 1.1) แบบบันทึกการนิเทศ 30 คะแนน พิจารณาจากความสนใจ ความมุ่งมั่นตั้งใจในการฝึกงาน บุคลิกภาพ ความประพฤติ ความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับการฝึกปฏิบัติงาน สมุดรายงานผลการปฏิบัติงาน (ผลการปฏิบัติงาน ระยะเวลาปฏิบัติงาน) 1.2) แบบประเมินของหน่วยงานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 30 คะแนน โดยมุ่งเน้นการวัดผลด้านบุคลิกภาพและการปฏิบัติตน จำนวน 10 ข้อ ด้านการปฏิบัติงานและผลงานจำนวน 9 ข้อ 1.3) แบบตรวจจรรยาบรรณ/สารนิพนธ์ 30 คะแนน พิจารณาจากความสำคัญของเรื่องที่ศึกษาหรือความสอดคล้องกับปัญหาของหน่วยงาน และความถูกต้องสมบูรณ์ของรายงาน ความสามารถในการรวบรวมข้อมูล ความสามารถในการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีที่สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษาและการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ความสามารถในการเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา ความสอดคล้องและความถูกต้องเหมาะสมของโครงการในการปรับปรุงงาน และ 1.4) การสอบปลายภาคและการนำเสนอผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 10 คะแนน และ 2) แบบสัมภาษณ์โดยแบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity Index) เท่ากับ 1.00 โดยเป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ วิธีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ขั้นตอนและวิธีการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ปัญหาและอุปสรรค และแนวทางการพัฒนา และทำการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการ

จัดระเบียบข้อมูล การให้รหัสข้อมูลผู้ให้ข้อมูล จำแนกกลุ่มข้อมูล และตีความข้อมูลและดำเนินการตรวจสอบสามเส้าตามแหล่งข้อมูล (ชาย โพธิสิตา, 2554)

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาอุปสรรคในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ พบว่า หัวหน้าหน่วยงานหรือพี่เลี้ยงให้ความเห็นว่าส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกิดจากนักศึกษาที่มีปัญหาเกี่ยวกับความรู้ด้านระบบงานสารบรรณและทักษะการใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word และ Microsoft Excel ความสามารถในการใช้เครื่องมือ และอุปกรณ์สำนักงาน สำหรับด้านความรู้และความสามารถของนักศึกษาในการปฏิบัติงานนั้นส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลางถึงดี เรียนรู้งานได้ดี แต่ นักศึกษาบางส่วนควรปรับปรุงซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะของนักศึกษา เช่น การเข้างาน การมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นต้น ในภาพรวมลักษณะการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันที่ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ระบบการปฏิบัติงานจริง นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ในรายวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และเรียนรู้วิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานในสถานที่ทำงาน นอกจากนี้ทางหลักสูตรกำหนดขั้นตอนการเตรียมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาและระยะเวลาในการฝึกมีความเหมาะสม

2. สำหรับสภาพปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ของนักศึกษา พบว่า 2.1) นักศึกษามีทักษะการคิดวิเคราะห์และวิธีการแก้ไขปัญหาในการทำงาน อยู่ในระดับน้อย 2.2) นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการศึกษาวิจัย อยู่ในระดับน้อย 2.3) นักศึกษามีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ อยู่ในระดับน้อย ในภาพรวมด้านการปฏิบัติงานของนักศึกษา อยู่ในระดับดีถึงดีมาก โดยพิจารณาจากคะแนนที่หน่วยงานประเมินให้กับนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 24–30 คะแนน

3. แนวทางการพัฒนานักศึกษา พบว่าทางหน่วยงานได้เสนอแนะให้ทางหลักสูตรจัดเตรียมความพร้อมแก่นักศึกษาก่อนฝึกประสบการณ์วิชาชีพในด้านการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างน้อย จำนวน 12 ชั่วโมง และให้ความรู้เกี่ยวกับระบบงานสารบรรณ การลงรับเอกสารราชการเพิ่มมากขึ้น สำหรับนักศึกษา พบว่าส่วนใหญ่มีความประสงค์ให้ทางหลักสูตรจัดอบรมเกี่ยวกับความรู้ด้านการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการทำสารนิพนธ์ประกอบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ รวมถึงการใช้โปรแกรมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาอุปสรรคในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ พบว่า หัวหน้าหน่วยงานหรือพี่เลี้ยงให้ความเห็นว่าส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกิดจากนักศึกษาที่มีปัญหาเกี่ยวกับความรู้ด้านระบบงานสารบรรณและทักษะการใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสอดคล้องกับนวัตกรรม ภัทรกรนันท์

(2560) ที่กล่าวถึง ปัญหาและอุปสรรคในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาเกิดขึ้นจาก นักศึกษาให้ความสำคัญน้อยและขาดการติดตาม ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่ดีควรคำนึงถึง สภาพแวดล้อมและบริบทสถานที่ ดังที่ Tomlinson (1999) ได้เสนอแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่ ดีควรมีการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ ให้มีความท้าทายและเหมาะสม โดยคำนึงถึงความ แตกต่างด้านศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความพร้อมในการเรียน ด้านความ สนใจส่วนบุคคล และด้านลีลาการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับความต้องการของผู้เรียนรายบุคคล หรือ กลุ่มผู้เรียนขนาดเล็กที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้จากจุดแข็งและจุดอ่อน ของตนเอง ในการปฏิบัติงานนั้นส่วนใหญ่มีความเห็นว่าจะอยู่ในระดับปานกลางถึงดี เรียนรู้งานได้ดี แต่ นักศึกษาบางส่วนควรปรับปรุงซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะของนักศึกษา เช่น การเข้างาน การมีมนุษย สัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นต้น ดังนั้น การที่นักศึกษาได้เรียนรู้ในสถานประกอบการจริงจะทำให้นักศึกษาที่จบไป สามารถทำงานได้ตรงตามสายงาน ลดปัญหาการที่บัณฑิตไม่ได้งานตรงตามสายงานที่ตนสำเร็จ การศึกษามา หรือไม่เป็นที่พึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต อันเกิดจากสาเหตุหลัก 2 ประการ ได้แก่ การขาด ทักษะความสามารถที่จำเป็นต่องานและการแข่งขันของตลาดแรงงานที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นตาม สภาพสังคม (เกวรินทร์ ฉันทนะสุขศิลป์ พิมลมาศ เนตรมัย และกิจปฏิภาณ วัฒนประจักษ์, 2558) เนื่องจากอัตราการมีงานทำของบัณฑิตสะท้อนศักยภาพของสถาบันอุดมศึกษาในการผลิตบุคลากรที่ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. สำหรับสภาพปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ของนักศึกษา พบว่า

2.1) นักศึกษามีทักษะการคิดวิเคราะห์และวิธีการแก้ไขปัญหาในการทำงานอยู่ในระดับน้อย 2.2) นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการศึกษาวิจัยอยู่ในระดับน้อย 2.3) นักศึกษามีทักษะการใช้ คอมพิวเตอร์อยู่ในระดับน้อย ในภาพรวมด้านการปฏิบัติงานของนักศึกษาอยู่ในระดับดีถึงดีมาก โดย พิจารณาจากคะแนนที่หน่วยงานประเมินให้กับนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 24-30 คะแนน จาก สภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำเสนอในที่ประชุมและผลจากการประชุมสรุปได้ว่า ให้อาจารย์ทุกท่าน มีการติดตามและให้คำแนะนำการศึกษาวิจัยของนักศึกษาอย่างใกล้ชิดตั้งแต่กระบวนการกำหนดหัวข้อ วิจัย การทบทวนวรรณกรรม การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยและจัดอบรมหรือ ให้นักศึกษาเข้าสัมมนาหรือประชุมวิชาการเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้และปฏิบัติจริง สอดคล้องกับ ชนัดดา ภูหงษ์ทอง (2561) ที่กล่าวว่า การที่จะเปลี่ยนแปลงให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริงต้อง อาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งในความเชื่อ มุมมองไปจนถึงการ เปลี่ยนแปลงสู่การปฏิบัติที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนทั้งในเชิงความรู้ วิธีการเรียนรู้ การได้มาซึ่งความรู้ การรับผิดชอบ ต่อการเรียนรู้ของตนด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนในลักษณะ ดังกล่าวจะสอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียนตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดย หนึ่งในแนวคิดทฤษฎีที่นำเสนอถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ภายใน และนำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง คือ ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงทางหลักสูตร

3. แนวทางการพัฒนานักศึกษา พบว่า ทางหน่วยงานได้เสนอแนะให้ทางหลักสูตรจัดเตรียมความพร้อมแก่นักศึกษาก่อนฝึกประสบการณ์วิชาชีพในด้านการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างน้อยจำนวน 12 ชั่วโมงและให้ความรู้เกี่ยวกับระบบงานสารบรรณ การลงรับเอกสารราชการเพิ่มมากขึ้น สำหรับนักศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีความประสงค์ให้ทางหลักสูตรจัดอบรมเกี่ยวกับความรู้ด้านการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการทำสารนิพนธ์ประกอบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ รวมถึงการใช้โปรแกรมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณสอดคล้องกับการศึกษาของ ดุจเดือน ไชยพิชิต (2561) ที่กล่าวว่า การเรียนการสอนที่ดีควรให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติพร้อมเรียนทฤษฎีไปพร้อม ๆ กันไม่ใช้การจัดการเรียนการสอนแบบแยกส่วน การเรียนรู้นอกห้องเรียนรวมถึงการฝึกปฏิบัติงานในสถานประกอบการจริงไม่เพียงสามารถเพิ่มแรงจูงใจและสร้างประสบการณ์จริงในการเรียนรู้ด้านวิชาชีพเท่านั้น แต่ยังมีส่วนในการพัฒนาทักษะของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ รวมถึงบ่มเพาะความรู้สึกและความเข้าใจต่อวัฒนธรรมองค์กรด้วยสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริงในการทำงาน (Weldon and Richardson, 1995)

ทั้งนี้ ทางหลักสูตรได้มีการเพิ่มรายวิชาระบบงานสารบรรณและการจัดการสำนักงาน เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับลักษณะและประเภทของระบบงานสารบรรณ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระเบียบงานสารบรรณ การเขียนหนังสือราชการ การวิเคราะห์ วางแผน บริหารงานสำนักงาน การจัดผังโครงสร้างองค์กร การจัดเก็บเอกสารและข้อมูล การออกแบบและการควบคุมแบบฟอร์ม การควบคุมงานและวัดประสิทธิภาพของงาน การควบคุมค่าใช้จ่ายของสำนักงาน การบริหารงานพัสดุ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การกำหนดความต้องการ การจัดหา การเก็บรักษา ระบบบัญชีคุม ระบบสำนักงานอัตโนมัติโดยนักศึกษาจะได้เรียนในชั้นปีที่ 2 เพื่อให้สามารถนำความรู้มาใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปรับแผนการพัฒนานักศึกษาจากเดิมที่อบรมความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ หลักการฝึกประสบการณ์วิชาชีพมาเป็นให้เข้าร่วมอบรมการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างน้อยจำนวน 12 ชั่วโมงก่อนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเนื้อหาสาระการเรียนรู้อันเป็นรายวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์และรายวิชาสหกิจศึกษา และพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติในหน่วยงานภาครัฐบาลและหน่วยงานภาคเอกชนโดยนำองค์ความรู้ที่ได้เรียนในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ไปปรับใช้และเชื่อมโยงองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานจริง อันเป็นประโยชน์ต่อการจัดการหลักสูตรการเรียนการสอน ผู้สอน ผู้เรียนในสถาบันการศึกษาให้มีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์

สรุป

โดยภาพรวมผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์เกิดจากนักศึกษาที่มีปัญหาเกี่ยวกับความรู้ด้านระบบงานสารบรรณและทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ ความสามารถในการใช้เครื่องมือ และอุปกรณ์สำนักงาน สำหรับด้านความรู้และความสามารถของนักศึกษาในการปฏิบัติงานนั้นทางหน่วยงานส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลางถึงดี ทั้งนี้ทางหน่วยงานได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนานักศึกษาโดยให้ทางหลักสูตรจัดเตรียมความพร้อมแก่นักศึกษาในด้านการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ Microsoft Word และ Microsoft Excel อย่างน้อยควรจัดอบรมจำนวนไม่น้อยกว่า 12 ชั่วโมงและควรจัดอบรมเกี่ยวกับความรู้ด้านการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพก่อนที่นักศึกษาจะออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปปฏิบัติ

ด้านนักศึกษา

1. หลักสูตรควรกำหนดแนวปฏิบัติการทำสารนิพนธ์ที่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้หน่วยงานและนักศึกษามีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
2. หลักสูตรควรกำหนดแนวทางการฝึกปฏิบัติการวิชาชีพที่ชัดเจนแน่นอน และมีระยะเวลาในการฝึกที่เหมาะสม ทั้งนี้ควรทบทวนแนวทางการจัดการเรียนการสอนและการส่งนักศึกษาไปปฏิบัติการวิชาชีพ
3. หลักสูตรควรจัดการประชุมอาจารย์นิเทศก์เพื่อชี้แจงเกณฑ์มาตรฐาน รูปแบบ กระบวนการที่ใช้ในการติดตามและประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์
4. หลักสูตรควรจัดการประชุมนักศึกษาเพื่อชี้แจงระเบียบและแนวปฏิบัติในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ เพื่อติดตามปัญหาและอุปสรรคในการจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ตลอดจนการแนะนำการจัดทำสารนิพนธ์ที่ถูกต้อง
5. หลักสูตรควรจัดอบรมความรู้ด้านการใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Office เพื่อให้ นักศึกษามีความพร้อมก่อนไปฝึกปฏิบัติงานทั้งนี้ระยะเวลาในการฝึกอบรมควรไม่น้อยกว่า 12 ชั่วโมง

ด้านสถานประกอบการ

หลักสูตรควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถานประกอบการ หน่วยงานราชการ และหน่วยงานเอกชนและจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือในการพิจารณาจัดส่งนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและสร้างพันธมิตรในการพัฒนานักศึกษาให้มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

เอกสารอ้างอิง

- กษิรา กาญจนพิบูลย์ และธนาสิทธิ์ เพิ่มเพียร. (2559). แนวทางปฏิบัติตามแนวการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงานที่เหมาะสมกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิตและความต้องการของสถานประกอบการ. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 8(3), 165-177.
- เกวรินทร์ ฉันทนะสุขศิลป์, พิมลมาศ เนตรมัย และกิจปฎิภาณ วัฒนประจักษ์. (2558). การศึกษาปัญหาในการฝึกปฏิบัติงานและปัจจัยซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของนักศึกษา สาขาวิชาภาษาจีนธุรกิจ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 7(1), 127-135.
- คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. (2555). *หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2555)*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- คณะวิทยาการจัดการ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. (2562). *รายงานการสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อการปฏิบัติงานอัตลักษณ์ของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา และการสำรวจภาวการณ์มีงานทำของบัณฑิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต ประจำปีการศึกษา 2561*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ชาย โปธิลิตา. (2554). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ชนิดดา ภูหงษ์ทอง. (2561). การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง: ความท้าทายของผู้สอนในระดับอุดมศึกษา. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 24(1), 163-182.
- ดุจเดือน ไชยพิชิต. (2561). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูโรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดน ระดับประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย*, 8(1), 157-164.
- นันทวัฒน์ ภัทรกรนันท์. (2560). การพัฒนารูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดนตรีชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. *Veridian E-Journal, Silpakorn University, ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(2), 1317-1329.
- ประวีณา เขี่ยมยี่สุน. (2559). *ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาคณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์*. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ครั้งที่ 1 (1st RUSCON) วันที่ 22 มิถุนายน 2559, 796-806.
- เลิศชัย สุธรรมานนท์. (ม.ป.ป.). *สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์กับการจัดการศึกษาแบบ Work Based Education*. สืบค้นจาก <http://www.mua.go.th/users/he-commission/t-visit%20project/t-visit%20book%202/22--g2--15-1.pdf>

- สงกรานณ์ ขุนทิพย์ทอง. (2558). การยกระดับผลสัมฤทธิ์การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู. *วารสาร
ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 2(2), 50–57.
- อำพร ชำรงลักษณ์. (2559). สถานภาพของวิชาชีพครูประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย (ระหว่าง พ.ศ.
2540 – ปัจจุบัน). *วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย*, 8(1), 35–70.
- Tomlinson, C. A. (1999). *The differentiated classroom: Responding to the needs of all learners*.
Alexandria, VA: ASCD.
- Weldon, M., & Richardson, R. (1995). *Planning geography for the revised national curriculum:
Key stages one and two*. London: John Murray.

พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์

Strategic Leader Behaviors

จุมพล โปธิสุวรรณ

Jumpon Potisuwan

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Bangkokthonburi University, Thailand

E-mail: jpbobpj@yahoo.com

Received August 8, 2020; Revised October 22, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องพฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ (2) เพื่อศึกษาปัญหาพฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาแบบสรุปความเชิงพรรณนา ผลการศึกษาสรุปได้ว่า พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ด้านการบริหาร: เป็นผู้นำที่มีความสามารถในการนำพาประเทศ ดูแลจัดการบ้านเมืองดี แก้ไขปัญหาความสงบของบ้านเมืองได้ มีความซื่อสัตย์สุจริต พูดจริงทำจริง กล้าตัดสินใจ มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาประเทศ พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ด้านสื่อมวลชนและประชาสัมพันธ์: สามารถสื่อสารกับสื่อมวลชนได้ดี มีพฤติกรรมการแสดงออก ทั้งท่าทาง สีหน้า น้ำเสียง แบบตรงไปตรงมา พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ด้านอิทธิพลเชิงอุดมการณ์: มีความเป็นผู้นำสูง มีความกล้าหาญ กล้าตัดสินใจ มีความเข้มแข็ง สื่อสารตรงไปตรงมา พูดเสียงดังฟังชัดมีความมั่นใจและมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหา ของประเทศ รับฟังปัญหาประชาชน มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ด้านการดำรงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล: มีความรักต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง เป็นผู้นำที่ติดดิน เข้าหาประชาชน และเป็นที่ยิ่งของประชาชนได้ ปฏิบัติกับทุกคนโดยเท่าเทียมกันไม่เลือกปฏิบัติ พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ด้านกระตุ้นให้เกิดการใช้ปัญญา: เป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ: เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจในด้านเป็นคนมุ่งมั่น ตั้งใจจริง มีความเสียสละในการทำหน้าที่แก้ปัญหาบ้านเมือง เป็นที่ยิ่งของประชาชน มีความรับผิดชอบ กล้าขอโทษในสิ่งที่ทำผิดพลาด จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ รักชาติ รักแผ่นดิน ปกป้องผลประโยชน์ชาติ มองการณ์ไกล และดำเนินนโยบายและโครงการใหญ่ ให้กับประเทศ องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยนี้ ทำให้ทราบและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์คือ การเป็นผู้นำเชิง

ยุทธศาสตร์จะต้องเป็นผู้สร้างการแปลงเปลี่ยนไปในทางที่ดีและสร้างสรรค์ พร้อมทั้งรักษาความมั่นคงและทำให้องค์กรหรือหน่วยงานดำเนินงานไปได้ด้วยความราบรื่นและอย่างยั่งยืน อีกทั้งมีความสามารถที่ทำให้ผู้อื่นยอมรับการชี้นำที่ก่อให้เกิดความสำเร็จผลตามที่ต้องการ

คำสำคัญ: พฤติกรรม; ผู้นำ; ยุทธศาสตร์

Abstract

The objectives of this study were twofold: (1) to investigate the leader behaviors strategically; and (2) to determine the problems pertaining to the behaviors. The study was a qualitative in nature. The needed data were collected from documents, participant observations, and in-depth interview with 12 key informants. The informants were selected by means of purposive sampling techniques. The collected data were analyzed by dint of content analysis. The data analysis hashed light on the following 6 aspects: On strategic public administration, the leader was in a position to administer the country to the extent that law and order could be restored; the leader was honest, determined and dedicated to the country development. On strategic public relations, the leader was able to communicate well with the media as a straightforward manner of expression, facial expression, and tone of voice. On strategic the ideology, the leader was brave enough to make desirous, strongly determined and greatly committed to solve. The variety of problems of Thailand. More importantly, the leader was strongly loyal the nation, the national religion and the monarch. On strategic individual matters, the leader loved the people and the nation; the leader had an open-door policy in that people could approach the leader with case and without any partisans. On the use of strategic intellect, the leader strongly motivated people to use their intellect and the leader had fresh vision. For strategic inspiration, the leader made great efforts to inspire the Thai people devote their time and energy to solve various problems. the leader inspired the people to be steadfast and resolute in solving the problems of the country. In case something went wrong, the wrongdoers should be responsible for their mistakes. The people were instructed to protect the interest of the country, to love the country, and to conduct themselves in the way that were in line with the public policy implemented by the government. The research shows that the strategic leader must be a creator of change, as well as, the leader must maintain stability of the organization in order to maintain smoothly work flow. In addition, the leader should be able to inspire the people to be accepting guidance from the leader for the better outcomes.

Keywords: behavior; leader; strategic

บทนำ

การบริหารราชการแผ่นดินของไทย ที่ยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นการบริหารราชการแผ่นดินในทุกมิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจโลกที่ยังมีความเสี่ยงจากปัจจัยหลายประการ ประเทศไทย ในขณะนี้ต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ ที่มีความซับซ้อนสูงทั้งจากภายในและภายนอกประเทศต้องต่อสู้กับปัญหาใหม่ ๆ หลายประการ อาทิ จากการต่อสู้กับความยากจนในอดีต ก็ได้แปรเปลี่ยนเป็นการต่อสู้กับความเหลื่อมล้ำในหลากหลายรูปแบบ เช่น ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ความเหลื่อมล้ำของโอกาส และความเหลื่อมล้ำของรายได้และทรัพย์สิน หรือแม้แต่การต่อสู้กับความไม่สงบภายในประเทศในอดีต มาสู่การต่อสู้กับภัยคุกคามที่ไม่มีแบบแผนในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเชื้อขยายยาเสพติดข้ามชาติ เครื่องขยายการก่อการร้ายข้ามชาติ โรคระบาด และสงครามไซเบอร์ ประเด็นท้าทายข้างต้นเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเสี่ยงของการบริหารประเทศที่รัฐบาลจะต้องเผชิญได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ จะส่งเสริมให้ประเทศไทยมีบทบาทมากขึ้นในประชาคมโลกและมีบทบาทนำในการขับเคลื่อนความยั่งยืนในประชาคมโลกผ่านการพัฒนาบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน อันจะทำให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนและเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ.....” (ประกาศเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580, 2561, 13 ตุลาคม)

การที่การบริหารราชการแผ่นดินประสบผลสัมฤทธิ์ตามที่มุ่งหวังได้ ย่อมต้องอาศัยผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ในการบริหารและเป็นบุคคลสำคัญทางการเมือง ทำหน้าที่เป็นผู้นำการบริหารและกำหนดแนวนโยบายของประเทศ ดูแลทุกข์สุขของประชาชน หากเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีชื่อเสียงด้วย ย่อมทำให้ได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไป กลายเป็นบุคคลสาธารณะที่มีการปฏิบัติหน้าที่ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน สังคม และประเทศชาติ เพราะผู้นำ คือ ผู้บริหารที่ต้องนำยุทธศาสตร์มาใช้เป็นแนวทางการบริหารให้ประสบความสำเร็จในทิศทางเดียวกัน ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินการทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ทำให้ผู้นำในทุกระดับต้องหันมาทบทวนการทำงานของตนเองให้ทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในปัจจุบันและในอนาคต การเผชิญกับอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ที่ได้แผ่ขยายไปยังส่วนต่าง ๆ ทุกภูมิภาคของโลก เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจโลก และแรงผลักดันจากการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อการแข่งขันเพื่อความอยู่รอด เนื่องจากปัจจัยทางสถานการณ์ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของงาน ซึ่งบางครั้งพฤติกรรมของผู้นำแบบหนึ่งจะมีผลต่อความสำเร็จในสถานการณ์หนึ่งแต่อาจจะไม่มีผลต่อความสำเร็จในอีกสถานการณ์หนึ่ง

(Robbins and Judge, 2007) เนื่องจากความสำเร็จของงานมิได้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของผู้นำเท่านั้นแต่ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยสถานการณ์อื่น ๆ ด้วย

ผู้นำเชิงยุทธศาสตร์จึงเป็นผู้นำที่สามารถบริหารจัดการโดยยึดหลักความยืดหยุ่นและเสริมอำนาจให้กับเพื่อนร่วมงานในการสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงตามยุทธศาสตร์ในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยส่งเสริมให้การทำงานบรรลุเป้าหมาย ช่วยพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้เข้มแข็ง ส่งเสริมให้มีการแก้ปัญหาและการตัดสินใจที่ชัดเจนท่ามกลางกระแสสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นยุคที่มีการปรับเปลี่ยนการบริหารงานแบบดั้งเดิมไปสู่การบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนเป็นที่ตั้ง ต้องตอบสนองนโยบายของประเทศและทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว มีความคล่องตัว มีกลไกการตรวจสอบคุณภาพ ลดต้นทุนการใช้จ่ายแต่คงคุณภาพและประสิทธิภาพการบริการไว้ เน้นการพัฒนาที่ให้ความสำคัญในเรื่องของกระบวนการพัฒนาระบบความคิดซึ่งส่งผลในระยะยาวต่อการยกระดับมาตรฐานให้สูงขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องใช้ผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ในการกำหนดทิศทางและกระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ทีมงานในการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เพื่อให้การบริหารบรรลุผลสัมฤทธิ์ มีความก้าวหน้าและได้มาตรฐาน โดยผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ต้องมีความสามารถกระตุ้นให้บุคลากรทุกระดับสามารถนำมาตรฐานการบริหารไปใช้ในการบริหารจัดการให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดตามเป้าหมาย (เชษนิร์ แสงวงสุข, 2560) เนื่องจากผู้นำเชิงยุทธศาสตร์นั้นเป็นภาวะที่ผู้นำแสดงออกในลักษณะสร้างแรงจูงใจแก่ผู้ร่วมงานให้ใช้ความสามารถที่มีอยู่มาทำงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ โดยผู้นำจะมีเทคนิคการจูงใจอย่างเหมาะสม โดยเลือกใช้วิธีจูงใจอย่างหลากหลายและมีประสิทธิผลเพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จ อีกทั้งแสดงออกถึงการตัดสินใจและการควบคุมการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของการบริหาร กำหนดบทบาทและทิศทางการบริหารได้อย่างชัดเจน ทุกคนสามารถทำงานด้วยความมั่นใจตลอดจนการแก้ปัญหาและการตัดสินใจที่ถูกต้องและรวดเร็ว ผู้นำเชิงยุทธศาสตร์จึงมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการบริหารงานเพื่อบรรลุเป้าหมายของการทำงานร่วมกัน

พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ของฝ่ายบริหารประเทศ จึงเป็นเรื่องที่สื่อมวลชน และประชาชนได้นำมาวิพากษ์วิจารณ์กันอยู่เสมอโดยเฉพาะในประเด็นของความเป็นผู้นำ ความซื่อสัตย์ การไม่ใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง นอกจากนี้ ยังรวมถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความพากเพียรและความละเอียดรอบคอบเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จก็ตาม การปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวจะต้องยึดหลักความโปร่งใสควบคู่กันไปด้วยเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนและประเทศชาติ สื่อมวลชนจึงมีหน้าที่ติดตามการทำงานทุกฝั้วเพื่อรายงานความเคลื่อนไหวตั้งแต่วันแรกจนถึงวันสุดท้ายของการมีอำนาจ และยังเป็นเรื่องที่ประชาชนคาดหวังและไว้วางใจในการมอบอำนาจให้ทำหน้าที่แทนโดยการเลือกตั้งเข้ามา และคิดว่าตัวแทนเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ พุดจริงทำจริงตามที่ได้ให้คำมั่นสัญญาไว้กับ

ประชาชน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ซึ่งย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของ “ผู้นำเชิงยุทธศาสตร์” เพราะเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนให้ทรัพยากรใช้อย่างคุ้มค่า ย่อมจำเป็นต้องใช้ความเป็นผู้นำที่มีลักษณะพิเศษที่มีประสิทธิภาพพร้อมกับการมีวิสัยทัศน์ในการกำหนดกลยุทธ์ประกอบกับสมรรถนะต่าง ๆ ที่พัฒนามาจากประสบการณ์การเรียนรู้ การฝึกอบรมตลอดจนการฝึกวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ (Hersey, Blanchard and Johnson, 1996) ซึ่งความเป็นผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวข้อง เช่น ตัวผู้นำเอง ลักษณะของผู้ร่วมงานและสถานการณ์ที่มากกระทบทั้งจากภายในและภายนอกองค์การ และผู้นำต้องปรับพฤติกรรมและลักษณะของตนเองให้เหมาะสมโดยคำนึงถึงลักษณะของผู้ร่วมงาน สถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมร่วมด้วย

จากที่มาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ด้วยเหตุแห่งการบริหารงานประเทศที่หนีไม่พ้นในการสื่อสารทางการบริหาร การสั่งการ กำกับ ติดตาม เพราะพฤติกรรมของผู้นำจะสะท้อนออกถึงความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ทัศนคติ ความคิด ด้านการบริหารให้ประชาชนได้รับทราบ ยิ่งไปกว่านั้นหากคุณหมุมิทางการเมืองเข้าสู่องศาที่สูง พฤติกรรมของผู้นำก็อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังนั้น การศึกษาเรื่องพฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรม ผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ว่าอยู่ในระดับการแสดงออกแต่ละด้านอย่างไร และเพื่อศึกษาปัญหาพฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ว่ามีปัญหาด้านพฤติกรรมอย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ว่าอยู่ในระดับการแสดงออกแต่ละด้านอย่างไร
2. เพื่อศึกษาปัญหาพฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ว่ามีปัญหาด้านพฤติกรรมอย่างไร

กรอบทฤษฎีวรรณกรรม

นักจิตวิทยา เชื่อว่าพฤติกรรมเป็นผลที่เกิดจากการทำปฏิกริยาของมนุษย์หรืออินทรีย์ (organise) กับสิ่งแวดล้อม (environment) (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2537) พฤติกรรมของอินทรีย์ที่ได้จากการทำปฏิกริยากับสิ่งแวดล้อมนั้น จะมีผลออกมาในรูปแบบทั้งที่สังเกตได้ด้วยบุคคลอื่นและสังเกตไม่ได้ แต่สามารถจะวินิจฉัยว่ามีหรือไม่มี โดยใช้วิธีการหรือเครื่องมือทางด้านจิตวิทยา

พฤติกรรมดังกล่าวมีส่วนประกอบอยู่ 2 ส่วนด้วยกันคือ

1. พฤติกรรมทางด้านพุทธิปัญญา (cognitive domain) พฤติกรรมด้านนี้เกี่ยวข้องกับความรู้ ความจำข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาความสามารถและทักษะทางสติปัญญาการใช้วิจารณญาณเพื่อประกอบการตัดสินใจ พฤติกรรมด้านพุทธิปัญญา ประกอบด้วยความสามารถในระดับต่าง ๆ

ได้แก่ ความรู้ (knowledge), ความเข้าใจ (comprehension), การประยุกต์หรือการนำความรู้ไปใช้ (application), และการวิเคราะห์ (analysis)

2. พฤติกรรมด้านทัศนคติค่านิยมความรู้สึกความชอบ (affective domain) พฤติกรรมด้านนี้ หมายความว่าความสนใจความรู้สึกที่ความชอบไม่ชอบการให้คุณค่าการปรับเปลี่ยนหรือปรับปรุง ค่านิยมที่ยึดถืออยู่พฤติกรรมด้านนี้ยากต่อการอธิบายเพราะเกิดภายในจิตใจของบุคคลซึ่งต้องใช้เครื่องมือพิเศษในการวัดพฤติกรรมเหล่านี้เพราะความรู้สึกภายในของคนนั้นยากต่อการที่จะวัดจาก พฤติกรรมที่แสดงออกมาภายนอกการเกิดพฤติกรรมด้านทัศนคติแบ่งออกเป็นขั้นตอน ได้แก่ การรับรู้ (receiving), การตอบสนอง (responding), การให้ค่า (valuing), การจัดกลุ่ม (organization) และการแสดงคุณลักษณะตามค่านิยมที่ยึดถือ (characterization by value or value complex)

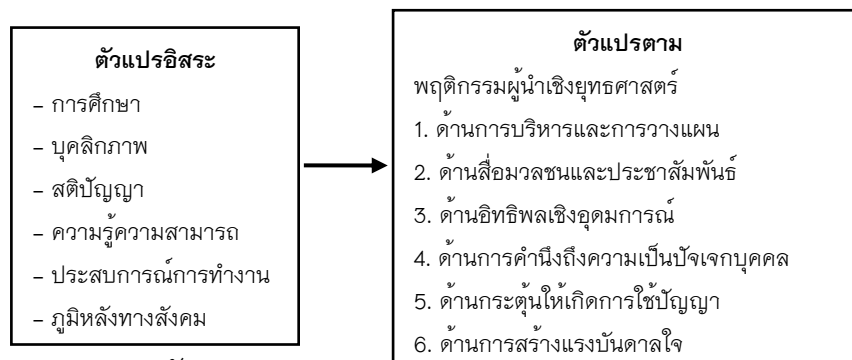
แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำเชิงยุทธศาสตร์

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ เช่น สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2545) ให้ความหมายผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ หมายถึงผู้นำหรือกลุ่มผู้นำระดับสูงที่มีความสามารถในการ คาดการณ์มีมุมมองระยะยาวและสร้างความยืดหยุ่นให้องค์การบรรลุเป้าหมาย โดยมีขอบเขตความ รับผิดชอบงานทั้งองค์การ ด้าน เนตว์พัฒนา ยาววิราช (2552) กล่าวว่าภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ หมายถึงรูปแบบของผู้นำเชิงกลยุทธ์เริ่มจากการเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์หมายถึงผู้นำที่มองการณ์ไกลใน อนาคตถึงสิ่งที่จะต้องทำให้เกิดขึ้นในระยะยาวข้างหน้า เช่น 5-10 ปีข้างหน้าวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อไปสู่ จุดหมายปลายทางที่ตั้งใจไว้ และ DuBrin (2015) ให้ความหมายว่าภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ หมายถึง การกำหนดทิศทางองค์การกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์เพื่อความอยู่รอดขององค์การ

สรุปได้ว่าผู้นำเชิงยุทธศาสตร์หมายถึงคุณลักษณะการใช้อิทธิพลอำนาจศิลปะและความ สามารถของผู้บริหารในการแสดงให้เห็นการกำหนดทิศทางและการกระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ สมาชิกที่เป็นกระบวนการพัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานไปสู่ระดับที่สูงขึ้นและมีศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในภารกิจและวิสัยทัศน์ของกลุ่มจูงใจให้ผู้ร่วมงาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาเรื่อง พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยไว้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จากผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานภาครัฐ และผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ สื่อสารมวลชน ประชาชนทั่วไป รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น จำนวน 12 คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ลำดับผู้ให้ข้อมูล	จำนวน
1. นักการเมือง คนที่ 1	ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1	1
2. นักการเมือง คนที่ 2	ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 2	2
3. นักการเมือง คนที่ 3	ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 3	3
4. นักการเมือง คนที่ 4	ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 4	4
5. นักวิชาการ คนที่ 1	ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 5	5
6. นักวิชาการ คนที่ 2	ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 6	6
7. นักวิชาการ คนที่ 3	ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 7	7
8. สื่อมวลชน คนที่ 1	ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 8	8
9. สื่อมวลชน คนที่ 2	ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 9	9
10. สื่อมวลชน คนที่ 3	ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 10	10
11. ประชาชนทั่วไป คนที่ 1	ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 11	11
12. ประชาชนทั่วไป คนที่ 2	ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 12	12
รวม		12

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้า ตำรา เอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
2. ศึกษาความหมาย ทฤษฎี หลักการ แนวคิด องค์ประกอบเพื่อนำมาจัดทำนิยามศัพท์เฉพาะและนำนิยามศัพท์เฉพาะมาเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถาม
3. พัฒนาเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง
4. นำร่างแบบสัมภาษณ์เสนออาจารย์ที่ปรึกษาคณะศึกษานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบเนื้อหาและภาษาที่ใช้ในเครื่องมือการวิจัย และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข
5. นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาคณะศึกษานิพนธ์เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ แล้วนำไปจัดพิมพ์เป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือขอสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลที่ได้คัดเลือกไว้ เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ โดยดำเนินการตามขั้นตอนสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. การนัดหมายและกำหนดวันสัมภาษณ์ ผู้วิจัยประสานกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และกำหนดการสัมภาษณ์

2. การแนะนำตัวและการสร้างความสัมพันธ์ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยแนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ และชี้แจงก่อนสัมภาษณ์ถึงข้อมูลที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์ จะเป็นความลับ ไม่นำไปเปิดเผยรายบุคคล โดยขออนุญาตในการจัดบันทึกและบันทึกเสียง ระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้ทำการวิจัยได้สร้างความสัมพันธ์ (Rapport) กับผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ และมีการทดสอบคำถามและคำตอบเพื่อเป็นแนวทางในการถามคำถามต่อไป

3. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะถามคำถามที่ละข้อตามแบบสัมภาษณ์ครบทุกด้าน และผู้วิจัยจะใช้คำถามเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังขาดอยู่

4. การยุติสัมภาษณ์ ผู้วิจัยกล่าวขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และอาจนัดหมายสัมภาษณ์เพิ่มเติมทางโทรศัพท์เพื่อให้ครอบคลุมตามประเด็นที่ศึกษา

การตรวจสอบข้อมูล

ภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลมาตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลที่ได้รับนั้นถูกต้องและตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยทำการตรวจสอบข้อมูล 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูลภายหลังจากการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้งเป็นการตรวจสอบระหว่างการเก็บข้อมูล โดยมีวิธีการดังนี้

1.1 การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์

1.2 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่เก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้ง แล้วนำไปแปรความเบื้องต้นแล้วไปตรวจสอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เดิมอีกครั้งเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

1.3 การตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลเป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมมานั้น ครบถ้วนตามลักษณะเรื่องที่ต้องการศึกษา โดยมีการตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มเก็บข้อมูลจนกระทั่งขั้นที่จะนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์

2. การตรวจสอบข้อมูลเมื่อสิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดมาจัดเป็นหมวดหมู่ ข้อสรุปในแต่ละหมวดหมู่ เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูลมีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นเครื่องมือของการวิจัยที่ต้องเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่ขั้นตอนการสร้างสัมพันธภาพ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความไว้วางใจ ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือที่สุด จะเห็นได้ว่าตลอดกระบวนการวิจัยมีทั้งการสัมภาษณ์เจาะลึกเข้าไปในเรื่องส่วนตัว ความรู้สึกนึกคิดและการสังเกต ซึ่งบางครั้งอาจ

ละเมิดความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องคำนึงถึงจรรยาบรรณของนักวิจัยอย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นการเก็บรักษาความลับ ความปลอดภัย โดยการนำเสนอข้อมูลและเขียนรายงานการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รหัสหมายเลข เพื่อเป็นการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล และนำเสนอในภาพรวมโดยไม่เฉพาะเจาะจงผู้ใด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยมีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยนำคำสัมภาษณ์จากผู้ถูกสัมภาษณ์มาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของแต่ละบุคคล และจัดลำดับความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูล

2. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่จัดลำดับความสำคัญแล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะทราบถึงลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันของข้อมูล

3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากการศึกษาต่างๆ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน แสดงความสำคัญของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์และเขียนรายงานข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะไม่ใช้ข้อมูลตัวเลข แต่จะเป็นข้อมูลเชิงพรรณนาที่มี “รายละเอียด” และ “ลึก” และมีการอ้างอิงโดยตรงเกี่ยวกับที่มาของข้อมูลไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าหรือข้อมูลทางเอกสาร

ซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ในครั้งนี้ จะถูกนำมาวิเคราะห์และประมวลผลโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแง่ต่างๆ ตามข้อเท็จจริง ทั้งในเชิงเหตุและผล ซึ่งการวิเคราะห์จะออกมาในลักษณะของการพรรณานำไปสู่คำตอบในการศึกษาและสรุปความตามหลักวิชาการ

ผลการวิจัย

1. พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ ด้านการบริหาร ผู้นำต้องมีความสามารถนำให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการสร้างวิสัยทัศน์ พันธกิจ ต้องแสดงบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมและสนับสนุนการขับเคลื่อนพัฒนาองค์การให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายซึ่งสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ตามที่ McFarland (1979) ให้ความหมายว่า ผู้นำ หมายถึงบุคคลที่มีความสามารถในการใช้อิทธิพลให้คนอื่นทำงานในระดับต่าง ๆ ที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ผู้นำยังมีบทบาทและหน้าที่หลายอย่าง เช่น (1) ผู้นำในฐานะผู้บริหาร เป็นบทบาทในฐานะผู้บริหาร ซึ่งประสานงานระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในองค์การ หรือในฐานะผู้ประสานงานภายในกลุ่มที่ตน เป็นผู้บริหาร ผู้นำประเภทนี้คอยช่วยให้งานของบุคลากรทุกคนดำเนินไปได้ด้วยดี ผู้นำจะเป็นผู้คุมนโยบายและกำหนดวัตถุประสงค์

ของกลุ่มและรับผิดชอบคอยดูแลนโยบายและวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ให้มีการปฏิบัติโดยครบถ้วน ถูกต้อง (2) ผู้นำในฐานะผู้วางแผน ผู้นำมักทำหน้าที่วางแผนการปฏิบัติงานทุกชนิดตัดสินใจว่าบุคลากรควรใช้วิธีการอย่างไรและใช้อะไรมาประกอบบ้าง เพื่อให้บรรลุตามความต้องการผู้นำมักทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลด้วยว่าแผนที่วางไว้นั้น มีการดำเนินงานตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ผู้นำมักจะเป็นผู้เดียวที่ทราบแผนทั้งหมดโดยถ่องแท้ (3) ผู้นำในฐานะผู้กำหนดนโยบาย อันเป็นงานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของผู้นำ คือ การกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของหมู่คณะ

2. พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ด้านการบริหาร ต้องมีลักษณะพิเศษทางบุคลิกภาพที่เข้มแข็ง เป็นกลุ่มชนชั้นนำที่มีอำนาจและมีความรู้ ตามแนวคิดของ Wright Mills (1956) ได้เสนอทฤษฎีชนชั้นนำ ในหนังสือ The Power Elite ซึ่งให้ความเห็นว่าสังคมอเมริกันอยู่ภายใต้ความครอบครองของชนชั้นนำ เพียงไม่กี่พันคนซึ่งชนชั้นนำคือผู้นำทางเศรษฐกิจ ผู้นำทางการเมือง และกลุ่มผู้นำทางทหาร โดยสามกลุ่มนี้ (ข้าราชการ ทหารและนักธุรกิจ) เรียกว่า ชนชั้นนำทางอำนาจ (Power Elite) โดยผู้นำทางด้านเศรษฐกิจมีบทบาทและความสำคัญมากกว่าผู้นำทางด้านอื่น ๆ และทั้งสามกลุ่มมีคุณลักษณะสำคัญ คือ มีความเหมือนกันในทางสังคม โดยมีต้นกำเนิดจากสถานภาพสังคมเดียวกัน มีเอกภาพเชิงค่านิยมที่ตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มชนชั้นนำด้วยตนเอง และมีปฏิสัมพันธ์ทั้งแบบที่ไม่เป็นทางการ โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวและแบบที่เป็นทางการผ่านสมาคม โดยเชื่อว่าชนชั้นนำปกครอง (Elite Ruler) มีอำนาจแท้จริง ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงในบริษัทใหญ่ นักการเมืองและนักการทหาร ตลอดจนนักวิชาการ

3. พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ ต้องมีลักษณะความเป็นผู้นำสูง มีความมั่นใจตนเอง มีภาวะการตัดสินใจที่ดี ดังที่ Simon เสนอว่า การตัดสินใจแบบมีเหตุผลนั้น ผู้ตัดสินใจนโยบายจะเลือกแนวทางซึ่งจะสามารถก่อให้เกิดผลตามที่ปรารถนาไว้ได้มากที่สุด โดย (1) ผู้ตัดสินใจต้องสามารถจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมายต่างๆ ที่ต้องการจะบรรลุได้ว่าเป้าหมายใดสำคัญที่สุด (2) ผู้ตัดสินใจต้องรู้แนวทางปฏิบัติ (alternative strategies) ทุกแนวทางอย่างถ่องแท้ว่า แต่ละแนวทางจะส่งผล (consequences) อย่างไรบ้างต่อการบรรลุเป้าหมาย และ (3) ผู้ตัดสินใจต้องมีความรู้ (knowledge) และมีความสามารถในทางจิตวิทยา (psychologically capable) ที่จะเลือกแนวทางที่มีประสิทธิภาพสูง ดีที่สุดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการมากที่สุด

นอกจากนี้วัตถุประสงค์ผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพจะต้องแสดงภาวะผู้นำของตนใน 5 ด้าน คือ (1) กล้าท้าทายต่อกระบวนการ (Challenging the process) (2) สร้างแรงดลใจต่อวิสัยทัศน์ร่วม (Inspiring a shared vision) (3) เพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานให้ผู้อื่น (Enabling others to act) (4) เป็นต้นแบบนำทาง (Modeling the way) และ (5) กระตุ้นหัวใจ (Encouraging the heart)

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยเห็นสมควรนำผลการศึกษางานบางประเด็นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มาอภิปรายเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ ด้านการบริหาร มองว่า ผู้นำเชิงยุทธศาสตร์เป็นผู้นำที่มีความสามารถในการนำพาประเทศ แก้ไขปัญหาความสงบของบ้านเมืองได้ มีความซื่อสัตย์สุจริต พุดจริงทำจริง กล้าตัดสินใจ มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาประเทศ

พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ด้านสื่อมวลชนและประชาสัมพันธ์เป็นพฤติกรรมอีกด้านหนึ่งที่ผู้นำมักจะถูกวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอ เพราะสามารถมองเห็นจากภาษากายและภาษาพูดได้อย่างชัดเจน ซึ่งพฤติกรรมนี้ Bass (1998) ได้เสนอทฤษฎีว่าด้วยคุณลักษณะเฉพาะของผู้นำที่ประสบความสำเร็จ ต้องมีคุณลักษณะสำคัญประกอบด้วย

(1) คุณลักษณะทางความคิดและสติปัญญา หมายถึง ความฉลาดหลักแหลมของผู้นำ สามารถคิดวิเคราะห์และคาดการณ์อย่างเป็นระบบ แม้ปัญหาที่มีความซับซ้อนก็สามารถสังเกตเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและกำหนดแนวทางตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้

(2) คุณลักษณะทางความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น หมายถึง การมีทักษะในการติดต่อสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์อันดีงามกับบุคคลอื่น มีทัศนคติที่ดีเป็นที่ยอมรับและเป็นตัวอย่างที่ดีกับสังคมโดยทั่วไป

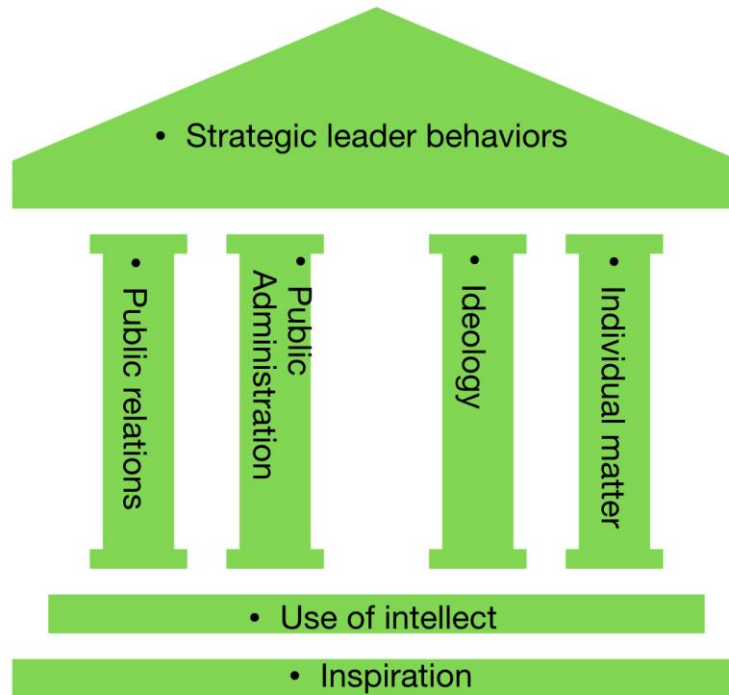
(3) คุณลักษณะทางด้านการทำงาน หมายถึง การเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจและความสามารถปฏิบัติงาน สามารถแก้ไขปัญหาในงานที่เกิดขึ้นได้ รู้จักวิธีในการถ่ายทอดและสอนงาน ฯลฯ

(4) คุณลักษณะส่วนตัวหมายถึง คุณลักษณะส่วนตัวโดยทั่วไป อาทิ มั่นใจในตัวเอง มั่นคงทางอารมณ์ สามารถเก็บความรู้สึกในโอกาสอันควร รักษาความลับมีความรับผิดชอบสูง มีความทะเยอทะยาน มีความรอบคอบ มีความกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นตั้งใจไม่ย่อท้อและมีความเสมอต้นเสมอปลาย ฯลฯ

(5) คุณลักษณะทางกายภาพ อาทิ อายุ ส่วนสูง น้ำหนัก และโหงวเฮ้งในบางสังคม เช่น ในประเทศจีน ผู้ที่จะได้รับความเชื่อถือในการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้นำที่สำคัญของประเทศมักเป็นผู้ที่มีวัยวุฒิสูง ในประเทศไทยมีองค์การบางแห่ง คัดเลือกผู้บริหารจากคุณลักษณะทางกายภาพ 5 ประการ ได้แก่ คิ้ว ตา หู จมูกและปาก โดยพิจารณาว่ามีลักษณะตรงตามตำราหรือไม่

(6) คุณลักษณะทางพื้นฐานสังคม เช่น ฐานะทางครอบครัว ชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลและประวัติการศึกษา ผู้ที่มีพื้นฐานทางสังคมที่ดีได้รับการยอมรับจากสังคม จึงมีโอกาสได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้นำ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาเทคนิคการปรับความคิดและพฤติกรรมของผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ ด้วยหลักการวางแผนภาพที่มีลักษณะเป็นบ้าน ซึ่งจะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปไม่ได้ โดยเฉพาะเสาบ้าน ฐานบ้าน และหลังคาบ้าน ประกอบไปด้วย

1. พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ด้านการบริหาร: เป็นผู้นำที่มีความสามารถในการนำพาประเทศ ดูแลจัดการบ้านเมืองดี แก้ไขปัญหาความสงบของบ้านเมืองได้ มีความซื่อสัตย์สุจริต พุดจริง ทำจริง กล้าตัดสินใจ มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาประเทศ
2. พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ด้านสื่อมวลชนและประชาสัมพันธ์: สามารถสื่อสารกับสื่อมวลชนได้ดี มีพฤติกรรมการแสดงออก ทั้งท่าทาง สีหน้า น้ำเสียง แบบตรงไปตรงมา
3. พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ด้านอิทธิพลเชิงอุดมการณ์: มีความเป็นผู้นำสูง มีความกล้าหาญ กล้าตัดสินใจ มีความเข้มแข็ง สื่อสารตรงไปตรงมา พุดเสียงดังฟังชัดมีความมั่นใจและมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาของประเทศ รับฟังปัญหาประชาชนมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
4. พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล: มีความรักต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง เป็นผู้นำที่ติดดิน เข้าหาประชาชน และเป็นที่ยิ่งของประชาชนได้ปฏิบัติกับทุกคนโดยเท่าเทียมกันไม่เลือกปฏิบัติ
5. พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ด้านกระตุ้นให้เกิดการใช้ปัญญา: เป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล

6. พฤติกรรมผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ: เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจในด้านเป็นคนมุ่งมั่น ตั้งใจจริง มีความเสียสละในการทำหน้าที่แก้ปัญหาบ้านเมือง เป็นที่พึ่งของประชาชน มีความรับผิดชอบ กล้าขอโทษในสิ่งที่ทำผิดพลาด จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ รักชาติ รักแผ่นดิน ปกป้องผลประโยชน์ชาติ มองการณ์ไกล และดำเนินนโยบายและโครงการใหญ่ ให้กับประเทศ

สรุป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ โดยแยกเป็นข้อเสนอแนะในแต่ละข้อดังต่อไปนี้

1. ผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ไม่ควรพูดหรือสื่อสารในเรื่องที่ไม่รู้ หรือรู้น้อย และควรคิดให้รอบคอบก่อนพูด
2. ผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ต้องสื่อสารด้วยความสุขุม นุ่มลึก ทรงพลัง แฝงไปด้วยหลักการ เพื่อให้ผู้รับสารหรือผู้ฟัง เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธา
3. ผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ต้องสามารถควบคุมอารมณ์ หลีกเสี่ยง การแสดงออกที่ก้าวร้าว ฉุนเฉียว ทั้งต่อสื่อมวลชน ประชาชน รวมถึงฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง
4. ผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ต้องเป็นผู้ฟังที่ดี รับฟังความเห็นจากทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย และทุกความหลากหลาย
5. ผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ต้องมีใจที่หนักแน่น เพื่อลดความผิดพลาดและการถูกโจมตี
6. ผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ต้องมีความอดทนกับสิ่งที่เข้ามากระทบ ทั้งกับผู้คนและคำวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ
7. ผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ต้องให้ความเอาใจใส่ ให้ความสำคัญกับประชาชน แก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง เพื่อสร้างศรัทธาความเชื่อมั่นที่มีต่อทั้งสถานะและความเป็นผู้นำ
8. ผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ต้องพยายามควบคุมอารมณ์ให้มั่นคง ไม่ฉุนเฉียวง่าย ไม่ทะเลาะกับสื่อมวลชน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะและภาวะผู้นำของผู้นำที่น่าสนใจในอดีตและปัจจุบัน
2. ควรศึกษาเกี่ยวกับบทบาทผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ที่ประชาชนคาดหวัง
3. ควรศึกษาเชิงปริมาณเพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานของผู้นำที่ประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียง
4. ควรศึกษาภาวะผู้นำของนักการเมืองที่ประชาชนต้องการ
5. ควรศึกษาเกี่ยวกับผู้นำในการตัดสินใจแก้ปัญหาวิกฤติที่สำคัญของประเทศ
6. ควรศึกษาเกี่ยวกับผู้นำทางทหารที่มีบทบาทในการบริหารประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- เชษินีร์ แสงสุข. (2560). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู* (ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2552). *ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกาศ เรื่องยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561– 2580. (2561, 13 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 1.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2537). *พฤติกรรมศาสตร์: พฤติกรรมสุขภาพและสุขศึกษา*. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2545). *ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและปฏิบัติ*. เชียงราย: คณะวิทยาการจัดการ, สถาบันราชภัฏเชียงราย.
- Bass, B. M. (1998). *Transformational Leadership: Industrial, Military and Educational Impact*. Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates.
- Wright Mills, C. (1956). *The Power Elite*. New York: Oxford University Press.
- DuBrin, A. J. (2015). *Leadership: Research Findings, Practice, and Skills*. (8th ed.). Florence, United States: South-Western College Publishing.
- Hersey, P., Blanchard, K. H., & Johnson, D. E. (1996). *Management of Organizational Behavior: Utilizing Human Resources*. (7th ed.). N.J.: Pearson Prentice Hall.
- McFarland, D. E. (1979). *Management Foundations and Practices*. (5th ed). New York: Macmillan.
- Robbins, S. P., & Judge, T. A. (2007). *Organizational Behavior*. (12th ed). Upper Saddle River, N.J.: Pearson Prentice Hall.

องค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา

The Competency Factor of English Teacher in Primary School

ดลวรรณ พวงวิภาต

Donlawan Puangwipart

มหาวิทยาลัยศิลปากร

Silpakorn University, Thailand

Email: Donlawan2526@gmail.com

Received June 28, 2020; Revised September 14, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา และผลการยืนยันองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชั้นพื้นฐาน จำนวน 97 โรงเรียน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ ที่ความเชื่อมั่น 90% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 97 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 3 คน คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการและครู รวม 291 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบไม่มีโครงสร้าง แบบสอบถามความคิดเห็น และแบบสอบถามเพื่อการยืนยัน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ 41 ตัวแปร คือ 1) การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และการใช้สื่อมี 7 ตัวแปร 2) การใช้เทคนิควิธีการสอนและออกแบบประเมินผู้เรียนมี 7 ตัวแปร 3) การบริหารจัดการชั้นเรียนมี 6 ตัวแปร 4) การออกแบบการสอนอย่างมีส่วนร่วมมี 6 ตัวแปร 5) การถ่ายทอดและการให้คำปรึกษาในวิชาชีพมี 6 ตัวแปร 6) การใช้นวัตกรรมทางภาษาที่หลากหลายมี 5 ตัวแปร และ 7) การพัฒนาหลักสูตรมี 4 ตัวแปร 2. ผลการยืนยันองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนมีความเห็นพ้องกันว่าองค์ประกอบและตัวแปรสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษาทุกองค์ประกอบและตัวแปรมีความถูกต้องเหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์

คำสำคัญ: องค์ประกอบ; สมรรถนะครูภาษาอังกฤษ; โรงเรียนประถมศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to identify 1) the competency factors of English teachers in primary school and 2) the confirmation of the competency factors of English teachers in primary school. The population was 28,358 primary schools under the Office of the Basic Education Commission. The sample size was 97 schools which determined by Taro Yamane sample size table at the confidence level of 90%. Three respondents from each school consisted of a school director, a deputy school director, English teacher, with the total of 291 respondents. The research instruments used to collect the data were unstructured interview, opinionnaire and questionnaire, the statistics for analyzing the data were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, exploratory factor analysis and content analysis.

The findings of this research were as follows: 1. The competency factors of English teachers in primary school consisted of 7 factors and 41 variables: 1) learning environment arrangement and learning media, composed of 7 variables, 2) technique and evaluation student design, composed of 7 variables, 3) classroom management learning, composed of 6 variables, 4) participative instructional design, composed of 6 variables, 5) transition and professional advisory, composed of 6 variables, 6) implement Variety language innovation, composed of 5 variables and 7) curriculum development, composed of 4 variables. 2. The experts confirmed that all factors of the competency of English teachers in primary school were accurate, a propriety, feasibility, and utility.

Keywords: Competency; Factor of English Teacher; Primary School

บทนำ

บุคคลสำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาการเรียนรู้ คือ “ครู” ซึ่งครูเป็นผู้ที่มีความหมายและปัจจัยสำคัญมากที่สุดในห้องเรียน และเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้ เพราะคุณภาพของผู้เรียนขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูเป็นปัจจัยสำคัญในระดับโรงเรียนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนมากที่สุด จากการทดสอบระดับนานาชาติ ประเทศที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สูง จะมีแนวโน้มการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงกว่าขณะเดียวกันประเทศที่มีประชากรมีการศึกษาดี มีคุณภาพ จะมีความเป็นประชาธิปไตยและเสถียรภาพทางการเมืองและสังคมสูงกว่า ทั้งนี้ ครูจะต้องมีสมรรถนะและความเชี่ยวชาญในการทำงานที่ประกอบด้วย ความรู้ทักษะ และทัศนคติที่ดี

ต่อการทำงาน ที่เน้นทักษะมากกว่าความรู้ ซึ่งจะเป็นการจัดการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ สังคมไทย ยังคงให้ความสำคัญต่อ “ครู” ว่าเป็นบุคคลที่จะส่งเสริมและสร้างสรรค์สร้างการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพ (วิจารณ์ พานิช, 2553)

จากการรายงานการประเมินคุณภาพการศึกษา ผลการสอบโอเน็ตของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งให้เห็นว่าค่าเฉลี่ยผลการสอบของนักเรียน ทั้งประเทศได้คะแนนต่ำในทุกวิชา โดยคะแนนในวิชาภาษาอังกฤษได้คะแนนต่ำที่สุดในทุกวิชา คือได้ คะแนนอยู่ระหว่าง 20-35 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน และค่าคะแนนด้านภาษาอังกฤษจะมี ค่าคะแนนอยู่ระดับนี้มาตลอดในช่วง 6 ปีที่ผ่านมา คงมีแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 เท่านั้นที่คะแนน กระเดื่องขึ้น จาก 20 เมื่อ พ.ศ. 2554 เป็น 27 ใน พ.ศ. 2560 ผลการสอบ TOEFL ของคนไทยเมื่อ พ.ศ. 2560 ได้คะแนนเฉลี่ย 78 คะแนนจาก คะแนนเต็ม 120 ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทั่วโลกที่อยู่ 82 และต่ำกว่า หลายประเทศในทวีปเอเชีย คือ อินเดีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ฮองกง อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ เมียนมาร์ และจีน ที่ได้คะแนน 94, 91, 89, 88, 85, 83, 81 และ 79 ตามลำดับ ความสามารถทางภาษาอังกฤษ ในนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาก็ยังต่ำเป็นอันมาก ผู้ที่จบเป็นบัณฑิตยังมีผลการสอบ สมรรถนะทาง ภาษาอังกฤษ เช่น การสอบ TOFEL, TOEIC และอื่น ๆ ยังอยู่ในระดับต่ำ การสร้างสมรรถนะทาง ภาษาอังกฤษเป็นพื้นฐานสำคัญในการแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษาโดยรวม โดยที่ภาษาอังกฤษเป็น ภาษาหลักในการเข้าหาความรู้ในศตวรรษที่ 21 สมรรถนะทางภาษาเป็นข้อจำกัดสำคัญในการสร้าง ทรัพยากรมนุษย์ของชาติในการที่จะเป็นกำลังทางปัญญา ในปีการศึกษา 2563 ทางกระทรวง ศึกษาธิการ มีหลายนโยบายเร่งด่วนเพื่อยกระดับการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งหนึ่งนโยบายเร่งด่วนของปี การศึกษานี้ก็คือการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่ถือว่าเป็นภาษาที่สำคัญ เพื่อใช้สื่อสารได้ ทั่วโลก โดยนายณัฐพล ทีปสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ต้องการให้ครูทุกคนในระบบ ทั้งหมดไม่ว่าอายุเท่าไร ต้องมีความสามารถในการรับรู้อาษาเป็นภาษาอังกฤษ (กระทรวงศึกษาธิการ , 2561) ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ระบุว่า ครูภาษาอังกฤษ ร้อยละ 51.91 มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษในระดับที่ต้องปรับปรุง ครูสอนภาษาอังกฤษส่วนใหญ่เป็น ครูสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา กวาร์ร้อยละ 80 ไม่ได้จบวิชาเอกภาษาอังกฤษ และมีภาระ งานต้องสอนหลายกลุ่มสาระ รวมทั้งมีภาระงานอื่นที่นอกเหนือจากการสอนมาก (ชัชวีย์ บุณนาค, 2562) วิชาชีพครูของประเทศไทยในปัจจุบันจะพบว่าสมรรถนะของครูภาษาอังกฤษแต่ละบุคคลยังไม่มี มาตรฐานของรูปแบบ การพัฒนาครูประจำการที่มีประสิทธิผลและยังไม่เกิดชุมชนการเรียนรู้ทาง วิชาชีพอย่างแท้จริงครูส่วนใหญ่ยังปรับตัวไม่ทันกับรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปตาม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสาร ในระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าเรียนครูเน้นปริมาณ มากกว่าคุณภาพไม่มีเอกภาพในระบบการคัดเลือกอีกทั้งบางสถาบันมิได้มีการคัดเลือกผู้เข้าเรียนครูไม่ มีหน่วยงานรับผิดชอบในการดูแลกำกับติดตามวางระบบการผลิตครู

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวทางในการวางแผนการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาและการประเมินสมรรถนะครูสอนภาษาอังกฤษในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพกับผู้เรียนอย่างแท้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาของการวิจัยและสามารถตอบปัญหาของการวิจัยให้ชัดเจน ผู้วิจัยจึงกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. เพื่อทราบองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา
2. เพื่อทราบผลการยืนยันองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา

สมมติฐานของการวิจัย

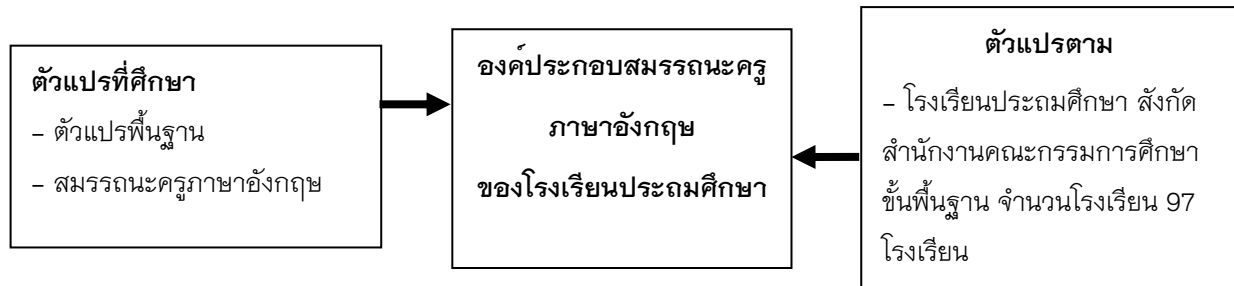
1. องค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษาเป็นพหุองค์ประกอบ
2. ผลการยืนยันองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์

การทบทวนวรรณกรรม

องค์ประกอบสมรรถนะของครูสอนภาษาอังกฤษ พบว่าสามารถสรุปองค์ประกอบสมรรถนะครูสอนภาษาอังกฤษโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าครูภาษาอังกฤษมีความรู้ ทักษะ และมีคุณลักษณะเฉพาะที่สามารถเชื่อมต่อกับครูภาษาอังกฤษทำการสอนวิชาภาษาอังกฤษระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการสอนภาษาอังกฤษ เทคนิค วิธีการสอนภาษาอังกฤษ การพัฒนาและการใช้สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้สมรรถนะครูสอนภาษาอังกฤษ แบ่งเป็นองค์ประกอบหลักได้ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้จะเป็นสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจด้านภาษาศาสตร์ ด้านหลักสูตร ด้านผู้เรียน เทคนิคและวิธีการสอนภาษาอังกฤษ ส่วนด้านทักษะรวมถึงความสามารถ ความชัดเจนและความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งบุคคลสามารถสร้างขึ้นได้จากการเรียนรู้ (Peacock, 2002) ประกอบด้วยทักษะการสื่อสาร ทักษะการฟัง พูด อ่านและเขียน ทักษะการจัดการเรียนรู้ ทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยีในทางการเรียนรู้ ทักษะการวัดและประเมินผล ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น และการพัฒนาตนเองและด้านคุณลักษณะเฉพาะบุคลิกภาพ ความคิด ความรู้สึก เจตคติ ทัศนคติ ความต้องการส่วนบุคคล ประกอบด้วย แรงจูงใจ รักในการเรียนรู้

บุคลิกลักษณะ และคุณธรรมจริยธรรมจะเห็นได้ว่าสมรรถนะมีความสำคัญทั้งต่อตัวบุคคลและองค์การ เพราะสมรรถนะจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งสามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะไปใช้ในการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรการพัฒนาบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน (ทวีศักดิ์ จินดาอนุรักษ์ และคณะ, 2555) การพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ การวางแผนสืบทอดตำแหน่งและการจ่ายผลตอบแทน เป็นต้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็น การวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็น โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 28,358 โรงเรียน และทำการกำหนดขนาดตัวอย่าง โดยใช้ตารางทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ความเชื่อมั่น +10 หรือร้อยละ 90 ได้ขนาดตัวอย่าง 97 โรงเรียน และทำการสุ่มโดยสุ่มแบบแบ่งประเภท จำแนกตามภูมิภาค โดยกำหนดให้แต่ละโรงเรียนมีผู้ให้ข้อมูล 3 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ และครู รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 291 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเรื่องนี้ คือ การวิเคราะห์วิเคราะห์เนื้อหา ความถี่ ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ โดยมีการแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมโครงการวิจัย

การจัดเตรียมโครงการวิจัยตามระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัย และค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสารตำรา วารสาร บทความ งานวิจัย ตลอดจนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาจัดทำโครงการวิจัย ตลอดจนเสนอโครงการวิจัยต่อคณะกรรมการพิจารณาหัวข้อวิทยานิพนธ์ ที่บัณฑิตวิทยาลัยแต่งตั้งรับข้อเสนอจากคณะกรรมการมาปรับปรุงแก้ไขโครงการวิจัย จัดทำโครงการวิจัยที่สมบูรณ์ เสนอโครงการวิจัยที่สมบูรณ์ต่อภาควิชาเพื่อนำเสนอบัณฑิตวิทยาลัยพิจารณาอนุมัติโครงการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เพื่อสร้างและพัฒนาเครื่องมือเบื้องต้น นำเครื่องมือไปทดลองใช้ ปรับปรุงคุณภาพเครื่องมือ นำเครื่องมือที่สมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง นำเครื่องมือที่ได้มา ตรวจสอบความสมบูรณ์ วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล แล้ววิเคราะห์ผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ จากนั้นจัดทำรายงานผลการวิจัย นำเสนอคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้อง ปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องตามที่คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เสนอแนะ จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขออนุมัติเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับตัวแปรขององค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษ

2. แบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำแบบสอบถามไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์วิเคราะห์เนื้อหา ความถี่ ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. แบบสอบถามเพื่อการยืนยันองค์ประกอบได้สมรรถนะครูสอนภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา ของผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยนำองค์ประกอบและตัวแปรสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษาที่เกิดจากการวิเคราะห์ตัวแปรเชิงสำรวจ มาจัดทำเป็นแบบสอบถาม เพื่อหาความถูกต้องความเหมาะสมเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ในลักษณะแบบสำรวจตรวจสอบรายการ (Check list)

วิธีการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือถึงภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อออกหนังสือขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญในการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัย

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา

องค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ 41 ตัวแปร คือ 1) การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนและการใช้สื่อ 2) การใช้เทคนิควิธีการสอนและออกแบบประเมินผู้เรียน 3) การบริหารจัดการชั้นเรียน 4) การออกแบบการสอนอย่างมีส่วนร่วม 5) การถ่ายทอดและการให้คำปรึกษาในชั้นเรียน 6) การใช้นวัตกรรมทางภาษาที่หลากหลาย และ 7) การ

พัฒนาหลักสูตร ดังนั้น ในแต่ละองค์ประกอบสามารถอธิบายตัวแปรของสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา สามารถอธิบายได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และการใช้สื่อ ประกอบด้วย 7 ตัวแปร คือ 1) ครูใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนออกแบบและสร้างสื่อ 2) ครูเสียดสละ อุทิศตนเพื่อประโยชน์ต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ 3) ครูบันทึกพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกคน 4) ครูยึดมั่นในอุดมการณ์ของวิชาชีพ ปกป้องเกียรติและศักดิ์ศรีของวิชาชีพ 5) ครูติดตามและประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอน 6) ครูนำ ICT มาใช้กับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษการฝึกทักษะภาษาอังกฤษ 7) ครูจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนครูภาษาอังกฤษที่จะต้องเลือกใช้สื่อที่หลากหลาย มีการติดตามผู้เรียนในการใช้มีลติมีเดีย ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะครูจะต้องบริหารจัดการชั้นเรียนให้เข้ากับผู้เรียน สอดแทรกแนวทางที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อไป

องค์ประกอบที่ 2 การใช้เทคนิควิธีการสอนและออกแบบประเมินผู้เรียน ประกอบด้วย 7 ตัวแปร คือ 1) ครูใช้สื่อและนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ 2) ครูตรวจสอบข้อมูลการประเมินผู้เรียนอย่างรอบด้าน รวมไปถึงผลการวิจัย หรือองค์ความรู้ต่าง ๆ และนำไปใช้ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ 3) ครูให้ข้อมูลและข้อคิดเห็นรอบด้านของผู้เรียนต่อผู้ปกครองและผู้เรียนอย่างเป็นระบบ 4) ครูใช้เทคนิควิธีการหลากหลายในการตรวจสอบ ประเมินการปฏิบัติงานของตนเอง และผลการดำเนินงานสถานศึกษา 5) ครูปรับเปลี่ยนบทบาทและการปฏิบัติงานของตนเองให้เอื้อต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน 6) ครูยอมรับผลอันเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง และหาแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรค 7) ครูสนับสนุนความคิดริเริ่มซึ่งเกิดจากการพิจารณาไตร่ตรองของเพื่อนร่วมงาน และมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่าคุณสมบัติอย่างหนึ่งที่สำคัญ คือการที่ครูมีความสามารถในการวัดประเมินผลนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อูพิช เหมือนทอง, นิราศ จันทระจิตร และลักขณา สรีวัฒน์ (2559) พบว่า ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการครูผู้สอนยังต้องมีความสามารถในการควบคุมการเรียนของเด็กนักเรียนและความรู้ความเข้าใจ

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการชั้นเรียน ประกอบด้วย 6 ตัวแปรคือ 1) ครูมีความสามารถในการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศกับการสอนภาษาอังกฤษ 2) การส่งเสริมภาวะผู้นำและการทำงานร่วมกับองค์กรอื่น 3) ครูบริหารจัดการกิจกรรมในชั้นเรียนภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี 4) ครูสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ 5) ครูให้ความสนใจต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นปัจจุบัน โดยมีการวางแผนอย่างมีวิสัยทัศน์ซึ่งเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจของโรงเรียนร่วมกับผู้อื่น 6) ครูมีความสามารถการใช้เทคโนโลยีการสอนให้ทันสมัยในยุคนี้ ๆ ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะในการจัดการเรียนการสอนครูต้องมีความสามารถในการจัดการห้องเรียนให้สอดคล้องกับบริบทห้องเรียนและตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดของ ทวีศักดิ์ จินดาณรงค์ และคณะ

(2555) พบว่าครูใช้ภาษาอังกฤษและเทคโนโลยีสำหรับครูต้องมีการจัดการชั้นเรียนและสภาพแวดล้อม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่ส่วนร่วมในการบริหารจัดการชั้นเรียนมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

องค์ประกอบที่ 4 การออกแบบการสอนอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 6 ตัวแปร คือ 1) ครูใช้รูปแบบ/เทคนิควิธีการสอนอย่างหลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มตามศักยภาพ 2) ครูใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ 3) ครูประสานให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมวัฒนธรรมทางภาษาอังกฤษ 4) ครูใช้หลักจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้อื่นๆ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข และพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพการสอนภาษาอังกฤษ 5) ครูนำผลการออกแบบการเรียนรู้อื่นๆ ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้อื่นๆ และปรับใช้ตามสถานการณ์ อย่างเหมาะสมและเกิดผลกับผู้เรียนตามที่คาดหวัง 6) ครูส่งเสริมการร่วมมือกันในโรงเรียนในการใช้ภาษาอังกฤษที่เป็นเช่นนี้เพราะการที่สอนภาษาอังกฤษให้นักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพนั้นครูต้องมีความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนสามารถจัดการเรียนการสอนโดยอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างครูกับชุมชนเป็นอย่างดี

องค์ประกอบที่ 5 การถ่ายทอดและการให้คำปรึกษาในชั้นเรียน ประกอบด้วย 6 ตัวแปร คือ 1) ครูสามารถ กำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงานทุกภาคเรียนด้านการสอนภาษาอังกฤษ 2) ครูวางแผนการกำหนดเป้าหมาย การวิเคราะห์สังเคราะห์ภารกิจงานสอน 3) ครูสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาองค์กรและวิชาชีพ 4) ครูสามารถสอนหรือให้คำปรึกษาแก่ผู้ร่วมงานได้ 5) ครูมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้การสอนภาษาอังกฤษได้ดี 6) ครูสามารถให้คำแนะนำ ตอบโต้กับปัญหา สถานการณ์ ความต้องการของผู้ที่ปรึกษาที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะครูจะต้องกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงานทุกภาคเรียนด้านการสอนภาษาอังกฤษ วิเคราะห์เนื้อหาบทเรียน ลักษณะอันพึงประสงค์ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและความเหมาะสมของนักเรียน ครูต้องมีความมุ่งมั่นการปฏิบัติหน้าที่ครูผู้สอนภาษาอังกฤษให้มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องและต้องมีการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้อื่นๆ ในองค์กรวิชาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทธนรินทร์ ปิชอบ, ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน และอมร มะลาศรี (2559) พบว่าครูภาษาอังกฤษต้องมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้และสร้างสัมพันธที่ดี

องค์ประกอบที่ 6 การใช้นวัตกรรมทางภาษาที่หลากหลาย ประกอบด้วย 5 ตัวแปร คือ 1) ครูรวบรวม สังเคราะห์ข้อมูล ความรู้ จัดเป็นหมวดหมู่ และปรับปรุงให้ทันสมัย 2) ครูสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาองค์กรและวิชาชีพ 3) ครูหารูปแบบการใช้ภาษาอังกฤษที่หลากหลาย 4) ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นเพื่อพัฒนาตนเอง และพัฒนางาน 5) ครูเต็มใจ ภาคภูมิใจและมีความสุขในการให้บริการสอนแก่ผู้รับบริการ ดังการนำเสนอว่าสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรครูต้องมีส่วนร่วมในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งจะต้องมีความสามารถในด้านนวัตกรรม การให้บริการและความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน (สุกัญญา รัตมีธรรมโชติ, 2548)

องค์ประกอบที่ 7 การพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 4 ตัวแปร คือ 1) ครูเสริมแรงสนับสนุนกับผู้บริหารโรงเรียน 2) ครูเป็นผู้ประเมินการใช้หลักสูตรและนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตร 3) ครู สร้าง/พัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและท้องถิ่น 4) ส่งเสริมครูให้มีการศึกษาต่อต่างประเทศ ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะครูต้องมีความรู้และแม่นยำในเรื่องหลักสูตรการสอนภาษาอังกฤษในระดับชั้น ที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน ครูมีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำเครื่องมือและประเมินผลทางภาษาอังกฤษ

2. จากผลยืนยันองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษาของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าองค์ประกอบและตัวแปรสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา มีความถูกต้อง เหมาะสมเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดให้คือ ผลการยืนยันองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา มีความถูกต้อง เหมาะสมเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะสมรรถนะครูภาษาอังกฤษที่ปรากฏในข้อค้นพบนี้ได้เสนอให้เห็นว่า การเป็นครูภาษาอังกฤษนั้นจะต้องมีความรู้ความสามารถและมีทักษะที่จะจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นนั้นต้องมีสมรรถนะที่เป็นสมรรถนะเฉพาะของครูภาษาอังกฤษ เพื่อการที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาที่สองให้กับนักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุขและผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น จึงต้องอาศัยครูที่มีสมรรถนะเป็นพิเศษโดยเฉพาะด้านภาษาต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ธีัญญลักษณ์ เวชกามา (2562) พบรูปแบบพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสอนภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง การพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ ด้านทักษะและด้านคุณลักษณะ มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) การอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 2) การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน และ 3) การเรียนรู้

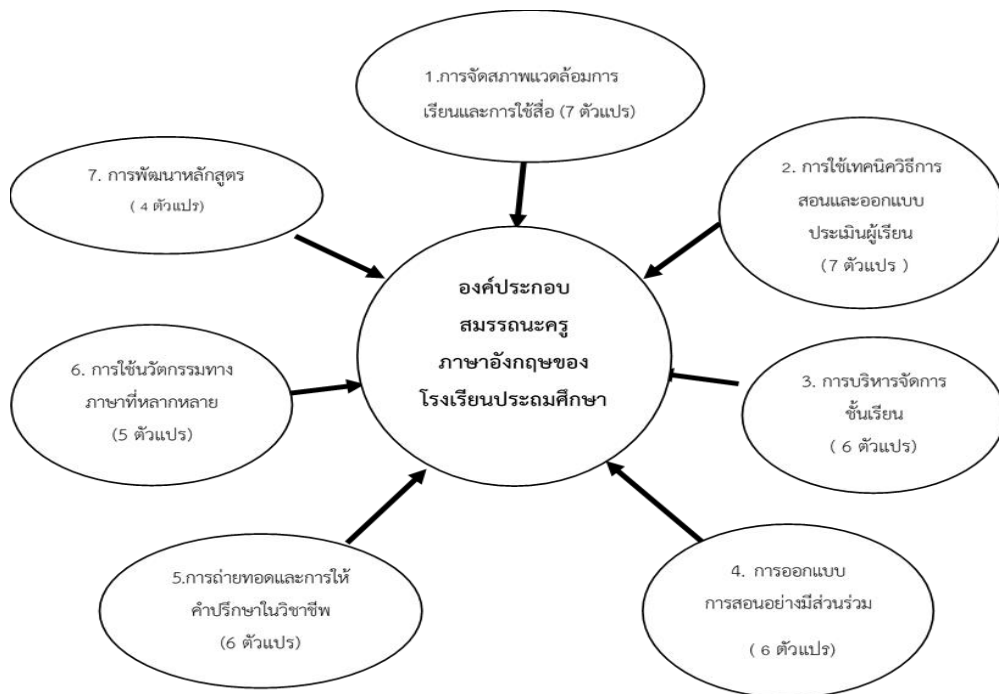
อภิปรายผลการวิจัย

จากผลยืนยันองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษาของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าองค์ประกอบและตัวแปรสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้และเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดให้คือ ผลการยืนยันองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะสมรรถนะครูภาษาอังกฤษที่ปรากฏในข้อค้นพบนี้ได้เสนอให้เห็นว่าการเป็นครูภาษาอังกฤษนั้นจะต้องมีความรู้ความสามารถและมีทักษะที่จะจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นนั้น ต้องมีสมรรถนะที่เป็นสมรรถนะเฉพาะของครูภาษาอังกฤษเพื่อการที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาที่สองให้กับนักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุขและผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น จึงต้องอาศัยครูที่มีสมรรถนะเป็นพิเศษโดยเฉพาะด้านภาษาต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัย ธีัญญลักษณ์ เวชกามา (2562) พบรูปแบบพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสอนภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง การพัฒนา

สมรรถนะด้านความรู้ ด้านทักษะและด้านคุณลักษณะ มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) การอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 2) การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน และ 3) การเรียนรู้

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และการใช้สื่อ องค์ประกอบที่ 2 การใช้เทคนิควิธีการสอนและออกแบบประเมินผู้เรียน องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการชั้นเรียน องค์ประกอบที่ 4 การออกแบบการสอนอย่างมีส่วนร่วม องค์ประกอบที่ 5 การถ่ายทอดและการให้คำปรึกษาในชั้นเรียน องค์ประกอบที่ 6 การใช้นวัตกรรมทางภาษาที่หลากหลาย และองค์ประกอบที่ 7 การพัฒนาหลักสูตร ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แสดงองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา

สรุป

จากข้อค้นพบองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 การจัดสภาพแวดล้อม องค์ประกอบที่ 2 การใช้เทคนิควิธีการสอนและออกแบบประเมินผู้เรียน องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการชั้นเรียน องค์ประกอบที่ 4 การออกแบบการสอนอย่างมีส่วนร่วม องค์ประกอบที่ 5 การถ่ายทอดและการให้คำปรึกษาในชั้นเรียน องค์ประกอบที่ 6 การใช้นวัตกรรมทางภาษาที่หลากหลาย และองค์ประกอบที่ 7 การพัฒนาหลักสูตร

ผลการยืนยันองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้และเป็นประโยชน์

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบของการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา สามารถนำมาเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนของครูภาษาอังกฤษ ได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าเกี่ยวกับตัวแปรที่สังเกตให้มีค่าน้ำหนักสูงในแต่ละประเด็นที่ว่าครูใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ตลอดจน ออกแบบและสร้างสื่อที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการพัฒนาครูในการอบรม ศึกษาดูงานในโรงเรียนที่มีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เป็นเลิศ เพื่อครูจะได้นำไปประยุกต์พัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้นต่อไป

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 จากการยืนยันองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา ที่พบว่าประเด็นเกี่ยวกับครูต้องมีการรวบรวม สังเคราะห์ข้อมูล ความรู้จัดทำเป็นหมวดหมู่และปรับปรุงให้ทันสมัย มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่สูง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมให้ครูมีทักษะในการจัดทำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียน การสอนภาษาอังกฤษ โดยการจัดกิจกรรม โครงการเกี่ยวกับการบริหารข้อมูล ICT ให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษที่สำคัญ 7 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 การจัดสภาพแวดล้อม องค์ประกอบที่ 2 การใช้เทคนิควิธีการสอนและออกแบบประเมินผู้เรียน องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการชั้นเรียน องค์ประกอบที่ 4 การออกแบบการสอนอย่างมีส่วนร่วม องค์ประกอบที่ 5 การถ่ายทอดและการให้คำปรึกษาในชั้นเรียน องค์ประกอบที่ 6 การใช้นวัตกรรมทางภาษาที่หลากหลาย และองค์ประกอบที่ 7 การพัฒนาหลักสูตร สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะครูภาษาอังกฤษกับการปฏิบัติงานของครูภาษาอังกฤษในโรงเรียนประถมศึกษา โดยควรให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยประเด็นเกี่ยวกับอิทธิพลของการนำองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา ต่อคุณภาพการเป็นครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. การวัดและประเมินผลอิงมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ชัชรียา บุญนาค. (2562). ปัญหาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย และข้อเสนอแนะด้านยุทธศาสตร์การพัฒนารับการเรียนรู้การสอนภาษาอังกฤษ ปี 2564-2568. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 2 “Graduate School Conference 2018”, 2(1), 235-241.
- ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ และคณะ. (2555). มาตรฐานวิชาชีพครูการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
- ธัญญลักษณ์ เวชกามา. (2562). รูปแบบพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสอนภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ภัทรนรินทร์ บีชอป, ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน และอมร มะลาศรี. (2559). การพัฒนาตัวบ่งชี้การประเมินสมรรถนะครูต่างชาติที่สอนวิชาภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษา. วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 22(2), 247-261.
- สุกัญญา รัตมีธรรมโชติ. (2548). แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- วิจารณ์ พานิช. (2553). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- อุพิษ เหมือนทอง, นิราศ จันทร์จิตร และลักขณา สริวัฒน์. (2559). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 22(2), 364-378.
- Peacock, M. (2002). The Good Teacher of English & A Foreign Language. *Perspectives: Working Papers in English & Communication*, 14(1), 65-75.

การจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัล

Educational Approaches of Santi Asoke Buddhist Organization in the Digital World

กิตติพงษ์ แซ่เจียว

Kitipong Saejiaw

มหาวิทยาลัยศิลปากร

Silpakorn University, Thailand

E-mail: jiang_chiyomi@hotmail.com

Received November 15, 2020; Revised December 4, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันติอโศก และ 2) เพื่อศึกษาทิศทางการจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต, การจัดการศึกษาของสันติอโศกและโลกดิจิทัล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสันติอโศกจำนวน 20 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยการสัมภาษณ์ การประพจน์ปฏิบัติชีวิตให้ดีขึ้น โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อเป็นผู้พันทุกข์จากกิเลส เป็นผู้รู้เท่าเชิงลึกมีแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัยและทำการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการจัดการศึกษาของสันติอโศกเป็นศึกษาตลอดชีวิตแก่สมาชิกทุกเพศทุกวัยและประชาชนทั่วไป สันติอโศกเชื่อว่ามีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองทั้งความรู้ความสามารถทัศนคติ นำไปสู่ทันโลกและเป็นผู้อนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นได้ โดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัยควบคู่ผสมผสานกัน แม้ว่าปัจจุบันโลกดิจิทัลเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต สันติอโศกยังคงมีปรัชญาความเชื่อ แนวคิด เป้าหมายไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หากแต่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับสมาชิกและประชาชนให้เหมาะกับยุคสมัยของโลกดิจิทัลบางในบางประเด็น 2. ทิศทางการจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัล ได้แก่ 1) การตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา 2) เพิ่มปัจจัยการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล 3) ตระหนักถึงความจำเป็นของดิจิทัล 4) พัฒนาการรู้เท่าทันดิจิทัล 5) การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง 6) สร้างโอกาสผู้เรียนเป็นผู้สร้างสรรค์ 7) การจัดองค์ความรู้ 8) พัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ 9) พัฒนาผู้อำนวยการเรียนรู้

คำสำคัญ: การจัดการศึกษา; สันติอโศก; โลกดิจิทัล

Abstract

The purposes of this study were as follows: 1) to study the problems of Educational Approaches of Santi Asoke; and 2) to study the direction of Educational Approaches of Santi Asoke Buddhist Organization in The Digital World. The study was a qualitative research. The researcher studied from key informants which were 20 people of confederate Educational Approaches of Santi Asoke Buddhist Organization. They were selected by key informants the instrument for collecting data were in-depth interviews, Analysis data by descriptive content analysis methods. The research results were found as follows: 1. The Santi Asoke Buddhist Organization has Educational Approaches by lifelong education for all members, including but not limited to genders, all ages, and the general public, believe in human' potential, human can develop knowledge, ability, attitude for making Better life. The ultimate purpose in life is to enter delivered from suffering that determines a cha of suffering by using formal education, non-formal education, and informal education. However, the impact of digital transformation having on today's society and lifestyles. The Santi Asoke Buddhist Organization has our philosophy, beliefs, ideas, and goals that remain unchanged which the learning styles of education management for everyone could be adapted to be suited with the era of the digital world; and 2 . The direction of Educational Approaches of Santi Asoke Buddhist Organization in the digital world were 1) awareness of education, 2) access, 3) awareness of digital, 4) digital literacy, 5) self-direct learning, 6) opportunity, 7) knowledge management, 8) environment learning, and 9) development facilitator.

Keywords: Educational Approaches; Santi Asoke Buddhist Organization; The Digital World

บทนำ

พัฒนาการของบ้านเมืองในปัจจุบันนั้นเกิดมาจากการเรียนรู้ของมนุษย์ในสังคม ที่พยายามปรับตัว แก้ปัญหาที่ประสบเจอเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างดีขึ้น เหตุผลหนึ่งของความจำเป็นที่ต้องปรับตัว เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของโลกไม่ว่าด้วยสาเหตุจากธรรมชาติหรือสาเหตุจากการกระทำของมนุษย์เอง ส่งผลกระทบบอกให้เกิดปัญหาต่อชีวิตตั้งนั้นมนุษย์จึงจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ในการแก้ปัญหา ปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่มนุษย์ต้องเจอตลอดเวลา ยุคสมัยปัจจุบันหรือที่เรียกว่า “โลกดิจิทัล” ที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตลอดเวลา (สตีฟ แคลส, 2561)

ด้วยการพัฒนาด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์สารสนเทศและการสื่อสาร โดยมีการเชื่อมต่ออุปกรณ์เครื่องใช้ในชีวิตรองของมนุษย์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet of Things) อีกทั้งในระยะเวลาอันใกล้นี้โลกกำลังสู่การเชื่อมโยงอุปกรณ์ทุกอย่างกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet of Everything) ซึ่งโลกดิจิทัลก่อให้เกิดนวัตกรรมที่สนองตอบต่อความสะดวกสบาย ทั้งการสื่อสาร การเดินทาง การทำธุรกรรมทางการเงิน การดำเนินชีวิต รวมถึงรูปแบบของการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่นในอดีตจากการศึกษาเรียนรู้จำเป็นต้องนัดกับผู้สอน ออกเดินทางจากที่พำนักไปพบผู้สอนเพื่อเรียนรู้ ซึ่งหากเรียนและผู้สอนอยู่ห่างไกลกัน อาจจำเป็นต้องเสียเวลาในการเดินทางเป็นอย่างมาก หรือหากผู้สอนไม่สะดวกในช่วงเวลาดังกล่าว ย่อมเป็นการเสียโอกาสในการเรียนรู้ของผู้เรียน (Phrapalad Somchai Payogo (Damnoen) et al., 2020) แต่ปัจจุบันโลกดิจิทัลได้เข้ามาช่วยลดอุปสรรคที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ การเพิ่มช่องทางในการติดต่อสื่อสาร เพิ่มโอกาสในการเรียนรู้แก่มนุษย์ทุกคน ช่วยให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ทุกอย่างไม่ว่าจะที่ไหนและเมื่อไรและเป็นปัจจุบันดิจิทัลกำลังส่งผลทำให้สถานการณ์โลกและสังคมมนุษย์เปลี่ยนไป อาชีพบางอาชีพถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะที่มนุษย์มีอยู่ในปัจจุบันอาจจะไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัล

การศึกษาเป็นสิ่งที่ประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทยใช้เป็นเครื่องมือเตรียมคนในประเทศให้มีความพร้อมในการใช้ชีวิตหรือปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย สถานการณ์และบริบทสังคมวัฒนธรรมของชุมชนสังคมประเทศนั้น ๆ (มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2559) การจัดการศึกษาให้กับคนในชุมชน สังคม ประเทศ จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้ดีขึ้นมีการแก้ไขให้เหมาะสมกับยุคสมัยและสถานการณ์เปลี่ยนไป เพื่อให้ยังคงช่วยอำนวยความสะดวกให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพและเหมาะสม อันจะนำไปสู่การพัฒนาความรู้ ความคิด ทักษะ ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยมและคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพและนำไปสู่การขับเคลื่อนชุมชน สังคม ประเทศ สามารถสืบทอดรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ดีงามของประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป (Phrapalad Somchai Payogo (Damnoen) and Phumphonkhochasorn, 2020)

การดำรงอยู่ของเทคโนโลยีดิจิทัลเชื่อมโยงสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์นี้ ส่งผลให้พฤติกรรมของคนสำหรับประเทศไทย ผลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2560 พบว่าผลการสำรวจประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไป ประมาณ 63.1 ล้านคน พบว่ามีผู้ใช้คอมพิวเตอร์ 19.4 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 30.8 ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 33.4 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 52.9 และผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ 55.6 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 88.2 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) และจากการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2562 จากผู้ให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจจำนวน 17,242 ราย พบว่าคนไทยใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยวันละ 10 ชั่วโมง 22 นาที โดยที่กิจกรรมออนไลน์พบมากที่สุด ได้แก่ Social Media เช่น Facebook, Line, Instagram มากที่สุด รองลงไปได้แก่ ดูหนัง/ฟังเพลงออนไลน์, ค้นหาข้อมูลออนไลน์, รับ-ส่งอีเมล,

ชำระเงินออนไลน์, อ่านหนังสือ/ บทความออนไลน์, ซื้อสินค้า/บริการออนไลน์, ติดต่อสื่อสารออนไลน์, เล่นเกมออนไลน์ และใช้แอปพลิเคชันถ่ายทอดสด (Live) กลุ่มคนที่มีการใช้อินเทอร์เน็ต โดยเฉลี่ยมากที่สุดต่อวันคือกลุ่มคนวัยทำงานที่ต้องมีการใช้อินเทอร์เน็ต ในการทำงานและ Gen Z ที่เป็นกลุ่มวัยเรียนเติบโตมาในยุคดิจิทัล (Digital Native) จึงมีทักษะการใช้เทคโนโลยีเป็นอย่างดี มักใช้อินเทอร์เน็ตในการค้นหาข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาหาความรู้ เล่นเกม ค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและกิจกรรม ตลอดจนติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นผ่านทางโซเชียลมีเดียต่างๆ ส่วนกลุ่มคนที่เกิดก่อนหน้านั้น (Digital Immigrant) สนใจและมองเห็นประโยชน์จึงหันมาศึกษาและเรียนรู้พื้นฐานการใช้งานเทคโนโลยีใหม่ปรับตัวในการเรียนรู้เพื่อใช้ประโยชน์ (ชลาธิป ชาญชัยฤกษ์, 2558) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมมีผลกระทบต่อทั้งส่วนบุคคลองค์กร ชุมชนสังคมและประเทศอย่างเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นทุกระดับจึงมีความจำเป็นที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัล

ในปี 2563 เป็นปีแห่งการครบรอบ 50 ปี ของการเริ่มก่อตั้งสำนักสันติศึกษาโลก ที่เริ่มรวมกลุ่มโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา พัฒนาตนเองกระทั่งมีลักษณะของการเป็นองค์กรและชุมชนกระจายตัวอยู่ในประเทศไทยหลายจังหวัด มีความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติดำเนินชีวิตเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ทำหน้าที่จัดการศึกษาเผยแพร่ถ่ายทอดเนื้อหาสาระตามแนวคิดของตนเองให้กับสมาชิกที่เป็นผู้ใหญ่ เยาวชนและบุคคลทั่วไป ปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลเริ่มเข้ามามีอิทธิพล ผลต่อสมาชิกของสันติศึกษาโลกมากขึ้น ช่องทางการเรียนรู้เริ่มเปลี่ยนไปต้องพึ่งเทคโนโลยีมากขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการสมควรที่จะมีการทบทวนผลและกระบวนการดำเนินงานการจัดการศึกษาของสันติศึกษาโลก และศึกษาแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมกับยุคสมัยข้างหน้าต่อไปพร้อมกัน ด้วยมีเป้าหมายในการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมชุมชนของสันติศึกษาโลกตามหลักพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวต่อไปได้อย่างไร

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญในการศึกษาการจัดการศึกษาของสันติศึกษาโลกในโลกดิจิทัล เพื่อช่วยให้กลุ่มสันติศึกษาโลกมีทิศทางในการพัฒนางานด้านการศึกษาอย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพ รองรับต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบันและอนาคต เพื่อจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศไทยที่ได้มีแผนพัฒนาประเทศและทิศทางการศึกษาในยุคปัจจุบัน เกิดความสมบูรณ์เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งยั่งยืน สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมอันดีงามในการดำเนินชีวิตด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และยังช่วยเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามแนวคิดของกลุ่มสันติศึกษาโลก เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายและความต้องการพัฒนางานด้านการศึกษาทั้งของกลุ่มสันติศึกษาโลก ชุมชน สังคมและประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันติศึกษาโลก
2. เพื่อศึกษาทิศทางการจัดการศึกษาของสันติศึกษาโลกในโลกดิจิทัล

การทบทวนวรรณกรรม

การรวมตัวกันของมนุษย์เป็นสังคมชุมชน โดยที่การอยู่ร่วมกันของคนเป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องมีการจัดระเบียบเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและอยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุขในสังคม “การศึกษา” เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการขัดเกลาของสังคมเพื่อให้สมาชิกในสังคมเกิดการเรียนรู้ ได้รู้ จัดบรรทัดฐานของสังคม ถ่ายทอดวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสมไว้ อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความคิด สติปัญญา ที่จะได้นำไปใช้แก้ไขปัญหา ทำมาหาเลี้ยงชีพและพัฒนาเศรษฐกิจสังคมให้เจริญก้าวหน้าต่อไป (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2555)

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ ที่ได้นำมาใช้ในการพัฒนามนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม สำหรับการนำไปสู่ การพัฒนาตนเองให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีแนวคิดหลักในการส่งเสริมให้ บุคคลสามารถได้เรียนตามศักยภาพและพัฒนาศักยภาพของตนเอง ทั้งนี้เป็นการสนองความต้องการ ในการเรียนรู้ของบุคคล (อาชัญญา รัตนอุบล, 2557) โดยลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิตประกอบไป ด้วย 3 ลักษณะได้แก่ 1) การเรียนรู้ของบุคคล เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นไม่สิ้นสุด แม้หลังจากพ้นจาก การศึกษาในระบบแล้วบุคคลยังคงต้องดำเนินการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งการเรียนรู้ของบุคคล นั้นจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล เนื่องจากจำเป็นต้องใช้สมรรถนะที่จำเพาะเจาะจงมากขึ้น โดยจะเน้นด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัยและด้านทักษะพิสัยเป็นสำคัญ 2) การเรียนรู้ขององค์กร เป็นการ เรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการทำงานในองค์กรของบุคคล โดยสนับสนุนให้องค์กรได้อำนวยความสะดวกให้ บุคคลได้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากกิจกรรมการศึกษาร่วมกัน ในองค์กรอย่างต่อเนื่อง 3) การเรียนรู้ ของชุมชน เป็นการทำให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาและเรียนรู้ โดยการนำทรัพยากร ทางการศึกษาที่มีอยู่ในชุมชน มาใช้อย่างคุ้มค่าเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลและชุมชน ทั้งนี้ การเรียนเรียนรู้ทั้ง 3 ลักษณะ จำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นเพื่อให้ทุกคนสามารถได้เกิดการเรียนรู้

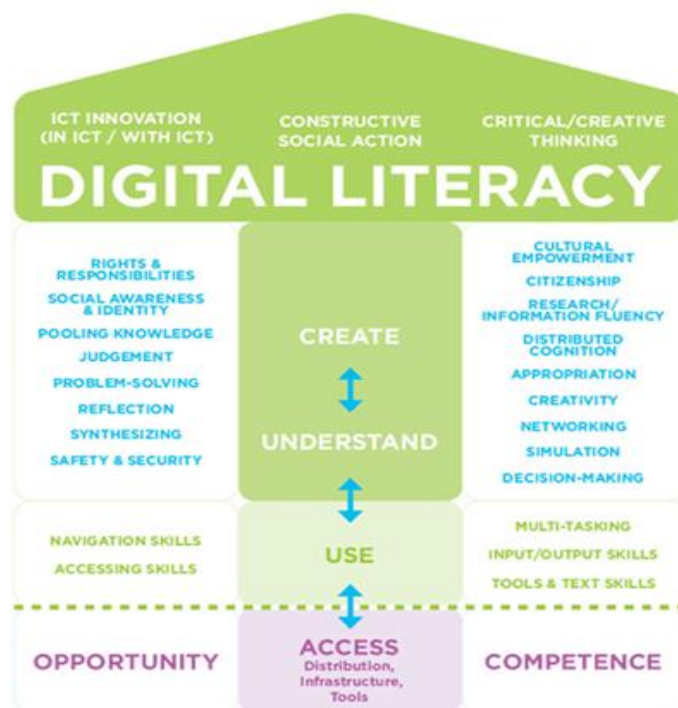
การศึกษาตลอดชีวิตเป็นรูปแบบของการศึกษาที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต นับตั้งแต่วัยแรกเกิด จนกระทั่งสิ้นชีวิตที่ครอบคลุมการจัดการศึกษา 3 รูปแบบ คือ การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ที่เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิต เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน บุคคล ครอบครั้ว สื่อ ชุมชน แหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดย การศึกษาตามอัธยาศัยมีลักษณะสำคัญคือ ไม่มีหลักสูตรไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มี การลงทะเบียนและไม่มีการสอบ การเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งไม่ จำกัดเวลาเรียนสามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต การศึกษานอกระบบ (Non-Formal Education) ที่มีการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สอดคล้องกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนรู้เรื่องที่เป็น สภาพปัจจุบัน เพื่อการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน มีเวลาเรียนที่ยืดหยุ่น การศึกษาในระบบ (Formal

Education) ที่มีโครงสร้างชัดเจนแน่นอน มีการแบ่งชั้นเรียนตามอายุจัดการเรียน การสอนตามลำดับชั้น มีหลักสูตร เวลาเรียนที่แน่นอน มีการวัดผลประเมินผลเพื่อรับประกาศนียบัตร

คนไทยในปัจจุบันมีความเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัลสารสนเทศในชีวิตเป็นอย่างมากและมีพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่หันมาทำธุรกรรมหรือกิจกรรมจากที่เคยทำแบบออฟไลน์เปลี่ยนเป็นผ่านช่องทางออนไลน์ในหลายด้าน ซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์ตลอดเวลา การเดินทางคมนาคม สุขภาพ เครื่องใช้ต่างๆในชีวิตรวมไปถึงการแสวงหาสิ่งที่สนใจที่จะเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดิจิทัลได้เปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตและสร้างความคาดหวังมากมายให้กับมนุษย์ Digital of Things (อุไรพร ชลสิริรุ่งสกุล, 2557) ปัจจุบันการพัฒนาของเทคโนโลยีก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและมีผลทำให้โอกาสในการมีส่วนร่วมระหว่างกันเพิ่มมากขึ้นเกิดสังคม ชุมชนและกิจกรรมการทำงาน การเรียนรู้ ตลอดจนโอกาสในการต่อขยายโอกาสทางธุรกิจเพิ่มมากขึ้นผ่านช่องทางการสื่อสารเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งคนเรานั้นจำเป็นจะต้องมีความรู้ดิจิทัลเพื่อสำหรับใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดและปลอดภัย แม้ว่าคนที่เกิดในยุคดิจิทัล (Digital Native) จะมีความสามารถทักษะในการใช้งาน แต่ไม่อาจกล่าวได้ว่าจะมีวิจรรณาญาณใช้สื่อดิจิทัลได้อย่างปลอดภัย ดังนั้นการรู้ดิจิทัลจึงมีความสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ใช้งานความสามารถในการคิดตัดสินใจใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมและอย่างปลอดภัยเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีที่จะส่งผลกระทบต่อการศึกษาตลอดชีวิตรวมถึงชีวิตในการทำงาน (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2553)

หากกล่าวถึงการรู้ (Literacy) ความหมายทั่วไปที่รู้กันคือ ความสามารถในการอ่านและเขียนร่วมกัน แต่ในปัจจุบันมีคำที่กล่าวถึงกันมากคือ การรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) อันหมายถึงการอ่านและเขียนข้อความในรู้แบบดิจิทัล เช่น ความสามารถในการอ่าน รับข้อมูลหรือการเขียน นำเข้าข้อมูลข้อความรูปภาพดิจิทัล ผ่านอุปกรณ์สื่อสารดิจิทัลได้ รวมถึงความรู้ทักษะเกี่ยวกับความสำคัญและการใช้งานของเทคโนโลยีได้ ตลอดจนความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินข้อมูลข่าวสารในโลกดิจิทัลได้ ความสามารถในการสร้างความหลากหลายของเนื้อหาที่มีการใช้เครื่องมือดิจิทัลต่าง ๆ ทักษะและความรู้ที่จะใช้งานซอฟต์แวร์และอุปกรณ์ฮาร์ดแวร์ที่หลากหลาย สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2563) ได้ให้นิยามทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล หรือ Digital literacy หมายถึง ทักษะในการนำเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แท็บเล็ต โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกัน หรือใช้เพื่อพัฒนากระบวนการทำงาน หรือระบบงานในองค์กรให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ โดยได้กำหนดให้ข้าราชการพลเรือนพัฒนาทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 9 ด้าน ได้แก่ 1) การใช้งานคอมพิวเตอร์ 2) การใช้งานอินเทอร์เน็ต 3) การใช้งานเพื่อความมั่นคงปลอดภัย 4) การใช้โปรแกรมประมวลคำ 5) การใช้โปรแกรมตารางคำนวณ 6) การใช้โปรแกรมนำเสนองาน 7) การใช้โปรแกรมสร้างสื่อดิจิทัล 8) การทำงานร่วมกันแบบออนไลน์ 9) การใช้งานดิจิทัลเพื่อความมั่นคงปลอดภัย ด้วยเป้าหมายคือการพัฒนานักคิดและผู้เรียนผู้ซึ่งสามารถเข้า

ร่วมสังคมในวิธีที่มีประสิทธิภาพ ทักษะและความสามารถทั้งหมดดังกล่าวจำเป็นสำหรับการมีส่วนร่วมในสังคมดิจิทัล

ภาพที่ 1: Digital Literacy Model (Mediasmarts, 2020)

ความสามารถสำหรับการรู้ดิจิทัลเบื้องต้นจำเป็นที่จะต้องกระจายโอกาสในการเข้าถึงอุปกรณ์เครื่องมือและโครงสร้างพื้นฐานการเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ตและจะนำไปสู่การพัฒนาการรู้ดิจิทัลโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ ใช้ (Use) เข้าใจ (Understand) และสร้าง (Create)

1. ใช้ (Use) หมายถึง ความคล่องแคล่วทางเทคนิคที่จำเป็นในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ทักษะและความสามารถที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “ใช้” ครอบคลุมตั้งแต่เทคนิคขั้นพื้นฐาน คือ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เช่น โปรแกรมประมวลผลคำ (Word processor) เว็บเบราว์เซอร์ (Web browser) อีเมล และเครื่องมือสื่อสารอื่นๆ สู่วิธีขั้นสูงขั้นสำหรับการเข้าถึงและการใช้ความรู้ เช่น โปรแกรมที่ช่วยในการสืบค้นข้อมูล หรือ เสิร์ชเอนจิน (Search engine) และฐานข้อมูลออนไลน์ รวมถึงเทคโนโลยีอุบัติใหม่ เช่น Cloud computing

2. เข้าใจ (Understand) คือทักษะที่จะช่วยผู้เรียนเข้าใจบริบทและประเมินสื่อดิจิทัล เพื่อให้สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับอะไรที่พวกเขาพบบนโลกออนไลน์ จัดว่าเป็นทักษะสำคัญและที่จำเป็นที่จะต้องเริ่มสอนเด็กให้เร็วที่สุดเท่าที่พวกเขาเข้าสู่โลกออนไลน์ เข้าใจยังรวมถึงการตระหนักว่าเทคโนโลยีเครือข่ายมีผลกระทบต่อพฤติกรรมและมุมมองของผู้เรียนอย่างไร มีผลกระทบต่อความเชื่อและความรู้สึกเกี่ยวกับโลกรอบตัวผู้เรียนอย่างไร เข้าใจยังช่วยเตรียมผู้เรียนสำหรับเศรษฐกิจฐานความรู้ที่ผู้เรียนพัฒนาทักษะการจัดการสารสนเทศเพื่อค้นหา ประเมิน และใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อติดต่อสื่อสาร ประสานงานร่วมมือและแก้ไขปัญหา

3. สร้าง (Create) คือความสามารถในการผลิตเนื้อหาและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพผ่านเครื่องมือสื่อดิจิทัลที่หลากหลาย การสร้างสื่อดิจิทัลเป็นมากกว่าแค่การรู้วิธีการใช้โปรแกรมประมวลผลคำหรือการเขียนอีเมล แต่มันยังรวมความสามารถในการดัดแปลงสิ่งที่ผู้เรียนสร้างสำหรับบริบทและผู้ชมที่แตกต่างและหลากหลาย ความสามารถในการสร้างและสื่อสารด้วยการใช้ Rich media เช่น ภาพ วิดีโอ และเสียง ตลอดจนความสามารถในการมีส่วนร่วมด้วย Web 2.0 อย่างมีประสิทธิภาพและรับผิดชอบ เช่น Blog การแชร์ภาพและวิดีโอ และ Social media รูปแบบอื่นๆ

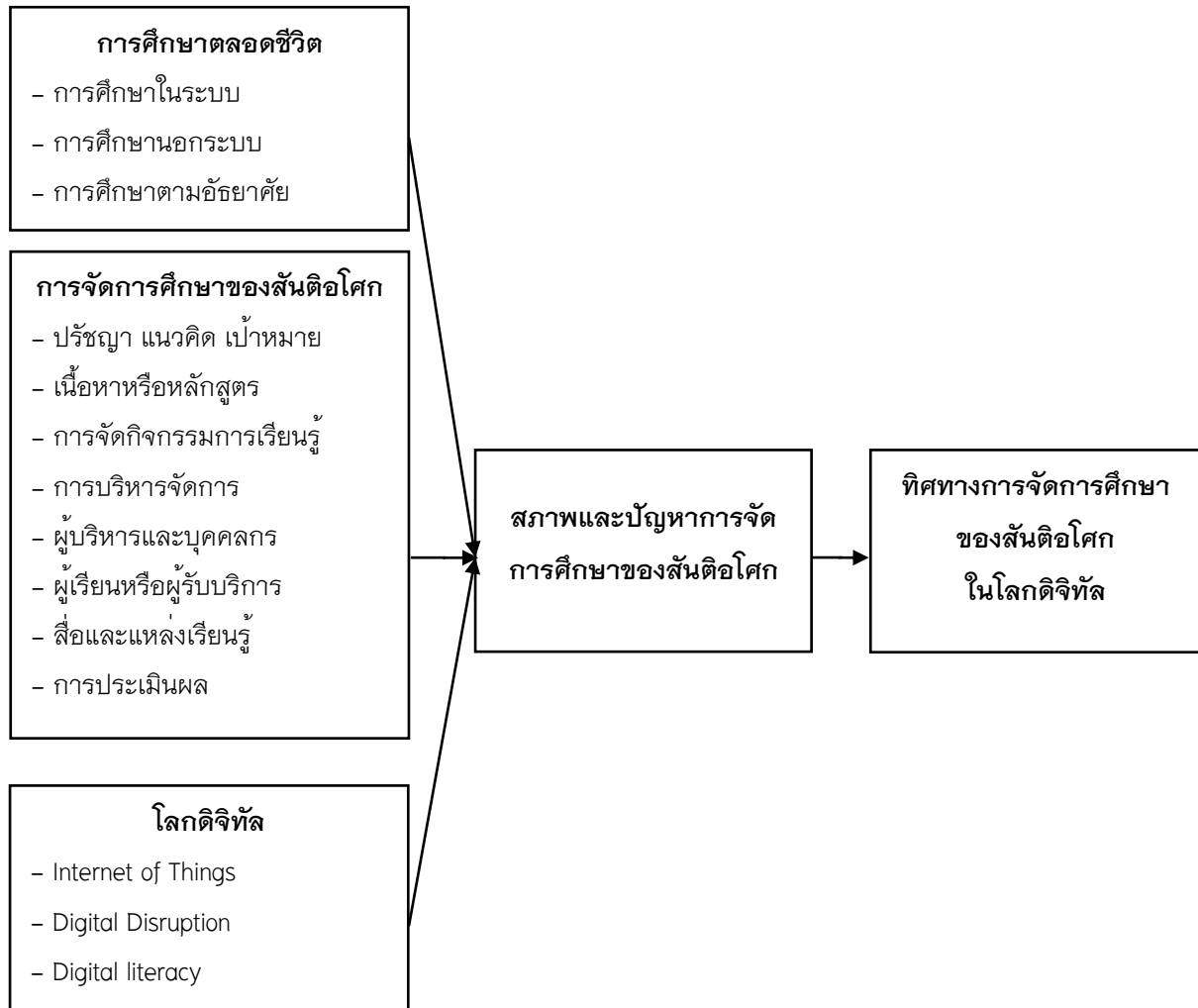
สันติโสภ เป็นกรรวมกลุ่มกันของผู้คนที่สนใจในพุทธศาสนารวมตัวเป็นหมู่กลุ่ม สร้างชุมชนมีวิถีชีวิตที่เป็นของตนเอง ก่อให้เกิดวิถีชีวิตชุมชนมีความตั้งใจหลักคือ การศึกษาเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาตามแนวทางของ สมณะโพธิรักษ์ (สัมภาษณ์, 2563) และนำมาร่วมกันปฏิบัติธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยมีการรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนสังคมมีวิถีชีวิต ความคิดความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากสังคมอื่นๆทั่วไป ซึ่งกระจายอยู่ในภูมิภาคต่างๆของประเทศไทย หากแต่มีความเชื่อหรือหลักดำเนินกิจกรรมในชีวิตร่วมกัน คือ “บุญนิยม” ด้วยมีเป้าหมายในการสร้างสังคมบุญนิยม

ด้วยแนวคิดของสันติโสภนั้นมีความต้องการที่จะสร้างค่านิยมใหม่โดยการใช้คำว่า “บุญนิยม” เข้าร่วมกับกิจกรรมของชีวิต เช่นเดียวกับการศึกษาที่ใช้คำว่า “การศึกษาบุญนิยม” ซึ่งบุญนิยมหมายถึง ชื่นชมยินดีในการทำความดี ชำระกิเลส ดังนั้นการศึกษาของสันติโสภนั้นจึงหมายถึง กระบวนการเรียนรู้ เล่าเรียน ฝึกฝน อบรม พัฒนามนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถ เกิดความเจริญงอกงาม เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีหลักการ ทศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม มีศีลธรรมคุณธรรม อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม ประสบการณ์การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ชื่นชมยินดีในการทำความดี ชำระกิเลส อันเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น

สรุปภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัลที่รุกเราเข้าทุกที่ทุกเวลาไม่มีกำแพงกันส่งผลกระทบต่ชีวิตการดำเนินชีวิตของผู้คนไม่เว้นแม้แต่สันติโสภ การปรับตัวในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสมาชิกและผู้สนใจอย่างเหมาะสมกับโลกดิจิทัล เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องปรับ โดยยังคงไว้ซึ่งปรัชญาแนวคิดเป้าหมายของตนเองไว้อย่างเหมาะสม

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต, แนวคิดการจัดการศึกษาของสันติโสภ, องค์ประกอบทางการศึกษา, การรู้ดิจิทัล, แนวคิดโลกดิจิทัล โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2: กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การจัดการศึกษาของสันตติอโตกในโลกดิจิทัล” ในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสันตติอโตก 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) การศึกษาในระบบ 2) การศึกษานอกระบบ 3) การศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสันตติอโตกทั้งในฐานะผู้จัดการศึกษาและผู้รับบริการทางการศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี รวมเป็นจำนวน 20 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างและแบบสังเกตที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาและตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

ของผู้เชี่ยวชาญ โดยต้องมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 จึงนำไปใช้ในการศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ผู้วิจัยทำการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยทำการติดต่อขออนุญาตผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย ในวันสัมภาษณ์ผู้วิจัยทำการเตรียมความพร้อมโดยการทบทวนประเด็นคำถาม ตามแบบสัมภาษณ์และใช้อุปกรณ์บันทึกเสียง ช่วยเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์ เมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลครบถ้วนแล้วจึงนำข้อมูลที่ได้อาสรูปและวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยข้อมูล

4. วิธีวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยเลือกใช้ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (ชาย โพธิสิตา, 2550) โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ดังนี้ 1) การจัดระเบียบข้อมูล 2) การจัดระเบียบเนื้อหาข้อมูล 3) การให้รหัสข้อมูล 4) การแสดงข้อมูล 5) หาข้อสรุป การตีความและการตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการศึกษาของสันติอโศกมีการดำเนินงานด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต แก่สมาชิกทุกเพศทุกวัยตั้งแต่เด็กเยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้สูงวัยและประชาชนทั่วไปที่สนใจเข้ามาศึกษา ซึ่งมีบทบาทสถานะที่แตกต่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นนักบวชซึ่งมีทั้งชายและหญิง นักเรียนนักศึกษา สมาชิกชุมชนมีอาชีพที่หลากหลายด้วยความเชื่อความศรัทธาเป็นผู้นับถือมีความสามารถศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองทั้งความรู้ความสามารถทัศนคติ นำไปสู่การประพฤติปฏิบัติชีวิตตนให้ดีขึ้น โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อให้เป็นผู้ที่พ้นทุกข์จากกิเลส ให้เป็นผู้รู้เท่าทันโลกและเป็นผู้อนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมได้ (โลกุตระ โลกวิทู โลกานุกัมปา) โดยตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและได้ใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยควบคู่ผสมผสานกันในการพัฒนาสมาชิก แม้ว่าปัจจุบันโลกดิจิทัลเข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตและรูปแบบการดำเนินชีวิต แต่สันติอโศกก็ยังคงมีปรัชญาความเชื่อ แนวคิด เป้าหมายไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หากแต่ปัจจุบันซึ่งเป็นยุคสมัยที่โลกได้ถูกกระแสดิจิทัลทำลายการเรียนรู้รูปแบบเดิมและถูกแทนที่ด้วยรูปแบบและช่องทางการเรียนรู้ใหม่จึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาสำหรับสมาชิกและประชาชนผู้สนใจให้เหมาะกับยุคสมัยของโลกดิจิทัลบางในบ้างประเด็น

ปัญหาการจัดการศึกษาของสันติอโศกที่ควรได้รับการเสริมเพิ่มเติม เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัย ได้แก่ 1) การตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา 2) การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล 3) การตระหนักถึงความจำเป็นของดิจิทัล 4) การรู้เท่าทันดิจิทัล

2. แม้สันติอโศกจะเป็นที่ยอมรับในสังคมว่าเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งในวัฒนธรรมเรียบง่าย ไม่หลงใหลในเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมอะไรที่เกินความจำเป็นในชีวิต แต่ด้วยโลกดิจิทัลที่กำลังรุกเข้ามาในสังคมของสันติอโศกและกำลังก่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตของสมาชิกของสันติอโศก ทำให้มีความ

จำเป็นที่จะต้องปรับตัวปรับทิศทางการจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัล ได้แก่ 1) การตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา 2) เพิ่มปัจจัยการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล 3) ตระหนักถึงความจำเป็นการในใช้ดิจิทัล 4) พัฒนาการรู้เท่าทันดิจิทัล 5) การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง 6) สร้างโอกาสส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างสรรค์ 7) การจัดองค์ความรู้ 8) พัฒนาสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ 9) พัฒนาเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพการจัดการศึกษาของสันติอโศกมีการดำเนินงานด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่สมาชิกทุกเพศทุกวัย โดยตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และได้ใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผสมผสานกันในการพัฒนาสมาชิก โดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาสำหรับสมาชิกและประชาชนผู้สนใจให้เหมาะกับยุคสมัยของโลกดิจิทัลบางในบางประเด็น การเติบโตและพัฒนาของเทคโนโลยีดิจิทัลในปัจจุบันรุกคืบเข้าหาผู้คน ทำให้รูปแบบวิถีการใช้ชีวิต การดำเนินงานซึ่งอดีตใช้ความรู้หรือทักษะแบบหนึ่งซึ่งถือว่าเพียงพอแล้ว หากแต่เมื่อถึงวันนี้มีการแทนที่ด้วยรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ ผู้คนจึงต้องปรับตัวจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อจะอยู่กับสิ่งที่เข้ามาแทนที่ให้ได้ต่อไป สอดคล้องกับ อติพร เกิดเรือง (2560) พบว่าการเปลี่ยนผ่านการเรียนรู้จากยุคเดิมสู่ยุคดิจิทัล ต้องจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเรียน การทำงานและการดำรงชีวิต เน้นการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมการค้นคว้าด้วยตนเองโดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ให้มากที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แม้สันติอโศกจะเป็นที่ยอมรับในสังคมว่าเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งในวัฒนธรรมเรียบง่าย ไม่หลงใหลในเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมอะไรที่เกินความจำเป็นในชีวิต แต่ด้วยโลกดิจิทัลที่กำลังรุกเข้ามาในสังคมของสันติอโศกและกำลังก่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตของสมาชิกของสันติอโศก ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวปรับทิศทางการจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัล ได้แก่ 1) การตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา 2) เพิ่มปัจจัยการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล 3) ตระหนักถึงความจำเป็นการในใช้ดิจิทัล 4) พัฒนาการรู้เท่าทันดิจิทัล 5) การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง 6) สร้างโอกาสส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างสรรค์ 7) การจัดองค์ความรู้ 8) พัฒนาสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ 9) พัฒนาเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ แม้ว่าสันติอโศกจะใช้เทคโนโลยีเท่าที่จำเป็นและเอื้อต่อการดำเนินงานเพื่อเป็นประโยชน์บุคคลทั่วไป (สมณะโพธิรักษ์, สัมภาษณ์ 2563) แต่การเข้ามามีอิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อชีวิตคนนั้นไร้กำแพงกัน สมาชิกของสันติอโศกที่เข้าถึงได้นั้นสามารถได้เรียนรู้ข้อมูลมากมายมหาศาล สามารถเรียนรู้ได้สะดวกและง่ายขึ้นมา ข้อมูลที่เรียนรู้ผ่านโลกดิจิทัลนั้นแฝงมาด้วยชุดข้อมูลความคิดความเชื่อค่านิยมซึ่งมีทั้งที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม มีทั้งที่เป็นเรื่องจริงหรือเรื่องเท็จ ซึ่งเมื่อคนเรียนรู้โดยไม่มีมาตรการกำกับการผ่านกระบวนการ

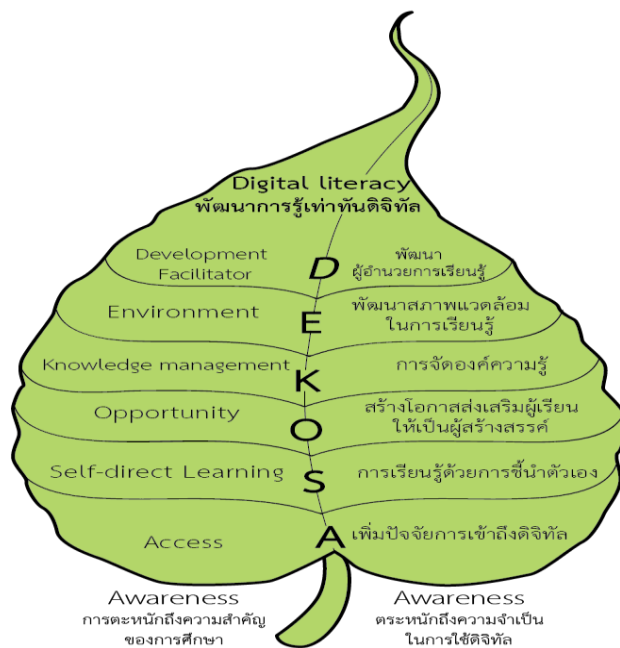
คิดอย่างรู้เท่าทันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงออกมาทางพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรืออาจนำมาสู่ความขัดแย้งแตกแยกทางความคิดของหมู่กลุ่มได้ เนื่องจาก เทคโนโลยีทำให้คนในสังคมใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการบริโภคข่าวสารและหาข้อมูลได้สะดวกรวดเร็วโดยไม่มีข้อจำกัด

ดังนั้น การที่สมาชิกสันติอโศกในโลกดิจิทัลที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้มากขึ้นง่ายและสะดวกมากขึ้น มีการตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาที่จะมีให้สมาชิกสันติอโศกเพื่อให้รู้เท่าทันโลกดิจิทัล สอดคล้องกับการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งเป็นการศึกษาที่อยู่กับคนทุกคน และเป็นโอกาสสำคัญในการเรียนรู้ จึงควรส่งเสริมให้สมาชิกในทุกระดับมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง นำตัวเองเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ เพื่อพัฒนาคุณภาพจิตวิญญาณ และคุณภาพชีวิตของตนเองโดยเฉพาะสมาชิกที่เป็นเด็กและเยาวชนซึ่งอาจจะยังไม่ชัดเจนในเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเอง โดยอาจสร้างโอกาสหรือส่งเสริมผู้เรียนได้เป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานจากตนเอง (พิชญ์สินี มะโน, 2562) ได้ให้ความเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ส่วนสำคัญที่จะต้องเปลี่ยนแปลงคือหน่วยงานภายนอกซึ่งต้องให้ความร่วมมือส่งเสริม สนับสนุนการเรียนนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลอง ลงมือทำจริงปฏิบัติจริง เพื่อค้นหาตัวเองและเลือกทำอาชีพหรือกิจกรรมให้ได้ตรงกับความสนใจและถนัด

อีกหนึ่งทิศทางการจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัลการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ผู้จัดหรือครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ วิชาณา อับดุลเลาะ และวุฒิชัย เนียมเทศ (2563) ได้กล่าวว่า ยุคศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ทั้งด้านเทคโนโลยี สังคม และวัฒนธรรม การเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะที่จำเป็นในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถเติบโตไปพร้อม กับความรู้ที่จะสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้ องค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน คือ การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีและเหมาะสมให้กับผู้เรียน เนื่องด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้น บทบาทของครูได้ปรับเปลี่ยนบทบาทตนเองจากผู้สอนไปเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ ฉะนั้นการสนับสนุนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทางด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนให้การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สามารถเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ ซึ่งเป็นทิศทางการจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัลด้วยหลักการ ASOKE'D Model ดังแผนภูมิภาพ

ภาพที่ 3: ทิศทางการจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัล

จากแผนภูมิภาพทิศทางการจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัล เพื่อนำไปเป็นทิศทางการพัฒนาส่งเสริมการจัดการศึกษาของสันติอโศกให้เหมาะสมกับโลกดิจิทัล ได้แก่

A–Awareness: การตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ว่าการศึกษาใดเป็นสาระสำคัญสำหรับชีวิตมนุษย์และการศึกษาใดที่เกินความจำเป็นของชีวิตมนุษย์

A–Access: เพิ่มปัจจัยการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้สมาชิกหรือผู้เรียนได้เข้าถึงเครื่องมือโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนรู้

A–Awareness: ตระหนักถึงความจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ว่ามีทั้งคุณประโยชน์และโทษภัยที่จะก่อให้เกิดผลกระทบทั้งโดยส่วนตัว องค์กรและสังคมโดยรวม

D–Digital literacy: พัฒนาการรู้เท่าทันดิจิทัล เพื่อพัฒนาให้สมาชิกและผู้เรียนมีความรู้ทักษะความสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสร้างสรรค์คุณค่าประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย

S–Self–direct Learning: การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้อย่างมีความหมายและนำตนเองเข้าสู่ประสบการณ์จากการเรียนรู้

O–Opportunity: สร้างโอกาสส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มโอกาสให้สมาชิกหรือผู้เรียนได้ฝึกฝนเรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยการลงมือปฏิบัติและนำเสนอคุณค่าประโยชน์ของผลงาน

K-Knowledge Management: การจัดการความรู้ ดำเนินการรวบรวมถอดบทเรียนขององค์ความรู้ที่มีทั้งการปฏิบัติธรรมและการประกอบสัมมาชีพ เพื่อใช้ในการถ่ายทอดสืบทอดองค์ความรู้ทั้งในรูปแบบออฟไลน์และออนไลน์ในรูปแบบโปรแกรมทางการศึกษา

E-Environment: สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ดำเนินจัดการองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ทั้งสถานที่ บุคคล บรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดการศึกษากับสมาชิกหรือผู้เรียน เพื่อเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยความสะดวกและมีประสิทธิภาพ

D-Development Facilitator: พัฒนาผู้อำนวยการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้จัดการศึกษาให้มีใจรักในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีสมรรถนะของผู้อำนวยการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งกระบวนการจัดการเรียนรู้และรู้เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัล

สรุป

สรุปทิศทางในการจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัลนั้นมีการดำเนินการโดย สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและเทคโนโลยีดิจิทัล จัดการองค์ประกอบทางการศึกษาทั้งแรงบัลดาลใจ โอกาส องค์ความรู้ สภาพแวดล้อมบรรยากาศและดำเนินการพัฒนาบุคคลากรที่ทำให้หน้าที่จัดการศึกษาเรียนรู้และนำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัล สามารถเป็นผู้ที่เข้าถึง เข้าใจ ใช้สร้างสรรค์ให้เกิดคุณค่าประโยชน์อย่างปลอดภัยในโลกดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การจัดการศึกษาของสันติอโศกที่มุ่งเน้นเพื่อพัฒนามนุษย์ ในส่วนการศึกษานอกระบบนั้น เพื่อให้ได้คุณภาพที่ดีจำเป็นต้องมีโปรแกรมทางการศึกษาหรือโครงการเฉพาะตามกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน ให้ผู้เรียนหรือผู้รับบริการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งวัตถุประสงค์เป้าหมาย การเลือกใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเท่าทันและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกิจกรรมตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญา เป้าหมายในการจัดการศึกษาของสันติอโศก อีกทั้งหากสันติอโศกสามารถจัดการศึกษาโดยนำความรู้กระบวนการศึกษามาใช้อย่างเป็นระบบจะก่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยประเมินการจัดการศึกษาของสันติอโศกในแต่ละส่วน เพื่อนำผลที่ได้มาทำการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2.2 ควรมีการวิจัยในลักษณะวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อเก็บรวบรวมองค์ความรู้ที่สันติโศกใช้แก้ปัญหาที่มีอยู่มากมาย และสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาชุมชนสังคมประเทศต่อไป

2.3 ควรมีการวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนามนุษย์ ตามแนวคิดของสันติโศก ด้วยทฤษฎีและแนวคิดการศึกษานอกระบบ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนามนุษย์ที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง และเผยแพร่เพื่อประโยชน์แก่วงการการศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชลาธิป ชาญชัยฤกษ์. (2558). *Think outside the box*. สืบค้นจาก https://www.culi.chula.ac.th/salc/images/Eng%20today/Eng.-57%20_Think%20outside%20the%20box.pdf
- ชาย โปธิสิตา. (2550). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- พิชญ์สินี มะโน. (2562). ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในยุค DIGITAL DISRUPTION ต่อการศึกษา. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 18(1), 1-6.
- มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2559). *รวมปณฺฑกถาพระราชนิพนธ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การศึกษากับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: นานามีบุ๊กส์พับลิเคชั่น.
- วีชานา อับดุลเลาะ และวุฒิชัย เนียมเทศ. (2563). การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 “แนวคิด ทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติ”. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(2), 227-246.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2555). *ความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สตีฟ แดส. (2561). *คลื่นลูกที่สามแห่งยุคอินเทอร์เน็ต*. นรา สุภักโรจน์ (แปล). กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊ค.
- สมณะโพธิรักษ์. (2563). *สัมภาษณ์*, 23 เมษายน 2563.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2563). *Digital literacy คืออะไร*. สืบค้นจาก <https://www.ocsc.go.th/DLProject/mean-dlp>.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). *สรุปผลที่สำคัญการสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักสถิติพยากรณ์.
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2553). *การเรียนรู้ดิจิทัลเทคโนโลยีโรงเรียนมาตรฐานสากล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อดิพร เกิดเรือง. (2560). การส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับสังคมไทยในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 6(1), 173-183.

อาชัญญา รัตน์อุบล. (2557). *คำจำกัดความ แนวคิดและลักษณะการศึกษาดลอดชีวิต การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุไรพร ชลสิริรุ่งสกุล. (2557). *Digital of Things สรรพสิ่งสื่อสารผ่านดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครมีเดีย.

Mediasmarts. (2020). *Digital Literacy Fundamentals*. Retrieved from <http://mediasmarts.ca/digitalmedia-literacy-fundamentals/digital-literacy-fundamentals>

Phrapalad Somchai Payogo (Damnoen). & Phumphongkhochasorn, P. (2020). The Development of the Innovative Model of School Administration in the Secondary Education Area Office 18. *Solid State Technology*, 63(2s), 2058–2065.

Phrapalad Somchai Payogo (Damnoen). et al. (2020). Factors Affecting Decision Making to Study Massive online open Course (MOOC) for Bachelor Degrees in Bangkok. *Solid State Technology*, 63(5), 4685–4694.

ประสิทธิผลการบริหารภาครัฐแนวใหม่ของศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี
กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม

New Public Administration Effectiveness of Merchant Marine Training Centre,
Marine Department, Ministry of Transport

ภาวณา พงศ์ปริตร

Paowana Phongparit

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Bangkok Thonburi University, Thailand

Email: eds368.mmtc@gmail.com

Received October 26, 2020; Revised November 13, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารภาครัฐแนวใหม่
ของศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมทั้งเชิง
คุณภาพและเชิงปริมาณ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ จำนวน
11 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ ในส่วนเชิงปริมาณมีกลุ่มตัวอย่าง
คือ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยใช้การสุ่มแบบง่าย จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้
เป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลการบริหารภาครัฐแนวใหม่ของศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวีฯ
ประกอบด้วย มิติด้านนโยบาย แผน กลยุทธ์: มีการวางแผนในระดับนโยบาย และจัดทำแผน/กลยุทธ์ให้
ประสานสอดคล้องกับระดับหน่วยงานต้นสังกัดในลักษณะบูรณาการ มิติด้านทรัพยากรมนุษย์: จัด
โครงสร้างพนักงานบุคลากรให้มีอัตราที่เหมาะสม โดยเฉพาะสายงานสอนให้เพียงพอต่ออัตราส่วน
ผู้สอนต่อนักเรียนเดินเรือพาณิชย์ และจัดการะงานของสายสนับสนุนให้เหมาะสม ตลอดจนสวัสดิการ
และวิธีการปฏิบัติงาน พัฒนาศักยภาพบุคลากรให้หลากหลายให้เหมาะสมกับตำแหน่ง มิติด้าน
งบประมาณ: เสนอแผนการใช้จ่ายงบประมาณอย่างจำเป็นและสามารถดำเนินการได้อย่างแท้จริง มิติ
ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ: พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันสมัยกับยุค 4.0 ที่เน้นการทำงาน
บนออนไลน์ทั้งด้านเทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องใช้ และบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยี
สารสนเทศ มิติด้านการบริหารจัดการ: มีการวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานโดยใช้ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ
เพื่อถือเป็นแนวปฏิบัติ

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การบริหารภาครัฐแนวใหม่; การวิจัยแบบผสม

Abstract

This article aimed to study “effectiveness of new public administration of the Merchant Marine Training Center, Marine Department, Ministry of Transport”. The researcher conducted a mixed research both qualitative research and quantitative research. The operational officers and students, parents, and citizens with interests from the policies and strategies of the Merchant Marine Training Center, a total of 11 people for key informants. The quantitative research data were collected by using questionnaires. Data were collected from samples working in the department of the training center and from the general population of 400 people. It was found that the effectiveness of the new public administration of the Merchant Marine Training Centre consists of policy dimensions, strategic plans: training centers should plan at the policy level and make plans / strategies to be harmonized with the level of the department in an integrated manner. (1) Human Resource Dimension: 1) Organize the structure, staff, and personnel at an appropriate rate, especially the teaching department that is sufficient to the ratio of instructors to boat students and arrange the workload of the support line appropriately as well as welfare and working methods; and 2) Develop the personnel capacity to be suitable for various positions, (2) Budgetary Dimensions: respectively, propose plans/ projects/ activities that are necessary, (3) Operational Dimension of Information Technology: developing information technology systems up to date with the era 4.0 that focuses on working online, both in technology, tools and personnel with knowledge and capability in information technology, and (4) Dimension of Management: with unified organization management with performance analysis using success indicators to be considered was a guideline.

Keywords: effectiveness; new public administration: mixed research

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจของไทยได้เจริญรุดหน้ามาอย่างต่อเนื่องในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ส่งผลให้ภาคการส่งออกของประเทศเติบโตอย่างรวดเร็ว ธุรกิจการขนส่งระหว่างประเทศก็ขยายตัวเช่นกัน อาทิ ธุรกิจการบริการขนส่งระหว่างประเทศบนฝั่ง การประกันภัยทางทะเล อุตุสาหกรรมต่อและซ่อมเรือ และอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง แต่ประเทศไทยยังต้องพึ่งพาการขนส่งของต่างชาติซึ่งมีค่าบริการสูง

เนื่องจากการผลิตบุคลากรด้านพาณิชย์นาวีของไทยยังคงมีจำกัด จึงไม่สามารถสนองต่อความต้องการของตลาดด้านพาณิชย์นาวีข้างต้น ส่งผลให้ราคาสินค้าของประเทศไทยสูงเมื่อรวมค่าบริการขนส่งด้วยและก่อให้เกิดข้อเสียเปรียบให้กับสินค้าของไทย สภาพการณ์เช่นนี้แสดงถึงความต้องการกำลังคนด้านพาณิชย์นาวีที่สูงขึ้น ซึ่งตรงกันข้ามสถานการณ์ของกองเรือพาณิชย์นาวีของไทยที่ยังมีข้อจำกัดทั้งปริมาณและคุณภาพจำกัด อัตราการเข้า-ออกและการเปลี่ยนงานของตลาดแรงงานด้านพาณิชย์นาวีที่สูง โดยนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา รัฐบาลจึงมีนโยบายและแผนเร่งพัฒนากองเรือและบุคลากรด้านพาณิชย์นาวีของไทยโดยมอบหมายให้องค์กรของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบกำหนดนโยบายในการพัฒนากองเรือพาณิชย์และบุคลากรประจำเรือทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อมุ่งพัฒนาเป้าหมายในด้าน 1) เพิ่มศักยภาพระบบการขนส่งทางทะเลระหว่างประเทศของไทย 2) เพิ่มบทบาทในการส่งสินค้าเข้า-ออกให้มากขึ้น 3) ลดการพึ่งพาเรือต่างชาติ 4) ลดค่าใช้จ่ายด้านบริการขนส่งที่ต้องจ่ายให้ต่างประเทศ และ 5) ส่งเสริมการหารายได้จากกิจการขนส่งระหว่างประเทศ

ศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม เป็นหน่วยงานหนึ่งของกระทรวงคมนาคม มีภารกิจหน้าที่ในการผลิตบุคลากรประจำเรือเพื่อตอบสนองตลาดแรงงานของประเทศและฝึกอบรมบุคลากรประจำเรือให้มีความรู้ความสามารถสอดคล้องกับการขยายตัวของการขนส่งทางทะเลในปัจจุบันที่ต้องการบุคลากรด้านพาณิชย์นาวีเพิ่มสูงขึ้น แต่เนื่องจากสมรรถนะในการผลิตและการฝึกอบรมของศูนย์ฝึกฯ มีขีดจำกัดหลาย ๆ ด้าน จึงไม่สามารถบริหารจัดการและผลิตแรงงานให้ทันต่อความต้องการของตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งมีขีดความสามารถอย่างจำกัดในการผลิตและฝึกอบรมบุคลากรประจำเรือ เนื่องจากทรัพยากรทางการบริหารที่มีอยู่อย่างจำกัด ขาดการบริหารจัดการที่ดีและเป็นระบบ งบประมาณที่ไม่ได้รับตามเป้าหมาย ขาดแคลนอาจารย์และผู้ฝึกสอน ขาดแคลนเครื่องมืออุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย แนวนโยบายของศูนย์ฝึกไม่สอดคล้องกับนโยบายของกรมที่มีขนาดใหญ่ในการรองรับบทบาทและหน้าที่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์กิจการขนส่งระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ตลอดจนเทคโนโลยีที่ทันสมัยของประเทศ แม้จะมีนโยบายขององค์กรที่ชัดเจนและมีการดำเนินกลยุทธ์ที่ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดของกรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม ทั้งในและต่างประเทศแล้วก็ตาม แต่กลยุทธ์ดังกล่าวก็เป็นกลยุทธ์เพียงด้านเดียว ขาดกลยุทธ์ในเชิงรุกเพื่อเร่งปรับปรุงและพัฒนาองค์การในทุก ๆ ด้านอย่างแท้จริง อีกทั้งรูปแบบและโครงสร้างของศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวีในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยและเป็นอุปสรรคในการบริการบริการและการบริหารจัดการของศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวีให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลทำให้ศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวีไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ในภาคธุรกิจพาณิชย์นาวี ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่มุ่งเน้นให้ระบบเศรษฐกิจมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและมีเสถียรภาพ ผลผลิตมวลรวมในประเทศ (GDP) มีอัตราเฉลี่ยให้สูงถึงร้อยละ 7.8 ต่อปี ซึ่งรัฐบาลได้มุ่งเน้นความสำคัญและ

เร่งพัฒนาอุตสาหกรรมและการผลิตเพื่อการส่งออกและนำเข้าในปริมาณที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ความต้องการใช้บริการขนส่งระหว่างประเทศขยายเป็นเงาตามตัว ไม่ว่าจะในรูปแบบของกองเรือพาณิชย์นาวี ธุรกิจการบริการบนฝั่ง และการประกันภัยทางทะเล อุตสาหกรรมต่อและซ่อมเรือ และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เป็นต้น

ในส่วนของผลการดำเนินงานของศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวีที่ผ่านมา พบว่าอยู่ในลักษณะของการปฏิบัติงานประจำวันมากกว่าผลซึ่งมาจากการวิเคราะห์สภาพโครงสร้างระบบงานเพื่อพัฒนาเชิงกลยุทธ์อย่างเป็นระบบในทุกด้านให้เกิดประสิทธิผลสู่การพัฒนาองค์กรเพื่อเป็นหน่วยงานที่ผลิตและพัฒนาบุคลากรประจำเรือซึ่งมีความรู้ความสามารถให้สอดคล้องและทันต่อวิทยาการและเทคโนโลยีด้านการขนส่งทางทะเล รวมทั้งข้อกำหนดระหว่างประเทศสู่ตลาดแรงงาน แต่จากผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา ศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวียังไม่สามารถปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดไว้ในดัชนีชี้วัดความสำเร็จขององค์กรด้วยเหตุผลหลายประการที่ขาดปัจจัยสนับสนุนในด้าน 4M's

จากปัญหาและอุปสรรคขององค์กรที่กล่าวมาข้างต้น ศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี กรมเจ้าท่า จึงได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจากภายในองค์กรเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดภายใต้บริบทของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในปัจจุบัน โดยได้นำหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานเพื่อให้เกิดประสิทธิผลและเกิดความคล่องตัวในเชิงบริหาร สามารถรองรับผู้ใช้บริการจากภายนอกและปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานในเครือข่ายของกรมเจ้าท่าอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง”ประสิทธิผลการบริหารภาครัฐแนวใหม่ของศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม” เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารภาครัฐแนวใหม่ของศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อประสิทธิผลการบริหารภาครัฐแนวใหม่ของศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี ตามความคิดเห็นของผู้บริหารตั้งแต่ระดับศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี ระดับกรมเจ้าท่า และระดับกระทรวงที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในสังกัดทุกภาคส่วน เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับขับเคลื่อนการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผลตามดัชนีชี้วัดความสำเร็จขององค์กร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารภาครัฐแนวใหม่ของศูนย์ฝึกพาณิชย์นาวี กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล

ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานนั้น คือ ผลสำเร็จอันเป็นผลเนื่องมาจากการปฏิบัติงาน ตามโครงการ หรือแผนงานนั้นตามวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ได้ตั้งไว้ หรือได้คาดหวังไว้ โดยหากนำมา

ศึกษาแล้วจะพบว่าประสิทธิผลนั้น หมายถึง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นแล้วตามที่ได้ตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ เรียกว่า การทำงานนั้นมีประสิทธิภาพ

ประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง การที่ดำเนินโครงการหรืองานอย่างหนึ่งอย่างใดแล้วและปรากฏว่าผลเกิดขึ้น (Outcomes) หรือผลผลิตที่เกิดขึ้น (Output) ณ ระดับหนึ่งระดับใดที่เป็นเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มีการใช้ทรัพยากร (Resources) หรือปัจจัยนำเข้า (Inputs) มากน้อยเพียงใด ถ้าใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้าน้อยที่สุด โดยผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินโครงการนั้นจะมีประสิทธิผลสูงสุด (ทั้งนี้โดยการเปรียบเทียบโครงการแต่ละโครงการที่สามารถดำเนินการแล้วบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดได้เหมือนกัน)

การทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลเพื่อนำมาใช้ในการวิจัย

เพื่อให้ทราบถึงองค์ประกอบสำคัญที่จะส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์กร และนำมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยยึดตามแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลซึ่งจะส่งผลให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ตามที่กำหนดไว้

แนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่

แนวความคิดของการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management – NPM) ตั้งอยู่บนสมมติฐานของความเป็นสากลของทฤษฎีการบริหารและเทคนิควิธีการจัดการประยุกต์ใช้ได้ทั้งในแง่ของการบริหารรัฐกิจและการบริหารธุรกิจ สอดคล้องกับรัฐประศาสนศาสตร์แบบคลาสสิกของ Woodrow Wilson ที่เน้นแยกการเมืองออกจากการบริหารงาน และหลักวิทยาศาสตร์การจัดการของ Frederick Taylor โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อการประหยัด ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2549) แนวความคิดดังกล่าวต้องการให้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และวิธีการบริหารงานภาครัฐไปจากเดิมที่ให้ความสำคัญต่อทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้า และอาศัยกฎระเบียบเป็นเครื่องมือในการ ดำเนินงานเพื่อให้เกิดความถูกต้อง สุจริต และเป็นธรรม โดยหันมาเน้นถึงวัตถุประสงค์และสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินงาน ทั้งในแง่ของการผลิตและผลลัพธ์ และความคุ้มค่าของเงิน รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพและสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนผู้รับบริการ โดยนำเอาเทคนิควิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้มากขึ้น (กมลพร กัลยาณมิตร, 2559)

NPM จึงถือได้ว่าเป็นกระแสแนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิรูประบบบริหารงานภาครัฐร่วมสมัยที่มีความหลากหลายในตัวเอง ทั้งการผสมผสานองค์ความรู้ในรูปแบบสหสาขาวิชา (Interdisciplinary) โดยเฉพาะแนวความคิดเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกหรือเศรษฐศาสตร์แบบเหตุผลนิยม (Economic Rationalism) และการบริหารจัดการสมัยใหม่หรือการจัดการนิยม ต้องการให้อิสระและความคล่องตัวทางการบริหารเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาผลการดำเนินงาน มุ่งเน้นให้ความสำคัญ ในเรื่องของประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และคุณภาพของการบริการและความคุ้มค่า

การทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารภาครัฐแนวใหม่

เพื่อให้ทราบถึงหลักคิดและความจำเป็นในการนำ NPM มาใช้เพื่อการปรับปรุงพัฒนาองค์กรในปัจจุบัน ตลอดจนเพื่อให้ทราบองค์ประกอบของการดำเนินงานอย่างไรให้สามารถบริหารจัดการหน่วยงานภาครัฐให้เกิดการพัฒนาได้ตามแนวคิดของ NPM ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้บริหารในการวิจัยครั้งนี้

แนวคิดทฤษฎีการบริหาร

การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม และวิทยาการต่าง ๆ การบริหารเป็นมรดกที่สำคัญจะนำไปสู่ความก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กรซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม มีนักบริหาร นักวิชาการ และนักการศึกษา มากมายหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารไว้หลายทัศนะ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ในทำนองเดียวกัน การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) โดยรูปแบบการบริหารที่เน้นการกระตุ้นและจูงใจผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ การวางแผน การกำหนดอำนาจหน้าที่ การตัดสินใจสั่งการ การเสนอรายงาน การใช้อิทธิพล การประสานงาน และการประเมินผลงาน (Gregg, 1957)

การบริหารจัดการทุกประเภทจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารจัดการที่สำคัญ ได้แก่ บุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และการจัดการ (Management) หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า 4M's ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ใช้ในการบริหาร ต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพมีปริมาณเพียงพอ ได้รับงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอ ต้องมีวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม แผนงานและโครงการ และต้องมีระบบการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพเพื่อให้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2545) สอดคล้องกับ DuBrin and Ireland (1993) ที่กล่าวว่า ทรัพยากรองค์กร ได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางการเงิน ทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบของและทรัพยากรสารสนเทศ

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการเป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง ในทางสังคมศาสตร์ที่นำเอา หลักการ และทฤษฎีต่าง ๆ ทางมานุษยวิทยา สังคมวิทยา จิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์มาใช้กับผู้บริหารที่มีอำนาจสูงสุดในการกำหนดเป้าหมายทิศทางการดำเนินงานขององค์กรเพื่อนำองค์กรไปสู่เป้าหมาย นอกจากนี้ผู้บริหารยังต้องมีทักษะหรือความสามารถในด้านมนุษยสัมพันธ์ และเทคนิค เพื่อเสริมสมรรถภาพการบริหารให้สูงขึ้น

การทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการบริหาร

เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดทฤษฎีการบริหาร และองค์ประกอบสำคัญต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการบริหารองค์กรให้ประสบความสำเร็จซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้บริหารในการนำมาใช้เพื่อการบริหาร

องค์การในองค์กรรวม ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้บริหารในการวิจัยครั้งนี้

แนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์

ทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุดในบรรดาทรัพยากรทั้งหมดในองค์กร (ปราณี ชั้นที, 2556) ความหมายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management = HRM) สามารถสรุปได้ว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ เป็นขั้นตอนการตัดสินใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนทำงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพของคนงานในองค์กรเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยมีกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การวิเคราะห์งาน การสรรหา การคัดเลือก การฝึกอบรม และการพัฒนา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การจ่ายค่าตอบแทน สวัสดิการ และ ผลประโยชน์เกี่ยวกับ สุขภาพ และความปลอดภัย พนักงานและแรงงานสัมพันธ์ การพัฒนาองค์กร ตลอดจนการวิจัยด้านทรัพยากรมนุษย์

สำหรับความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กรนั้น สามารถที่จะเอื้อประโยชน์ให้องค์กรดำเนินธุรกิจต่างๆ ไปสู่เป้าหมาย สร้างความสำเร็จให้แก่องค์กรมากยิ่งขึ้น การต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีสาเหตุจากปัจจัยต่างๆ ได้แก่ การแข่งขันของโลก ธุรกิจยุคใหม่ กฎเกณฑ์และข้อกำหนดของรัฐ ความเติบโตด้านเทคโนโลยี ความซับซ้อนขององค์กรจากปัจจัยต่างๆ และการเปลี่ยนแปลงของฝ่ายบริหาร ปรัชญาทางการบริหารได้เปลี่ยนแปลงไปคือ จากที่มุ่งหวังผลกำไรเพียงอย่างเดียว ยังจะต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศ ดังนั้นองค์กรจึงต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ

การทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์

เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้บริหารในการวิจัยครั้งนี้

แนวคิดเทคโนโลยีสารสนเทศ

คำว่า “เทคโนโลยี สารสนเทศ” หรือ Information Technology ที่มักเรียกว่า ไอที(IT) นั้นหมายถึง เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดหา การจัดเก็บประมวลผล และเผยแพร่สารสนเทศ ซึ่งในปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้นำเทคโนโลยีไปประยุกต์ใช้กันอย่างกว้างขวาง (สุกิจจา พงษ์สุวรรณ, 2547) โดยสารสนเทศ ประกอบด้วยเทคโนโลยีสำคัญสองสาขา คือ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสื่อสารคมนาคม โดยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์จะช่วยให้เราสามารถจัดเก็บบันทึก และประมวลผลข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง (ครรชิต มาลัยวงศ์, 2540)

นักวิชาการได้ให้ความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศไว้ โดยสามารถสรุปได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศคือ กระบวนการต่างๆ และระบบงานที่ช่วยให้ได้สารสนเทศที่ต้องการซึ่งใช้เครื่องมือและ

อุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้เทคโนโลยีระดับสูงมาใช้เพื่อรวบรวม จัดเก็บประมวลผล และแสดงผลลัพธ์เป็นสารสนเทศที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

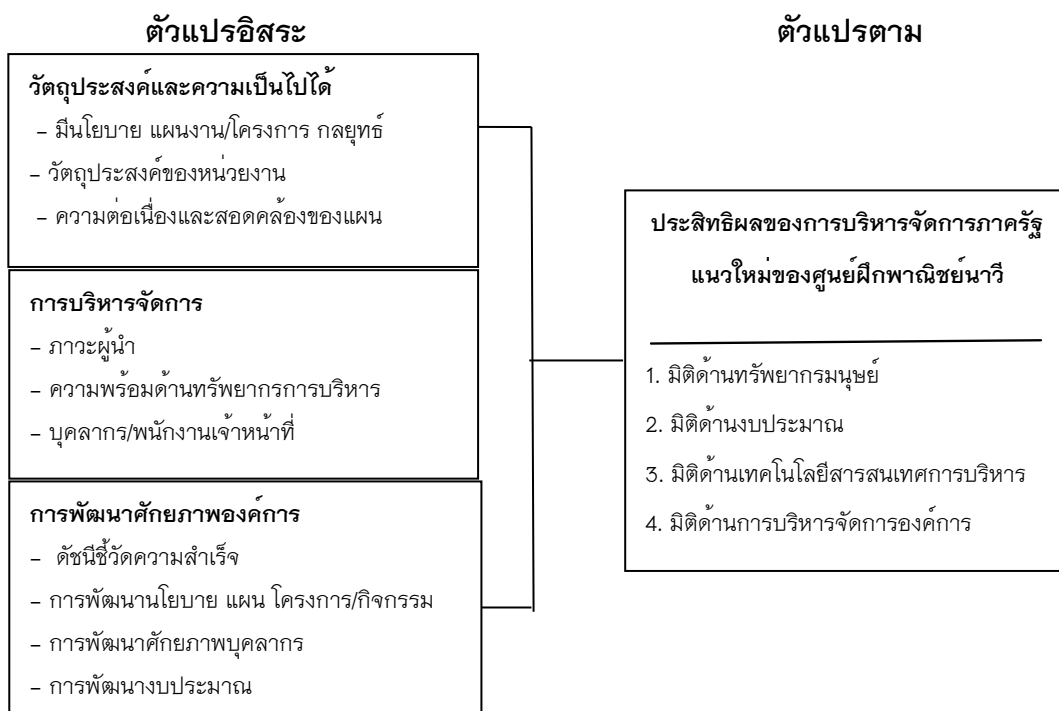
ในส่วนของความหมายของสารสนเทศ Information หมายถึง ระบบการรวบรวมข้อมูลให้เป็นสารสนเทศอย่างเป็นระเบียบ เพื่อให้ผู้บริหารนำไปใช้ประโยชน์ประกอบการตัดสินใจ การวางแผน หรือนำไปใช้ในการสื่อความหมายให้บุคคลอื่นเข้าใจ ซึ่งมีคุณสมบัติสำคัญคือ สามารถเข้าถึงได้ (accessibility) ความครบถ้วน (completeness) ความถูกต้องเที่ยงตรง (accuracy) ความเหมาะสม (appropriateness) ความทันเวลา (timeliness) ความชัดเจน (clarity) ความยืดหยุ่น (flexibility) ความสามารถในการพิสูจน์ได้ (verifiability) ความซ้ำซ้อน (redundancy) และความไม่ลำเอียง (bias) (ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ, 2548)

การทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ

เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้เพื่อการบริหารจัดการสารสนเทศ และข้อมูลที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสำหรับการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้บริหารในการวิจัยครั้งนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามของ Patton (1990) มาประยุกต์ใช้ในการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมทั้งเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) พื้นที่วิจัย คือ ศูนย์ฝึกพาณิชยนาวิ กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ แบ่งเป็น 1) การดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากร คือ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกพาณิชยนาวิ จำนวน 181 คน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ จำนวน 11 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ (Interview) ที่มีโครงสร้างหรือเป็นทางการ (Structure Interview or Formal Interview) จำนวน 11 ฉบับ เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยกำหนดประเด็นแนวคิดในการออกแบบสัมภาษณ์จากประเด็นปัญหา กรอบแนวคิด ทฤษฎี ที่เชื่อมโยงถึงตัวแปรที่กำหนดเพื่อศึกษาการนำแนวคิดการบริหารจัดการ นโยบายของผู้บริหาร แผนและโครงการและแนวปฏิบัติ เพื่อนำเอาข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ถึงปัจจัยใดที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานในเรื่องการบริหารของศูนย์ฝึกพาณิชยนาวิให้เกิดประสิทธิภาพ และความสัมพันธ์ในการเชื่อมโยงของตัวแปรต่าง ๆ 2) การดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของศูนย์ฝึกพาณิชยนาวิ จำนวน 400 คน ใช้วิธีการคัดเลือกโดยใช้การสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 400 ชุด รวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2562 โดยได้รับการตอบกลับจำนวน 350 ชุด จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนาในแบบพรรณนาวิเคราะห์ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารภาครัฐแนวใหม่ของศูนย์ฝึกพาณิชยนาวิฯ

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารภาครัฐแนวใหม่ของศูนย์ฝึกพาณิชยนาวิฯ แยกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) มิติด้านทรัพยากรมนุษย์ 2) มิติด้านงบประมาณ 3) มิติด้านเทคโนโลยีสารสนเทศการบริหาร และ 4) มิติด้านการบริหารจัดการองค์การ โดยมีผลการศึกษาในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

มิติด้านทรัพยากรมนุษย์

พบว่าศูนย์ฝึกพาณิชยนาวิมีโครงสร้างอัตรากำลังทรัพยากรบุคคลที่ไม่เหมาะสม เพราะยังมีปัญหาในเรื่องความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับตำแหน่งผู้สอนในสายวิชาการ อัตรากำลังในสายการสอนยังไม่เพียงพอตามข้อกำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับชาติที่กำหนดโดย สกอ. ขาดผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาที่ทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย กลยุทธ์ แผน หรือโครงการในการบริหารจัดการ รวมถึงพนักงาน ผู้บริหาร ผู้จัดสรรงบประมาณ จัดซื้อจัดจ้าง ที่ปรึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการศึกษา บุคลากรบางส่วนไม่มีความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ในงานที่ทำ หรือทำงานไม่ตรง

กับความสามารถ พนักงานที่มีอายุมากส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบการสื่อสาร

มิติด้านงบประมาณ

พบว่าศูนย์ฝึกพาณิชยนาวิมิงงบประมาณเพียงพอต่อการบริหารแต่ต้องทำให้ถูกต้องเหมาะสม และควรปรับปรุงให้มีการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาสร้างรายได้ที่เหมาะสม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งการสนับสนุนงบประมาณให้ศูนย์ฝึกพาณิชยนาวิในเรื่องที่จำเป็นต้องมีตามข้อกำหนดขององค์การทางทะเลระหว่างประเทศ จะเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่จะส่งผลให้มีการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผลที่สุดในมิติด้านงบประมาณ

มิติด้านเทคโนโลยีสารสนเทศการบริหาร

พบว่าศูนย์ฝึกพาณิชยนาวิมีเทคโนโลยีสารสนเทศทางการบริหารที่มีประสิทธิผลพอสมควร แต่ยังไม่เพียงพอต่อการแข่งขัน และความต้องการใช้งานของผู้เกี่ยวข้อง เพราะศูนย์ฝึกฯ ยังขาดหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ควรจะมีการแต่งตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบขึ้นมาดูแล แต่ไม่ควรอยู่ในรูปของคณะกรรมการที่ไม่มีอำนาจในการบริหารจัดการได้อย่างเต็มที่ และควรนำระบบฐานข้อมูลเข้ามาประยุกต์ใช้ในส่วนงานต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

มิติด้านการบริหารจัดการองค์การ

พบว่าศูนย์ฝึกพาณิชยนาวิมีการบริหารองค์การที่มีประสิทธิผล แต่ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะมีการบริหารองค์การตามรูปแบบหน่วยงานราชการไม่ใช่รูปแบบของสถาบันการศึกษาขาดความเป็นเอกเทศ ทำให้ไม่เกิดการพัฒนาที่สอดคล้องตามเกณฑ์มาตรฐานและการแข่งขัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารมากที่สุด ได้แก่ แนวทางการบริหารภาครัฐแนวใหม่เพื่อนำมาปฏิบัติตามแผนงานในระดับนโยบาย แผน กลยุทธ์ โครงการ/กิจกรรมของศูนย์ฝึกฯ โดยศูนย์ฝึกฯ และหน่วยงานภายในแต่ละฝ่าย/แผนกเป็นผู้กำหนดปัญหาและความต้องการในการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานภายในของแต่ละฝ่าย แล้วนำมาจัดแนวทางทำกิจกรรมโดยกำหนดตัวชี้วัดดัชนีความสำเร็จ (KPI) ไว้อย่างชัดเจนใน ประเด็นใหญ่ๆ ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลเพิ่มเติมเพื่อให้เห็นผลการศึกษาและการสนับสนุนยืนยัน โดยแยกเป็นแต่ละด้านดังต่อไปนี้

มิติด้านทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย การจัดโครงสร้างอัตรากำลังให้เหมาะสม โดยเฉพาะสายงานสอนให้เพียงพอต่ออัตราส่วนผู้สอนต่อนักเรียนเดินเรือพาณิชย์ และจัดภาระงานของสายสนับสนุนให้เหมาะสม ควรเร่งพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้หลากหลายให้เหมาะสมกับตำแหน่งอย่างแท้จริง โดยเฉพาะความรู้ความสามารถ ความชำนาญในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ภาษาต่างประเทศ การพัฒนาความรู้ตามสายงานอย่างต่อเนื่อง การจัดระบบการทำงานอย่างบูรณาการ เพื่อให้การทำงานที่เชื่อมโยงไม่ซับซ้อน เบ็ดเสร็จในขั้นตอนเดียวกันแบบ (One Stop Service) การ

จัดระบบสวัสดิการ ค่าตอบแทน การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งโดยชอบ กิจกรรมเสริมความรักสามัคคีในองค์กร การช่วยเหลือกันทำงาน การจัดทำดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (KPI: Key Performance Indicators) ของระบบการวัดและประเมินผล เพื่อให้บุคลากรยึดถือเป็นแนวปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผล สอดคล้องกับการศึกษาของ สํารายณ์ บุญชิต (2553) ทำการศึกษาทรัพยากรการบริหารที่สอดคล้องกับประสิทธิผลของ ความต้องการของประชาชนที่เรียกว่า 11 M ของสำนักงานเขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า สำนักงานเขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร มีปัญหาเรื่องทรัพยากรการบริหารในระดับมาก ทั้ง 11 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Man) ด้านการบริหารงบประมาณ (Money) ด้าน การบริหารงานทั่วไป (Management) ด้านการบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material) ด้านการบริหาร คุณธรรม (Morality) ด้านการให้บริการประชาชน (Market) ด้านการบริหารข่าวสารหรือข้อมูลข่าวสาร (Message) วิธีการ ระเบียบแบบแผน หรือเทคนิค (Method) ด้านการบริหารเวลาหรือกรอบ เวลาในการปฏิบัติงาน (Minute) ด้านการประสานงานหรือการประนีประนอม (Mediation) และ ด้านการวัดผลหรือการประเมินผลการปฏิบัติงาน ส่วนการพัฒนาทรัพยากรการบริหารที่สอดคล้องกับประสิทธิผลของความต้องการของประชาชนของสำนักงานเขต บางซื่อ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมาก จำนวน 8 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารวัสดุอุปกรณ์ วัดผลหรือการประเมิน ผลการปฏิบัติงาน ด้านการให้บริการประชาชน ด้านวิธีการ ระเบียบ แบบแผน หรือเทคนิค และด้านการประสานงานหรือประนีประนอม สำหรับปัจจัยที่มีส่วนสำคัญให้การพัฒนาทรัพยากรการบริหารที่สอดคล้องกับประสิทธิผลของความต้องการของประชาชนของสำนักงานเขตบางซื่อ ประสบความสำเร็จตามกรอบแนวคิด 3M พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยระดับ มาก จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์

มิติด้านงบประมาณ ผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพื่อมุ่งพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศ เพื่อเสนอขอ งบประมาณเร่งด่วนและจำเป็น โดยจัดทำเป็นลำดับแรก ๆ โดยทำเป็นแผนงานตลอดปีให้ชัดเจนและสามารถดำเนินการได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับการศึกษาของ ปรีชา แสนแก้ว (2558) ได้ศึกษา ทรัพยากรการบริหารกับประสิทธิผลของการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติดของทัณฑสถานบำบัด พิเศษกลาง ผลการศึกษาพบว่า ระดับทรัพยากรการบริหารของทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลางอยู่ใน ระดับมาก จำนวน 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหาร งานทั่วไป 2) ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 3) ด้านการบริหารด้านงบประมาณ 4) ด้านวิธีการ ระเบียบแบบแผนหรือเทคนิค 5) ด้านการบริหารเวลา หรือกรอบเวลาในการปฏิบัติงาน 6) ด้านคุณธรรม 7) ด้านการประสานงานหรือประนีประนอม 8) ด้าน การบริหารประสานหรือข้อมูล ข่าวสาร และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ทรัพยากรการบริหารที่มี อิทธิพลต่อประสิทธิผลของ การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลางได้ ร้อยละ 43.2 ซึ่งตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นไปใน

ทิศทางบวก มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารดำเนินงานประมาณ 2) ด้านวิธีการ ระเบียบแบบแผนหรือเทคนิค 3) ด้านคุณธรรม 4) ด้านการประสานงานหรือประนีประนอม 5) ด้านการบริหารข่าวสาร หรือข้อมูล ข่าวสาร มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของทัณฑสถานบำบัด พิเศษกลางที่นัยสำคัญทางสถิติ .05

มิติด้านเทคโนโลยีสารสนเทศการบริหาร ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันสมัยกับยุค 4.0 ที่เน้นการทำงานบนออนไลน์ทั้งด้านเทคโนโลยี เครื่องมือ และบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดเตรียมปัจจัยที่สนับสนุนและรองรับระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย จะส่งผลให้การทำงานเกิดประสิทธิผล สอดคล้องกับการศึกษาของ สุภัตรา กันพร้อม (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “ประสิทธิผลการจัดการระบบสารสนเทศของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย” โดย การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สามประการ 1) เพื่อศึกษาระดับของประสิทธิผล การจัดการระบบสารสนเทศของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหาร จัดการที่นำไปสู่ประสิทธิผลการจัดการระบบสารสนเทศของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยและ 3) เพื่อกำหนดข้อเสนอแนะในการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการระบบสารสนเทศของธนาคาร อิสลามแห่งประเทศไทย งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยใช้ทั้งวิจัยเชิงปริมาณ และวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยแจกแบบสอบถามไปยัง กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย พนักงานธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย จำนวน 329 คน ส่วนการวิจัย เชิงคุณภาพนั้น ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย จำนวน 4 คน ที่มีความรู้ ความสามารถและความเชี่ยวชาญในด้านสายงานสารสนเทศของธนาคาร ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลของการบริหารจัดการระบบ สารสนเทศของธนาคารอิสลาม โดยการใช้สถิติ Multiple Regression ด้วยวิธี Stepwise พบว่า ปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสารสนเทศและปัจจัยด้านความพึงพอใจการทำงาน เป็นปัจจัยที่ สามารถทำนายประสิทธิผลการจัดระบบสารสนเทศของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยได้มาก ที่สุดส่วนผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า นโยบายของรัฐที่มีผลต่อการจัดการระบบสารสนเทศอย่าง มากคือ นโยบายการใช้บริการจากผู้ให้บริการภายนอก (IT Outsourcing) การเพิ่มศักยภาพในการ ให้บริการทางการเงินที่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี ซึ่งจะต้องมีขั้นตอนและข้อกำหนด ในดำเนินงานองค์การอันประกอบด้วย การปรับโครงสร้างการดำเนินงานตลอดจนการเสริมสร้าง ความพร้อมของบุคลากรเพื่อรองรับเทคโนโลยีใหม่ๆ

มิติด้านการบริหารจัดการองค์กร ผลการศึกษาพบว่า มีการบริหารจัดการองค์กรแบบเอกภาพ แต่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานต้นสังกัด จะทำให้มีอิสระในการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาภายในองค์กรได้อย่างรวดเร็ว คล่องตัว และรู้ปัญหาได้อย่างแท้จริง ใช้ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (KPI) ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเพื่อถือเป็นแนวปฏิบัติ สร้างกลยุทธ์ เปรียบเทียบระหว่างผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริงกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ในแผนงาน ควรนำหลักแนวทางการบริการจัดการภาครัฐแนวใหม่ PMQA มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผล ให้เกิดความคล่องตัวตาม

ระบบราชการได้ดีมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยะธิดา อภัยศักดิ์ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง “ประสิทธิผลในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น: วิเคราะห์กรณีการจัดการขยะของเทศบาลนครอ้อมน้อย จังหวัดสมุทรสาคร” ผลการวิจัย พบว่า เจ้าหน้าที่เทศบาล ลูกจ้างประจำ และพนักงานงานจ้างตามภารกิจ เทศบาลนครอ้อมน้อย จังหวัดสมุทรสาคร มีความคิดเห็นตรงกันว่าปัจจัยด้านการจัดการองค์กร อยู่ใน ระดับมาก และประสิทธิผลในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๆ อยู่ในระดับมาก เช่นกัน ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลในการจัดการสิ่งแวดล้อมของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์มากที่สุดคือ ด้านคุณภาพ รองลงมาคือผลผลิต และน้อยที่สุดคือ ประสิทธิภาพ และปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการจัดการสิ่งแวดล้อมของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัจจัยที่ส่งผลด้านผลผลิต คือ การวางแผน การรายงาน และการ อำนาจการหรือการสั่งการด้านประสิทธิภาพ คือ การวางแผน และการประสานงาน และด้าน คุณภาพ คือ การวางแผน งบประมาณ การอำนาจการหรือการสั่งการ และเทคโนโลยี

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ในการบริหารองค์กรภาครัฐแนวใหม่จะต้องมีการบริหารจัดการบุคคล การจัดโครงสร้าง อัตรากำลังขององค์กรที่มีความเหมาะสม จะต้องมีความสามารถในการพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันเทคโนโลยีสมัยใหม่และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ด้านงบประมาณจะต้องมีงบประมาณเพียงพอต่อการบริหารแต่ต้องใช้ให้ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่จะส่งผลให้มีการบริหารองค์กรที่มีประสิทธิผลที่สุดในมิติด้านงบประมาณ ในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศการบริหารจะต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง และนำระบบฐานข้อมูลเข้ามาประยุกต์ใช้ในส่วนงานต่างๆ ได้ และการบริหารจัดการองค์กรที่มีประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพได้นั้น จะต้องมีความเป็นเอกเทศ จึงจะก่อให้เกิดการพัฒนา มีมาตรฐาน และสามารถแข่งขันกับองค์กรต่างๆ ได้

สรุป

การบริหารองค์กรภาครัฐแนวใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ จะพึงพาอาศัยการบริหารจัดการโดยมีการดำเนินการต่างๆ ที่เหมาะสม ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการบุคคล การจัดโครงสร้าง อัตรากำลังขององค์กรที่มีความเหมาะสม 2) การพัฒนาบุคลากรให้รู้เท่าทันเทคโนโลยีสมัยใหม่ 3) งบประมาณที่เพียงพอต่อการบริหารที่เน้นประสิทธิผลต่อการใช้งบประมาณ 4) การบริหารจัดการองค์กรที่มีประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพจะต้องมีความเป็นเอกเทศ ส่งผลต่อมาตรฐาน และสามารถแข่งขันได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1 ด้านโครงสร้างองค์กร ควรปรับปรุงการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารโดยกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งที่ชัดเจน
- 1.2 ด้านความสามารถของผู้บริหาร ควรมีความรู้ความสามารถและภาวะผู้นำในการบริหารเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กรไปในทางเดียวกัน
- 1.3 ด้านงบประมาณ ควรปรับปรุงให้สอดคล้องตามแนวทางการบริหารงบประมาณขององค์กร
- 1.4 ด้านจำนวนบุคลากร และการพัฒนาองค์กร ควรจัดสรรอัตรากำลังให้สอดคล้องกับภารกิจและแผนในการพัฒนาองค์กรที่กำหนดไว้
- 1.5 ด้านระเบียบและกฎหมายที่ทำให้เกิดความคล่องตัวในการทำงาน ต้องพิจารณาปรับปรุงให้สอดคล้องกับการปฏิบัติแต่ต้องไม่ขัดต่อระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน
- 1.6 ด้านความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ ควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกซึ่งมีความชำนาญและทรัพยากรที่น่าสนใจ เพื่อแก้ไขจุดอ่อนและสร้างโอกาส อย่างเป็นประโยชน์แก่องค์กรอย่างสูงสุด
- 1.7 ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทางการบริหาร ควรให้ความสำคัญในปัจจุบันเพราะเป็นตัวช่วยที่สำคัญที่ส่งเสริมให้การบริหารแนวใหม่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องตามแนวทางพัฒนาสารสนเทศในระดับชาติ

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

- 2.1 นำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ในการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ของศูนย์ฝึกพาณิชยน์าวีหรือหน่วยงานภาครัฐที่คล้ายกันเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด
- 2.2 นำเสนอผลการศึกษาเสนอต่อองค์กรภาครัฐอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้สำหรับการบริหารจัดการองค์กร
- 2.3 นำแนวทางการบริหารองค์กรที่เน้นทรัพยากรที่เหมาะสมและความเพียงพอมาใช้ในการบริหารศูนย์ฝึกพาณิชยน์าวี
- 2.4 ควรให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์กรและร่วมมือกันแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กมลพร กัลยาณมิตร. (2559). *แนวคิดและทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์ (Concepts and Theories of Public Administration): รหัสวิชา MPA 201*. เอกสารตำราวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

- ครรชิต มาลัยวงศ์. (2540). การจัดการทรัพยากรสารสนเทศ. *วารสารส่งเสริมเทคโนโลยี*, 24(135), 113-118.
- ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ. (2548). *การจัดการสารสนเทศเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2549). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารราชการแนวใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.).
- ปราณี ชันที. (2556). *หลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- ปรีชา แสนแก้ว. (2558). *ทรัพยากรการบริหารกับประสิทธิผลของการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง*. กรุงเทพฯ: หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก.
- ปิยะธิดา อภัยศักดิ์. (2559). *ประสิทธิผลในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น: วิเคราะห์กรณีการจัดการขยะของเทศบาลนครอ้อมน้อย จังหวัดสมุทรสาคร*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- สุกิจจา พงษ์สุวรรณ. (2547). *การยอมรับของบุคลากรที่มีต่อการพัฒนาสถาบันการศึกษาไปสู่คณะอิเล็กทรอนิกส์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุภัตรา กันพร้อม. (2560). *ประสิทธิผลการจัดการระบบสารสนเทศของธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.
- สำราญ บุญชิต. (2553). *การบริหารจัดการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนของสำนักงานเขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- DuBris, A. J., & Ireland, R. D. (1993). *Management and Organization*. (2nd ed.). Ohio: South Western Publishing Company.
- Gregg, R. T. (1957). *The Administrative Process in Administrative Behavior in Education*. New York: Harper and Row.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.

การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวชาวไทยกับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี

The Study of Thai Tourists' Behavior and Integrated Marketing Communication to Promote Cultural Tourism in Chanthaburi Province

¹วิจิตรา บุญแล, ²เสรี วงษ์มณฑา, ³ชวลีย์ ณ ถลาง, ⁴กาญจน์ภา พงศ์พนรัตน์

¹Wijitra Boonlae, ²Seri Wongmonta, ³Chawalee Na Thalang, ⁴Kannapa Pongponrat

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยพะเยา, ⁴มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

^{1, 2, 3} University of Phayao, Thailand, ⁴Thammasat University, Thailand

E-mail: ¹wiboonlae@gmail.com

Received June 24, 2020; Revised December 26, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรีของนักท่องเที่ยวชาวไทย 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี จำนวน 400 คน เครื่องมือในครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการดำเนินการโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ ผลการวิจัย พบว่า ด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทย นักท่องเที่ยวชาวไทยชื่นชอบ คือ การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท รองลงมา คือ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและงานประเพณี ด้านแหล่งข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวชาวไทยรับทราบข้อมูลผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ รองลงมา คือ สื่ออินเทอร์เน็ต พ็อกเก็ตบุ๊กเกี่ยวกับการท่องเที่ยว รายการ หรือ โฆษณาทางโทรทัศน์ นิตยสารการท่องเที่ยว รายการ หรือ โฆษณาทางวิทยุ งานแสดงสินค้า นิทรรศการการท่องเที่ยว บุคคล (เพื่อน,ญาติ, คนรู้จัก) ป้ายประชาสัมพันธ์ หนังสือพิมพ์ และการจัดกิจกรรมพิเศษ ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ด้านความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อศักยภาพของการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 3.62 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดี 4 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การตลาดทางตรง รองลงมา คือ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์และให้ข่าว

การตลาดโดยจัดกิจกรรมพิเศษหรือการตลาดเชิงกิจกรรม สำหรับด้านการส่งเสริมการขาย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

คำสำคัญ: พฤติกรรมนักท่องเที่ยว; การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the behavior of cultural tourism in Chanthaburi province of Thai tourists, and 2) to study the opinions of Thai tourists towards integrated marketing communication in cultural tourism, Chanthaburi province. The sample consisted of Thai tourists traveling in Chanthaburi province for 400 persons. The instruments used were questionnaires. Data were analyzed using the software package (SPSS) in data analysis by using the descriptive statistics processing by dividing all the data that have been collected to analyze the statistical values which consists of mean, standard deviation, and percentage. The results of the research showed that the result of the analysis of cultural tourism behavior of Thai tourists like to visit the rural life, followed by historical tourism, and tourism to see the culture and traditions respectively. Regarding the tourism news sources of Thai tourists, most Thai tourists were informed via online social networks such as Facebook, Twitter, followed by internet media, travel pocketbooks or television advertisements, travel magazines or radio advertisements, exhibitions, people (friends, relatives, and acquaintances), public relations, newspapers and the organize special activities respectively. The analysis of the opinions of Thai tourists on the potential of integrated marketing communication to promote cultural tourism in Chanthaburi province showed that the overall picture was in a good level with an average of 3.62 when considered in each aspect. It was found that there were 4 levels of good opines, with the highest mean being direct marketing, followed by advertising, public relations and public relations. Marketing by special events or event marketing has an average of 3.52. for sales promotion respectively.

Keywords: Tourist Behavior; Integrated Marketing Communication; Cultural Tourism

บทนำ

การสื่อสารการตลาดถือได้ว่าเป็นเครื่องมือเครื่องมือหนึ่งในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไม่ว่าจะเป็นข้อมูลข่าวสารของตัวสินค้าหรือบริการ หรือความรู้เกี่ยวกับตัวสินค้าหรือบริการ เพื่อให้ลูกค้าหรือผู้บริโภคมีความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะ และคุณสมบัติของตัวสินค้าหรือบริการนั้นๆ ว่าสินค้าหรือบริการนั้นมีจุดเด่นอะไร มีประโยชน์อะไร อย่างไรต่อลูกค้า โดยมีการนำการสื่อสารการตลาดมาช่วยทำให้เกิดความเข้าใจที่มีความถูกต้องและตรงกันเกี่ยวกับตัวสินค้าและบริการนั้น โดย Weitz and Wensley (2006) ได้มีการกล่าวเอาไว้ว่า การสื่อสารการตลาดนั้นยังคงมีบทบาทในการส่งเสริมทางการตลาดที่มีความเหมาะสมไปยังกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ที่องค์กรนั้นต้องการจะสื่อสารด้วย ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วองค์กรนั้นก็มักจะใช้การสื่อสารการตลาด เพื่อให้สินค้าและบริการนั้นเป็นที่รู้จัก เพื่อให้ข้อมูลเฉพาะบางประการ หรือเพื่อให้ข้อมูลเฉพาะบางประการ หรือเพื่อที่จะสร้างหรือส่งเสริมความสัมพันธ์ ตลอดจนถึงทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นในกลุ่มเป้าหมาย (เบญจวรรณ สุจริต, 2554)

เช่นเดียวกับกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้นถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูง และที่สำคัญการท่องเที่ยวยังมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เป็นที่มีมาของแหล่งรายได้ก่อให้เกิดการไหลเวียนเงินตราต่างประเทศ นำไปสู่คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประเทศที่ดีมากขึ้น และอีกทั้งยังรวมไปถึงการสร้างงาน สร้างอาชีพ สามารถกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาการสื่อสารการตลาดอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่น่าสนใจ และถูกต้อง สามารถก่อให้เกิดพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวที่มากยิ่งขึ้น (Phrapalad Somchai Payogo (Damnoen) et al., 2020)

จังหวัดจันทบุรี ถือได้ว่าเป็นจังหวัดท่องเที่ยวในด้านเชิงวัฒนธรรม 1 ใน 12 เมืองดาวรุ่งตามแคมเปญการสื่อสารการตลาด Amazing Thailand Go Local เที่ยวท้องถิ่นไทย ชุมชนเติบโต “12 เมืองต้องห้ามพลาด” แต่ถึงแม้ว่าจังหวัดจันทบุรีจะได้รับว่าเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ในด้านการสื่อสารการตลาดของจังหวัดจันทบุรีก็ยังมีจุดอ่อนที่จะต้องได้รับการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการขาดการแนะนำข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว ขาดการเล่าเรื่องของจังหวัดที่ดี ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างจริงจัง การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังไม่มีกระบวนการแบบครบวงจร ขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และไม่มีความต่อเนื่อง เป็นต้น และที่สำคัญการสื่อสารนั้นจะต้องมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวสมัยใหม่อีกด้วย (เว็บไซต์จังหวัดจันทบุรี, ม.ป.ป.)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร (Brand Content) ที่ถูกต้อง และเข้าถึงนักท่องเที่ยวได้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย (Brand Contact) จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจในการทำวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อ

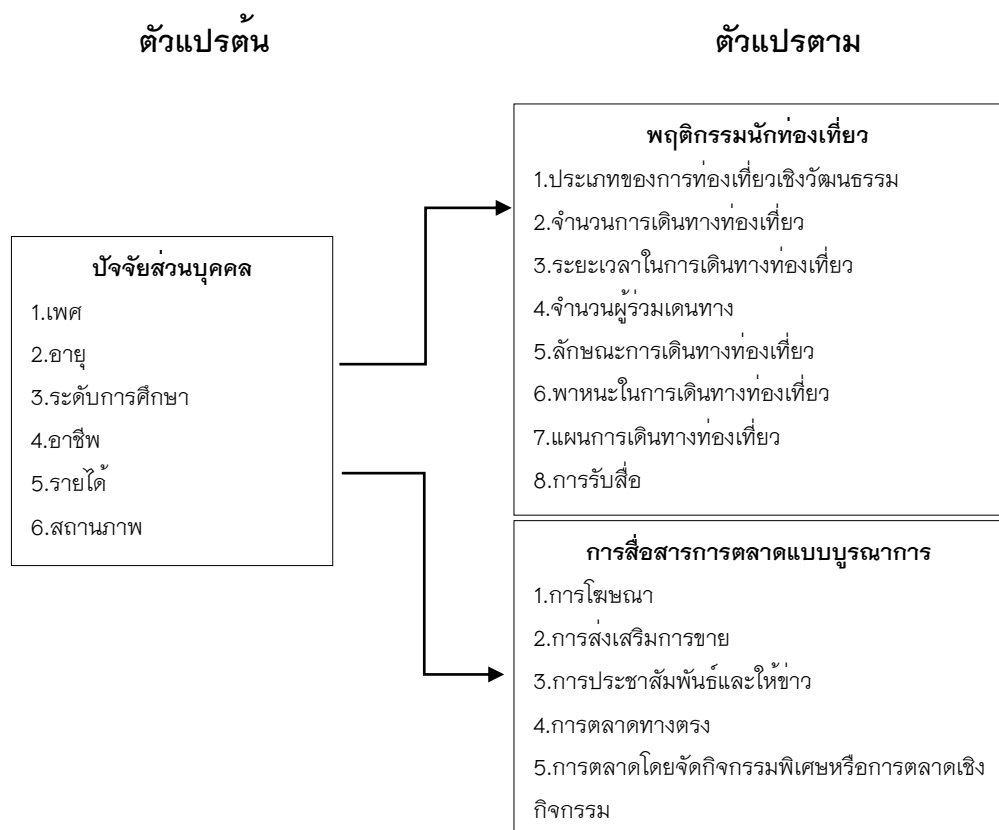
ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรีของนักท่องเที่ยวชาวไทย
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี” เป็นการดำเนินการวิจัยปริมาณ (Quotative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้มีการกำหนดวิธีการในขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องของ ทวีพร นาคา และคณะ (2560); บุญตา วัฒนวานิชย์กุล และสุภาภรณ์ ศรีดี (2557) ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์งานวิจัยได้ดังต่อไปนี้ เครื่องมือการสื่อสารการตลาดควรจะต้องเป็นการบูรณาการสื่อประกอบด้วย สื่อมวลชน สื่อออนไลน์ และสื่อบุคคลในการเป็นส่วนสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว มีการผสมผสานของสื่อที่หลากหลาย มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหลักหรือกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง เช่น อินเทอร์เน็ต เคเบิลท้องถิ่น การจัดแสดงผลิตภัณฑ์ใหม่ คู่มือการท่องเที่ยว เป็นต้น เพราะสามารถที่จะเข้าถึงเนื้อหาข้อมูลได้ง่าย และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อเป็นการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรีของนักท่องเที่ยวชาวไทย และศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรีทั้งรูปแบบไป-กลับ และค้างแรม จำนวน 400 คน โดยขนาดกลุ่มตัวอย่างนี้ได้จากสูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบขนาดของประชากรที่ชัดเจนเพียงแต่ทราบว่ามีความมาก (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2550) โดยความผิดพลาดไม่เกินร้อยละ 5 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งได้มีการพัฒนาโดยการวิเคราะห์จากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เข้ากับการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษารูปแบบพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งแบบสอบถามสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ซึ่งเป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย และข้อมูลด้านความคิดเห็นที่มีต่อศักยภาพของการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการของท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี โดยการพัฒนาแบบสอบถามในครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการนำแบบสอบถามไปปรึกษาต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รวมไปถึงผู้เชี่ยวชาญภายนอก จำนวน 5 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของการใช้ภาษา ความชัดเจนของข้อคำถามทั้งหมด โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) หลังจากที่ได้แบบสอบถามได้ผ่านการพิจารณาแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทำการทดลองใช้กับนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีลักษณะเหมือนกันกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของ Cronbach ค่าแอลฟาที่ได้จะแสดงถึงระดับ

ความคลาดเคลื่อนของแบบสอบถาม โดยที่ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา มีค่ามากกว่า 0.70 จึงนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้ (บุญตา วัฒนวานิชย์กุล และสุภาภรณ์ ศรีดี, 2557)

สถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการดำเนินการโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS) ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการใช้วิธีประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยทำการนำเอาข้อมูลทั้งหมดที่ได้มีการรวบรวมมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ซึ่งประกอบไปด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าร้อยละ (Percentage)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี สรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวชาวไทยชื่นชอบ คือ การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมา คือ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 30.3 และการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและงานประเพณี จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 29.8 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ในปีที่ผ่านมานักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศ 1-5 ครั้ง จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 41.8 รองลงมา 6-10 ครั้ง จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 28.3 11-15 ครั้ง จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 21.0 และมากกว่า 15 ครั้ง จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.0 ตามลำดับ ระยะเวลาเฉลี่ยในการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศในแต่ละครั้งส่วนใหญ่จะอยู่ที่ 2-3 วัน จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42.0 รองลงมาลำดับที่สอง 4-5 วัน จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 28.0 ลำดับที่สาม 1 วัน จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 22 และสุดท้ายมากกว่า 5 วัน จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0 ตามลำดับ จำนวนผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยวในแต่ละครั้งส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยว 2-3 คน จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 39.8 รองลงมา 4-5 คน จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 เดินทางมากกว่า 5 คน จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 18.5 และเดินทางท่องเที่ยวคนเดียว จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 11.8 ตามลำดับ ลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เป็นการเดินทางท่องเที่ยวตามอัครยาชัย จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 43.3 รองลงมาเป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสังสรรค์กับครอบครัว/เพื่อน/เพื่อพักผ่อน จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 36.3 ซื้แพคเกจทัวร์ จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13.0 และเดินทางท่องเที่ยวเองตามคู่มือแนะนำเส้นทางท่องเที่ยว จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.5 ตามลำดับ ยานพาหนะในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 47.3 รองลงมา คือ รถยนต์เช่า จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 36.3 รถโดยสาร จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.3 และอื่น ๆ จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.3 ตามลำดับ ในการเดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่

นักท่องเที่ยวชาวไทยมีแผนการที่จะพักในลักษณะพักค้างแรม จำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 58.0 และไป-กลับ จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42.0 ตามลำดับ ด้านสถานที่พักแรมส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวชาวไทยจะเป็นการเดินทางท่องเที่ยวแบบเดินทางไป-กลับโดยไม่พักแรม จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 42.0 รองลงมา คือ บังกะโล/เกสต์เฮาส์ จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 32.8 โรงแรม จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 12.3 เต็นท์ จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 8.5 และบ้านญาติ/บ้านเพื่อน จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 ตามลำดับ ด้านแหล่งข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวชาวไทยรับทราบข้อมูลผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 25.8 รองลงมา คือ สื่ออินเทอร์เน็ต จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 20.8 พ็อกเก็ตบุ๊กเกี่ยวกับการท่องเที่ยว จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 8.8 รายการ หรือ โฆษณาทางโทรทัศน์ จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 8.5 นิตยสารการท่องเที่ยว จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 6.8 รายการ หรือ โฆษณาทางวิทยุ จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 6.5 งานแสดงสินค้า นิทรรศการ การท่องเที่ยว จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.8 สื่อบุคคล (เพื่อน, ญาติ, คนรู้จัก) จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.5 ป้ายประชาสัมพันธ์ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 หนังสือพิมพ์ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.8 และการจัดกิจกรรมพิเศษ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ด้านความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อศักยภาพของการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี

รูปแบบการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{x}	S.D.	ความหมาย
การโฆษณา (Advertising)	3.74	0.60	ดี
การส่งเสริมการขาย (Sale Promotion)	3.47	0.56	ปานกลาง
การประชาสัมพันธ์และให้ข่าว (Public relation)	3.59	0.69	ดี
การตลาดทางตรง (Direct Marketing)	3.81	0.44	ดี
การตลาดโดยจัดกิจกรรมพิเศษหรือการตลาดเชิงกิจกรรม (Event Marketing)	3.52	0.70	ดี
ภาพรวม	3.63	0.52	ดี

ผลการวิเคราะห์ด้านความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อศักยภาพของการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 3.63 S.D. มีค่าเท่ากับ 0.52 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดี 4 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การตลาดทางตรง (Direct Marketing) มีค่าเฉลี่ย 3.81 S.D. มีค่าเท่ากับ 0.44 รองลงมา คือ การโฆษณา (Advertising) มีค่าเฉลี่ย 3.74 S.D. มีค่าเท่ากับ 0.60 การประชาสัมพันธ์และให้ข่าว (Public relation) มีค่าเฉลี่ย 3.59 S.D. มีค่าเท่ากับ 0.69 การตลาดโดยจัดกิจกรรมพิเศษหรือการตลาดเชิงกิจกรรม (Event Marketing) มีค่าเฉลี่ย 3.52 S.D. มีค่าเท่ากับ

0.70 สำหรับด้านการส่งเสริมการขาย (Sale Promotion) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.47 S.D. มีค่าเท่ากับ 0.56 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพฤติกรรมการซื้อของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี สรุปได้ว่า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจกับสื่อทุกประเภท โดยให้การสนใจมากที่สุด ได้แก่ สังคมเครือข่าย เช่น เฟซบุ๊ก โดยมีนักท่องเที่ยวเปิดรับสื่อมากกว่า 6 ครั้งต่อเดือนมากที่สุด ส่วนการเปิดรับสื่อประเภทอื่น ๆ ส่วนใหญ่เปิดรับสื่อ 1-2 ครั้งต่อเดือน ซึ่งสอดคล้องกับ ศรีวรภาพ คำอ่อง (2554) ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอ ลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า มีการสื่อสารทั้งหมด 5 ช่องทาง ประกอบไปด้วย สื่อโฆษณา สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อบุคคล

ผลการศึกษาศักยภาพด้านการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี สรุปได้ว่า เนื่องจากจันทบุรีเป็นเมืองรองที่มีศักยภาพ มีการบูรณาการทุกภาคส่วนร่วมกันวางแผนพัฒนาในทุก ๆ ด้าน โดยสร้างการรับรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวผ่านการสื่อสารการตลาดจะเป็นการบูรณาการสื่อประกอบด้วย สื่อมวลชน สื่อออนไลน์ และสื่อบุคคล จึงได้รับการดึงแหล่งท่องเที่ยวให้โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวมากขึ้น เห็นได้จากกระแสในสื่อสังคมออนไลน์ที่ประทับใจ เกิดการบอกต่อและอยากกลับมาเยือนซ้ำ ซึ่งสอดคล้องกับ ทวีพร นาตา และคณะ (2560) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคใต้ตอนบน ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการวางแผนกลยุทธ์การสื่อสารร่วมกันและสื่อสารในทางเดียวกันเพื่อสร้างการรับรู้โดยใช้วิถีไทยเป็น Content เครื่องมือการสื่อสารการตลาดจะเป็นการบูรณาการสื่อประกอบด้วย สื่อมวลชน สื่อออนไลน์ และสื่อบุคคล

องค์ความรู้ใหม่

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องมีการใช้ประโยชน์จาก Social Network ในการนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับธุรกิจแหล่งท่องเที่ยว และธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อสามารถตอบสนองกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายให้มากที่สุด แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการพัฒนาแอปพลิเคชันรองรับทุกอย่าง เช่น แผนที่แนะนำการท่องเที่ยว ช่องทางการขอความช่วยเหลือด้านความปลอดภัย ช่องทางการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น รวมไปถึงช่องทางกิจกรรม เทศกาล ประเพณี และการท่องเที่ยวต่าง ๆ

สรุป

จากการที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยกับการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า ในยุคสังคมออนไลน์สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมีลักษณะการเป็นปัจเจกบุคคล รวมไปถึงความสามารถที่ใช้งานได้ตลอดเวลา และมีความรวดเร็ว เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ทำกิจกรรมออนไลน์อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยว หรือแม้แต่กระทั่งธุรกิจด้านการท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะต้องมีการปรับตัว และมีการนำเสนอสินค้า และบริการให้ตรงกับนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงยังสามารถสร้างการรับรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรีของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอในการนำผลการไปใช้ประโยชน์

จากผลการวิจัย พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มีการพบเห็นการสื่อสารการตลาดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวท่องเที่ยวผ่านการตลาดทางตรง (Direct Marketing) มากที่สุดโดยเฉพาะเว็บไซต์เพจโซเชียลมีเดีย สื่อประชาสัมพันธ์ออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ เป็นต้น ดังนั้น ทางผู้ที่เกี่ยวข้องควรใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตเป็นสำคัญ เนื่องจากช่องทางดังกล่าว ผู้ตอบแบบสอบถามพบเห็น และเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการตลาดทางตรง (Direct Marketing) ด้านการท่องเที่ยวมากกว่าสื่ออื่น ๆ

ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัย พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มีการพบเห็นการสื่อสารการตลาดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวท่องเที่ยวผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ดังนั้น ควรศึกษาต่อในประเด็น การพัฒนาเครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- เบญจวรรณ สุจริต. (2554). กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และวิถีชีวิตภูมิปัญญาไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- ทวีพร นาคา, ลีทิษฐ์ พรหมสุวรรณ, เสรี วงษ์มณฑา และธาดากร ธนาภักทรกุล. (2560). กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตภาคใต้ตอนบน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5(3), 290-304.
- ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ. (2550). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วี.อินเตอร์ พรินท์.

บุญตา วัฒนวานิชย์กุล และสุภาภรณ์ ศรีดี. (2557). การพัฒนายุทธศาสตร์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางสายไหมกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีนทร์. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เว็บไซต์จังหวัดจันทบุรี. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี 4 ปี (พ.ศ. 2561-2564) จังหวัดจันทบุรี. สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2561, จาก www.chanthaburi.go.th

ศรีวรพร คำอ่อง. (2554). รูปแบบการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

PSP, Damnoen. et al. (2020). Factors Affecting Decision Making to Study Massive online open Course (MOOC) for Bachelor Degrees in Bangkok. *Solid State Technology*, 63(5), 4685–4694.

Weitz, B., & Wensley, R. (2002). *Handbook of marketing*. London: Sage Publications.

กลยุทธ์การตลาดสีเขียวที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว
ของชาวไทยในเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

Green Marketing Strategy Affecting Tourism Image Perception of
Thai Tourists on Samed Island, Rayong Province

รัตนา ชัยกัลยา

Rattana Chaikalaya

นักวิจัยอิสระ

Independent researcher

E-mail chaikalaya@hotmail.com

Received August 17, 2020; Revised September 13, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากลยุทธ์การตลาดสีเขียวที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวในเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง 2) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การตลาดสีเขียวกับการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวในเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง และ 3) เพื่อวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน ในการวิเคราะห์กลยุทธ์การตลาดสีเขียวที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวในเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือ เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยมาท่องเที่ยวที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การตลาดสีเขียวกับการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ใช้สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การตลาดสีเขียว ด้านหัวใจสีเขียว ด้านแหล่งท่องเที่ยวสีเขียว ด้านกิจกรรมสีเขียวและด้านการบริการสีเขียว มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง โดยมีความผันแปรของการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ได้ร้อยละ 73.5 และมีค่าความแปรปรวน เท่ากับ 0.220

คำสำคัญ: กลยุทธ์การตลาดสีเขียว; การรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว; เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

Abstract

This article aimed to 1) study green marketing strategy affecting tourism image perception on Samed Island, Rayong Province, 2) analyze the relationship between green marketing strategy and tourism image perception on Samed Island, Rayong Province, and 3) analyze stepwise multiple regression in assessing green marketing strategy affecting tourism image perception on Samed Island, Rayong Province. This article was a quantitative research. The research area was Samed Island, Rayong Province. The sample was 400 Thai tourists who used to travel on Samed Island, Rayong Province. The instrument for collecting data was questionnaires. Analysis data by Descriptive statistics by the percentage, mean and standard deviation. The relationship between green marketing strategy and tourism image perception on Samed Island, Rayong Province used Pearson Product Moment Correlation Coefficient. The research results were found that green marketing strategy in green heart, green attractions, green activities, and green services related to tourism image perception on Samed Island, Rayong Province. They had 73.5 percent of fluctuation of tourism image perception on Samed island, Rayong Province and the variance was 0.220.

Keywords: green marketing strategy; tourism image perception; Samed Island Rayong Province

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อประเทศเป็นอย่างมาก นำมาซึ่งรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นอย่างมาก ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ให้ความสำคัญทางด้านภาพลักษณ์มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะภาพลักษณ์ด้านแหล่งท่องเที่ยวเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวจะพิจารณาแหล่งท่องเที่ยวจากภาพลักษณ์เพื่อที่จะตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว (Milman and Pizam, 1995) นอกจากนี้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวยังมีผลต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวและการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวอีกด้วย (Hallmann and Breuer, 2010) โดยภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวยังมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความยั่งยืนให้กับแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง (Chen and Tsai, 2017) และในปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยยังให้ความสำคัญกับกลยุทธ์การตลาดสีเขียว ซึ่งเป็นแนวคิดที่นักท่องเที่ยวควรต้องให้ความตระหนักถึงการดูแลและรักษาสีเขียว และเป็นการสร้างศักยภาพในการสร้างค่านิยมที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยวในการปลูกจิตสำนึกที่ตื่นตัวร่วมกันอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว โดยที่กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ให้การรับรองกับสถานบริการในพื้นที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง เป็นต้น ดังนั้น แนวคิดกลยุทธ์

การตลาดสีเขียวจึงส่งผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของประเทศให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดระยอง คือ เกาะเสม็ด ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียงและสร้างรายได้ให้กับจังหวัดระยองเป็นอย่างมาก ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมากของนักท่องเที่ยว ทำให้เกาะเสม็ดเกิดปัญหามลภาวะที่เป็นพิษ และปัญหาความเสื่อมโทรมของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้เกาะเสม็ดไม่เป็นที่น่าท่องเที่ยว ดังนั้นภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวจึงมีความสำคัญมากที่นักท่องเที่ยวควรต้องตระหนักในการดูแลและรักษาแหล่งท่องเที่ยวนี้ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าเดินทางมาท่องเที่ยว จึงจำเป็นต้องนำกลยุทธ์การตลาดสีเขียวเข้ามาดำเนินการเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติให้คงอยู่ต่อไป (Tourism Authority of Thailand, 2016)

บทความวิจัยนี้ นำเสนอความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การตลาดสีเขียวกับการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ข้อมูลที่ได้จะเกิดประโยชน์ในการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวสำหรับการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์การตลาดสีเขียวมีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การตลาดสีเขียวกับการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง
3. เพื่อวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอนในการวิเคราะห์กลยุทธ์การตลาดสีเขียวมีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดกลยุทธ์การตลาดสีเขียว (Green Marketing Strategy)

แนวคิดกลยุทธ์การตลาดสีเขียว เกิดจากหน่วยงานที่รักษาและดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง โดยใช้ความคิดและความรู้สึกของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกลยุทธ์การตลาดสีเขียว ซึ่งแสดงออกทางพฤติกรรม โดยมีทั้งทางบวกและทางลบจากสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้สร้างสมดุลระหว่างการพัฒนากการท่องเที่ยว เป็นแนวทางในการดำเนินกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งระบบและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวในแบบการรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเน้นการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Tourism Authority of Thailand, 2016) ซึ่งแนวคิดกลยุทธ์การตลาดสีเขียว ประกอบด้วย

(1) ด้านหัวใจสีเขียว (Green Heart) คือ ความรู้สึกนึกคิด การรับรู้ และการตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และภาวะโลกร้อนที่มีต่อการท่องเที่ยว พร้อมมีการปฏิบัติเพื่อดูแลรักษา และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ด้วยความรู้ ความเข้าใจ ด้วยวิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสม

(2) ด้านแหล่งท่องเที่ยวสีเขียว (Green Attractions) คือ แหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการการบริการตามนโยบายการดำเนินงานในการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ด้วยความระมัดระวังในการรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง

(3) ด้านชุมชนสีเขียว (Green Communities) คือ แหล่งท่องเที่ยวทั้งในชนบทและในเมืองที่มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน พร้อมทั้งมีการดำเนินงานที่เน้นการรักษาสิ่งแวดล้อมและดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

(4) ด้านกิจกรรมสีเขียว (Green Activities) คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่ให้ความสนุกสนานและเพลิดเพลิน และมีโอกาสในการเรียนรู้ และเพิ่มประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยว

(5) ด้านการบริการสีเขียว (Green Services) คือ รูปแบบการให้บริการของธุรกิจการท่องเที่ยวที่สร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว ด้วยมาตรฐาน คุณภาพที่ดี ควบคู่ไปกับการรักษาสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การดำเนินงานในเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง จะต้องปฏิบัติตามการท่องเที่ยวที่อนุรักษ์ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ตามแนวคิดกลยุทธ์การตลาดสีเขียว (อรรถจรูญ เศรษฐบุตุตร, 2559)

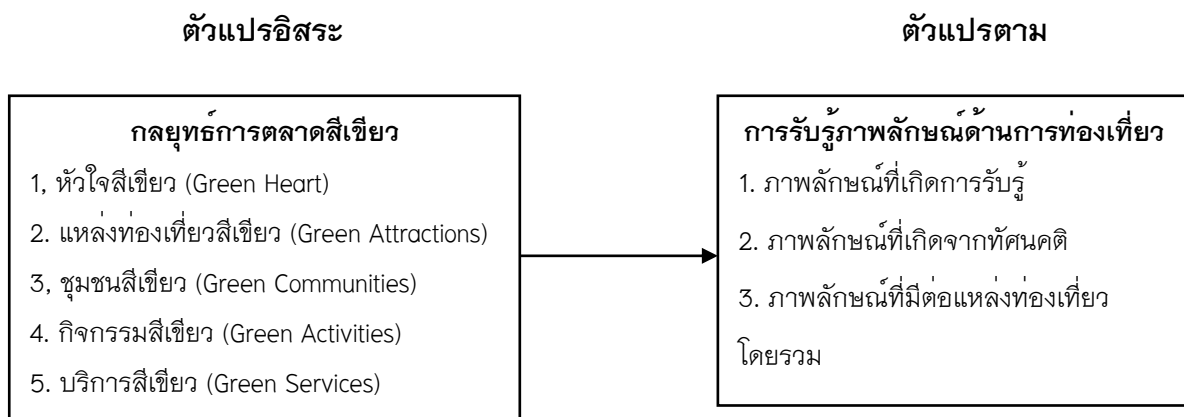
2. แนวคิดการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว (Tourism Image Perception)

การรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว คือ การที่นักท่องเที่ยวใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการรับรู้ของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง จากรูปแบบภาพลักษณ์ของ Baloglu and McCleary (1999) ที่กำหนดไว้ 3 ด้าน ดังนี้ (1) ภาพลักษณ์ด้านการรับรู้ (Perception Image) เป็นภาพลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดยเฉพาะด้านการมองเห็นและการได้ยินจากข่าวสารต่าง ๆ รวมถึงประสบการณ์ส่วนตัวของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ (2) ภาพลักษณ์ด้านทัศนคติ (Attitudinal Image) เป็นการที่นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกจากการรับรู้ข่าวสารที่เกิดจากแหล่งท่องเที่ยว โดยทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ และ (3) ภาพลักษณ์ที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวโดยรวม (Overall Image) เป็นการที่นักท่องเที่ยวได้รับรู้ภาพลักษณ์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงความรู้สึกและทัศนคติที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวโดยรวม

ดังนั้น นักท่องเที่ยวควรมีการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวในด้านภาพลักษณ์สีเขียว (Green Image) ที่นักท่องเที่ยวควรต้องตระหนักถึงการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวคนต่อไปได้เกิดความพอใจและกลับมาใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ (Chen, 2010)

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดของกลยุทธ์การตลาดสีเขียว (Tourism Authority of Thailand, 2016) และแนวคิดการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว (Belch and Belch, 2003) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณพื้นที่วิจัย คือ เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ประชากร คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ซึ่งในแต่ละปีมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ไปเที่ยวเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นจำนวนประชากรที่ไม่แน่ชัด (Department of Tourism, 2019) ดังนั้นการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 384 คน คำนวณจากสูตรของ Cochran (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2557) เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่ชัด ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 แต่เพื่อความแม่นยำในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงเก็บตัวอย่าง จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบขึ้นมา เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การตลาดสีเขียว (Tourism Authority of Thailand, 2016) และการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว (Belch and Belch, 2003) เพื่อใช้ในการออกแบบข้อคำถามในแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับกลยุทธ์การตลาดสีเขียวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามมาตราวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวในเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามมาตราวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale)

เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย ได้แก่ ค่าคะแนนอยู่ในช่วง 4.21–5.00 หมายความว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าคะแนนอยู่ในช่วง 3.41–4.20 หมายความว่าอยู่ในระดับมาก ค่าคะแนนอยู่ในช่วง 2.61–3.40 หมายความว่า อยู่ในระดับปานกลาง ค่าคะแนนอยู่ในช่วง 1.81–2.60 หมายความว่าอยู่ในระดับน้อย และค่าคะแนนอยู่ในช่วง 1.00–1.80 หมายความว่า อยู่ในระดับน้อยที่สุด (สรชัย พิศาลบุตร, 2550)

การหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้การทดสอบโดยการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอบบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) Cronbach, 1974) ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม พบว่า มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.912

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนมีนาคม 2563 แล้วนำข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) จากค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การตลาดสีเขียวและการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression)

เกณฑ์การแปลผลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เช่น การเกณฑ์การแปลผลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Bartz, 1999) ประกอบด้วยช่วงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง .81–1.00 มีความสัมพันธ์กันสูงมาก อยู่ในช่วง .61–.80 มีความสัมพันธ์กันสูง อยู่ในช่วง .41–.60 มีความสัมพันธ์กันปานกลาง อยู่ในช่วง .21–.40 มีความสัมพันธ์กันต่ำ อยู่ในช่วง .00–.20 มีความสัมพันธ์กันต่ำมาก

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 เพื่อศึกษากลยุทธ์การตลาดสีเขียวที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่าการศึกษาปัจจัยกลยุทธ์การตลาดสีเขียวที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง จากเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง ระดับความสำคัญน้อยที่สุด 1.50 – 2.49 หมายถึง ระดับความสำคัญน้อย 2.50 – 3.49

หมายถึง ระดับความสำคัญปานกลาง 3.50 – 4.49 หมายถึง ระดับความสำคัญมาก และ 4.50 – 5.00 หมายถึง ระดับความสำคัญมากที่สุด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กลยุทธ์การตลาดสีเขียวที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

กลยุทธ์การตลาดสีเขียว	\bar{x}	S.D.	ระดับความสำคัญ
1. หัวใจสีเขียว (Green Heart)	3.76	0.590	มาก
2. แหล่งท่องเที่ยวสีเขียว (Green Attractions)	3.63	0.652	มาก
3. ชุมชนสีเขียว (Green Communities)	3.42	0.702	มาก
4. กิจกรรมสีเขียว (Green Activities)	3.58	0.676	มาก
5. การบริการสีเขียว (Green Services)	3.60	0.752	มาก
รวม	3.60	0.674	มาก

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การตลาดสีเขียวกับการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง พบว่าการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การตลาดสีเขียวกับการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) พบว่ากลยุทธ์การตลาดสีเขียวทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การตลาดสีเขียวกับการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

กลยุทธ์การตลาดสีเขียว	1	2	3	4	5
1. หัวใจสีเขียว (Green Heart)	1.000				
2. แหล่งท่องเที่ยวสีเขียว (Green Attractions)	.702**	1.000			
3. ชุมชนสีเขียว (Green Communities)	.736**	.553**	1.000		
4. กิจกรรมสีเขียว (Green Activities)	.660**	.520**	.534**	1.000	
5. การบริการสีเขียว (Green Services)	.512**	.448**	.580**	.481**	1.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 3 เพื่อวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise) ในการวิเคราะห์กลยุทธ์การตลาดสีเขียวที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise) ใน

การวิเคราะห์ถดถอยการตลาดสีเขียวที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง จากการสร้างสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ (Multiple Linear Regression) ด้วยวิธีแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise) ถดถอยการตลาดสีเขียวมีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และมีความสามารถในการพยากรณ์ได้ในระดับดี โดยมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสอง (R^2) เท่ากับ 0.735 หรือคิดเป็นร้อยละ 73.5 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ ด้วยวิธีแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise)

กลยุทธ์การตลาดสีเขียว	b	S.E.B.	Beta	t	p-value
หัวใจสีเขียว (Green Heart)	.290	.155	0.128	3.336	.000
แหล่งท่องเที่ยวสีเขียว (Green Attractions)	.232	.040	0.176	3.596	.000
กิจกรรมสีเขียว (Green Activities)	.154	.035	0.177	3.355	.000
การบริการสีเขียว (Green Services)	.152	.033	0.112	2.785	.000

R Square (R^2) = .735 Adjust R Square (AR^2) = .655 Std. Error of Estimate (S.E.) = .220

F = 125.225 Sig. = .000

อภิปรายผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 52.65 มีอายุระหว่าง 25-34 ปี จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 42.25 สถานภาพส่วนใหญ่โสด จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 56.25 มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 52.35 มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัท จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 33.50 และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 30,001-40,000 บาท จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 23.75

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่ากลยุทธ์การตลาดสีเขียวที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง มีระดับความสำคัญโดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{x} = 3.60) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ากลยุทธ์การตลาดสีเขียวด้านหัวใจสีเขียวมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (\bar{x} = 3.76) รองลงมา ได้แก่ ด้านแหล่งท่องเที่ยวสีเขียว (\bar{x} = 3.63) ด้านการบริการสีเขียว (\bar{x} = 3.60) ด้านกิจกรรมสีเขียว (\bar{x} = 3.58) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านชุมชนสีเขียว (\bar{x} = 3.42) ดังนั้นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ให้ความสำคัญกับกลยุทธ์การตลาดสีเขียวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และในแต่ละด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จุฑามาศ วิศาลสิงห์ (2556) ที่สรุปไว้ว่าในการดำเนินงานตามกลยุทธ์การตลาดสีเขียวของเกาะเสม็ดนั้น ไม่ได้เป็นเพียงทางเลือกในการดำเนินงานเท่านั้น แต่มีความจำเป็นที่ทุกธุรกิจและนักท่องเที่ยวจะต้องปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามความเหมาะสมของเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การวิเคราะห์ทฤษฎีการตลาดสีเขียวที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง พบว่าทฤษฎีการตลาดสีเขียว ด้านหัวใจสีเขียว ด้านแหล่งท่องเที่ยวสีเขียว ด้านกิจกรรมสีเขียว และด้านการบริการสีเขียวมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Patrick (2017) ที่พบว่านักท่องเที่ยวควรต้องตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์โดยรวมของประเทศต่อทฤษฎีการตลาดสีเขียว จึงทำให้นักท่องเที่ยวสามารถรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ล้ำของ ปลั่งกลาง (2554) ที่พบว่าองค์ประกอบหลักที่สำคัญในการให้พื้นที่สีเขียวคือ 1) พื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวควรเน้นเอกลักษณ์ที่เป็นธรรมชาติ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมหรือขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตของตนเองไว้เป็นอย่างดี และ 2) ให้ความสำคัญกับบุคคลในพื้นที่ทุกระดับทุกกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดความรัก

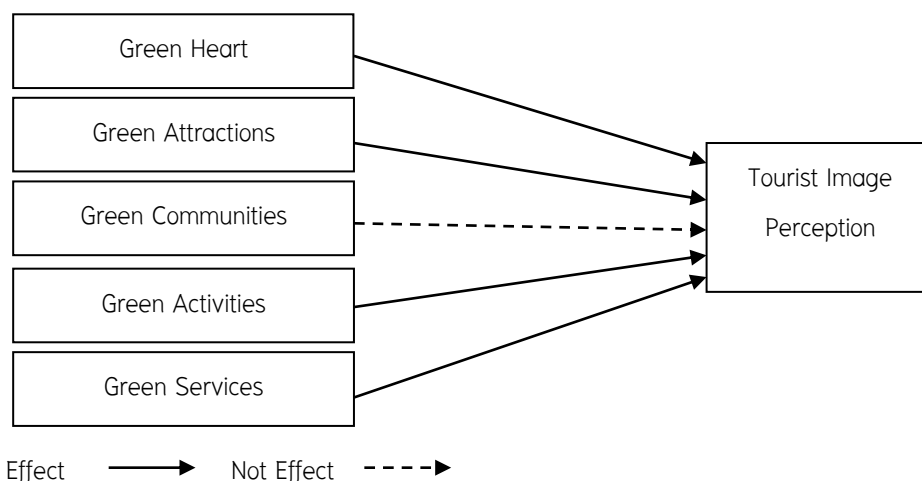
4. ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise) ในการวิเคราะห์ทฤษฎีการตลาดสีเขียวที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง โดยนำตัวแปรต้นเข้าสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ ทั้ง 5 ตัวแปร พบว่ามีตัวแปรต้น 4 ตัวแปร เข้าสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ ได้แก่ (1) ด้านหัวใจสีเขียว (2) ด้านแหล่งท่องเที่ยวสีเขียว (3) ด้านกิจกรรมสีเขียว และ (4) ด้านการบริการสีเขียว ตามลำดับ ซึ่งสามารถรวมกันอธิบายความผันแปรของการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ได้ร้อยละ 73.5 และมีค่าความแปรปรวน เท่ากับ 0.220 ดังภาพที่ 2

Multiple Regression Analysis

By Stepwise

R2 = 73.5, S.E. = 0.220

Green Marketing Strategy

ภาพที่ 2 รูปแบบกลยุทธ์การตลาดสีเขียวที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

กลยุทธ์การตลาดสีเขียวในด้านหัวใจสีเขียว ด้านแหล่งท่องเที่ยวสีเขียว ด้านกิจกรรมสีเขียว และด้านการบริการสีเขียวเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ข้อค้นพบนี้จะนำไปสู่การวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาด และการกำหนดนโยบายในการสร้างภาพลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสม และทำให้นักท่องเที่ยวมีความตระหนักในการดูแลและรักษาสภาพแวดล้อมให้กับแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวนั้นมีคุณภาพและนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และการวางตำแหน่งทางการตลาด (Positioning) พื้นที่โซนนี้ส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวแบบ Eco Lifestyle Destination (การท่องเที่ยวเน้นธรรมชาติ/วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น และคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม) และแบบ Green and Relax (การท่องเที่ยวเน้นธรรมชาติ ตระหนักถึงการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การพักผ่อน และรู้สึกผ่อนคลาย)

สรุป

กลยุทธ์การตลาดสีเขียวที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง พบว่ากลยุทธ์การตลาดสีเขียว มีแค่ 4 ด้านที่มีความสัมพันธ์กันกับการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ได้แก่ ด้านหัวใจสีเขียว ด้านแหล่งท่องเที่ยวสีเขียว ด้านกิจกรรมสีเขียว และด้านการบริการสีเขียว โดยมีความผันแปรของการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ได้ร้อยละ 73.5 และมีค่าความแปรปรวน เท่ากับ 0.220

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ หน่วยงานภาครัฐควรให้คำแนะนำและการปฏิบัติให้กับนักท่องเที่ยวในการที่จะอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้มีจิตสำนึกและตระหนักถึงการรับรู้ภาพลักษณ์ที่ดีให้กับสถานที่ท่องเที่ยว และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวควรต้องมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการดูแลและรักษาสถานที่ท่องเที่ยวให้คงอยู่ต่อไป เพื่อให้นักท่องเที่ยวรุ่นต่อไปได้เดินทางมาท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษากลยุทธ์ทางการตลาดด้านอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการสร้างการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านท่องเที่ยวให้กับสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อพัฒนาที่สูงที่สุด และการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณอาจจะได้ข้อมูลที่จำกัด ไม่ครอบคลุม ดังนั้นจึงควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพในด้านกลยุทธ์การตลาดสีเขียวด้านอื่น ๆ และการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2557). *การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ด้วย AMOS*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.
- จุฑามาศ วิศาลสิงห์. (2556). *เส้นทางก้าวกระโดดสู่การจัดการอย่างยั่งยืนและกรณีตัวอย่างเกาะสมุย*.
สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <http://www.etatjournal.com/mobile/index.php/menu-read-tot/menu-2013/menu-2013-apr-jun/45-22556-koh-samui>
- ลำยอง ปลั่งกลาง. (2554). *การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการท่องเที่ยวสีเขียว: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและอ่างทอง*. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยและพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สรชัย พิตาลบุตร. (2550). *การสร้างและประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถาม*. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒนา.
- อรรถน ศรีชัยบุตร. (2559). การตรวจวัดพลังงานตามมาตรฐาน ASHRAE. *Energy Saving*, 8(87), 32–33.
- Baloglu, S., & McCleary, K. W. (1999). A model of destination image formation. *Annals of Tourism Research*, 26(4), 868–897.
- Bartz, A. E. (1999). *Basic Statistical Concepts*. (4th ed.). New Jersey: Prentice–Hall.
- Belch, G. E., & Belch, M. A. (2003). *Advertising and promotion: An integrated marketing communication Perspective*. (7th ed). New York: McGraw–Hill.
- Chen, C. F., & Tsai, D. C. (2017). How destination image and evaluative factors affect behavioral intentions?. *Tourism Management*, 28(4), 1115–1122.
- Chen, Y. (2010). The driver of green brand equity: Green brand image, Green satisfaction and green trust. *Journal of Business Ethics*, 92(3), 307–319.
- Cronbach, L. J. (1974). *Essentials of Psychological Testing*. (3rd ed.). New York: Harper and Row.
- Department of Tourism. (2019). *Tourist statistics*. Retrieved February 12, 2020, from <http://tourism.go.th/subweb/list content/6/167/276>
- Hallmann, K., & Breuer, B. Z. (2010). The image congruence between sport event and destination on behavioral intention. *Tourism Review*, 65(1), 66–74.
- Milman, A., & Pizam, A. (1995). The role of awareness and familiarity with a destination: The central Florida case. *Journal of Travel Research*, 33(3), 21–27.
- Patrick, D. (2017). *Green Marketing Strategies for Successful Sustainable Brands*. Retrieved February 13, 2020, from www.greenbusinessinnovators.com/6-green-marketing-strategies-for-successful-sustainable-brands.

Tourism Authority of Thailand. (2016). *7 Greens Fair*. Retrieved February 13, 2020, from http://7greens.tourismthailand.org/th/green_news/detail/848

นวัตกรรมทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการ
ธนาคารพาณิชย์ ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19

Financial Innovation Influencing Decision to Use the Commercial Banks
in the era of COVID-19

จิตรระวี ทองเถา

Jitravee Thongtao

บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยสยาม

Business Administration Siam University, Thailand

E-mail jitravee@yahoo.com

Received December 11, 2020; Revised December 19, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวัตกรรมทางการเงินกับการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 และ 2) เพื่อศึกษานวัตกรรมทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ สถิติเชิงพรรณนา ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาความสัมพันธ์โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการสร้างสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณด้วยวิธีแบบเป็นขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 31-40 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพพนักงานเอกชนและเจ้าของธุรกิจ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 25,001-35,000 บาท นวัตกรรมทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานครทั้งหมด 3 ปัจจัย ได้แก่ ระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบนิเวศนวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยี และผู้ประกอบการธุรกิจรายใหม่ และสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ ได้แก่ $\hat{y} = .546 + .194 (X2) + .145 (X3) + .186(X4)$: $R^2 = 0.667$

คำสำคัญ: นวัตกรรมทางการเงิน; การตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์; ไวรัส COVID-19

Abstract

This research aimed 1) to study the relationship of financial innovation and decision to use the commercial banks in the era of COVID-19 and 2) to study financial innovation influencing decision to use the commercial banks in the era of COVID-19. Samples consisted of people who used the commercial banks in Bangkok. Sampling was done of 400 customers. This study used the questionnaires and was the tools of collecting the data. The statistics were used by descriptive statistics, the percentage, average and standard deviation. The correlation was used to Pearson product correlation coefficient and a multiple linear regression with stepwise. The result of the study showed that most of the samples were female, 31-40 years of age, and completed a bachelor's degree. Most of them were private companies' employees and business owners with an average monthly income of 25,001-35,000 Baht. Financial innovation was influencing to using decision of the commercial banks in Bangkok with 4 factors included the big data, innovation ecosystem, technology infrastructure, and startup entrepreneur and a multiple linear regression equation: $\hat{y} = .546 + .194 (X2) + .145 (X3) + .186(X4)$: $R^2 = 0.667$

Keywords: Financial Innovation, Decision to use Commercial banks, COVID-19

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างก้าวกระโดด ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนก้าวสู่สังคมดิจิทัลที่มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน สังเกตจากการทำธุรกรรมทางการเงิน จ่าย โอน ชำระค่าสินค้าและบริการ ด้วยสมาร์ทโฟน ที่ทันสมัยผ่านทางเครือข่ายไร้สายความเร็วสูง (Wireless Broadband) 3G 4G ซึ่งใช้งานได้ง่ายกว่า ทำให้ได้รับความสะดวก รวดเร็ว และคุ้มค่า โดยวิถีชีวิตในยุคดิจิทัล ที่เปลี่ยนไปนั้น ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจและระบบการเงินของประเทศทำให้มีการแข่งขันกันทางธุรกิจ ที่สูงขึ้นของผู้ประกอบการธุรกิจเดิมในการปรับกระบวนการดำเนินการดำเนินธุรกิจใหม่ อีกทั้งมีการพัฒนาผู้ประกอบการใหม่หรือที่เรียกว่า Startup ให้มีขีดความสามารถที่เข้มแข็ง เพื่อเป็นการยกระดับในการสร้างเทคโนโลยีทางการเงิน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เทคโนโลยีทางการเงิน หรือที่เรียกว่า Financial Technology: FinTech ที่เกิดขึ้นทำให้รูปแบบของการให้บริการทางการเงินมีการเปลี่ยนแปลง ในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงทางระบบนิเวศ (Ecosystem) และโครงสร้างพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยี (Infrastructure) ในการพัฒนาเทคโนโลยีทางการเงิน ทำให้เกิดผลกระทบที่ชัดเจน ต่อหน่วยงานกำกับดูแลระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และกฎเกณฑ์ในการกำกับดูแลเทคโนโลยีทางการเงิน ซึ่งทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคการเงิน ภาคธุรกิจ และภาคประชาชน ควรมีการดำเนินการ ร่วมกันอย่างเป็นระบบมีการปรับตัวของผู้ให้บริการทางการเงิน

เงินในการปรับปรุงบริการให้ตอบโจทย์ ความต้องการของผู้ใช้บริการ ผู้ใช้บริการต้องปรับตัวในการใช้งานนวัตกรรมใหม่ มีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้รองรับเทคโนโลยีทางการเงินที่ก้าวหน้า มีการปรับปรุงกฎเกณฑ์ในการกำกับดูแล ให้เอื้อต่อการรองรับการพัฒนาและการใช้นวัตกรรมที่เกิดขึ้นด้วย

ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่สามารถระดมเงินฝากและนำไปใช้ประโยชน์จากเงินนั้น โดยการให้กู้ยืมปัจจุบันในประเทศไทยมีธนาคารพาณิชย์และสาขาที่เปิดดำเนินงานเพิ่มมากขึ้น ทำให้ธนาคารพาณิชย์ต้องเผชิญกับสภาพการแข่งขันที่รุนแรง เนื่องจากผู้ให้บริการมีทางเลือกในการใช้บริการทางการเงินที่มากขึ้น ธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ จึงต้องปรับตัวเพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันด้วยการหาวิธีการและแนวทางในการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพและเครื่องส่วนแบ่งตลาดให้ได้มากที่สุด เพื่อบรรลุเป้าหมายของการประกอบธุรกิจ คือ การมีกำไร ธนาคารพาณิชย์ได้พยายามแข่งขันกันในการหาลูกค้าให้เพิ่มขึ้น ทั้งด้านเงินฝากและการให้บริการอื่น ๆ ดังนั้น กิจกรรมด้านการตลาดจึงเข้ามามีบทบาทมากขึ้นโดยการสร้างความสัมพันธ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า เช่น เพิ่มผลิตภัณฑ์การเงินที่หลากหลาย บริการที่สะดวกรวดเร็ว ถูกต้อง เป็นการนำเทคโนโลยีขั้นสูง เน้นความมั่นคงปลอดภัย การสร้างภาพลักษณ์ที่ดี และมีการให้บริการธุรกิจแบบครบวงจร เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวมีส่วนช่วยดึงดูดใจลูกค้า และสร้างความประทับใจให้กับผู้ให้บริการ ทำให้เกิดความพอใจ มีความรู้สึกที่ดีต่อธนาคารและยังกลับมาใช้บริการกับธนาคารอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดทางด้านนวัตกรรมทางการเงิน (Financial Innovation) เริ่มเป็นที่จับตามองมากขึ้น เมื่อเศรษฐกิจโลกและความมั่งคั่งของประเทศต่าง ๆ ล้วนแล้วมาจากภาคบริการทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทศวรรษที่ผ่านมาเป็นที่ยอมรับกันว่า เศรษฐกิจโลกได้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจที่มีภาคบริการเป็นพื้นฐานและไม่เพียงเท่านั้น ในทุก ๆ ภาคส่วนของธุรกิจได้มุ่งเน้นการสร้างคุณภาพด้านการบริการเพื่อสร้างความโดดเด่นเหนือคู่แข่ง เป็นการสร้างความได้เปรียบด้านธุรกิจของตนเป็นการนำความคิด และทฤษฎีการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เป็นระบบ และเข้าใจถึงความต้องการของผู้ใช้บริการ มาใช้เป็นแนวทางการสร้างการบริการที่แตกต่าง เพื่อมุ่งตอบสนองต่อความพอใจของผู้ใช้บริการที่มักจะอยากได้บริการที่เกินความคาดหวังเสมอ (กมลทิพย์ ชลัษฐธรรมเนียม, 2560) ดังนั้น ธุรกิจด้านการบริการธนาคารพาณิชย์ที่กำลังมีการแข่งขันที่สูงขึ้น จึงสามารถนำแนวทางด้านนี้ มาร่วมใช้ในทางการธุรกิจได้ เพื่อดึงดูดผู้รับบริการให้มาใช้บริการมากขึ้น เพราะความทันสมัยนั้นเป็นจุดดึงดูดที่ดีในปัจจุบันนี้ เพราะฉะนั้นการที่ธนาคารพาณิชย์สร้างความเชื่อมั่นและความรู้สึกทางบวกของผู้รับบริการได้ น่าจะเป็นปัจจัยหรือเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เลือกเข้ารับบริการในธนาคารพาณิชย์

ดังนั้น จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาถึงนวัตกรรมทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคไวรัส COVID-19 เพื่อเป็นแนวทางให้ธุรกิจบริการธนาคารพาณิชย์ของไทย ได้พัฒนาคุณภาพการให้บริการทางการเงิน มีการปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการทางการเงินอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันให้สูงขึ้นและทำให้ผู้รับบริการได้รับการบริการ

ทางการเงินที่มีคุณภาพ ตอบสนองความพึงพอใจของผู้รับบริการอย่างเต็มที่ และนำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดแผนทางการตลาด สร้างความได้เปรียบทางธุรกิจและสามารถเพิ่มผลกำไรให้กับธุรกิจบริการทางการเงินได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลต่อผู้ให้บริการในการตัดสินใจเข้ารับบริการที่ธนาคารพาณิชย์ในเขตกรุงเทพมหานครให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนวัตกรรมทางการเงินกับการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19
2. เพื่อศึกษานวัตกรรมทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดองค์ประกอบพื้นฐานของนวัตกรรมทางการเงิน

นวัตกรรมทางการเงินส่วนมากในปัจจุบันจะเป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการให้บริการธุรกรรมทางการเงินในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้การทำธุรกรรมมีความสะดวก รวดเร็ว และลดค่าใช้จ่าย ทั้งนี้องค์ประกอบพื้นฐานของนวัตกรรมทางการเงินที่เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อน ระบบการเงินในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 1) ระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เป็นปริมาณของข้อมูลที่มีจำนวนมาก และมีขนาดใหญ่กว่าข้อมูลทั่วไป ข้อมูลมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาอย่างรวดเร็ว ข้อมูลนั้นต้องมีความถูกต้อง และสามารถนำข้อมูลนั้นมาใช้ประโยชน์ได้จริง 2) ระบบนิเวศนวัตกรรม (Innovation Ecosystem) เป็นการเชื่อมโยงของทรัพยากรมนุษย์ทุน ทางการเงินและโครงสร้างพื้นฐานรวมถึงการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมทางการเงินและเข้าถึงบริการทางการเงินได้อย่างทั่วถึง มีประสิทธิภาพ มีเสถียรภาพ และมีความปลอดภัย 3) โครงสร้างพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยี (Infrastructure) ได้แก่ อินเทอร์เน็ตหรือ เครือข่ายโทรศัพท์มือถือที่มีความครอบคลุมสามารถรองรับการใช้งานของประชาชนได้ 4) ผู้ประกอบการธุรกิจรายใหม่ (Startup) ผู้ประกอบการธุรกิจที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับธุรกิจ ด้านเทคโนโลยีหรือธุรกิจที่มีการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาประยุกต์ใช้ในธุรกิจ รวมถึงการทำธุรกิจให้เติบโตขึ้นแบบก้าวกระโดด (พรชัย ชุนหจินดา, 2560)

ดังนั้น จากการศึกษาความหมายและองค์ประกอบพื้นฐานของนวัตกรรมทางการเงินสำหรับประเทศไทยที่มีการนำนวัตกรรมมาช่วยอำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรมทางการเงิน เช่น โอนจ่าย ชำระค่าสินค้าและบริการ เป็นต้น ทำให้สรุปได้ว่า นวัตกรรมทางการเงิน หรือ Financial Technology : FinTech เป็นการสร้างสรรค์ระบบการเงินแบบใหม่ด้วยการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ให้เป็นบริการทางการเงินรูปแบบใหม่และสร้างผู้ประกอบการธุรกิจใหม่ (Startup) ที่ให้บริการทางการเงิน

โดยในการกระตุ้นให้มีการพัฒนานวัตกรรมทางการเงินของประเทศไทยจะต้องประกอบไปด้วยระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ที่มีการประมวลผลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่เป็น Infrastructure ทางด้านเทคโนโลยีหนึ่งที่สำคัญในการเชื่อมโยงข้อมูลจำนวนมากระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และกลุ่มธุรกิจ Startup เพื่อก่อให้เกิดระบบนิเวศนวัตกรรม (Innovation Ecosystem) ที่มีเสถียรภาพ รวมถึงนโยบายภาครัฐที่จะมากำกับดูแล และสนับสนุนธุรกิจ Startup เพื่อส่งเสริมให้นวัตกรรมทางการเงินมีความมั่นคงและยั่งยืน (พรชัย ชุนหจินดา, 2560)

แนวคิดการตัดสินใจใช้บริการ

การตัดสินใจ (decision making) เป็นกระบวนการในการตัดสินใจเลือกที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากทางเลือกต่าง ๆ ที่มีผู้บริโภคมักจะต้องตัดสินใจในการเลือกสินค้าและบริการอยู่เสมอ โดยลูกค้าจะเลือกสินค้าหรือบริการตามสถานการณ์หรือข้อมูลที่มี การตัดสินใจจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญซึ่งอยู่ภายในจิตใจของผู้บริโภค (Izogo, 2015) ขั้นตอนการตัดสินใจ (buying decision process) เป็นลำดับขั้นตอนในการตัดสินใจของผู้บริโภค มีทั้งหมด 5 ขั้นตอน ดังกระบวนการตัดสินใจซื้อ 5 ขั้นตอนของบริโคมดังนี้ Salter and Tether (2006) ให้ความหมาย การตัดสินใจไว้ว่า การตัดสินใจคือการเลือกจากทางเลือกหรือตัวเลือกที่มีอยู่

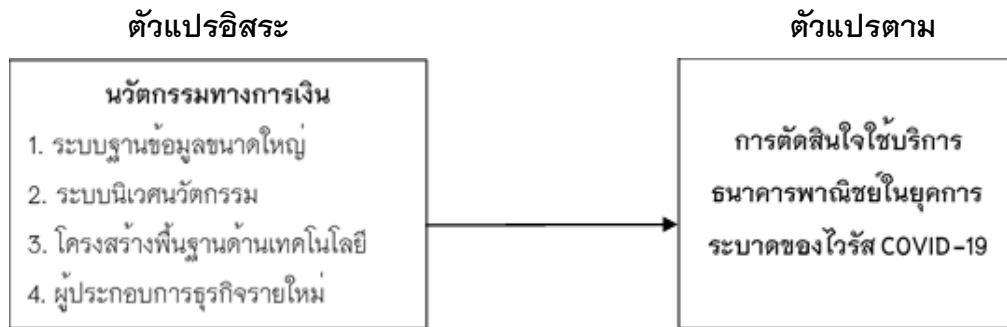
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Walker and Johnson (2016) ได้ศึกษาว่าทำไมผู้บริโภคถึงใช้หรือไม่ใช้บริการที่เป็นเทคโนโลยี ได้แก่ อินเทอร์เน็ตแบงก์กิ้ง การซื้อสินค้าทางอินเทอร์เน็ต และการชำระสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต ผลจากการศึกษาพบว่าผู้บริโภคจะเต็มใจหรือไม่เต็มใจ ปัจจัยที่มีอิทธิพลหลักคือ ความสามารถของแต่ละบุคคลในการใช้บริการเหล่านี้ การรับรู้ความเสี่ยง และการรับรู้ถึงประโยชน์ ทั้งสามปัจจัยนี้ล้วนส่งผลและส่งเสริมให้เกิดการใช้งานจริง

พรชัย ชุนหจินดา (2560) วิจัยเรื่องนวัตกรรมทางการเงิน (FinTech) เพื่อก้าวสู่การเป็นประเทศไทย 4.0 ได้วิจัยว่า นวัตกรรมทางการเงินที่สร้างขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพิ่มประสิทธิภาพโครงสร้างพื้นฐาน (2) เพิ่มประสิทธิภาพ กิจกรรมมูลค่าสูงด้วยระบบอัตโนมัติ (3) ตัดตัวกลางทางการเงิน (4) สร้างมูลค่าเพิ่มจากฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (5) นำเสนอสินค้าและบริการเฉพาะ และ (6) เพิ่มศักยภาพของลูกค้า ซึ่งส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางการเงิน คือ (1) การชำระเงิน (2) การซื้อขาย (3) การจัดการการลงทุน (4) การระดมทุน (5) การฝากเงิน และการกู้ยืมเงิน และ (6) การประกันภัย นอกจากนี้ มีกลุ่มเทคโนโลยีบางชนิดที่เป็นเทคโนโลยีสำคัญ ที่อยู่เบื้องหลังธุรกิจนวัตกรรมทางการเงิน ซึ่งถือว่าเป็นโครงสร้างพื้นฐานของการสร้างนวัตกรรมในธุรกิจนวัตกรรมทางการเงินโดยเทคโนโลยีเหล่านี้ ไม่เพียงเพิ่มความเร็ว ความถูกต้องแม่นยำ และปริมาณในการทำธุรกรรม แต่ยังเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการนำเสนอบริการทางการเงินแบบใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดของ นวัตกรรมทางการเงิน (พรชัย ชุนหจินดา, 2560) และแนวคิดการตัดสินใจใช้บริการ (Izogo, 2015) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ใช้บริการที่เข้ารับบริการธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานคร และอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

2. กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรคำนวณแบบไม่ทราบประชากรของ Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 จากจำนวนประชากรของผู้ใช้บริการที่เข้ารับบริการธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานครและอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร แต่เพื่อความแม่นยำในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้เก็บตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง (กัลยา วาณิช บัญชา, 2557)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แนวคิดของเทคโนโลยีทางการเงิน อีกทั้งยังดัดแปลงแบบสอบถามที่มีผู้สร้างมาแล้ว เป็นแนวทางเพื่อกำหนดกรอบและขอบเขตของเนื้อหาในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา ซึ่งแบบสอบถามได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับนวัตกรรมทางการเงิน ได้แก่ ระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบนิเวศนวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยี และผู้ประกอบการธุรกิจรายใหม่ โดยแสดงเกณฑ์ในการวัดระดับความสำคัญ (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานครโดยแสดงเกณฑ์ในการวัดระดับความสำคัญ (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย ได้แก่ ค่าคะแนนอยู่ในช่วง 4.21–5.00 หมายความว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าคะแนนอยู่ในช่วง 3.41–4.20 หมายความว่า อยู่ในระดับมาก ค่าคะแนนอยู่ในช่วง 2.61–3.40 หมายความว่า อยู่ในระดับปานกลาง ค่าคะแนนอยู่ในช่วง 1.81–2.60 หมายความว่า อยู่ในระดับน้อย และค่าคะแนนอยู่ในช่วง 1.00–1.80 หมายความว่า อยู่ในระดับน้อยที่สุด (สรชัย พิศาลบุตร, 2548)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive sampling) วันจันทร์ถึงวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 11:00 – 18:00 น. จำนวนวันละ 40 ตัวอย่าง เป็นเวลา 10 วัน โดยเก็บข้อมูลในเดือน มกราคม พ.ศ. 2563

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) จากค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของแบบสอบถามโดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม $\alpha = 0.911$ ส่วนการหาความสัมพันธ์ระหว่างนวัตกรรมบริการกับการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานคร ใช้สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Produce Moment Correlation Coefficient) และการสร้างสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ (Multiple Linear Regression) ด้วยวิธีแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise)

เกณฑ์การแปลผลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เช่น การเกณฑ์การแปลผลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Bart, 1999) ประกอบด้วย ช่วงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง .81 – 1.00 มีความสัมพันธ์กันสูงมาก อยู่ในช่วง .61 – .80 มีความสัมพันธ์กันสูง อยู่ในช่วง .41 – .60 มีความสัมพันธ์กันปานกลาง อยู่ในช่วง .21 – .40 มีความสัมพันธ์กันต่ำ อยู่ในช่วง .00 – .20 มีความสัมพันธ์กันต่ำมาก

ผลการวิจัย

1. การศึกษานวัตกรรมทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 จากเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง ระดับการตัดสินใจน้อยที่สุด 1.50 – 2.49 หมายถึง ระดับการตัดสินใจน้อย 2.50 – 3.49 หมายถึง ระดับการตัดสินใจปานกลาง 3.50 – 4.49 หมายถึง ระดับการตัดสินใจมาก 4.50 – 5.00 หมายถึง ระดับการตัดสินใจมากที่สุด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 นวัตกรรมทางการเงินที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19

นวัตกรรมทางการเงิน	\bar{x}	S.D.	ระดับการตัดสินใจ
ด้านระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่	3.76	0.425	มาก
ด้านระบบนิเวศนวัตกรรม	3.72	0.443	มาก
ด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี	4.10	0.654	มาก
ด้านผู้ประกอบการธุรกิจรายใหม่	3.75	0.453	มาก
รวม	3.73	0.494	มาก

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างนวัตกรรมทางการเงินกับการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 ใช้สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) พบว่า นวัตกรรมทางการเงินทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์นวัตกรรมทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 จากเกณฑ์ค่าเฉลี่ย

ตัวแปร	1	2	3	4	5
1. ด้านระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่	1.000				
2. ด้านระบบนิเวศนวัตกรรม	.657**	1.000			
3. ด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี	.624**	.514**	1.000		
4. ด้านผู้ประกอบการธุรกิจรายใหม่	.772**	.457**	.740**	1.000	
5. การตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์	.657**	.655**	.650**	.595**	1.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ แบบเป็นขั้นตอน (Stepwise) ในการวิเคราะห์นวัตกรรมทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 ได้ผ่านเกณฑ์การตรวจสอบเงื่อนไขก่อนการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ (Multiple Linear Regression: MRA) พบว่า ค่าความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระต่อกัน โดยค่า Durbin-Watson = 1.6 และมีการแจกแจงปกติจากแผนภาพฮิสโตแกรม โดยตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมีความสัมพันธ์แบบเส้นตรง และตัวแปรสาเหตุไม่มีความสัมพันธ์กันจากค่า Tolerance ในแต่ละตัวแปรสูงกว่า .10 และจากการสร้างสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ (Multiple Linear Regression: MRA) ด้วยวิธี Stepwise ปัจจัยระหว่างนวัตกรรมทางการเงินกับการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส

COVID-19 จากเกณฑ์ค่าเฉลี่ย มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และความสามารถในการพยากรณ์ได้ระดับดี ทั้งนี้ มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R2) เท่ากับ 0.667 หรือคิดเป็นร้อยละ 66.7 และผู้วิจัยได้ทำการทดสอบค่า R2 ที่เป็นค่าที่น่าเชื่อถือได้ โดยการเปรียบเทียบกับค่า Adjust R2 = 0.653 หรือคิดเป็นร้อยละ 65.30 ซึ่งเป็นค่าที่ใกล้เคียงกับ R2 มาก แสดงถึงค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R2) มีความน่าเชื่อถือ

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ ด้วยวิธีแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise)

นวัตกรรมทางการเงิน	b	S.E.B.	Beta	t	p-value
ด้านระบบนิเวศนวัตกรรม	.286	.155	.143	5.430	.000
ด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี	.194	.043	.229	4.555	.000
ด้านผู้ประกอบการธุรกิจรายใหม่	.189	.037	.183	2.782	.000

a. Dependent Variable: การตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19

R-square (R2) = .667 Adjusted R-square = .658 Std. Error of the Estimate (S.E.) = .377

F = 125.230 Sig. = .000

อภิปรายผลการวิจัย

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานคร จากเกณฑ์ค่าเฉลี่ย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 62.30 มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.83 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 53.47 มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชนและเจ้าของธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ 32.48 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 25,001 – 35,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 46.28

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยปัจจัยนวัตกรรมทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 จากเกณฑ์ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี ($\bar{x} = 4.10$) รองลงมา ได้แก่ ด้านระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ($\bar{x} = 3.76$) ด้านผู้ประกอบการธุรกิจรายใหม่ ($\bar{x} = 3.75$) และ น้อยที่สุดคือ ด้านระบบนิเวศนวัตกรรม ($\bar{x} = 3.72$) อธิบายได้ว่า ผู้ที่มาใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานครในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 จากเกณฑ์ค่าเฉลี่ย ให้ความสำคัญด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีมากที่สุด เนื่องจากอินเทอร์เน็ตต้องหรือระบบเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีความครอบคลุมสามารถรองรับการใช้งานได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เวทย์ นุชเจริญ (2559) ได้ทำการวิจัยพบว่าโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีเป็นตัวแปรสำคัญในการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างนวัตกรรมทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 พบว่า ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี ด้านระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ด้านผู้ประกอบการธุรกิจรายใหม่ และด้านระบบนิเวศ

นวัตกรรมการเงิน มีความสัมพันธ์ทางบวกและมีความสัมพันธ์ไม่เกิน 0.80 ทำให้ไม่เกิดสถานะ Multicollinearity (กัลยา วาณิชบัญชา, 2557) และทำให้ตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัยมีความเหมาะสมในการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ แบบเป็นขั้นตอน (Stepwise)

การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ แบบเป็นขั้นตอน ในการวิเคราะห์ปัจจัยนวัตกรรมการเงินที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 โดยนำตัวแปรอิสระ เข้าสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณทั้ง 4 ตัวแปร พบว่า มีตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร เข้าสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ ได้แก่ (1) ด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี (2) ด้านระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (3) ด้านผู้ประกอบการธุรกิจรายใหม่ ซึ่งสมการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณที่ได้สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 ร้อยละ 66.7 และมีความแปรปรวน เท่ากับ 0.377

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

นวัตกรรมการเงินในด้านระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ด้านระบบนิเวศนวัตกรรม ด้านโครงสร้างพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยี และด้านผู้ประกอบการธุรกิจรายใหม่ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 ข้อค้นพบนี้จะนำไปสู่การวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาด และการกำหนดนโยบายในการสร้างคุณภาพให้กับการให้บริการให้มีความเหมาะสม และทำให้ผู้ให้บริการมีความตระหนักในการให้บริการในธุรกิจธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานคร เพื่อให้การบริการนั้นมีคุณภาพและนำไปสู่การบริการที่ยั่งยืน

สรุป

ปัจจัยนวัตกรรมการเงินที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 พบว่า มีแค่ 3 ด้าน ที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ (1) ด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี (2) ด้านระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (3) ด้านผู้ประกอบการธุรกิจรายใหม่ โดยมีความผันแปรของการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ในยุคการระบาดของไวรัส COVID-19 ร้อยละ 66.7 และมีความแปรปรวน เท่ากับ 0.377

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารธนาคารพาณิชย์ควรมีแผนกลยุทธ์ในการสร้างนวัตกรรมการเงินให้กับกลุ่มผู้ให้บริการ ทั้งนี้การสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ จะต้องมุ่งเน้นถึงประโยชน์ที่ผู้ให้บริการจะได้รับจากการใช้บริการ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ ทั้งนี้การพัฒนากระบวนการสารสนเทศหรือแอปพลิเคชันในการให้บริการจะต้องมีรูปแบบการใช้งานที่ง่าย แสดงให้เห็นประโยชน์และให้ความ

ปลอดภัยแก่ผู้ใช้บริการซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการธนาคารพาณิชย์ของผู้ใช้บริการ ในช่วงการระบาดของไวรัส COVID-19

2. หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายสำหรับการพัฒนานวัตกรรมทางการเงินภายในองค์กรที่มุ่งเน้นให้สะท้อนถึงการเป็นผู้ให้บริการธนาคารพาณิชย์ได้มาตรฐาน มีเป้าหมายที่ชัดเจน และส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมทางการเงินด้านต่าง ๆ ด้วยการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่สามารถวัดได้ด้วยผลงานและตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมและเป็นที่ยอมรับ รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรในการให้บริการลูกค้าได้อย่างเหมาะสมและตรงต่อวัตถุประสงค์ เพื่อการพัฒนาคุณภาพการให้บริการอย่างมีทิศทางต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ ขลังธรรมเนียม. (2554). นวัตกรรมบริการพยาบาล. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี*, 22(2), 71-79.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2557). *การใช้ SPSS สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรชัย ชุนหจินดา. (2560). ฟินเทค (FinTech) เพื่อก้าวสู่การเป็นประเทศไทย 4.0. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม*, 7(1), 1-23.
- สรชัย พิศาลบุตร. (2548). *เรียนรู้สถิติและการวิจัยด้วยกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์.
- เวทย์ นุชเจริญ. (2559). *ETDA เผยผลสำรวจพฤติกรรมใช้อินเทอร์เน็ตและมูลค่าอีคอมเมิร์ซ ไซเบอร์ความพร้อมไทยก้าวขึ้นเป็นเจ้าอีคอมเมิร์ซอาเซียน*. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://www.eta.or.th/content/thailand-internet-user-profile-2017-and-value-of-e-commerce-survey-in-thailand-2017-press-conference.html>
- Bartz, A. E. (1999). *Basic statistical concepts*. (4th ed.). New Jersey: Prentice-Hall.
- Izogo, E. (2015). Determinant of attitudinal loyalty in Nigeria telecom services sector: does commitment play a mediating role. *Journal of Retail and Consumer Services*, 23, 107-117.
- Salter, A., & Tether, B. S. (2006). *Innovation in services. Through the looking glass of innovation studies*. London: Tanaka Business School, Imperial College.
- Walker, R., & Johnson, L. (2016). Why consumers use and do not use technology-enabled services. *Journal of Services Marketing*, 20(2), 125-135.

การเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ระหว่างนักเรียน
ห้องเรียนปกติและนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2

Comparison of Learning Characteristics of Students
between Normal classroom and Special Science–Mathematics
classroom in Secondary Education Service Area Office 2

นิลาวัลย์ ง้าวกาเขียว, สุวิมล ตีรกานันท์ และ กมลทิพย์ ศรีหาเศษ

¹Nilawan Ngawkakhiew, Suwimon Tirakanant and Kamontip Srihaset

สาขาวิชาการประเมินและการวิจัยการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Educational Evaluation and Research, Ramkhamhaeng University, Thailand

E-mail: nilawan.ray@outlook.co.th

Received January 3, 2021; Revised January 11, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนห้องเรียนปกติและนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ และ (2) เปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ระหว่างนักเรียนห้องเรียนปกติกับนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในห้องเรียนปกติ จำนวน 397 คน และนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ จำนวน 375 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ MANOVA

ผลการวิจัยพบว่า 1. ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนห้องเรียนปกติ มีตัวแปรเพียง 3 ตัว ที่มีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 50 ประกอบด้วย ความขยันหมั่นเพียร ความสนใจเฉพาะด้าน และความจำดี ในกลุ่มของนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ มีตัวแปร 14 ตัว ที่มีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 50 ประกอบด้วย การคิดอย่างรวดเร็ว การคิดอย่างถูกต้อง การทำงานอย่างเป็นระบบ การทำงานแบบยืดหยุ่น ความสามารถในการสื่อสารที่ดี ความรู้สึกอ่อนไหวของตนเองและเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น บทบาทในการทำงานกลุ่ม ความต้องการแสวงหาเพื่อน ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การรับรู้ความสามารถของตนเอง เจตคติต่อ

การเรียนรู้ และความสามารถในการแก้ปัญหา ส่วนตัวแปรการมีความคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 50.00 เท่ากันทั้ง 2 กลุ่ม

2. ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนในภาพรวม มีความแตกต่างกันระหว่างนักเรียนห้องเรียนปกติและนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนในตัวแปร 11 ตัว คือ การคิดอย่างรวดเร็ว การคิดอย่างถูกต้อง การทำงานอย่างเป็นระบบ การทำงานแบบยืดหยุ่น ความรู้สึกอ่อนไหวของตนเองและเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น บทบาทในการทำงานกลุ่ม ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เจตคติต่อการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหา มีความแตกต่างกันระหว่างนักเรียนห้องเรียนปกติและนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0027

คำสำคัญ: ห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์; ห้องเรียนปกติ; ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน

Abstract

This article aimed to (1) study the learning characteristics of students in a normal classroom and special science–mathematics classroom, and (2) compare the learning characteristics of students between normal classroom with special science–mathematics classroom. The sample of 397 subjects from normal classroom and 375 subjects from science–mathematics classroom were obtained by using the technique of multistage random sampling. Data were collected by using a questionnaire and were analyzed by MANOVA.

The findings were as follows: 1. The learning characteristics in normal classroom had only 3 variables which had average score more than 50 percent consisted of diligence, special interests, and good memory. The students in special science–mathematics classroom had 14 variables which had average score more than 50 percent consisted of quick thinking, thinking properly, systematic operation, flexible working, good communication ability, self–sensitivity and understanding of other people's thoughts, role in group work, desire to seek friends, responsibility, discipline, technology capability, self–efficacy, attitude to learning, and problem–solving ability. Besides, the being creative variable of both groups had an equal average score at 50 percent.

2. The comparison of the learning characteristics of students between normal classroom with special science–mathematics classroom showed the statistically significant differences between the two groups at the level of .05.

3. There were 11 variables of the learning characteristics consisted of quick thinking, thinking properly, systematic operation, flexible working, self-sensitivity and understanding of other people's thoughts, role in group work, responsibility, discipline, technology capability, attitude to learning and problem-solving ability showed the statistically significant differences between the two groups at the level of .0027.

Keywords: Special Science–Mathematics classroom; Normal classroom; Learning Characteristics

บทนำ

ผลการพัฒนาการศึกษาในช่วงปี 2552 – 2559 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) พบว่า ประเทศไทยต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนในด้านคุณภาพการศึกษา เห็นได้จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (O-NET) ในกลุ่มสาระการเรียนรู้หลัก ส่วนใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 โดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ คะแนนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางและต่ำ และผลการประเมิน PISA 2015 (โครงการ PISA ประเทศไทย สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560) พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านการรู้เรื่องวิทยาศาสตร์ การรู้เรื่องการอ่าน และการรู้เรื่องคณิตศาสตร์ของนักเรียนไทย ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนานาชาติ (OECD) ทุกวิชา โดยรัฐบาลไทยได้พยายามแก้ไขปัญหาด้วยการจัดตั้งโครงการห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) เพื่อเป็นการพัฒนาและส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์

จากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการทั่วโลก (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) ได้บ่งชี้ลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากเด็กอื่นในวัยเดียวกันในหลายทางในเรื่อง ดังนี้ 1) มีความอยากรู้อยากเห็น เด็กกลุ่มที่มีความอยากรู้อยากเห็นแบบสุดขีดเกี่ยวกับสื่อต่าง ๆ 2) มีความจำดี สามารถจำสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตมาเป็นเวลายาวนาน และมีความสุขกับเรื่องที่ตนสนใจ 3) มีการเรียนรู้เร็ว สามารถเรียนรู้วิธีคิดต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว และสามารถใช้ความรู้ที่เรียนรู้อาปรบใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ 4) มีความตั้งใจสูง สามารถมุ่งอยู่กับสิ่งที่ตนสนใจได้เป็นเวลานาน ๆ 5) รู้จักใช้เหตุผล สามารถจะเข้าใจเหตุผล และมองเห็นความสัมพันธ์ของกระบวนการต่าง ๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น 6) มีความคล่องแคล่ว มีความคิดและมีวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดีมาก 7) จำศัพท์ได้มาก สามารถจะใช้คำและวลีต่าง ๆ ได้มากกว่าและเร็วกว่าเด็กคนอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน 8) มีอารมณ์ขัน สามารถจะเข้าใจเรื่องขำขัน และคำถามปริศนาได้รวดเร็ว 9) ชอบจินตนาการ มีจินตนาการที่กว้างไกล แตกต่างจากเด็กทั่วไป 10) มีอารมณ์อ่อนไหว อาจมีอารมณ์อ่อนไหวต่อความรู้สึกของผู้อื่น โกรธง่าย หรือให้ความสำคัญต่อบางสิ่งบางอย่าง ขณะที่คนอื่นไม่เป็น

เช่นนั้น 11) ต้องการแสวงหาเพื่อน อาจชอบเล่นกับเพื่อนที่มีอายุมากกว่า หรือแสวงหาเพื่อนที่มีสติปัญญาใกล้เคียงกัน และ 12) มีความรู้สึกไม่สบายใจกับพัฒนาการของตนเอง เนื่องจากพัฒนาการทางร่างกายตนตามไม่ทันระดับสติปัญญา

นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ตามกลุ่มโรงเรียนของการประเมินในระดับนานาชาติ PISA 2018 (โครงการ PISA ประเทศไทย สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2562) พบว่านักเรียนจากกลุ่มโรงเรียนที่เน้นทางด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ซึ่งอยู่ในระดับเดียวกับคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ/เศรษฐกิจที่มีคะแนนสูงสุดห้าอันดับแรก (top 5) รองลงมาคือ กลุ่มโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD ส่วนกลุ่มโรงเรียนอื่น ๆ ยังคงมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD

เมื่อพิจารณาข้อมูลดังกล่าวมาทั้งหมด ทำให้ผู้วิจัยมีแนวคิดในการศึกษาลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนห้องเรียนปกติและนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ และเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ระหว่างนักเรียนห้องเรียนปกติกับนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาการศึกษาของนักเรียนในแต่ละกลุ่มต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนห้องเรียนปกติและนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์
2. เพื่อเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ระหว่างนักเรียนห้องเรียนปกติกับนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

การทบทวนวรรณกรรม

ความหมายของการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิดและพฤติกรรม อันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ ซึ่งควรเป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

สุรางค์ โค้วตระกูล (2559) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงปริมาณความรู้ของผู้เรียน

Cronbach (1954 อ้างถึงใน มาลีณี จุฑะรพ, 2541) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้เป็นการแสดงถึงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลเนื่องมาจากการประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับมา

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างค่อนข้างถาวรอันเป็นผลมาจากการฝึกฝนและการได้รับประสบการณ์ ลักษณะการเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการเรียนรู้ทั้งทางทฤษฎีและงานวิจัย พบว่าได้มีนักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสรุปตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนโดยสังเขป ดังนี้

คักดา บัญจพรผล (2548) ได้กล่าวว่าเด็กที่มีความสามารถพิเศษจะมีลักษณะ คือ คิดเร็วและถูกต้อง ทำงานเป็นระบบ สามารถคิดสร้างสรรค์หาวิธีแก้ปัญหาในการทำงาน ทำงานแบบยืดหยุ่นใช้กระบวนการทำงานด้วยข้อมูลสารสนเทศที่แปลกใหม่ สื่อสารแสดงความคิดเห็นได้ดี ตั้งใจแน่วแน่ ชยันและสนใจรูปแบบที่ยังไม่รู้จักกันแพร่หลาย มีลักษณะริเริ่มสร้างสรรค์เฉพาะทาง มีความรู้สึกอ่อนไหวและเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นได้ดี แสดงให้เห็นความสามารถหรือทักษะในการทำงานอย่างคล่องแคล่ว มีการตัดสินใจดี เป็นผู้นำหรือผู้ตามที่ดี ชอบและรักกลุ่มสาระการเรียนรู้ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในหลักสูตร และสอบได้คะแนนสูงในสาระการเรียนรู้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งของหลักสูตร

สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ, (2559) ได้กล่าวถึงลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากเด็กอื่นในวัยเดียวกันในหลายทางในเรื่องต่อไปนี้ ได้แก่ มีความอยากรู้อยากเห็น มีความจำดี สามารถจำสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตมาเป็นเวลายาวนาน และมีความสุขกับเรื่องที่ตนสนใจ มีการเรียนรู้เร็วและสามารถใช้ความรู้ที่เรียนรู้อาปรับใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ มีความตั้งใจสูง สามารถมุ่งอยู่กับสิ่งที่ตนสนใจได้เป็นเวลานาน ๆ รู้จักใช้เหตุผล และมองเห็นความสัมพันธ์ของกระบวนการต่างๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มีความคล่องแคล่ว มีความคิดและมีวิธีการแก้ไขปัญหามากๆ ได้ดีมาก จำศัพท์ได้มาก สามารถจะใช้คำและวลีต่างๆ ได้มากกว่าและเร็วกว่าเด็กคนอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน มีจินตนาการที่กว้างไกลแตกต่างจากเด็กทั่วไป อาจมีอารมณ์อ่อนไหวต่อความรู้สึกของผู้อื่น โกรธง่าย หรือให้ความสำคัญต่อบางสิ่งบางอย่าง ต้องการแสวงหาเพื่อน อาจชอบเล่นกับเพื่อนที่มีอายุมากกว่า หรือแสวงหาเพื่อนที่มีสติปัญญาใกล้เคียงกัน มีความรู้สึกไม่สบายใจกับพัฒนาการของตนเอง เนื่องจากพัฒนาการทางร่างกายตนตามไม่ทันระดับสติปัญญา

ดวงแก้ว เฉยเจริญ (2558) ได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียนวิชาที่เน้นการปฏิบัติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่าความรับผิดชอบ, ความมีวินัย, ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน, ความมีระเบียบ, ความมุ่งมั่นในการทำงาน, ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์, ความสามารถแก้ปัญหา, ความอดทนและรักความเป็นไทย เป็นองค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียนวิชาที่เน้นการปฏิบัติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

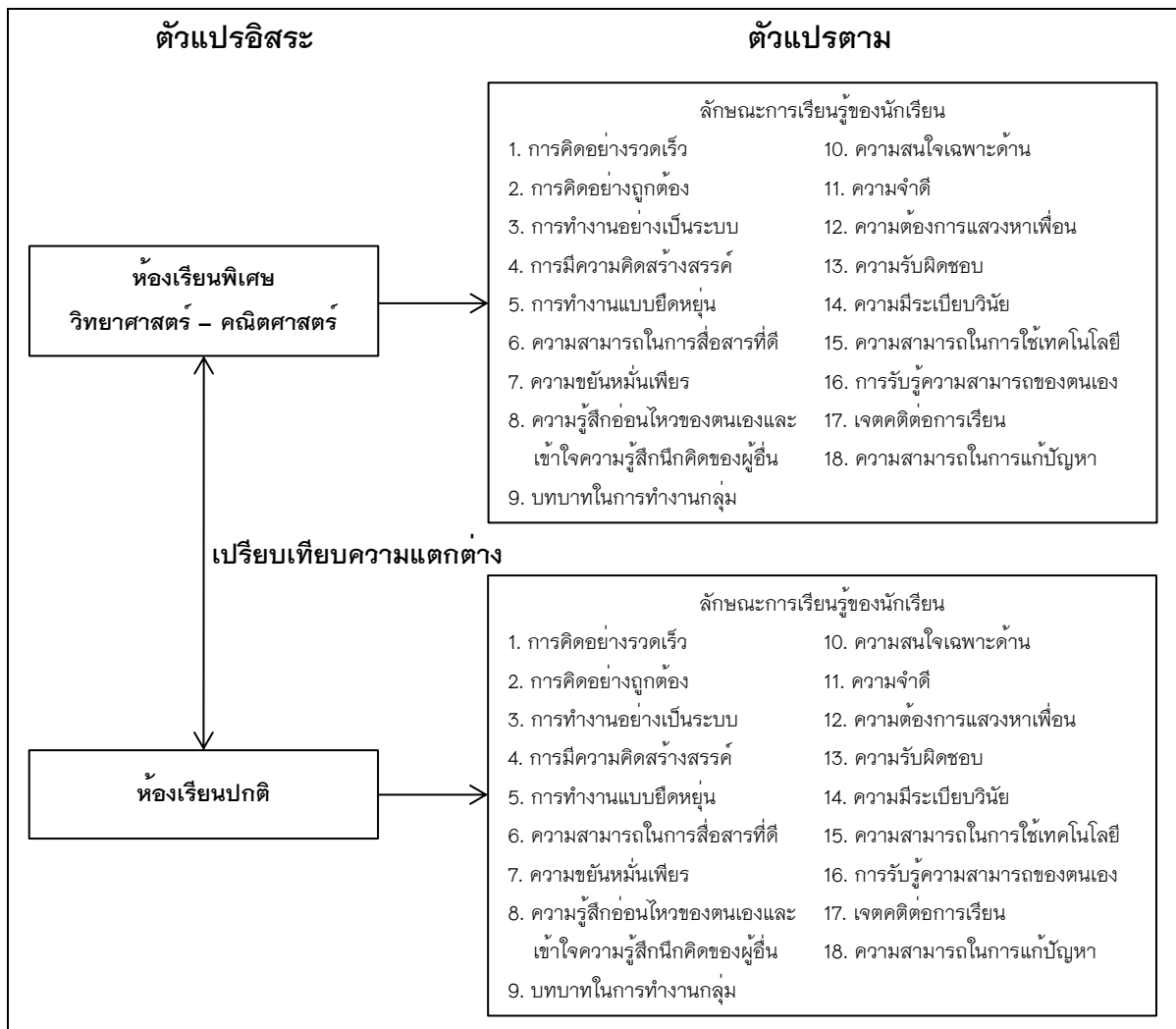
อรพรรณ พงศ์ประยูร (2559) ได้ศึกษาสถานการณ์ในการเรียนและความมีเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้แบบนักวิทยาศาสตร์รุ่นเยาว์ พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองในการ

เรียนรู้แบบนักวิทยาศาสตร์ การกำกับตนเอง เจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมการเรียนรู้แบบนักวิทยาศาสตร์ รุนเยาว์ ความมีเหตุมีผล การสนับสนุนทางสังคมจากผู้ปกครอง และความพร้อมของโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้แบบนักวิทยาศาสตร์ เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำนายพฤติกรรมการเรียนรู้แบบนักวิทยาศาสตร์รุนเยาว์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการทบทวนวรรณกรรมแสดงให้เห็นว่าตัวแปรมีความหลากหลายและล้วนเกี่ยวข้องกับลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้วิจัยจึงได้ทำการรวบรวมและสรุปตัวแปรที่มีความสอดคล้องกัน จากทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้ตัวแปรลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนในการวิจัยครั้งนี้ทั้งหมด 18 ตัวแปร

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้รวบรวมตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนที่ใช้ในการวิจัย โดยสามารถสรุปออกมาเป็นกรอบแนวคิดได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต 2 ปีการศึกษา 2563 ที่เปิดหลักสูตรห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ควบคู่กับห้องเรียนปกติ จำนวน 34 โรงเรียน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากการใช้ตารางสำเร็จรูปของ Yamane (1973 อ้างถึงใน สุรศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์, 2557) ที่ระดับความเที่ยง 95% ความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ โดยได้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในห้องเรียนปกติ จำนวน 397 คน และนักเรียนห้องเรียนพิเศษ จำนวน 375 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ประกอบด้วย โรงเรียนสตรีศรีนครปฐม วิทยาลัยนาโพธิ์ โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร โรงเรียนนวมินทราชูทิศ สตรีวิทยา 2 และโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) 2

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย (1) ตัวแปรอิสระ คือ ประเภทของห้องเรียน ประกอบด้วย ห้องเรียนปกติ และห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ (2) ตัวแปรตาม ประกอบด้วย การคิดอย่างรวดเร็ว การคิดอย่างถูกต้อง การทำงานอย่างเป็นระบบ การมีความคิดสร้างสรรค์ การทำงานแบบยืดหยุ่น ความสามารถในการสื่อสารที่ดี ความขยันหมั่นเพียร ความรู้สึกอ่อนไหวของตนเองและเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น บทบาทในการทำงานกลุ่ม ความสนใจเฉพาะด้าน ความจำดี ความต้องการแสวงหาเพื่อน ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การรับรู้ความสามารถของตนเอง เจตคติต่อการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถาม โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ อยู่ในช่วง 0.67 – 1.00 ค่าความเที่ยงของข้อคำถามทั้งฉบับเท่ากับ .813 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ MANOVA

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนห้องเรียนปกติและนักเรียนห้องเรียนพิเศษ วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ โดยวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน

ตารางที่ 1 ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ห้องเรียนปกติและห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

ตัวแปร	ประเภท ห้องเรียน	คะแนน เต็ม	Mean	ร้อยละ	SD	Max	Min
1. การคิดอย่างรวดเร็ว	ปกติ	15	9.285	47.80	2.232	15	0
	พิเศษ	15	10.401	52.20	1.848	15	4

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวแปร	ประเภท ห้องเรียน	คะแนน เต็ม	Mean	ร้อยละ	SD	Max	Min
2. การคิดอย่างถูกต้อง	ปกติ	18	12.665	48.60	2.558	18	3
	พิเศษ	18	13.684	51.40	2.313	18	5
3. การทำงานอย่างเป็นระบบ	ปกติ	27	16.766	48.40	3.459	26	7
	พิเศษ	27	18.047	51.60	3.511	26	4
4. การมีความคิดสร้างสรรค์	ปกติ	18	10.418	50.00	3.356	18	0
	พิเศษ	18	10.582	50.00	3.085	18	0
5. การทำงานแบบยืดหยุ่น	ปกติ	21	9.673	48.30	4.124	20	0
	พิเศษ	21	10.699	51.70	4.095	21	0
6. ความสามารถในการสื่อสารที่ดี	ปกติ	21	14.542	48.90	3.288	21	5
	พิเศษ	21	15.213	51.10	2.981	21	4
7. ความขยันหมั่นเพียร	ปกติ	15	8.483	50.90	2.536	15	1
	พิเศษ	15	8.366	49.10	2.337	15	3
8. ความรู้สึกอ่อนไหวของตนเองและ เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น	ปกติ	15	11.711	48.70	2.556	15	5
	พิเศษ	15	12.731	51.30	2.093	15	3
9. บทบาทในการทำงานกลุ่ม	ปกติ	27	19.298	47.90	4.351	27	6
	พิเศษ	27	21.353	52.10	3.594	27	10
10. ความสนใจเฉพาะด้าน	ปกติ	9	6.258	50.40	1.768	9	0
	พิเศษ	9	6.326	49.60	1.787	9	0
11. ความจำดี	ปกติ	12	7.496	50.50	2.219	12	0
	พิเศษ	12	7.550	49.50	2.231	12	0
12. ความต้องการแสวงหาเพื่อน	ปกติ	9	6.597	49.10	1.907	9	0
	พิเศษ	9	7.020	50.90	1.792	9	1
13. ความรับผิดชอบ	ปกติ	15	10.608	48.20	2.311	15	3
	พิเศษ	15	11.559	51.80	2.064	15	5
14. ความมีระเบียบวินัย	ปกติ	12	8.428	47.30	2.016	12	2
	พิเศษ	12	9.625	52.70	1.843	12	3

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวแปร	ประเภท ห้องเรียน	คะแนน เต็ม	Mean	ร้อยละ	SD	Max	Min
15. ความสามารถในการใช้ เทคโนโลยี	ปกติ	12	9.806	48.80	2.199	12	0
	พิเศษ	12	10.519	51.20	1.716	12	4
16. การรับรู้ความสามารถของตนเอง	ปกติ	18	9.027	49.90	2.485	17	4
	พิเศษ	18	9.378	50.10	2.678	17	3
17. เจตคติต่อการเรียน	ปกติ	30	16.605	46.30	4.930	30	6
	พิเศษ	30	19.784	53.70	4.181	30	6
18. ความสามารถในการแก้ปัญหา	ปกติ	16	4.857	42.50	2.142	9	0
	พิเศษ	16	6.746	57.50	1.760	11	0

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนห้องเรียนปกติ มีลักษณะการเรียนรู้เพียง 3 ตัวแปร ที่มีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 50 ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร ความสนใจเฉพาะด้าน และความจำดี

นักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ มีลักษณะการเรียนรู้จำนวน 14 ตัวแปร ที่มีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 50 ได้แก่ การคิดอย่างรวดเร็ว การคิดอย่างถูกต้อง การทำงานอย่างเป็นระบบ การทำงานแบบยืดหยุ่น ความสามารถในการสื่อสารที่ดี ความรู้สึกอ่อนไหวของตนเองและเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น บทบาทในการทำงานกลุ่ม ความต้องการแสวงหาเพื่อน ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การรับรู้ความสามารถของตนเอง เจตคติต่อการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหา ส่วนตัวแปรการมีความคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 50.00 เท่ากันทั้ง 2 กลุ่ม

2. ผลการเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ระหว่างนักเรียนห้องเรียนปกติกับนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนในภาพรวม ระหว่างนักเรียนห้องเรียนปกติและนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

สถิติทดสอบ	ค่าที่คำนวณได้	F
Pillai's Trace	.306	16.705*
Wilks' Lambda	.694	16.705*
Hotelling's Trace	.442	16.705*
Roy's Largest Root	.442	16.705*

* $p < .05$

ผลการทดสอบพบว่า กลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้องลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนมีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มนักเรียนห้องเรียนปกติกับห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนในแต่ละตัวแปร ระหว่างนักเรียนห้องเรียนปกติกับนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F
1. การคิดอย่างรวดเร็ว	Group	219.905	1	219.905	51.044*
	Error	3007.060	698	4.308	
	Total	71735.000	700		
2. การคิดอย่างถูกต้อง	Group	162.108	1	162.108	28.032*
	Error	4036.470	698	5.783	
	Total	127384.000	700		
3. การทำงานอย่างเป็นระบบ	Group	271.446	1	271.446	22.118*
	Error	8566.124	698	12.272	
	Total	221501.000	700		
4. การมีความคิดสร้างสรรค์	Group	6.619	1	6.619	.635
	Error	7276.060	698	10.424	
	Total	85617.000	700		
5. การทำงานแบบยืดหยุ่น	Group	221.728	1	221.728	12.918*
	Error	11981.009	698	17.165	
	Total	84664.000	700		
6. ความสามารถในการสื่อสารที่ดี	Group	81.528	1	81.528	8.154
	Error	6978.901	698	9.998	
	Total	163064.000	700		
7. ความขยันหมั่นเพียร	Group	7.345	1	7.345	1.205
	Error	4255.193	698	6.096	
	Total	54532.000	700		
8. ความรู้สึกอ่อนไหวของตนเองและเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น	Group	175.658	1	175.658	32.780*
	Error	3740.336	698	5.359	
	Total	109524.000	700		
9. บทบาทในการทำงานกลุ่ม	Group	715.840	1	715.840	46.195*
	Error	10816.268	698	15.496	
	Total	303865.000	700		

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F
10. ความสนใจเฉพาะด้าน	Group	.117	1	.117	.038
	Error	2182.641	698	3.127	
	Total	30307.000	700		
11. ความจำดี	Group	.069	1	.069	.014
	Error	3514.451	698	5.035	
	Total	43734.000	700		
12. ความต้องการแสวงหาเพื่อน	Group	20.538	1	20.538	6.173
	Error	2322.176	698	3.327	
	Total	35120.000	700		
13. ความรับผิดชอบ	Group	156.340	1	156.340	31.906*
	Error	3420.254	698	4.900	
	Total	89868.000	700		
14. ความมีระเบียบวินัย	Group	257.175	1	257.175	73.181*
	Error	2452.932	698	3.514	
	Total	60223.000	700		
15. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	Group	74.374	1	74.374	19.915*
	Error	2606.784	698	3.735	
	Total	76061.000	700		
16. การรับรู้ความสามารถของตนเอง	Group	37.207	1	37.207	5.699
	Error	4556.913	698	6.529	
	Total	64100.000	700		
17. เจตคติต่อการเรียน	Group	1878.365	1	1878.365	90.770*
	Error	14444.184	698	20.694	
	Total	250526.000	700		
18. ความสามารถในการแก้ปัญหา	Group	646.715	1	646.715	172.707*
	Error	2613.712	698	3.745	
	Total	27263.000	700		

* $p < .0027$

ผลการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวพบว่าตัวแปร การคิดอย่างรวดเร็ว การคิดอย่างถูกต้อง การทำงานอย่างเป็นระบบ การทำงานแบบยืดหยุ่น ความรู้สึกอ่อนไหวของตนเองและเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น บทบาทในการทำงานกลุ่ม ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เจตคติต่อการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0027 ระหว่างกลุ่มนักเรียนห้องเรียนปกติและห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ ในขณะที่ตัวแปรอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง ทั้งนี้เพราะค่าระดับนัยสำคัญที่ใช้ในการเปรียบเทียบรายคู่เป็น (experiment wise error) ซึ่งมีค่าเท่ากับ .05 หากด้วยจำนวน

คู่ในการเปรียบเทียบ มีค่าเท่ากับ .05/18 เท่ากับ .0027 ทำให้พื้นที่วิกฤตมีขนาดเล็กลงจึงไม่พบความแตกต่าง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนห้องเรียนปกติและนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ พบว่า ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนห้องเรียนปกติ มีตัวแปรเพียง 3 ตัวที่มีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 50 ประกอบด้วย ความขยันหมั่นเพียร ความสนใจเฉพาะด้าน และความจำดี ในกลุ่มของนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ มีตัวแปร 14 ตัว ที่มีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 50 ประกอบด้วย การคิดอย่างรวดเร็ว การคิดอย่างถูกต้อง การทำงานอย่างเป็นระบบ การทำงานแบบยืดหยุ่น ความสามารถในการสื่อสารที่ดี ความรู้สึกอ่อนไหวของตนเองและเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น บทบาทในการทำงานกลุ่ม ความต้องการแสวงหาเพื่อน ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การรับรู้ความสามารถของตนเอง เจตคติต่อการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะการเรียนรู้ที่มากกว่านักเรียนห้องเรียนปกติ ตามที่ ฌูร์ฌัน ดาซซอม (2560) ได้กล่าวว่า เด็กที่มีความสามารถพิเศษคือผู้ที่มีความสามารถโดดเด่นในด้านหนึ่งหรือหลายด้านในด้านสติปัญญา ความสามารถทางวิชาการ มีความคิดอ่านลึกซึ้ง สุขุม รู้จักแก้ปัญหา รู้จักยืดหยุ่น มีความคิดสร้างสรรค์ไม่ว่าจะเป็นด้านการใช้ภาษา การเป็นผู้นำ การสร้างงานทางทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง ความสามารถด้านดนตรี ความสามารถทางกีฬา เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กอื่นที่มีอายุระดับเดียวกัน สภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์เดียวกัน

ผลจากการเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ในภาพรวมของนักเรียนห้องเรียนปกติกับนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ พบว่า มีความแตกต่างกันระหว่างนักเรียนห้องเรียนปกติและนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ, (2559) ที่กล่าวว่า ลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษหรือมีความฉลาดปราดเปรื่องจะมีลักษณะแตกต่างจากเด็กอื่นในวัยเดียวกัน

ผลจากการเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ในรายตัวแปรของนักเรียนห้องเรียนปกติกับนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ในรายตัวแปร พบว่า ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนในตัวแปร 11 ตัว มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0027 ประกอบด้วย ด้านการคิดอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภา อาสิงสมานันท์ (2562) ที่ได้ศึกษามุมมองของครูวิทยาศาสตร์ต่อการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ พบว่านักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่มีลักษณะสอดคล้องกับลักษณะของนักวิทยาศาสตร์และคุณลักษณะนั้นเป็นไปตามที่คาดหวังไว้ตั้งแต่ตอนคัดเลือกนักเรียน เช่น นักเรียนเรียนรู้ได้เร็ว และมีสมาธิ เป็นต้น ด้านการคิด

อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bulut, Yildiz and Baltaci (2020) พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในแนวทางการเรียนรู้เชิงลึกระหว่างนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษและไม่มีความสามารถพิเศษ ด้านการทำงานอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภา อาสิงสมานันท์ (2562) ที่กล่าวถึงนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ว่ามีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เบื้องต้นและมีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่มากกว่านักเรียนห้องเรียนปกติ ทำให้นักเรียนวางแผนการทำงานได้เร็ว ด้านการทำงานแบบยืดหยุ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปุญญาภรณ์ วีระพงษ์านันท์ (2561) พบว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครจะมีความยืดหยุ่นและรอบคอบในการตัดสินใจในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ด้านความรู้สึก่อนไหวของตนเองและเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Gere, Capps, Mitchell and Grubbs (2009) พบว่า ลักษณะทางประสาทสัมผัสของเด็กที่มีความสามารถพิเศษมีความไวต่อสิ่งแวดล้อมการตอบสนองทางอารมณ์และพฤติกรรมที่มากกว่าปกติ ด้านบทบาทในการทำงานกลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bracken and Brown (2006) ที่พบว่า นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษได้รับการจัดอันดับในระดับสูง ในด้านความสามารถการเป็นผู้นำ และความสามารถพิเศษ และงานวิจัยของวิภา อาสิงสมานันท์ (2562) ที่พบว่าครูมีมุมมองว่า นักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เบื้องต้นและมีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่มากกว่านักเรียนห้องเรียนปกติ ซึ่งคุณลักษณะเช่นนี้ทำให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน ซึ่งช่วยสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูเป็นอย่างมาก ด้านความรับผิดชอบ และด้านความมีระเบียบวินัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งลาวัลย์ จันทร์ตนา (2561) ที่ได้ทำการประเมินโครงการจัดตั้งห้องเรียนพิเศษโปรแกรมวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ แล้วพบว่าโดยภาพรวมผู้เรียนในห้องเรียนพิเศษโปรแกรมวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์มีคุณลักษณะและพฤติกรรมความกระตือรือร้น ความรับผิดชอบ และความมีวินัยโดยภาพรวมอยู่ในระดับจริง ซึ่งเป็นระดับสูงสุดของแบบประเมินคุณลักษณะและพฤติกรรมในการวิจัยนี้ ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยี สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนกฤต นิวิฐขยางกุล (2561) ที่พบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง และในภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับสูงมาก เนื่องจากการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองมักต้องใช้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ด้านเจตคติต่อการเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรพรรณ พงศ์ประยูร (2559) พบว่า เจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมการเรียนรู้แบบนักวิทยาศาสตร์รุ่นเยาว์ เป็นตัวแปรที่สามารถทำนายพฤติกรรมการเรียนรู้แบบนักวิทยาศาสตร์รุ่นเยาว์ได้ และงานวิจัยของ วิลาวรรณ จตุเทิน (2560) พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์มีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางวิทยาศาสตร์ และด้านความสามารถในการแก้ปัญหา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงแก้ว เฉยเจริญ (2558) พบว่า ความสามารถแก้ปัญหาเป็นองค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียนวิชาที่เน้นการปฏิบัติของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งจากแนวคิดและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่านักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์มีลักษณะการเรียนรู้แตกต่างจากนักเรียนห้องเรียนปกติ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากผลการวิจัยทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่พบว่า ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนห้องเรียนปกติกับนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์มีความแตกต่างกันในหลายด้าน ประกอบด้วย การคิดอย่างรวดเร็ว การคิดอย่างถูกต้อง การทำงานอย่างเป็นระบบ การทำงานแบบยืดหยุ่น ความรู้สึกอ่อนไหวของตนเองและเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น บทบาทในการทำงานกลุ่ม ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เจตคติต่อการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหา

โดยครูผู้สอนหรือผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรนำผลจากการวิจัยไปใช้ในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ตามลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน เพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพตามความสามารถของตนเอง และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา นักเรียนในด้านที่มีความแตกต่างกันต่อไป

สรุป

1. ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนห้องเรียนปกติ มีตัวแปรเพียง 3 ตัว ที่มีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 50 ประกอบด้วย ความขยันหมั่นเพียร ความสนใจเฉพาะด้าน และความจำดี ในกลุ่มของนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ มีตัวแปร 14 ตัว ที่มีคะแนนเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 50 ประกอบด้วย การคิดอย่างรวดเร็ว การคิดอย่างถูกต้อง การทำงานอย่างเป็นระบบ การทำงานแบบยืดหยุ่น ความสามารถในการสื่อสารที่ดี ความรู้สึกอ่อนไหวของตนเองและเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น บทบาทในการทำงานกลุ่ม ความต้องการแสวงหาเพื่อน ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การรับรู้ความสามารถของตนเอง เจตคติต่อการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหา ส่วนตัวแปรการมีความคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 50.00 เท่ากันทั้ง 2 กลุ่ม

2. ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนในภาพรวม มีความแตกต่างกันระหว่างนักเรียนห้องเรียนปกติและนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนในตัวแปร 11 ตัว คือ การคิดอย่างรวดเร็ว การคิดอย่างถูกต้อง การทำงานอย่างเป็นระบบ การทำงานแบบยืดหยุ่น ความรู้สึกอ่อนไหวของตนเองและเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น บทบาทในการทำงานกลุ่ม ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เจตคติต่อการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหา มีความ

แตกต่างกันระหว่างนักเรียนห้องเรียนปกติและนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0027

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาคควรมีการพัฒนาการเรียนการสอนที่ช่วยสนับสนุนลักษณะการเรียนรู้ต่างๆ ให้กับนักเรียนโดยอาจใช้กิจกรรมหรือแบบฝึกหัดให้นักเรียนได้พัฒนา ด้านการคิด กระบวนการทำงาน ความรู้สึกต่อตนเองและผู้อื่น ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เจตคติต่อการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหา เพื่อให้ นักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องและเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาปัจจัยด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของนักเรียน และควรมีการศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียนกลุ่มห้องเรียนปกติ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- โครงการ PISA ประเทศไทย สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). *ประเด็นหลักและนัยทางการศึกษาจาก PISA 2015: บทสรุปสำหรับผู้บริหาร*. กรุงเทพฯ: ชัดเชสพับลิเคชั่น จำกัด.
- โครงการ PISA ประเทศไทย สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2562). *Focus ประเด็นจาก PISA: ผลการประเมิน PISA 2018: นักเรียนไทยวัย 15 ปี รู้และทำอะไรได้บ้าง*. สืบค้นเมื่อ 28 มิถุนายน 2563, จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/issue-2019-48/>
- ณัฐกรณ์ คำชะอม. (2560). *การบริหารจัดการห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดวงแก้ว เฉยเจริญ. (2558). การวิเคราะห์องค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการเรียนวิชาที่เน้นการปฏิบัติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 9(3), 160-172.
- ธนภฤต นิวิฐชยางกุล. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- บุญญาภรณ์ วีระพงษ์นันท์. (2561). การพัฒนาแบบวัดลักษณะนิสัยการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสุขศึกษา*, 41(1), 35–48
- มาลินี จุฑะรพ. (2541). *จิตวิทยาการเรียนรู้การสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- รุ่งลาวัลย์ จันทร์ตนา. (2561). การประเมินโครงการจัดตั้งห้องเรียนพิเศษโปรแกรมวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ Science and Mathematics Program (SMP) มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 13(2), 203–215.
- วิภา อาสิงสมานันท์. (2562). มุมมองของครูวิทยาศาสตร์ต่อการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 22(3), 235–247.
- วิลาวรรณ จตุเทณ. (2560). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 23(ฉบับพิเศษ), 194–206.
- ศักดา ปัญจพรผล. (2548). *แนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์เด็กที่มีความสามารถพิเศษแห่งประเทศไทย.
- สุรศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์. (2557). เทคนิคทางสถิติเพื่อการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2559). *จิตวิทยาการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด
- สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *แนวทางการเปิดห้องเรียนพิเศษ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2559*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
- อรพรรณ พงศ์ประยูร. (2559). สถานการณ์ในการเรียนและความมีเหตุมีผลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม การเรียนรู้ แบบนักวิทยาศาสตร์รุ่นเยาว์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนวิทยาศาสตร์ของรัฐและโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไป. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 9(3), 314–325.
- Bracken, B. A., & Brown, E. F. (2006). Behavioral Identification and Assessment of Gifted and Talented Students. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 24(2), 112–122.

- Bulut, A. S., Yildiz, A., & Baltaci, S. (2020). A Comparison of Mathematics Learning Approaches of Gifted and Non-Gifted Students. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 11(2), 461–491.
- Gere, D. R., Capps, S. C., Mitchell, D. W., & Grubbs, E. (2009). Sensory Sensitivities of Gifted Children. *The American Journal of Occupational Therapy*, 63(3), 288–295.

การประกันภัยพืชผลทางการเกษตร: กรณีข้าว

Crop production insurance: A case study of rice

วระเดช ภาวัตเวคิน

Voradesh Phavatvekin

วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
College of Law and Government, Sisaket Rajabhat University, Thailand
E-mail: riam207@gmail.com

Received December 15, 2020; Revised January 4, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

ประเทศไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนมาก และการทำเกษตรกรรมมีความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ ทำให้ไม่ได้ผลผลิตตามเป้าหมาย สิ่งที่จะช่วยบรรเทาความเสียหายคือ “การประกันภัยพืชผล” การวิจัยเรื่อง การประกันภัยพืชผลทางการเกษตร: กรณีข้าว มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและแนวคิดของการประกันภัยพืชผลที่ได้ดำเนินการในต่างประเทศ และในประเทศไทย เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร กรณีข้าว ของเกษตรกรในเขตอำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการประกันภัยพืชผล กรณีข้าว ของเกษตรกรในเขตอำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ และหาแนวทางแก้ไขและกำหนดมาตรการที่เหมาะสมต่อการประกันภัยพืชผลอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย พบว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด และมีกฎหมายลำดับรองอีกหลายฉบับ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 เป็นต้น ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร กรณีข้าว ของเกษตรกรในเขตอำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าเกษตรกรไม่ให้ความสนใจกับการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร โดยเฉพาะข้าวมากเท่าที่ควร อีกทั้งเกษตรกรส่วนมากจะทำประกันภัยเฉพาะที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จ่ายเบี้ยประกันภัยให้ เพราะเกษตรกรไม่ต้องออกเงินเอง และหากจะทำประกันภัยก็ทำเพื่อหวังเพียงจะได้กู้เงินของธนาคารเท่านั้น ดังนั้น รัฐบาลควรสร้างความตระหนักให้เกษตรกร และให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของการประกันภัยมากขึ้น เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันในการทำการเกษตร และเพื่อเป็นการบรรเทาความเสียหายกรณีเกิดภัยพิบัติขึ้น และเพื่อให้เกษตรกรได้มีต้นทุนในการผลิตอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: ประกันภัย; การประกันภัยพืชผลทางการเกษตร; การประกันภัยข้าว

Abstract

Thailand has been career in agriculture at large which is related particularly agriculture manufacturing farmers have been risk from natural dangers that are affected without producing objectively. The essential factor is significantly alleviated the damage toward “Crop Production Insurance”. This paper was an emphasis on crop production insurance: a case study of rice in objective with study on history & origin and concept to destruction insurance of agricultural product into Thailand & foreign countries. This research aimed at study of opinion involved with destruction insurance of agricultural product: a case study of rice into Muang District, Sisaket Province, study of problem & obstacle the destruction insurance of agricultural product: a case study of rice from farmer into Muang District, Sisaket Province, and study of problem resolution & determination the measurement appropriately to destruction insurance of agricultural product sustainably.

It was found that the law enforcement is related with destruction insurance of agricultural product such as Thailand Constitution Law, B.E. 2560 which is the supremacy law regulation & the later laws regulations such as the code of civil & commercial law, act of destruction insurance B.E. 2535 and act of life insurance B.E. 2535 and so long. In brief, the opinion of destruction insurance of agricultural product: a case study of rice into Muang District, Sisaket Province found that farmers were not interested with destruction insurance of agricultural product especially rice appropriately. Many farmers may be decided to make destruction insurance of agricultural product with Bank of Agriculture and Agricultural Cooperative Union because Bank of Agriculture and Agricultural Cooperative Union pay the insurance premium without farmer payment of insurance premium. The destruction insurance is occurred for financial borrowing from the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperative. Therefore, government should be an awareness’s farmer in direction with the essentials of destruction insurance making in order to establish the agricultural production insurance and to lessen the damage loss from natural disaster including to empower the farmer cost of production sustainably significantly.

Keywords: Insurance; Crop Production Insurance; Rice Insurance

บทนำ

ประเทศไทย เป็นประเทศที่ประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากกว่าครึ่งประเทศ และในการดำรงชีวิตตั้งแต่บรรพบุรุษนั้นอาศัยการเกษตรกรรมเพื่อการดำรงชีวิตมาตลอด ดังนั้นเกษตรกรรมถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการดำรงชีวิตของประชากรไทย และรายได้หลักของประเทศขึ้นอยู่กับการผลิตทางการเกษตรออกไปจำหน่าย อย่างไรก็ตามการผลิตทางการเกษตรของประเทศไทย ยังไม่มีประสิทธิผลเพียงพอ เพราะส่วนใหญ่การทำเกษตรยังต้องอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ทั้งนี้ อาจมีสาเหตุมาจากสภาพแวดล้อมและสมดุลทางธรรมชาติได้ถูกทำลายลง ซึ่งในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหากเกษตรกรมีวิธีที่จะช่วยบรรเทาความเสียหาย หรือเป็นหลักประกันในการทำเกษตรในกรณีที่เกิดภัยธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นน้ำท่วม ฝนแล้ง หรือวาตภัยแล้วย่อมเป็นการดีและเพื่อช่วยเกษตรกรแก้ไขปัญหาในระยะยาว และยังเป็นการช่วยรัฐประหยัดงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรอีกด้วย สิ่งทีกล่าวมานี้ก็คือการ**ประกันภัยพืชผล** ซึ่งจากการวิจัยของ ศักดิ์ชัย ดีละม้าย (2549) เกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการประกันภัยพืชผลการเกษตร พบว่าการนำผลผลิตทางการเกษตรเข้าสู่ระบบประกันภัย สามารถดำเนินการจัดให้มีการประกันภัยพืชผลการเกษตรได้ตามทฤษฎีและหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับประกันภัย โดยการนำหลักเกณฑ์ทางกฎหมายประกันภัยพืชผลเกษตรของต่างประเทศ มาปรับใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับประเทศไทย นอกเหนือจากหลักเกณฑ์ทางกฎหมายว่าด้วยประกันภัยที่มีอยู่แล้ว ควรมีการออกแบบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการประกันภัยพืชผลขึ้นเป็นการเฉพาะ

จังหวัดศรีสะเกษ เป็นพื้นที่ทำนาในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผลิตข้าวหอมมะลิที่ดีที่สุดของประเทศ พื้นที่ในการทำนาของจังหวัดศรีสะเกษ ประมาณ 2.9 ล้านไร่ และในเขตอำเภอเมืองจังหวัดศรีสะเกษ มีพื้นที่การทำนา ประมาณ 236,969 ไร่ และในการทำนานั้นเกษตรกรนิยมทำนาหว่าน เนื่องจากนาหว่านมีความสะดวกและใช้เวลาในการทำนายน้อย แต่อย่างไรก็ตามการทำนาย่อมมีความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ เนื่องจากการทำนาปีจะอาศัยน้ำจากธรรมชาติเป็นหลัก ซึ่งการช่วยประกันความเสี่ยงของเกษตรกร คือโครงการประกันภัยข้าวนาปี ตามนโยบายของรัฐบาล

การประกันภัยพืชผล โดยเฉพาะกรณีข้าว ใช้หลักการของการประกันภัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย และพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 มาบังคับใช้กับการประกันภัยพืชผล กรณีข้าว เป็นหลัก และคงไม่สามารถรับประกันภัยตามเกณฑ์ประกันวินาศภัยทั่วไปได้ หรือหากรับประกันก็ต้องกำหนดค่าเบี้ยประกันภัยที่สูง เนื่องจากเกษตรกรหรือผู้เอาประกันภัยมีโอกาสได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติค่อนข้างสูง ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน คงไม่สามารถชำระค่าเบี้ยประกันในอัตราที่สูง

จากปัญหาของการประกันภัยพืชผลดังกล่าว เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกร ที่เป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศไทย และเพื่อให้เกษตรกรได้รับการเยียวยาความเดือดร้อนเสียหายจากภัย

ธรรมชาติ โดยใช้รูปแบบของการประกันภัยพืชผล จึงควรมีการศึกษาถึงรูปแบบของการประกันภัยพืชผลอย่างเป็นระบบ เพื่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและแนวคิดของการประกันภัยพืชผลที่ได้ดำเนินการในต่างประเทศ และในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร กรณีข้าวของเกษตรกรในเขตอำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการประกันภัยพืชผล กรณีข้าว ของเกษตรกรในเขตอำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ และหาแนวทางแก้ไขและกำหนดมาตรการที่เหมาะสมต่อการประกันภัยพืชผลอย่างยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม

การประกันภัยเกิด ขึ้นตั้งแต่เมื่อใดไม่สามารถระบุได้แน่นอน แต่ในสมัยเริ่มแรกของการประกันภัยซึ่งพอจะเห็นได้ว่าเป็นที่มาของกิจการประกันภัยในสมัยปัจจุบันได้นั้น มีลักษณะไปในทางแสวงหาหลักประกันความคุ้มครองหรือวิธีการป้องกันภัยของทรัพย์สินที่เกิดจากภัยธรรมชาติ หรือโจรผู้ร้าย ต่อมาเมื่อการค้าเจริญขึ้น มีการซื้อขายสินค้าและวัตถุดิบจากชุมชนหนึ่งไปยังอีกชุมชนหนึ่ง ทำให้ต้องเสี่ยงภัย ไม่ว่าจะเป็นภัยพิบัติจากธรรมชาติหรือโจรผู้ร้ายที่จะแย่งชิงสินค้า หรือทรัพย์สินเงินทอง จึงจำเป็นต้องอาศัยผู้มีกำลังและอาวุธคอยคุ้มกันให้ปลอดภัยและต่อมาได้มีการขยายวงกว้าง และพัฒนาขึ้นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งธุรกิจประกันภัย ถือว่ามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีส่วนที่จะช่วยเหลือเยียวยา หรือชดเชยความเสียหายให้แก่เจ้าของทรัพย์สินที่ได้รับความเสียหายตามที่ได้ตกลงกันไว้ (วิจิต หล่อจ๊ะระชุมหกุล และวิณา ฉายศิลป์รุ่งเรือง, 2545)

สำหรับการประกันภัยพืชผล ก็เช่นกันแม้จะไม่ทราบว่าเริ่มขึ้นตั้งแต่เมื่อใด แต่ได้มีการแพร่หลายในประเทศแถบยุโรปตะวันตก และประเทศแถบอเมริกาเหนือ ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 แล้วค่อยแพร่หลายไปยังทวีปอื่น ๆ ตามมา

ความหมายของการประกันภัย

การประกันภัย หมายถึง เป็นการเฉลี่ยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง เพื่อเป็นการบรรเทาความเดือดร้อนของผู้ประสบเคราะห์กรรมให้พ้นจากความเสียหาย (สำนักงานประกันภัย, 2530)

การประกันภัยพืชผลเกษตร

การประกอบอาชีพเกษตรกรรม สิ่งที่เกิดจากธรรมชาติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ คือ ภัยธรรมชาติ เช่น ภัยที่เกิดจากน้ำท่วม ฝนแล้ง ลมพายุ ลูกเห็บ ไฟไหม้ เป็นต้น นอกจากนี้ อาจรวมถึงการสูญเสียเนื่องจากการทำลายของแมลงศัตรูพืช และโรคพืชต่าง ๆ ด้วย

ความหมายของการประกันภัยพืชผล การประกันภัยพืชผล หมายถึง การที่เกษตรกรซึ่งเป็นผู้อุบัติภัย นำพืชผลที่เพาะปลูกไว้ไปประกันภัยกับผู้รับประกันภัย ซึ่งอาจเป็นรัฐบาลหรือบริษัทเอกชน การประกันภัยพืชผล เป็นวิธีการที่เกษตรกรเสี่ยงภัยร่วมกัน โดยการสะสมพืชผลทางการเกษตรหรือเงินไว้เพื่อช่วยเหลือผู้เคราะห์ร้ายซึ่งพืชผลได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ การดำเนินงานประกันภัยพืชผล จะมีบุคคลฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า “ผู้อุบัติภัย” เป็นผู้จ่ายเงินหรือพืชผลจำนวนหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “เบี้ยประกัน” แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “ผู้รับประกันภัย” ตามสัดส่วนแห่งความคุ้มครอง หรือจำนวนรับประกัน (ศักดิ์ชัย ดีละม้าย, 2549)

ประเภทของการประกันภัยพืชผลเกษตร การจัดแบ่งประเภทของการประกันภัยพืชผลสามารถแบ่งได้ ดังนี้

1) พิจารณาตามภัยที่รับประกัน

- 1.1 รับประกันเฉพาะภัยชนิดใดชนิดหนึ่ง (Specific-risk หรือ Specified-peril Insurance)
- 1.2 รับประกันภัยหลายชนิด (Combined-risk Insurance)
- 1.3 รับประกันทุกชนิด (All-risk Insurance)

2) พิจารณาตามชนิดของพืชที่รับประกัน

- 2.1 รับประกันเฉพาะแต่ละพืช (Single-Crop Insurance)
- 2.2 รับประกันพืชหลายชนิดรวมกัน (Multiple-Crop Insurance)

3) พิจารณาตามผู้บริหารงานรับประกัน

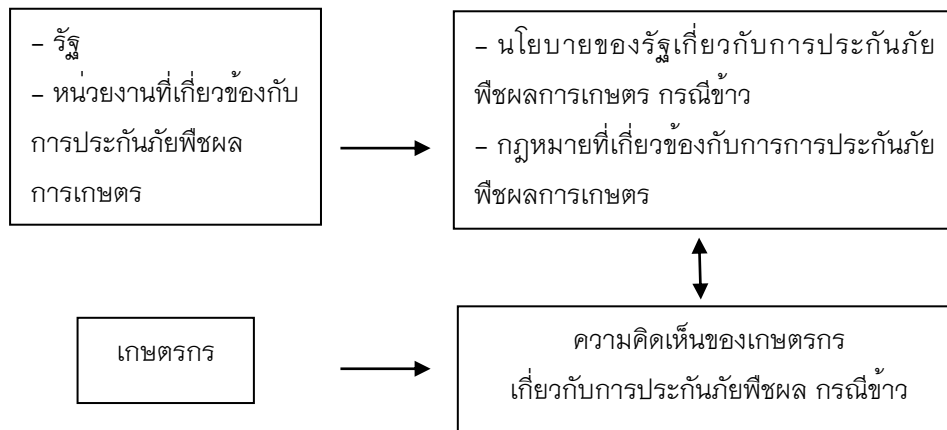
- 3.1 รับประกันโดยเอกชน (Private Insurance)
- 3.2 รับประกันโดยรัฐบาล (Public Insurance)

4) พิจารณาตามการสมัครเป็นผู้เอาประกัน

- 4.1 โดยสมัครใจ (Voluntary Insurance)
- 4.2 โดยการบังคับ (Compulsory Insurance)

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดตามหลักกฎหมายประกันภัยและนโยบายของรัฐในการประกันภัยพืชผล โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ รวมทั้งเอกสารข้อมูลจากผู้ประกอบการธุรกิจประกันภัย และการประกันภัยพืชผลในต่างประเทศ โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ในอำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 400 ชุด โดยใช้วิธีการสุ่มเลือกตัวอย่างเกษตรกร และใช้วิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยนำข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชากรที่เป็นเกษตรกรในเขตอำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 21,362 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากเกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้สูตรของ Yamane (1973 อ้างถึงใน สุทธิชัย ศรีไสย์, 2551) กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน 0.05 จะมีขนาดกลุ่มตัวอย่าง 400 คน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การประกันภัยพืชผลการเกษตรในต่างประเทศ ได้มีกันแพร่หลายในประเทศแถบยุโรปตะวันตก เช่น เยอรมัน อังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศแถบอเมริกาเหนือ ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา

ในปี พ.ศ. 2482 รัฐบาลของสหรัฐอเมริกา ได้จัดตั้งหน่วยงานขึ้นในกระทรวงเกษตร ทำหน้าที่รับผิดชอบการประกันภัยพืชผลโดยตรง และเรียกหน่วยงานนี้ว่า Federal Crop Insurance Corporation-FCIC มีทุนดำเนินงานขั้นต้น จำนวนเงิน 100,000 ดอลลาร์ ดำเนินงานตามกฎหมายการประกันภัยพืชผล ที่ออกในปี พ.ศ. 2481 (Federal Crop Insurance Act in 1938) ในขั้นแรกได้เลือกรับประกันข้าวสาลีแต่เพียงพืชเดียวก่อน ทั้งนี้ เป็นพืชเกษตรกรปลูกกันเกือบทั่วทั้งประเทศ และมีจำนวนมากจะทำให้ข้อมูลสถิติต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมไว้ เช่น ความเสียหายจากภัยต่าง ๆ ผลการเก็บเกี่ยว เป็นต้น เป็นข้อมูลที่ดี ตามกฎว่าด้วยเลขจำนวนมาก (Law of Large Numbers) ต่อมาในปี พ.ศ. 2485 ได้เพิ่มการรับประกันภัยฝ้ายและหลังจากนั้นได้ขยายไปรับประกันภัยพืชชนิดอื่น ๆ จนกระทั่งในปัจจุบันมีการรับประกันทั้งสิ้น ประมาณ 24 ประเภทของพืช ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการประกันภัยแบบสมัครใจของเกษตรกรเอง

ส่วนการดำเนินงานของรัฐบาลญี่ปุ่น แตกต่างไปจากรัฐบาลของสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ รัฐบาลญี่ปุ่นใช้วิธีการประกันภัยแบบบังคับ (Compulsory) โดยดัดแปลงวิธีการรับประกันมาจากประเทศรัสเซีย ซึ่งมีการประกันภัยแบบบังคับมาตั้งแต่นั้นปี พ.ศ. 2464 การดำเนินงานของญี่ปุ่นเป็นไปตามกฎหมายประกันภัยการเกษตร ซึ่งออกเป็นฉบับที่ 68 ของปี พ.ศ. 2481 (Agriculture Insurance Law (Law NO.68)) เริ่มรับประกันเฉพาะข้าวและพืชประเภทที่เรียกว่า “มูจิ” (Moji) อันได้แก่ ข้าวสาลี ข้าวบาเลย์ ข้าวโอ๊ต ข้าวไรท์

ส่วนประเทศอื่น ๆ เช่น ประเทศแคนาดา ได้เริ่มรับประกันภัยทุกชนิด ในปี พ.ศ. 2503 โดยได้ปรับปรุงวิธีการดำเนินงานมาจากอเมริกา ในปี พ.ศ. 2508 ฝรั่งเศสได้เริ่มรับประกันประเภทนี้ขึ้นบ้าง และในปี พ.ศ. 2509 สหภาพแอฟริกาใต้ ได้เริ่มรับประกันโดยเริ่มรับประกันข้าวสาลี ข้าวฟ่างและผลไม้

นอกจากประเทศที่กล่าวมาแล้วยังมีประเทศอื่น ๆ อีกจำนวนมากได้จัดให้มีการรับประกันภัยพืชผลทางการเกษตร และมีอยู่ไม่น้อยที่กำลังสนใจจะจัดให้มีขึ้น ประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นประเทศแถบเอเชีย ซึ่งได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปศึกษาดูงานประกันภัยพืชผลในสหรัฐอเมริกา เช่น อินเดีย ปากีสถาน พม่า เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฟิลิปปินส์ เป็นต้น

กรณีประเทศไทย กระทรวงพาณิชย์ เคยมีแนวคิดในการนำการประกันภัยพืชผลมาช่วยบรรเทาความยากจนของเกษตรกร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 โดยกรมการประกันภัย ได้มีหนังสือขอความร่วมมือนายทะเบียนประกันภัยของประเทศต่าง ๆ ช่วยส่งเอกสารเกี่ยวกับการรับประกันภัยพืชผลในประเทศให้กับกรมการประกันภัย เพื่อทำการศึกษาหาแนวทางทำให้การประกันภัยพืชผลเกิดขึ้นในประเทศไทย ในขณะนั้นได้มีการเสนอโครงการประกันภัยข้าวและประกันภัยโคนม แต่ในคราใดก็ตามที่กระทรวงพาณิชย์ โดยกรมการประกันภัย ขอเสนอจัดทำโครงการประกันภัยพืชผลขึ้นในประเทศไทย ไม่ช้าไม่นานก็จะเกิดการยุบสภาและต้องรอให้รัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ท่านใหม่ ยอมรับหลักการดังกล่าว และนำเสนอคณะรัฐมนตรีใหม่ต่อไป (กรมการประกันภัย, 2541)

เมื่อ พ.ศ. 2521 กระทรวงพาณิชย์ โดยกรมการประกันภัย ร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมส่งเสริมการเกษตร และสมาคมประกันวินาศภัย ในการจัดทำโครงการประกันภัยพืชผลขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นโครงการทดลองโดยเริ่มประกันภัยฝ้ายที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อให้รัฐบาลเป็นแนวทางในการที่จะขยายไปสู่พืชอื่น ๆ ทั่วประเทศ การประกันภัยดังกล่าวเกิดขึ้นได้เนื่องจากไม่ต้องรอขออนุมัติจากคณะรัฐมนตรี กรมส่งเสริมการเกษตร โดยโครงการส่งเสริมการเกษตรไทย-เยอรมัน ได้ช่วยจ่ายค่าใช้จ่ายบางส่วนเพื่อช่วยให้บริษัทประกันภัยสามารถกำหนดเบี้ยประกันภัยที่ต่ำที่สุดที่เกษตรกรสามารถจ่ายได้ด้วยตนเอง และบริษัทสามารถรับประกันภัยได้โดยไม่ขาดทุนมากนัก

หลังจากนั้น ในปี พ.ศ. 2539 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ได้รับการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2539 ให้จัดทำโครงการประกันภัยพืชผลในรูปกองทุนรวมบรรเทาความเสียหายทางการเกษตร เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรรวมตัวกันรับภาระความเสี่ยงผ่านกองทุนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนทางการเกษตรร่วมกัน โดยรัฐบาลให้เงินอุดหนุนเพิ่มเติมเพื่อชดเชยความเสียหายแก่ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตั้งแต่พืชงอกเป็นต้นไปจนกระทั่งเก็บเกี่ยว จากอุทกภัย ฝนแล้งและวาตภัย ให้แก่เกษตรกรที่เป็นลูกค้าของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สมาชิกสถาบันเกษตรกร และเกษตรกรทั่วไปที่เป็นสมาชิกกองทุนในพื้นที่ทุกจังหวัดทั่วประเทศ ต่อมาคณะรัฐมนตรี ได้มีมติเห็นชอบในหลักการของโครงการประกันภัยพืชผล ตามที่คณะที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี (นายพิชัย รัตตกุล) เสนอเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2542

ในปัจจุบันโครงการประกันภัยข้าวนาปี ปีการผลิต 2561 เกิดขึ้นโดยมติคณะรัฐมนตรี ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2561 คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเห็นชอบโครงการประกันภัยข้าวนาปี (โครงการฯ) ปีการผลิต 2561 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติให้แก่เกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวนาปี ตามที่กระทรวงการคลัง เสนอ และคณะกรรมการนโยบายและบริหารจัดการข้าว ได้มีมติเห็นชอบโครงการฯ ปีการผลิต 2561 ในการประชุมครั้งที่ 1/2561 เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2561

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในโครงการประกันภัยข้าว โดยภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับเห็นด้วยปานกลาง จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 38.75 รองลงมา คือมีความพึงพอใจในระดับเห็นด้วย จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 34.00 และต่ำสุด คือมีความพึงพอใจในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.75 โดยมีค่าเฉลี่ย 3.16 และเมื่อแจกแจงรายละเอียดความพึงพอใจในโครงการประกันภัยข้าว จากมากไปน้อย พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในโครงการประกันภัยข้าวที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือโครงการประกันภัยข้าวควรมีต่อไป โดยมีค่าเฉลี่ย 4.11 รองลงมา คือไม่เห็นด้วยกับระบบการจ่าย

สินเชื่อเป็นสารเคมีปราบศัตรูพืช โดยมีค่าเฉลี่ย 3.69 และต่ำที่สุด คือแม่ไม่ได้รับสินเชื่อ หรือไม่ได้รับสินเชื่อเพิ่มขึ้น ก็ยังคงทำประกันภัยต่อ โดยมีค่าเฉลี่ย 2.42 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนร้อยละ และค่าเฉลี่ย ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความพึงพอใจในโครงการประกันภัยข้าว (เกณฑ์การให้คะแนน เห็นด้วยอย่างยิ่ง = 5, เห็นด้วย = 4, เห็นด้วยปานกลาง = 3, ไม่เห็นด้วย = 2, ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง = 1)

ประเด็นเนื้อหา	ระดับความคิดเห็น(N = 400)					\bar{X}	การแปลผล
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	เห็นด้วย ปาน กลาง	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง		
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)		
1. ข้าพเจ้าพอใจในอัตราเบี้ยประกันภัยที่เก็บอยู่ในปัจจุบัน	10 (2.50)	233 (58.25)	67 (16.74)	87 (21.75)	3 (0.75)	3.40	เห็นด้วย ปานกลาง
2. การรับความช่วยเหลือจากรัฐบาล เมื่อพืชผลเสียหาย ดีกว่าการประกันภัยพืชผล	13 (4.25)	58 (14.50)	255 (63.75)	53 (13.25)	21 (5.25)	2.97	เห็นด้วย ปานกลาง
3. การจ่ายสินเชื่อเป็นงวด ๆ ของ ธ.ก.ส. เป็นการยุ่งยากต่อการผลิต	54 (13.50)	231 (57.75)	45 (11.25)	70 (17.50)	-	3.67	เห็นด้วย
4. แม่ไม่ได้รับสินเชื่อ หรือไม่ได้รับสินเชื่อเพิ่มขึ้น ข้าพเจ้าก็ยังคงทำประกันภัยต่อ	-	34 (8.50)	122 (30.50)	221 (55.25)	23 (5.75)	2.42	ไม่เห็น ด้วย
5. ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับระบบการจ่ายสินเชื่อเป็นสารเคมีปราบศัตรูพืช	24 (6.00)	243 (60.75)	118 (29.50)	15 (3.75)	-	3.69	เห็นด้วย
6. ข้าพเจ้าเห็นว่าวงเงินชดเชยสูงสุดที่กำหนดไว้ (1260 บาท/ไร่) คู่กับต้นทุนที่ลงไป	-	43 (10.75)	258 (64.50)	59 (14.75)	40 (10.00)	2.76	เห็นด้วย ปานกลาง
7. ถ้าข้าพเจ้าสามารถกู้เงินได้ โดยจ่ายดอกเบี้ยในอัตราเดียวกับที่ธนาคารจ่าย ข้าพเจ้าจะไม่ประกันภัย	-	78 (19.50)	201 (50.25)	65 (16.25)	56 (14.00)	2.75	เห็นด้วย ปานกลาง
8. ความเห็นส่วนตัวของท่าน โครงการประกันภัยข้าวนี้อาจมีต่อไป	35 (8.75)	289 (72.25)	93 (23.25)	17 (4.25)	-	4.11	เห็นด้วย
9. ข้าพเจ้าเข้าร่วมโครงการประกันภัยข้าว เพราะต้องการสินเชื่อเท่านั้น	33 (8.25)	21 (4.25)	241 (60.25)	59 (14.75)	46 (11.50)	2.84	เห็นด้วย ปานกลาง
เฉลี่ย	19 (4.75)	136 (34.00)	155 (38.75)	71 (17.75)	19 (4.75)	3.16	เห็นด้วย ปานกลาง

วัตถุประสงค์ที่ 3 จากการศึกษาการประกันภัยพืชผลการเกษตร กรณีข้าว ตามกฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย รวมทั้งแจกแบบสอบถามตามกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร กรณีข้าว ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับหลักการประกันภัย

การประกันภัยพืชผลทางการเกษตร โดยเฉพาะข้าว มีข้อจำกัดมากกว่าการประกันวินาศภัยทั่วไป การทำสัญญาประกันภัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867 ซึ่งต้องมีรายละเอียดและเงื่อนไขของการรับประกันภัย ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาประกันภัย มติคณะรัฐมนตรี เกี่ยวกับการประกันภัยข้าวนาปี ปีการผลิต 2561 นั้น ได้กำหนดลักษณะของภัยที่คุ้มครองตามประกาศคณะรัฐมนตรี เกี่ยวกับการประกันภัยข้าวนาปีปีการผลิต 2561 คุ้มครองเฉพาะ 7 ภัยพิบัติ ซึ่งเป็นภัยที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ แต่อย่างไรก็ตามควรกำหนดภัยที่เกิดจากความบกพร่องของเกษตรกรเอง เช่น ไม่ดูแลแปลงเกษตรให้ดี (ภัยที่มนุษย์สามารถควบคุมได้) แยกออกจากภัยที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบความเสียหาย และกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัย ต่อไป

2. ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้เอาประกันภัย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 863 กำหนดให้ผู้เอาประกันภัยจะต้องมีส่วนได้เสียในเหตุที่เอาประกันภัยนั้น กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์หรือเป็นผู้เช่าทรัพย์ที่ทำประกันภัยนั้น แต่อย่างไรก็ตาม การทำการเกษตรของเกษตรกรผู้มีส่วนได้เสียในพืชผลทางการเกษตร โดยเฉพาะข้าวนั้น ทั้งผู้มีกรรมสิทธิ์ ผู้เช่าที่ดิน ประกอบกับการการตอบแบบสอบถามของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ เกษตรกรผู้ถือครองที่ดินที่นำมาทำประกันภัยข้าวนาปี ปีการผลิต 2561 ตามมติคณะรัฐมนตรีนั้น มีทั้งเจ้าของกรรมสิทธิ์ และผู้เช่าผู้เช่า ดังนั้น จะต้องพิจารณาว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพืชผลที่เอาประกันภัย นอกจากเจ้าของที่ดินและผู้เช่าแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหนี้หรือลูกจ้าง ควรนำพืชผลนั้นมาทำประกันภัยได้

3. ปัญหาเกี่ยวกับเบี้ยประกันภัยและวงเงินที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

กรณีหากเกิดภัยตามที่ตกลงในสัญญา ซึ่งหากพิจารณาแล้วปัญหาการจ่ายเบี้ยประกันภัยและการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน มีดังนี้

3.1 ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัย การกำหนดอัตราเบี้ยประกัน ตามโครงการประกันภัยข้าวนาปี ปีการผลิต 2561 นั้น ได้มีการประกาศอัตราเบี้ยประกันข้าวนาปี ไร่ละ 90 บาท โดยทุกพื้นที่เบี้ยประกันภัยเท่ากัน แต่อย่างไรก็ตามบางพื้นที่ภัยบางประเภทอาจไม่เคยเกิดขึ้นเลย หรือหากจะเกิดขึ้นก็มีความเสี่ยงน้อยมาก ดังนั้น ควรกำหนดเบี้ยประกันภัยให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ต่อไป

3.2 ปัญหาเกี่ยวกับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน การจ่ายค่าสินไหมทดแทนตามโครงการประกันภัยข้าวนาปี ปีการผลิต 2561 บริษัทผู้รับประกันภัยจะจ่ายค่าสินไหมทดแทน 1,260 บาท/ไร่ เฉพาะภัยธรรมชาติทั้งหมด 6 ภัย ได้แก่ น้ำท่วม/ฝนตกหนัก ฝนทิ้งช่วง ลมพายุ/ไต้ฝุ่น อากาศหนาว ลูกเห็บไฟไหม้ และจ่ายค่าสินไหมทดแทน 630 บาท/ไร่ และกรณีศัตรูพืช/โรคระบาด แต่อย่างไรก็ตามต้นทุนในการผลิตข้าวแต่ละปี เฉลี่ยจะอยู่ที่ 3,500 บาท/ไร่ ดังนั้น การกำหนดค่าสินไหมทดแทนควรแยกกรณีการทำงานแต่ละประเภท เพื่อความเหมาะสมกับต้นทุนในการผลิตต่อไป

4. ปัญหาเกี่ยวกับนโยบายเยียวยาความเสียหายกับแรงจูงใจในการทำประกันภัย

4.1 นโยบายชดเชยความเสียหายกรณีประสบภัยพิบัติตามที่รัฐบาลกำหนด นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติแล้ว รัฐบาลจะให้ความช่วยเหลือกับเกษตรกรผู้ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งหรือน้ำท่วมแล้วแต่กรณี จากนโยบายดังกล่าวของรัฐบาลเป็นการช่วยเหลือจากรัฐบาลโดยตรง และถึงอย่างไรเกษตรกรก็ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องทำประกันภัยซ้ำวนาปี ดังนั้น นโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติแล้ว เป็นนโยบายที่ดี แต่อย่างไรก็ตามควรมีการพิจารณาความควบคู่ไปกับการทำประกันภัยด้วย เพื่อให้เกษตรกรได้ตระหนักถึงความเสียหายจากผลผลิตการเกษตรได้รับความเสียหาย และเพื่อให้เกษตรกรได้รับความเยียวยาที่เพียงพอกับต้นทุนที่ได้ลงไป

4.2 แรงจูงใจในการทำประกันภัยของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ทำประกันภัยซ้ำวนาปี ส่วนมากเป็นลูกค้าของธนาคารเพื่อการเกษตรและการสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) และที่ทำประกันภัยเพื่ออยากได้รับสินเชื่อจากธนาคาร จะเห็นได้ว่าแม้จะมีการประชาสัมพันธ์โครงการจากสำนักงานเกษตรอำเภอ ธนาคารเพื่อการเกษตรและการสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) แล้วก็ตาม เกษตรกรก็ไม่ค่อยให้ความสนใจในการทำประกันภัยซ้ำวนามากเท่าที่ควร เนื่องจากเกษตรกรมองว่าเป็นภาระที่จะต้องจ่ายเบี้ยประกันเอง ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า แรงจูงใจในการทำประกันภัยซ้ำวนาปีของเกษตรกรไม่มี ดังนั้น ควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการและสร้างความตระหนักให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของการประกันภัยซ้ำวนาปีเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การประกันภัยพืชผลนั้นเกิดขึ้นแพร่หลายในประเทศแถบยุโรปแล้วจึงไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา และญี่ปุ่นตามลำดับ ส่วนในประเทศไทยนั้นเคยมีแนวคิดในการนำการประกันภัยพืชผลมาใช้ในปี พ.ศ. 2513 แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากมีการยุบสภาเสียก่อน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2521 กระทรวงพาณิชย์ โดยกรมการประกันภัย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมส่งเสริมการเกษตร และสมาคมประกันวินาศภัย ได้ร่วมมือกันจัดทำกรประกันภัยพืชผลขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นโครงการทดลอง โดยเริ่มประกันภัยฝ้ายที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งสอดคล้องกับ ศักดิ์ชัย ดีละม้าย (2549) แล้วต่อมาจึงมีการประกันภัยข้าว ข้าวโพด ข้าวฟ่าง รวมถึงพืชผลเกษตรชนิดอื่น ๆ เรื่อยมา

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในโครงการประกันภัยซ้ำวนาปี โดยภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับเห็นด้วยปานกลาง จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 38.75 รองลงมา คือ มีความพึงพอใจในระดับเห็นด้วย จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 34.00 และต่ำสุด คือ มีความพึงพอใจในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.75 โดยมีค่าเฉลี่ย 3.16 และเมื่อแจกแจงรายละเอียดความพึงพอใจในโครงการประกันภัยซ้ำวนาปี

จากมากไปน้อย พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในโครงการประกันภัยข้าวที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โครงการประกันภัยข้าวควรมีต่อไป โดยมีค่าเฉลี่ย 4.11 รองลงมา คือ ไม่เห็นด้วยกับระบบการจ่ายสินเชื่อบนสารเคมีปราบศัตรูพืช โดยมีค่าเฉลี่ย 3.69 และต่ำที่สุด คือ แม่ไม่ได้รับสินเชื่อ หรือไม่ได้รับสินเชื่อเพิ่มขึ้น ก็ยังคงทำประกันภัยต่อ ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีที่ช่วยบรรเทาความเสียหายให้เกษตรกรได้ อีกทั้งยังช่วยให้เกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตในปีถัดไป

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ปัญหาหลักในการประกันภัยพืชผล คือ คงใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยประกันภัย ในส่วนประกันวินาศภัย และพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายหลัก แต่อย่างไรก็ตาม ในบางประเด็นยังไม่ครอบคลุมการประกันภัยพืชผล ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ควรมีกฎหมายเกี่ยวกับการประกันภัยพืชผลเป็นการเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการประกันภัยพืชผลต่อไป

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การประกันภัยพืชผลทางการเกษตร กรณีข้าว ปีการผลิต 2562 ซึ่งเป็นไปตามนโยบายรัฐบาล และกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมทุกประเด็น เนื่องจากการประกันภัยข้าวมีรายละเอียดมากกว่าประกันภัยทั่วไป จึงควรมีกฎหมายเกี่ยวกับการประกันภัยพืชผลเป็นการเฉพาะ

สรุป

การประกันภัยพืชผลทางการเกษตร: กรณีข้าว มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ ซึ่งวัตถุประสงค์ของกฎหมายแต่ละฉบับก็แตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร โดยเฉพาะข้าว เป็นปัญหาที่สำคัญ เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ และจะทำนาก็คือปลูกข้าวเป็นหลัก ไม่ว่าจะปลูกข้าวนาปรัง หรือนาปี การทำนาปีของเกษตรกร จะต้องอาศัยการทำนาตามฤดูกาลเป็นหลัก หากปีไหนน้ำตื้นก็ได้ผลผลิตดี หากปีไหนฝนแล้ง หรือน้ำท่วมก็อาจจะไม่ได้ผลผลิตหรือได้ผลผลิตเล็กน้อย และสิ่งที่จะช่วยให้เกษตรกรเพื่อจะบรรเทาความเสียหาย จากการไม่ได้ผลผลิตหรือได้ผลผลิตเล็กน้อยนั้น ก็คือการประกันภัยข้าว ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาล ที่ต้องการให้ความช่วยเหลือกับเกษตรกร และเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ในกรณีไม่ได้ผลผลิตหรือได้ผลผลิตเล็กน้อยนั้น ซึ่งหลักเกณฑ์ในการประกันภัยและภัยที่รับประกันก็จะมีอยู่ตามที่รัฐบาลและบริษัทผู้รับประกันภัยกำหนด ซึ่งในปีการผลิต 2561 เกษตรกรได้ทำการประกันภัยข้าวตามเป้าหมายที่รัฐบาลกำหนดไว้ คือประมาณ 30 ล้านไร่

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง การประกันภัยพืชผลทางการเกษตร: กรณีข้าว จะเห็นได้ว่าเกษตรกรต้องเผชิญกับปัญหาภัยธรรมชาติต่าง ๆ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง และวาตภัย เป็นต้น ในบางท้องที่ประสบปัญหาเกือบทุกปี แต่บางท้องที่หลาย ๆ ปีครั้งหนึ่ง ความไม่แน่นอนของการผลิตดังกล่าวเป็นความเสี่ยงที่เกษตรกรประสบปัญหาอยู่เสมอ การเกิดภัยแต่ละครั้งไม่เพียงแต่จะทำให้เกษตรกรขาดรายได้จากการผลิต แต่เงินทุนที่ได้ลงไปแล้วยังสูญไปด้วย จึงทำให้ภาระหนี้สินของเกษตรกรเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ เป็นสาเหตุให้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของชาติเพิ่มขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. **ควรมีกฎหมายเกี่ยวกับการประกันภัยพืชผลเกษตรเป็นการเฉพาะ** จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร จะเห็นได้ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกันภัยพืชผลทางการเกษตรนั้น จะใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย เป็นกฎหมายหลักในการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร และใช้พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 มาใช้บังคับด้วย ซึ่งกฎหมายที่บังคับใช้อยู่นี้ ยังไม่มีความชัดเจน ดังนั้น ควรมีการปรับปรุงร่างกฎหมายให้ชัดเจน มีเนื้อหาและสาระที่เป็นเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการของการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร เช่น ควรมีการนิยามคำว่า “เกษตรกร” หมายความว่า เกษตรกรผู้เป็นเจ้าของ และดำเนินการจัดการเพาะปลูกพืชผลเกษตร หรือ เกษตรกรผู้เป็นผู้เช่า และดำเนินการจัดการเพาะปลูกพืชผล

2. **ควรให้ความรู้แก่เกษตรกรและการให้ความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการประกันภัยข้าว** จากการสอบถามเกษตรกร พบว่า ความรู้ของเกษตรกรและการให้ความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการประกันภัยข้าว โดยภาพรวมของความรู้ของเกษตรกร และการให้ความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการประกันภัยข้าว อยู่ในระดับเห็นด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ในคำถามบางข้อที่เกี่ยวกับความรู้ในด้านการประกันภัยข้าว นั้น เกษตรกรยังไม่ค่อยมีความรู้ หรือมีความรู้น้อย อีกทั้งความชำนาญในการทำงานของเจ้าหน้าที่ยังขาดความชำนาญในการทำงานเกี่ยวกับการประกันภัยข้าว ดังนั้น รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับการประกันภัยข้าว ในแต่ละท้องที่ เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถ และเป็นผู้มีความชำนาญ ในด้านการประกันภัยข้าว เพื่อมาถ่ายทอดให้เกษตรกร หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกันภัยข้าว ต่อไป

3. **ควรมีโครงการประกันภัยข้าวตลอดไป และเพิ่มจำนวนไร่ที่จะรับทำประกันภัยข้าว** จากการสอบถามเกษตรกร ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในโครงการประกันภัยข้าว โดยภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับเห็นด้วยปานกลาง ซึ่งจะเห็นได้ว่าโครงการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร โดยเฉพาะการประกันภัยข้าวในปี ที่รัฐบาลได้ทำอยู่ในปัจจุบันนั้น เกษตรกรเห็นว่าโครงการดังกล่าวนี้มีประโยชน์ และเกษตรกรพอใจในการประกันภัยข้าว ดังนั้น รัฐบาลควรจัดให้มีการประกันภัยข้าว อย่าง

นี้ตลอดไป และควรเพิ่มจำนวนไร่ที่จะรับทำประกันภัย ให้ครอบคลุมพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นหลักประกันว่าเกษตรกรจะไม่ต้องขาดทุนจากการทำนา หากในปีนั้นไม่ได้ผลผลิต รวมทั้งเพื่อให้ระบบเศรษฐกิจดีขึ้น

4. ควรเพิ่มเบี้ยประกัน และวงเงินที่จะชดเชยค่าสินไหมทดแทน จากการสอบถามเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการจ่ายค่าสินไหมทดแทน (เงินชดเชย) อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง จะเห็นได้ว่า การจ่ายเงินทดแทนของรัฐบาล จะชดเชยกรณีเสียหายจากภัยทางธรรมชาติทั้งหมด ชดเชยไร่ละ 1,260 บาท ส่วนกรณีความเสียหายเกิดจากจากศัตรูพืช หรือโรคระบาด ชดเชยไร่ละ 630 บาท และการชดเชยดังกล่าวนี้ เกษตรกรมีความพึงพอใจปานกลาง แสดงว่าหากได้รับการชดเชยเป็นจำนวนเงินต่อไร่มากกว่านี้ เกษตรกรก็ยิ่งมีความพึงพอใจ แต่อย่างไรก็ตามต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่ นั้นค่อนข้างสูง ดังนั้น หากเป็นไปได้รัฐบาลควรให้การสนับสนุนหรือออกประกาศ ให้มีการชดเชยความเสียหายกรณีประกันภัยข้าว ที่มากกว่าที่ชดเชยให้ในปัจจุบันจะเป็นเรื่องที่ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการประกันภัย. (2541). *สารระนำรู้เกี่ยวกับการประกันภัยเบ็ดเตล็ด*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: กระทรวงพาณิชย์.

วิจิต หล่อจ๊ะระชุนท์กุล และวีณา ฉายศิลป์รุ่งเรือง. (2545). *รายงานการวิจัยเรื่องการผลิตข้าว ต้นทุนการผลิตพืชผล*. กรุงเทพฯ: คณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ศักดิ์ชัย ตีละม้าย. (2549). *มาตรการทางกฎหมายในการประกันภัยพืชผลเกษตร* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สุทนต์ ศรีไสย์. (2551). *สถิติประยุกต์สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานประกันภัย. (2530). *หลักการประกันภัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานประกันภัย.

Federal Crop Insurance Act in 1938.

Yamane, T (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York. Harper and Row Publications.

อิสลามบำบัดสำหรับผู้ติดสารเสพติด

Islamic based therapy for substance addicts

¹ณัฐนิชา กันชัน, อรรถพล สุคนธาภิรมย์ ณ พัทลุง และ อรุณญา วิริยสกุล

¹Natnicha Kansan, Atapol Sukontapirom Na Pattalung and Arunya Wiriyasakul

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University, Thailand

E-mail: ¹koyyah@gmail.com, ²atapol.s@gmail.com, ³smedscsw@hotmail.com

Received January 1, 2021; Revised January 13, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอิสลามบำบัดสำหรับผู้ติดสารเสพติดว่าเป็นอย่างไร และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นประโยชน์ของอิสลามบำบัดต่อผู้ติดสารเสพติด รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 14 ราย แบ่งเป็นผู้ติดสารเสพติดที่ผ่านการบำบัดแบบอิสลามบำบัดจำนวน 10 ราย พี่เลี้ยงที่ปฏิบัติงานบำบัดจำนวน 2 ราย ครูใหญ่ของโรงเรียน 1 ราย และ ผู้ดูแลโครงการจำนวน 1 ราย ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาในการบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1. อิสลามบำบัดมีแนวคิดสำคัญคือ 1) เน้นการสร้างศรัทธาในศาสนาและไม่มุ่งเน้นการบำบัดสารเสพติด 2) หลักการในอิสลามเป็นความจริงอันสมบูรณ์แบบที่สามารถแก้ไขทุกปัญหาได้ 3) ศาสนกิจช่วยให้ลืมยาเสพติด และ 4) ความสำเร็จของการเลิกติดสารเสพติดมาจากอัลลอฮ์

2. อิสลามบำบัดสร้างความเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นประโยชน์ต่อภาวะ การติดสารเสพติด 3 ประเด็น ดังนี้ 1) ความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ การเกิดการระลึกถึงพระเจ้ามากขึ้น การเกิดประสบการณ์พิเศษขึ้นจากการละหมาด การถือศีลอด การเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม และการอยู่ในสังคมศาสนาอิสลาม 2) ความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ได้แก่ การเชื่อมั่นในตนเองที่เป็นคนดีขึ้น การมีมุมมองและการจัดการกับความทุกข์เปลี่ยนแปลงไป และการมีเป้าหมาย แรงจูงใจ หรือสิ่งที่อยากทำ 3) ความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ได้แก่ การรับรู้ความรู้สึกของพ่อแม่ หรือความสงสารพ่อแม่ การรับรู้ความรักจากพ่อแม่ และความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในครอบครัวของตนเอง 4) ความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายในอิสลามบำบัด ได้แก่ การได้รับคำแนะนำ กำลังใจ การตักเตือน จากพี่เลี้ยง เพื่อนร่วมปอเนาะ และผู้ดูแลโครงการ

จากงานวิจัยนี้ อิสลามบำบัดมีแนวคิดสำคัญที่เน้นความศรัทธาและการเชื่อมั่นในพระเจ้าผ่านการปฏิบัติศาสนกิจในการช่วยเหลือผู้ติดสารเสพติด และมีปัจจัยหลายประการที่เป็นประโยชน์กับผู้ติดสารเสพติดทั้งปัจจัยศาสนา การเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง ครอบครัว และสิ่งแวดล้อมภายในอิสลามบำบัด

คำสำคัญ: ศาสนาบำบัด; จิตวิญญาณบำบัด; อิสลามบำบัด; ผู้ติดสารเสพติด; การติดสารเสพติด

Abstract

This Article aimed to study (1) how Islamic based therapy for substance addiction is and (2) factors that positively affect substance addiction. This research was conducted by implementing qualitative research methodology. The sample was a total of study population was 14 consisting of 12 substance addicts who participated in Islamic based therapy, 2 staff working at Islamic based therapy school, a professor of Islamic based therapy school and an executive of Islamic based therapy school. They were purposively selected for data collection. The instrument for collecting data was an in-depth interview. Data were analyzed by descriptive statistics and content analysis. The research results were found as follows:

1) Islamic based therapy is based on 4 main concepts as following 1) Islamic based therapy is focusing more on improving faith rather than treating the addiction, 2) Islamic principle alone is enough to cure substance addiction, 3) Islamic rituals and prayers can help to forget addicted substance, and 4) the success in substance recovery comes from Allah.

2) The results of this study showed the factors in Islamic based therapy that beneficial to treating substance addiction which consist of 1) factor based on religion as follows: 1.1) The increased in remembering God, 1.2) an indescribable experience during performing prayer, 1.3) Islamic fasting, 1.4) Learning more of Islamic knowledge, and 1.5) being in Islamic society; 2) individual factor 2.1) the increased in self-esteem, 2.2) the change in perception towards stress and coping strategies, and 2.3) having Goals; 3) family Factor which consist of 3.1) the empathy towards parents, 3.2) the perceived-love from parents, and 3.3) The feeling of responsible for family; and 4) factor related to environment in Islamic based therapy school which are the receiving of advice and positive support from staff working in school, other school members and school executive.

In conclusion, Islamic based therapy is focusing on developing faith and trust in Allah through Islamic rituals and prayers. This study found numbers of factors in Islamic based therapy

that beneficial to treating substance addiction which is a factor based on religion, individual factor, family factor and factor related to environment in Islamic based therapy.

Keywords: Religious base therapy; Spiritual based therapy; Islamic based therapy; Substance addicts; Substance addiction

บทนำ

สถานการณ์และแนวโน้มของปัญหายาเสพติดในประเทศไทยช่วง 10 ปีที่ผ่านมา พบว่า ยาเสพติดภายในประเทศมีขนาดของปัญหาที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นต้นเหตุของปัญหามานาประการที่เหนี่ยวรั้งความเจริญก้าวหน้าและความสำเร็จของประเทศ โดยมีผลกระทบต่อทั้งระบบสังคม ระบบครอบครัว และระบบชุมชน รวมถึงปัญหาสุขภาพร่างกาย จิตใจของผู้เสพโดยตรง ทั้งยังมีผลโดยอ้อมกับเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมด้วย (คณะกรรมการบริหารเครือข่ายองค์กรวิชาการสารเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม, 2566) นอกจากนี้การกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในประเทศไทยมีสถิติสูงกว่าคดีอาญารูปแบบอื่นๆ เกือบ 3 เท่า จากข้อมูลทางสถิติปี 2553 พบว่ามีผู้กระทำผิดคดียาเสพติดสูงสุดในรอบ 10 กว่าปีที่ผ่านมาสูงถึง 266,666 ราย นอกจากนี้ยังพบว่ายาเสพติดทุกชนิดมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากเมื่อเทียบกับของกลางที่ได้จากคดียาเสพติดในปี 2553 ซึ่งสามารถยึดของกลางยาเสพติดทุกชนิดได้มากกว่าปี 2552 อย่างน้อยสองเท่า โดยบางชนิดเช่น เคตามีน เพิ่มสูงขึ้นถึง 7.5 เท่า (สำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ, 2561) จะเห็นว่าแนวโน้มปัญหายาเสพติดนั้นสูงขึ้นเรื่อย ๆ

ปัญหายาเสพติดนั้นส่งผลกระทบต่อทุกส่วนไม่ใช่แค่ตัวของผู้ติดยาเสพติดเอง แต่ยังส่งผลกระทบต่อครอบครัว สังคม ประเทศ รวมทั้งเศรษฐกิจด้วย ผู้ใช้และผู้ติดยาเสพติดขั้นรุนแรงมักก่อปัญหาอื่นๆ ตามมาเช่น อาชญากรรม ซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้ลายสังคมและเศรษฐกิจของชาติ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการแก้ปัญหาที่ นั่นคือการหาวิธีในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ปัจจุบันมีรูปแบบการบำบัดยาเสพติดที่หลากหลาย หนึ่งในทางเลือกของการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดคือรูปแบบศาสนบำบัด หลายงานวิจัยแสดงความเกี่ยวข้องของผูกพันกับศาสนามีส่วนทำให้ระดับการใช้สารเสพติดลดลง อีกทั้งศาสนายังเป็นปัจจัยในการป้องกันการใช้อาหารเสพติด และเป็นปัจจัยช่วยป้องกันการติดยาซ้ำได้ด้วย ดังนั้นการศึกษานี้จึงสนใจศึกษาศาสนบำบัดแบบอิสลาม หรืออิสลามบำบัด สำหรับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดและอยากศึกษาอิสลามบำบัดสำหรับผู้ติดยาเสพติด เพื่อให้มีความรู้จริงและสามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์กับสังคมต่อไป

จากการศึกษาพบว่า การบำบัดยาเสพติดที่ประสบความสำเร็จ ที่ผู้เข้ารับการบำบัดหยุดเสพยา และดีขึ้นได้มากที่สุดคือการบำบัดระบบบังคับ โดยเฉพาะผู้ป่วยที่ผ่านการบำบัดรักษาในชั้นฟื้นฟูสมรรถภาพแล้ว การบำบัดในชั้นนี้เป็นกรบำบัดในสถานบำบัดยาเสพติดโดยพัฒนามาจากรูปแบบการ

บำบัดแบบชุมชนบำบัด เน้นผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางร่วมกับการมีส่วนร่วมในครอบครัว ซึ่งไม่กลับมาเสพติดเป็นจำนวนเกือบ 95% (บุญเรือง ไตรเรืองวรวัฒน์, 2544) อย่างไรก็ตามมีปัจจัยหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดรักษาต้องให้ความสำคัญกับความต้องการทุกอย่างของผู้ป่วยไม่ใช่แค่เรื่องการใช้สารเสพติดเป็นต้น ดังนั้น ในเรื่องประสิทธิผลนั้น จำเป็นต้องหาวิธีที่เหมาะสมกับทุกคนเนื่องจากแต่ละคนมีความแตกต่างกัน การศึกษาต้นเหตุของปัญหาและแนวคิดของแต่ละบุคคลเกี่ยวกับการใช้สารเสพติดจะทำให้ได้แนวทางที่หลากหลายในการบำบัดและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลสูงสุดมีประสิทธิภาพมากที่สุดในการบำบัดผู้ติดสารเสพติดให้หยุดและไม่กลับมาใช้สารเสพติดอีก โดยงานวิจัยนี้ได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของการนำศาสนาอิสลามมาใช้ในการบำบัดรักษายาเสพติดและอยากให้ศึกษาอิสลามบำบัดสำหรับผู้ติดสารเสพติด ดังนั้นจึงจัดทำงานวิจัยนี้ขึ้นโดยศึกษาอิสลามบำบัดในผู้ติดสารเสพติดเพื่อให้ความรู้จริงและสามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์กับสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิสลามบำบัดสำหรับผู้ติดสารเสพติด
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นประโยชน์ของอิสลามบำบัดต่อผู้ติดสารเสพติด

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการบำบัดผู้ติดสารเสพติด

หนึ่งในปัญหาที่สำคัญที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อทั้งตัวบุคคลและสังคมก็คือปัญหาเสพติดซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อร่างกายและจิตใจของผู้เสพติด โดยผู้เสพติดส่วนใหญ่จะมี บุคลิกภาพก้าวร้าว ต่อต้านสังคม และพึ่งพาผู้อื่น องค์การอนามัยโลก (WHO) และโครงการโรคเอดส์แห่งสหประชาชาติ (UNAIDS) พบว่า ผู้ใช้ยาเสพติดชนิดฉีด มีโอกาสติดเชื้อโรคเอดส์ และโรคตับอักเสบชนิดซี ได้ถึงร้อยละ 13.1 ยาเสพติดเกือบทุกประเภท โดยเฉพาะยาเสพติดประเภท ยาบ้า ยาอี และยาไอซ์ ล้วนมีฤทธิ์ต่อจิตประสาท ลดประสิทธิภาพการเรียนรู้ จนทำให้เกิดโรคทางสมอง สมองส่วนควบคุม การคิดและอารมณ์ สูญเสียหน้าที่ไป ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตามใจตนเองมากกว่าการใช้เหตุผล เช่น ก้าวร้าว หงุดหงิด ควบคุมตนเองไม่ได้ เมื่อผู้เสพติดต้องการความรู้สึกพึงพอใจ มีความสุขก็จะไปใช้ยาเสพติดบ่อยครั้งขึ้น อาการเช่นนี้เรียกว่า “โรคสมองติดยา” (วิโรจน์ วีรชัย, 2544) ทำให้เกิดอันตรายต่อตัวผู้เสพติดและผู้ใกล้ชิดอื่น ๆ ได้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องบำบัดผู้ติดสารเสพติดให้กลับสู่สภาวะปกติ การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เพื่อคืนคนดีสู่สังคม เป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถช่วยให้ปัญหานี้ลดขนาดและความรุนแรงลง โดยอาศัยพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ประกาศ ณ วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2545 ด้วยหลักการที่กล่าวไว้ว่า “ผู้ติดยาเสพติด ทุกประเภท คือ ผู้ป่วยและต้องเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพตามกฎหมาย” (วิโรจน์ วีรชัย, 2544) สถาบันธัญญารักษ์ (สธร.) มีการนำเสนอแนวทางและรูปแบบการบำบัดยาเสพติด

ติดไว้ที่นำมาใช้เพื่อบำบัดผู้ติดสารเสพติด ตัวอย่างเช่น FAST Model (วิโรจน์ วีระชัย และคณะ, 2548) ซึ่งมีจุดเด่น คือ ผู้ป่วยและญาติมีความพึงพอใจต่อกระบวนการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพในทุกด้าน แต่อย่างไรก็ตามมีข้อจำกัดของการใช้การบำบัดแบบ FAST Model เป็นการบำบัดฟื้นฟูแบบเข้มข้นสายใหม่ (FAST model) คำว่า FAST มาจาก Family (ครอบครัว), Alternative Activity Treatment (กิจกรรมบำบัดรักษาทางเลือก), Self-help (การช่วยเหลือตนเอง) และ Therapeutic Community (กลุ่มสังคมบำบัด) เป็นการบำบัดแบบใช้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมด้วย มีกิจกรรมทางเลือก เข้ามาช่วยในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต นำกระบวนการเรียนรู้มาใช้ในการช่วยเหลือตนเอง และนำแนวคิดของชุมชนบำบัดมาดำเนินกิจกรรม โดย เพ็ญญา กุลกานต์สวัสดิ์ (2555) ให้แนวคิดว่าการบำบัดรักษาผู้ติดสารเสพติดเพื่อให้ได้ผลดีที่สุดนั้นจำเป็นต้องใช้หลายวิธีร่วมกัน ต้องให้ความสำคัญกับทุกด้าน ทั้งร่างกาย จิตใจและสังคม เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ดังนั้น รูปแบบการบำบัดรักษาจึงมีหลากหลายรูปแบบ และสามารถใช้ร่วมกันได้ ในที่นี้จะยกตัวอย่างที่สำคัญของรูปแบบการบำบัดรักษาผู้ติดสารเสพติดในปัจจุบัน ซึ่งแนวทางที่แบบชุมชนบำบัดเป็นรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจในการบำบัด (Therapeutic Community หรือ T.C.) เป็นการบำบัดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเป็นหลัก กล่าวคือ สมาชิกด้วยกันเองที่เข้ารับการบำบัดจะช่วยเหลือกัน ซึ่งชุมชนบำบัดเป็นการให้การศึกษามากกว่าเป็นเรื่องการบำบัดทางจิต ผู้เข้ารับการบำบัดจะมีฐานะเหมือนนักเรียนคนหนึ่งเข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ผู้อื่น สังคมทั่วไปและสิ่งต่าง ๆ โดยให้บุคคลมีวิถีชีวิตแบบใหม่ ที่มีความรับผิดชอบ เคารพในความเป็นคน เชื่อมั่นในตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต โดยผู้ที่เข้ามาอยู่ในชุมชนบำบัด เป็นลักษณะการอยู่กันแบบครอบครัวใหญ่ เพื่อให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีขึ้น อยู่ในที่ที่ปลอดสารเสพติดและบรรยากาศอบอุ่นในสิ่งแวดล้อมรอบตัว เพื่อเอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาในทางที่ดี ด้วยความช่วยเหลือของคนอื่น จนสามารถพึ่งตนเองได้และช่วยเหลือผู้อื่นได้ต่อไป

นอกจากนี้ยังมีการบำบัดที่เรียกว่าจิตสังคมบำบัด (Matrix Model) ซึ่งเป็นการบำบัดที่เน้นทฤษฎี Cognitive-Behavioral Model โดยการทำกลุ่มบำบัด ประมาณ 1 ปี ทำในผู้ป่วยนอก ยึดหลักการปรับเปลี่ยนความคิดของผู้ป่วยให้เข้าใจถูกต้องโดยให้องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้ป่วยและครอบครัวเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงของสมองหลังการใช้สารเสพติด กระบวนการติดสารเสพติด และขั้นตอนต่างๆในการเลิกสารเสพติด นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แบบแผนการดำเนินชีวิต และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีจุดเด่นคือ มีคู่มือและโครงสร้างชัดเจน เนื้อหาที่ใช้เข้าใจง่าย สามารถนำไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมได้ โดยมีกิจกรรมที่ทำได้ (วิโรจน์ วีระชัย และคณะ, 2548) 1) กลุ่มให้การปรึกษารายบุคคล / ครอบครัว (Individual/ Conjoint Session) เพื่อวางแผนในการบำบัดรักษาและแนะนำโปรแกรมการบำบัดรักษา และให้ผู้ป่วยและครอบครัวผู้ป่วยได้พูดคุยเรื่องปัญหาในชีวิตและพฤติกรรม การใช้สารเสพติด 2) กลุ่มทักษะการเลิกยาในระยะเริ่มต้น (Early Recovery Skills Group) มุ่งเน้นให้ผู้ติดสารเสพติดได้รับการฝึกทักษะที่จำเป็นที่จะนำไปสู่การเลิกสารเสพติด โดยมีโครงสร้างและรูปแบบกิจกรรมที่ชัดเจน 3) กลุ่มป้องกันการกลับไปติดยาซ้ำ (Relapse Prevention Group) เป็นหัวใจของการ

บำบัดรักษาแบบการจิตสังคัมบำบัด เพื่อป้องกันผู้ติดสารเสพติดไม่ให้เกิดกลับไปใช้สารเสพติดซ้ำ โดยมีการกำหนดหัวข้อต่าง ๆ มาพูดคุยกันในกลุ่มเพื่อให้ผู้ติดสารเสพติดได้ตระหนักรู้และใช้ชีวิตอย่างระมัดระวัง ใช้วิธีการสอนง่าย ๆ และอภิปรายในช่วงหลัง โดยมีหัวข้อคือ เรื่องสุรา ยาเสพติดไม่ผิดกฎหมาย ความเบื่อ การหลีกเลี่ยงการหวนกลับไปเสพยาซ้ำ / สิ่งยึดเหนี่ยว งานและการเลิกยา ความรู้สึกผิดและความละอายใจ การทำตัวไม่ให้อ่าง แรงจูงใจในการเลิกยา การพูดความจริง การเลิกยาเสพติดทุกชนิด เพศสัมพันธ์และการเลิกยา การป้องกันการกลับไปติดยาซ้ำ ความไว้วางใจ จงทำตนเป็นคนฉลาด: ไม่ต้องเข้มแข็ง คำจำกัดความของจิตวิญญาณ ความรับผิดชอบเรื่องชีวิตประจำวันและการเงิน การหาเหตุผลในการกลับไปใช้ยา การดูแลตนเอง ภาวะทางอารมณ์ที่ทำให้กลับไปเสพยาซ้ำ ความเจ็บป่วย การรับรู้ถึงความเครียด การลดภาวะตึงเครียด วิธีการจัดการกับความโกรธ การยอมรับ การสร้างเพื่อนใหม่ การฟื้นฟูสัมพันธภาพ การทำจิตใจให้สงบเยือกเย็น พฤติกรรมย้ำทำ การป้องกันการหวนกลับไปมีพฤติกรรมทางเพศ การจัดการกับความรู้สึก-ภาวะซึมเศร้า โปรแกรมหลักการ 12 ขั้นตอน การจัดการกับช่วงเวลาหยุดพักและการหยุดเสพยาทีละวัน

นอกจากนี้ ยังมีการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดสารเสพติดแบบบูรณาการ (เพ็ญนภา กุลกานต์สวัสดิ์, 2555) ซึ่งเป็นการบำบัดโดยรวมบุคคลากรในหลาย ๆ ภาคส่วนมาเกี่ยวข้องด้วย มีการปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม ครอบครัวบำบัด เน้นเรื่องการสร้างแรงบันดาลใจ ป้องกันการกลับไปติดซ้ำ โดยใช้หลักปฏิบัติ 10 ประการ ประกอบด้วย การสร้างเวลาที่มีคุณภาพ การสื่อสารที่มีคุณภาพ สร้างการรู้คุณค่าในตนเอง สร้างกฎระเบียบ สร้างหน้าที่รับผิดชอบ สร้างทักษะในการจัดการกับอารมณ์ทางลบ สร้างความคุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อม สร้างความรู้เรื่องยาเสพติด สร้างทักษะในการตัดสินใจแก้ปัญหา และสร้างทักษะการปฏิเสธยาเสพติด และการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพแบบค่ายโดยมีการจัดทำโครงการที่ครอบคลุมการบำบัดฟื้นฟูทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และเพิ่มทักษะพัฒนาอาชีพ การบำบัดแบบค่ายนี้จะบำบัดคนจำนวนมากในเวลาเดียวกัน

อิสลามบำบัด

อิสลามบำบัดเป็นการปรับทัศนคติ พฤติกรรม และสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ป่วยทางจิตและสังคมโดยการนำหลักธรรมคำสอนและหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามมาใช้ การบำบัดยาเสพติดรูปแบบอิสลามมีแนวทางหลัก 5 ประการ ได้แก่ แนวทางการบำบัดฟื้นฟูด้านร่างกาย หรือการถอนพิษยาเสพติด แนวทางการฟื้นฟูด้านจิตใจ คลายปมในจิตใจ สร้างบรรยากาศที่ดีเพื่อเติมเต็มความดีงามเข้าไปทดแทน แนวทางการฟื้นฟูด้านสติปัญญา โดยใช้คำสอนในศาสนาอิสลาม การฟื้นฟูพฤติกรรม ผีปฏิบัติโดยใช้เงื่อนไขจากหลักธรรมคำสอนของอิสลาม และการฟื้นฟูจิตวิญญาณ ให้เกิดความรักพระเจ้า ยึดมั่นในศาสนาและ เกิดพลังในตนเอง การบำบัดแบบจิตวิญญาณอิสลามนี้มีเป้าหมายหลักในการดึงให้มนุษย์กลับสู่ต้นกำเนิดหรือพระเจ้าด้วยความศรัทธาและยอมจำนนต่อพระเจ้าองค์เดียว เป็นการเติมความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ผู้ติดสารเสพติดมักไม่เห็นภาพชัดเจนเช่น เรื่องพระเจ้า เรื่องตัวตน เรื่อง

การได้รับรางวัลและการลงโทษจากพระเจ้า เรื่องความตาย เรื่องเป้าหมายของชีวิต เรื่องการถูกรับบงำจากซาตานที่ทำให้เขาหลงผิดไปใช้สารเสพติดเนื่องจากเขาหลงลืมพระเจ้า (Khalid, 2008)

“และจงอย่าเป็นดังเช่นผู้ที่หลงลืมอัลลอฮ์ พวกเขาจะถูกทำให้ลืมตัวตนของตนเอง แท้จริงพวกเขาเป็นผู้ที่ฝ่าฝืน” (คัมภีร์อัลกุรอาน ซูเราะห์อัลฮัจญ์ 19) (Khalid, 2008)

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับอิสลามบำบัดเพื่อการบำบัดยาเสพติดนั้นสามารถอธิบายด้วยรายละเอียดต่อไปนี้

1) การสร้างความศรัทธาในศาสนาเพื่อให้เป็นภูมิคุ้มกันไม่ให้เกิดการใช้สารเสพติดและไม่มุ่งเน้นการบำบัดสารเสพติด

2) หลักการในอิสลามเป็นความจริงอันสมบูรณ์แบบที่สามารถแก้ไขทุกปัญหาได้

3) ศาสนกิจช่วยให้ลืมยาเสพติด

จากมุมมองของศาสนาอิสลาม การปฏิบัติศาสนกิจช่วยให้บุคคลเข้าใจและเชื่อมโยงกับพระเจ้ามากขึ้น และช่วยสร้างความเข้มแข็งในจิตใจได้ (คัมภีร์ อัลกุรอาน ซูเราะห์ อันนุร อายะห์ที่ 41 และ ซูเราะห์อัลบาคอเราะห์ อายะห์ที่ 277) ซึ่งการศึกษาของ Henry (2015) สนับสนุนแนวคิดนี้โดยพบว่าการละหมาดทำให้เกิดพลังงานชนิดหนึ่งเรียกว่า พลังงานทางจิตวิญญาณ (Spiritual Energy) ผ่าน 2 กลไก คือ การละหมาดทำให้บุคคลใกล้ชิดเชื่อมโยงกับพระเจ้า และการละหมาดทำให้บุคคลมีความศรัทธามากขึ้น จึงทำให้เกิดพลังงานทางจิตวิญญาณจากการละหมาด

4) การติดสารเสพติดไม่สามารถหายได้จากความสามารถของมนุษย์เพียงอย่างเดียว ความสำเร็จมาจากอัลลอฮ์ (พระเจ้า)

แนวคิดนี้คล้ายคลึงกับแนวคิดของการบำบัดแบบกระบวนการ 12 ขั้นตอน (twelve steps) ที่สาระสำคัญข้อหนึ่งคือการทำที่ผู้ติดสารเสพติดต้องเคารพศรัทธาพลังอำนาจที่อยู่เหนือตน (Higher Power) หรือ พระเจ้า ในการกลับฟื้นตัวจากสารเสพติด ซึ่งสอดคล้องของคำสอนในศาสนาอิสลามเช่นกันที่ให้ผู้ศรัทธามอบหมายต่ออัลลอฮ์อย่างสมบูรณ์ โดยการเชื่อมั่นในพระองค์ในฐานะที่พระองค์ทรงกำหนดและเป็นผู้บริหารการงานทุกอย่างนี้ จะทำให้ได้รับความช่วยเหลือให้พ้นจากสิ่งไม่ดีทั้งหลาย (คัมภีร์อัลกุรอาน ซูเราะห์ อาละอิมรอน อายะห์ที่ 173 - 174) จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่าการบำบัดรักษาผู้ติดสารเสพติดโดยอิงหลัก 12 ขั้นตอนนี้มีประสิทธิภาพในการเลิกสารเสพติดได้ โดยเกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งจิตใจ ร่างกาย สังคม และจิตวิญญาณในด้านลึก ดังนั้นจึงอาจอธิบายได้ว่าแนวคิดนี้มีประสิทธิภาพในการบำบัดรักษาการติดสารเสพติด

กล่าวโดยสรุป ผู้ติดสารเสพติด หมายถึงผู้ใช้สารเสพติดที่มีการใช้สารด้วยวิธีใด ๆ มีความอยากใช้นั้นเพิ่มมากขึ้น ไม่สามารถควบคุมการใช้นั้นได้ มีอาการขาดยา โดยส่งผลให้เกิดความบกพร่องทั้งทางร่างกาย จิตใจ และหน้าที่รับผิดชอบ ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ในการบำบัดผู้ติดสารเสพติดให้กลับมามีชีวิตในสังคมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีคุณภาพ แนวทางที่ใช้ในการบำบัดนั้นก็แตกต่างกันออกไปตามลักษณะสภาพของแต่ละบุคคลแต่อย่างไรก็ตามการใช้ศาสนา

เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ด้วยความศรัทธาและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์นั้น จะช่วยให้ผู้ติดสารเสพติด หันกลับมาเห็นคุณค่าในตัวเองและสามารถพัฒนาตนให้ห่างไกลจากยาเสพติดได้ในระยะยาว

กรอบแนวคิดการวิจัย

อิสลามบำบัด

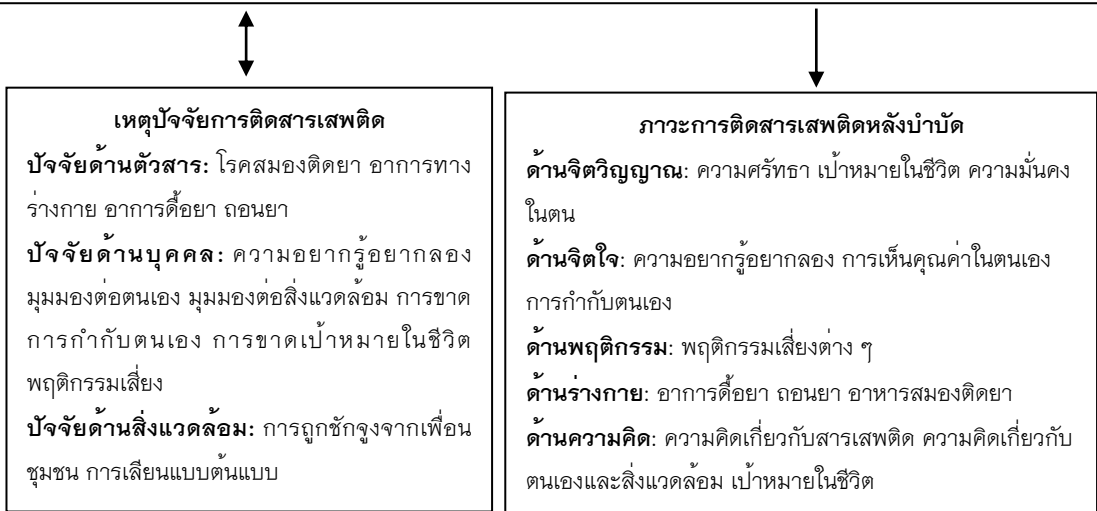
การฟื้นฟูด้านจิตวิญญาณ: การละหมาด การกระตุ้นให้ยึดมั่นในศาสนาเกิดความรักในพระเจ้าและศาสดา การขออภัยโทษจากพระเจ้า การขอพรจากพระเจ้า การซิเกอ การบริจาคทานหรือช่วยเหลือผู้อื่น การอ่านบทขอพร การอ่านคัมภีร์ การอ่านคุดอออ การระลึกถึงพระเจ้า การรู้จักตัวตนของตนเอง การยอมจำนนต่อพระเจ้าอย่างไม่มีเงื่อนไข

การฟื้นฟูด้านจิตใจ: ปฏิบัติศาสนกิจประจำวัน การอยู่ในบรรยากาศแวดล้อมแบบพี่น้อง การอ่านคัมภีร์ การถือศีลอด การบริจาคทานหรือช่วยเหลือผู้อื่น การขอพรจากพระเจ้า การขออภัยโทษจากพระเจ้า การซิเกอ (Affirmation เรื่องพระเจ้าทุกขณะ) การรับฟังเทศน์ (นาซีฮัต)

การฟื้นฟูด้านพฤติกรรม: การถือศีลอด การละหมาด การดักเตือนผู้อื่นและการได้รับการดักเตือนจากผู้อื่นเรื่องพฤติกรรม การศึกษาคัมภีร์เพื่อเป็นคู่มือในการดำรงชีวิต การฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางของศาสดา การฝึกอยู่ร่วมกับผู้อื่นในค่าย

การฟื้นฟูด้านร่างกาย: การละหมาด การออกกำลังกาย การทานอาหารที่สะอาดและมีประโยชน์ การถือศีลอด การใช้ยาจากแพทย์

การฟื้นฟูด้านความคิด: การศึกษาแนวคิดจากคัมภีร์กุรอาน การทบทวนตนเอง ทบทวนความศรัทธาในพระเจ้าและศาสดา การซิเกอ (Affirmation สรรเสริญพระเจ้า) การขออภัยโทษจากพระเจ้า การรับฟังเทศน์ (นาซีฮัต) การศึกษาสะดีฮ (บันทึกอันเกี่ยวกับคำพูด คำสอน การปฏิบัติตัว ของท่านศาสดา) การรู้จักเรื่องราวเหตุของการติดสารเสพติดในทางอิสลาม (เรื่องตัวตนระดับต่ำ เรื่องการล่องลอยของชาตานหรือญินร้าย เรื่องกิเลส เรื่องความสงสัย เรื่องการหลงลืมพระเจ้า) การเรียนรู้เรื่องเป้าหมายของศาสนาอิสลาม การยอมจำนนต่อพระเจ้าเพียงองค์เดียวและต่อสภาวะการณ์ทั้งหลาย การยอมรับถึงความอ่อนแอในฐานะมนุษย์

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลเชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 14 ราย เลือกโดยเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล แบ่งเป็นผู้ติดตามเสพติดที่ผ่านการบำบัดแบบอิสลามบำบัดจำนวน 10 ราย พี่เลี้ยงที่ปฏิบัติงานบำบัดจำนวน 2 ราย ครูใหญ่ของโรงเรียน 1 ราย และ ผู้ดูแลโครงการ จำนวน 1 ราย ทำการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

อิสลามบำบัดสำหรับผู้ติดตามเสพติด ผลการวิจัยพบว่า อิสลามบำบัดมีแนวคิดสำคัญคือ 1) เน้นการสร้างศรัทธาในศาสนาและไม่มุ่งเน้นการบำบัดเสพติด 2) หลักการในอิสลามเป็นความจริงอันสมบูรณ์แบบที่สามารถแก้ไขทุกปัญหาได้ 3) ศาสนกิจช่วยให้ลืมเสพติด และ 4) ความสำเร็จของการเลิกติดตามเสพติดมาจากอัลลอฮ์ ตัวอย่างเช่น จากการสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการบำบัดได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“...การที่อยู่ในสังคมของคนที่เคร่งศาสนานั้นทำให้เราได้รับคำแนะนำ ทำให้มีอีมาน (ความศรัทธา)...” (ผู้เข้ารับการบำบัด 1, 2560)

“...เราจำเป็นต้องฟังคนที่มีความซื่อสัตย์ที่ปฏิบัติตลอดเวลา เขาให้นำแนะนำได้ไปไหนก็ไปด้วย ทำให้ไม่มีเวลาไปมั่วอย่างอื่น...” (ผู้เข้ารับการบำบัด 2, 2560)

จากจำนวน ผู้เข้ารับการบำบัดจำนวน 12 คนพบว่า ไม่มีผู้เข้าบำบัดที่ติดตามเสพติดน้อยกว่า 1 ปี โดยผู้เข้าบำบัดส่วนใหญ่ติดตามเสพติดเป็นเวลา 1 – 3 ปี และ 10 ปีขึ้นไป มีจำนวนกลุ่มละ 4 คน เท่ากัน นอกจากนี้ ผู้เข้าบำบัดจำนวน 2 คน ติดตามเสพติดเป็นระยะเวลา 3-5 ปี ผู้เข้าร่วมการบำบัดจำนวน 11 คนได้เข้าร่วมการบำบัดที่พอเหมาะอันนั้นเป็นระยะเวลาน้อยกว่า 1-4 เดือน จำนวน 6 คน และ เข้าร่วมบำบัด 4 เดือนขึ้นไปเป็นเวลา 5 คน นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์พบว่า มีผู้เข้ารับการบำบัดที่เป็นเวลา 1-4 เดือนเป็นจำนวน 6 คนและ 4 เดือนขึ้นไป จำนวน 5 คน ผู้ให้ข้อมูลมีความสนใจเข้าร่วมด้วยตนเองจำนวน 6 คน และถูกบังคับมาบำบัดจำนวน 6 คน

2. ปัจจัยที่เป็นประโยชน์ของอิสลามบำบัดต่อผู้ติดตามเสพติด ผลการวิจัยพบว่า อิสลามบำบัดสร้างความเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นประโยชน์ต่อภาวะ การติดตามเสพติด 3 ประเด็น ดังนี้ 1) ความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ การเกิดการระลึกถึงพระเจ้ามากขึ้น การเกิดประสบการณ์พิเศษขึ้นจากการละหมาด การถือศีลอด การเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม และการอยู่ในสังคมศาสนาอิสลาม 2) ความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ได้แก่ การเชื่อมั่นในตนเองที่เป็นคนดีขึ้น การมีมุมมองและการจัดการกับความทุกข์เปลี่ยนแปลงไป และการมีเป้าหมาย แรงจูงใจ หรือสิ่งที่อยากทำ 3) ความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ได้แก่ การรับรู้ความรู้สึกของพ่อแม่หรือความสงสารพ่อแม่

แม่ การรับรู้ความรักจากพ่อแม่ และความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในครอบครัวของตนเอง 4) ความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายในอิสลามบ่าบัต ได้แก่ การได้รับคำแนะนำ กำลังใจ การตักเตือน จากพี่เลี้ยง เพื่อนร่วมปอเนาะ และผู้ดูแลโครงการ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลว่า เขารู้สึกมั่นใจตนเองมากขึ้นมีความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น จากที่อยู่แบบไม่รู้จักเวลาไม่รู้จักอะไรเลย ก็มีภาระกิจมีกิจกรรมที่ทำให้คิดว่าจะไม่กลับไปติดอีกแล้ว มีความเชื่อมั่นในตนเองและปลื้มใจที่ได้ทำสิ่งที่อยากทำคือหยุดยา

จากการผลการศึกษาโดยภาพรวมพบว่าอิสลามบ่าบัตมีแนวคิดสำคัญที่เน้นความศรัทธาและการเชื่อมั่นในพระเจ้าผ่าน การปฏิบัติศาสนกิจในการช่วยเหลือผู้ติดสารเสพติด และมีปัจจัยหลายประการที่เป็นประโยชน์กับผู้ติดสารเสพติดทั้งปัจจัยศาสนา การเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง ครอบครัว และสิ่งแวดล้อมภายในอิสลามบ่าบัต

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า อิสลามบ่าบัตมีแนวคิดสำคัญ คือ 1) เน้นการสร้างความศรัทธาในศาสนาและไม่มุ่งเน้นการบ่าบัตสารเสพติด 2) หลักการในอิสลามเป็นความจริงอันสมบูรณ์แบบที่สามารถแก้ไขทุกปัญหาได้ 3) ศาสนกิจช่วยให้ลืมยาเสพติด และ 4) ความสำเร็จของการเลิกติดสารเสพติดมาจากอัลลอฮ์ ดังนั้น หากศาสนิกปฏิบัติตามแนวทางจะส่งผลดีต่อตนเองและครอบครัว โดยการเชื่อมั่นในพระองค์ ในฐานะที่พระองค์ทรงกำหนดและเป็นผู้บริหารการงานทุกอย่างนี้ จะทำให้ได้รับความช่วยเหลือให้พ้นจากสิ่งไม่ดีทั้งหลาย (คัมภีร์อัลกุรอาน ซูเราะห์ อาละอิมรอน อายะห์ที่ 173 – 174) ดังที่ ศอลิหฺ บิน อับดุลอะซีซ บินอุซมาน สินดียฺ ได้กล่าวไว้ว่า “...จุดเด่นหนึ่งของศาสนาอิสลาม คือ เป็นศาสนาที่มีระบบจัดการครอบคลุมในทุก ๆ ด้านของชีวิต และมีทางออกให้กับทุกปัญหา โดยมีการจัดระเบียบ วางหลักพื้นฐาน หลักการที่เหมาะสมในทุกด้าน และทุกคำสอนหรือบทบัญญัติเป็นสิ่งที่มีความหมายและสังคมทั้งสิ้น...”

ดังนั้น หากยึดศาสนาเป็นที่ตั้งแล้วก็จะสามารถหาทางออกปัญหาและป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาหรือสิ่งไม่ดีกับชีวิตได้ ดังคำสัมภาษณ์ผู้ดูแลปอเนาะ ว่า “...เด็กเนี่ยทั้งหมดที่ยอหลงทางเนี่ย เพราะว่า ยอไม่มีศาสนาอยู่ข้างใน ในเมื่อศาสนาเนี่ยถ้ามีศาสนาอยู่ข้างในนะ ยกตัวอย่างพระพุทธรูปถ้ามีศัลห้ายอย่างไปแก้อะไรมากมายเขาจะดีไหมเนาะของเราเนี่ย กุรอานก็บอก ท่านศาสดาก็บอก สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ไม่ได้ ไม่ได้ ไม่ได้ แต่ตรงนี้เราไม่ เราไม่เอาเลยนะ ส่วนมากเราทำอย่างอื่นมากกว่า แต่สิ่งที่ศาสนาบอกนี้เราไม่ต้องการไม่ว่าเขาจะติดยาเสพติด เขาไม่ละหมาด เขาเกเร เขาอะไรก็แล้วแต่ นั่นแหละชีวิตเขาจะผ่าน คือปัญหาใหญ่มากคือปัญหายาเสพติด...” และครูใหญ่โรงเรียนปอเนาะที่ให้สัมภาษณ์ว่า “...มีภูมิคุ้มกันไม่ใช่เฉพาะยาเสพติดที่เขาจะเลิกได้นะ ความชั่วต่าง ๆ นะ....ตามที่ท่านบอก หากเปลี่ยนตัวเองให้อยู่ในทางนำที่ถูกต้องก็คือศาสนา ใจที่ถูกนำด้วยหลักศาสนา จะเป็นภูมิคุ้มกันแล้วก็นำชีวิตเขาไปอยู่ในทางที่ดี ในทางที่ถูกต้อง.....” สอดคล้องกับแนวคิดการบ่าบัตยาเสพติดที่ ศอลิหฺ บิน อับดุลอะซีซ

บินอูซมาน ลินดีย์ (ใน เพ็ญญา กุลกานต์สวัสดิ์, 2555; Henry, 2015; และปิยวรรณ ทศนาญชลี, 2554) ได้กล่าวไว้ว่า “...จุดเด่นหนึ่งของศาสนาอิสลาม คือ เป็นศาสนาที่มีระบบจัดการครอบคลุมในทุก ๆ ด้านของชีวิต และมีทางออกให้กับทุกปัญหา โดยมีการจัดระเบียบ วางหลักพื้นฐาน หลักการที่เหมาะสมในทุกด้าน และทุกคำสอนหรือบทบัญญัติเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อมนุษย์และสังคมทั้งสิ้น...”

ดังนั้นศาสนาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนในการช่วยให้บุคคลยึดมั่นในความดี รู้จักแยกแยะ มีสติปัญญาในการจัดการปัญหาต่างๆและนำพาชีวิตไปสู่จุดมุ่งหมายในทางที่ถูกต้องได้

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า อิสลามบำบัดสร้างความเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นประโยชน์ต่อภาวะ การติดสารเสพติด ศาสนกิจช่วยให้ลืมยาเสพติด จากมุมมองของศาสนาอิสลาม การปฏิบัติศาสนกิจช่วยให้บุคคลเข้าใจและเชื่อมโยงกับพระเจ้ามากขึ้น และช่วยสร้างความเข้มแข็งในจิตใจได้ (คัมภีร์ อัลกุรอาน ซูเราะห์ อันนูร อายะห์ที่ 41 และซูเราะห์อัลบาคอเราะห์ อายะห์ที่ 277) ซึ่งการศึกษาของ Henry (2015) สนับสนุนแนวคิดนี้โดยพบว่าการละหมาดทำให้เกิดพลังงานชนิดหนึ่งเรียกว่า พลังงานทางจิตวิญญาณ (Spiritual Energy) ผ่าน 2 กลไก คือ การละหมาดทำให้บุคคลใกล้ชิดเชื่อมโยงกับพระเจ้า และ การละหมาดทำให้บุคคลมีความศรัทธามากขึ้น จึงทำให้เกิดพลังงานทางจิตวิญญาณจากการละหมาด ซึ่งเป็นพลังงานที่ช่วยเยียวยาและเปลี่ยนแปลงบุคคลได้ ส่งผลทางบวกอย่างมาก ต่อทั้งร่างกายและจิตใจของบุคคลส่งผลให้บุคคลเกิดความสงบสุขในตนเองและต่อคนรอบข้าง ช่วยป้องกันและลดความเครียด ช่วยในการคิดหาทางแก้ปัญหา ช่วยให้มีแรงบันดาลใจ ช่วยให้จิตใจสงบสุข ช่วยให้มีความซื่อสัตย์และความเห็นอกเห็นใจ และช่วยให้เกิดการให้อภัย ช่วยให้ลืมสารเสพติดได้ ทำให้สงบผ่อนคลาย ดังคำสัมภาษณ์ ผู้เข้ารับการบำบัด ว่า “...ละหมาดล้างสารเสพติดออกหมด มันสงบสบายใจ ไม่เครียด...” และ “...ละหมาดไป 5 เวลา เรา รู้สึกว่ามีความสุข รู้สึกโล่ง รู้สึกบอกไม่ถูกเหมือนกัน เรา รู้สึกดีอย่างบอกไม่ถูก...” และ ผู้บำบัดอีกคนได้ให้สัมภาษณ์ว่า การได้เข้ามาอยู่ในสังคมศาสนาอิสลามทำกิจกรรมทางศาสนาว่า “...ไปอยู่ในสถานที่ที่ศาสนาแบบนี้หรือไปไหนก็ได้ที่ห่างจากบ้านางจากสังคมแบบนี้จะช่วยให้ออกห่างจากยาได้...” สอดคล้องกับแนวความคิดอิสลามบำบัดและการบำบัดผู้ป่วยยาเสพติดด้วยหลักการทางศาสนา โดย ปิยวรรณ ทศนาญชลี (2554); บุญเรือง ไตรเรืองวรรณ (2544) ว่า ศาสนานั้นเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยให้คนเห็นคุณค่าในตัวเอง เนื่องจากศาสนาช่วยในการสร้างศรัทธาและกิจกรรมทางศาสนาช่วยส่งเสริมสภาพจิตใจให้บุคคลสามารถห่างไกลจากสิ่งไม่ดีได้

สรุปจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าอิสลามบำบัดมีแนวคิดสำคัญที่เน้นความศรัทธาและการเชื่อมั่นในพระเจ้าผ่านการปฏิบัติศาสนกิจในการช่วยเหลือผู้ติดสารเสพติด และมีปัจจัยหลายประการที่เป็นประโยชน์กับผู้ติดสารเสพติดทั้งปัจจัยศาสนา การเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง ครอบครัว และสิ่งแวดล้อมภายในอิสลามบำบัด

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

แนวคิดของอิสลามบَابัตสำหรับผู้ติดตามเศพติดนั้นเกี่ยวข้องกับการใช้ความศรัทธาในศาสนา การปฏิบัติตนตามหลักการของศาสนา การประกอบศาสนกิจและการเชื่อมั่นในพระเจ้า ในการบَابัตเศพติดและอิสลามบَابัตนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ติดตามเศพติดจากการปฏิบัติศาสนกิจและปฏิบัติตนตามหลักต่างในฐานะศาสนาอิสลามหลายประการ ดังนี้ เพิ่มระดับความศรัทธาในศาสนา เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มีการจัดการความทุกข์ที่ดีขึ้น มีการตระหนักรู้ในตนเองและผู้อื่นมากขึ้นและมีเป้าหมาย ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยในการช่วยเกี่ยวกับการเลิกหรือการบَابัตเศพติดได้

สรุป

อิสลามบَابัตมีแนวคิดสำคัญที่เน้นความศรัทธาและการเชื่อมั่นในพระเจ้าผ่าน การปฏิบัติศาสนกิจในการช่วยเหลือผู้ติดตามเศพติด และมีปัจจัยหลายประการที่เป็นประโยชน์กับผู้ติดตามเศพติด ทั้งปัจจัยศาสนา การเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง ครอบครัว และสิ่งแวดล้อมภายในอิสลามบَابัต

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยนี้จะสรุปได้ว่าอิสลามบَابัตมีแนวคิดสำคัญที่เน้นความศรัทธาและการเชื่อมั่นในพระเจ้าผ่าน การปฏิบัติศาสนกิจในการช่วยเหลือผู้ติดตามเศพติด และมีปัจจัยหลายประการที่เป็นประโยชน์กับผู้ติดตามเศพติดทั้งปัจจัยศาสนา การเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง ครอบครัว และสิ่งแวดล้อมภายในอิสลามบَابัต ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือสถานศึกษารวมทั้งชุมชน โดยสามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านศาสนาหรือบรรจงกิจกรรมในหลักสูตรในโรงเรียน สถาบันการศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาเชิงลึกในเรื่องความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและความคงทนของผลจากการบَابัต เพื่อจะได้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้นเกี่ยวกับการนำเอาหลักการอิสลามบَابัตไปใช้ในการบَابัตในระยะยาวและความเปลี่ยนแปลงหลังจากการเข้ารับการบَابัตว่ามีความเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการบริหารเครือข่ายองค์วิชาการสารเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม. (2556). *สังเคราะห์สถานการณ์ยาเสพติด พ.ศ. 2545-2555*. กรุงเทพฯ: จรัสสนิทวงศ์การพิมพ์.
- บุญเรือง ไตรเรืองวรวัฒน์. (2544). สถานการณ์ยาเสพติดของประเทศและแนวทางการแก้ไขปัญห. ใน วิโรจน์ วีระชัย และคณะ (บรรณาธิการ). *ตำราการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด*. กรุงเทพฯ: วัชรอินทร์ปริ้นติ้ง จำกัด.
- ปิยวรรณ ทศนาญชลี. (2554). กระบวนการไม่เสพยาบ้าซ้ำ: กรณีศึกษาผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับบำบัด. *วารสารสหศาสตร์ศรีปทุม ชลบุรี*, 1(3), 36-48.
- เพ็ญภา กุลกานต์สวัสดิ์. (2555). *การตระหนักรู้ในตนเองและกลวิธีการเผชิญปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องในผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาเสพติด* (วิทยาสตรมหาบัณฑิต). คณะแพทยศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิโรจน์ วีระชัย. (2548). *ตำราเวชศาสตร์การเสพติด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ. (2561). *การแพร่ระบาดของปัญหายาเสพติดในรอบ 10 ปี*. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2561, จาก http://www.hiso/tonkit/tonkits_18.php.
- Edmiston, S. R., & Robinson, S. C. (2016). *Factors that contribute to successful long term alcohol and drug recovery*. California State University, Sacramento State.
- Henry, H. M. (2015). Spiritual energy of islamic prayers as a catalyst for psychotherapy. *Journal of Religion and Health*, 54(2), 387-398. doi:10.1007/s10943-013-9780-4.
- Khalid, M. Y. (2008). Psycho-spiritual therapy approach for drug addiction rehabilitation. *Malaysian Anti-Drugs Journal (Journal Antidadah Malaysia)*, 3&4, 143-151.
- Rahman, F. N. (2014). Spiritual Healing and Sufi Practices. *Journal of Sufism and Spirituality*, 2(1), 1-9.

ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง
สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร

Factors of Affecting the Accidents in Working of Firefighters:

A Case Study of Office of Disaster Prevention and Mitigation in Bangkok

กาญจนา วิสัย

Kanjana Wisai

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Royal Police Cadet Academy, Thailand

E-mail: Kanjana.wisai1203@gmail.com

Received July 14, 2020; Revised August 5, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยในครั้งนี้วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขและป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative research) จากเจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร จำนวน 314 คน โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการศึกษา แล้วประมวลผลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยแบบ t-test และ One-way ANOVA รวมทั้งหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ด้วยการหาค่าสหสัมพันธ์ และสมการถดถอยเชิงเส้น

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยง มีความสัมพันธ์กับการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิงเหล่านี้อยู่ในระดับน้อย และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง ประกอบด้วย ปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยงทางด้านร่างกาย และปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมการทำงาน ที่มีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ลดลงตามลำดับน้ำหนักความสำคัญ ได้แก่ อันดับ1) การทราบถึงความไม่พร้อมด้านสุขภาพร่างกายที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน อันดับ2) การทราบถึงอุณหภูมิที่เพิ่มสูงขึ้นจากเพลิงไหม้ อันดับ3) การทราบถึงอันตรายจากสารเคมีรั่วไหลขณะดับเพลิง อันดับ4) การทราบถึงสภาวะควันและก๊าซพิษขณะดับเพลิง อันดับ5) การทำงานขณะที่ส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายได้รับบาดเจ็บ จากผลการศึกษานำไปสู่ข้อเสนอแนะดังนี้ หน่วยงานหรือผู้บริหารจะต้องมีแผนฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ดับเพลิงอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เพื่อการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดอย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิผล การฝึกอบรมเรียนรู้

เทคนิคต่างๆ เป็นอย่างดี และปฏิบัติตามกฎอย่างเข้มงวดเสมอ ก็จะสามารถลดการเกิดอุบัติเหตุจากการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ: ปัจจัยที่มีผล; การเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน; เจ้าหน้าที่ดับเพลิง

Abstract

The objective of this research was to study factors affecting accident incidence during working of firefighters for the guidelines prevention of firefighters accident at the Office of Disaster Prevention and Mitigation in Bangkok. Quantitative research methodology was employed to 314 firefighters at the Office of Disaster Prevention and Mitigation in Bangkok using questionnaires and statistically analyzed in terms of percentages, averages, standard deviations, means differences by t-test and One-way ANOVA, including relationships among variables by Correlations and Regression Analysis.

The results of the study were as follows: risk perception factor was correlated with the accident incidence rate of these firefighters at low level. And that factors affecting the accident incidence rate on firefighting job about physical risk perception and working environment risk perception with 0.05 level of statistical significance in descending weights were 1) awareness of unsuitable physical health preparedness risk of accident incidence, 2) awareness of the higher temperature from fire, 3) awareness of danger from leaking chemicals during firefighting, 4) awareness of smoke and toxic gas during firefighting, and 5) working while some parts of the body suffered from injuries. From the study it was suggested that there should be at least twice training sessions for firefighters per year, therefore, with well prepared to cope with unexpected situations effectively, well-trained firefighting techniques, and strict rule abidance, the accident incidence rate on job can be significantly reduced.

Keywords: Factors of affecting; The accidents in Working; Firefighters

บทนำ

จากสถิติการเกิดเหตุเพลิงไหม้ในอาคาร บ้านเรือน และสถานประกอบการในพื้นที่กรุงเทพมหานครในรอบ 1 ปี 2560 ที่ผ่านมา เกิดเหตุทั้งสิ้นจำนวน 428 ครั้ง เพลิงไหม้ส่วนใหญ่เกิดในบ้านพักอาศัย บริษัท ห้างร้าน รวมถึงเพิงพัก ซึ่งมักจะสร้างความเสียหายให้กับอุปกรณ์เครื่องใช้ในบ้าน ในส่วนของสถิติสาเหตุการเกิดเพลิงไหม้จากข้อสันนิษฐานเบื้องต้น คือ ไฟฟ้าลัดวงจร จำนวน 312 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 62 ของการเกิดเหตุทั้งหมด รองลงมา คือ การจุดธูปเทียน ทิ้งไว้ จำนวน 69 ครั้ง และการอุ่นอาหารทิ้งไว้ จำนวน 47 ครั้ง ซึ่งจุดที่เกิดไฟฟ้าลัดวงจรบ่อยครั้งที่สุด คือ สายไฟฟ้า ปลั๊กไฟฟ้า

สะพานไฟและพัดลม เนื่องจากเป็นอุปกรณ์ที่ใช้งานมานาน นอกจากนี้แล้วสายไฟฟ้าที่เก่าชำรุด และมีการใช้งานอย่างไม่ถูกวิธี ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดไฟฟ้าลัดวงจร

ดังนั้นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการแก้ไขปัญหา คือหน่วยดับเพลิงซึ่ง มีความสำคัญในการป้องกัน และระงับภัยพิบัติที่เกิดจากอัคคีภัยต่าง ๆ เป็นอย่างมาก เหตุเพลิงไหม้ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ทำให้เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ อย่างเจ้าหน้าที่ดับเพลิงมีโอกาสเสี่ยงสูงที่จะได้รับอุบัติเหตุจากการปฏิบัติงาน โดยจากสถิติการได้รับบาดเจ็บจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิงของสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยปี 2560 มีจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ได้รับอุบัติเหตุจากการเข้าปฏิบัติงานจำนวน 22 ราย ซึ่งการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิงนั้นเป็นงานที่มีความเสี่ยง เพราะในการทำงานแต่ละครั้ง ต้องเผชิญความร้อนจากเปลวเพลิง ความร้อน แก๊สพิษ รวมถึงการทำงานในพื้นที่จำกัด และภายใต้สภาพแวดล้อมที่กดดันที่มีผลต่อ สุขภาพร่างกายเป็นอย่างมาก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่านักดับเพลิงกับความเสี่ยงเปรียบเสมือนเพื่อนสนิทที่ขาดกันไม่ได้ เนื่องจากอาชีพนี้ต้องอยู่กับไฟ และความไม่แน่นอน จึงทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่ออุบัติเหตุสูง หรือรุนแรงที่สุดคือการเสียชีวิตมากกว่าอาชีพทั่วไป เจ้าหน้าที่ดับเพลิงจะมีความเสี่ยงชีวิตในการปฏิบัติงานค่อนข้างมาก โดยจากสถิติของสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเจ้าหน้าที่ที่ได้รับอุบัติเหตุจากการปฏิบัติงานส่วนใหญ่ จะได้รับบาดเจ็บตามร่างกาย เช่น ศรีษะแตก กระดูกหัก และมีอาการหายใจไม่สะดวกเนื่องจากควันพิษ และแก๊ส เพราะการเข้าไปเผชิญเพลิงเพื่อการดับไฟที่ลุกไหม้หรือเข้าช่วยเหลือผู้อื่นให้ปลอดภัย ตัวเจ้าหน้าที่เองจะได้รับอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นในการเข้าเผชิญเพลิง นอกจากจะเกิดจากความร้อนแล้ว ยังมีส่วนประกอบอื่น ๆ ที่สามารถก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ปฏิบัติงานอีก เช่น ก๊าซหรือสารเคมีอันตรายซึ่งเกิดขึ้นจากกระบวนการเผาไหม้ รวมถึงอันตรายที่เกิดจากการถล่มหรือทรุดตัวของโครงสร้างอาคารที่เกิดเพลิงไหม้ หรืออีกมากมาย

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติตน ให้เกิดความปลอดภัยในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิงเพื่อลดอุบัติเหตุที่จะเกิดจากการปฏิบัติงาน ซึ่งในทางปฏิบัติ อาจจะมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกรุงเทพมหานคร” เพื่อหามาตรการแก้ไข และเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้มีความปลอดภัยในการทำงานอันจะนำไปสู่กระบวนการการทำงานที่มีความปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ รวมถึงเป็นผลให้องค์กรประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขและป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

- ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานที่แตกต่างกัน
- ปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยง มีความสัมพันธ์กับการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร
- ปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยงที่มีอิทธิพลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล จากเอกสาร ตำรา งานวิจัย โดยนำเสนอตามหัวข้อตามลำดับ ต่อไปนี้

บริบทของประเด็นการศึกษาวิจัยที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยง ได้แก่ ความหมายของความเสี่ยง การรับรู้ความเสี่ยง และแบบจำลองความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพ

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน มีดังนี้ ความหมายและสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุ, การสูญเสียเนื่องจากอุบัติเหตุ, ทฤษฎีรูปแบบระบบความปลอดภัยในการกระบวนกรควบคุมอันตราย (The Process of Hazard Control) ของ Firenze แนวคิดทฤษฎีโดมิโนกับปรัชญาความปลอดภัยของ Heinrich (1931) ทฤษฎีความล้มของ Kroemer and Grandjean (1997), และทฤษฎี Loss Causation Model โดย Bird and Germain (1991)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน เช่น การปรับพฤติกรรมด้วยการควบคุมตนเอง (Self-Control), พฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน และทฤษฎีการรับรู้ประสิทธิภาพแห่งตน (Theory of Self-Efficiency)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในการทำงานเครื่องมืออุปกรณ์ดับเพลิง เช่น อุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยสำหรับส่วนต่างๆ ของร่างกายกฎหมายและมาตรการป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงาน เช่น การสร้างความปลอดภัยในการทำงาน และหลักหรือแนวทางปฏิบัติเพื่อความปลอดภัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

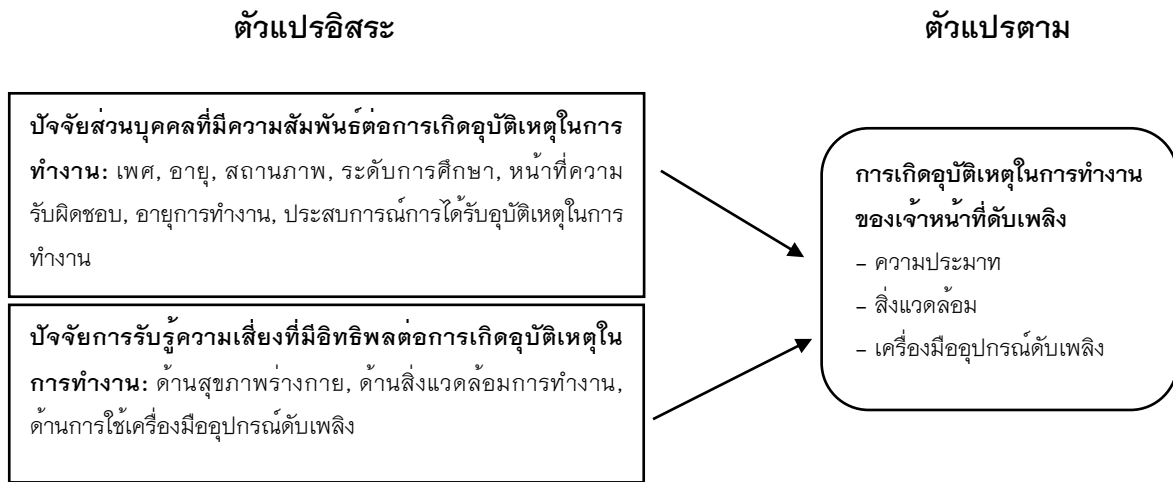
กล่าวโดยสรุปจากการศึกษาเอกสารหลักการแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าการเกิดอุบัติเหตุในขณะปฏิบัติงานนั้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลาย ๆ ประการด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการรับรู้ความเสี่ยง และพฤติกรรมที่ส่งผลให้เกิดความไม่ปลอดภัยของการทำงาน อันส่งผลให้เกิดความสูญเสียและเกิดความเสียหายต่อผู้เกี่ยวข้องหลายประการทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดทฤษฎีการรับรู้ความเสี่ยง และแบบจำลองความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพ คือ การกระทำของเจ้าหน้าที่ดับเพลิงที่ได้รับรู้และแสดงออกในขณะทำงานที่แสดงให้เห็นว่าเป็นการทำงานที่ไม่อันตราย ไม่อยู่ในสภาพที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ รวมถึงการปฏิบัติตามกฎระเบียบความปลอดภัยในการทำงาน และการกระทำอื่น ๆ อันจะก่อให้เกิดความปลอดภัยในการทำงาน โดยแบ่งความเสี่ยง ออกเป็น 3 ด้าน คือ ความเสี่ยงด้านสุขภาพร่างกาย ความเสี่ยงด้านสภาพสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และความเสี่ยงด้านการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ดับเพลิง ส่วนแนวคิดของการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน ได้มาจาก ทฤษฎีรูปแบบระบบความปลอดภัยในการกระบวนการควบคุมอันตราย (The Process of Hazard Control) ของ Firenze และแนวคิดทฤษฎีโดมิโน กับปรัชญาความปลอดภัยของ Heinrich (1931) ทฤษฎีที่กล่าวมาเหล่านี้ล้วนศึกษาถึงสาเหตุของอุบัติเหตุซึ่งมีปฏิสัมพันธ์สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ประกอบด้วย คน (Man) เครื่องจักร (Machine) และสิ่งแวดล้อม (Environment) คือความสำคัญขององค์ประกอบที่เป็นสาเหตุของอุบัติเหตุ รวมถึงวิธีการป้องกันอุบัติเหตุ

ดังนั้นการที่จะทำให้เกิดไม่เกิดความสูญเสียดังกล่าวขึ้น จะต้องมีการป้องกันและควบคุมการเกิดอุบัติเหตุ ให้เป็นไปตามแผนหรือมาตรการที่วางไว้ โดยจะต้องดำเนินการในหลายด้านพร้อมๆกัน เช่น ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้บริหารของหน่วยงานจะต้องเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยในหน่วยงานของตน เช่น การกำหนดนโยบายความปลอดภัย การวางแผนด้านความปลอดภัย มีการฝึกฝนเตรียมพร้อมด้านความปลอดภัยอยู่ตลอดเวลา การจัดตั้งคณะกรรมการความปลอดภัย การมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบด้านความปลอดภัย การติดตามตรวจสอบและประเมินผลด้านความปลอดภัย การเป็นผู้นำและควบคุมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของงานด้านความปลอดภัย ทั้งนี้ ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกด้านที่องค์กรหรือหน่วยงานจัดให้มีขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานด้านความปลอดภัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ต่อเนื่อง และยั่งยืนตลอดไป อันจะเป็นการช่วยลดการเกิดอุบัติเหตุ ตลอดจนจนความสูญเสียอันเนื่องมาจากการทำงานได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีแนวคิดทางด้านจิตวิทยา แบบจำลองความเชื่อด้านสุขภาพ พัฒนามาจากแนวความคิด ของ Rosenstock (1974) คือ ปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยงในการทำงาน ประกอบด้วย ความเสี่ยงด้านสุขภาพร่างกาย ความเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน และความเสี่ยงด้านการใช้เครื่องมืออุปกรณ์

ดับเพลิง มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน ที่ใช้แนวคิดทฤษฎีของ Heinrich (1931) โดยได้พัฒนา มาจาก แนวคิดทฤษฎีโดมิโน กับปรัชญาความปลอดภัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,450 คน โดยใช้สูตรคำนวณในการคำนวณหาจำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง ของ ทาโร ยามานะ (Taro Yamane) ที่ระดับความ เชื่อมั่น 95 % จึงได้จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกรุงเทพมหานคร จำนวน 314 คน

การสร้างเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการหาข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ โดยการทบทวนวรรณกรรม ศึกษาแนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อทำการกำหนดเป็นเนื้อหาของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ครอบคลุมในเรื่องที่ ศึกษา และมีลักษณะซึ่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถตอบให้ข้อเท็จจริงได้ และในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำ การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้าง ขึ้นมาไปให้ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบ วิจาร์ณ และแก้ไข ของ

แบบสอบถาม โดยการคำนวณค่า IOC หรือค่าความสอดคล้องของแต่ละข้อ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน 7 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง อายุการทำงาน ประสบการณ์การฝึกอบรมเกี่ยวกับความปลอดภัย และประสบการณ์การเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรู้ความเสี่ยง ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ทั้งหมดจำนวน 21 ข้อ ครอบคลุมการรับรู้ความเสี่ยงทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเครื่องมืออุปกรณ์ดับเพลิง

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ทั้งหมดจำนวน 12 ข้อ ครอบคลุมสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความประมาท ด้านสภาพแวดล้อม และด้านการใช้อุปกรณ์ดับเพลิง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ

การวัดค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยผลการตรวจสอบหาค่า IOC โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านพบว่า มีค่าความสอดคล้อง เท่ากับ 0.8 แสดงว่าเครื่องมือการวิจัยโดยรวมมีค่าความสอดคล้องที่รับได้ และทดสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient; α) โดยค่าสัมประสิทธิ์ ที่ยอมรับได้จะต้องมากกว่า 0.7 จากนั้นผู้วิจัยจึงนำแบบสอบถามที่ผ่านมาแก้ไขปรับปรุงแล้วไปเก็บข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร ระยะเวลาในการแจกแบบสอบถามเริ่มตั้งแต่ พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 จนถึง เดือน เมษายน พ.ศ. 2563 โดยมีการรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) การศึกษาครั้งนี้ ได้ขอความอนุเคราะห์ จากเจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร เพื่อทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง โดยได้ทำการแจกแบบสอบถามเพื่อให้กรอกข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่ดับเพลิง จำนวน 314 คน หลังจากได้รับข้อมูลทั้งแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แล้ว จึงนำข้อมูลแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และนำไปทำการวิเคราะห์ทางสถิติ

การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาและค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตำรา บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจาก

อินเทอร์เน็ต พร้อมกับสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ดับเพลิง และข้อมูลภายในของสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 314 คน โดย เจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมี อายุ 31-40 ปี สถานภาพสมรส ด้านการศึกษาจบปริญญาตรีหรือสูงกว่า หน้าที่ความรับผิดชอบส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ มีอายุในการทำงาน 1-10 ปี และมีการเกิดอุบัติเหตุ 0-5 ครั้ง/ปี ผลการวิจัยปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ด้านหน้าที่ความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานที่แตกต่างกัน ในขณะที่ ปัจจัยส่วนบุคคลด้าน อายุ ระดับการศึกษา อายุในการทำงาน ที่แตกต่างกัน ไม่ทำให้การเกิดอุบัติเหตุในการทำงานแตกต่างกัน ในส่วนการวิจัยปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยง พบว่า ปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยง มีความสัมพันธ์กับการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิงเหล่านี้อยู่ในระดับน้อย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุของเจ้าหน้าที่ดับเพลิงโดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ จะใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของประชากรมากกว่า 2 กลุ่ม โดยใช้การทดสอบด้วยการวิเคราะห์ การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรตาม 1 ตัวกับตัวแปรอิสระหลายตัว (ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป) ซึ่งได้พิจารณาใช้ในการวิจัยนี้ โดยมีตัวแบบดังนี้

โดยใช้ระดับความเชื่อมั่นในการทดสอบสมมติฐานที่ 95% ดังนั้นจะยอมรับสมมติฐาน เมื่อพบว่าค่า Sig (2-tailed) มีค่าน้อยกว่า 0.05 ดังนั้น จะปฏิเสธ H_0 เมื่อค่า $P^* < .05$

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบด้วยค่า Regression ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยง	B	Std. Error	Beta	t	sig
(Constant)	1.974	0.195		10.127	0
ด้านสุขภาพร่างกาย					
1. มีนเมาสุราระหว่างปฏิบัติงาน	0.011	0.021	0.028	0.539	0.59
2. ร่างกายอ่อนเพลียมีผลต่อการปฏิบัติงาน	0.009	0.022	0.022	0.384	0.701
3. การพักผ่อนไม่เพียงพอ ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานลดลง	-0.019	0.024	-0.046	-0.807	0.421
4. การทำงานขณะที่ส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายได้รับบาดเจ็บ	0.049	0.023	0.12	2.143	0.033

ปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยง	B	Std. Error	Beta	t	sig
5. ความไม่พร้อมด้านสุขภาพร่างกาย เช่น การทำงานขณะไม่สบาย	0.073	0.023	0.185	3.164	0.002
6. การทำงานขณะมีโรคประจำตัว	-0.015	0.021	-0.04	-0.708	0.479
ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน					
1. ท่านทราบถึงสภาวะสถานการณ์ไฟไหม้ในระดับต่างๆ	0.033	0.024	0.08	1.419	0.157
2. ท่านทราบถึงสภาวะที่ไม่มีอากาศหายใจ	-0.005	0.023	-0.011	-0.196	0.845
3. ท่านทราบถึงอุณหภูมิที่เพิ่มสูงขึ้นจากเพลิงไหม้	0.065	0.022	0.162	2.899	0.004
4. ท่านทราบถึงอันตรายจากไฟฟ้ารั่ว	0.006	0.024	0.015	0.253	0.801
5. ท่านทราบถึงอันตรายจากสารเคมีรั่วไหลขณะดับเพลิง	0.069	0.024	0.165	2.885	0.004
6. ท่านทราบถึงอันตรายจากน้ำขณะที่ใช้ดับเพลิง เช่น แรงดันน้ำที่ใช้ดับเพลิง	0.027	0.022	0.069	1.214	0.226
7. ท่านทราบถึงสภาวะควันและแก๊สพิษขณะดับเพลิง	0.064	0.024	0.146	2.687	0.008
8. ท่านทราบถึงข้อมูลโครงสร้างอาคารทุกครั้งก่อนปฏิบัติงาน	0.031	0.022	0.082	1.416	0.158
9. ท่านทราบถึงทัศนวิสัยการมองเห็นขณะดับเพลิง	0.034	0.024	0.083	1.439	0.151
ด้านการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ดับเพลิง					
1. การปฏิบัติงานโดยไม่ได้ฝึกการใช้อุปกรณ์ดับเพลิงมาก่อน	-.029	.022	-.067	-1.267	.206
2. การปฏิบัติงานโดยไม่ใช้อุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัยส่วนบุคคล	-.006	.022	-.016	-.292	.770
3. การปฏิบัติงานโดยปราศจากการตรวจสอบอุปกรณ์ดับเพลิงก่อนนำไปใช้งาน	.005	.021	.013	.241	.810
4. การปฏิบัติงานโดยใช้อุปกรณ์ดับเพลิงที่มีสภาพชำรุด	-.029	.021	-.075	-1.409	.160
5. การขนย้ายเครื่องมืออุปกรณ์ดับเพลิงที่มีขนาดใหญ่	.031	.022	.074	1.386	.167
6. การปฏิบัติตามกฎการใช้งานของเครื่องมืออุปกรณ์ดับเพลิง	-.002	.021	-.004	-.077	.938

*ระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตารางที่ 1 ผลการทดสอบ ด้วยค่า Regression ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ประกอบไปด้วยตัวแปรต้น คือ การรับรู้ความเสี่ยงที่มีอิทธิพลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน ได้แก่ ด้านสุขภาพร่างกาย และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน โดยมีหัวข้อเรื่อง ดังนี้

อันดับที่ 1 ความไม่พร้อมด้านสุขภาพร่างกาย เช่น การทำงานขณะไม่สบาย เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน ค่า Sig คือ .002 หมายความว่า เจ้าหน้าที่ดับเพลิงรับรู้ ว่า ความไม่พร้อมด้าน

สุขภาพร่างกายมีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน ถ้าหากเจ้าหน้าที่ดับเพลิงทำงานขณะไม่สบายจะมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน

อันดับที่ 2 การทราบถึงอุณหภูมิที่เพิ่มสูงขึ้นจากเพลิงไหม้ ค่า Sig คือ .004 หมายความว่า เจ้าหน้าที่ดับเพลิงรับรู้ค่า อุณหภูมิที่สูงขึ้นจากไฟไหม้ส่งผลให้เจ้าหน้าที่เกิดความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุจากการทำงานได้ อุณหภูมิจากเพลิงไหม้ที่ร้อนมาก ยิ่งเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง

อันดับที่ 3 การทราบถึงอันตรายจากสารเคมีรั่วไหลขณะดับเพลิง ค่า Sig คือ .004 หมายความว่า เจ้าหน้าที่ดับเพลิงรับรู้ถึงอันตรายจากสารเคมีที่รั่วไหลขณะปฏิบัติงานที่อาจจะส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุจากการทำงานได้ เพราะการดับเพลิงที่มีสารเคมีรั่วไหล ต้องใช้ความสามารถความชำนาญ และต้องมีเครื่องมืออุปกรณ์ในการป้องกันอันตรายที่เกิดจากสารเคมีโดยเฉพาะ

อันดับที่ 4 การทราบถึงสภาวะควันและแก๊สพิษขณะดับเพลิง ค่า Sig คือ .008 หมายความว่า เจ้าหน้าที่ดับเพลิงรับรู้ถึง สภาวะควันและแก๊สพิษที่เกิดขึ้นในขณะที่ดับเพลิง เข้าใจและสามารถจัดการควบคุมควันและแก๊สพิษเหล่านั้นได้

อันดับที่ 5 การทำงานขณะที่ส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายได้รับบาดเจ็บ ค่า Sig คือ .033 หมายความว่า เจ้าหน้าที่ดับเพลิงรับรู้ค่า การทำงานขณะที่ส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายได้รับบาดเจ็บจะมีความเสี่ยงส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุในการทำงานได้ ด้วยภาระงานที่หนักของนักดับเพลิง เจ้าหน้าที่ดับเพลิงจำเป็นต้องมีสุขภาพร่างกายที่พร้อมต่อการทำงานเท่านั้น ถึงจะสามารถปฏิบัติงานดับเพลิงได้

จากค่า Sig ข้างต้นแสดงว่าปฏิเสธสมมติฐานหลัก H_0 แปลผลได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร ในด้านสุขภาพร่างกาย และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งประกอบไปด้วยเรื่องของความไม่พร้อมด้านสุขภาพร่างกาย การทำงานขณะที่ส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายได้รับบาดเจ็บ อุณหภูมิที่เพิ่มสูงขึ้นจากเพลิงไหม้ อันตรายจากสารเคมีรั่วไหลขณะดับเพลิง และสภาวะควันและแก๊สพิษขณะดับเพลิง เหล่านี้มีอิทธิพลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร ปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยง ทั้ง 5 ปัจจัยที่กล่าวมา ถ้าหากเจ้าหน้าที่ดับเพลิงมีการรับรู้อยู่ในระดับน้อย โอกาสเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดอุบัติเหตุจากการปฏิบัติงานยิ่งสูง เพราะปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการแก้ไขและป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร มีดังนี้

แนวทางการแก้ไข ด้านสุขภาพร่างกาย

เจ้าหน้าที่ดับเพลิงต้องมีความพร้อมของร่างกาย มีการเสริมสร้างสมรรถภาพร่างกายตามกรอบที่กำหนดอยู่เสมอ โดยต้องผ่านการทดสอบสมรรถภาพร่างกายตามวงรอบที่กำหนด ซึ่งหัวหน้าผู้

ควบคุม จะต้องมีการตรวจทดสอบความพร้อมของร่างกายก่อนปฏิบัติงานทุกครั้ง และหากผู้ปฏิบัติงานมีส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายได้รับบาดเจ็บ ห้ามออกปฏิบัติหน้าที่อย่างเด็ดขาด

แนวทางแก้ไข ด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน

หัวหน้าผู้ควบคุมต้องมีการประเมินสภาพแวดล้อมการทำงานก่อนสั่ง เจ้าหน้าที่เข้าปฏิบัติงาน ในขณะที่เดียวกันเจ้าหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติงานขณะมีสารเคมี หรือแก๊สพิษอันตราย โดยการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเพลิงไหม้ สารเคมี และแก๊สพิษที่เป็นอันตรายต่อเจ้าหน้าที่ รวมทั้งเสริมสร้างความรู้ในการประเมินสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็น สารเคมี ควันพิษ และแก๊สพิษ ให้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และมีเครื่องมืออุปกรณ์ป้องกันเพลิง และสารเคมีที่พร้อมอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าหน้าที่หน้าที่ปฏิบัติงาน

จากการศึกษาแนวคิด เกี่ยวกับมาตรการในการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของ เจลเลอร์ (Geller, 2001) จึงได้นำมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นมาตรการในการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ ดังนี้

1. ด้านการยศาสตร์ (ergonomics) คือ การแก้ไขปรับปรุงสภาพการทำงานหรือเครื่องมือ/อุปกรณ์ดับเพลิง ให้มีความเหมาะสมกับเจ้าหน้าที่ดับเพลิง และสภาพแวดล้อมในการทำงาน โดยการพัฒนารับปรุงสภาพการทำงานหรือเครื่องมือ/อุปกรณ์ ให้มีความปลอดภัยต่อเจ้าหน้าที่ดับเพลิง

2. ด้านการสร้างเสริมพลังอำนาจ (empowerment) คือ การกำหนดมาตรการข้อบังคับในการปฏิบัติงาน โดยหัวหน้าผู้ควบคุมกำหนดวิธีการทำงาน มาตรการควบคุมบังคับให้เจ้าหน้าที่ดับเพลิงปฏิบัติตาม โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานทั้งหมดต้องมีความเข้าใจถึงประเภทของกฎระเบียบ หรือข้อบังคับที่กำหนดขึ้น และมีการทำงานเป็นระบบแบบแผน นอกจากนี้จำเป็นต้องมีการฝึกอบรมทุกปี อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง รวมทั้งมีการฝึกอบรมความชำนาญเฉพาะด้าน ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ดับเพลิงทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย

3. ด้านการประเมิน (evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง เครื่องมือ อุปกรณ์ และขั้นตอนกระบวนการทำงาน เพื่อจะได้ทราบถึงความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษามีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

ผลจากการทดสอบสมมุติฐานที่ 1 พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานที่แตกต่างกัน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่มี หน้าที่ความรับผิดชอบ แตกต่างกันมีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานแตกต่างกันเนื่องจากภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานมีการทำงานที่แตกต่างกันความเสี่ยงในการทำงานที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุย่อมแตกต่างกันออกไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทร บุญบำเรอ (2557) เรื่องการศึกษาพฤติกรรมการความปลอดภัยในการทำงานของพยาบาล ใน

โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา และปัจจัยส่วนบุคคลด้าน อายุ ระดับการศึกษา อายุในการทำงาน ที่แตกต่างกัน การเกิดอุบัติเหตุในการทำงานไม่แตกต่างกันเนื่องการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิงจะต้องมีการผ่านการอบรมการทดสอบการปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างดีสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณ์ฐพงศ์ ปานศิริ (2558) เรื่องการศึกษาพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ของเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับวิชาชีพ ในโรงงานอุตสาหกรรม เขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี

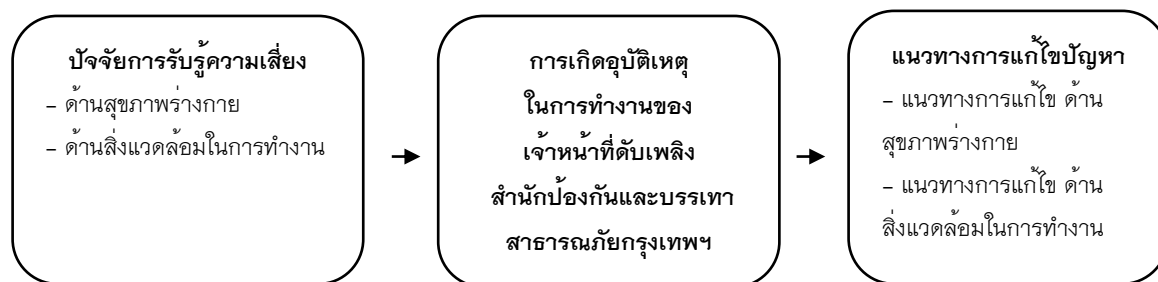
ผลจากการทดสอบสมมติฐานที่ 2 พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยงที่มีความสัมพันธ์ต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน ภาพรวมเฉลี่ยมีความสัมพันธ์เชิงบวก ระดับน้อยสอดคล้องกับงานวิจัยของสุदारัตน์ วิชัยรัมย์ (2552) ที่ศึกษาปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุจากการปฏิบัติงานของคณงานก่อสร้าง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธพล สวัสดิ์วงศ์วิชา (2552) เรื่องสภาวะแวดล้อม พฤติกรรมความปลอดภัย และการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของโรงงานผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า 1) พนักงานฝ่ายปฏิบัติมีการรับรู้สภาวะแวดล้อมในการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานอยู่ในระดับปฏิบัติเกือบทุกครั้ง การเกิดอุบัติเหตุในการทำงานอยู่ในระดับการเกิดอุบัติเหตุน้อยมาก 2) การรับรู้สภาวะแวดล้อมด้านการรับรู้ตารางเวลาในการทำงานและการรับรู้สภาพจิตใจและสังคมในการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ปัจจุบันความเสี่ยงด้านร่างกายมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานอาจเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ดับเพลิงทุกคนจะต้องมีการประเมินสุขภาพตนเองก่อนออกปฏิบัติงาน ส่วนด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานเนื่องจากพนักงานดับเพลิงมีการเตรียมตัวที่ดี มีการประเมินสถานการณ์ล่วงหน้า และทำงานเป็นลำดับขั้นตอนจึงทำให้สามารถควบคุมการทำงานภายใต้สิ่งแวดล้อมที่กดดันได้ดี ส่วนด้านการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ดับเพลิงมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน เหตุเพราะเจ้าหน้าที่ดับเพลิงมีการตรวจเช็คความพร้อมของอุปกรณ์ดับเพลิงตลอด และปฏิบัติตามกฎการใช้งานอยู่เสมอ

ผลจากการทดสอบสมมติฐานที่ 3 พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง สันักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร มีด้วยกัน 2 ปัจจัยหลักคือ ด้านสุขภาพร่างกาย และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ในด้านสุขภาพร่างกายนั้นประกอบไปด้วยเรื่องของ การรับรู้ถึงความไม่พร้อมด้านสุขภาพร่างกาย และการทำงานขณะที่ส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายได้รับบาดเจ็บ ส่วนปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน ประกอบด้วย อุณหภูมิที่เพิ่มสูงขึ้นจากเพลิงไหม้ อันตรายจากสารเคมีรั่วไหลขณะดับเพลิง และสภาวะคว้นและแก๊สพิษขณะดับเพลิง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรมลล์ ละองศิริวงศ์ (2541) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้สภาพการทำงานที่เป็นอันตรายและพฤติกรรมการทำงานอย่างปลอดภัยของพนักงานปฏิบัติการในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตแผ่นเหล็กที่พบว่า การรับรู้สภาพแวดล้อมในการทำงานที่เป็นอันตรายความสัมพันธ์ทางบวกกับการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน และ น้ำทิพย์ แจกภู (2551) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อ

การเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน กรณีศึกษาบริษัท ไมโครชิพ เทคโนโลยี (ไทยแลนด์) จำกัด ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุ ทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในระดับปานกลางมากที่สุดคือ พฤติกรรมส่วนบุคคล รองลงมาได้แก่ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลจากการวิจัยพบว่า ปัจจัยการรับรู้ความเสี่ยง มีความสัมพันธ์กับการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิงเหล่านี้อยู่ในระดับน้อย และมี 2 ปัจจัยหลัก คือ ด้านสุขภาพร่างกาย และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ในด้านสุขภาพร่างกาย ที่มีอิทธิพลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน และจากผลการวิจัย ทำให้เกิดเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาและป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร

สรุป

เนื่องด้วยการปฏิบัติงานด้านการดับเพลิงถือเป็นภารกิจที่ผู้ปฏิบัติงานต้องมีความกล้าหาญ อดทนและเสียสละ และต้องมีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ตลอดจนมีวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ สำหรับการปฏิบัติงานต่างๆ และที่สำคัญคือผู้ปฏิบัติงานต้องมีความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้รอดพ้นจากอันตรายหรือลดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นหน่วยงานหรือผู้บริหารจะต้องมีแผนฝึกอบรมให้กับของเจ้าหน้าที่ดับเพลิงอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง แม้ว่าเจ้าหน้าที่ดับเพลิงจะผ่านการฝึกอบรมมาแล้วก็ตาม ทั้งนี้เพื่อเป็นการเรียนรู้ข้อมูลใหม่และวิธีการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ดับเพลิงทุกคนต้องให้ความสำคัญ หมั่นศึกษาหาความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถอยู่เสมอ รวมทั้งปฏิบัติตามกฎการดับเพลิงอย่างเคร่งครัด หากนักดับเพลิงได้รับการฝึกอบรมที่ครบและปฏิบัติตามกฎเสมอก็จะสามารถลดการเกิดอุบัติเหตุจากการปฏิบัติหน้าที่ได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากผลการวิจัย สามารถนำแนวทางการแก้ไข และมาตรการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิง ไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานหรือองค์กรเพื่อลดการเกิดอุบัติเหตุในการปฏิบัติงาน และเพื่อให้เกิดการทำงานที่ปลอดภัย ทั้งนี้จะประสบผลสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่เป็นสำคัญ และต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐบาล นักวิชาการ หน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยฝ่ายรัฐบาลเป็นหน่วยงานที่ออกกฎหมายหรือมาตรฐานความปลอดภัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ฝ่ายนักวิชาการเป็นผู้ที่ทำการศึกษารวบรวม เพื่อส่งเสริมสุขภาพหรือจัดกิจกรรมตามลักษณะการทำงานให้มีความปลอดภัย และผู้บริหารหน่วยงานเป็นผู้สนับสนุนในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความปลอดภัย เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาหาปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ จึงทราบเพียงปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ครอบคลุม ควรศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการเกิดอุบัติเหตุในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ดับเพลิงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐพงศ์ ปานศิริ. (2558). การศึกษาพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงาน ของเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยในการทำงานระดับวิชาชีพ ในโรงงานอุตสาหกรรมเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- น้ำทิพย์ แจกภู. (2551). ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน กรณีศึกษา บริษัทไมโครชิพ เทคโนโลยี (ไทยแลนด์) จำกัด (การศึกษาคณะวาริชระปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พัทธพล สวัสดิ์วงศ์วิชา. (2552). สภาวะแวดล้อม พฤติกรรมความปลอดภัย และการเกิดอุบัติเหตุในการทำงาน ของโรงงานผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ จังหวัดสมุทรปราการ (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วีรมลล์ ละอองศิริวงศ์. (2541). ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้สภาพการทำงานที่เป็นอันตรายและพฤติกรรมการทำงานอย่างปลอดภัยของพนักงานปฏิบัติการในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตแผ่นเหล็ก (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการบริหารโรงงานอุตสาหกรรม). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สุนทร บุญบำเรอ (2557). พฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของพยาบาลในโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา*, 20(2), 85–92.
- สุดารัตน์ วิชัยรัมย์. (2552). ปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุจากการปฏิบัติงานของคนงานก่อสร้าง (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทางวิศวกรรม). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- Bird, F. E., & Germain, G. L. (1996). *Practical Loss Control Leadership*. Det Norske Veritas, Loganville.
- Geller, E. S. (2001). *Working Safe: How to Help People Actively Care for Health and Safety* (2nd ed.). Boca Raton, Florida: Lewis Publishers.
- Heinrich, H. W. (1931). *Industrial Accident Prevention*. New York: McGraw–Hill.
- Kroemer, K. H. E., & Grandjean, E. (1997). *Fitting the task to the human: A textbook of occupational ergonomics*. (5th ed.). Taylor & Francis.
- Rosenstock, I. M. (1974) Historical origins of the health belief model. *Health Education Monographs*, 2, 328–335.

การนำหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา 223 มาใช้แทนหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลตาม
กฎหมายอังกฤษ

Using the principle of the injured party violates in the Civil and Commercial
Code, Section 223 instead of the last opportunity rule according
to English law

¹ศุภยุทธ ชาติประสิทธิ์ และ กรศุทธิ ขอพ่วงกลาง

¹SuppayutChartprasit and Korrasut Korphungklang

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Law, Thammasat University, Thailand

E-mail: eff.suppayut@gmail.com

Received June 25, 2020; Revised August 9, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาถึงการนำหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 223 ซึ่งตรงกับหลักความประมาทร่วมตามกฎหมายอังกฤษมาใช้กับการคำนวณค่าสินไหมทดแทนที่เกิดขึ้นเนื่องจากผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหายด้วยมาตรา 223 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มุ่งเน้นถึงการคำนวณค่าสินไหมทดแทนโดยพิจารณาจากความเสียหายที่แต่ละฝ่ายได้ก่อขึ้นและเกี่ยวข้องกันเพียงพอที่จะหักลบกันได้เพื่อคำนวณหาค่าสินไหมทดแทนที่ถูกต้องตรงกับข้อกฎหมายและความเสียหายที่แท้จริง และ 2) นำมาตรา 223 มาใช้ในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนกรณีผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหาย โดยนำมาใช้แทนหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลและหลักประมาทร่วม บทความนี้เป็นกรณีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากตำราทางวิชาการทั้งของไทยและต่างประเทศรวมถึงคำพิพากษาของศาล พบว่าผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้างต้น กรณีผู้เสียหายมีส่วนผิดยังคงมีปัญหาให้พิจารณาคือ มีการนำหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลตามกฎหมายอังกฤษมาใช้ในการคำนวณค่าสินไหมทดแทน ซึ่งหลักดังกล่าวนี้เป็นหลักกฎหมายที่ใช้ในประเทศอังกฤษและต่อมาได้เปลี่ยนมาใช้หลักความประมาทร่วมแทนเพราะตรงกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและสอดคล้องกับความเสียหายที่แต่ละฝ่ายได้ก่อให้เกิดขึ้นมากกว่า แต่ในคำพิพากษาของศาลไทยยังปรากฏว่ามีการนำหลักการดังกล่าวมาใช้อยู่ จึงทำให้การตีความหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหายไม่สอดคล้องกับสัดส่วนของความเสียหายที่แต่ละฝ่ายได้

ก่อให้เกิดขึ้นจริงส่งผลให้การคำนวณค่าสินไหมทดแทนผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปทั้งยังเป็นการสร้างภาระให้แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไปจนสมควร และไม่ได้มีการนำมาตรา 223 มาใช้ในกรณีดังกล่าวเท่าที่ควร ซึ่งการวิจัยนี้ได้ค้นพบว่าหากนำหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดตาม มาตรา 223 ที่สอดคล้องกับหลักความประมาทร่วมมาใช้แทน ก็จะเกิดประโยชน์แก่การคำนวณค่าสินไหมทดแทนของทั้งสองฝ่าย

คำสำคัญ: ค่าสินไหมทดแทน; หลักความประมาทร่วม; มาตรา 223

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the Contributory Negligence with the calculation of compensation arising from contractual liability and other sources of debt under section 223, Civil and Commercial Code, which focuses on the calculation of compensation by considering the damage that each party has caused and related enough to be deductible to calculate the compensation that is accurate to the legal and actual damage, and 2) to consider article 223 for calculating of compensation instead the last opportunity rule. This qualitative research study in text both Thailand and aboard also judgment. Follow the objective, however, in the case that the injured party has a fault, there are still problems to consider, namely bringing the final person who is responsible for protecting the result or the last opportunity rule applies to the case where the injured person is responsible for causing damage. This principle is used in England and later changed to the Contributory Negligence principle because it corresponds to the fact and is more in line with the damage each party has caused. But in the judgment of the Thai court, it appears that principles have been applied. Therefore, causing the interpretation of the victim to be misled causing damage inconsistent with the proportion of damage each side caused resulting in the incorrect calculation of compensation as well as creating a burden to any party that is too much It is more useful to replace the victim as per section 223 by the Contributory Negligence.

Keywords: Compensation; Contributory negligence; Article 223

บทนำ

หลักการมีส่วนร่วมในความเสียหายของผู้เสียหาย หรือ หลักผู้เสียหายมีส่วนผิดถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตั้งแต่ พ.ศ. 2468 ซึ่งปัจจุบันหลักดังกล่าวก็ได้ถูกบัญญัติไว้ใน

มาตรา 223 ในประการแรกนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าหลักดังกล่าวนั้น มิได้เป็นหลักที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่แต่อย่างใด แต่การนำหลักดังกล่าวมาใช้ในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนนั้น ยังมีให้พบเห็นไม่มากนักแต่ มักจะมีการนำไปใช้ในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนกรณีละเมิด ทั้ง ๆ ที่ มาตรา 223 นี้ถูกบัญญัติอยู่ในบรรพ 2 หนี้ ลักษณะ 1 บทเบ็ดเสร็จทั่วไป หมวด 2 ผลแห่งหนี้ ส่วนที่ 1 การไม่ชำระหนี้แต่การนำไปใช้กับเรื่องละเมิดนั้น เป็นการอนุโลมไปใช้ตามมาตรา 442 ทั้งนี้เหตุผลหนึ่งอาจเป็นเพราะละเมิดนั้นเป็นนิติเหตุเมื่อมีการทำละเมิดบ่อยครั้งความเสียหายนั้นมักเกิดขึ้นโดยเป็นความเสียหายที่แท้จริง แน่นนอน และมักจะพิสูจน์ได้ ทั้งยังไม่อาจคิดค่าเสียหายเกินไปกว่าค่าเสียหายที่แท้จริงได้ ทั้งบางกรณีก็เป็นกรณี ที่ทั้งสองฝ่ายต่างมีความจงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่อีกฝ่ายหนึ่งด้วย ซึ่งความเสียหายที่แต่ละฝ่ายได้ก่อให้เกิดขึ้นนี้สามารถนำมาหักลบกันได้ ซึ่งแตกต่างจากในเรื่องสัญญาที่เป็นนิติกรรม การจะพิจารณาว่าฝ่ายไหนต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนมากกว่ากันเพียงไรในกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหายด้วยนั้น นอกจากจะต้องพิจารณาความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงแล้ว ยังต้องพิจารณาข้อสัญญาอีกด้วย (Daraphon Thirawat, 2017) เพราะในหลายกรณีนั้นความรับผิดชอบมักจะเกิดขึ้นตามข้อสัญญาเสียเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการนำหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดมาใช้ในการคำนวณสัญญา จึงมีข้อที่ต้องพิจารณามากกว่าการนำหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดไปใช้ในกรณีละเมิด ทั้งนี้ในกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหายด้วยมาใช้ทั้งในกรณีของสัญญาและละเมิดนั้นพบว่ายังคงนำหลักกฎหมายอังกฤษเดิมซึ่งใช้หลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ป้องกันผลมาใช้ในการพิจารณาถึงค่าสินไหมทดแทน เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5439/2561 และ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5249/2555 เป็นต้น (Thanin Kraiwichian, 2013) ซึ่งในปัจจุบันหลักกฎหมายนี้ถูกยกเลิกไม่นำมาใช้กับกรณีที่ความเสียหายเกิดจากความผิดของแต่ละฝ่ายแล้ว โดยเปลี่ยนมาใช้หลักความประมาทรวมซึ่งสอดคล้องกับกรณีดังกล่าวมากกว่ามาใช้แทน แต่ศาลไทยยังคงนำหลักดังกล่าวมาใช้ในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนอยู่ ซึ่งแท้จริงแล้วในประเทศไทยเองการนำหลักการดังกล่าวมาใช้ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นหลักความประมาทรวมแล้วในปัจจุบัน ซึ่งตรงกับหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดตามมาตรา 223 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หากนำหลักการตามมาตรา 223 มาใช้กับกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหายด้วย ก็จะสอดคล้องกับความเสียหายที่แท้จริงและสอดคล้องกับการคำนวณค่าสินไหมทดแทนที่แต่ละฝ่ายควรจะได้รับชดใช้ในท้ายที่สุดมากกว่าดังนั้นจึงควรยกเลิกการนำหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลมาใช้และนำหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดตามมาตรา 223 มาใช้แทนเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและสอดคล้องกับการที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 223 หลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลและหลักความประมาทรวมตามกฎหมายอังกฤษ

2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาของการนำบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลมาใช้ในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนกรณีและผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหาย
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหารวมถึงการนำหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดมาใช้ในการตีความรับผิดตามสัญญาเพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ตามกฎหมาย
4. เพื่อผลักดันให้เกิดการนำหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดมาใช้ในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่ความเสียหายเกิดจากความผิดของทั้งฝ่ายลูกหนี้และฝ่ายผู้เสียหาย แทนหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผล

การทบทวนวรรณกรรม

การนำหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหายด้วยมาใช้ในคดีที่เกิดขึ้นส่วนมากมักใช้กันในเรื่องละเมิด เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5439/2561, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5396/2561, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3958/2561 เป็นต้น และจากการนำมาใช้กันมากในเรื่องละเมิดนี้เอง ได้มีการนำหลักกฎหมายอังกฤษมาใช้ในกรณีดังกล่าวนี้ด้วย เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5439/2561 และ 5249/2555 เป็นต้น ทำให้เกิดการใช้และการตีความที่ผิดพลาดไปจากหลักผู้เสียหายมีส่วนผิด เพราะหลักกฎหมายอังกฤษที่นำมาใช้คือหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผล (Thanin Kraiwichian, 2013) ซึ่งหลักดังกล่าวนี้หากนำมาใช้ในกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหายแล้ว ย่อมจะทำให้การคิดคำนวณค่าสินไหมทดแทนไม่ถูกต้องตรงกับที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งควรจะได้รับชดใช้ตามกฎหมาย ทั้งนี้กรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหายนั้นแท้จริงแล้วเป็นหลักการที่สอดคล้องกับตามมาตรา 223 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งกำหนดว่า ถ้าผู้เสียหายมีส่วนผิดให้เกิดความเสียหายด้วย ค่าสินไหมทดแทนต้องชี้แก่กันเพียงใด ให้คำนวณตามพฤติการณ์ โดยพิจารณาว่าฝ่ายไหนเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่ากันเพียงไร ดังนั้น จึงเป็นบทบัญญัติที่นำมาใช้ในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่ความเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากทั้งสองฝ่ายและสามารถหักลบความเสียหายกันได้ ทั้งนี้การนำหลักการตาม มาตรา 223 มาใช้ยังปรากฏว่าถูกนำมาใช้ในเรื่องสัญญา หรือ บ่อเกิดแห่งหนึ่งประการอื่นไม่มากนัก เนื่องจากส่วนหนึ่งเกิดจากการนำหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลซึ่งเป็นกฎหมายอังกฤษมาใช้ด้วยประการหนึ่งเพราะหลักดังกล่าวในกฎหมายอังกฤษเองก็ปรากฏให้เห็นและมีต้นกำเนิดมาจากคดีละเมิดนั่นเอง (คดี Butterfield v Forrester (1809)) จึงทำให้บทบาทของการนำหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดถูกนำไปใช้ในคดีละเมิดเสียเป็นส่วนมาก

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการนำหลักผู้เสียหายมีส่วนผิด หรือหลักความประมาทรวมตามกฎหมายอังกฤษที่นำมาใช้ในกรณีความรับผิดตามสัญญา ความรับผิดในเรื่องละเมิดที่มีปรากฏให้เห็นอย่างแพร่หลาย รวมถึงศึกษาปัญหาและแนวทางในการนำหลักผู้เสียหายมีส่วน

ผิดมาใช้แทนหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผล โดยนำคำพิพากษาของศาลมาวิเคราะห์ เพื่อพิจารณาถึงข้อแตกต่างและข้อเสียจากการนำหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลมาใช้ เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายอังกฤษที่เป็นต้นแบบของหลักการดังกล่าวนี้และสอดคล้องกับหลักการตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 223 รวมถึงเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่ายในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนที่แต่ละฝ่ายจะต้องได้รับชดใช้ตามกฎหมาย โดยศึกษาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตำราทางวิชาการ รวมถึงคำพิพากษาของศาลไทยเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายอังกฤษ ตำราทางวิชาการ และคำพิพากษาของอังกฤษ โดยใช้การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ทั้งนี้นำเสนอผลการวิจัยโดยการเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของหลักกฎหมายที่ทำการวิจัย รวมถึงสรุปให้เห็นข้อดีและข้อเสียของแต่ละหลักกฎหมาย ซึ่งจะนำไปสู่ผลซึ่งทำให้สามารถจำแนกได้ว่าหลักกฎหมายใดที่สอดคล้องกับมาตรา 223 และสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความเสียหายที่แท้จริง

ผลการวิจัย

การจะพิจารณาถึงหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 223 จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาลักษณะสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผล หรือ The last opportunity rule และหลักความประมาทร่วม หรือ Contributory negligence ตามกฎหมายอังกฤษ เพื่อให้ทราบถึงที่มาและความแตกต่างของหลักทั้งสองหลักดังกล่าว เพราะก่อนจะมีการนำหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 223 มาใช้ในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหายนั้น (Chanchai Sawangsakand and Wanchai Boonbamrung, 2000) ได้มีการนำหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลซึ่งเป็นหลักกฎหมายอังกฤษและจัดอยู่ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common law) โดยอาศัยคำพิพากษาของศาลเป็นบ่อเกิดของกฎหมายมาก่อน ดังนั้น จึงต้องพิจารณากฎหมายอังกฤษหรือคำพิพากษาของศาลอังกฤษ ที่เกี่ยวข้องกับหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผล และหลักความประมาทร่วมเพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาและพัฒนาการ รวมทั้งการนำหลักการดังกล่าวมาใช้ในการพิพากษาคดี อันจะนำไปสู่การใช้การตีความมาตรา 223 ที่ถูกต้องตรงกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย

หลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผล หรือ The last opportunity rule ตามกฎหมายอังกฤษ

หลักดังกล่าวนี้เป็นหลักกฎหมายอังกฤษซึ่งหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลมีหลักเกณฑ์คือ หากมีความเสียหายเกิดขึ้นและฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้สังเกตและตระหนักถึงความเสียหาย โดยป้องกันโอกาสสุดท้ายที่จะทำให้เกิดความเสียหายขึ้น ผู้นั้นจะต้องเป็นฝ่ายรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียวแม้จะเกิดจากความประมาทเล็กน้อยก็ตาม ซึ่งหลักดังกล่าวนี้มุ่งเน้นให้บุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้อง

ป้องกันผล รับผิดชอบในความเสียหายแต่เพียงผู้เดียว โดยไม่พิจารณาถึงความเสียหายที่อีกฝ่ายได้ก่อให้เกิดขึ้น หรืออาจจะกล่าวได้ว่า หากมีผู้กระทำให้เกิดความเสียหายขึ้นสองฝ่าย แต่ฝ่ายที่เป็นบุคคลสุดท้ายผู้หน้าที่ต้องป้องกันผลต้องเป็นผู้รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเพียงฝ่ายเดียว แม้ว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะมีส่วนก่อให้เกิดความเสียหายนั้นด้วยก็ตาม เช่น

ตัวอย่างที่ 1. จากคดี Butterfield v Forrester (1809) ที่เกิดในประเทศอังกฤษ นาย ก. ออกมาจากบ้านแล้วจึงขี่ม้ากลับบ้านด้วยความเร็ว ซึ่งเวลาดังกล่าวเป็นเวลากลางคืน ในขณะที่เดียวกันนั้น นาย ข. ได้ทำการซ่อมแซมบ้านของตน โดยที่มีอุปกรณ์การต่อเติมบ้านวางอยู่หน้าบ้านและมีอุปกรณ์บางส่วนล้มเข้าไปในถนนครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ นาย ข. ได้จุดตะเกียงไว้เพื่อเป็นสัญญาณบอกเอาไว้ด้วย เมื่อ นาย ก. ขี่ม้าผ่านหน้าบ้านของนาย ข. ด้วยความเร็ว จึงชนเข้ากับอุปกรณ์การต่อเติมบ้านของนาย ข. ที่ล้มเข้ามาในถนนทำให้นาย ก. ได้รับบาดเจ็บและเกิดความเสียหายแก่ม้าที่นาย ก. ขี่มา ดังนี้ หากพิจารณาตามหลักบุคคลสุดท้ายผู้หน้าที่ต้องป้องกันผลในกรณีนี้ นาย ก. คือบุคคลผู้ที่มีหน้าที่สุดท้ายที่ต้องป้องกันผลกล่าวคือ นาย ข. แม้จะประมาทเลินเล่อ เพราะปล่อยให้อุปกรณ์ซ่อมแซมบ้านรูกล้มเข้าไปในถนน อันเป็นการกีดขวางการจราจรก็ตาม แต่นาย ข. ก็ได้จุดตะเกียงให้สัญญาณแล้ว จึงเป็นหน้าที่ของนาย ก. เองที่จะต้องระมัดระวังไม่ให้ชนกับสิ่งกีดขวางดังกล่าว เพราะนาย ก. คือบุคคลที่ใกล้ชิดกับความเสียหายมากที่สุด ถ้านาย ก. ขี่มาอย่างระมัดระวังความเสียหายก็จะไม่เกิดโดยไม่พิจารณาถึงความเสียหายในส่วนที่นาย ข. มีส่วนประมาทปล่อยให้อุปกรณ์ซ่อมแซมบ้านรูกล้มเข้าไปในถนนอันเป็นทางที่ใช้สำหรับการสัญจรไปมาในเวลากลางคืนเลย ซึ่งส่งผลให้นาย ก. ต้องรับผิดชอบเองแต่เพียงผู้เดียว กล่าวคือ นาย ก. ไม่สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากนาย ข. ได้

จากตัวอย่างดังกล่าวนำมาซึ่งหลักเกณฑ์ที่ว่า ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นจากทั้งสองฝ่ายโดยกรณีนี้นาย ข. ประมาทเลินเล่อแต่ผู้เสียหายคือนาย ก. ก็มีความประมาทเลินเล่อเช่นกัน เพียงแต่นาย ก. ใกล้ชิดกับความเสียหายที่สุด จึงถือว่าเป็นบุคคลสุดท้ายผู้หน้าที่ต้องป้องกันผลดังนี้ นาย ข. ซึ่งมีใช้บุคคลสุดท้ายผู้หน้าที่ต้องป้องกันผล แม้จะเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายในบางส่วนขึ้นด้วย ก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายดังกล่าวเลย

จะเห็นได้ว่า การนำหลักบุคคลสุดท้ายผู้หน้าที่ต้องป้องกันผลมาใช้ในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดภาวะแก่ผู้เสียหายเป็นอย่างมาก เพราะกรณีนี้นอกจากผู้เสียหาย (นาย ก.) จะเสียหายแล้ว ยังไม่ได้รับการชดเชยอย่างใดเลย เสมือนหนึ่งว่าฝ่ายผู้เสียหายเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายอยู่ฝ่ายเดียวเสียด้วยซ้ำ มิใช่กรณีผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นด้วยแต่อย่างใด ซึ่งการคำนวณค่าสินไหมทดแทนโดยนำหลักบุคคลสุดท้ายผู้หน้าที่ต้องป้องกันผลมาใช้ในการกรณีนี้ ไม่น่าจะถูกต้องสอดคล้องกับกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิดด้วย เพราะกรณีนี้เป็นกรณีที่ทั้งสองฝ่ายมีส่วนก่อให้เกิดความเสียหาย โดยฝ่ายนาย ข. เองก็มีส่วนประมาทด้วยตั้งแต่แรกการไม่นำความเสียหายในส่วนที่เกิดจากความประมาทของนาย ข. และนาย ก. ทั้งสองฝ่ายมาหักลบกัน จึงเป็นข้อบกพร่องประการหนึ่งของหลักบุคคลสุดท้ายผู้หน้าที่ต้องป้องกันผล อีกทั้งกรณีนี้ยังมีข้อพิจารณา

ด้วยว่าตามหลักดังกล่าวนั้น ถ้าหากผู้เสียหายหลีกเลี่ยงการเกิดอุบัติเหตุด้วยความระมัดระวังทั่วไปก็ จะไม่มีความเสียหายเกิดขึ้น แม้จะมีข้อสงสัยว่าความประมาทของอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นสาเหตุสำคัญของความเสียหายหรือไม่ อีกฝ่ายก็ไม่ต้องรับผิด เพราะศาลเห็นว่า หากผู้เสียหายใช้ความระมัดระวังตามปกติ ก็จะไม่เกิดอุบัติเหตุขึ้น ดังนั้นความเสียหายทั้งหมดจึงเกิดจากความผิดของฝ่ายผู้เสียหายเอง

นอกจากกรณีละเมิดแล้วยังอาจยกตัวอย่างกรณีสัญญาได้เช่นกัน เช่น

ตัวอย่างที่ 2. จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1265/2551 นาย ก. ทำสัญญาซื้ออุปกรณ์ตรวจจับ ความร้อนจากนาย ข. แต่ นาย ข. ได้ส่งมอบสินค้าคนละยี่ห้อกับที่ได้ตกลงกันไว้ในสัญญา แม้สินค้า นั้นจะมีคุณสมบัติการใช้งานเหมือนกัน แต่เมื่อ นาย ข. ส่งมอบสินค้าไม่ตรงตามสัญญาจึงเป็นการชำระหนี้ ที่ไม่ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ นาย ก. ย่อมมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ แต่การที่ พนักงานของนาย ก. ไม่ตรวจสอบให้รอบคอบก่อนรับมอบสินค้าว่าเป็นสินค้านี้หรือที่ตรงตามสัญญาซื้อ ขายหรือไม่ นาย ก. จึงต้องรับผิดชอบในความประมาทเลินเล่อของพนักงานของตน อีกทั้งเมื่อเมื่อตรวจ รับสินค้าแล้ว นาย ก. ก็ยังเก็บสินค้าดังกล่าวไว้อีกหลายเดือนกว่าจะนำมาติดตั้งและขณะติดตั้ง นาย ก. ก็มีโอกาสดูตรวจสอบสินค้าอีกว่าตรงตามสัญญาหรือไม่ หากตรวจพบเสียก่อนก็ไม่ต้องเสียค่าจ้างติดตั้ง เพิ่มและขอเปลี่ยนยี่ห้อที่ถูกต้องจากนาย ข. ได้ และเมื่อติดตั้งและตรวจพบแล้ว นาย ข. ส่งมาผิดยี่ห้อ หากนาย ก. แจ้งนาย ข. แล้ว นาย ข. จะส่งเครื่องใหม่ยี่ห้อตามสัญญามาให้แทนแต่ นาย ก. ก็ได้ถอด เครื่องเก่านำไปคืนแก่นาย ข. กลับไปซื้อจากนาย ค. มาติดตั้งแทน ซึ่งเป็นการกระทำไปตามอำเภอใจ หากนาย ก. รีบดำเนินการส่งเครื่องเก่าคืนแก่นาย ข. และนาย ข. ส่งเครื่องใหม่แก่นาย ก. ก็สามารรถ ติดตั้งได้ทันเวลาเช่นกัน เมื่อพิจารณาจากพฤติการณ์ดังกล่าวแล้วเห็นว่า นาย ก. มีส่วนก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่านาย ข. มาก นาย ข. จึงไม่ต้องรับผิดใช้ค่าเสียหายแก่นาย ก.

จะเห็นได้ว่า ตัวอย่างที่ 2. นั้นเป็นการนำหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลตาม กฎหมายอังกฤษมาพิจารณาถึงความรับผิดในค่าสินไหมทดแทน โดยพิจารณาว่า แม้นาย ข. จะมีความผิดโดยอาจจะจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ส่งมอบสินค้าผิดยี่ห้อตามที่กำหนดไว้ในสัญญาก็ตาม แต่ นาย ก. เป็นผู้ที่มีหน้าที่ต้องป้องกันผลในความเสียหาย โดยป้องกันโอกาสสุดท้ายที่จะทำให้เกิดความเสียหาย นาย ก. จึงต้องพยายามป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่าความผิดของ นาย ข. เมื่อเทียบกับนาย ก. แล้ว นาย ข. มีความผิดน้อยกว่านาย ก. จึงไม่จำเป็นต้องรับผิดชดใช้ค่า สินไหมทดแทนให้แก่นาย ก. นั่นเอง

หลักความประมาทรวมหรือ Contributory Negligence ตามกฎหมายอังกฤษ

หลักนี้เป็นหลักกฎหมายอังกฤษเช่นเดียวกัน แต่มีข้อสังเกตว่าหลักดังกล่าวนี้ มิได้มีอยู่ในเฉพาะ กฎหมายอังกฤษเท่านั้น ในกฎหมายของประเทศอื่นก็มีการกล่าวถึงหลักดังกล่าวนี้เช่นกัน ล้วนแล้วแต่ เป็นกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิดเช่นเดียวกับมาตรา 223 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 254 ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 418 เป็นต้นจึง อาจอธิบายได้ว่าหลักผู้มีส่วนรวมในความเสียหายหรือความประมาทรวมนั้นเป็นหลักกฎหมายสากลที่

นานาประเทศนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายมาเป็นเวลาช้านาน โดยหลักดังกล่าวนี้มุ่งเน้นถึงความเสียหายที่แต่ละฝ่ายได้ก่อให้เกิดขึ้น กล่าวคือ หากมีความรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเกิดขึ้น ต้องพิจารณาว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น นอกจากฝ่ายลูกหนี้แล้ว ฝ่ายผู้เสียหายมีส่วนก่อให้เกิดขึ้นด้วยหรือไม่ ถ้าฝ่ายผู้เสียหายมีส่วนก่อให้เกิดขึ้นด้วย จะต้องนำความเสียหายในส่วนที่ผู้เสียหายก่อนนั้นมาหักลบกับความเสียหายในส่วนที่ลูกหนี้ก่อหรืออาจกล่าวได้ว่าแต่ละฝ่ายจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายตามส่วนแห่งความเสียหายที่ตนก่อให้เกิดขึ้นนั่นเอง โดยที่ค่าเสียหายซึ่งถูกลดลงตามหลักความประมาทรวมในกฎหมายอังกฤษนั้นสามารถลดลงได้ไม่เกินห้าสิบเปอร์เซ็นต์

จากตัวอย่างที่ 1 ข้างต้นจะเห็นได้ว่า หากพิจารณาถึงความเสียหายที่แต่ละฝ่ายก่อให้เกิดขึ้นแล้ว นาย ข. มีความประมาทเล็กน้อยที่วางสิ่งของที่คิดขวางทางจราจร ในเวลาทางคืนจนทำให้นาย ก. ได้รับความเสียหายจากการขี่ม้าชนสิ่งของที่กีดขวางทางจราจรไว้ แม้นาย ข. จะได้จัดให้มีแสงสว่างจากตะเกียงแล้วก็ตาม นาย ข. ก็ไม่อาจอ้างว่าตนไม่ประมาทได้ ส่วนนาย ก. เองก็มีความประมาทเล็กน้อยที่ขี่ม้ามาด้วยความเร็วสูง ในขณะที่ตนเพิ่งออกมาจากร้านเหล้า จึงขี่ม้าพุ่งชนสิ่งของที่นาย ข. วางกีดขวางทางจราจร จะเห็นได้ว่าเมื่อทั้งนาย ก. และนาย ข. ต่างก็มีส่วนร่วมประมาทด้วยกันทั้งสองฝ่ายและความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดเพราะฝ่ายผู้เสียหายเองด้วย ซึ่งเป็นไปตามหลักความประมาทรวมจึงต้องพิจารณาว่าแต่ละฝ่ายมีความผิดหรือประมาทในส่วนของตนเพียงใด แต่จะไม่นำความผิดหรือความประมาทของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาพิจารณาอย่างเช่นหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลมิได้ กรณีนี้จึงต้องพิจารณาถึงความประมาทของทั้งนาย ก. และนาย ข. แล้วจึงพิจารณาต่อไปว่าระหว่างนาย ก. กับนาย ข. นั้น ฝ่ายใดก่อให้เกิดความเสียหายมากน้อยกว่ากันเพียงไร เพื่อจะนำไปคำนวณค่าสินไหมทดแทนที่ฝ่ายผู้เสียหายจะต้องได้รับในท้ายที่สุด

ในกรณีตามตัวอย่างที่ 2 ก็พิจารณาเช่นเดียวกับการพิจารณาข้างต้น โดยต้องนำเรื่องความจงใจหรือประมาทของนาย ข. ที่ส่งของผิดที่ห้อยตามสัญญามาพิจารณาด้วย และในท้ายที่สุดนาย ก. เองต้องได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนบ้าง มิใช่ไม่ได้อะไรเสียเลยเพราะค่าเสียหายซึ่งถูกลดลงตามหลักความประมาทรวมนี้สามารถลดลงได้ไม่เกินห้าสิบเปอร์เซ็นต์ เท่านั้น มีอาจลดลงจนกระทั่งไม่เหลือค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายเสียเลย

หลักผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหายตามมาตรา 223 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

หลักดังกล่าวนี้ถูกบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 223 ซึ่งบัญญัติว่า

“ถ้าฝ่ายผู้เสียหายได้มีส่วนทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งก่อให้เกิดความเสียหายด้วยไซ้ ท่านว่าท่านนั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ฝ่ายผู้เสียหายมากน้อยเพียงใดนั้นต้องอาศัยพฤติการณ์เป็นประมาท ข้อสำคัญก็คือว่าความเสียหายนั้นได้เกิดขึ้นเพราะฝ่ายไหนเป็นผู้ก่อยิ่งหย่อนกว่ากันเพียงไร

วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้แม้ทั้งที่ความผิดของฝ่ายผู้เสียหายจะมีแต่เพียงละเลยไม่เตือนลูกหนี้ให้รู้สึกถึงอันตรายแห่งการเสียหายอันเป็นอย่างร้ายแรงผิดปกติซึ่งลูกหนี้ไม่รู้หรือไม่อาจจะรู้ได้หรือเพียงแต่ละเลยไม่บำบัดป้องกัน หรือบรรเทาความเสียหายนั้นด้วย อนึ่งบทบัญญัติแห่งมาตรา 220 นั้นท่านให้นำมาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม”

มาตรา 223 จะถูกนำมาใช้เพื่อนำความเสียหายที่ผู้เสียหายมีส่วนก่อให้เกิดขึ้นมากำหนดค่าเสียหายที่ฝ่ายผู้เสียหายได้ก่อนนั้น แล้วจึงนำมาหักลบกับค่าสินไหมทดแทนที่ลูกหนี้จะต้องใช้ให้แก่ผู้เสียหายเพื่อหาค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายจะได้รับในท้ายที่สุด ดังที่ปรากฏในวรรคแรกและวรรคท้าย ซึ่งทั้งสองวรรคเองก็ได้บัญญัติไว้ชัดแจ้งว่ามีกรณีใดบ้างที่เป็นความผิดของเจ้าหน้าที่ที่สามารถนำความเสียหายมาหักลบกับความเสียหายที่ลูกหนี้ได้ก่อให้เกิดขึ้นได้ โดยที่มาตรานี้ควรที่จะได้ถูกหยิบยกขึ้นพิจารณาในแทบจะทุกกรณีที่เห็นว่าความเสียหายดังกล่าวมิใช่เกิดจากความผิดของลูกหนี้ฝ่ายเดียว ไม่ว่าจะเป็นในกรณีใดที่ก่อให้เกิดหนี้ก็ตาม

จะเห็นได้ว่ามาตรา 223 นั้นได้วางหลักการในเรื่องการมีส่วนร่วมในการก่อให้เกิดความเสียหายไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ในบทบัญญัติจะใช้คำว่า “ผู้เสียหายมีส่วนผิด” ซึ่งแท้จริงแล้วก็คือหลักการเดียวกันจึงแสดงให้เห็นว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยนั้นได้ยอมรับและวางหลักการมีส่วนร่วมในการก่อให้เกิดความเสียหายไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจนในมาตรา 223 ซึ่งต่างกับหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลตามกฎหมายอังกฤษที่ไม่ได้มีการบัญญัติไว้ชัดเจน หรือมีการกล่าวถึงในการบัญญัติกฎหมาย แต่หลักดังกล่าวนั้นเป็นการนำการตีความตามแบบของกฎหมายอังกฤษมาใช้ซึ่งหากสามารถนำหลักการมีส่วนร่วมในความเสียหายหรือผู้เสียหายมีส่วนผิดตามมาตรา 223 มาใช้ในการพิพากษาบรรดคดีจะสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายลายลักษณ์อักษรของประเทศไทยมากกว่าการนำการตีความตามคำพิพากษามาใช้อย่างประเทศอังกฤษ

อภิปรายผล

การนำหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลมาใช้ของศาลไทยแทนหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดตามมาตรา 223 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยในการเรียกค่าสินไหมทดแทนกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหายด้วยโดยที่ยังปรากฏการนำหลักการดังกล่าวมาใช้จนถึงปัจจุบันนั้น มีข้อควรสังเกตและทำให้เกิดปัญหาต่างๆดังนี้

1. ประเทศอังกฤษใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ซึ่งอาศัยคำพิพากษาของศาลเป็นบ่อเกิดของกฎหมาย ซึ่งการพิจารณาคดีนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามข้อเท็จจริงในแต่ละคดีเป็นสำคัญ แม้จะมีคำพิพากษาบางเรื่องเป็นบรรทัดฐาน แต่การเปลี่ยนแปลงหลักกฎหมายก็เป็นไปโดยคำพิพากษาของศาลเช่นกัน แต่ประเทศไทยนั้นใช้ระบบประมวลกฎหมาย หรือกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ซึ่งอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดี ดังนั้นการนำหลักการอื่นที่อยู่นอกเหนือจากตัวบทกฎหมายมาใช้ในการตีความกฎหมายนั้นไม่ควรนำมาใช้ก่อน

กฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือควรจะใช้ในฐานะที่เป็นข้อยกเว้นเสียมากกว่า มิฉะนั้นจะเป็นแบบระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ไปเสียมากกว่า (Thanin Kraiwichian, 2013) ดังนั้นจึงควรนำมาตรา 223 ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมาใช้เป็นหลักในการคำนวณค่าสินไหมทดแทน กรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหายด้วย เพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักการดังกล่าวที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ทางกฎหมายและเพื่อให้สอดคล้องกับระบบกฎหมายของประเทศไทยด้วย

2. การนำหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลมาใช้ในกรณีการคำนวณค่าสินไหมทดแทนที่ฝ่ายผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหายด้วยนั้นทำให้การพิจารณาถึงความเสียหายที่ฝ่ายซึ่งไม่ใช่บุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลถูกละเลยไปเสียเกือบจะทั้งหมด แม้ฝ่ายนี้จะมี ความผิดก่อให้เกิดความเสียหายด้วยก็ตาม อันเป็นการสร้างความรับผิดชอบแบบเด็ดขาดให้กับฝ่ายผู้เสียหาย เนื่องจากหากผู้เสียหายนั้นเป็นบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลแล้ว ถือว่าผู้เสียหายเป็นผู้ผิดแต่เพียงผู้เดียว โดยมีได้พิจารณาถึงความเสียหายที่แต่ละฝ่ายได้ก่อให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง จึงทำให้เกิดผลที่แปลกประหลาด กล่าวคือผู้ที่มีความผิดด้วยกันฝ่ายหนึ่งถูกการพิจารณาให้เป็นผู้ต้องรับผิดชอบเพียงลำพัง เพียงเพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผลมากกว่าอีกฝ่ายเพียงเท่านั้น จึงมีหน้าที่ที่จะต้องป้องกันมิให้ผลเสียหายนั้นเกิด ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วหากมีการกระทำผิดและเกิดความเสียหาย ทั้งสองฝ่ายควรจะรับผิดชอบในความผิดที่ตนก่อให้เกิดขึ้นด้วยกันทั้งสองฝ่าย ตามหลักการในเรื่องความประมาทรวม หรือผู้เสียหายมีส่วนผิดตามมาตรา 223

3. หากนำหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลมาใช้ในกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหายด้วย (Pairote Vayuphap, 2012) ค่าสินไหมทดแทนที่ถูกลดลงตามหลักดังกล่าวนี้อาจจะลดลงจนถึงขนาดที่ผู้เสียหายไม่ได้รับค่าสินไหมทดแทนเลย ซึ่งแตกต่างกับการนำหลักความประมาทรวมมาใช้ ที่ค่าเสียหายซึ่งถูกลดลงนี้สามารถลดลงได้ไม่เกินห้าสิบเปอร์เซ็นต์เท่านั้น (Seni Pramroj, 2017) ดังนั้นตามหลักความประมาทรวมฝ่ายผู้เสียหายย่อมได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเสมอ ดังนั้นจึงมีความสอดคล้องกับหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 223 มากกว่า เพราะเป็นกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิดในความเสียหายนั้นด้วย มิใช่กรณีที่ผู้เสียหายผิดเสียทั้งหมดหรือผิดแต่ฝ่ายเดียว อันจะทำให้ไม่สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนได้อย่างหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผล

4. การนำหลักผู้เสียหายมีส่วนผิด ซึ่งเป็นหลักทั่วไปและถูกบัญญัติอยู่ในมาตรา 223 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ควรที่จะถูกนำมาใช้ในกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิดในทุกกรณีที่เป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ เช่น การคิดค่าเสียหายในกรณีสัญญา การคิดค่าสินไหมทดแทนกรณีละเมิด และ (Charan Phakdeethanakun, 2015) การคิดค่าทดแทนกรณีครอบครัว เป็นต้น เพราะกรณีดังกล่าวนั้นหากเป็นกรณีที่ฝ่ายผู้เสียหายมีส่วนผิดแล้วการนำหลักการตามมาตรา 223 ไปใช้ด้วยนั้นย่อมจะสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการบัญญัติหลักการดังกล่าวไว้ในมาตรา 223 ซึ่งถือว่าเป็นบทบัญญัติทั่วไปในเรื่องหนี้ อีกด้วย

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

มาตรา 223 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นมีความสอดคล้องกับหลักความประมาทรวมตามกฎหมายอังกฤษ ซึ่งเป็นหลักที่พัฒนามาจากหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผล ดังนั้นการนำมาตรา 223 มาใช้โดยไม่ยึดโยงอยู่กับหลักกฎหมายอังกฤษทั้งสองหลักที่กล่าวมานั้น จะส่งผลให้การคำนวณค่าสินไหมทดแทนถูกต้องตามที่กฎหมายบัญญัติและเป็นไปตามหลักนิติวิธีของไทย

สรุป

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 223 ได้วางหลักเกณฑ์ในเรื่องผู้เสียหายมีส่วนผิดไว้อย่างชัดเจนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2468 แต่การตีความของศาลกลับนำหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลตามกฎหมายมาใช้ในกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นจากทั้งสองฝ่าย ซึ่งต่อมาประเทศอังกฤษเองก็ได้เปลี่ยนจากหลักดังกล่าวมาใช้หลักความประมาทรวมแทน แต่ก็ยังมีข้อสังเกตว่าแม้ประเทศอังกฤษจะไม่นำหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลมาใช้ในกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นจากทั้งสองฝ่ายแล้ว แต่ศาลไทยที่แต่เดิมมีการตีความกฎหมายตามแบบอย่างของประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นคน

ละระบบกับระบบกฎหมายของประเทศไทยก็ยังยึดติดกับการนำหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลมาใช้ในกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นจากทั้งสองฝ่าย ซึ่งแท้จริงแล้วหากศาลนำหลักผู้เสียหายมีส่วนผิดตามมาตรา 223 มาใช้ในกรณีดังกล่าวก็จะสอดคล้องกับตัวบทกฎหมายมากกว่า อีกทั้งหลักการดังกล่าวนี้ ก็ได้ถูกบัญญัติในมาตรา 223 แล้วตั้งแต่ในขณะที่ประเทศอังกฤษยังใช้หลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลอยู่ หรือมีฉะนั้นหากจะยึดถือการตีความตามแบบอังกฤษก็ควรจะเปลี่ยนไปใช้หลักความประมาทร่วมตามที่มีการเปลี่ยนแปลงในอังกฤษด้วย อีกทั้งหลักการดังกล่าวนี้ไม่จำกัดเฉพาะการใช้ในกรณีละเมิดเพียงเท่านั้น ถึงแม้ว่าจะใช้ได้ดีในเรื่องละเมิดก็ตาม แต่เนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่อยู่ในบรรพ 2 หนี้ ลักษณะ 1 บทเบ็ดเสร็จทั่วไป หมวด 2 ผลแห่งหนี้ ส่วนที่ 1 การไม่ชำระหนี้ ซึ่งถือว่าเป็นบทบัญญัติทั่วไปสามารถนำไปใช้กับเรื่องอื่นได้เช่นกัน หากยังนำหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลมาใช้ต่อไปก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาในส่วนอื่นที่มีการคำนวณค่าสินไหมทดแทนโดยอาศัยการนำหลักดังกล่าวมาใช้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าหากสามารถนำมาตรา 223 มาใช้กับกรณีสัญญาละเมิด และเรื่องอื่นที่เป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ด้วย โดยที่อิงกับหลักความประมาทร่วมมากกว่าการนำหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลมาใช้ในกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหายด้วย อย่างเช่นที่ปรากฏให้เห็นตามคำพิพากษาของศาล หรือยกเลิกไม่นำหลักบุคคลสุดท้ายผู้มีหน้าที่ต้องป้องกันผลมาใช้ในกรณีดังกล่าว ก็จะถูกต้องตรงกับกรณีที่เกิดขึ้นและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายมากกว่าทั้งจะนำมาซึ่งการคำนวณค่าสินไหมทดแทนที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เนื่องจากความชัดเจนของมาตรา 223 มาใช้นั้นจะทำให้การตีความที่คลาดเคลื่อนไปนั้นลดน้อยลง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าควรผลักดันให้เกิดบรรทัดฐานในการนำมาตรา 223 มาใช้อย่างแพร่หลายในการพิจารณาคดีของศาล ไม่ว่าจะเป็นการนำมาใช้ในกรณีละเมิด สัญญา หรือบ่อเกิดแห่งหนี้ประการอื่น โดยมุ่งเน้นไปที่การให้ความสำคัญกับมาตรา 223 เป็นหลัก หากเป็นกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิดก่อให้เกิดความเสียหายด้วย ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการนำไปใช้โดยอนุโลมในเรื่องละเมิด การนำไปใช้โดยตรงในเรื่องสัญญา หรือนำไปใช้ในฐานะบททั่วไปเพราะเป็นบทบัญญัติในเรื่องนี้ก็ตาม โดยมุ่งเน้นให้มีการคำนวณค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 223 โดยตรง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ค้นพบประโยชน์ของการนำมาตรา 223 มาใช้ในการคำนวณค่าสินไหมทดแทนกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิด ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับส่วนอื่น ๆ ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นอกจากที่ปรากฏในการวิจัยนี้ โดยมุ่งศึกษาหลักกฎหมายของประเทศอื่นนอกจากที่ได้มีการ

ทำการวิจัยแล้ว และประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำการวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับระดับของความเสียหายที่สามารถนำมาตรา 223 มาใช้คำนวณเพื่อหาค่าสินไหมทดแทน

References

- Kraiwichian, T. (2013). *Interpretation of Thai law based on English law Some problems and obstacles and how to solve them*. Bangkok: The Secretariat of the Senate.
- Phakdeethanakun, C. (2015). *Explanation of the Civil and Commercial Code On the effects and the suspension of debt*. (2nd ed.). Bangkok: Krung Siam Publishing Company Limited.
- Pramoj, S. (2017). *Civil and Commercial Code on Juristic Acts and Debts Book 2 (Final Part)*. (3rd ed.). Bangkok: Winyuchon.
- Sawangsak, C., & Boonbamrung, W. (2000). *Interesting information about registration on the laws of Thailand and Thailand*. Bangkok: Nititham Publishers.
- Thirawat, D. (2017). *Debt Law: General Principles*. (5th ed.). Bangkok: textbook and teaching materials project Faculty of Law, Thammasat University.
- Vayuphap, P. (2012). *Explanation of the Civil and Commercial Code regarding Debt*. (9th ed.). Bangkok: Phonsiam Printing (Thailand).

ความต้องการมัคคุเทศก์ของผู้ประกอบการท่องเที่ยวใน 5 จังหวัด ท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคใต้

The Needs for Tour Guides among Tour Operators in Five Important Tourist Provinces in the Southern Part of Thailand

¹บันทิตา ฮันท์, ศรุตม์ เพชรสกุลวงศ์ และ ศรีสุพร ปิยรัตน์วงศ์

¹Banthita Hunt, Sarut Petchsakunwong and Srisuporn Piyarattanawong

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Thailand

E-mail: Banthital.l@psu.ac.th

Received September 22, 2020; Revised November 13, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ศึกษา 1) คุณสมบัติของผู้ประกอบการมัคคุเทศก์หรือสาขาการท่องเที่ยวที่พึงประสงค์ของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว 2) แนวโน้มและปริมาณความต้องการของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในอนาคต เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม ซึ่งใช้กับผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวใน 5 จังหวัดท่องเที่ยวในภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดสงขลา ตรัง ภูเก็ต กระบี่ และสุราษฎร์ธานี จำนวน 2,567 บริษัท ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 360 บริษัท โดยอ้างอิงสูตรการคำนวณของ Yamane Taro และใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับบริษัทนำเที่ยว 10 บริษัท และบุคลากรด้านการท่องเที่ยวจากหน่วยงานภาครัฐ ในสังกัด สำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย รวมจำนวนทั้งสิ้น 10 คน ผลการศึกษา พบว่า ผู้ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 5 จังหวัด มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ คุณสมบัติของมัคคุเทศก์มีความจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับประวัติของแหล่งท่องเที่ยว เข้าใจวิถีชีวิตของคนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว รู้จักเส้นทางท่องเที่ยวเป็นอย่างดี มีทักษะของการเป็นผู้นำ เพราะจำเป็นต้องนำนักท่องเที่ยวเดินทางไปที่ท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละแหล่ง มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่อาจเกิดขึ้น มีจิตใจรักในงานบริการ มีปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้มีความอดทน ซื่อสัตย์ มีคุณธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ทั้งนี้แนวโน้มความต้องการมัคคุเทศก์มีเพิ่มสูงขึ้นเติบโตในทิศทางที่ดีประกอบกับภาครัฐส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยวให้เป็นวาระแห่งชาติ มัคคุเทศก์จำเป็นต้องมีทักษะความรู้ทางด้านภาษา เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวจีน มัคคุเทศก์จึงเป็นอาชีพที่จำเป็นและยังมีความต้องการ

โดยเฉพาะมัคคุเทศก์ที่มีศักยภาพ การผลิตมัคคุเทศก์เข้าสู่ตลาดแรงงานจึงต้องเตรียมความพร้อมในทุกด้าน

คำสำคัญ: มัคคุเทศก์; คุณสมบัติมัคคุเทศก์; ผู้ประกอบกิจการท่องเที่ยว

Abstract

The purposes of this study were to investigate 1) qualifications of graduates in tour guiding services or tourism desirable to tour operators; 2) future trends and needs for tourism personnel among tour operators. The research instruments were a questionnaire and an interview form. There are 2,567 tour companies in five tourist provinces in the Southern part of Thailand: Songkhla, Trang, Phuket, Krabi and Surat Thani and the sample size based on Yamane Taro included 360 tour companies. In-depth interviews were conducted with 10 tour companies and government officials under the Bureau of Tourism Business and Guide Registration and the Tourism Authority of Thailand, Southern Regional Offices. The study found that tour operators in all the five provinces had the same opinions. They agreed that desirable qualifications of tour guides were: knowledge of the history of tourist attractions, understanding of the way of life of people in the areas of tourist attractions, good knowledge of tourist routes, leadership skills needed for leading tours to each tourist attraction, immediate problem-solving skills, service-mind, aptitude and intelligence, patience, honesty, morality and professional ethics. The future needs for tour guides tend to be positive and increase as the government sector is promoting tourism as a national agenda. Moreover, tour guides need to have knowledge and skills of languages to serve international tourists, especially from China. Tour guides are still a desired profession, and qualified tour guides with potential are still needed. Thus, producing tour guides for the labor market requires preparation in all aspects.

Keywords: Tour Guides; Qualifications of tour guides; Tour Operators

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีรูปแบบแนวโน้มการพัฒนาที่เน้นคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย ซึ่งการเดินทางมีแรงจูงใจเพื่อการพักผ่อน ศึกษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิต แสวงหาความรู้ ประสบการณ์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนมีความสามารถในการ

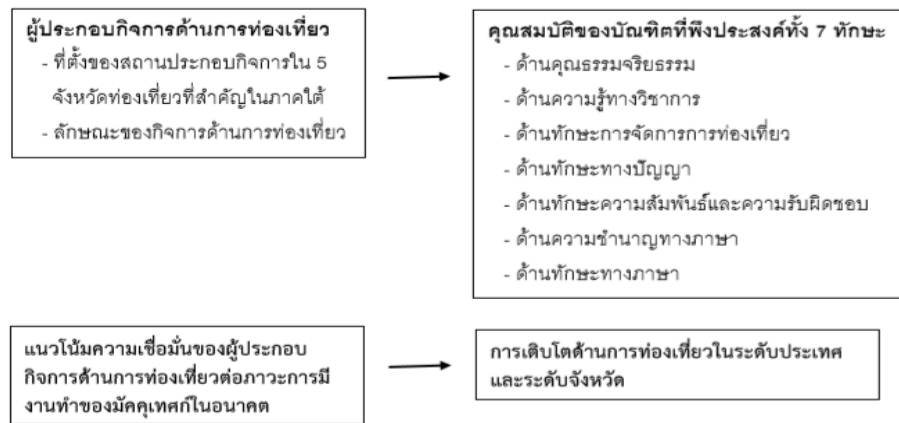
จัดการเดินทางด้วยตนเอง เพราะความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี เป็นสิ่งเอื้ออำนวยต่ออุตสาหกรรม การท่องเที่ยวในการจัดการเดินทางด้วยตนเอง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562) ซึ่งมีปัจจัย สนับสนุนที่สำคัญมากจากเศรษฐกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมไปถึงมาตรการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวของภาครัฐที่ขยายตัวค่อนข้างสูง ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวจากเอเชียและอาเซียนที่มีกำลัง การใช้จ่ายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจ และเศรษฐกิจฐานราก, 2561) โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวจีนเป็นกลุ่มที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวประเทศไทยมากเป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวจากประเทศสมาชิกอาเซียน (กรมการท่องเที่ยว, 2559) โดยในแต่ละปี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้คาดการณ์ปริมาณนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาภายในประเทศไทย ด้วย การกำหนดรูปแบบการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย นักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงทิศทางการเติบโตทางการท่องเที่ยว จากสถิตินักท่องเที่ยว 10 ปี ที่ผ่านมา มีอัตราการ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559)

จำนวนนักท่องเที่ยวที่มีปริมาณที่สูงและทิศทางการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีโอกาสเติบโต อย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังมีปัญหาที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2558) รายงานปัญหาเชิงโครงสร้างที่พบในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) ปัญหาแหล่งท่องเที่ยวไม่ พอเพียง ขาดประสิทธิภาพการบริหารจัดการและเสื่อมโทรม 2) การคมนาคมและการเข้าถึงแหล่ง ท่องเที่ยวขาดคุณภาพและมาตรฐานที่ไม่เพียงพอ 3) สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานทางการท่องเที่ยวมี ไม่เพียงพอ 4) บริการด้านการท่องเที่ยวขาดมาตรฐาน ผิดกฎหมายและประสบบกกับปัญหากับศักดิ์ราคา 5) ปัญหาความไม่ปลอดภัยในการท่องเที่ยวและการหลอกลวงนักท่องเที่ยว และ 6) ปัญหาบุคลากร ทางการท่องเที่ยวไม่เพียงพอทั้งเชิงคุณภาพ ปริมาณ และมีรายได้ต่ำ ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัญหาใหญ่ ประการหนึ่งของการท่องเที่ยวไทยที่ประสบอยู่ คือ การขาดแคลนบุคลากรมัคคุเทศก์ที่มีคุณภาพ และ มัคคุเทศก์ที่ไม่มีใบอนุญาต ที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น สาเหตุเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายของทางภาครัฐที่ไม่ เข้มงวดและจริงจัง สร้างปัญหาให้กับระบบการท่องเที่ยว (ผู้จัดการออนไลน์, 2558) ภาคใต้เป็นอีก หนึ่งสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาเที่ยวชมและมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้นในแต่ ละปี สวนเท่ากับปริมาณมัคคุเทศก์ที่มีเพียงจำกัด จึงทำให้มีปัญหาการขาดแคลนมัคคุเทศก์ที่ขึ้น ทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายในการนำเที่ยว เกิดปัญหามัคคุเทศก์เถื่อน ที่ไม่มีใบอนุญาต กลายเป็น ปัญหาเรื้อรังและส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวเห็นได้ว่า แม้ ทางภาครัฐ และสถาบันการศึกษา ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดให้มีการอบรมและผลิตบัณฑิต ทางด้านการท่องเที่ยวเพื่อประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ยังมีแนวโน้มที่ขาดแคลน และยังเป็นที่ต้องการของ ตลาดในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและตอบสนองต่อการเติบโตอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องผลิตบัณฑิต ทางด้านวิชาชีพมัคคุเทศก์ที่มีความพร้อมและเป็นที่ต้องการตลาดแรงงานสำหรับผู้ประกอบการ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรทางการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาคุณสมบัติของบัณฑิตสาขาวิชามัคคุเทศก์หรือสาขาการท่องเที่ยวที่พึงประสงค์ของผู้ประกอบกิจการด้านการท่องเที่ยว เพื่อศึกษา
2. ศึกษาแนวโน้มและปริมาณความต้องการของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของผู้ประกอบกิจการด้านการท่องเที่ยวในอนาคต

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงโครงสร้าง อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยที่เป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรมไทย อีกทั้งยังช่วยกระจายรายได้ ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีความอยู่ดีกินดีเพื่อให้ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว (Competitiveness) แต่พบว่า ยังประสบกับปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญประกอบด้วย (สภาปฏิรูปแห่งชาติ, 2558)

1. แหล่งท่องเที่ยวไม่เพียงพอ ขาดประสิทธิภาพการบริหารจัดการและเกิดความเสื่อมโทรมที่เกิดจากการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในหัวเมืองหลัก
2. การคมนาคมและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวขาดคุณสมบัติและมาตรฐาน และมีไม่เพียงพอความแข่งขันด้านการคมนาคมทางบกและทางน้ำอยู่ในระดับต่ำ ขาดเครือข่ายการขนส่งทางบก
3. สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานทางการท่องเที่ยวมีไม่เพียงพอ อาทิ ห้องน้ำ ป้ายบอกทาง ข้อมูลการท่องเที่ยว ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว ขาดประสิทธิภาพ ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจเลือกเดินทางของนักท่องเที่ยว

4. การให้บริการด้านการท่องเที่ยวมาตรฐาน ผิดกฎหมาย และประสบปัญหาภัยคุกคาม ก่อให้เกิดการขัดแย้งผลประโยชน์ ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ทำให้ไม่มีการพัฒนาคุณภาพ

5. บุคลากรทางการท่องเที่ยวมีไม่เพียงพอทั้งเชิงคุณภาพ ปริมาณ และมีรายได้ต่ำ บุคลากรขาดประสบการณ์ ทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะทักษะทางด้านภาษาและการให้บริการ

6. ปัญหาความไม่ปลอดภัยในการท่องเที่ยวและการหลอกลวงนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีการหลอกลวงให้ซื้อสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน การคิดราคาสินค้าและบริการที่เกินความเป็นจริง ขาดความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายส่งผลต่อความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

พฤติกรรมนักท่องเที่ยว

การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว มีประโยชน์ที่ช่วยให้เข้าใจถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของนักท่องเที่ยว เข้าใจการตัดสินใจซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยวในสังคมได้ถูกต้องและสอดคล้องกับความสามารถในการพัฒนาทางการตลาดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ตรงกับการให้บริการที่ต้องการ และยังช่วยให้สามารถปรับปรุงกลยุทธ์ของธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อสร้างความได้เปรียบของคู่แข่ง (Tourism of world, Online) ตลอดจนพฤติกรรมนักท่องเที่ยวต่อการเลือกแหล่งท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2557) โดยกำหนดรูปแบบพื้นฐานของพฤติกรรมนักท่องเที่ยว 2 กลุ่ม ตามลักษณะของพฤติกรรมของการเดินทาง คือแบ่งเป็น นักท่องเที่ยว (Tourist) และนักเดินทาง (Travelers) อีกรัตน์ วลัยพร รวีตระกูล ไพบูรณ์, (2557) กล่าวถึงรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

1. การท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน เพลิดเพลิน การกีฬา หรือเกี่ยวข้องกับธุรกิจและความสนใจพิเศษ
2. ตามลักษณะการจัดการเดินทางท่องเที่ยวที่เป็นหมู่คณะหรือเดินทางท่องเที่ยวที่มีความเป็นอิสระส่วนตัว เพื่อลดการถูกรบกวนจากบุคคลอื่น
3. การแบ่งตามถิ่นพำนักถาวรของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศและการท่องเที่ยวภายในประเทศ

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในพื้นที่ท่องเที่ยว 5 จังหวัดของภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดภูเก็ต กระบี่ ตรัง สงขลา และสุราษฎร์ธานี โดยแบ่งออกเป็น

การวิจัยเชิงปริมาณ จากข้อมูลของสำนักทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ กรมการท่องเที่ยว มีบริษัทนำเที่ยวในพื้นที่ภาคใต้ลงทะเบียนไว้จำนวน 2,567 แห่งเมื่อใช้สูตรของ Yamane ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อคำนวณความคาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาที่ 346 บริษัท โดยในการวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่าง 350 บริษัท แบบสอบถามที่สร้างมานั้น ได้มีการส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบก่อนที่จะส่งให้กับกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงกับกับผู้ประกอบการธุรกิจใน 5 จังหวัดท่องเที่ยวของภาคใต้ จำนวน 10 บริษัท และบุคลากรด้านการท่องเที่ยวจากหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย สำนักงานทะเบียนธุรกิจท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์และสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในพื้นที่ 5 จังหวัดท่องเที่ยวในภาคใต้ จำนวน 10 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ 5 จังหวัดและในส่วนของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของภาครัฐในพื้นที่ 5 จังหวัดท่องเที่ยวจังหวัดละ 2 หน่วยงานประกอบด้วย สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสำนักทะเบียนธุรกิจท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ ในส่วนของแบบสอบถามเบื้องต้นผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามจำนวน 350 ชุดให้กับผู้ประกอบการด้านธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้แต่เนื่องจากผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับมาจำนวนน้อยผู้วิจัยจึงได้เปลี่ยนเป็นแบบสอบถามออนไลน์แต่ยังคงโครงสร้างเดิมส่งกลับไปให้ผู้ประกอบการในพื้นที่ 5 จังหวัดท่องเที่ยวอีกครั้ง และได้รับการตอบแบบสำรวจออนไลน์กลับมา 294 ชุดคิดเป็นร้อยละ 84.0 จากกลุ่มตัวอย่างที่คาดหวัง จากนั้นนำมาตรวจสอบความถูกต้องเพื่อลงเลขรหัสก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการรายงานผล ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม นำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ส่วนข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก นำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา Content Analysis จากนั้นจึงนำไปวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผลข้อมูลแบบพรรณนาอธิบายความ

ผลการวิจัย

จากการศึกษา ความต้องการมัคคุเทศก์ของผู้ประกอบการกิจการท่องเที่ยวใน 5 จังหวัด ท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดกระบี่ ภูเก็ต ตรัง สงขลา และสุราษฎร์ธานี พบว่า

1. ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวมีความพึงประสงค์ต่อบัณฑิตที่จบการศึกษาในสาขาวิชามัคคุเทศก์ หรือ สาขาการท่องเที่ยว โดยมีความพึงประสงค์ต่อบัณฑิตที่จบการศึกษาในสาขามัคคุเทศก์และการท่องเที่ยว แยกเป็นรายด้าน รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 มาตรฐานทางด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์

หัวข้อ	ค่าเฉลี่ยแต่ละจังหวัด				
	กระบี่	ภูเก็ต	ตรัง	สงขลา	สุราษฎร์ธานี
1. มาตรฐานด้านจริยธรรม คุณธรรม ของผู้ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์					
ความซื่อสัตย์ สุจริต	3.76	3.36	3.43	3.68	3.32
ทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ	3.56	3.69	3.43	2.06	3.68
มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่	3.70	3.49	4.14	4.26	3.80
มีความเป็นผู้นำ	2.17	2.36	2.43	3.16	2.86
ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับขององค์กร	1.65	2.04	1.57	1.11	1.39
2. ความรู้ทางวิชาการของผู้ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์					
ประวัติศาสตร์ไทย	2.81	3.36	2.86	2.74	2.61
ประวัติของสถานที่ท่องเที่ยว	4.22	4.07	3.71	4.53	4.09
วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตท้องถิ่น	3.59	3.29	3.43	4.26	3.71
ประวัติศาสตร์ศิลปะในประเทศไทย	2.11	1.92	1.86	1.42	2.15
สถานการณ์โลกปัจจุบัน	2.44	2.36	3.14	2.05	2.34
3. ทักษะด้านการท่องเที่ยวของผู้ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์					
การจัดการท่องเที่ยว	3.72	4.26	3.00	4.26	4.05
ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ	5.67	2.99	3.14	2.05	2.91
การนำเที่ยวและจิตวิทยานักท่องเที่ยว	4.83	4.52	4.43	4.21	5.04
การท่องเที่ยวพจนานุกรม	2.50	2.80	4.14	1.84	3.27
การปฐมพยาบาลเบื้องต้น	3.89	3.71	3.29	3.00	3.45
สันทนการเพื่อการท่องเที่ยว	3.39	2.86	3.00	3.63	2.48
4. ทักษะทางปัญญาของผู้ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์					
การคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม	2.59	2.77	2.43	3.00	2.70
การประยุกต์ใช้ความรู้จากภาคทฤษฎีและปฏิบัติในการทำงาน	2.09	2.01	2.14	2.00	2.14
การประยุกต์ใช้นวัตกรรมศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	1.28	1.26	1.43	1.00	1.16
5. ทักษะความสัมพันธ์และความรับผิดชอบของผู้ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์					
มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย	2.80	2.74	2.71	2.89	2.77
มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้ร่วมงานและแก้ไขปัญหาองค์กร	1.46	1.76	1.57	2.00	1.93
สามารถพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง	1.74	1.49	1.71	1.11	1.27

หัวข้อ	ค่าเฉลี่ยแต่ละจังหวัด				
	กระบี่	ภูเก็ต	ตรัง	สงขลา	สุราษฎร์ธานี
6. ความชำนาญทางด้านภาษาของผู้ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์					
อังกฤษ	5.30	5.44	5.14	5.95	5.59
จีน	4.67	4.79	4.71	4.95	4.77
ญี่ปุ่น	3.35	3.62	3.57	2.89	3.88
เกาหลี	2.98	3.04	3.14	2.47	3.16
มลายู	2.93	2.26	2.71	3.74	2.23
อื่น ๆ	1.54	2.01	1.71	1.00	1.59

จากตารางข้างต้นผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวฝั่งทะเลอันดามันมีความคิดเห็นต่อ ทักษะที่จำเป็นทั้ง 7 ด้านต่อผู้ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ ดังนี้ ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า ความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่มีความสำคัญ มากต่อ มัคคุเทศก์ รองลงมาคือ การมีความเป็นผู้นำที่มีความสำคัญระดับน้อย และการปฏิบัติตาม ระเบียบข้อบังคับของ องค์กรถือว่ามีความสำคัญระดับน้อยถึงน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับคุณธรรม จริยธรรมข้ออื่น ๆ การที่ผลการสำรวจ เป็นเช่นนี้ เพราะผู้ประกอบการเห็นว่าสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึง คุณธรรมจริยธรรมได้ดีที่สุดของอาชีพมัคคุเทศก์คือ ผลจากการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองตามความ รับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย โดยยึดถือในความซื่อสัตย์สุจริตและ การมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพซึ่งจะส่ง มอบความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวและทำให้การปฏิบัติงานเป็นไป อย่างราบรื่น มากกว่าการใช้ ภาวะผู้นำในการสั่งการ ด้านความรู้เกี่ยวกับประวัติของสถานที่ท่องเที่ยวมีความสำคัญมากสำหรับ อาชีพมัคคุเทศก์ เพราะมัคคุเทศก์ต้องอธิบายประวัติและข้อมูลต่างๆของแหล่งท่องเที่ยวที่ตนนำเที่ยว ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตท้องถิ่นมีความสำคัญรองลงมาที่ระดับปานกลางถึงมาก เพราะความรู้ดังกล่าวจะทำให้ มัคคุเทศก์สามารถให้ข้อมูลทางวัฒนธรรมและประเพณีอันเป็น เอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นให้แก่นักท่องเที่ยวได้ เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตนเองและท้องถิ่นนั้น ๆ อีกทางหนึ่ง

ทักษะการจัดการท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดที่ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวให้ ความสำคัญคือ ทักษะการนำเที่ยวและจิตวิทยานักท่องเที่ยว เพราะมัคคุเทศก์ที่มีทักษะการนำเที่ยวที่ดีและรู้ความ ต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มแล้วก็จะสามารถตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจ ให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

ทักษะทางปัญญาเป็นทักษะที่ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวมีความเห็นที่ ตรงกัน โดยมองว่า การคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมเป็นทักษะที่สำคัญมากกว่าการ ประยุกต์ใช้ความรู้ ทางทฤษฎีและปฏิบัติในการทำงานและมากกว่าการประยุกต์ใช้นวัตกรรมกับศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพราะผู้ประกอบการมองว่า การทำหน้าที่ของมัคคุเทศก์ไม่ได้มีความซับซ้อนมากถึง ขั้นที่ต้อง

ประยุกต์ใช้ความรู้ ขอเพียงให้มัคคุเทศก์ทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุดและเมื่อเกิดปัญหาที่สามารถคิดวิเคราะห์แก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดีก็นับว่ามัคคุเทศก์ได้ทำหน้าที่อย่างดีที่สุดแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับทักษะ ความสัมพันธ์และความรับผิดชอบที่ผู้ประกอบการเห็นว่า มัคคุเทศก์ต้องมีความรับผิดชอบต่อในงานที่ได้รับ มอบหมายเป็นทักษะที่สำคัญที่สุดในการทำงาน มากกว่าทักษะในการพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพอย่าง ต่อเนื่องหรือสามารถช่วยเหลือผู้ร่วมงานและองค์กรในการแก้ไขปัญหา เพราะการมีความรับผิดชอบต่องาน นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมจะไม่สร้างปัญหาให้กับองค์กร ในด้านภาษา ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามันยังคงเห็นพ้องต้องกันว่า ภาษาอังกฤษยังคงเป็นภาษาที่สำคัญที่สุดอันดับแรกเพราะภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลระดับโลก รองลงมาคือ ภาษาจีน ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันที่นักท่องเที่ยวจีนเข้ามาท่องเที่ยวยังประเทศไทยมากเป็นอันดับหนึ่ง จึงทำให้ผู้ประกอบการเห็นว่ามัคคุเทศก์ที่มีทักษะภาษาจีนย่อมจะสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผู้ประกอบการได้

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพหรือสหกิจศึกษาของนักศึกษาผู้ประกอบการส่วนใหญ่ ทั้ง 5 จังหวัด พบว่า มีความคิดเห็น ควรให้นักศึกษา ฝึกประสบการณ์ ในช่วงระยะเวลาระหว่าง 2-4 เดือน ซึ่งควรจัดให้อยู่ในช่วงระหว่างเดือนธันวาคม - เมษายน โดยในแต่ละสถานประกอบการสามารถรับนักศึกษาเข้าฝึกงานได้ครั้งละ 2-4 คน

2. ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวใน 5 จังหวัดท่องเที่ยวที่สำคัญในภาคใต้มีมุมมองต่อภาพรวมแนวโน้มด้านการท่องเที่ยวในอนาคตในระดับที่เชื่อมั่นมากถึงมากที่สุด ทั้งในแง่ ของภาพรวมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศโดยเฉพาะผู้ประกอบการในพื้นที่กระบี่ ตรังและสงขลาที่มีความเชื่อมั่นในระดับมากที่สุดว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยจะยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง ส่วนความเชื่อมั่นที่มีต่อแนวโน้มการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดพบว่า ผู้ประกอบการทั้ง 5 พื้นที่ ยังคงมีความเห็นว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเองยังคงเติบโตได้อย่างสดใสและต่อเนื่องในระดับที่มากถึงมากที่สุด เช่นกัน โดยเฉพาะผู้ประกอบการจากจังหวัดตรังและจังหวัดสงขลา เหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้ประกอบการมีความเห็นดังกล่าว เนื่องด้วยผู้ประกอบการจากพื้นที่ 3 จังหวัด ยังคงเห็นว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดของตนนั้นมีความหลากหลายของกลุ่มนักท่องเที่ยว เช่น ผู้ประกอบการจากจังหวัดตรังเห็น ว่านักท่องเที่ยวเปลี่ยนจากนักท่องเที่ยวยุโรป เป็นญี่ปุ่น เกาหลี และต่อมาเป็นจีนและอินเดีย หรือแม้แต่ใน จังหวัดสงขลา ก็เห็นถึงแนวโน้มว่านักท่องเที่ยวมาเลเซีย สิงคโปร์มีจำนวนมากขึ้นและมีนักท่องเที่ยวจากจีนเข้ามาเช่นกัน

อาชีพมัคคุเทศก์ยังคงเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง อีกทั้ง มีความเห็นว่าบัณฑิตที่จบการศึกษาจากหลักสูตรมัคคุเทศก์มีคุณสมบัติเหมาะสมกับหน่วยงานของท่าน นอกจากนั้น บัณฑิตที่จบการศึกษาจากหลักสูตรมัคคุเทศก์เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของตลาดแรงงานด้านการท่องเที่ยว และ ในอีก 5-10 ปีข้างหน้า หน่วยงาน/บริษัทของท่าน ยังคงต้องการมัคคุเทศก์เข้าทำงาน ตามลำดับ รายละเอียด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ประกอบการที่มีต่อแนวโน้มด้านการท่องเที่ยวและความต้องการมัคคุเทศก์ในการทำงานและคุณสมบัติของบัณฑิตมัคคุเทศก์

หัวข้อ	ค่าเฉลี่ยแต่ละจังหวัด				
	กระบี่	ภูเก็ต	ตรัง	สงขลา	สุราษฎร์ธานี
1. ในอีก 5-10 ปีข้างหน้า ภาพรวมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยยังคงเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง	4.35	3.93	4.71	4.89	4.14
2. ในอีก 5-10 ปีข้างหน้า สถานการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดที่สถานประกอบการของท่าน ตั้งอยู่จะยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง	4.09	4.00	4.43	4.74	3.91
3. ในอีก 5-10 ปีข้างหน้า อาชีพมัคคุเทศก์ยังคงเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง	4.39	3.86	4.71	4.68	4.39
4. ในอีก 5-10 ปีข้างหน้า หน่วยงาน/บริษัทของท่านยังคงต้องการมัคคุเทศก์เข้าทำงาน	3.91	3.60	4.14	4.11	3.75
5. บัณฑิตที่จบการศึกษาจากหลักสูตรมัคคุเทศก์เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของตลาดแรงงานด้านการท่องเที่ยว	4.33	3.71	4.29	4.00	3.52
6. บัณฑิตที่จบการศึกษาจากหลักสูตรมัคคุเทศก์มีคุณสมบัติเหมาะสมกับหน่วยงานของท่าน	4.07	4.03	4.14	4.05	3.79

ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ภาครัฐและตัวแทนจากภาคเอกชนเกี่ยวกับประเด็นและแนวโน้มปริมาณความต้องการบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการกิจการด้านการท่องเที่ยวเมื่อพิจารณาเป็น รายจังหวัด พบว่า

2.1 จังหวัดกระบี่ สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันเริ่มเปลี่ยนรูปแบบจากการท่องเที่ยวแบบกรุ๊ปทัวร์เป็นการท่องเที่ยวด้วยตัวเองเพิ่มมากขึ้นในลักษณะ F.I.T แต่อาชีพมัคคุเทศก์ก็ยังมี ความสำคัญอยู่ มัคคุเทศก์ยังเปรียบเสมือนทูตสัมพันธ์ทางไมตรี หลายบริษัทให้ความสำคัญกับมัคคุเทศก์ที่มีคุณภาพ

2.2 จังหวัดภูเก็ต สถานการณ์การท่องเที่ยวมีความขาดแคลนมัคคุเทศก์ที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะมัคคุเทศก์ที่เก่งทางด้านการใช้ภาษา โดยภาพรวมของจังหวัดภูเก็ตยังคงต้องการมัคคุเทศก์เพิ่มขึ้นทุกเดือน มัคคุเทศก์ในจังหวัดภูเก็ตจะมาจากช่องทางการอบรม 3 เดือนมากกว่า ที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี

2.3 จังหวัดตรัง เนื่องจากเป็นเมืองรองทางการท่องเที่ยวส่งผลให้มีความต้องการมัคคุเทศก์น้อยกว่าจังหวัดอื่น โดยเฉพาะช่วงโลว์ซีซั่นมัคคุเทศก์ต้องย้ายไปรับงานที่อื่น จึงจะเห็นได้ว่ามัคคุเทศก์

จังหวัดตรังส่วนใหญ่เป็นมัคคุเทศก์อิสระไม่ประจำบริษัทโดยเฉพาะในพื้นที่หาดปากเมงส่วนใหญ่มีแต่ มัคคุเทศก์ฟรีแลนซ์รับค่าจ้างเป็นรายทริป จึงจำเป็นต้องหาอาชีพเสริมนอกจากการทำอาชีพมัคคุเทศก์ มัคคุเทศก์ในจังหวัดตรังจึงมีการปรับตัว เป็นมัคคุเทศก์ชุมชน

2.4 จังหวัดสงขลา สถานการณ์การท่องเที่ยวยังคงครองตลาดนักท่องเที่ยวจากมาเลเซีย และ สิงคโปร์ รวมไปถึงนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดต่าง ๆ แต่ธุรกิจท่องเที่ยวยังคงต้องการมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ทางด้านการใช้ภาษาจีน ภาษามลายู เพราะปัจจุบัน มัคคุเทศก์ที่ใช้ภาษาจีนมีอยู่ประมาณ 100 คน และภาษามลายู ประมาณ 60 คน และมีภาษาอื่นอยู่อีกประมาณ 40 คน ซึ่งจะเห็นได้ว่ามัคคุเทศก์ ที่สนใจทำงานในพื้นที่หาดใหญ่ หากสามารถพูดภาษาจีนได้ก็มีโอกาสได้งานทันที เพราะกลุ่ม นักท่องเที่ยวไม่ยอมเจอมัคคุเทศก์ที่มีอายุมาก และส่วนใหญ่ไม่ได้เน้นมาซื้อของ ซึ่งแตกต่างจาก สมัยก่อน ทั้งนี้มองว่าในอีก 5- 10 ปีข้างหน้าความต้องการมัคคุเทศก์มีมากขึ้น เพราะสัญญาณเตือน จากกลุ่มนักท่องเที่ยวประเทศจีนนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสงขลาเพิ่มมากขึ้นอาชีพ มัคคุเทศก์ในจังหวัดสงขลาที่ยังเติบโตเดินทางต่อไปด้วยการพัฒนาคุณสมบัติทางวิชาชีพและทักษะของ มัคคุเทศก์เพิ่มมากขึ้น

2.5 จังหวัดสุราษฎร์ธานี สถานการณ์การท่องเที่ยวยังคงเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมากโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวของเกาะสมุยและเกาะช้างเคียง ซึ่งมีความต้องการมัคคุเทศก์บัตรบอร์น เงินและมัคคุเทศก์ทางทะเลเป็นจำนวนมากซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ควบคู่ไปกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาความต้องการมัคคุเทศก์ของผู้ประกอบกิจการท่องเที่ยวใน 5 จังหวัด ท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคใต้ สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. คุณสมบัติของบัณฑิตสาขาวิชามัคคุเทศก์หรือสาขาการท่องเที่ยวที่พึงประสงค์ของผู้ ประกอบกิจการด้านการท่องเที่ยว ในการศึกษาครั้งนี้จะนำไปสู่การพัฒนามัคคุเทศก์ให้เป็นไปตาม ความต้องการของสถานประกอบการเพื่อให้บัณฑิตที่จบทางด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะในสาขา วิชาชีพทางด้านมัคคุเทศก์พร้อมปฏิบัติงานได้จริงในสถานประกอบการเนื่องจากหลักสูตรได้กำหนดให้ มีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องไปกับความต้องการพัฒนาบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยวและ มัคคุเทศก์ที่เป็นไปตามแนวโน้มความต้องการของผู้ประกอบกิจการทางด้านการท่องเที่ยว โดย ประกอบไปด้วย การมีคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริตต่อวิชาชีพ โดยมีความรับผิดชอบตาม ระเบียบข้อบังคับขององค์กรและมีความเป็นผู้นำ ส่วนทางด้านความรู้จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับ ข้อมูลประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตท้องถิ่น โดยเฉพาะข้อมูลประวัติของแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งมีทักษะทางด้านการจัดการท่องเที่ยวการนำเที่ยวเข้าใจถึงจิตวิทยาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว รวมถึงมีทักษะการเป็นผู้ประกอบการ นอกจากนี้จำเป็นต้องมีทักษะทางด้านปัญญาในการคิดวิเคราะห์ แก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมโดยนำทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานทางด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้

รวมถึงทักษะทางการใช้ภาษาที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญสำหรับผู้ประกอบอาชีพทางการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์

เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาภายในประเทศและรายได้ที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว จึงทำให้มีความต้องการบุคลากรในสายวิชาชีพทางด้านมัคคุเทศก์และการให้บริการ ตลอดจนความต้องการความต้องการมัคคุเทศก์ของผู้ประกอบกิจการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในพื้นที่ 5 จังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัด กระบี่ ภูเก็ต ตรัง สงขลา และ สุราษฎร์ธานี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเมื่อเดินทางมาท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดดังกล่าวซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิชญพรหมศิวะพัลลภ (2548) ที่ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตพังงาและกระบี่ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีความสวยงาม อีกทั้งสถาปัตยกรรมตลอดจนวัฒนธรรมอาหาร ซึ่งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตติยาพร จารุมณีรัตน์ และศิริชัย ศิลปะอาษา (2548) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่จากมุมมองนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน โดยเห็นได้ว่าจังหวัดภูเก็ต กระบี่ และพังงา มีความเชื่อมโยงกันภายในพื้นที่และมีผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวภายในประเทศและชาวต่างชาติ นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติยังให้ความสนใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในกลุ่ม 5 จังหวัด เป็นจำนวนมากในแต่ละปีด้วยเช่นกัน แสดงให้เห็นถึงจำนวนนักท่องเที่ยวที่หลากหลายประเทศ ส่งผลให้เกิดความต้องการแรงงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยเฉพาะมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศเพราะนักท่องเที่ยวแต่ละประเทศย่อมมีพฤติกรรมความต้องการที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับงานวิจัยของ อมรินทร์ ต้นติเมธ (2548) ที่ศึกษาเรื่อง เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยพฤติกรรมการท่องเที่ยว กรณีศึกษา การตัดสินใจเลือกเดินทางมายังประเทศไทยของชาวต่างชาติ ที่กล่าวว่าประเทศไทยมีจุดแข็งทางด้านภูมิศาสตร์ที่ดีติดทะเล แม่น้ำ มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติที่สวยงาม ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครันเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

2. แนวโน้มสถานการณ์ทางการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเพื่อตอบสนองต่อความต้องการ โดยสามารถกำหนดทิศทางการคุณสมบัติเฉพาะให้เป็นที่ไปตามนโยบายด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาลตามยุทธศาสตร์และเป้าหมายของการพัฒนาสร้างสมดุลให้กับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการเติบโตของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยที่มีการตั้งเป้าหมายในแต่ละปีและมีแนวโน้มอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นผลมาจากมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเมืองรองเพื่อต้องการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปสู่จังหวัดที่เป็นเมืองรอง เมื่อแนวโน้มสถานการณ์ที่ดีขึ้นทางการท่องเที่ยวจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวจึงมีความ

ต้องการแรงงานบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ให้ตอบสนองต่อสถานการณ์การท่องเที่ยว สอดคล้องกับ สุประภา สมนึกพงษ์ (2560) ที่ศึกษาแนวโน้มและการตลาดการท่องเที่ยว 4.0 ประเทศไทย ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวมีความอิสระในตนเองมากขึ้น สามารถจัดโปรแกรมและวางแผนการท่องเที่ยวด้วยตัวเองทุกอย่างผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ สามารถซื้อสินค้าและบริการทางด้านการท่องเที่ยวผ่านสื่อออนไลน์ ส่งผลให้ผู้ประกอบการในยุคนี้จำเป็นต้องสามารถวิเคราะห์เป้าหมายและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแนวโน้มด้านการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปในอนาคต ดังนั้นบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องมีความรู้ทางด้านเทคโนโลยี รู้จักการทำตลาดออนไลน์ที่เป็น Digital Marketing และสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าออนไลน์ได้ทั่วทุกมุมโลก

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การศึกษาค้นคว้านี้จะนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรทางด้านมัคคุเทศก์และการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามความต้องการของสถานประกอบการเพื่อให้บัณฑิตที่จบทางด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะในสาขาวิชาชีพทางด้านมัคคุเทศก์พร้อมปฏิบัติงานได้จริงในสถานประกอบการเนื่องจากหลักสูตรได้กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องไปกับความต้องการพัฒนาบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ที่เป็นไปตามแนวโน้มความต้องการของผู้ประกอบกิจการทางด้านการท่องเที่ยว โดยประกอบไปด้วย การมีคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริตต่อวิชาชีพ โดยมีความรับผิดชอบตามระเบียบข้อบังคับขององค์กรและมีความเป็นผู้นำ ส่วนทางด้านความรู้จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับข้อมูลประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตท้องถิ่น โดยเฉพาะข้อมูลประวัติของแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งมีทักษะทางด้านจัดการท่องเที่ยวการนำเที่ยวเข้าใจถึงจิตวิทยาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว รวมถึงมีทักษะการเป็นผู้ประกอบการ นอกจากนี้จำเป็นต้องมีทักษะทางด้านปัญญาในการคิดวิเคราะห์แก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม โดยนำทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานทางด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้รวมถึงทักษะทางการใช้ภาษาที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญสำหรับผู้ประกอบอาชีพทางด้านการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์

สรุป

ธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจงานบริการ การสร้างความสุขความประทับใจจึงเป็นมูลค่าสูงสุดที่มัคคุเทศก์จะต้องส่งมอบให้กับนักท่องเที่ยวในแต่ละครั้งที่ทำหน้าที่ การทำหน้าที่ของมัคคุเทศก์คือความสุขความประทับใจในการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง ก็เท่ากับมัคคุเทศก์ได้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์พร้อมทรงตามหัวใจสำคัญของธุรกิจการท่องเที่ยวคือ ความทรงจำที่ดีที่ได้ไปเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ ผนวกกับ

การได้สัมผัสกับ วัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตผู้คน ความงามของธรรมชาติ โดยทั้งหมดเกิดจากการที่ มัคคุเทศก์ได้นำเสนอสิ่ง ที่ดีที่สุดให้กับนักท่องเที่ยว หรือขณะที่มีปัญหาในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ก็ต้องสามารถ แก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้อย่างทันที่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. การขาดแคลนมัคคุเทศก์ที่เกิดขึ้นเป็นเพราะการผลิตมัคคุเทศก์ออกสู่ตลาดแรงงานเป็นจำนวนมากแต่มีผู้ที่ถือใบอนุญาต ที่ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์มีจำนวนน้อยทำให้ไม่เพียงพอ เนื่องจากบางคนไม่มีความมั่นใจในการให้บริการนักท่องเที่ยว มีความรู้แต่ขาดทักษะการปฏิบัติงาน หรือแม้กระทั่งขาดความอดทนในการทำงาน

2. การผลิตมัคคุเทศก์ให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานทางด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวควรเน้นกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ โดยการฝึกปฏิบัติจริงสำหรับการถ่ายทอด ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ฝึกความอดทนพร้อมรับมือกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่แตกต่างในแต่ละวัฒนธรรม มีทักษะในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เหมาะสมกับสถานการณ์

3. การผลิตแรงงานบุคลากรในวิชาชีพการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ควรเน้นการผลิตที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเพราะเมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษา มีความรู้ความสามารถที่พร้อมสำหรับการปฏิบัติงานจริง สถานประกอบการพร้อมใช้งานได้ทันทีไม่ต้องเสียเวลากับการฝึกพนักงานใหม่เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสถานประกอบการ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะทางด้านวิชาชีพของมัคคุเทศก์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อกำหนดให้เป็นเกณฑ์มาตรฐานทางด้านความรู้ของมัคคุเทศก์ในทิศทางเดียวกัน และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของมัคคุเทศก์

เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว. (2559). สถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย ปี 2559. สืบค้น

จาก <http://www.tourism.go.th/home/details/11/221/25516>

กรมการท่องเที่ยว. (2561). แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561- 2564. กรุงเทพฯ: ژیไอพี ก๊อปปี้ ปรีน.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). ทิศทางท่องเที่ยวไทยในปี 2562. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558.) *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558–2560*. สืบค้นจาก https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114
- ตติยาพร จารุมณีรัตน์ และศิริชัย ศิลปะอาษา. (2548). *การศึกษาเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่จากมุมมองนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). ภูเก็ต.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2557). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เพ็ญข้าหลวง พรรณตั้งแอนด์พับลิชชิง.
- พรพิชญ์ พรหมศิวพัลลภ. (2548). *ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตพังงาและกระบี่*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). ภูเก็ต
- วลัยพร รวีตระกูลไพบุรย์. (2557). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจ และเศรษฐกิจฐานราก. (2561). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สถานการณ์การท่องเที่ยวปี 2560*. กรุงเทพฯ: ส่วนเศรษฐกิจรายสาขา, ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน.
- สภาปฏิรูปแห่งชาติ. (2558). *วาระที่ 1: การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุประภา สมณ์พงษ์. (2560.). *แนวโน้มและตลาดการท่องเที่ยว 4.0 ประเทศไทย*. *วารสารศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(3), 2055–2068.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). *จำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย พ.ศ. 2545–2558*. สืบค้นจาก <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statserirs23.html>.
- อมรินทร์ ตันติเมธ. (2548). *เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยพฤติกรรมการท่องเที่ยว กรณีศึกษา การตัดสินใจเลือกเดินทางมายังประเทศไทยของชาวต่างชาติ*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

Leadership Role of School Administrator and Team Performance of Teacher
in School Under Ratchaburi Primary Educational Service Area Office 1

กรรณิการ์ ทองใบ และ ประเสริฐ อินทร์รักษ์

¹Kannika Thongbai and Prasert Intarak

มหาวิทยาลัยศิลปากร

Silpakorn University, Thailand

E-mail: sawzeiin@gmail.com

Received June 17, 2020; Revised August 29, 2020; Accepted March 20, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา 2) การทำงานเป็นทีมของครู 3) ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครู กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำนวน 123 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้รักษาการในตำแหน่ง จำนวน 1 คน และ 2) ครู จำนวน 1 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทผู้นำของผู้บริหารศึกษา และการทำงานเป็นทีมของครู สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลวิจัยพบว่า

1. บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ ผู้ประเมิน ผู้อำนวยการความสะอาด ผู้คาดการณ์ ผู้ส่งเสริมสนับสนุน และผู้ให้คำปรึกษา ตามลำดับ

2. การทำงานเป็นทีมของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้านพบว่า การทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ การสื่อสารที่ดี ภาวะผู้นำที่เหมาะสม วัตถุประสงค์ชัดเจนและเป้าหมายเป็นที่ยอมรับ การทบทวนการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ความร่วมมือและความขัดแย้ง บทบาทที่สมดุล การสนับสนุนและการ

ไว้วางใจซึ่งกันและกัน การปฏิบัติงานที่ชัดเจนและการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสม การเปิดเผยและการเผชิญหน้า ตามลำดับ

3. บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการทำงานเป็นทีมของครู โดยภาพรวมในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01

คำสำคัญ: บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา; การทำงานเป็นทีมของครู

Abstract

The purposes of this research were to determine 1) the leadership roles 2) team performance of teacher 3) the correlation between leadership roles and team performance of teacher in school. The sample were 104 schools under Ratchaburi Primary Educational Service Area Office 1. The 2 respondents in each school were; a director or deputy school director and a teacher 208 respondents in total. The research instrument was a questionnaire about leadership roles based on Farren and Kaye's concept, and team performance of teacher in school based on Woodcock's concept. The statistical used for analyze the data were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation and, Pearson's product moment correlation coefficient. The findings revealed as follows:

1. Leadership role of school administrator under Ratchaburi Primary Educational Service Area Office 1. Generally, the results were demonstrated at the "highest level". When concerned in each aspect found that 3 aspects were shown as "the highest level", whereas 2 aspects were in a "high level" by arithmetic mean, from high to low which follow facilitator, predator, supporter, and consultants, respectively.

2. Team performance of teacher in school. Generally, the results were demonstrated at a "high level". It shown at the "highest level" in 2 aspects whereas in a "high level" in 9 aspects by highest arithmetic mean from high to low including skills of good communication, performance of leader, definite objectives and acceptable goals, operational review as regular, self-improvement as always, relatives between cooperation and conflict, balance in role, mutual support and trust, distinct operations and the right decision, revelations and encounters respectively.

3. Leadership role correlated with team performance of teacher. In general, results were shown at a "high level" with statistically significant 0.01.

Keywords: Leadership role; Team performance

บทนำ

รัฐบาลได้กำหนดวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยหรือโมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล คือ ประเทศไทย 4.0 หรือ Thailand 4.0 หมายถึง การพัฒนาประเทศไทยโดยนโยบายเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ดังนั้นต้องมีความเข้าใจ เข้าถึง จึงพัฒนาได้โดยใช้ศักยภาพของมนุษย์เป็นตัวนำ ขับเคลื่อนด้วยปัญญาของคน ต้องลงทุนในมนุษย์ให้เป็นผลผลิตที่ดี ทุกคนได้รับโอกาสเท่าเทียมกันและอยู่อย่างยั่งยืน (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2560) สถานศึกษาจึงเป็นแหล่งผลิตเยาวชนให้เป็นทรัพยากรที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนของประเทศไทยให้มีความก้าวหน้าให้เป็นไทยแลนด์ 4.0 และยกระดับคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นคนไทย 4.0 ดังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) กำหนดยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยมีเป้าหมายให้คนไทยมีทักษะ ความรู้ และความสามารถได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากลและสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ มีทักษะการทำงานที่พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน และขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เป้าหมาย คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนไทย 4.0 ซึ่งการนำสถานศึกษาในยุคดิจิทัลนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีลักษณะที่โดดเด่นและแตกต่างไปจากผู้บริหารสถานศึกษาในยุคก่อน ๆ ที่จะต้องมีความจำเป็นที่จะพัฒนาคุณลักษณะและทักษะในการทำงาน เพื่อจะได้รับมือและออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ทำทนายและสร้างแรงบันดาลใจให้กับครู และผู้เรียน เพื่อให้เกิดการร่วมมือในการเรียนรู้ คิดค้น สร้างสรรค์ และพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้จนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ หรือนวัตกรรมได้ (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2560)

การบริหารการศึกษาในปัจจุบัน ผู้บริหารมีภาระหน้าที่ในการบริหารงานค่อนข้างมาก เนื่องจากกระทรวงกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังสถานศึกษาโดยตรง ซึ่งการกระจายอำนาจดังกล่าวจะทำให้สถานศึกษามีความคล่องตัว มีอิสระในการบริหารจัดการเป็นไปตามตามหลักการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ผู้บริหารจึงต้องใช้อำนาจเพื่อควบคุมและสั่งการผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม ดังนั้นเมื่อมีอำนาจย่อมยอมทำให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชารู้สึกถึงการถูกบังคับและอยู่ในกฎระเบียบมากเกินไป หากผู้บริหารใช้อำนาจของตนไม่เหมาะสม อาจทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ใต้บังคับบัญชากับตนเอง ซึ่งสาเหตุอาจมาจากตัวผู้บริหารเช่นกัน เมื่อเหตุการณ์เช่นนี้อาจส่งผลกระทบต่อการทำงานของครูและบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งน่าต่อการควบคุมและทำให้ขาดความร่วมมือในการทำงานให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนได้

จากสรุปผลการประเมินคุณภาพภายนอก ผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 พบว่า สถานศึกษาระดับปฐมวัยที่เข้ารับ

การประเมินคุณภาพภายนอกมีจำนวน 175 โรงเรียน ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐานจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จำนวน 171 โรงเรียน ไม่ได้รับรองคุณภาพจำนวน 4 โรงเรียน โดยผ่านการรับรองในระดับดีขึ้นไป จำนวน 167 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 95.43 นอกจากนี้ยังมีสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เข้ารับการประเมินคุณภาพภายนอกจำนวน 179 โรงเรียน ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐานจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จำนวน 152 โรงเรียน ไม่ได้รับรองคุณภาพจำนวน 27 โรงเรียน โดยผ่านการรับรองในระดับดีขึ้นไป จำนวน 150 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 98.68 จากผลการประเมินพบว่ายังมีโรงเรียนที่ไม่ผ่านการรับรองคุณภาพทั้งระดับปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งการที่โรงเรียนไม่ผ่านการประเมินส่วนหนึ่งนั้นขึ้นอยู่กับการบริหารงานและคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา และจากสรุปผลการประเมิน สมศ. ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 พบว่า จุดที่ควรพัฒนาด้านผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้การนิเทศของสถานศึกษาของสถานศึกษาเป็นระบบครบวงจร มีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ข้อมูลสารสนเทศและเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามระบบบริหารคุณภาพ (PDCA) และผู้บริหารควรพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ให้มีความชัดเจนมากขึ้น ส่วนจุดที่ควรพัฒนาด้านครู คือ ครูบางคนยังขาดความชัดเจนตรงกันในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิดของผู้เรียน อีกทั้งครูยังขาดการร่วมมือกันสร้างแบบประเมินพัฒนาการของผู้เรียนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้สะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนเพื่อพัฒนาศักยภาพยังไม่ชัดเจนและสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในการทำงานเป็นทีมของครูที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งในด้านความร่วมมือ ร่วมใจกันทำงานและในด้านความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่เห็นพ้องต้องกัน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1, 2558) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการในการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 พบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนายังมีแนวคิดในการดำเนินงานแตกต่างกันและขาดการสร้าง ความเข้าใจในการปฏิบัติงานในองค์การ และต้องการให้มีการสร้างบรรยากาศในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการทำงานแบบเอื้ออาทรและบุคลากรทุกฝ่ายร่วมคิด ร่วมทำร่วมแก้ปัญหาทุกขั้นตอนเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนด

จากสภาพปัญหาดังกล่าวมาข้างต้นพบว่า ในการจัดการศึกษานั้นผู้บริหารมีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน มีการกำกับ ติดตาม ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรได้รับการพัฒนาความสามารถของตน และสามารถนำความรู้มาพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งนอกจากบทบาทผู้นำที่เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกผู้บริหารสถานศึกษาที่ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานแล้ว การทำงานเป็นทีมของครูที่มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และ

เป้าหมายขององค์กรที่ชัดเจนตรงกัน มีความร่วมมือ ร่วมใจกันทำงานแล้วช่วยกันทำให้องค์กรประสบความสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

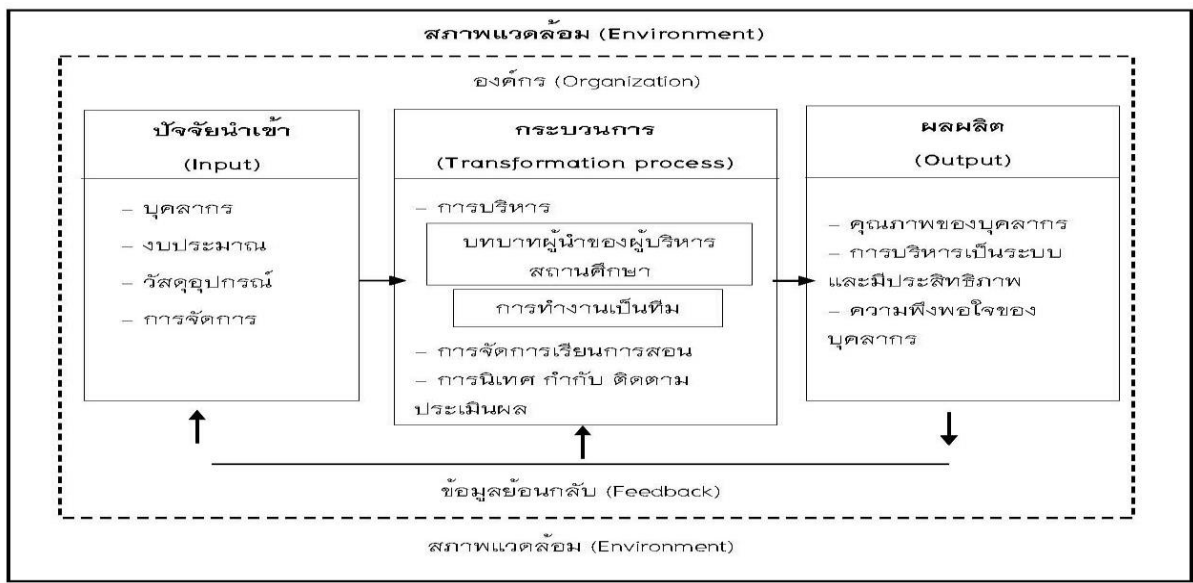
ดังนั้น ในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรแสดงบทบาทผู้นำในลักษณะต่าง ๆ มีการวางแผน การดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน และมีการนำการบริหารจัดการระบบคุณภาพมาใช้ในการบริหารงานเพื่อประสิทธิภาพในการทำงานให้สูงขึ้น ทั้งนี้การบริหารงานในองค์กรมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เนื่องจากสังคมเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่มีการปรับตัวอย่างรวดเร็ว ความร่วมมือกันทำงานเป็นทีมจะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงาน และช่วยให้องค์กรมีคุณภาพสูงขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นข้อเสนอแนะ แนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อทราบบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1
2. เพื่อทราบการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1
3. เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยผู้วิจัยได้นำทฤษฎีตามแนวคิดของ Lunenburg and Ormstein (2012) มาเป็นกรอบของการวิจัย ซึ่งได้กล่าวว่าเป็นทฤษฎีเชิงระบบ (Systems Theory) โดยใช้กรอบแนวคิดระบบเปิด (Open-System Framework) ประกอบไปด้วย 2 ส่วนคือ ส่วนแรกสภาพแวดล้อมภายใน ซึ่งมีมิติการดำเนินงานของสถานศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ปัจจัยนำเข้า (Input) มีกระบวนการแปรสภาพ (Transformation Process) และผลผลิต (Output) ที่จะเป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ไปยังปัจจัยนำเข้าและกระบวนการแปรสภาพเพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุง แก้ไขให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ส่วนที่สอง คือ สภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย การเมืองและกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และวัฒนธรรม ดังที่ได้แสดงให้เห็นในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 ขอบข่ายเชิงทฤษฎีของการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยอาศัยข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็น ที่มีแผนแบบการวิจัยลักษณะกลุ่มตัวอย่างเดียว ศึกษาสถานการณ์ ไม่มีการทดลอง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 จำนวน 177 โรงเรียน จำแนกเป็นสถานศึกษาในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี 49 โรงเรียน อำเภอปากท่อ 47 โรงเรียน อำเภอวัดเพลง 6 โรงเรียน อำเภอจอมบึง 37 โรงเรียน อำเภอสวนผึ้ง 20 โรงเรียน และอำเภอบ้านคา 18 โรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นจำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไป มีลักษณะตรวจสอบรายการ (check list) สอบถามเกี่ยวกับสถานศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน

ตอนที่ 2 สอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามแนวคิดของ Farren and Kaye (1996)

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีมของครู ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามแนวคิดของ Woodcock and Francis (1994) สำหรับแบบสอบถามในตอนต้นที่ 2 และตอนที่ 3 มีลักษณะเป็นคำถามชนิดจัดอันดับคุณภาพ 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert's Five rating scale)

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม ดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยศึกษาวรรณกรรม หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสร้าง และปรับปรุงเครื่องมือ โดยการขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 2 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอคณะกรรมการปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อ ตรวจสอบความเหมาะสมแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) แล้วนำแบบสอบถาม มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แล้วจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่มีความเที่ยงตรงและถูกต้องของเนื้อหาโดยมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.50-1.00

ขั้นตอนที่ 3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน รวมเป็นจำนวน 30 คน

ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาคำนวณหาความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.985

ขั้นตอนที่ 5 จัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นระบบ ผู้วิจัยได้ ดำเนินตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยทำหนังสือถึงบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากรเพื่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลและตอบแบบสอบถามไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยนำหนังสือที่บัณฑิตวิทยาลัยออกให้ นำไปส่งให้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยประสานกับโรงเรียนให้ดำเนินการส่งแบบสอบถามคืนผู้วิจัยทางไปรษณีย์ และบางสถานศึกษาผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ มีหน่วยการวิเคราะห์ (unit of analysis) คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้

รักษาการในตำแหน่ง 1 คน และครู 1 คน รวมทั้งสิ้น 246 คน โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาจัดกระทำข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

- ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา
- ตรวจสอบและให้คะแนนตามเกณฑ์การให้คะแนนสำหรับแบบสอบถามแต่ละฉบับ
- นำข้อมูลที่ได้ไปคำนวณค่าสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งถามรายละเอียดเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน และประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่งปัจจุบันใช้ค่าความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage)
2. การวิเคราะห์ระดับบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาและการทำงานเป็นที่มของครูใช้ค่ามัธยฐานเลขคณิต (arithmetic mean: \bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) แล้วนำค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{x}) ที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best)
3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นที่มของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient)

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากโรงเรียนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 123 โรงเรียน แต่ละโรงเรียนมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือรักษาการในตำแหน่ง จำนวน 1 คน และครูจำนวน 1 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 246 คน ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 104 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 208 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 84.55 นำมาวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 71.15 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี มากที่สุด จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 40.38 มีวุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโทมากที่สุด จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 53.37 และมีตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือรักษาการในตำแหน่ง และครู มีจำนวนเท่ากัน กลุ่มละ 104 คน คิดเป็นร้อยละ 50 ซึ่งจากการวิเคราะห์บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = 0.46) ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยภาพรวม และรายด้าน

(n=104)

ข้อ	บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1	ผู้อำนวยการความสะอาด (X ₁)	4.53	0.49	มากที่สุด
2	ผู้ประเมิน (X ₂)	4.58	0.47	มากที่สุด
3	ผู้คาดการณ์ (X ₃)	4.50	0.49	มากที่สุด
4	ผู้ให้คำปรึกษา (X ₄)	4.46	0.53	มาก
5	ผู้ส่งเสริมสนับสนุน (X ₅)	4.49	0.53	มาก
	ภาพรวม (X _{tot})	4.51	0.46	มากที่สุด

ตารางที่ 1 พบว่า บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณา
เป็นรายด้านพบว่า บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ข้อ และอยู่ในระดับมาก 2 ข้อ เรียงลำดับค่ามัชฌิม
เลขคณิตจากมากไปน้อยดังนี้ ผู้ประเมิน ($\bar{x} = 4.58$, S.D. = 0.47) รองลงมา คือ ผู้อำนวยการความ
สะอาด ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.49) รองลงมา คือ ผู้คาดการณ์ ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = 0.49) รองลงมา คือ
ผู้ส่งเสริมสนับสนุน ($\bar{x} = 4.49$, S.D. = 0.53) และค่ามัชฌิมเลขคณิตต่ำสุด คือ ผู้ให้คำปรึกษา ($\bar{x} =$
4.46, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่าอยู่ระหว่าง 0.47 – 0.53 ลักษณะ
เช่นนี้แสดงว่า มีการกระจายข้อมูลน้อย หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปใน
ทิศทางเดียวกัน ซึ่งจากการวิเคราะห์การทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.44$, S.D. = 0.44) ดังรายละเอียดใน
ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการทำงานเป็นทีมของครู สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน (Y_{tot})

(n=104)

ข้อ	การทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1	บทบาทที่สมดุล (Y ₁)	4.42	0.51	มาก
2	วัตถุประสงค์ชัดเจนและเป้าหมายเป็นที่ยอมรับ (Y ₂)	4.46	0.48	มาก
3	การเปิดเผยและการเผชิญหน้า (Y ₃)	4.32	0.57	มาก
4	การสนับสนุนและการไว้วางใจซึ่งกันและกัน (Y ₄)	4.40	0.57	มาก

ข้อ	การทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1	\bar{x}	S.D.	ระดับ
5	ความร่วมมือและความขัดแย้ง (Y ₅)	4.43	0.52	มาก
6	การปฏิบัติงานที่ชัดเจนและการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสม (Y ₆)	4.39	0.50	มาก
7	ภาวะผู้นำที่เหมาะสม (Y ₇)	4.50	0.54	มากที่สุด
8	การทบทวนการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ (Y ₈)	4.45	0.53	มาก
9	การพัฒนาตนเอง (Y ₉)	4.45	0.53	มาก
10	ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม (Y ₁₀)	4.45	0.53	มาก
11	การสื่อสารที่ดี (Y ₁₁)	4.51	0.47	มากที่สุด
	ภาพรวม (Y _{tot})	4.44	0.44	มาก

จากตารางที่ 12 พบว่า การทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.44$, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้านพบว่า การทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ข้อ และระดับมาก 9 ข้อ เรียงลำดับค่ามัธยฐานเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ การสื่อสารที่ดี ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = 0.47) รองลงมา คือ ภาวะผู้นำที่เหมาะสม ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = 0.54) รองลงมา คือ วัตถุประสงค์ชัดเจนและเป้าหมายเป็นที่ยอมรับ ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = 0.48) รองลงมา คือ การทบทวนการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{x} = 4.45$, S.D. = 0.53) รองลงมา คือ การพัฒนาตนเอง ($\bar{x} = 4.45$, S.D. = 0.53) ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม รองลงมา คือ ($\bar{x} = 4.45$, S.D. = 0.53) รองลงมา คือ ความร่วมมือและความขัดแย้ง ($\bar{x} = 4.43$, S.D. = 0.52) รองลงมา คือ บทบาทที่สมดุล ($\bar{x} = 4.42$, S.D. = 0.51) รองลงมา คือ การสนับสนุนและการไว้วางใจซึ่งกันและกัน ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.57) รองลงมา คือ การปฏิบัติงานที่ชัดเจนและการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสม ($\bar{x} = 4.39$, S.D. = 0.50) และค่ามัธยฐานเลขคณิตต่ำสุด คือ การเปิดเผยและการเผชิญหน้า ($\bar{x} = 4.32$, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อยู่ระหว่าง 0.48 – 0.57 ลักษณะเช่นนี้แสดงว่า มีการกระจายข้อมูลน้อยหมายถึงผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน

ตัวแปร	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	Y ₆	Y ₇	Y ₈	Y ₉	Y ₁₀	Y ₁₁	Y _{tot}
X ₁	.562**	.548**	.492**	.569**	.571**	.500**	.642**	.464**	.464**	.554**	.553**	.637**
X ₂	.513**	.562**	.502**	.514**	.566**	.552**	.632**	.538**	.538**	.507**	.519**	.639**
X ₃	.575**	.613**	.569**	.609**	.649**	.553**	.665**	.538**	.538**	.538**	.561**	.689**
X ₄	.536**	.599**	.543**	.577**	.609**	.551**	.627**	.527**	.527**	.523**	.514**	.660**
X ₅	.580**	.516**	.493**	.537**	.562**	.506**	.597**	.441**	.441**	.504**	.531**	.614**
X _{tot}	.609**	.624**	.572**	.618**	.650**	.585**	.695**	.551**	.551**	.577**	.589**	.712**

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา กับการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 พบว่า บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา (X_{tot}) กับการทำงานเป็นทีมของครู (Y_{tot}) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r_{xy} = 0.712^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะคล้อยตามกัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เป็นผลมาจากส่วนใหญ่ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี มีทักษะการส่งเสริมให้ครูเห็นคุณค่าในอาชีพ มีความสนใจในงาน สร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้าง และรับฟังความคิดเห็นของครู และยังช่วยให้ครูเข้าใจถึงความต้องการในการทำงานของตนเองเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงแผนการทำงานในอนาคต รับฟังความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสิ่งที่มีความสำคัญต่อการทำงานในปัจจุบัน เพื่อนำไปปรับปรุง และพัฒนาให้ดีขึ้น และผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่จะช่วยสนับสนุนให้ครูประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิญา ศรีเวียง (2559) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารกับการบริหารจัดการระบบคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของผู้บริหาร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อยดังนี้ ผู้คาดการณ์, ผู้ประเมิน, ผู้อำนวยการ, ผู้ส่งเสริมสนับสนุน และผู้ให้คำปรึกษา 2) การบริหารจัดการระบบคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อยดังนี้ การนำองค์กร, การวางแผนกลยุทธ์, การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้, การมุ่งเน้นบุคลากร, การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการจัดการกระบวนการ 3) บทบาทของผู้บริหารกับการบริหารจัดการระบบคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล ความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาด้านผู้ประเมิน มีค่ามัชฌิมเลขคณิตอยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรก ทั้งนี้เป็นเพราะ ผู้บริหารมีการแจ้งผลการประเมินเกี่ยวกับการทำงานให้ครูทราบอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา เสนอแนะกิจกรรมที่จะช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานได้ รับฟังความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสิ่งที่มีความสำคัญต่อการทำงานในปัจจุบัน เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น มีการชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานกับผลการปฏิบัติงานและเป้าหมายขององค์กร และยังแจ้งให้ครูทราบถึงความคาดหวังและมาตรฐานที่ใช้ในการประเมิน ไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชาติชาย ศรีจันทร์ดี (2557) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพครู 2556 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มัธยมศึกษาเขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 ทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านผู้อำนวยการความสะอาด ด้านผู้ประเมิน ด้านผู้ส่งเสริมสนับสนุน ด้านผู้คาดการณ์ และด้านผู้ให้คำปรึกษา 2) การปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพ 2556 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพครู 2556 อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ด้าน คือ มาตรฐานการปฏิบัติตน (จรรยาบรรณของวิชาชีพ) และอยู่ในระดับมาก จำนวน 2 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ มาตรฐานการปฏิบัติงานและมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ 3) บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพ 2556 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ดังนั้น จากการศึกษาเรื่องบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาด้านผู้ประเมินอยู่ในลำดับแรก แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 มีทักษะผู้นำด้านผู้ประเมิน โดยแจ้งผลการประเมินเกี่ยวกับการทำงานให้ทราบและผลการปฏิบัติตัวของสมาชิกในองค์กรอย่างเปิดเผย แจ้งให้บุคลากรทราบความคาดหวังและมาตรฐานที่ใช้ในการประเมิน รับฟังความคิดเห็นของบุคลากรและชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการทำงาน มีการเสนอแนะกิจกรรมที่จะช่วยให้บุคลากรสามารถปรับปรุงการทำงาน และการปฏิบัติตัวของตนได้ และยังเป็นผู้นำในการบริหารงานของสถานศึกษาในทุกด้าน อีกทั้งยังต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ โดยอาศัยหลักการและทฤษฎีทางการบริหารมาใช้ให้เกิดประโยชน์ รู้จักขอความช่วยเหลือของงานที่ต้องปฏิบัติ ตลอดจนมีความสามารถในการนำความรู้ไปปรับใช้ในงานได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะส่งผลให้เกิดคุณภาพในการบริหารงานโรงเรียนนั้น จึงจะเห็นได้ชัดว่าผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาด้านผู้ประเมินและจำเป็นต้องมีบทบาทผู้นำในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วย เพื่อให้การบริหารงานโรงเรียนมีประสิทธิภาพประสิทธิผล และบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. การทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบโดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ และความแตกต่างของบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสถานศึกษา และยังมี ความเข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสถานศึกษาตรงกัน โดยถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกต่อกันอย่างเปิดเผย ปรึกษาหารือ และกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ช่วยเหลือและไว้วางใจซึ่งกันและกันโดยให้ความร่วมมือและการใช้ความขัดแย้งในทางสร้างสรรค์ ซึ่งยังมีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มโดยมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการสื่อสาร และเข้าใจกันเป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของ Emmerik and Brennikmeijer (2009) ศึกษา

ความคล้ายคลึงกันของระดับความสัมพันธ์และการรวมกลุ่มทางสังคม (ประสิทธิผลของทีม, ผลการปฏิบัติงานของทีมและความพึงพอใจของทีม) โดยทดสอบสมมติฐานจากครูระดับมัธยมศึกษา จำนวน 420 คน ใน 57 ทีม ซึ่งทีมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้เป็นการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างครูที่ปฏิบัติหน้าที่ต่างกัน จากการวิเคราะห์ในความสัมพันธ์หลายระดับ พบว่า ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกันมีความสำคัญต่อหน้าที่ของทีม ความสัมพันธ์ระหว่างกันจะช่วยลดผลกระทบทางสังคมของกลุ่ม การสมาคมที่แน่นแฟ้นกันจึงเป็นเสมือนหน้าที่ของทีม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเพชร พึ่งย่อย (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณลักษณะผู้นำกับการปฏิบัติงานเป็นทีมของบุคลากรโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะผู้นำกับการปฏิบัติงานเป็นทีมของบุคลากรโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การทำงานเป็นทีมในด้านการสื่อสารที่ดี มีค่ามัธยฐานเลขคณิตอยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรก ทั้งนี้เกิดจากครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 สามารถติดต่อสื่อสารและประสานงานกันอย่างสม่ำเสมอ ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้เข้าใจถูกต้องตรงกัน อีกทั้งยังมีการสื่อสารกันสองทาง คือ สื่อสารในระดับผู้บริหารไปยังผู้ปฏิบัติ และในผู้ปฏิบัติไปยังผู้บริหาร อีกทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ยังส่งเสริมในการใช้ระบบการติดต่อสื่อสารภายในโรงเรียนให้เกิดเป็นรูปธรรมส่งผลให้ครูทุกคนติดต่อกันเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว อีกทั้งยังนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นช่องทางในการแจ้งข้อมูลข่าวสารภายในโรงเรียน ส่งผลให้ครูทุกคนได้รับทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานอย่างทั่วถึง รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ ส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมา สายสะอาด (2551) ได้ศึกษาเรื่องทักษะการติดต่อสื่อสารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 2 พบว่า ทักษะการติดต่อสื่อสารของผู้บริหารและประสิทธิภาพการทำงานของครูโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากด้วยเช่นกัน

3. บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 มีบทบาทผู้นำ 5 ด้าน ตามแนวคิดของ Farren and Kaye (1996) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีบทบาทผู้นำในด้านผู้อำนวยความสะดวก ด้านผู้ประเมิน ด้านผู้คาดการณ์ ด้านผู้ให้คำปรึกษา และด้านผู้ส่งเสริมสนับสนุน นั่นคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทผู้นำมาก การทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ซึ่งตรงกับสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ คือ บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 มีความสัมพันธ์กัน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเองในเชิงองค์รวม มีภาวะผู้นำที่เหมาะสม มีวิสัยทัศน์ และเป้าหมายในการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง อีกทั้งยังมีการส่งเสริมให้ครูเห็นคุณค่าในอาชีพ ความสนใจในงาน และทักษะที่เป็นจุดเด่น

ของตนเอง มีการเชื่อมโยงเป้าหมายในการทำงานที่มีประสิทธิภาพให้เข้ากับกลยุทธ์ขององค์กร และยังสื่อสารกับคณะครูให้ทราบถึงทิศทาง กลยุทธ์ขององค์กรที่ชัดเจน มีการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้าง และรับฟังความคิดเห็นของครู สนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย รวมทั้งช่วยสนับสนุนให้ครูสามารถพัฒนาแผนงานที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของงาน มีการกำหนดข้อตกลงร่วมกันโดยให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสถานศึกษา มีเป้าหมายในการทำงานชัดเจน มีการสื่อสารกันอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยทุกคนให้การยอมรับและเชื่อมั่นในความสามารถของเพื่อนร่วมงานอย่างสม่ำเสมอ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทำให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีความสุขส่งผลให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชาติชาย ศรีจันทร์ดี (2557) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2556 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Katzenbach and Smith (1993) ได้ศึกษาพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารระดับสูง พบว่าทีมงานที่มีประสิทธิภาพซึ่งวัดจากความสามารถที่จะบรรลุมาตรฐานที่ตั้งไว้ได้มีพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมคือผู้บริหารมีความยืดหยุ่นและมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันอย่างชัดเจนโดยมีเป้าหมายร่วมกัน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบถึงบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ด้านบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ Farren and Kaye (1996) เกี่ยวกับบทบาทผู้นำของผู้บริหารไว้ 5 ประการ ดังนี้ 1) ผู้อำนวยการความสะอาด 2) ผู้ประเมิน 3) ผู้คาดการณ์ 4) ผู้ให้คำปรึกษา 5) ผู้ส่งเสริมสนับสนุน ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีม ผู้วิจัยใช้แนวคิดของวูดค็อก (Woodcock) เสนอแนวคิดการทำงานเป็นทีม ดังนี้ 1) บทบาทที่สมดุล 2) วัตถุประสงค์ชัดเจนและเป้าหมายเป็นที่ยอมรับ 3) การเปิดเผยและการเผชิญหน้า 4) การสนับสนุนและการไว้วางใจซึ่งกันและกัน 5) ความร่วมมือและความขัดแย้ง 6) การปฏิบัติงานที่ชัดเจนและการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสม 7) ภาวะผู้นำที่เหมาะสม 8) การทบทวนการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ 9) การพัฒนาตนเอง 10) ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม และ 11) การสื่อสารที่ดี

สรุป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เรื่อง บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 สรุปได้ดังนี้

1. บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อยดังนี้ ผู้ประเมิน ผู้อำนวยการฯ ผู้คาดการณ์ ผู้ส่งเสริมสนับสนุนและผู้ให้คำปรึกษา

2. การทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกตามรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ข้อ และระดับมาก 10 ข้อ เรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ดังนี้ การสื่อสารที่ดี ภาวะผู้นำที่เหมาะสม วัตถุประสงค์ชัดเจนและเป้าหมายเป็นที่ยอมรับ การทบทวนการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ความร่วมมือและความขัดแย้ง บทบาทที่สมดุล การสนับสนุนและการไว้วางใจซึ่งกันและกัน การปฏิบัติงานที่ชัดเจนและการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสม และการเปิดเผยและการเผชิญหน้า

และ 3. บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการทำงานเป็นทีมของครูทุกด้านในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการศึกษาพบว่า บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ด้านผู้ให้คำปรึกษา มีค่ามัชฌิมเลขคณิตต่ำที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการติดตามในการช่วยให้บุคลากรสามารถแสดงเป้าหมายเกี่ยวกับอนาคตด้านการงานที่ตนเองทำได้ ด้านการเชื่อมโยงเป้าหมายในการทำงานที่มีประสิทธิภาพตามเป้าหมายขององค์กร และแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่จะช่วยสนับสนุน รวมทั้งอุปสรรคที่มีผลต่อความสำเร็จในหน้าที่การงาน

2. จากการศึกษาพบว่า การทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ด้าน การเปิดเผยและการเผชิญหน้า มีค่ามัชฌิมเลขคณิตต่ำที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มของครูให้มีการแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกต่อกันอย่างเปิดเผย มีการจัดประชุมปรึกษาหารือ และกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ครูได้มีโอกาสช่วยกันแก้ปัญหาและรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกส่งผลให้ครูทุกคนสามารถพูดคุยกันถึงปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างสบายใจ นอกจากนี้ควรจัดกิจกรรมให้ครูได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์หรือกิจกรรมในหลาย ๆ รูปแบบตามโอกาสที่เหมาะสม

3. จากการศึกษา พบว่า บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันกับการทำงานเป็นทีมของครู ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ควรส่งเสริมให้

ผู้บริหารสถานศึกษาได้เพิ่มพูนและพัฒนาทักษะการบริหาร ทั้ง 5 ด้านให้สูงยิ่งขึ้นไป ได้แก่ บทบาทผู้นำ ด้านผู้อำนวยการความสะอาด ด้านผู้ประเมิน ด้านผู้คาดการณ์ ด้านผู้ให้คำปรึกษา และด้านผู้ส่งเสริม สนับสนุน เพื่อให้การทำงานเป็นที่มของครูมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดียิ่งขึ้นไปตามลำดับ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นที่มของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 กับผู้บริหารสถานศึกษากับสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่อยู่ใกล้เคียง

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

3. ควรมีการศึกษาบทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานเป็นที่มของ

ครู

เอกสารอ้างอิง

ชาติชาย ศรีจันทร์ดี. (2557). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2556* (ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บุญเพชร พึ่งย่อย. (2556). *คุณลักษณะผู้นำกับการปฏิบัติงานเป็นที่มของบุคลากรโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศิลปากร* (ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปัทมา สายสะอาด. (2551). *ทักษะการติดต่อสื่อสารของผู้บริหารที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานเป็นที่มของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 2* (ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2560). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. พิษณุโลก: พิษณุโลกดอทคอม.

สุวิทย์ เมษินนทรี. (2560). *ปาฐกถาศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน ครั้งที่ 8 เรื่อง การบริหารการศึกษาเพื่อร่วมสร้างประเทศไทย 4.0*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. (2558). *เอกสารผลสรุปผลการประเมินคุณภาพภายนอก*. กลุ่มนิเทศติดตามฯ, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. (2560). *รายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการและผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ของ สพฐ. ประจำปีงบประมาณ. กลุ่มนโยบายและแผน, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1.*

อภิญญา ศรีเวียง. (2559). *บทบาทของผู้บริหารกับการบริหารจัดการระบบคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล* (ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Emmerik, H. V., & Brenninkmeijer, V. (2009). *Deep – Level Similarity and Group Social Capital: Associations with Team Functioning*. Retrieved from <http://sgr.sagepub.com/content/40/6/650.abstract>

Farren, C., & Kaye, B. L. (1996). *New Skills for New Leadership Roles*, in *The Leader of the future: new visions, strategies and practices for the next era*. New York: The Drucker Foundation.

Katzenbach, R. J., & Smith, K. D. (1993). *The Wisdom of Teams*. Cambridge: McGraw–Hill.

Lunenburg, F. C., & Ornstein, A. C. (2012). *Educational Administration: Concepts and practices*. (6th ed.). Bel Mont, CA: Wadsworth,

Woodcock, M., & Francis, D. (1994). *The eleven Building Blocks of Effective Teamwork*. Great Britain: The University Press.

การวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยว
และปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดราชบุรี
Analysis of tourists' demographic characteristics and factors associated
with agricultural tourism management in Ratchaburi Province

¹ชลธิชา พันธุ์สว่าง, ²เสรี วงษ์มณฑา, ³ชวลีย์ ณ ถลาง, ⁴กาญจน์ภา พงศ์พนรัตน์

¹Chonticha Pansawang, ²Seri Wongmontha, ³Chawalee Na Thalang,

⁴Kannapa Pongponrat

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยพะเยา, ⁴มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

^{1, 2, 3} University of Phayao, Thailand, ⁴Thammasat University, Thailand

Received March 9, 2021; Revised March 9, 2021; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความแตกต่างของระดับปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรี (ได้แก่ แรงจูงใจและพฤติกรรมการท่องเที่ยว องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว และส่วนประสมทางการตลาด) เมื่อจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยว โดยเก็บแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวทั้งหมด 400 คน ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจำนวน 10 แห่ง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การทดสอบไคสแควร์ ค่าทีเทส และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว ผลการศึกษาพบว่าระดับแรงจูงใจดึงดูดของนักท่องเที่ยว กลุ่มเดินทาง การบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก กระบวนการให้บริการ และการให้บริการลูกค้าอย่างมีคุณภาพมีความแตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ ซึ่งสามารถนำมาเสนอแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดราชบุรี ในด้านการเตรียมความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว การสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านข้อมูลการท่องเที่ยวกับภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น รวมถึงการฝึกอบรมพนักงานในด้านกระบวนการบริการในแหล่งท่องเที่ยว

คำสำคัญ: ลักษณะทางประชากรศาสตร์; แรงจูงใจนักท่องเที่ยว; พฤติกรรมนักท่องเที่ยว; องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว; ส่วนประสมทางการตลาด

Abstract

The objectives of this study were to study the level of factors associated with agricultural tourism management in Ratchaburi province (i.e., tourists' motivations, travel behaviors, attraction components and marketing mix) different in tourists' demographic characteristics. A questionnaire was used to collect data from 400 tourists visiting in 10 agricultural attractions. The data was analyzed by using chi-square test, t-test and one-way analysis of variance. The results indicated that the level of pull factor, travel group composition, ancillary service, amenity, process and providing quality service were significantly different by demographic characteristics. The recommendations for managing agricultural tourism in Ratchaburi province are 1) preparing amenities to provide services for tourists, 2) creating cooperative networks to exchange tourism information with government, private sector and local people, and 3) training staffs related to service processes in tourist attractions.

Keywords: Demographic characteristics; tourists' motivations; travel behaviors; attraction components; marketing mix

บทนำ

การท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย สร้างการเจริญเติบโตให้แก่ประเทศ เกิดการกระจายรายได้และการจ้างงานในท้องถิ่น และมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคม ขนส่ง รวมถึงการค้าและการลงทุน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554) การท่องเที่ยวถูกกระทุ้งความสำคัญไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2560-2564 ซึ่งกำหนดเป้าประสงค์ที่ต้องการเพิ่มขีดความสามารถในสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เพิ่มขึ้น โดยเน้นการพัฒนากิจกรรมสร้างมูลค่าเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2559) ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่กำลังดำเนินการเพื่อส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ให้เป็นสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวในรูปแบบการให้การศึกษาด้านการผลิตและจัดการสิ่งแวดล้อมทางการเกษตรผ่านการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย เช่น การทำนาข้าว สวนผลไม้ สวนไม้ดอกไม้ประดับ สวนสมุนไพร การเลี้ยงผึ้ง การเลี้ยงไหม เป็นต้น (พีรชัย กุลชัย, 2543) โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเป็นแหล่งความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวและเกษตรกรในการอนุรักษ์ อีกทั้งสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร ลดความต้องการใช้พื้นที่ป่าเพื่อขยายพื้นที่เกษตรได้อีกด้วย (นุชนารถ ไชยโรจน์, 2541)

จังหวัดราชบุรีถือเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมถึงทรัพยากรเกษตรที่มีความพร้อมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตลอดจนพื้นที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร จึงถือได้ว่าราชบุรีเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย (สำนักงานจังหวัดราชบุรี, 2560) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรีเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนและศึกษาหาความรู้ทางการเกษตร โดยมีการเปิดให้เข้าชมพื้นที่และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การปลูกผักปลอดสารพิษ การเพาะเห็ดหอม การชมสวนไม้ดอกไม้ประดับ เป็นต้น ในการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวอันนำมาซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยว กระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ แรงจูงใจและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มีแตกต่างกันในลักษณะทางประชากรศาสตร์ รวมถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว และส่วนประสมทางการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อเตรียมความพร้อมด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว (เศวตฉัตร นาคชาติ, 2555)

ในการศึกษาทางศาสตร์จิตวิทยาและพฤติกรรมด้านการท่องเที่ยว มีการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจและพฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาทางการตลาดในการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างแพร่หลาย (วชิราภรณ์ โลหะชาละ, 2558) โดยแรงจูงใจถือเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการท่องเที่ยวซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ แรงจูงใจอันเกิดจากปัจจัยผลัก (push factors) ซึ่งเป็นความต้องการส่วนบุคคลที่กระตุ้นให้เดินทางท่องเที่ยว เช่น ต้องการสร้างเสริมประสบการณ์และการเรียนรู้ เป็นต้น และแรงจูงใจที่เกิดจากปัจจัยดึง (pull factors) ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอกดึงดูดให้คนออกไปท่องเที่ยว เช่น แหล่งท่องเที่ยวหรือปัจจัยทางเศรษฐกิจ เป็นต้น (สุรรัตน์ เตชะทวิวรรณ, 2545) สำหรับพฤติกรรมกรท่องเที่ยวที่ถูกกระตุ้นจากแรงจูงใจนั้นถือเป็นการกระทำและความรู้สึกนึกคิดที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการตัดสินใจใช้สินค้าและบริการในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มการเดินทาง จำนวนสมาชิก ช่วงเวลาในการเดินทาง ความถี่ในการเดินทาง และค่าใช้จ่าย (รวีวรรณ โปรรุ่งโรจน์, 2558) นอกจากนี้ความแตกต่างทางลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ถือเป็นประเด็นที่มีความท้าทายต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวได้ตรงตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ สำหรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังมีการประยุกต์แนวคิดที่หลากหลายมาใช้เพื่อเตรียมความพร้อม วางแผน และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามศักยภาพที่มีอยู่ ได้แก่ องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว (10 A's) ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร, 2542) ประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางคมนาคมในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก การบริหารจัดการ ที่พัก กิจกรรมการท่องเที่ยว การรับรู้ ลักษณะที่ปรากฏ ความเชื่อมั่น และ

การเห็นคุณค่า (Buhalis, 2000; Pelasol, 2012; Morrison, 2013) นอกจากนี้ส่วนประสมทางการตลาด (10 P's) เป็นแนวคิดสำหรับกำหนดกลยุทธ์ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ รวมถึงการออกแบบสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคลากร ลักษณะทางกายภาพ กระบวนการให้บริการ การให้บริการลูกค้าอย่างมีคุณภาพ การใช้พนักงานขาย และความเข้าใจ (ธีรกีตินวรัตน์ ณ อยุธยา, 2547; สุทธิชัย ปัญญาโรจน์, 2559) จากการตรวจสอบเอกสารทั้งหมด การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์และ เพื่อศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์และปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรี (ได้แก่ แรงจูงใจและพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว และส่วนประสมทางการตลาด) รวมถึงการทดสอบสมมติฐานในการศึกษาความแตกต่างของระดับปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เมื่อจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยว โดยผลการศึกษสามารถเสนอแนะแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการเอกชน และชุมชนในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยมีการกำหนดพื้นที่ศึกษา คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรีที่อยู่ภายใต้โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของสำนักงานเกษตรในแต่ละอำเภอ จำนวน 10 อำเภอ อำเภอละ 1 แห่ง ได้แก่ นาบัว (อ.เมืองราชบุรี), ศูนย์การเรียนรู้ยูเอ็นเป็นสุข (อ.จอมบึง), เดอะซินเนอร์รี่ ฟาร์ม (อ.สวนผึ้ง), สวนเกษตรแม่ทองหยิบ (อ.ดำเนินสะดวก), ฟาร์มปลาทอง (อ. บ้านโป่ง), เดอะบลูมฮอติค (อ.บางแพ), ไร่ปลูกรัก (อ.โพธาราม), ทีทีการ์เด้น แอนโกฟาร์ม (อ.ปากท่อ), สวนโพลีลูฟาร์ม (อ.วัดเพลง) และดอนเอ๋ย ดอนคา (อ.บ้านคา) การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัยสำหรับการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 2 ขั้นตอน ได้แก่ การทดสอบค่าคะแนนความสอดคล้องของข้อคำถาม (Indexes of Item Objective Congruence: IOC) (วรัญญา ภัทรสุข, 2554) และการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1951) โดยค่าคะแนนของข้อคำถามในแบบสอบถาม ทั้ง 2 ขั้นตอนอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของ Cochran (1977) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน และถูกสุ่มโดยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวพื้นที่ศึกษาที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดราชบุรี จำนวน 10 แห่ง โดยแบ่งเก็บแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยว 40 คน ต่อแหล่งท่องเที่ยว

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: S.D.) สำหรับใช้อธิบายความหมายของข้อมูลในลักษณะการบรรยายทั่วไป นอกจากนี้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test) การทดสอบค่าทีเทส (T-Test) และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อทดสอบสมมติฐานตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

ข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 55.2 อยู่ในกลุ่มอายุระหว่าง 36-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 57.2 ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 66.5 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 55 เป็นกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 32.8 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 37.2 สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น ประกอบด้วยพฤติกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรี พบว่าเป็นกลุ่มที่เดินทางมากับครอบครัวหรือเครือญาติ คิดเป็นร้อยละ 44.8 มีจำนวนสมาชิกในการเดินทางอยู่ระหว่าง 4-5 คน ร้อยละ 35.2 ส่วนใหญ่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ คิดเป็นร้อยละ 44 และเคยเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวแล้ว จำนวน 4-5 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 57 ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาท่องเที่ยวอยู่ระหว่าง 1,001-3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 44 โดยแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ได้รับความนิยมพึงพอใจจากผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ เดอะชินเนอร์ วินเทจ ฟาร์ม, ไร่ปลูกรัก และดอนเอย ดอนคา (คิดเป็นร้อยละ 16.7, 13.4 และ 13 ตามลำดับ)

ผลการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาของระดับแรงจูงใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่ามีระดับแรงจูงใจโดยรวมอยู่ในระดับสูงมาก ($\bar{x} = 4.23$, S.D. = 0.48) สำหรับระดับแรงจูงใจที่เกิดจากปัจจัยหลักที่ทำให้เดินทางมาท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูงมาก ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.67) โดยแรงจูงใจที่ต้องการหาความเพลิดเพลินและสนุกสนานอยู่ในระดับสูงที่สุด เมื่อเทียบกับแรงจูงใจอื่น ๆ ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = 0.75) สำหรับระดับแรงจูงใจที่เกิดจากปัจจัยดึงดูดให้เดินทางมาท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูงมาก ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = 0.43) โดยแรงจูงใจจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามและเอกลักษณ์โดดเด่นอยู่ในระดับสูงที่สุด เมื่อเทียบกับแรงจูงใจอื่น ๆ ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = 0.76)

การให้ความสำคัญของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรีโดยรวมพบว่าอยู่ในระดับสูงมาก ($\bar{x} = 4.23$, S.D. = 0.17) โดยองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวที่ถูกให้ความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบที่พักในแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.45$, S.D. = 0.45),

แหล่งดึงดูดด้านการท่องเที่ยว ($\bar{x} = 4.41$, S.D. = 0.42) และด้านการเห็นคุณค่า ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = 0.50) สำหรับองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวที่ถูกให้ความสำคัญน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับองค์ประกอบอื่น ๆ คือ องค์ประกอบด้านลักษณะที่ปรากฏ ($\bar{x} = 4.08$, S.D. = 0.53)

การให้ความสำคัญในประเด็นส่วนประสมทางการตลาดในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรี พบว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับประเด็นนี้ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{x} = 4.14$, S.D. = 0.18) โดยส่วนประสมทางการตลาดที่ถูกให้ความสำคัญอยู่ในระดับสูงมาก คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.45) และด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{x} = 4.31$, S.D. = 0.44) สำหรับด้านลักษณะทางกายภาพถูกให้ได้รับความสำคัญน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับส่วนประสมทางการตลาดอื่น ๆ ($\bar{x} = 3.98$, S.D. = 0.48)

จากผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อศึกษาระดับความแตกต่างของปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรีหรือตัวแปรผล เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่าแรงจูงใจที่เกิดจากปัจจัยดึงดูดให้เดินทางมาท่องเที่ยวมีระดับที่แตกต่างกันตามเพศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเพศชายมีระดับของแรงจูงใจนี้มากกว่าเพศหญิง นอกจากนี้การให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยว พบว่ามีระดับที่แตกต่างกันตามลักษณะเพศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยที่เพศชายจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวในประเด็นข้างต้นมากกว่าเพศหญิง

สำหรับการศึกษาระดับความแตกต่างของตัวแปรผล เมื่อจำแนกตามช่วงอายุ พบว่าพฤติกรรมการท่องเที่ยวมีความแตกต่างกันตามช่วงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวอายุ 36-50 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มหลัก จะเดินทางมาท่องเที่ยวกับเพื่อนหรือครอบครัวในวันเสาร์-อาทิตย์ โดยมียอดค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวอยู่ระหว่าง 0-3,000 บาท สำหรับการให้ความสำคัญส่วนประสมทางการตลาดของนักท่องเที่ยวในด้านกระบวนการให้บริการ การให้บริการลูกค้าอย่างมีคุณภาพ และการใช้พนักงานขาย พบว่ามีระดับความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 จากการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี Seheffe พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 20-35 ปี จะให้ความสำคัญกับกระบวนการให้บริการ การให้บริการลูกค้าอย่างมีคุณภาพ และการใช้พนักงานขายแตกต่างกับกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยที่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 20-35 ปี จะให้ความสำคัญกับกระบวนการให้บริการและการให้บริการลูกค้าอย่างมีคุณภาพมากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี แต่ในทางกลับกันกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี จะให้ความสำคัญกับการใช้พนักงานขายของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากกว่ากลุ่มที่มีอายุระหว่าง 20-35 ปี

การศึกษาระดับความแตกต่างของตัวแปรผล เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยว พบว่าพฤติกรรมการท่องเที่ยวมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี จะมีลักษณะโดดเด่นที่มาท่องเที่ยวเป็นกลุ่มขนาดกลาง (4-5 คน)

และมีค่าใช้จ่ายระหว่าง 1,001–3,000 บาท ในด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีระดับความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 ตามระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยว จากการเปรียบเทียบรายคู่ พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแตกต่างจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยที่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาตรี ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากกว่ากลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี

การศึกษาระดับความแตกต่างของตัวแปรผล เมื่อจำแนกตามกลุ่มรายได้ พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ตั้งแต่ 15,001 ขึ้นไป มักเดินทางมาเป็นกลุ่มขนาดเล็ก (2–3 คน) โดยกลุ่มที่มีรายได้ 15,001–30,000 บาท เคยเดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวแล้ว 2–3 ครั้ง นอกจากนี้กลุ่มที่มีรายได้ในช่วง 15,001–50,000 บาท มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว 1,001–3,000 บาท สำหรับเส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อจำแนกตามรายได้ของนักท่องเที่ยว เมื่อทำการเปรียบเทียบรายคู่ พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน ให้ความสำคัญกับเส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวแตกต่างจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ระหว่าง 15,001–30,000 บาทต่อเดือน, 30,001–50,000 บาทต่อเดือน และกลุ่มที่มีรายได้ตั้งแต่ 50,001 บาทขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยที่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

การศึกษาระดับความแตกต่างของตัวแปรผล เมื่อจำแนกตามสถานภาพสมรส พบว่าพฤติกรรมการท่องเที่ยวในกลุ่มที่เดินทางมาเป็นครอบครัวและกลุ่มเพื่อนจะเป็นมีสถานภาพสมรสแล้ว นอกจากนี้แรงจูงใจในการเดินทาง รวมถึงส่วนประสมทางการตลาดในด้านกระบวนการให้บริการ การให้บริการลูกค้าอย่างมีคุณภาพ และด้านการใช้พนักงานชายมีระดับที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีสถานภาพสมรสมีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีสถานภาพโสด และนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการให้บริการและการให้บริการลูกค้าอย่างมีคุณภาพในแหล่งท่องเที่ยวมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ แต่ในทางกลับกันกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีสถานภาพสมรสจะให้ความสำคัญในด้านการใช้พนักงานชายต่ำกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีสถานภาพโสด

สำหรับการวิเคราะห์ระดับความแตกต่างของตัวแปรตาม เมื่อจำแนกตามลักษณะอาชีพ พบว่ามีความแตกต่างกันในกลุ่มพนักงานเอกชนหรือรับจ้าง รวมถึงผู้ประกอบการกิจส่วนตัวที่มักเดินทางมาเป็นกลุ่มครอบครัวโดยเป็นกลุ่มขนาดเล็ก (2–3 คน) ในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ และมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางระหว่าง 1,001–3,000 บาท สำหรับระดับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวโดยรวม รวมถึงด้าน

การบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะที่ปรากฏและความเชื่อมั่น มีระดับที่ความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยกลุ่มนักเรียนและนักศึกษาจะให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวทั้งในด้านการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยวและความเชื่อมั่นมากกว่ากลุ่มอาชีพข้าราชการหรือรัฐวิสาหกิจ, พนักงานเอกชนหรือรับจ้าง, ประกอบธุรกิจส่วนตัว และอาชีพอิสระ แต่ในทางกลับกันกลุ่มนักเรียน/นักศึกษาให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในด้านลักษณะที่ปรากฏต่ำกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยในเรื่องการวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยวและปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยใช้สถิติเชิงอนุมานที่ผ่านมาทั้งในประเทศและต่างประเทศยังมีอยู่อย่างจำกัด และส่วนมากจะเน้นไปในทางการใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับผลการศึกษาในครั้งนี้มีหลากหลายประเด็นที่มีความสอดคล้องกับทฤษฎี แนวคิด รวมถึงงานวิจัยในอดีตดังต่อไปนี้

ลักษณะของกลุ่มนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรีที่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวหลักที่แหล่งท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญในด้านการจัดการให้เหมาะสมตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เป็นกลุ่มเพศชายและหญิง มีอายุระหว่าง 35-50 ปี มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี มีรายได้ในช่วง 15,001-30,000 บาท และ 30,001-50,000 บาท สถานภาพสมรส และส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจส่วนตัว อาชีพอิสระ หรือเป็นพนักงานเอกชนหรือรับจ้าง สำหรับลักษณะพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น คือ เป็นกลุ่มที่มีการใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวระหว่าง 1,000-3,000 บาท และเดินทางมากับครอบครัวหรือกลุ่มเพื่อนซึ่งเป็นกลุ่มขนาดเล็ก (2-3 คน) และขนาดกลาง (4-5 คน)

สำหรับลักษณะทางประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยวที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ รายได้ โดยการให้ความสำคัญของส่วนประสมทางการตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการกำหนดราคา แรงจูงใจดึงดูดและพฤติกรรมการเดินทางมาท่องเที่ยวจะมีระดับที่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามรายได้ (Kotler อ้างอิงใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2552) ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดราชบุรี เป็นกลุ่มที่มีรายได้ระหว่าง 15,001-50,000 บาท ซึ่งเป็นรายได้ที่สูงกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวจากการศึกษาในงานวิจัยที่ผ่านมา และมีแนวโน้มการมาเยือนพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวซ้ำและมียอดใช้จ่ายที่สูงกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท ซึ่งงานวิจัยที่ผ่านมาได้มีการระบุประเด็นในด้านของสถานการณ์ทางเศรษฐกิจรวมถึงการเมืองที่มีผลต่อรายได้ของนักท่องเที่ยวโดยตรง เช่น รายได้ที่ต่ำที่ทำให้ความถี่ในการเดินทางมาเยือนในแหล่งท่องเที่ยวลดลง เนื่องจากค่าใช้จ่ายด้านการเดินทาง (เลิศพร ภาระสกุล, 2553) รวมถึงยังส่งผลต่อแรงจูงใจดึงดูด (Pull factors) ที่คำนึงถึงการ

ใช้จ่าย การซื้อสินค้าและบริการที่มีคุณภาพในแหล่งท่องเที่ยวเมื่อเดินทางไปเยือนอีกด้วย (สุริรัตน์ เตชะทวิวรรณ, 2545)

สำหรับอายุและระดับการศึกษาถือเป็นลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่มีความสำคัญระดับรองลงมา ในส่วนของอายุหรือการมีวุฒิภาวะมีความสำคัญต่อระดับพฤติกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอายุ ระหว่าง 35-50 ปี ซึ่งมีงานวิจัยในอดีตที่สอดคล้องกับการศึกษาครั้งนี้ พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอายุอยู่ในช่วงดังกล่าว ถือเป็นกลุ่มคนทำงานที่มีความเครียดจากการทำงานหรือการดำรงชีวิตในสังคมเมือง ทำให้เกิดภาวะเครียด ซึ่งมีผลต่อระดับแรงจูงใจและพฤติกรรมการท่องเที่ยว ทั้งในด้านค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว กลุ่มเดินทางที่มักจะเดินทางมาเป็นกลุ่มครอบครัว และช่วงเวลาการเดินทางที่ส่วนใหญ่จะท่องเที่ยวในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ รวมถึงระดับการศึกษาที่เป็นกลุ่มระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าจะมีระดับแรงจูงใจหลักในการค้นคว้า ปฏิบัติ ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่าง ๆ โดยมีพื้นฐานจากความอยากรู้อยากเห็น และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่จะได้รับในการท่องเที่ยวมากขึ้น (Pandurang, 2000; วชิราภรณ์ โลหะชาละ, 2558)

สำหรับสถานภาพสมรส อาชีพ และเพศของนักท่องเที่ยวนั้น ผลการศึกษามีความสอดคล้องกับงานวิจัยในปัจจุบันด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในบางประเด็นเท่านั้น เช่น ลักษณะสถานภาพสมรสที่ทำให้เกิดระดับแรงจูงใจและพฤติกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอันเป็นที่รักหรือครอบครัว (Pearce, 1991) ในประเด็นของกลุ่มอาชีพพนักงานเอกชน ธุรกิจส่วนตัว หรือประกอบอาชีพอิสระ และกลุ่มนักท่องเที่ยวเพศชายที่มีฐานะเป็นหัวหน้าครอบครัวจะมีแรงจูงใจการเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและลดความเครียดที่อยู่ในระดับสูงเมื่อเทียบกับกลุ่มนักท่องเที่ยวอื่น ๆ อีกทั้งมีความต้องการในด้านความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการในแหล่ง (สุริรัตน์ เตชะทวิวรรณ, 2545) จากการศึกษาความแตกต่างของระดับพฤติกรรมการท่องเที่ยว องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวและส่วนประสมทางการตลาด เมื่อจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ สามารถเสนอแนะแนวทางด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรี ได้ดังต่อไปนี้

ปัจจัยด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ การบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยวในประเด็นด้านการเตรียมความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ สาธารณูปโภค (ไฟฟ้าและน้ำประปา) ห้องน้ำสะอาด ลานจอดรถ ร้านขายอาหาร ชายของที่ระลึก รวมถึงศูนย์กลางบริการด้านข้อมูลข่าวสาร นอกจากนี้การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ในการสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว การให้บริการด้านข่าวสารการท่องเที่ยว ความปลอดภัย การสาธารณสุข รวมถึงโครงสร้าง

พื้นฐานด้านสาธารณสุขประเภทอื่น ๆ เช่น สถานีตำรวจ สถานีน้ำมัน เครือข่ายโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

สำหรับส่วนประสมทางการตลาดที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดราชบุรีควรให้ความสำคัญ คือ กระบวนการให้บริการและการให้บริการลูกค้าอย่างมีคุณภาพ โดยเน้นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความหลากหลาย เป็นกิจกรรมที่ให้ความรู้ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และเหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมากับครอบครัว อีกทั้งในด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ควรมีการเตรียมความพร้อมและมีกรอบให้แก่พนักงานเกี่ยวกับขั้นตอน ระเบียบ กระบวนการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่รวดเร็ว ไม่มีความซับซ้อน และมีปลอดภัย ตลอดจนมีการแบ่งหน้าที่ของพนักงานในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างชัดเจนและไม่ซ้ำซ้อนกัน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). *การท่องเที่ยว: อุตสาหกรรมในการพัฒนาประเทศ*. สืบค้น

เมื่อ 27 ตุลาคม 2562, จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2*

(พ.ศ. 2560–2564). กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

ธรรมศักดิ์ โรจนสุนทร. (2542). *สรุปผลการสัมมนาการพัฒนาการท่องเที่ยวภาคเหนือ*. กรุงเทพฯ:

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ธีรกิติ นวรัตน์ ณ อยุธยา. (2547). *การตลาดสำหรับการบริการ: แนวคิดและกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นุชนารถ ไชยโรจน์. (2541). การจัดการท่องเที่ยวแนวใหม่. *จุลสารการท่องเที่ยว*, 17(2), 12–18.

พีรชัย กุลชัย. (2543). *ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารกับความรู้ และทัศนคติที่มี*

ต่อการปรับปรุงวิธีการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกร ในจังหวัดฉะเชิงเทรา. กรุงเทพฯ:

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ,

รวีวรรณ ไพรยรุ่งโรจน์. (2558). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

เลิศพร ภาระสกุล. (2553). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

วชิราภรณ์ โลหะชาละ. (2558). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: พี. เอ็น. เคแอนด์สกาย.

วรัญญา ภัทรสุข. (2554). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2552). *การบริหารตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.

สุทธิชัย ปัญญโรจน์. (2559). *10 กลยุทธ์ทางการตลาด*. สืบค้นเมื่อ 11 ธันวาคม 2562, จาก

<https://www.gotoknow.org>

- สุริรัตน์ เตชะทวีวรรณ. (2545). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว: เอกสารประกอบการสอนคณะวิทยาการจัดการ*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานจังหวัดราชบุรี. (2560). *แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดราชบุรี*. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2562, จาก <http://www.ratchaburi.go.th/plan/index.html>
- Buhalis, D. (2000). Marketing the Competitive Destination in the Future. *Tourism Management*, 21(1), 97–116.
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques*. (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16, 297–334.
- Morrison, A. (2013). *Marketing and Managing Tourism Destinations*. New York: Routledge.
- Pandurang, T. (2000). *Agri-tourism: Innovative Supplementary Income Generating Activity for Enterprising Farmers*. Retrieved January 5, 2020, from http://www.agritourism.in/.../Agri-Tourism_Concept_Note.pdf
- Pearce, P. L. (1991). Analyzing Tourist Attractions. *Journal of Tourism Studies*, 2(1), 46–55.
- Pelasol, R. J. et al. (2012). Destination in The Southern Part of Iloilo, Philippines. *JPAIR Multidisciplinary Research* 8(1). DOI:10.7719/jpair.v8i1.173

บริหารความเสี่ยงอย่างไรให้องค์กรไร้วิกฤต

How to Manage Risks for the Organization without Crisis

ชัตติยา ดวงสำราญ

Khattiya Duangsamran

มหาวิทยาลัยศิลปากร

Silpakorn University, Thailand

E-mail: duang2499@gmail.com

Received October 26, 2020; Revised November 13, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

ปัจจุบันหน่วยงานราชการได้ให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยง คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ได้กำหนดให้หน่วยงานราชการต่างๆ จัดทำแผนบริหารความเสี่ยงตามแผนยุทธศาสตร์ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับหน่วยงานราชการ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าประสงค์ตามที่ได้กำหนดไว้ รวมถึงการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายใน พ.ศ. 2544 กำหนดให้ส่วนราชการต้องมีการประเมินความเสี่ยง และปรับปรุงระบบควบคุมภายใน เพื่อลดมูลเหตุที่จะเกิดความเสี่ยง

การบริหารความเสี่ยงในองค์กรจึงเป็นวิธีการบริหารจัดการ และควบคุมกระบวนการดำเนินงานต่าง ๆ โดยลดมูลเหตุและโอกาสที่องค์กรจะเกิดความเสี่ยง เพื่อให้ระดับของความเสี่ยงและขนาดของความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในขนาดตอยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับได้ ประเมินได้ ควบคุมได้ เพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ ความเสี่ยงของทุกองค์กรเป็นไปตามบริบทขององค์กรนั้น ๆ แบ่งได้เป็น 4 ประเภท 1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ 2) ความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ 3) ความเสี่ยงด้านการเงินและการรายงาน และ 4) ความเสี่ยงด้านกฎหมาย กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ระบบการบริหารความเสี่ยงนอกจากจะช่วยลดโอกาสที่จะสูญเสียและเพิ่มโอกาสความสำเร็จของการทำงานยิ่งขึ้นแล้ว ยังส่งผลถึงความเข้าใจในการทำงานของบุคลากรในองค์กรมากขึ้น สามารถวิเคราะห์ ประเมินและระมัดระวังความเสี่ยงในหน้าที่ของตน ทำให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายได้

คำสำคัญ: บริหารความเสี่ยง; องค์กรไร้วิกฤต

Abstract

At present, government agencies have given priority to risk management. The Public Sector Development Commission has determined that various government agencies make a risk management plan according to the strategic plan. In strengthening government agencies in order to achieve the goals those are set including to comply with the government administration regulations Ministry of Education 2003. And regulations of the State Audit Commission Regarding the Establishment of Internal Control Standards 2001. The government must have a risk assessment and improve the internal control system to reduce the root cause of the risk.

Enterprise risk management it is a management method and control various operational processes by reducing the causes and opportunities that the organization will be at risk to keep the level of risk and the magnitude of future risks being acceptable, assessable, and controllable so that the organization can achieve its objectives. Risk of every organization according to the context of that organization and divided into 4 types 1) Strategic risk, 2) Operational risk, 3) Financial and reporting risk, and 4) Compliance Risk. The risk management system will help reduce the chance of loss. And increase the chances of success of the work even more. It also resulted in a greater understanding of the work of personnel in the organization. Able to analyze, assess and be careful of the risks in their duties. This makes it possible to work more efficiently and achieve goals.

Keywords: Risk Management; Organization without Crisis

บทนำ

ประเทศไทยมีการบริหารจัดการหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าในทุกๆด้านเหมือนกับอารยะประเทศ ในการดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติงานที่กำหนดไว้อาจต้องเผชิญกับปัญหาอุปสรรค ซึ่งการที่จะบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ซึ่งถือเป็นความเสี่ยงทั้งสิ้น โดยผลกระทบจะมากหรือน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับโอกาสและความรุนแรงของปัจจัยหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือเผชิญอยู่ ดังนั้นแนวคิดในการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในจึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ และถูกนำมาใช้ในการเตรียมการเพื่อป้องกัน “ปัญหา” จาก “ปัจจัยเสี่ยง” ที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งจะมีผลกระทบต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ขององค์กร

ในปัจจุบันหน่วยงานราชการได้ให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยง คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการได้กำหนดให้หน่วยงานราชการต่างๆ จัดทำแผนบริหารความเสี่ยงตามแผนยุทธศาสตร์อัน

เป็นกลไกในการสร้างความเข้มแข็งให้กับหน่วยงานราชการ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าประสงค์ตามที่ได้กำหนดไว้ (นฤมล สอาดโคม, 2550) รวมถึงการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ และระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ที่กำหนดให้ส่วนราชการต้องมีการประเมินความเสี่ยง และปรับปรุงระบบควบคุมภายใน เพื่อลดมูลเหตุที่จะเกิดความเสี่ยง ให้ระดับและขนาดของความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อยู่ในระดับที่ยอมรับ ควบคุม ประเมินและตรวจสอบได้อย่างมีระบบ โดยคำนึงถึงการบรรลุเป้าหมายตามภารกิจหลักขององค์กร (นฤมล บินหะยีอาวัง, 2553) เพื่อเป็นมาตรการในการสร้างค่านิยมความมีจริยธรรมร่วมกัน เพื่อที่จะเป็นฐานการตรวจสอบจากภาครัฐและภาคประชาชน (ศตวรรษ สงกาพันธ์, 2563) และการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานหรือบุคคลสำคัญในท้องถิ่นเพื่อช่วยผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (สุริยศักดิ์ มังกรแก้ววิกุล และศิริวัฒน์ สิริวัฒน์กุล, 2563)

บทความนี้จะนำเสนอในประเด็นดังต่อไปนี้ ความหมายของการบริหารความเสี่ยง การบริหารความเสี่ยงมีประโยชน์อย่างไร ความเสี่ยงเช่นไรที่อาจเกิดขึ้นได้ในองค์กร กระบวนการบริหารความเสี่ยงขององค์กร และ สรุป ทั้งนี้องค์กรใดๆก็ตาม หากต้องการให้องค์กรประสบผลสำเร็จตามจุดหมายขององค์กรที่มีการบริหารความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วย การมีโครงสร้างการบริหารจัดการความเสี่ยงที่แข็งแกร่ง มีความเข้าใจในเรื่องความเสี่ยงขององค์กรอย่างทั่วถึงและชัดเจน มีการจัดทำแผนกลยุทธ์ความเสี่ยงให้ชัดเจน เพื่อการบริหารงานที่เหมาะสมต่อไป

ความหมายของการบริหารความเสี่ยง

การบริหารความเสี่ยงเป็นวิธีการที่สำคัญในการบริหารองค์กร นักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารความเสี่ยงไว้ ดังนี้

เฉลิมศักดิ์ นามเชียงใหม่ (2552) กล่าวว่า การบริหารความเสี่ยง หมายถึง กระบวนการในการระบุความเสี่ยง การประเมินผลความเสี่ยง การจัดลำดับความสำคัญ การกำหนดมาตรการและแนวทางในการจัดการความเสี่ยง ซึ่งจะต้องอยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับได้

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (2550) กล่าวว่า การบริหารความเสี่ยง หมายถึง กระบวนการป้องกันอำนาจและทรัพย์สินที่ได้มาของบริษัท โดยการลดโอกาสของการสูญเสียซึ่งได้มาจากเหตุการณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้ นอกจากนี้การบริหารความเสี่ยงยังเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การตัดสินใจที่ดี โดยการให้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อความเสี่ยง และผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งผู้บริหารในบริษัททุกหน่วยจะต้องเตรียมตัวต่อความเสี่ยงที่มีต่อบริษัท และผลกระทบที่อาจส่งผลถึงกำไรของบริษัทด้วย

นิรภัย จันทร์สวัสดิ์ (2551) กล่าวว่า การบริหารความเสี่ยง คือ กระบวนการที่ใช้ในการบริหารปัจจัย และควบคุมกิจกรรม รวมทั้งกระบวนการการดำเนินงานต่าง ๆ โดยลดมูลค่าแต่ละโอกาสที่องค์กรจะเกิดความเสียหาย เพื่อให้ระดับ และขนาดของความเสียหายที่เกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับที่

องค์การยอมรับได้ ประเมินได้ ควบคุมได้ และตรวจสอบได้อย่างมีระบบโดยคำนึงถึงกาบรรลุเป้าหมายขององค์กรเป็นสำคัญ

ดังนั้น การบริหารความเสี่ยงในองค์กร จึงเป็นวิธีการบริหารจัดการ และควบคุมกระบวนการดำเนินงานต่าง ๆ โดยลดมูลเหตุและโอกาสที่องค์กรจะเกิดความเสี่ยง เพื่อให้ระดับของความเสี่ยงและขนาดของความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในอนาคตอยู่ในระดับที่องค์กรยอมรับได้ ประเมินได้ ควบคุมได้ ทั้งนี้เพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การบริหารความเสี่ยงมีประโยชน์อย่างไร

สำหรับการบริหารความเสี่ยงขององค์กรทุกประเภท ทั้งในส่วนภาครัฐและเอกชนทุกองค์กรจะตั้งวัตถุประสงค์ไว้ชัดเจน เช่น เพื่อคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างผลกำไร เพื่อให้การบริการประชาชน เป็นต้น ไม่ว่าจะกำหนดวัตถุประสงค์ไว้เช่นไรก็ตาม การบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ จะต้องประสบกับความเสี่ยง (Risk) อยู่เสมอ ซึ่งอาจปรากฏในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น นโยบายการเงิน ทรัพยากรมนุษย์ เทคโนโลยี การเมือง ความเสี่ยงเป็นภาวะคุกคาม ปัญหา อุปสรรคหรือความสูญเสีย โอกาส ซึ่งจะทำให้องค์กรไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือก่อให้เกิดความเสียหายองค์กร ทั้งในด้านกลยุทธ์การปฏิบัติงาน การดำเนินธุรกิจอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ประเด็นสำคัญในเรื่องเกี่ยวกับความเสี่ยง คือความไม่แน่นอน (Uncertainty) ของผลลัพธ์ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2553) การบริหารความเสี่ยง มีประโยชน์เพื่อนำใช้ในการวางแผนควบคุมกับการบริหารงานทำให้การบริหารเกิดสภาพคล่อง การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ถูกต้องตามกฎระเบียบข้อบังคับของกฎหมาย สามารถจัดสรรทรัพยากรที่สนับสนุนการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำในการดำเนินต่าง ๆ บรรลุตามวัตถุประสงค์ (อาพัชรี วงษ์อุปภา, 2550) อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาความสามารถในการลำดับความสำคัญความเสี่ยง ถ้าองค์กรบริหารความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ และผสมผสานเข้ากับการกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจขององค์กรและของผู้บริหารได้ จะส่งผลต่อการบริหารสินทรัพย์ทั้งหมดขององค์กร ซึ่งไม่ใช่สินทรัพย์ทางการเงินเท่านั้น แต่รวมไปถึงสินทรัพย์ด้านลูกค้า ลูกจ้าง ผู้จัดการวัตถุดิบของบริษัท เช่น การบริหารสินทรัพย์โดยใช้กลยุทธ์การสร้างแตกต่าง กระบวนการและระบบโดยความพยายามสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ (นฤมล สะอาดโณม, 2550)

ดังนั้น ระบบการบริหารความเสี่ยงนอกจากจะช่วยขจัดโอกาสที่จะสูญเสีย และเพิ่มโอกาสความสำเร็จของการทำงานยิ่งขึ้นแล้ว ยังส่งผลถึงความเข้าใจในการทำงานของบุคลากรในองค์กรมากขึ้น สามารถวิเคราะห์ แยกแยะประเมิน และระมัดระวังความเสี่ยงในหน้าที่ของตน ทำให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายได้

ความเสี่ยงเช่นไรที่อาจเกิดขึ้นได้ในองค์กร

การแบ่งประเภทของความเสี่ยงจะทำให้เกิดความชัดเจนต่อการวิเคราะห์และประเมินความเสี่ยง เพื่อกำหนดแนวทางในการป้องกัน และหลีกเลี่ยงความเสี่ยงได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทขององค์กรต่างๆ เพื่อความชัดเจนและความเข้าใจประเภทของความเสี่ยง สามารถแบ่งประเภทของความเสี่ยงไว้ได้ดังนี้

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ (2551) ได้จำแนกความเสี่ยงออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk) ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องในระดับยุทธศาสตร์ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ กฎหมาย ภาพลักษณ์ ผู้นำ ชื่อเสียง เป็นต้น
2. ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน (Operational Risk) ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องในระดับปฏิบัติการ เช่น กระบวนการเทคโนโลยี และคนในองค์กร เป็นต้น
3. ความเสี่ยงด้านการเงิน (Financial Risk) ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับด้านการเงิน เช่น การผันผวนทางการเงิน อัตราดอกเบี้ย ข้อมูลเอกสารหลักฐานทางการเงิน และการรายงานทางการเงิน เป็นต้น
4. ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย (Hazard Risk) ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยจากอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน เช่น การสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินจากภัยธรรมชาติ และการก่อการร้าย เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552) ได้ระบุความเสี่ยงไว้ดังนี้

1. ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ หมายถึง ความเสี่ยง เรื่องนโยบาย แผน พันธกิจ กลยุทธ์/ยุทธศาสตร์ของสถานศึกษา
2. ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน หมายถึง ความเสี่ยงในเรื่อง การดำเนินงานด้านการแนะแนว ความยุ่งยากในการปฏิบัติงาน การประกันคุณภาพ การพัฒนาโรงเรียนและพฤติกรรมนักเรียน งานธุรการ การกำกับติดตาม การพัฒนาวิธีการจัดการกิจกรรมความรู้ ความเข้าใจในการทำวิจัยในชั้นเรียน
3. ความเสี่ยงด้านการเงิน หมายถึง ความเสี่ยงในเรื่องการจัดสรรงบประมาณการบริหารพัสดุ และสินทรัพย์ค่าใช้จ่ายรายหัว การจัดทำบัญชีการเงิน ใบเสร็จรับเงิน การใช้จ่ายเงิน เงินยืม การจัดทำทะเบียน การจัดทำรายงานการขอซื้อ ขอจ้าง การเขียนเช็คสั่งจ่าย
4. ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย / กฎระเบียบ หมายถึง ความเสี่ยงในเรื่องวินัย การตรวจสอบภายใน / ควบคุมภายใน การเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบ / มาตรการ / ข้อกำหนดจากต้นสังกัด

เจมส์ รอท (Roth, 2007) ได้แบ่งความเสี่ยงออกเป็น 5 ประเภท

1. ความเสี่ยงทางด้านสินทรัพย์ ครอบคลุมไปถึงความเสี่ยงทางด้านเครดิตการลงทุน การโกง การขโมย การกระทำในทางที่ผิด การใช้สติปัญญาในการลงทุน ความละเอียดอ่อนของข้อมูล

2. ความเสี่ยงทางการดำเนินงานหรือการดำเนินงาน ครอบคลุมไปถึงความเสี่ยงทางด้านกระบวนการ คุณภาพของการบริการ การทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ การไร้สมรรถภาพการหยุดชะงักของธุรกิจ กลยุทธ์ในการดำเนินงานและเพื่อนร่วมงาน

3. ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสาร มีการครอบคลุมไปถึงความเสี่ยงทางการหยุดชะงักของธุรกิจ ข้อมูลข่าวสาร คุณภาพของข้อมูล ความล้าสมัยของข้อมูลและเทคโนโลยี

4. ความเสี่ยงด้านการควบคุม /กฎระเบียบ โดยครอบคลุมไปถึงความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน สภาพคล่อง การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ความพอเพียงของงบประมาณ

5. ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ครอบคลุมไปถึงลูกค้าและผู้ที่เกี่ยวข้อง ลูกจ้างการแข่งขันทรัพยากร การประสานงานและการสื่อสาร

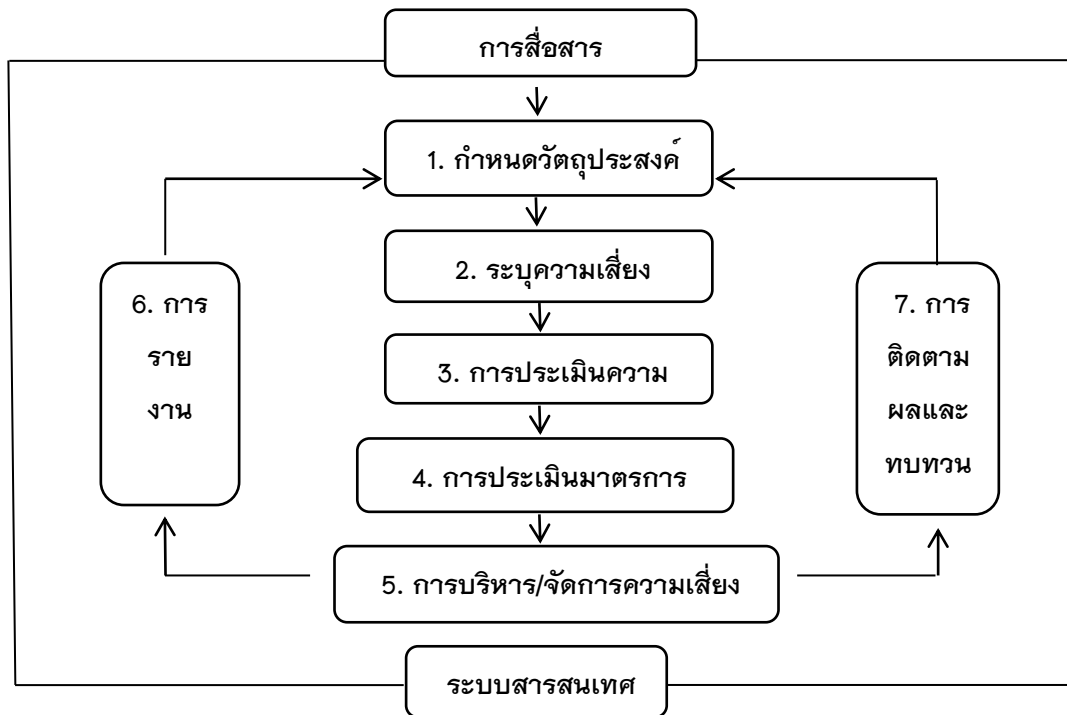
สรุปได้ว่าความเสี่ยงของทุกองค์กร เป็นไปตามบริบทขององค์กรนั้นๆ อาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk) 2) ความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ (Operational Risk) 3) ความเสี่ยงด้านการเงินและการรายงาน (Financial & Reporting Risk) และ 4) ความเสี่ยงด้านกฎหมาย กฎเกณฑ์ต่าง ๆ (Compliance Risk) ซึ่งความเสี่ยงส่วนใหญ่ขององค์กรทั่วไป จะเป็นความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ

กระบวนการบริหารความเสี่ยงองค์กร

การบริหารความเสี่ยง เป็นภารกิจหนึ่งที่ทุกหน่วยงาน มีความจำเป็นจะต้องมีการดำเนินการ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าผลงาน หรือผลผลิตที่หน่วยงานนั้น ได้ปฏิบัติให้เกิดผลที่พึงประสงค์มากที่สุด การบริหารความเสี่ยง มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการป้องกันและควบคุมความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ซึ่งจะมีผลกระทบต่อความสำเร็จขององค์กร โดยรวมกับผลประโยชน์ที่องค์กรจะได้รับว่ามีความคุ้มค่าต่อองค์กรหรือไม่ (มังคล กิตติวุฒิกโร และ มนัสดา ชัยสวนิยากรณ์, 2558)

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2550) ได้ให้แนวทางการบริหารความเสี่ยง เป็นกระบวนการที่ใช้ในการระบุ วิเคราะห์ ประเมิน และจัดระดับความเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของกระบวนการทำงานของหน่วยหรือขององค์กร รวมทั้งการบริหาร/จัดการความเสี่ยง โดยกำหนดแนวทางการควบคุมเพื่อป้องกัน หรือลดความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้จะสำเร็จได้ต้องมีการสื่อสารให้คนในองค์กรมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องการบริหารความเสี่ยงในทิศทางเดียวกัน ตลอดจนควรมีการจัดทำระบบสารสนเทศ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ประเมินความเสี่ยง กระบวนการและขั้นตอนการบริหารความเสี่ยงประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนการบริหารความเสี่ยง

ภาพที่ 1 ภาพรวมของแนวการบริหารความเสี่ยง (สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2555)

ส่วนเฉลิมเกียรติ นามเชียงใต้ (2552) กล่าวว่า กระบวนการบริหารความเสี่ยงที่สำคัญมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การระบุความเสี่ยง เป็นขั้นตอนที่จะต้องศึกษาหาว่าเหตุการณ์ใดบ้างที่มีผลกระทบในเชิงลบต่อวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กร หรือแผนงาน/ โครงการขององค์กรทั้งในปัจจุบันและในอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้น แล้วนำมาจัดหมวดหมู่ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ด้านกลยุทธ์ 2) ด้านการดำเนินงาน 3) ด้านการเงินและงบประมาณ 4) ด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับ 5) ด้านการเรียนการสอน และ 6) ด้านชื่อเสียง

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเสี่ยง มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้ 1) ระบุความเสี่ยง 2) ระบุชั้นความเสี่ยง 3) ดำเนินการอภิปรายสาเหตุผลกระทบและแนวทางการควบคุม 4) วิเคราะห์ผลกระทบและโอกาสที่จะเกิดขึ้น 5) จัดลำดับและการปรับปรุง นำเอาผลกระทบและโอกาสที่จะเกิดมาปรับปรุงและจัดเป็นกรอบในการดำเนินการ และ 6) จัดทำแผนบริหารความเสี่ยง

ขั้นตอนที่ 3 การจัดการกับความเสี่ยง ในการจัดการกับความเสี่ยงที่วิเคราะห์และทราบผลแน่ชัดนั้นก่อนที่เหตุการณ์หรือแผนงานโครงการจะเริ่มดำเนินการ นั่นคือ 1) ลดโอกาสที่จะเกิดขึ้น 2) ป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และ 3) ใช้วิกฤตให้เป็นประโยชน์

การจัดการกับความเสี่ยงควรทำโครงการควบคุมภายใน มาตรการหรือการกระทำใด ๆ ขององค์กร ถือเป็นส่วนหนึ่งของการควบคุมภายใน รูปแบบการควบคุมมี ดังนี้ 1) มุ่งการกำหนดกฎเกณฑ์ และระเบียบปฏิบัติ ให้ชัดเจนและสร้างความหนักแน่นทั้งองค์กร 2) มุ่งการมอบหมายความรับผิดชอบ ตามลำดับให้เครื่องมือและอำนาจให้พอในการจัดการ 3) มุ่งจัดผลสัมฤทธิ์และหาสาเหตุนำมาเป็นบทเรียน และ 4) มุ่งบรรเทาผลกระทบให้ทุเลาลง

ขั้นตอนที่ 4 การจัดทำแผนบริหารความเสี่ยง มีองค์ประกอบของแผนบริหารมีดังนี้ 1) ชื่อความเสี่ยง 2) ลำดับความเสี่ยง 3) ประเภทความเสี่ยงและผลกระทบ 4) การควบคุมความเสี่ยงในปัจจุบัน 5) วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับความเสี่ยง 6) กำหนดการใช้วัดความสำเร็จ และ 7) การจัดทำรายงาน

ขั้นตอนที่ 5 การรายงานและติดตามความเสี่ยง (Reviewing and reporting risk) การจัดทำรายงานความเสี่ยงจัดทำให้สั้นและกระชับ โดยมีกรอบ ดังนี้ 1) รูปแบบความเสี่ยง (Risk profile) 2) เครื่องมือและเทคนิคการจัดการความเสี่ยง 3) ความเห็นของผู้บริหารในแต่ละระดับ และ 4) ความเสี่ยงที่ยังเหลืออยู่จะเสนอแนวทางแก้ไขในวงรอบต่อไป โดยการระบุถึงทางเลือกที่มีทางเลือกที่ดี สามารถพัฒนาแผนการบริหารความเสี่ยงแนะนำแผนนั้นไปปฏิบัติ มีการตรวจสอบและทบทวน (ชัยเสกสรรค์ พรหมศรี, 2550) เป็นกลไกสำคัญในองค์การ ที่จะต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับองค์การ (มยุรีวรรณสกุลเจริญ และชาญณรงค์ รัตนพนากุล, 2563)

มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2559) นำเสนอไว้ในคู่มือการบริหารความเสี่ยง โดยนำแนวทางของ COSO 2013 ที่องค์กรของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ นำมาใช้ ซึ่งมีขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ดังนี้

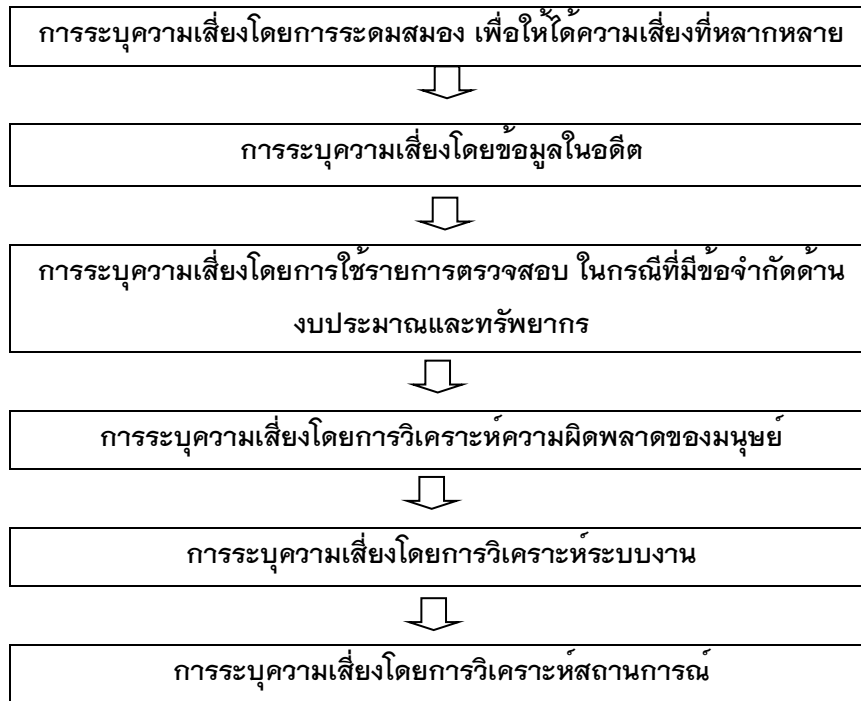
1. สภาพแวดล้อมภายในองค์กร หมายถึง ปัจจัยต่างๆ เช่น จริยธรรม วิธีการทำงานของผู้บริการและบุคลากร รูปแบบการจัดการของฝ่ายบริหารและวิธีการมอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ซึ่งผู้บริหารต้องมีการร่วมกันกับผู้ปฏิบัติงานในองค์กร ส่งผลให้มีการสร้างจิตสำนึก การตระหนัก และรับรู้เรื่องความเสี่ยง และการควบคุมแก่ผู้ปฏิบัติงานทุกคนในองค์กร

2. การประเมินความเสี่ยง

2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ (วัตถุประสงค์/เป้าประสงค์พิจารณาได้หลายระดับ ตั้งแต่ระดับองค์กร ระดับส่วน ระดับโครงการ ระดับกิจกรรม/กระบวนการ หรือระดับตัวชี้วัดในการดำเนินงาน เป็นต้น การกำหนดวัตถุประสงค์ทางองค์กรที่ชัดเจน คือ ขั้นตอนแรกสำหรับกระบวนการบริหารความเสี่ยงองค์กร ควรมั่นใจว่าวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นมีความสอดคล้องกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ และความเสี่ยงที่องค์กรยอมรับได้ โดยทั่วไปวัตถุประสงค์และกลยุทธ์ควรได้รับการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

2.2 การระบุความเสี่ยง เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานร่วมกันระบุความเสี่ยงและปัจจัยเสี่ยงขององค์กรว่ามีเหตุการณ์หรืออุปสรรคใดที่อาจเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยพิจารณาทั้งปัจจัยภายในและภายนอก และให้ครอบคลุมในทุกประเภทของความเสี่ยง เพื่อให้ผู้บริหารได้รับข้อมูลที่เพียงพอในการนำไปบริหารจัดการได้ โดยแบ่งตามประเภทของเหตุการณ์ และรวบรวมเหตุการณ์ทั้งหมดในองค์กรที่เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานและภายใน

หน่วยงาน เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสามารถเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ และมีข้อมูลที่เพียงพอ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประเมินความเสี่ยง วิธีการและเทคนิคในการระบุความเสี่ยง มีหลายวิธีซึ่งแต่ละหน่วยงานอาจเลือกใช้ตามความเหมาะสม ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 แสดงการระบุความเสี่ยง

2.3 การประเมินความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยงประกอบด้วย 2 กระบวนการหลัก ได้แก่

1) การวิเคราะห์ความเสี่ยงเป็นการพิจารณาสาเหตุและแหล่งที่มาของความเสี่ยง เป็นการประเมินโอกาสและผลกระทบของเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นต่อวัตถุประสงค์ว่าแต่ละปัจจัยเสี่ยงนั้นมีโอกาสที่จะเกิดมากน้อยเพียงใดและหากเกิดขึ้นแล้วจะส่งผลกระทบต่อองค์กรรุนแรงเพียงใด และนำมาจัดลำดับว่าปัจจัยเสี่ยงใดมีความสำคัญมากน้อยกว่ากันเพื่อจะได้กำหนดมาตรการตอบโต้กับปัจจัยเสี่ยงเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม 2) การประเมินความเสี่ยง สามารถทำได้ทั้งการประเมินเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยพิจารณาจากทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายนอกและภายในองค์กร

2.4 การตอบสนองต่อความเสี่ยง เมื่อความเสี่ยงได้รับการบ่งชี้แลประเมินความสำคัญแล้ว ผู้บริหารต้องประเมินวิธีการจัดการความเสี่ยงที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ และผลของการจัดการเหล่านั้น การพิจารณาทางเลือกในการดำเนินการจะต้องคำนึงถึงความเสี่ยงที่ยอมรับได้ และต้นทุนที่เกิดขึ้น เปรียบเทียบกับผลประโยชน์ที่จะได้รับ เพื่อให้การบริหารความเสี่ยงมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารอาจต้องเลือกวิธีการจัดการความเสี่ยงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายวิธีรวมกัน เพื่อลดระดับโอกาสที่อาจเกิดขึ้น และผลกระทบของเหตุการณ์ให้อยู่ในช่วงที่องค์กรสามารถยอมรับได้

3. กิจกรรมการควบคุม หมายถึง นโยบายและกระบวนการปฏิบัติงาน เพื่อให้มั่นใจว่าได้มีการจัดการความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่สามารถยอมรับได้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อเป้าหมายองค์กร เนื่องจากแต่ละองค์กรมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเทคนิคการนำไปปฏิบัติของเฉพาะองค์กร

4. ข้อมูลและการติดต่อสื่อสาร สารสนเทศเป็นสิ่งที่จำเป็นในการบ่งชี้ ประเมินและการจัดการความเสี่ยง ข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับองค์กร เพราะการสื่อสารจะเน้นให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างการบริหารความเสี่ยงกับกลยุทธ์ขององค์กร การชี้แจงทำความเข้าใจต่อบุคลากรทุกคนถึงความรับผิดชอบต่อกระบวนการบริหารความเสี่ยง จะช่วยให้เกิดการยอมรับในกระบวนการ และนำมาซึ่งความสำเร็จในการพัฒนาการบริหารความเสี่ยง เพื่อการตัดสินใจที่ถูกต้องและไม่เกิดข้อผิดพลาดในการบริหารงาน (โกสิริ นันทินบัณฑิต, 2563)

5. การติดตามผล เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการจัดการความเสี่ยงมีคุณภาพ และมีความเหมาะสม และการบริหารความเสี่ยงได้นำไปประยุกต์ใช้ในทุกระดับองค์กร และเพื่อให้ทราบว่าความเสี่ยงทั้งหมดที่มีผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้รับการรายงานต่อผู้บริหารที่รับผิดชอบ การติดตามการบริหารความเสี่ยงทำได้ 2 ลักษณะ คือ

1) การติดตามอย่างต่อเนื่องเป็นการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างทันท่วงที และถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน

2) การติดตามเป็นรายครั้ง เป็นการดำเนินการภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นจะได้รับการแก้ไขอย่างรวดเร็วหากองค์กรมีการจัดทำรายงานความเสี่ยงเพื่อให้การติดตามการบริหารความเสี่ยงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารความเสี่ยง คือ การกำหนดวิธีที่เหมาะสมในการติดตามการบริหารความเสี่ยง การติดตามกระบวนการบริหารความเสี่ยง ควรพิจารณาประเด็น ดังนี้ (1) การรายงานและการสอบทานขั้นตอนตามกระบวนการบริหารความเสี่ยง (2) ความชัดเจนและสม่ำเสมอของการมีส่วนร่วมและความมุ่งมั่นของผู้บริหารระดับสูง (3) บทบาทของผู้นำในการสนับสนุนและติดตามการบริหารความเสี่ยง และ (4) การประยุกต์ใช้เกณฑ์การประเมินผลการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง

สรุป

การบริหารความเสี่ยงองค์กร กระบวนการที่จัดขึ้นโดยฝ่ายบริหาร เพื่อประยุกต์ใช้ในการจัดทำแผน กลยุทธ์ทั่วทั้งองค์กร ขั้นตอนการบริหารความเสี่ยงมี 5 ขั้นตอน ที่สำคัญ คือ 1) สภาพแวดล้อมภายในองค์กร 2) การประเมินความเสี่ยง โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ การระบุความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยง และการตอบสนองความเสี่ยง 3) กิจกรรมการควบคุม 4) ข้อมูลและการติดต่อสื่อสาร และ 5) การติดตาม

ดังนั้นองค์กรใดก็ตาม หากต้องการให้องค์กรประสบผลสำเร็จตามจุดหมายขององค์กรที่มีการบริหารความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วย การมีโครงสร้างการบริหารจัดการความเสี่ยง

ที่แข็งแกร่ง มีความเข้าใจในเรื่องความเสี่ยงขององค์กรอย่างทั่วถึงและชัดเจน มีการจัดทำแผนกลยุทธ์ ความเสี่ยงให้ชัดเจนและให้ความสำคัญในแบบเดียวกับวัตถุประสงค์ของแผนกลยุทธ์และตัวขับเคลื่อนหลัก มีวัฒนธรรมและความสามารถในการบริหารความเสี่ยงที่เข้มแข็ง มีการทบทวนอย่างต่อเนื่องในเรื่องของกรอบความเสี่ยง ระดับที่ยอมรับจนปรนไนต์ และการให้ค่าต่างๆ การใช้ภาษาและบรรทัดฐานของความเสี่ยงเดียวกัน มีการจัดลำดับและประสานสัมพันธ์ความเสี่ยงที่ชัดเจน มีสายการรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้อย่างชัดเจน สมาชิกให้ความสำคัญในเรื่องความถูกต้องตามกฎหมายอย่างเข้มข้น มีการกำกับดูแลและทบทวนความเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง มีกระบวนการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีที่เหมาะสม และมีความมุ่งมั่นต่อการปรับปรุง การอบรมและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- โกสิฐ นันทินบัณฑิต. (2563). การบริหารการข่าวของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารศิลปการจัดการ*, 4(2), 489-502.
- เฉลิมศักดิ์ นามเชียงใต้. (2552). การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษา. *วารสารข้าราชการครู*, 29(1), 40-46.
- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2550). *การบริหารความเสี่ยง*. กรุงเทพฯ: ออฟเซ็ท ครีเอชั่น.
- นฤมล ปินหะยี่อ้าวัง. (2553). *ความคิดเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นฤมล สะอาดโณม. (2550). *การบริหารความเสี่ยงองค์กร*. กรุงเทพฯ: สุวานบุ๊คส์.
- นิรภัย จันท์สวัสดิ์. (2551). *การบริหารความเสี่ยง*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มงคล กิตติวุฒิกโร และมนัสดา ชัยสวณิยาภรณ์. (2558). ผลกระทบของการบริหารความเสี่ยงที่มีผลต่อความสำเร็จในการทำงานของธุรกิจ SMEs ในจังหวัดมุกดาหาร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(1), 105-118.
- มยุรี วรรณสกุลเจริญ และชาญณรงค์ รัตนพนากุล. (2563). ประสิทธิภาพขององค์กร. *วารสารศิลปการจัดการ*, 4(1), 193-204.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2559). *คู่มือการจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงมหาวิทยาลัยขอนแก่น*.
ขอนแก่น: ฝ่ายวางแผนยุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศตวรรษ สงกาพันธ์. (2563). การพัฒนารูปแบบป้องกันการทุจริตเพื่อสร้างอนาคตร่วมกันของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเลย. *Journal of Modern Learning Development*, 5(5), 28-41.
- สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. (2551). *คู่มือบริหารความเสี่ยงมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผลิตตำราเรียน.

- สุริยศักดิ์ มังกรแก้ววิกุล และศิริวัฒน์ สิริวัฒนกุล. (2563). ปัญหาการนำนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปปฏิบัติ: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลสาวชะโงก อำเภอ บางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารศิลปการจัดการ*, 4(2), 205–222.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). *คู่มือการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ: ก.พลพิมพ์.
- สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2550). *คู่มือการบริหารความเสี่ยง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *การบริหารความเสี่ยงของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ: แผนปฏิบัติราชการประจำปี 2553*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- อาพัชรี วงษ์อุปปา. (2550). *การบริหารความเสี่ยงของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดกาญจนบุรี (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- Roth, J. (2007). *Categorizing Risk: Risk Categories Help Users Identify, Understand, and Monitor Their Organizations' Potential Risks—Risk Watch*. Retrieved from http://findarticles.com/p/articles/mi_m4153/is_2_59/ai_85014799.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

ถวายเงินให้ถูกวิธี

โดย

พระสราวุธ ฐิตลีโล (ปานทับทิมทอง)

Phrasarawut Titaslilo (Parnthapthimthong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Palisuksa Buddhagosa Compus Nakomphathom, Thailand

E-Mail: phrasarawut.parn@gmail.com

Received February 19, 2021; Revised February 21, 2021; Accepted March 10, 2021

ผู้แต่ง: นาวาเอก ทองย้อย แสงสินชัย
สถานที่พิมพ์: ราชบุรี: วิศวกรรมการพิมพ์
จำนวนหน้า: 142 หน้า
ปีที่พิมพ์: 2558

บทนำ

หนังสือเรื่อง ถวายเงินให้ถูกวิธี ของนาวาเอกทองย้อย แสงสินชัย เป็นหนังสือที่พิมพ์แจกเป็นธรรมทาน จำนวน 142 หน้า ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2558 เนื้อหาในเล่มบอกเล่าถึงศีลของพระที่มีพระธรรมวินัยกำหนดไว้ชัดเจนว่า ห้ามภิกษุสงฆ์รับหรือแตะต้องเงินทอง หรือแม้แต่เงินดีที่จะรับต้องอาบัตินิสสัยคือปาจิตตีย์ แม้ว่าศีลข้อนี้สามารถปลงอาบัติก็พ้นผิดได้ก็ตาม แต่ปัจจุบันกลับมีการถวายเงินและรับเงินอย่างเป็นทางการซึ่งขัดกับพระธรรมวินัย ทั้งที่แต่เดิมมี “ไวยาวัจกร” คอยดูแลเงินแทนพระ และมีใบปวารณาที่ใช้แทนเงินถวายพระ ผู้เขียนได้เสนอทางออกที่เหมาะสมไว้หลายวิธี ผู้เขียนไม่

ปรารถนาเห็นการทำผิดจนเป็นความเคยชิน ทั้งการถวายที่ไม่ถูกวิธีของโยมและการรับแล้วไปปลงอาบัติของพระ หากเป็นเช่นนี้พระเถรวาทก็จะไม่ต่างจากพระมหายาน ที่มักจะกล่าวอ้าง “สิกขาบทเล็กน้อย” ตอนท้ายของหนังสือผู้เขียนได้กล่าวถึงการถวายสังฆทานทรัพย์ ที่มีหลายวัดมีการทำสังฆทานเวียน ให้ญาติโยมเลือกซื้อทำบุญถวายหมุนเวียนกันนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ พร้อมทั้งเสนอทางออกที่เหมาะสมให้

ประเด็นสำคัญของหนังสือเล่มนี้มุ่งไปที่ฆราวาสให้รู้จักถวายเงินให้พระอย่างถูกวิธี เพื่อส่งเสริมให้พระภิกษุปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด แม้ว่าสภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปทำให้ญาติโยมต้องถวายเงินและพระต้องแต่ต้องเงินก็ให้ไว้ในกรณีจำเป็นและน้อยที่สุด

ห้ามภิกษุรับเงินและทองด้วยจิตที่ยินดี

ผู้เขียนกล่าวไว้ตั้งแต่ตอนต้นของหนังสือ ถึงศีล 227 ข้อ มีข้อหนึ่งที่พระพุทธเจ้ากำหนดไว้ในพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ภาค 2 นิสสัคคียกัณฑ์ โกลิยวรรค ว่า

“โย ปน ภิกขุ ชาตुरुปรชตฺ อุกคณฺหุหย วา อุกคณฺหาเปยฺย วา อุปนิกฺขิตตฺ วา สาทิเยยฺย, นิสสคฺคิยฺ ปาจิตฺติยนฺ” ตี.

“ก็ ภิกษุได้รับหรือใช้ให้ผู้อื่นรับทองและเงิน เงินที่เขาเก็บไว้ให้ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย”

ผู้เขียนได้ยกพุทธพจน์นี้ขึ้นมาพร้อมให้ความหมายว่า ห้ามภิกษุรับเงิน หรือวัตถุ วัสดุที่ใช้ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย ซึ่งก็หมายถึงเหรียญสตางค์ เหรียญบาท และธนบัตร พร้อมกับได้ยกเหตุการณ์ในครั้งพุทธกาลที่มีเสียงตำหนิเกิดขึ้นจากพฤติกรรมของพระที่รับเงินแทนอาหารจากชาวบ้าน ซึ่งทำให้รู้สึกได้ว่า พระสงฆ์ไม่แตกต่างอะไรจากชาวบ้านจนเป็นที่มาที่ทำให้พระพุทธเจ้าบัญญัติสิกขาบทข้อนี้ขึ้น หลังจากพระพุทธองค์ปรินิพพานไปร่วม 100 ปี พวกวัชชีบุตรได้อ้างถึง “สิกขาบทเล็กน้อย” กำหนดข้อเลียงศีลขึ้นมา 10 ข้อ หนึ่งในสิบข้อนั้น คือ “ให้ภิกษุรับเงินได้” พระสงฆ์ที่เคร่งพระธรรมวินัยก็มองว่าศาสนาใกล้วิปริตแล้ว จาก 10 ข้อของวัชชีบุตรจึงเป็นที่มาของการสังคายนาครั้งที่ 2 ข้อกำหนด 10 ข้อของวัชชีบุตร ไม่มีในคำสอนของพระศาสดาเป็นเรื่องนอกพระธรรมวินัย และเป็นที่รู้กันเรื่อยมาว่า “ห้ามภิกษุรับเงิน”

ในประเด็นนี้ผู้เขียนไม่ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับเรื่อง “จิต” ของพระภิกษุที่รับเงินทองว่า “ยินดี” หรือไม่อย่างไร ผู้เขียนมุ่งไปที่การรับเงินทองของพระว่าผิด ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับผู้เขียนที่มองว่าถ้ายึดตามพระธรรมวินัยการรับเงินทองที่มีผู้อื่นให้ นั่นถือว่า “ผิด” การรับเงินทองของพระภิกษุจึงเกี่ยวข้องกับ “จิต” ของภิกษุนั้นด้วย ว่ามีความยินดีหรือไม่ยินดีในทรัพย์นั้น แล้วพิจารณาว่ามีการห้ามตัวเองทั้งทางกายและวาจาไหม กล่าวคือ 1. หากภิกษุมีจิตยินดีเงินทอง แต่ปฏิเสธการรับไม่เป็นอาบัติ 2. หากภิกษุไม่มีจิตยินดีเงินทอง แต่ไม่ห้ามตนเองทั้งด้วยกายและวาจา ย่อมไม่เป็นอาบัติ เพราะไม่รับด้วยจิต ดังนั้นกาย วาจาย่อมไม่รับ และ 3. หากภิกษุมีจิตยินดีเงินทอง รับด้วยจิต และไม่ห้ามด้วยกายและวาจาก็เป็นอาบัติเพราะการไม่ห้ามด้วยกายและวาจาก็คือกายยอมรับ ดังนั้นการที่พระภิกษุสงฆ์รับเงินทองทั้งเพื่อตนเองหรือเพื่อสงฆ์ (ยกเว้นการเก็บไว้ให้เจ้าของที่เขาสืม) ย่อมเป็นการผิดพระ

วินัยบัญญัติทั้งสิ้น เรื่องของจิตยินดีจึงเป็นเรื่องสำคัญที่เดียวที่จะบอกได้ว่าการรับนั้นเป็นอาบัติหรือไม่ ซึ่งผู้วิจารณ์ก็เห็นด้วยกับผู้เขียนดังที่ได้ยกเหตุผลข้างต้นมาแล้วหากว่านำพระวินัยบัญญัติมาจับและตีความ พระสงฆ์เกือบทั้งหมดก็ทำผิดพระธรรมวินัยกันทั่วบ้านทั่วเมือง เพียงเพราะพระวินัยข้อนี้สามารถปลงอาบัติได้ทำให้พระสงฆ์ตนเองก็ไม่ได้ตำหนิตีเตียนกันและกันต่างจับเงินถือเงินเป็นเรื่องปกติ เฉพาะพระที่เคร่งครัดพระวินัยมาก ๆ เท่านั้นที่ท่านจะไม่รับหรือแต่ต้องเงินเลย เรื่องการจับแต่ต้องเงินจึงเป็นเรื่องเฉพาะพระแต่ละรูป แต่ละวัดที่จะตั้งกฎ และรูปแบบการบริหารจัดการที่จะรับเงินให้ถูกต้องตามพระวินัยให้มากที่สุด แม้แต่พระพุทธเจ้าพระองค์ยังรับเงินและของมีค่าที่อุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลายถวาย แต่นำทรัพย์เหล่านั้นมาสร้างวิหาร อาราม เป็นการบำรุงพระศาสนา และที่พระพุทธองค์บัญญัติสิกขาบทข้อนี้ขึ้นนอกเหนือจากเหตุผลที่มีพระในครั้งพุทธกาลเอ่ยปากรับเงินแทนอาหารที่ญาติโยมจะถวายแทนกันได้ จนมาสู่การตำหนิตีเตียนแล้วอาจด้วยเพราะเป็นการกังวลว่าพระที่ยังไม่บรรลุนิพพานใด ๆ เป็นการยากที่จะควบคุมจิตมิให้ยินดีไปกับทรัพย์นั้นได้ การแต่ต้องเงินทองอาจทำให้กิเลสที่นอนเนื่องอยู่ฟูพองเพิ่มพูนขึ้นมาไปได้ง่ายด้วยโลภะ โทสะ และโมหะ หากให้พระสงฆ์ละเว้นการจับต้องเสีย น่าจะควบคุมจิตได้ดีกว่า และอีกประการหนึ่งเรื่องของกาลเวลา หรือยุคสมัยมีส่วนสำคัญมาก พระในยุคสมัยนั้นไม่รับหรือแต่ต้องเงินก็สามารถใช้ชีวิตอยู่ได้ เพราะเงินไม่ได้เป็นปัจจัยหลักในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการมากเท่ากับในยุคปัจจุบันนี้ ชีวิตของญาติโยมก็มีได้เร่งรีบและวุ่นวายเท่ายุคนี้ ทำให้ปัจจุบันจะเห็นพระอยู่สองแบบคือ พระที่ไม่รับหรือแต่ต้องเงินด้วยเพราะเคร่งพระวินัยมาก กับพระที่จับต้องเงินดูแลการใช้จ่ายส่วนตัวแล้วค่อยมาปลงอาบัติภายหลัง พระที่แต่ต้องเงินก็จะมีแบ่งเป็นอีกสองจำพวก คือ พระที่แต่ต้องเงินและเก็บไว้เป็นสมบัติส่วนตัว กับพระที่รับหรือแต่ต้องเงินแล้วบริจาคหมด เพื่อสร้างวัดวาอาราม โรงเรียน โรงพยาบาล ฯลฯ

สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เงินทองเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนปัจจัย 4

ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ผู้เขียนไม่ได้แสดงทรรศนะ หรือให้รายละเอียดอะไร เพียงแต่บอกว่า เป็นเหตุผลที่ทั้งพระและโยมยกขึ้นมาอ้างเพื่อที่จะถวายเงินและรับเงิน เพราะเงินเป็นตัวกลางในการคอยอำนวยความสะดวก ถ้าไม่รับ ไม่หยิบจับ จะมีอุปสรรคมากมายอาจถึงขั้นต้องสึกลาสิกขาไปเลยก็ได้ ผู้เขียนจึงเสนอทางออกให้มาใช้วิธีปวารณาอาจจะใช้การบอกด้วยวาจา หรือเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร (เรียกว่า ใบปวารณา) ก็ได้ ว่าได้มอบให้กับพระภิกษุสามเณรรูปใด จำนวนเท่าใด และให้ผู้ปฏิบัติพระ (ไวยาวัจกร) คอยดูแลการใช้สอยของท่าน ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการจับเงินตรง ๆ ซึ่งวิธีนี้ก็ยังมีให้เห็นอยู่แต่ก็น้อยลงไป ญาติโยมจะถือเอาความสะดวก คือ เอาเงินใส่ซองถวายให้พระเลยโดยตรง ท่านจะได้หยิบจับใช้ได้สะดวก สะดวกทั้งผู้ถวายและสะดวกทั้งผู้รับ ซึ่งผู้เขียนมองว่าการที่โยมทำเช่นนี้เป็น การมั่งง่าย เหยียบย่ำพระพุทธบัญญัติ ไม่เชื่อเพื่อต่อพระธรรมวินัย และให้เลิกวิธีการนำเงินใส่บาตรพระโดยตรง การถวายเงินให้พระบวชใหม่ ควรนำเงินไปใส่ตู้รับบริจาคของวัด เวลามีมนต์พระมาในงานบุญให้เลิกนำเงินใส่ซอง แต่ใช้วิธีปวารณาอย่างเคร่งครัด อาจด้วยวาจา หรือใช้ใบปวารณา และหาไวยาวัจกรที่ซื่อสัตย์มาดูแลเงินของวัดที่ไม่ใช่พระภิกษุสามเณร

ผู้วิจารณ์ไม่เห็นด้วยกับผู้เขียนเสนอแนะมาเกี่ยวกับการใช้วิธีปวารณาด้วยการมอบใบปวารณาให้กับพระแทนเงิน ใบปวารณานั้นก็ไม่แตกต่างอะไรกับการที่พระมีเช็ค หรือแคชเชียร์เช็คที่เป็นกระดาษแทนเงินสำหรับให้ท่านไปขึ้นเงินกับธนาคารมาใช้สอยซึ่งพระสามารถจัดการใช้สอยด้วยตัวท่านได้ ใบปวารณาจึงมีค่าเหมือน “เงิน” ที่มีการกำหนดค่าไว้ โดยมีไวยาวัจกรเป็นตัวกลางนำเงินมาจัดหาสิ่งของปัจจัยให้ท่านใช้สอย เพียงแต่พระท่านไม่ต้องมาหยิบเงินมาใช้สอยด้วยตนเอง แต่หยิบใบปวารณามาให้ไวยาวัจกรไปจัดหาสิ่งของใช้สอยตามจำนวนเงินที่ได้รับถวายมา เมื่อเป็นเช่นนี้ใบปวารณาก็มีค่าแทนเงินเช่นเดียวกัน เป็นเหมือนตัวเงินแลกของใช้เฉพาะในวัดนั้น ๆ แม้ว่าผู้รู้จะพยายามเลี่ยงใช้ใบปวารณา นำเงินใส่ซอง นำเงินใส่ตู้ คงปฏิเสธไม่ได้ว่าเงินมีความสำคัญในการบำรุงพระศาสนาให้ดำรงอยู่ได้ ดังนั้น ผู้วิจารณ์เห็นว่ากรณีที่พระรับเงินแม้จะผิดพระวินัยบัญญัติแต่ถ้าพระรับเงินแล้วนำมาใช้เพื่อประโยชน์ส่วนรวมน่าจะพอทำได้ ไม่ว่าจะเป็นพระวัดป่าที่เคร่งครัดพระธรรมวินัย หรือพระในเมืองที่มีวิถีชีวิตกลมกลืนไปกับชีวิตชาวเมือง จิตที่เป็นกุศลของผู้ถวายเงิน และจิตที่ไม่เย็นดีในเงินที่ได้รับถวาย ไม่คิดที่สะสมเพื่อสนองกิเลสตามในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการส่วนตัว แต่นำเงินที่รับถวายนั้นมาบริจาคเพื่อประโยชน์ส่วนรวมทั้งหมด จึงเป็นสิ่งที่น่าจะทำได้ ใบปวารณาจึงเป็นเพียงตัวช่วยให้การถวายเงินดูเรียบร้อย ไม่ประเจิดประเจ้อ ถ้าทำได้ก็ดี แต่บางสถานการณ์ทำไม่ได้ก็น่าจะพอรับไหว เพียงให้นึกถึงเจตนาของผู้ถวายเงินเป็นที่ตั้ง ส่วนผู้รับคือพระสงฆ์ท่านจำเป็นต้องฝึกจิตให้มั่นคงไม่หวั่นไหวต่อลาภสักการะ รับแล้วก็นำเงินไปใช้เพื่อการศึกษาพระธรรมวินัย เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ก็จะเป็นประโยชน์ทั้งสองทางทั้งฝ่ายญาติโยมและฝ่ายพระสงฆ์

ไวยาวัจกรกับการทำหน้าที่ดูแลพระเป็นรายบุคคล

ผู้เขียนเห็นว่าทางแก้ของปัญหาการถวายเงินให้พระอย่างถูกวิธี นอกเหนือจากทางออกต่าง ๆ ที่ได้ให้ไว้ อาทิ การนำเงินใส่ตู้บริจาคของวัด การใช้ใบปวารณา การบริจาคเงินเข้าบัญชีของวัด ฯลฯ เป็นต้นแล้ว “ไวยาวัจกร” เป็นผู้ที่มีความสำคัญที่คอยดูแลรับใช้พระ ในพระวินัยก็ให้ความสำคัญกับไวยาวัจกรเป็นอย่างมาก และผู้เขียนยังมองว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรสนับสนุนให้มีไวยาวัจกรทุกวัด แต่บางวัดก็ใช้แม่ชีหรือคฤหัสถ์แทนไวยาวัจกรในการดูแลรับจ่ายเงินแทนพระ ถ้าพระต้องไปรับกิจนิมนต์ก็ให้คนขับรถเป็นไวยาวัจกรเฉพาะกิจก็ได้ และกล่าวทิ้งท้ายว่าเรื่องนี้มีหลักการดีอยู่แล้ว ไม่ควรจะมีปัญหาว่าไม่มีคนทำหน้าที่การเงินแทนพระ

ที่ผู้เขียนเสนอแนะมาเป็นอีกมุมหนึ่งก็มองว่าไวยาวัจกรสามารถหาใครทำเฉพาะกิจชั่วคราวได้ ซึ่งที่จริงแล้วการที่คัดสรรหาไวยาวัจกรมาดูแลเงินและทรัพย์สินของวัดไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะต้องหาผู้ที่มีความซื่อสัตย์และมีคุณธรรม และผู้นั้นต้องเป็นที่รู้จักและที่ยอมรับของชาวบ้านในชุมชนที่วัดตั้งอยู่ด้วย แต่สิ่งที่เป็นปัญหาคือ ไวยาวัจกร มีหน้าที่หลัก ๆ 2 ประการ คือ ทำหน้าที่เบิกจ่ายนิตยภัต และหน้าที่ดูแลรักษาจัดการทรัพย์สินของวัดตามที่เจ้าอาวาสมอบหมายเป็นหนังสือ หน้าที่ไวยาวัจกรที่มีปรากฏใน พระราชบัญญัติสงฆ์ มาตรา 23 มีเพียง 2 ข้อนี้เท่านั้น ไม่มีการบัญญัติไว้ให้ไวยาวัจกรมีหน้าที่ดูแลการใช้เงินของพระเป็นรายรูป รายบุคคล ซึ่งหมายถึงการให้ไวยาวัจกรมาดูแลทรัพย์สิน

ส่วนตัวของพระเลย ดังนั้น เจ้าอาวาสบางวัดก็จะให้พระแต่ละรูปดูแลเงินที่ได้จากการถวายของญาติโยมด้วยตนเอง

ตรงส่วนนี้จึงทำให้เข้าใจได้ว่าที่ผู้เขียนมุ่งประเด็นมาที่ญาติโยมให้ถวายเงินพระอย่างถูกต้องวิธีอย่าให้เป็นการเหยียบย่ำพุทธบัญญัติ นั้น จะสามารถจัดการได้ง่ายกว่าการให้คณะสงฆ์มาวางแนวปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องการเงินการทอง ซึ่งอันที่จริงก็วางไว้แล้วตาม พระราชบัญญัติสงฆ์ มาตรา 23 แต่ก็เป็นเพียง 2 ข้อ คือ การเบิกจ่ายเงินนิคมยถาซึ่งได้รับจากทางราชการ แต่สุดท้ายก็นำเงินนั้นมามอบให้พระ แล้วพระก็นำเงินมาจับจ่ายใช้สอยด้วยตนเอง สำหรับอีกข้อคือการดูแลทรัพย์สินของวัดก็เป็นดูแลเงินในภาพรวม ไวยาวัจกรจึงไม่ได้มาดูแลการใช้จ่ายเงินของพระเฉพาะรายบุคคล ซึ่งผู้เขียนมองว่า ไวยาวัจกรจะมาช่วยแก้ไขการถวายเงินและการรับเงินของพระได้ แต่ในส่วนนั้นเป็นการดูแลเงินของวัดในภาพรวม ในเรื่องเฉพาะบุคคลยังไม่ได้มาช่วยจัดการอย่างไร การบริหารจัดการการใช้จ่ายเงินของพระจึงเป็นหน้าที่ของพระแต่ละรูปไป ดังนั้นคงเป็นการเสี่ยงได้ยากที่จะไม่ให้พระแต่ละรูปต้องหรือจับเงิน เพราะท่านจะใช้สอยอะไรก็คงต้องจัดการนำเงินไปซื้อเอง อย่างดีก็คงมอบเงินที่มีให้ลูกศิษย์วัดไปซื้อหามาให้ สุดท้ายท่านก็ต้องจับและต้องเงินอยู่ดี

คงหลักตามพระวินัยแต่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสมเข้ากับยุคสมัย

ผู้วิจารณ์เห็นว่า การถวายเงินและการรับเงินของพระสงฆ์ ยังเป็นข้อถกเถียงกันไม่ว่าจะกี่ยุคสมัย ทั้งสงฆ์และฆราวาสก็ยิ่งแบ่งเป็น 2 ทรรศนะ ฝ่ายเคร่งพระวินัยก็จะบอกว่ารับไม่ได้ ผิดพระวินัยบัญญัติ ตรงส่วนนี้เป็นการมองผ่านแว่นที่เรียกว่าพระวินัยเพียงอย่างเดียว อีกทรรศนะหนึ่งยังคงหลักการตามพระวินัย แต่ได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมปฏิบัติให้เข้ากับยุคสมัย เพราะสมัยนี้ไม่เหมือนสมัยพุทธกาล ปัจจุบันเงินเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิต ถ้ามาพิจารณาถึงความอยู่รอดของพระพุทธศาสนาเพื่อให้คงอยู่ต่อไป ประเด็นการถวายเงินของโยมและการรับเงินของพระถ้าหากว่าปรับเปลี่ยนวิธีการรับเล็กน้อยในจุดที่สมดุลที่สังคมยอมรับได้ ไม่เป็นที่ทำให้สังคมถดถอย หรือทำให้ศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาถดถอย และไม่ขัดกับจารีตประเพณีก็น่าจะพอยอมรับได้ เช่น ประเพณีการทอดกฐินที่เดิมมีเพียงผ้ากฐินผืนเดียว มาปัจจุบันมีการถวายต้นกฐินที่มีเงินติดต้นไม้มาด้วย พระสงฆ์รับทั้งผ้ากฐินและบริวารกฐินที่ถวายจากญาติโยม แต่คนนับเงินหลังจากถวายแล้วจะเป็นบุคคลที่สาม

พระพุทธเจ้าเคยกล่าวกับพระอนาถบิณฑิกว่า เงินเปรียบเสมือนนอสรพิษ ที่คอยแวงกัดและให้โทษกับผู้ถือหรือครอบครองมันไว้ พระพุทธองค์จึงไม่สนับสนุนให้พระสาวกมีหรือครอบครองเงินไว้ แต่ถ้าต้องรับก็ต้องรับไว้ด้วยจิตไม่คิดยินดี และถ้าเงินนั้นไม่ได้รับจากผู้ถวายด้วยเจตนาแล้วครอบครองไว้ พระสงฆ์จะถึงกับต้องปาราชิกเลยทีเดียว

ดังนั้น การถวายเงินและการใช้เงินจึงควรต้องมองที่เจตนาทั้งของผู้ถวายและผู้รับ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ยังคงยึดหลักการตามพระธรรมวินัยให้เข้ากับยุคสมัย ที่ผู้รับถวายมีเจตนารับเงินมาเพื่อจะนำเงินมาสร้างวิหาร ศาลา ที่พักอาศัย เพื่อการศึกษา เพื่อการพัฒนาเพื่อสาธารณประโยชน์ต่อคนส่วนรวม ไม่ใช่การเก็บสะสมเพื่อประโยชน์ส่วนตัว จึงเป็นเหตุผลเพียงพอที่จะยังคงให้

พระสงฆ์รับเงินได้ และเพื่อให้พระสามารถใช้ชีวิตในยุคที่เงินเป็นปัจจัยในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ บางครั้งพระจำเป็นต้องจับหรือแตะต้องเงิน เพราะลูกศิษย์วัดและหรือโยยาวัจกรไม่สามารถติดตามไปได้ทุกหนแห่ง และการถวายเงินที่ไม่ประเจิดประเจ้อมากเกินไปนัก ก็น่าจะช่วยให้พระศาสนาดำรงคงอยู่ได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ทองย้อย แสงสินชัย. (2558). *ถวายเงินให้ถูกวิธี*. ราชบุรี: วิศวกรการพิมพ์.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

พุทธทาสภิกขุ: มองชีวิตและสังคมด้วยความว่าง

Buddhadasa Bhikkhu: Life and Society Through the Natural Eyes of Voidness

(พุทธธรรมของพุทธทาสภิกขุ จากมุมมองของศิษย์อเมริกัน – สันติกโร)

โดย

พระปลัดคมศักดิ์ สติสัมปโน (รุ่งศิริ)

Phra Palat Khomsak Satisamphanno (Rungsiri)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Palisuka Buddhagosa Campus Nakornphathom, Thailand

E-mail: mahakhom@gmail.com

Received February 19, 2021; Revised February 21, 2021; Accepted March 10, 2021

ชื่อเรื่องต้นฉบับ: Buddhadasa Bhikkhu: Life and Society

Through the Natural Eyes of Voidness

ผู้เขียน: สันติกโร

ผู้แปล: ชัยยศ จิรพุกฤษฏัญญู

ISBN: 9789740918936

จำนวน: (ปกอ่อน) 136 หน้า

ปีที่พิมพ์: 2550, ตุลาคม

สำนักพิมพ์: โกมลคิมทอง, สนพ. มุลนิธิ

บทนำ

บทความเรื่อง พุทธทาสภิกขุ: มองชีวิตและสังคมด้วยความว่าง ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร Engaged Buddhism Buddhist Liberation Movements in Asia, เป็น Book Chapter ที่ 5 ปี ค.ศ. 1996 มีจำนวน 193 หน้ารวบรวมเล่มโดย Christopher S. Queen and Sallie B. King

บทความนี้เขียนโดย สันติกโรภิกขุ นามเดิม Robert David Larson เริ่มแรกมาทำงานเป็นอาสาสมัครของหน่วย Peace Corp. ทำงานเป็นครูในจังหวัดอุบลราชธานี ต่อมาได้อุปสมบทที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ และจำพรรษาที่วัดธารน้ำไหล ปี พ.ศ. 2533 ขณะจำพรรษาอยู่ที่สวนโมกข์ได้ทำหน้าที่ล่ามแปลธรรมบรรยายของท่านพุทธทาสแก่ผู้ฟังชาวต่างประเทศ เรียนได้ 8 ปี เมื่อท่านพุทธทาสมรณภาพได้ลาสิกขาและก่อตั้งศูนย์ปฏิธรรมขึ้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกา สันติกโรภิกขุ ได้เขียนบทความนี้เป็นภาษาอังกฤษและให้เหตุผลไว้ดังนี้

ประการที่ 1 สันติกโรภิกขุ เขียนเพื่อให้ชาวต่างประเทศที่เข้ามาสวนโมกข์ ได้อ่านและเข้าใจธรรมะที่ท่านพุทธทาสนำมาสอน เขาเขียนขึ้นทั้งที่ยังอ่านภาษาไทยไม่ค่อยเก่ง

ประการที่ 2 สันติกโรภิกขุ เห็นว่าธรรมะที่ท่านพุทธทาสนำมาสอน มีอิทธิพลและแรงบันดาลใจ ทำให้ลดความทุกข์และความเห็นแก่ตัวได้บ้าง และเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคม เขาจึงต้องการให้ชาวอเมริกันซึ่งขณะนี้มีความทุกข์ เครียดและทำบาปมาก ได้เรียนรู้และเข้าใจธรรมะดังกล่าวด้วย

ประการที่ 3 เขียนเพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นแง่มุมของธรรมะ เห็นคุณค่าของชีวิตภายในและภายนอกตน ได้เรียนรู้การดำเนินชีวิตของท่านพุทธทาสในฐานะพระภิกษุ ซึ่งเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับสังคมการเมือง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวัฒนธรรม รวมทั้งเรียนรู้ถึงความว่างได้อย่างถูกต้อง

โครงสร้างเนื้อหา

บทความเรื่องนี้ว่าด้วยเรื่อง “พุทธทาสภิกขุ: มองชีวิตและสังคมด้วยความว่าง” ใจความสำคัญของบทความนี้ ประกอบด้วยเนื้อหา 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 พุทธทาสภิกขุกับสวนโมกข์

สันติกโรภิกขุ เขียนเล่าเรื่องชีวิตประวัติของท่านพุทธทาสตั้งแต่วัยเด็กจนถึงการก่อตั้งสวนโมกข์ว่า ท่านพุทธทาสมุ่งศึกษา ปฏิบัติและสอนธรรมะ ซึ่งต่อมาได้จัดทำวารสาร “พุทธศาสนา” ราย 3 เดือน เพื่อเผยแผ่งานเขียนที่สร้างสรรค์และมีคุณภาพ จนกระทั่งมีพระเถรานุเถระและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ยอมรับ ให้การสนับสนุน ในที่สุดท่านพุทธทาสก็เป็นที่รู้จักของชาวพุทธทั่วประเทศ

ส่วนที่ 2 คำสอนด้านสังคมของพุทธทาสภิกขุ

สันติกโรภิกขุ เขียนบทความเพื่อมุ่งเน้น “คำสอนด้านสังคม” ของท่านพุทธทาส ประการแรกคือไม่แบ่งแยกสังคมกับจิตวิญญาณซึ่งเป็นหนึ่งเดียวตามกฎธรรมชาติ และใช้คำ “จิตวิญญาณ” ครอบคลุมทั้งกายและจิต ที่ตระหนักรู้ชีวิต ความเห็นผิดและความว่างของตัวตน สันติกโรภิกขุ ได้ยกเรื่องมาเขียนอธิบายไว้ 10 เรื่อง คือ

เรื่องที่ 1 สัจธรรมเป็นหนึ่งเดียว สันติกโรภิกขุอธิบายว่า หากผู้ใดมุ่งเน้นคำสอนของพุทธทาสมากเกินไปว่า หลักธรรมข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้ คือ อริยสัจ อนิจจา อนัตตา ความว่าง อิทัปปัจจยตา ปฏิจจสมุปบาทและตถตา ทั้งหมดเป็นหัวใจของพระพุทธานุชา ซึ่งสันติกโรภิกขุเห็นว่ากันไปไม่ได้

เพราะแต่ละหลักธรรมเป็นธรรมชาติ ต่างอธิบายขยายความกระจ่างของแต่ละเรื่อง และเป็นความจริงพื้นฐานของจักรวาล ซึ่งหลักธรรมทั้งหมดเหล่านี้เป็นหนึ่งไม่มีสอง

เรื่องที่ 2 อำนาจแห่งความเข้าใจ สันติโกโรภิกขุ ได้เขียนไว้ว่า ท่านพุทธทาสได้เน้นย้ำการให้การศึกษาและฝึกฝนตนเองอย่างถูกต้องเป็นเรื่องสำคัญในความเข้าใจ งานของท่านพุทธทาสจึงเป็นงานที่เกี่ยวกับความคิด การให้ความหมาย คุณค่า และใช้สื่อหลายประเภท รวมถึงการบรรยาย หนังสือวารสาร บทกวี และสิ่งปลูกสร้างในสวนโมกข์ และท่านพุทธทาสก็จะเน้นเรื่องทิวภูมิ คือ ทักษะ ความเห็น และความเข้าใจ เพื่อให้เข้าใจชีวิตและความทุกข์

เรื่องที่ 3 ทุกข์และการดับทุกข์ สันติโกโรภิกขุ ได้เขียนไว้ว่า ท่านพุทธทาสเห็นว่ารากฐานสำคัญของการดับทุกข์ คือ ลด ละ เลิกความเห็นแก่ตัว และการยึดมั่นตัวตน อันเป็นสาเหตุให้ดับทุกข์และจะเกิด “ความว่าง” ซึ่งหมายถึง ว่างจากความเป็นตัวตน และจิตว่าง

เรื่องที่ 4 สรรพสิ่งคือธรรมชาติ สันติโกโรภิกขุ ได้เขียนไว้ว่า ท่านพุทธทาสเห็นว่าทุกสิ่งเป็นธรรมะ และธรรมะคือธรรมชาติ แบ่งออกได้เป็น 4 อย่างคือ 1) ตัวธรรมะหมายถึงสภาวะธรรม 2) กฎธรรมะหมายถึงสังขธรรม 3) หน้าที่ของสิ่งมีชีวิตตามกฎธรรมะคือการปฏิบัติธรรม และ 4) ผลที่ได้จากการทำหน้าที่ตามกฎธรรมะคือปฏิเวธ ซึ่งสันติโกโรภิกขุ ให้ความหมายของ ธรรมะ (Nature) คือสิ่งที่เกิดขึ้นจากกฎธรรมะ การควบคุมธรรมะ ผลที่เกิดจากการกระทำทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง และอยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิดด้วยการมีสติและการให้ความเคารพ

เรื่องที่ 5 กฎของธรรมชาติ เป็นความจริงของสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นเหตุปัจจัย เรียกว่า อิทัปปัจจยตา และในความเป็นจริง หลักธรรมชาติของความเป็นเหตุปัจจัยทำให้ได้ลดละการแบ่งแยกตัวเรากับสิ่งอื่น บุคคลและสังคม

เรื่องที่ 6 ธรรมะกับสังคม สันติภาพแห่งสังคมและจิตวิญญาณ จะเกิดขึ้นได้เมื่อลดละตัณหา จิตวิญญาณคือ ความเป็นอิสระจากกฎแห่งกรรมและกิเลส ความเสมอภาคในโอกาสบรรลุนิพพานและความเป็นภราดรภาพในหมู่พระสงฆ์ควรอยู่อย่างอิสระจากการเมือง

เรื่องที่ 7 ธัมมิกสังคมนิยม สันติโกโรภิกขุ เริ่มต้นที่ท่านพุทธทาสให้ความหมาย “ธัมมิก” หมายถึงการเห็นแจ้งและทำหน้าที่ตามธรรมชาติ มีปัญญากำกับและรากฐานความเข้าใจธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง ส่วน “สังคมนิยม” คือ การจัดระบบที่ทำให้สังคมปกติหรือมีความสุข และชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญของธัมมิกสังคมนิยมว่า 1) จะดำรงอยู่ได้ในธรรมชาติเท่านั้นเพราะทุกสรรพสิ่งคือธรรมชาติ 2) การพึ่งพาอาศัยกันของธรรมชาติ เป็นสังคมนิยม และ 3) เพราะสังคมให้ทุกสิ่ง ดังนั้นมนุษย์ที่อยู่ภายใต้ธรรมชาติจึงเกิดสัญญาประชาคม

เรื่องที่ 8 การเมืองคือศีลธรรม ต้องไม่นำคำว่า “การเมือง” มาปะปนกับพระพุทธศาสนา “ศีลธรรม” เป็นสิ่งปกติ ที่มีเงื่อนไขและเหตุให้เกิด และไม่ทำให้ตนเองหรือผู้อื่นเดือดร้อน

เรื่องที่ 9 ธัมมิกสังคมนิยมแบบเผด็จการ สันติโกโรภิกขุ เขียนอธิบายว่า มีคนวิพากษ์วิจารณ์ท่านพุทธทาสว่าแปลความหมายในเชิงเผด็จการที่ตัวบุคคลหรือตัวตนเท่านั้น แต่ความหมายเชิงธรรมะ

“เผด็จการ” คือความว่าง และท่านพุทธทาสใช้คำว่า “เผด็จการ” เพื่อเน้นว่าเป็นการตัดสินใจที่เฉียบขาดและสมบูรณ์นั้น จำเป็นในการชนะตัวตนและความเห็นแก่ตัว

เรื่องที่ 10 ธรรมะคือประชาธิปไตย สันติกโรภิกขุ อธิบายว่า “ประชาธิปไตย” ท่านพุทธทาสไม่ได้ต่อต้านทุกรูปแบบ แต่เป้าหมายหลักต่อต้านเฉพาะรูปแบบที่ส่งเสริมหรือให้เสรีภาพกับความเห็นแก่ตัวมากเกินไปเท่านั้น อยู่ที่ว่าระบบการเมืองของสังคมนั้นจะสอดคล้องกับธรรมะหรือไม่ ยิ่งเข้าใจธรรมะมากขึ้น ความเห็นแก่ตัวก็จะลดน้อยลง

ส่วนที่ 3 อิทธิพลของพุทธทาสภิกขุ

บุคคลที่ได้รับอิทธิพลจากท่านอาจารย์พุทธทาสแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มและองค์กรชาวพุทธต่าง ๆ ชนชั้นนำทางสังคม ฝ่ายหัวก้าวหน้า และกลุ่มศาสนาอื่น สันติกโรภิกขุ ได้กล่าวถึงเฉพาะบางกลุ่มเช่น กลุ่มชาวพุทธ ที่สำคัญที่สุดคือพระสงฆ์และสามเณร มีทั้งพระสงฆ์ไทย และต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการปาฐกถาธรรมและบทสนทนาตอบปัญหาเพื่อแลกเปลี่ยนกัน สันติกโรภิกขุ เล่าว่า ท่านพุทธทาส สรุปว่า ทุกศาสนามีสิ่งสำคัญที่เหมือนกันคือการกำจัดความเห็นแก่ตัว และศัตรูตัวเดียวกันคือ วัตถุนิยมและท่านพุทธทาสได้แสดงปณิธาน 3 ข้อว่า 1) การทำให้ทุกคนเข้าถึงหัวใจศาสนา 2) ทำความเข้าใจระหว่างศาสนา และ 3) ทำให้โลกออกมาจากอำนาจวัตถุนิยม

สาระสำคัญที่นำมาวิจารณ์

ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับชื่อเรื่องเพราะมีความสอดคล้องกับเนื้อหาของบทความ มีความเกี่ยวข้องกับคำสอนของพระพุทธศาสนา เรื่องราวที่สันติกโรภิกขุ เขียนเนื้อหาส่วนใหญ่ผู้วิจารณ์เห็นด้วย เพราะเป็นคำสอนที่เกี่ยวข้องกับสังคม และมุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจและนำไปปฏิบัติเพื่อให้การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข

มีบางประเด็นที่ผู้วิจารณ์เห็นว่า ควรนำมาเป็นประเด็นวิจารณ์ 2 ประเด็นคือ

1. ส่วนที่ 2 เรื่องที่ 3 ประเด็น “ความว่าง” ซึ่งสันติกโรภิกขุ กล่าวว่า มี 2 ความหมายคือ 1) เป็นลักษณะที่มีอยู่ในสิ่งต่าง ๆ 2) หมายถึง “จิตว่าง” จากตัวกูผู้กระทำ และการกระทำ กรณี “จิตว่าง” ผู้วิจารณ์เห็นควรนำมาวิจารณ์เพื่อขยายความให้เข้าใจว่า จิตว่างในพระพุทธศาสนา หมายถึง การว่างจากตัวตน (อัตตา) ส่วนจิตโดยธรรมชาติจะไม่อยู่ว่าง จะคิดนึก และรับอารมณ์อยู่ตลอดเวลา ดังพุทธพจน์ “...จิตตุนฺติ อารมฺมณฺ จินฺเตตฺติ จิตฺตํ...” ความหมายคือ “ธรรมชาติได้ยอมคิดซึ่งอารมณ์เหตุ นั้นธรรมชาตินั้นชื่อว่าจิต” และจากหนังสือของท่านพุทธทาสซึ่งได้ให้ความหมายของจิตว่าง (สุญญตา) สรุปได้ว่าหมายถึง การว่างจากการครอบงำของกิเลส ว่างจากการยึดมั่นถือมั่น เป็นภาวะของจิตที่อยู่ในสภาพปกติ ในขณะที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ และไม่ปล่อยให้กิเลสตัณหาอุปาทานเกิดขึ้น หากได้รับแรงผลักดันจากภายนอกด้วยตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ทำให้จิตคิดไปเรื่อย ๆ อยู่ตลอดเวลา ไม่หยุดนิ่ง สอดคล้องกับความเห็นของผู้วิจารณ์ ซึ่งเห็นว่าจิตไม่เคยอยู่นิ่งหรือว่าง จะลับสนุนวนวายไม่หยุด

หย่อน ดังนั้น เพื่อให้มีความสมบูรณ์และชัดเจน ผู้เขียนควรอธิบายเพิ่มเติมในบทความนี้ให้กระจ่าง เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจถูกต้องยิ่งขึ้น

2. ส่วนที่ 2 เรื่องที่ 4 คือเรื่อง สรรพสิ่งคือธรรมชาติ สันติกโรภิกขุ อธิบายว่าท่านพุทธทาสสอนว่า ธรรมชาติคือธรรมชาติ กรณีนี้เห็นควรนำมาวิจารณ์ เพราะเป็นการเขียนคลุมเครือไม่ชัดเจน ซึ่งท่านพุทธทาสได้อธิบายไว้ว่า **“เหตุและปัจจัยคือธรรมชาติ ตัวธรรมชาติแต่เปลี่ยนแปลงไปตามอำนาจของเหตุปัจจัย”** ผู้วิจารณ์จึงเห็นว่า ในบทความนี้ควรนำเสนอเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้ภาษาคำว่าธรรมชาติในภาษาอังกฤษ กับคำว่าธรรมชาติในภาษาที่ท่านพุทธทาสนำมาใช้นั้น เป็นธรรมชาติที่มีความลึกซึ้ง การเขียนจึงควรมีรายละเอียดที่จะสื่อสารด้วยว่า พระพุทธองค์เป็นผู้ทรงค้นพบธรรมะจากธรรมชาติและทรงนำมาสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสเรียนรู้ธรรมะ ซึ่งจะทำให้มีเนื้อหาครอบคลุมและเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านมากกว่าจะตีความหมายจากคำสอนของท่านพุทธทาสแต่เพียงอย่างเดียว

สรุป

ผู้วิจารณ์ได้อ่านบทความนี้เพราะวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม เป็นวิชาหนึ่งของการศึกษาปริญญาเอกและผู้วิจารณ์ได้แปลเป็นภาษาไทยเพื่อนำเสนอในชั้นเรียน พิจารณาแล้วเห็นว่าน่าสนใจจึงเลือกบทความนี้นำมาวิพากษ์ และเห็นว่าเป็นการเขียนแปลด้วยคำศัพท์และภาษาที่อ่านได้ง่าย สามารถทำให้ชาวต่างประเทศเข้าใจได้และมีการขยายความสำหรับผู้ที่ไม่ได้ฟังคำบรรยายนี้ให้เข้าใจยิ่งขึ้น รวมทั้งมีการอ้างอิงหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าและของท่านพุทธทาสด้วย

ในเนื้อหาบางตอนเป็นเรื่องที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของพระพุทธศาสนาในการทำงานเพื่อสังคม ผู้วิจารณ์เห็นว่า ไม่ใช่เรื่องแปลกที่คำสอนของพระพุทธศาสนาจะกำเนิดขึ้นเพื่อมนุษย์และเพื่อสังคม ดังนั้นผู้วิจารณ์จึงได้ตั้งคำถามพร้อมกับนำเสนอคำตอบเชิงวิพากษ์ไว้ดังนี้

(1) การเขียนบทความเรื่องนี้ สันติกโรภิกขุ มีวัตถุประสงค์อะไร

สันติกโรภิกขุ ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ไว้ในคำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 1 ปี 2550 ว่า การได้ฟังธรรมจากท่านพุทธทาสมีชาวต่างประเทศจำนวนมากรวมทั้งสันติกโรภิกขุ มีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป คือรู้สึกว่าคุณค่าตนเองได้ลดความเห็นแก่ตัว และต้องการจะช่วยเหลือคนอื่นให้ลดความเห็นแก่ตัว และบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นรวมทั้งอุทิศชีวิตให้ทำหน้าที่ที่มีคุณค่าด้วย ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ของผู้เขียน แต่มีข้อสังเกตบางประการที่สันติกโรภิกขุ คล้อยตามท่านพุทธทาส เกี่ยวกับเรื่องธรรมะ โดยยืนยันความหมายว่าเป็นธรรมชาติ ผู้วิจารณ์เห็นว่า สันติกโรภิกขุ ควรจะอธิบายเพิ่มเติมให้ชัดเจนว่า พระพุทธเจ้าทรงค้นพบสิ่งที่เป็นธรรมชาติและทรงนำมาเลือกสอนแต่ที่สำคัญ ๆ ที่มนุษย์จะนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตได้ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสเปรียบเทียบธรรมะกับใบไม้ในป่าที่พระพุทธองค์ทรงเลือกหยิบยกมามาเพียงหนึ่งกำมือที่มีประโยชน์สู่ทางพันธุชาติได้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของธรรมะที่ยังมี

อีกมากมาย ไม่เช่นนั้นแล้วผู้คนยังคงยึดถือเขา ป่า อารามและต้นไม้เป็นที่พึ่ง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “มนุษย์เป็นอันมากถูกภัยคุกคามแล้วย่อมถึง ภูเขา ป่า อารามและรุกขเจดีย์ ว่าเป็นที่พึ่ง สรรณะนั้นแลไม่เกษม สรรณะนั้นไม่อุดม เพราะบุคคลอาศัยสรรณะนั้นย่อมไม่พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้...”

(2) สันติกริภิกขุได้เขียนเพื่ออธิบายและชี้ให้เห็นในเรื่องอะไรบ้าง

สันติกริภิกขุ ได้เขียนบทความเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านโดยเฉพาะชาวต่างประเทศ สรุปได้ดังนี้

1) การดำเนินชีวิตและการปล่อยวางตามคำสอนของท่านพุทธทาส ด้วยการเรียนรู้และเข้าใจถึงความว่างหรือสัจธรรม ตระหนักถึงกฎธรรมชาติที่เป็นความจริงว่า ทุกสิ่งขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป และยังกล่าวถึงผู้ที่ยังเข้าใจผิดต่อท่านพุทธทาสด้วยว่า อุดมคติดังกล่าวนี้ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงและจะเกิดขึ้นไม่ได้ นอกจากนั้นยังมีธรรมะที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับสังคม สันติกริภิกขุ เล่าว่า จากการที่ได้พบเห็นการคอร์รัปชันของข้าราชการไทยและธนาคารโลก จึงต้องการให้ผู้ที่มีโอกาสได้อ่านบทความนี้ ลด ละ ความเห็นแก่ตัว เพื่อให้มนุษย์ในสังคมมีธรรมะ และพร้อมที่จะนำธรรมะให้เป็นเครื่องนำทางวิถีชีวิตต่อไป

2) แนวคิดเรื่องของธรรมชาติและกฎของธรรมชาติ นักฟิสิกส์และนักปรัชญาชาวอเมริกัน ดร. เดวิด โบห์ม ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับสมาธิภาวนาและการฝึกจิตเป็นอย่างมาก สันติกริภิกขุ ได้เขียนด้วยว่า “ทุกสิ่งในธรรมชาติไม่มีสิ่งใดดำรงอยู่อย่างถาวร เคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เป็นผลให้สิ่งอื่นเกิดขึ้นด้วย และไม่มีอะไรที่หายไปโดยไม่ทิ้งร่องรอยหรือเหลือไว้แต่ความว่างเปล่า” สอดคล้องกับหลักธรรมของการอิงอาศัยกันและกันและเกี่ยวเนื่องกัน

3) สันติกริภิกขุ ได้ยกกรณีศึกษาของชาวตะวันตกที่เติบโตมาในศาสนาคริสต์แล้วหันมาศึกษาหรือนับถือศาสนาพุทธในภายหลัง ไม่ยอมรับศีลธรรมในรูปแบบยึดคัมภีร์สุดโต่ง แต่ไปยึดถืออำนาจนิยมและการคอร์รัปชัน จึงขอให้ผู้อ่านในเมืองไทย เข้าใจด้วยว่า จำเป็นจะต้องใช้เวลาและความพยายาม เพื่อให้เขายอมรับ ผู้วิจารณ์จึงเห็นว่า บุคคลหรือหน่วยงานใดที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ควรหาวิธีการให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยยอมรับธรรมะที่เป็นกุศลที่ถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธเจ้า อันจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

บทความนี้ผู้วิจารณ์จะแนะนำให้ทุกคนได้อ่าน เพื่อทราบมุมมองของผู้แปลที่เป็นชาวต่างชาติที่เลื่อมใสและศรัทธาในท่านพุทธทาส ว่าเข้าใจหรือไม่เข้าใจแตกต่างไปจากคนไทยอย่างไร บทความนี้เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กันทั้งมิติปัจเจกชนและสังคมโดยรวม ในแง่ธรรมะยังสะท้อนให้เห็นคุณค่าของชีวิตและละวางด้วยการปล่อยวาง รวมทั้งยังสอนให้มนุษย์ลดความเห็นแก่ตัว และตระหนักถึงการบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น ทั้งหมดก็เพื่อเสียดยาให้สังคมมีพร้อมด้วยธรรมะ และนำธรรมะไปประยุกต์ใช้เป็นเครื่องนำทางชีวิตของตน และสามารถประคับประคองให้อยู่รอดในสังคมได้อย่างเป็นสุข

เอกสารอ้างอิง

พุทธทาสภิกขุ. (2542). *วางตามหลักพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

อรุณ เวชสุวรรณ. (2539). *วิวาทะ(ความเห็นไม่ตรงกัน) ระหว่าง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กับท่าน*

พุทธทาสภิกขุ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: อรุณวิทยา.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

มรณยูติธรรม: ชาวพุทธควรคิดอย่างไรกับโทษประหารชีวิต

โดย

พระครูใบฎีกาจินตศักดิ์ จิตตปุณฺโณ

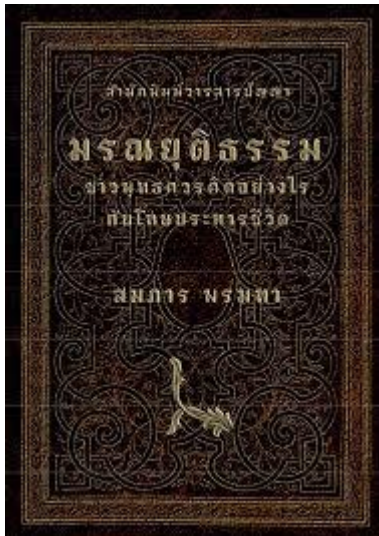
Phra Khru Baideeka Jintasak Chittapunno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: jintasak2010@gmail.com

Received February 19, 2021; Revised February 27, 2021; Accepted March 10, 2021

ผู้แต่ง: ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา

สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์วารสารปัญญา

ปีที่พิมพ์: 2554

จำนวนหน้า: ความหนา 234 หน้า จำนวน 5 บท

บทนำ

ศ.ดร. สมภาร พรหมทา เป็นอาจารย์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเป็นอาจารย์พิเศษประจำวิชาพระพุทธศาสนากับศาสตร์แห่งการใช้เหตุผล ของนิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศ.ดร. สมภาร พรหมทา เป็นนักวิชาการผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญทั้งทางด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา มีผลงานทางวิชาการจำนวนมาก ผู้วิจารณ์ได้มีโอกาสอ่านหนังสือเรื่อง “มรณยูติธรรม: ชาวพุทธควรคิดอย่างไรกับโทษประหารชีวิต”

เป็นหนังสือในโครงการ “หนังสือไฟฟ้า” อันดับที่ 5 เผยแพร่ครั้งแรก เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2554 ขนาดพ็อกเก็ตบุ๊ก ความหนา 234 หน้า จำนวน 5 บท เป็นหนังสือหนึ่งในหลายเรื่องที่น่าสนใจของ ศาสตราจารย์ ดร. สมภาร หนังสือเรื่องนี้ได้ปรับปรุงมาจากงานวิจัยของท่านในโครงการวิจัยเรื่อง “คุณค่าและการประเมินเกี่ยวกับชีวิตและสังคม : โทษประหารชีวิต” ทุนสนับสนุนการวิจัยจาก สำนักงานการวิจัยแห่งชาติเมื่อ พ.ศ.2546 ที่ได้รับเรื่องมาจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จากการที่หน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชนของต่างประเทศทักท้วงให้รัฐบาลไทยทบทวนโทษประหารชีวิต จึงเกิดงานวิจัยนี้ขึ้น เพื่อหาคำตอบว่า พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทมองเรื่องโทษประหารชีวิตอย่างไร

หนังสือเรื่อง “มรณยูติธรรม: ชาวพุทธควรคิดอย่างไรกับโทษประหารชีวิต” ประกอบด้วย เนื้อหา 5 บท แยกเป็นประเด็นๆ เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ดังนี้

บทที่ 1 แนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับโทษประหารชีวิต ศ.ดร. สมภาร พรหมทา ได้ยกทฤษฎีที่ว่าด้วยการลงโทษผู้กระทำความผิด 2 แนวคิด คือ 1. แนวคิด “The Retribution Theory” แปลว่า “ทฤษฎีการแก้แค้น” หรือ “ทฤษฎีชดใช้ความผิด” และ 2. แนวคิด “The Deterrence Theory” แปลว่า “ทฤษฎีป้องปรามความผิด” พร้อมทั้งได้อธิบายถึงแนวคิดทั้งสองนี้ต่อโทษประหารชีวิตทั้งยกตัวอย่างประกอบ

บทที่ 2 อาชญากรตามทัศนะของพุทธศาสนา ศ.ดร. สมภาร ได้ยกตัวอย่างของคัสสิมาว่าเป็น อาชญากรชื่อดังสมัยพุทธกาล และแนวคิดเรื่องบุคคลสี่ประเภท ประกอบกับธรรมชาติของมนุษย์ กับ การกระทำความผิดว่ามีความสอดคล้องหรือขัดแย้งประการใดบ้าง เพื่อตอบปัญหาว่าพระพุทธศาสนา มองเรื่องโทษประหารชีวิตอย่างไร ได้กล่าวถึงทัศนะของนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาตะวันตกบาง คน ศ.ดร. สมภาร พรหมทา ได้ยกชาดกเรื่องนกแขกเต้าสองตัวที่ได้รับการเลี้ยงดูที่แตกต่างกันจาก สภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ทำให้พวกมันมีพฤติกรรมการแสดงออกที่แตกต่างกันไปด้วย ศ.ดร. สมภาร พรหมทา กล่าวถึงโครงสร้างความคิดของมนุษย์มี 2 ตอน คือ ตัวความคิดและรากเหง้าของความคิด และกล่าวถึงเหตุปัจจัยของการกระทำความผิด เรื่องเสรีภาพกับความรับผิดชอบ

บทที่ 3 หลักอาชญาวิทยาในพุทธศาสนา ศ.ดร. สมภาร พรหมทา ได้ตั้งประเด็นขึ้นมา 2 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 พระวินัยในฐานะต้นแบบความคิดทางอาชญาวิทยาของพุทธศาสนา และ ประเด็นที่ 2 ความแตกต่างระหว่างธรรมและวินัย ได้ยกมหาปริณีพพานสูตรมาเป็นตัวอย่าง และหลัก ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม

บทที่ 4 พุทธศาสนากับโทษประหารชีวิต ศ.ดร. สมภาร พรหมทา ตั้งประเด็นว่า พระพุทธศาสนามีทัศนะอย่างไรกับโทษประหารชีวิต ยกกรณีพระเตมีย์กับทัศนะที่ว่าพระพุทธศาสนาไม่ ยอมรับโทษประหารชีวิต จริยธรรมทางพระพุทธศาสนามี 2 ส่วน คือ จริยธรรมส่วนบุคคล กับ จริยธรรมสำหรับสังคม ท่านกล่าวถึงทัศนะขององค์ดาไลลามะซึ่งเป็นตัวแทนพระพุทธศาสนาฝ่าย มหายาน ที่ไม่สนับสนุนโทษประหารชีวิต นอกจากนี้ ยังได้ตั้งประเด็นอื่น ๆ อีก ได้แก่ ประเด็นเรื่อง

กรรมกับความยุติธรรม ประเด็นเรื่องกรรมกับความรุนแรง และประเด็นว่าอะไรคือความผิดที่สมควรแก่โทษประหารชีวิต

บทที่ 5 บทสรุป สรุปว่า ระบบยุติธรรมที่มนุษย์คิดขึ้นมาอาจมีได้หลายระบบ แต่ระบบของพระพุทธศาสนาเน้นเรื่องความเที่ยงธรรม หรือ ความยุติธรรม หรือ ความถูกต้อง ในประเด็นต่าง ๆ เช่น อะไรคือจุดมุ่งหมายของการลงโทษ ลงโทษแล้วใครได้ประโยชน์ อะไรคือลำดับความสำคัญ ก่อนหลังในการพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับการลงโทษ ความเที่ยงธรรมหรือยุติธรรมที่พระพุทธศาสนา สอนนั้นยังเกี่ยวข้องกับควมมีเหตุผล หลักการที่ดีจะต้องเป็นหลักการที่สามารถอธิบายได้ มีเหตุผล การประหารชีวิตที่กระทำอย่างมีสติ มีปัญญา ไม่ใช่กระทำบนพื้นฐานของอารมณ์ความรู้สึกนั้น ไม่ใช่ ความรุนแรง ความตายนั้นพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นสังขารของชีวิตที่ธรรมดาที่สุด หลักธรรมที่เหมาะสมคือเรื่องกฎแห่งกรรมและการให้อภัย

ประเด็นสำคัญในหนังสือเล่มนี้มีจำนวนมาก ผู้วิจารณ์มีทัศนะที่จะขอนำมาเสนอใน 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ชื่อเรื่อง มรณยุติธรรม: ชาวพุทธควรคิดอย่างไรกับโทษประหารชีวิต ผู้เขียนขอแยกเป็นคำสำคัญ 3 คำ คือ มรณยุติธรรม ชาวพุทธควรคิดอย่างไร และ โทษประหารชีวิต

คำว่า “มรณยุติธรรม” จากชื่อเรื่องชวนให้เกิดคำถามว่า อะไรเป็นมรณะ อะไรเป็นความยุติธรรม ยุติธรรมเมื่อแปลอย่างง่าย ๆ ได้ความว่า ยุติโดยธรรม หรือจบอย่างเป็นธรรม เมื่อมาประกอบกับคำว่า มรณะ จึงแปลได้ว่า ความตายที่จบอย่างเป็นธรรม ความตายที่ว่านี้ใช้สำหรับใครบ้าง มีความเป็นมาหรือมีความสำคัญอย่างไรในหนังสือเล่มนี้ และจะมีผลต่อใครบ้าง มีผลกระทบต่อผู้อ่านหรือไม่ ผู้อ่านจะได้ข้อมูลอะไร ต่อด้วยคำสำคัญอีกคำที่เป็นประโยคคำถามว่า “ชาวพุทธควรคิดอย่างไร” ชาวพุทธในที่นี้หมายถึงใครบ้าง ชาวพุทธหรือพุทธศาสนิกชนหรือพุทธบริษัท 4 ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา แบ่งออกเป็น 2 นิภายหลัก คือ นิภายเถรวาท และนิภายมหายาน หรือจะแยกออกเป็น บรรพชิต (นักบวช) และฆราวาส (ผู้ครองเรือน) ย่อมมีทัศนะที่แตกต่างกันออกไป แต่เป็นคำถามที่ชี้ถึง บทบาทหรือโลกทัศน์ของชาวพุทธโดยตรง เป็นคำถามเพื่อนำไปสู่การค้นหาคำตอบของทัศนะที่มีต่อคำสำคัญคำสุดท้าย คือคำว่า “โทษประหารชีวิต” ใครคือผู้ที่ต้องประหารชีวิต ทำไมจึงต้องประหารประหารชีวิตแบบใด เมื่อใดจึงต้องประหารชีวิต การประหาร คือ การฆ่าให้ตาย ในขณะที่พระพุทธศาสนาถือว่า ศีล 5 ข้อที่ 1 คือ การละเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ชาวพุทธจะยอมรับโทษประหารได้หรือไม่ มีเหตุผลใดที่จะมาสนับสนุนหรือคัดค้านโทษประหารชีวิต ผู้อ่านหรือสังคมจะได้ประโยชน์หรือไม่จากการมีหรือไม่มีโทษประหารชีวิตนี้ ดังที่ ศ.ดร. สมภาร พรมทา ได้กล่าวไว้ในคำนำว่า ผลของการศึกษาเรื่องนี้อาจมีผลต่อสังคมไทย โทษประหารชีวิตนี้มีความชอบธรรมหรือไม่ประการใด ทั้งหมดนี้คือ ประเด็นความน่าสนใจที่ได้จากชื่อเรื่องนี้ อันจะนำไปสู่การหาคำตอบจากหนังสือเล่มนี้

ประเด็นที่ 2 แนวคิดของความเมตตาหรือเมตตาธรรมกับโทษประหารชีวิต ในกรณีที่นักสิทธิมนุษยชนเรียกร้องให้ประเทศไทยยกเลิกโทษประหารชีวิตเพราะเป็นเมืองพุทธควรมีเมตตาและการให้อภัย ก่อนอื่นต้องพิจารณาเป็นเบื้องต้นว่าผู้ที่เห็นด้วยกับโทษประหารชีวิตกับผู้คัดค้านโทษประหารชีวิต มีหลักการแนวคิดเรื่องเมตตานี้อยู่บนฐานแนวคิดเดียวกันหรือไม่ เมตตาในทัศนะของชาวตะวันตก โดยเฉพาะคริสตศาสนิกชนนั้น เมตตา หมายถึง ความรัก ให้มีความรักในพระเจ้า รักเพื่อนมนุษย์ เป็นความรักด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข รู้จักเสียสละให้แก่กัน และยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ความรักระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าเหมือนความรักของบุตรกับบิดา ความรักระหว่างเพื่อนมนุษย์ทั้งโลกให้เหมือนรักตัวเอง รักศัตรู คือ การให้อภัยและเสียสละ เป็นหลักการของสิทธิเสมอภาค คือ ทุกคนมีสิทธิได้รับความรักอย่างเสมอภาค ในขณะที่เมตตาในพระพุทธศาสนานั้น หมายถึง ความรัก ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขเช่นกัน การแผ่ไมตรีจิตคิดจะให้สัตว์ทั้งหลายเป็นสุขโดยทั่วกัน เมตตาจิต เป็นจิตที่ประกอบด้วยเมตตา พระพุทธศาสนาสอนให้รักแม้แต่ศัตรูเช่นเดียวกัน ดังที่พระพุทธเจ้าทรงมีความสม่ำเสมอกับสัตว์ทั้งปวง เท่ากับว่า ทรงรักพระเวททัตเท่าเทียมกับพระราหูล ด้วยเมตตาจิต แต่เมตตาของพระพุทธศาสนาเป็นหลักการของการกระทำ คือ ให้มีเมตตาต่อกันย่อมได้รับผลคืออานิสงส์ตามหลักของกฎแห่งกรรม เมตตาเป็นหนึ่งในพรหมวิหาร สำหรับประเด็นเรื่องโทษประหารชีวิตนี้ ชาวพุทธมีทัศนะเรื่องการลงโทษหรือโทษประหารชีวิตอยู่บนหลักการของกฎแห่งกรรม และสามารถนำหลักคิดของพรหมวิหารข้ออุเบกขามาเป็นแนวคิด อุเบกขาเป็นความเที่ยงตรง ไม่เอนเอียง พิจารณาถึงกรรมที่เขาได้กระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุที่ตนเองเป็นผู้กระทำไว้ตามกฎแห่งกรรม แล้วให้สงบใจวางเฉย เขาต้องรับผิดชอบผลการกระทำของตนเอง สมดังพุทธพจน์ว่า เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม เราทำกรรมใดไว้ ไม่ว่าจะป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

ชาวพุทธต้องตั้งหลักคิดว่า เมตตากับหลักกรรมมีอะไรที่สอดคล้องกัน มีส่วนใดที่แตกต่างกัน ชาวตะวันตกมีทัศนะของความเมตตาอยู่บนหลักการของสิทธิเสมอภาค แต่ชาวพุทธมีทัศนะเรื่องเมตตาอยู่บนหลักการของกฎแห่งกรรม ฉะนั้น การลงโทษหรือโทษประหารชีวิตสำหรับชาวพุทธก็อยู่บนหลักการของกฎแห่งกรรม เมื่อมีหลักการที่ไม่เหมือนกันหรือคิดกันด้วยหลักการคนละชุดกัน จึงไม่น่าจะนำมาเปรียบเทียบกันได้ ดังนั้น จึงต้องหันกลับไปวิเคราะห์ก่อนว่า ผู้ที่เรียกร้องให้ยกเลิกโทษประหารชีวิตนี้มีทัศนะอยู่บนหลักการของศาสนาใด ถ้าเป็นแนวคิดของชาวพุทธควรจะเป็นอย่างไรนั้น ต้องดูที่รากเหง้าหรือวิถีคิดตามแนววิถีพุทธที่สาวไปถึงหลักการ อันเป็นต้นตอของเราชาวพุทธ ซึ่งรากเหง้าของแนวคิดชาวพุทธ คือ กิเลสที่มาควบคุมการกระทำดังที่ปรากฏในบทที่ 2 ที่ผู้กระทำต้องเป็นผู้รับผิดชอบการกระทำของตนทั้งดีและชั่วตามกฎแห่งกรรม

ประเด็นที่ 3 ประเด็นเรื่องเสรีภาพกับความรับผิดชอบ เสรีภาพหรือความเสมอภาคของชาวพุทธมีหรือไม่ ศ.ดร. สมภาร พรหมทา กล่าวไว้ในบทที่ 4 ว่า นักปรัชญาบางคนเชื่อว่า มนุษย์นั้นมี

เสรีภาพเต็มที่ เสรีภาพมี 2 อย่าง คือ เสรีภาพทางกายภาพ และเสรีภาพทางจิตใจ พระพุทธศาสนา ยอมรับว่ามนุษย์มีเสรีภาพทางจิตใจอย่างเต็มที่ ผู้วิจารณ์เห็นด้วยว่ามนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพทางจิตใจ ยากคิดอย่างไรก็ได้ แม้กระทั่งการคิดให้ร้ายทำลายกัน เพียงแต่พระพุทธศาสนากลับสอนให้ไม่ให้คิด เช่นนั้น เพราะเป็นความชั่วทางใจ คือ มโนทุจริต ในกุศลกรรมบถ 10 และความคิดนี้เป็นกรรมที่ให้ผล ทั้งด้านที่ดีและไม่ดีมากกว่าการกระทำทางกายและการกระทำทางวาจาเสียอีก ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลจะ เลือกใช้เสรีภาพทางจิตใจนี้ในด้านใด เพื่อให้เกิดผลดีกับตัวเองหรือจะเป็นผลเสีย ทำให้จิตใจเศร้าหมอง ก่อทุกข์ภัยให้แก่ตนเองได้ เป็นเสรีภาพในการเลือก และต้องรับผิดชอบผลที่เกิดขึ้นจากการเลือกนั้น เสรีภาพเป็นฐานแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิความเป็นมนุษย์หรือสิทธิมนุษยชน เป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ที่ไม่มีใครบังคับบัญชาได้ คือ มนุษย์ควรเป็นคนกำหนดหรือควบคุมชะตากรรมของตนเอง แนวคิด เหล่านี้มีต้นกำเนิดมาจากทัศนะทางศาสนาทั้ง ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลามและฮินดู มนุษย์มีเสรีภาพ มี อิสรภาพ แต่ต้องคำนึงถึงกฎเกณฑ์ทางสังคม โดยเฉพาะกฎหมาย กฎศีลธรรม บุคคลมีเสรีภาพในการ แสดงออก และยอมรับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่นด้วย

นอกจากนี้ นักอาชญาวิทยา ชื่อ ซีซาร์ เบ็คคาเรีย (ค.ศ.1738-1994) ผู้เสนอหลัก “เจตจำนง เสรี” Free Will ที่เชื่อว่า เจตจำนงเสรีเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ มนุษย์มีเหตุผลในการมุ่ง แสวงหาเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดและในการตัดสินใจ เลือกกระทำหรืองดเว้นพฤติกรรมนั้นๆ เพื่อ ประโยชน์หรือผลเสียจากการกระทำนั้นเป็นการยืนยันว่ามนุษย์มีเสรีภาพในการเลือก ยกเว้นผู้ที่มีความ บกพร่อง อาทิ มีสติปัญญาอ่อน หรือเป็นเด็กไม่รู้เดียงสา เป็นต้น กฎหมายอาญาจึงได้ยกเว้นโทษสำหรับ ผู้กระทำผิดที่เป็น เด็กอายุไม่เกิน 7 ปี ผู้ที่ทำตามคำสั่งเป็นการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ที่ป้องกันตัวอย่างสุดวิสัย และผู้ที่ไม่สามารถบังคับตัวเองได้เพราะจิตบกพร่อง เป็นโรคจิต เสรีภาพในความหมายทั่วไป คือ เสรีภาพเป็นอำนาจในการตัดสินใจด้วยตนเองของมนุษย์ที่จะเลือกดำเนินพฤติกรรมของตนเอง โดยไม่มี สิ่งใดหรือใครมาใช้อำนาจเหนือกว่า หรือคอยควบคุมบงการ หรือเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น เป็นการ ตัดสินใจด้วยตนเองที่จะกระทำหรือไม่กระทำการใด อย่างเป็นอิสระ คือ เป็นอิสระของการกระทำของ บุคคลแต่ต้องไม่ขัดกับกฎหมาย

ประเด็นที่ 4 หลักการของแนวคิดพระพุทธศาสนากับโทษประหารชีวิต ประเด็นที่สำคัญ ที่สุดของหนังสือเล่มนี้อยู่ในบทที่ 4 คือ ประเด็นเรื่องพระพุทธศาสนากับโทษประหารชีวิต โทษประหาร ชีวิตในพระพุทธศาสนาอยู่บนหลักการของการชดใช้กรรมตามหลักกฎแห่งกรรม ในขณะที่ชาวตะวันตก มีแนวคิดเรื่องโทษประหารชีวิตนี้อยู่บนหลักการของสิทธิเสมอภาคจึงคิดว่าไม่ควรมีโทษประหารชีวิต ซึ่งประชากรส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดมีแนวคิดอยู่บนหลักการของสิทธิเสมอภาค พฤติกรรม การ แสดงออก หรือการกระทำทั้งหลายย่อมต้องให้หลักการนี้เช่นกัน เมื่อคิดว่าทุกคนมีสิทธิเสมอภาค ทุก คนมีความเท่าเทียมกัน การที่จะประพฤตินวลลงละเมิดผู้อื่น หรือกระทำความผิดจนถึงขั้นต้องประหาร ชีวิตนั้นย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยง่าย ฉะนั้น ประเทศที่ไม่มีโทษประหารชีวิต จึงไม่ใคร่กระทำความผิด

ร้ายแรง ในขณะที่ประเทศที่ยังคงมีโทษประหารชีวิตอยู่กลับยังมีผู้ที่ละเมิดกฎหมายกระทำผิดคิดให้ถึงขั้นต้องประหารชีวิตได้ปรากฏให้เห็นอยู่ในทุกวันนี้ ชาวพุทธจึงอธิบายได้ด้วยกฎแห่งกรรมที่จะต้องชดใช้การกระทำผิดนั้นๆ ดังภาษิตว่า “บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น คนทำกรรมดีย่อมได้ดี ทำกรรมชั่วย่อมได้ชั่ว หว่านพืชลงไปแล้ว ก็จะต้องเสวยผลของมัน” ซึ่งหลักกฎแห่งกรรมนี้สอดคล้องกับทฤษฎีชดใช้ความผิดที่ ศ.ดร. สมภาร พรมทา กล่าวไว้ในบทที่ 2

ศ.ดร. สมภาร พรมทา ได้ตั้งประเด็นหาจุดอ่อนจุดแข็งของทฤษฎีชดใช้ความผิดซึ่งมีจุดอ่อนในประเด็นคำถามว่า การลงโทษประหารชีวิตเป็นปัญหาเรื่องการตอบแทนความชั่วร้ายด้วยความชั่วร้ายหรือไม่ เพราะพระพุทธศาสนามีศีล 5 และมีคำสอนที่ว่าเวรไม่สามารถระงับได้ด้วยการจองเวร แต่ระงับได้ด้วยการไม่ก่อเวร การล้างสิ่งสกปรกต้องใช้น้ำสะอาดล้าง การลงโทษผู้กระทำผิดเป็นการใช้เวรตอบโต้เวรหรือไม่ ในพระไตรปิฎกมีข้อความว่า การลงโทษผู้กระทำผิดอาจเป็นไปได้ 2 อย่าง คือ เป็นเวรก็ได้ ไม่เป็นเวรก็ได้ขึ้นอยู่กับเจตนารมณ์ในการลงโทษ ศ.ดร. สมภาร พรมทา กล่าวไว้ในบทที่ 3 ว่า ตามทัศนะของพุทธจริยศาสตร์ การลงโทษ แม้พิจารณาจากภายนอกว่าเป็นการก่อเวร (ใช้ความรุนแรง) แต่ถ้าหากว่าการลงโทษนั้นกระทำโดยคนดีมีศีลธรรมและจุดมุ่งหมายของการลงโทษนั้นก็เพื่อให้ผู้ที่ถูกลงโทษนั้นได้รับบทเรียนเพื่อปรับปรุงแก้ไขตนเอง เป็นการลงโทษบนพื้นฐานของปัญญา แต่ถ้าการกระทำผิดนั้นรุนแรงมากเกินอำนาจของเมตตาและปรารถนาดี การลงโทษก็ถือว่าเป็นการสั่งสอนอย่างหนึ่งเช่นกัน ข้อดีของทฤษฎีชดใช้ความผิดที่ ศ.ดร. สมภาร พรมทา ได้กล่าวถึงเรื่อง “สิทธิที่จะได้รับความยุติธรรม” โดยได้ยกข่าวเรื่องเด็กหญิงวัย 6 ขวบถูกฆาตกร ช่มชู้แล้วฆ่าใคร่ควรได้รับการพิจารณา ผู้ตายหรือฆาตกร เด็กที่ถูกฆ่าตายควรได้รับก่อน และฆาตกรก็มีสิทธิที่จะได้รับความยุติธรรมด้วยแต่ต้องไม่เท่ากับกับผู้ตาย มีเหตุผลมาอธิบายได้อย่างชัดเจนและเคารพในคุณค่าชีวิตมนุษย์

ผู้วิจารณ์พยายามมองหาความบกพร่องของหนังสือเล่มนี้ ตามที่ ศ.ดร. สมภาร พรมทา ได้เขียนไว้ในคำนำว่าให้อ่านอย่างพยายามตั้งแง่จับผิดให้ได้มากที่สุด พอจะหาจุดอ่อนบางประการของหนังสือเล่มนี้ได้ว่ายังมีจุดที่น่าจะเพิ่มเติมข้อมูลในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาให้ครบถ้วนเพื่อให้สามารถทำความเข้าใจได้ชัดเจนขึ้นอีก อาทิ ในประเด็นเรื่องของความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป ศ.ดร. สมภาร พรมทา ได้ยกชาดกเรื่องเตมียชาดกมาแสดง ซึ่งผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า การจะทำให้คนกลัวต่อการกระทำบาปในพระพุทธศาสนา ต้องแสดงให้เห็นกลัวว่านี่อีก เช่น การบรรยายถึงลักษณะการลงโทษที่เป็นตัวอย่างให้ชัดเจนดังปรากฏในเทวทูตสูตร ได้อธิบายการลงโทษผู้กระทำผิดด้วยการใช้แสหรือหวายเสียน ตีด้วยไม้พลอง ตัดมือ ตัดเท้า ตัดใบหู ตัดจมูก วางก้อนเหล็กแดงบนศีรษะ ถลกหนังศีรษะแล้วขีดให้ขาว เอาไฟยัดปากจนเลือดไหล เอาผ้าพันตัวราดน้ำมันแล้วจุดไฟเผา พันมือแล้วจุดไฟต่างคบ ถลกหนังตั้งแต่คอถึงข้อเท้าให้ลูกเดินเหยียบหนังจนล้มลง ถลกหนังตั้งแต่คอถึงบั้นเอวทำให้มองดูเหมือนนุ่งผ้าคารอง สวมปลอกเหล็กที่ข้อศอกและเข้าแล้วเสียบหลาวทั้ง 5 ทิศ เอาไฟเผา ใช้

เบ็ดเกี่ยวหนัง เนื้อ เอ็นออกมา เชื้อเนื้อออกเป็นแฉ่ง ๆ เหมือนเหรียญกษาปณ์ เนื้อหนัง เนื้อ เอ็น ออกเหลือไว้แต่กระดูก ใช้หลาวแทงช่องหูให้ทะลุถึงกัน เสียบให้ติดดินแล้วจับหมูนุ่ ทูบกระดูกให้แหลก แล้วถลกหนังออกเหลือไว้แต่กองเนื้อเหมือนตังใบไม้ รดตัวด้วยน้ำมันที่กำลังเดือดพล่าน ให้สุนัขกัดกิน จนเหลือแต่กระดูก ให้นอนบนหลาวทั้งเป็นจนถึงตัดศีรษะ นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงสภาพในนรกไว้อย่า น่ากลัวอีกว่า นายนิรยบาลลงกรรมกรรม คือ ตอกตะปูเหล็กร้อนแดงที่มือ เท้า และกลางอก ต่อมานาย นิรยบาลใช้ขวานถาก จับห้อยหัวเอาเม็ดเชือก จับเทียบมรดกแล่นกลับไปกลับมามานพื้นดินอันร้อนลุกเป็น ไฟ บังคับให้ขึ้นลงภูเขาถ่านเพลิงลูกใหญ่ที่ไฟลุกโชน จับห้อยหัวลงทุ้มลงไปต้มในโลหกุมภีที่ร้อนลุกเป็น ไฟ เดือดจนตัวพอง แล้วทุ้มลงในมหานรกที่มีกำแพงเหล็กล้อมรอบ ครอบด้วยฝาเหล็กมีพื้นเป็นเหล็กที่ ลุกเป็นไฟ ไฟไหม้ตัวจนมอดไหม้เป็นควันแล้วกลับเป็นมาทรมานแบบเดิมอีก พระสูตรนี้ยังได้อธิบาย รายละเอียดความน่ากลัวในนรกอีกมาก ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านรู้สึกกลัวการลงโทษผู้กระทำความผิดขึ้นมาได้จนไม่ กล้ากระทำความผิด แต่จะต้องมีความเชื่อในด้านนี้ด้วย หากว่าไม่มีความเชื่อด้านนี้ย่อมทำให้ไม่มีความ ละอายและเกรงกลัวต่อบาปเหมือนดังเช่นที่พระเตมีย์รู้สึกกลัวการตกนรกจนไม่กล้าแม้กระทั่งการได้ เสวยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ ซึ่งพระเตมีย์เกิดความกลัวจากการที่ได้ประสบการณ์จากการตก นรกมาในอดีตชาติ ผู้อ่านจะได้เกิดจินตนาการถึงสภาพความน่ากลัวของบทลงโทษทั้งชาติปัจจุบันและ ในชาติหลังความตาย จนไม่กล้ากระทำความผิด

ทางด้านกฎหมายหรืออาญาวิทยานั้น ในประเด็นการกระทำผิดเพื่อป้องกันตัวก็ยังสามารถ นำข้อมูลกรณีตัวอย่างในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา มาแสดงเป็นตัวอย่างได้อีก อาทิ กรณีของพระ กุณฑลเกสิเถรี เมื่อยังไม่ได้บวช ถูกโจรสามีลวงไปฆ่าเพื่อปล้นทรัพย์ นางจึงได้ใช้อุบายฝากโจรสามีตก เหวตายเป็นการป้องกันตัวเอง ถ้านำมาเทียบกับกฎหมายในปัจจุบันแล้ว ก็สามารถแก้ต่างคดีให้ พ้นผิดได้ เพราะเป็นการป้องกันตัวอย่างสุดวิสัยแล้ว หากไม่กระทำเช่นนี้ ตัวเองก็จะเป็นผู้ได้รับ อันตรายถึงแก่ชีวิต และโจรสามีนั้นก็เชื่อว่าเป็นผู้ที่เนรคุณต่อนาง เพราะนางเป็นผู้ที่ช่วยโจรสามีให้รอด จากโทษประหารมาก่อน สำหรับในประเทศไทยในสมัยโบราณ ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น ก็มีบทลงโทษที่ น่ากลัวเช่นกัน อาทิ การเป็นขู้ กฎหมายมีบทลงโทษ คือ ให้ตราการส่งชายขู้และภรรยาให้สามีนำไป พันหรือแทงให้ตาย แต่ถ้าสามีกลัวจะเป็นเวรกรรมไม่กล้าฆ่าก็สามารถปรับไหมชายขู้และภรรยาได้ โดย มีอัตราค่าไถ่โทษตามลักษณะการลงโทษ ได้แก่ ทัดดอกมะบาแดง 2 หู เฉลวปะหน้า หนองร่างแห โคน ตะแลงแกง สักแก้ม ถ้าเป็นโจรผู้ร้าย ที่มีความผิดไม่ถึงขั้นประหารชีวิต ก็มีสิทธิไถ่โทษ มีอัตราค่าไถ่ โทษตามลักษณะการลงโทษ ได้แก่ เชี่ยนด้วยหวายหรือลวดหนึ่ง สักอก ตัดนิ้ว สักแก้มสักหน้า ตัดมือ และตัดข้อมือ เป็นต้น ถ้าเป็นเจ้ากระทำความผิดอุกฉกรรจ์ ก็จะได้รับพระราชอาญาขั้นประหารชีวิตได้ เจ้าพนักงานจะมัดมือและเท้านักโทษ ห่อหุ้มด้วยผ้าขาว วางลงบนเสื่อหรือพรมหนา ๆ แล้วใช้ท่อนไม้ จันทน์ทุบศีรษะและลำตัว จนสิ้นพระชนม์ ดังเช่น ในสมัยรัชกาลที่ 3 พระองค์เจ้ากรมหลวงรักษารณเร ศฤงสำเร็จโทษด้วยวิธีนี้ จากความผิดคิดกบฏ

จากจุดอ่อนในประเด็นของความครบถ้วนของข้อมูลบางประการนี้ ในขณะที่เดียวกันก็กลับกลายเป็นจุดแข็งของหนังสือเรื่องนี้ กล่าวคือ หนังสือเรื่องนี้ ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการได้จากการติดตามอ่านไปโดยตลอดทั้งเล่ม ดังกรณีของความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาปนี้ได้ เมื่อผู้อ่านอ่านจนเกิดจินตนาการตามแล้วจะทำให้เกิดแนวคิดที่ว่า น่าจะเพิ่มเติมเรื่องราวในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้อีกเพื่อให้ประเด็นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้อ่านคนอื่น ๆ อาจจะมีทัศนคติที่แตกต่างกันออกไป ชวนให้คิดไม่เฉพาะแต่ในประเด็นนี้ เพราะในหนังสือเรื่องนี้ มีประเด็นหรือกรณีศึกษาหลากหลายประเด็น เมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้จบผู้อ่านจะได้รับทราบข้อมูลทางพระพุทธศาสนาและแนวคิดของนักปรัชญาหลายท่านหลายแนวคิด นี่เป็นจุดแข็งที่น่าสนใจของหนังสือเรื่องนี้ในมุมมองของผู้วิจารณ์

นอกจากนี้ สำหรับคุณค่าหรือประโยชน์ที่ได้รับจากหนังสือเล่มนี้นั้น ขอแยกออกเป็นประโยชน์ในมุมมองชาวพุทธ ในมุมมองนักวิชาการ และในมุมมองของประชาชนทั่วไป ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของหนังสือเล่มนี้เลยเห็นได้จากชื่อเรื่อง ที่ได้ตั้งคำถามไว้กับชาวพุทธว่าควรคิดอย่างไรเกี่ยวกับกรณีโทษประหารชีวิต ชาวพุทธจะได้รับแนวทางในการคิดพิจารณาซึ่งอาจจะเป็นคำตอบได้สำหรับกรณีเรื่องโทษประหารชีวิตในประเทศไทยนี้ โดยใช้คำสอนที่สำคัญทางพระพุทธศาสนามาเป็นหลักการที่สำคัญ คือ หลักกฎแห่งกรรม เมื่อใครกระทำความผิดก็ต้องได้รับสิ่งนั้นตอบแทน หากเชื่อเช่นนี้ก็ย่อมใช้เสรีภาพในการเลือกจะเลือกรับผลที่ดีหรือผลที่ไม่ดีด้วยปัญญาของตนเองมาใช้พิจารณาในการตัดสินใจ และประการที่สำคัญหนังสือเล่มนี้ ได้ชี้ให้เห็นหลักธรรมที่นำมาใช้พิจารณา คือ หิริโอตตปปะหรือความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป ดังที่ ศ.ดร. สมภาร พรมทา ได้ยกเตมียชาตกมาแสดง ผู้วิจารณ์เชื่อว่า ชาวพุทธที่อ่านหนังสือเรื่องนี้แล้วจะสามารถทำความเข้าใจได้โดยง่ายขึ้น ส่วนประโยชน์ของหนังสือเล่มนี้ในมุมมองนักวิชาการนั้นจะเห็นได้ตั้งแต่ในส่วนคำนำแล้วว่า หนังสือเล่มนี้ได้นำข้อมูลตัดมาจากงานวิจัย และได้นำไปเสนอในการประชุมสัมมนาของนักวิชาการและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโทษประหารชีวิต ซึ่งนักวิชาการได้แสดงความคิดเห็นขัดแย้งกันมาก โดยจับสาระ 2 ประการ คือ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเมตตาและการให้อภัย แต่การลงโทษประหารชีวิตเป็นลักษณะของการไม่เมตตาและไม่อภัย จึงดูไม่เหมือนพระพุทธศาสนาจะมีความขัดแย้งในตัวเอง ซึ่งจะได้คำตอบจากหนังสือเล่มนี้ที่ศ.ดร. สมภาร พรมทา ได้ค้นหาข้อมูลในพระไตรปิฎก เพื่อนำมาอธิบายความเกี่ยวข้องกับโทษประหารชีวิต จนได้ข้อสรุปว่า “สังคมเรายังเห็นประโยชน์ของการคงโทษประหารชีวิตเอาไว้มากกว่าการยกเลิก” ศ.ดร. สมภาร พรมทา เชื่อว่า ถ้าจะต้องตอบผู้ที่รณรงค์ให้ยกเลิกโทษประหารชีวิตนี้ก็สามารถใช้สาระสำคัญในหนังสือเล่มนี้ไปตอบคำถามนี้ได้เช่นกัน และในส่วนประโยชน์สำหรับชาวบ้านทั่วไปทั้งที่เป็นชาวพุทธหรือไม่ได้เป็นชาวพุทธ ชาวบ้านทุกคนในฐานะประชากรของประเทศไทยจะได้รับรู้ว่าเป็นประเทศของตนยังมีโทษประหารชีวิตที่จะเป็นบทลงโทษสำหรับผู้กระทำผิดด้วยการละเมิดเสรีภาพของผู้อื่นอย่างร้ายแรง ตัวเองก็ต้องได้รับผลตอบแทนด้วย เมื่อได้รับความรู้จากการอ่านหนังสือเล่มนี้แล้วย่อมจะพิจารณาได้ว่า ควรประพฤติตัวให้ถูกต้องไม่ขัดกับกฎหมายบ้านเมืองที่เป็นกฎ กติกา สำหรับคน

หมู่ใหญ่ทั่วประเทศ เมื่อเกรงกลัวต่อพลังโทษย่อมไม่กล้ากระทำความผิด เมื่อไม่กระทำความผิดกฎหมายก็เป็นแค่เอกสาร ไม่ต้องนำมาใช้งานจริง ๆ นั่นคือ การประหารชีวิตหรือโทษก็มีไว้สำหรับการป้องกันหรือห้ามปรามไม่ให้เกิดการกระทำความผิด

ผู้วิจารณ์สรุปได้ว่า ประเด็นคำถามจากชื่อเรื่องที่ว่าชาวพุทธควรคิดอย่างไรกับโทษประหารชีวิต ชาวพุทธมีหลักการสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ต้องยึดไว้เป็นแนวคิด คือ หลักกฎแห่งกรรม ผู้วิจารณ์เห็นด้วยว่าการกระทำของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำดีหรือไม่ดีย่อมต้องมีเหตุปัจจัย ฉะนั้นจึงมีความเห็นด้วยกับ ศ.ดร. สมภาร พรหมทา ว่ายังควรมีโทษประหารชีวิตอยู่ เมื่อมีการกระทำความผิดก็ต้องมีความรับผิดชอบในผลการกระทำนั้นของตนเพราะทุกคนมีเสรีภาพสามารถเลือกที่จะตัดสินใจกระทำหรือดำเนินการใด ๆ ด้วยตนเอง เมื่อกระทำดี ตามหลักกฎแห่งกรรม คือ การได้รับผลดีตอบแทน ความเมตตาเป็นผลตอบแทนด้านดี แต่เมื่อกระทำความผิด ก็ต้องชดใช้ผลการกระทำผิดนั้น คือ การถูกลงโทษให้ต้องชดใช้ความผิด ดังนั้น เมื่อต้องตอบคำถามว่า ชาวพุทธควรคิดอย่างไรกับโทษประหารชีวิต ขอให้พิจารณาให้รอบคอบถึงแนวคิดแต่ละฝ่ายก่อนว่าใช้แนวคิดอะไร ถ้ามีแนวคิดที่แตกต่างกัน ไม่สามารถนำมาเทียบเคียงกันได้ คำตอบย่อมไม่เหมือนกัน ชาวพุทธก็มีแนวคิดของตนเองตามหลักการทางพระพุทธศาสนา หนังสือเล่มนี้ได้วิเคราะห์ยกประเด็นต่าง ๆ เป็นแนวคิดไว้จำนวนมากที่ทำให้ผู้อ่านสามารถอธิบายได้เช่นกันว่า ควรที่จะสนับสนุนให้มีโทษประหารชีวิตหรือไม่ได้ ตลอดทั้งแนวคิดทั้งหลายที่ ศ.ดร. สมภาร พรหมทา ได้หยิบยกนำมาแสดงนั้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี หนังสือเล่มนี้จึงนับได้ว่าเป็นหนังสือที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ ควรแก่การศึกษาของสังคมส่วนรวมเพื่อเป็นการฝึกคิดให้เป็นคนมีเหตุผลก่อนพิจารณาตัดสินเรื่องใดก็ตาม

เอกสารอ้างอิง

สมภาร พรหมทา. (2544). *มรณยูติธรรม: ชาวพุทธควรคิดอย่างไรกับโทษประหารชีวิต*. โครงการ “หนังสือไฟฟ้า” อันดับที่ 5. ปทุมธานี: สำนักพิมพ์วารสารปัญญา.

การเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

Enhancing The Learning Management Competency in The 21ST
Century of Pali Teachers in Prapariyattitham Schools

¹พระมหาประจักษ์ พนาลัย และ นีรุทธ์ วัฒนโภาส

¹Phramaha Prachak Panalai and Nirut Vatthanophas

สาขาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์ ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

Lifelong Education and Human Development, Department of Lifelong Education

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Education Silpakorn University, Thailand

E-mail: ¹Prachak2019pana@gmail.com, ²Vatthanophas_n@su.ac.th

Received September 18, 2020; Revised October 21, 2020; Accepted March 24, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 2) เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสำนักเรียนครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และนักเรียนบาลีระดับ ป.ธ. 3 ขึ้นไป ใช้การสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 279 รูป/คน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 เครื่องมือ ได้แก่ 1) แนวสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และ 3) การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาบาลี จำนวน 9 ท่าน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน ซึ่งมีตัวแปรที่ได้อธิบายขององค์ประกอบทั้งหมด 37 ตัวแปร แนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 12 ด้าน

คำสำคัญ: สมรรถนะ; การจัดการเรียนรู้; ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี; การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

Abstract

The purpose of this research is to study the factor of learning competency in 21st century of the Pali teachers in Prapariyattitham School and to propose the method enhancing of learning competencies in 21st century of the Pali teachers in Prapariyattitham School. The research uses the purposive sampling from the sample of 279 people divided into school principal, teachers and students from the area of the Sangha Region 14. The research instrument includes interview form, questionnaires for learning competencies in 21st century of the Pali teachers in Prapariyattitham School and the focus group discussion of 9 Pali learning management experts. The statistical analyses were mean, standard deviation, exploratory factor analysis and content analysis. The results showed that enhancing of learning competencies in 21st century of the Pali teachers in Prapariyattitham School were composed of 5 factors and 37 key variables.

Keywords: Competency; The learning management; Learning 21ST century; The Paliteachers in Prapariyattitham school

บทนำ

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็วที่จะนำสังคมไทยไปสู่สังคมดิจิทัลมากขึ้น เป็นความท้าทายต่อการจัดการเรียนการสอน และกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ต้องปรับให้อยู่บนฐานของนวัตกรรมและเทคโนโลยี รวมทั้งเชื่อมต่อคนทุกกลุ่มให้สามารถเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ปรับระบบการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาคุณภาพครูทั้งระบบ ปรับหลักสูตรการผลิตครูที่เน้นสมรรถนะ มีจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นผู้แนะนำและสามารถกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน สร้างมาตรการจูงใจให้ผู้ที่มีความศักยภาพสูงเข้ามาเป็นครู สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนที่เป็นการพัฒนาสมรรถนะครูอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในสาขาวิชาที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน นอกจากนี้ยังต้องให้ความสำคัญกับการสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย (สมจิตร อุดม, 2556; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, 2560)

วิชาชีพครู จึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อเตรียมความพร้อมของประชากรในชาติ ให้สามารถตั้งรับและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 ครูมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับโรงเรียน คือ คุณภาพของครูผู้สอน การที่โรงเรียนมีคุณภาพระดับโลก มีปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ 1) คัดคนที่

เหมาะสมเพื่อเป็นครู 2) การพัฒนาให้ครูเป็นผู้สอนที่มีประสิทธิภาพ และ 3) การประกันระบบการจัดการเรียนการสอนที่ดีสำหรับนักเรียนทุกคน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) การศึกษาของคณะสงฆ์ มุ่งเน้นให้ผู้ผ่านระบบการศึกษามีความรู้และความสามารถในการที่จะคุ้มครองตนเองได้ตามพระธรรมวินัย และสามารถจะสืบค้นต่อยอดได้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หรือจากสถาบันการศึกษาเพื่อนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนแก่ประชาชนโดยทั่วไป ดังนั้นในระบบการศึกษาจึงเน้นทั้งในเรื่องของวิชาการและจริยสมบัติ โดยอาศัยการถ่ายทอดจากระบบสู่ระบบ จากบุคคลสู่บุคคล เพื่อสร้างความเจริญให้เกิดขึ้นแก่พระศาสนาตลอดไป (สนามหลวงแผนกบาลี, 2561)

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบัน พบปัญหาเกี่ยวกับครูสอนในสำนักเรียนขนาดเล็กมีไม่เพียงพอและต้องทำหลายหน้าที่ ขาดสมรรถนะและประสบการณ์ในการสอน ความทุ่มเทเอาใจใส่ศิษย์ยังไม่เพียงพอ ครูผู้สอนใช้ตำราเรียนเป็นหลักทำให้ไม่น่าสนใจ ไม่มีเทคนิควิธีที่ทันสมัย การจัดการเรียนการสอนเป็นแบบจารีตนิยมผู้เรียนต้องใช้ความทรงจำและความเพียรพยายาม หลักสูตรไม่สอดคล้องกับระบบการศึกษาและไม่ตอบสนองของความต้องการของผู้เรียน การวัดประเมินผล เน้นความจำมากกว่าการคิดวิเคราะห์และการนำไปประยุกต์ใช้ จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาด้านนี้อยู่ในเกณฑ์ที่ไม่สูง ผู้สอบผ่านจำนวนน้อย ผู้เรียนลดลง ดังนั้นคุณภาพของครูผู้สอนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ ด้านความสำเร็จและคุณภาพของผู้เรียน เพราะฉะนั้นผู้ที่ต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดคือ “ครู” หากครูเป็นผู้ที่มีความพร้อมด้านความรู้ซึ่งประกอบด้วยเรื่องหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผล ย่อมสามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้องครบถ้วนตามกรอบที่กำหนดไว้ ครูจึงมีความจำเป็นยิ่งที่ต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองทั้งจัดการเรียนการสอนได้เต็มตามศักยภาพเพื่อตอบสนองของธรรมชาติของผู้เรียน (พระมหาอุตรอุตฺตโร, 2557; นิวัตต์ น้อยมณี และกัญญา เอี่ยมพญา, 2560)

ด้วยเหตุนี้งานวิจัยนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งผู้วิจัยคาดว่า ผลการศึกษาครั้งนี้จะได้ข้อค้นพบและความรู้ ซึ่งจะช่วยให้ได้แนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยเฉพาะการพัฒนาครูผู้สอน ในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ให้มีสมรรถนะ มีทักษะ มีคุณลักษณะและประสิทธิภาพตามที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้เป็นมาตรฐานและเกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2. เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเรื่องสมรรถนะ มีพื้นฐานมาจากการมุ่งเสริมสร้างความสามารถให้ทรัพยากรบุคคลมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการทำงานและคุณลักษณะที่โดดเด่น สามารถยกระดับองค์กรให้เหนือกว่าได้เปรียบกว่าองค์กรอื่น เพราะวาทะที่บุคคลากรพร้อมไปด้วยความสามารถ มีสมรรถนะตามเกณฑ์คุณภาพที่กำหนด ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การคัดสรร การฝึกอบรม มุ่งพัฒนาปรับปรุงให้บุคคลากรมีความสามารถ มีสมรรถนะจึงเป็นหัวใจสำคัญขององค์กร ดังที่ Burgoyne (1993) ได้กล่าวว่า สมรรถนะจัดเป็นเครื่องมือที่นำมาใช้ในการสรรหาคัดเลือกบุคคล ทั้งเป็นการฝึกอบรมและพัฒนาบุคคล โดยนำมาประยุกต์ใช้กับการวิเคราะห์ผลงานของแต่ละบุคคล เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงตามความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้การปฏิบัติงานที่ดีและบรรลุเป้าหมาย ดังนั้นสมรรถนะจึงมีบทบาทที่สำคัญต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรแต่ละองค์การทุกประเภท เป็นเครื่องมือในการบริหารงานด้านทรัพยากรมนุษย์ เป็นตัวช่วยคัดกรองบุคคลเข้าทำงาน การฝึกอบรม พัฒนาฝีมือ เพราะเป็นตัวช่วยสนับสนุนวิสัยทัศน์ ภารกิจ และกลยุทธ์ขององค์การรวมทั้งสามารถใช้เป็นกรอบในการสร้างวัฒนธรรมองค์การ การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรจึงเป็นความจำเป็นที่ทุกหน่วยงานจะต้องดำเนินการ เพื่อให้องค์การของมีความเข้มแข็งและดำเนินกิจการต่อไปได้

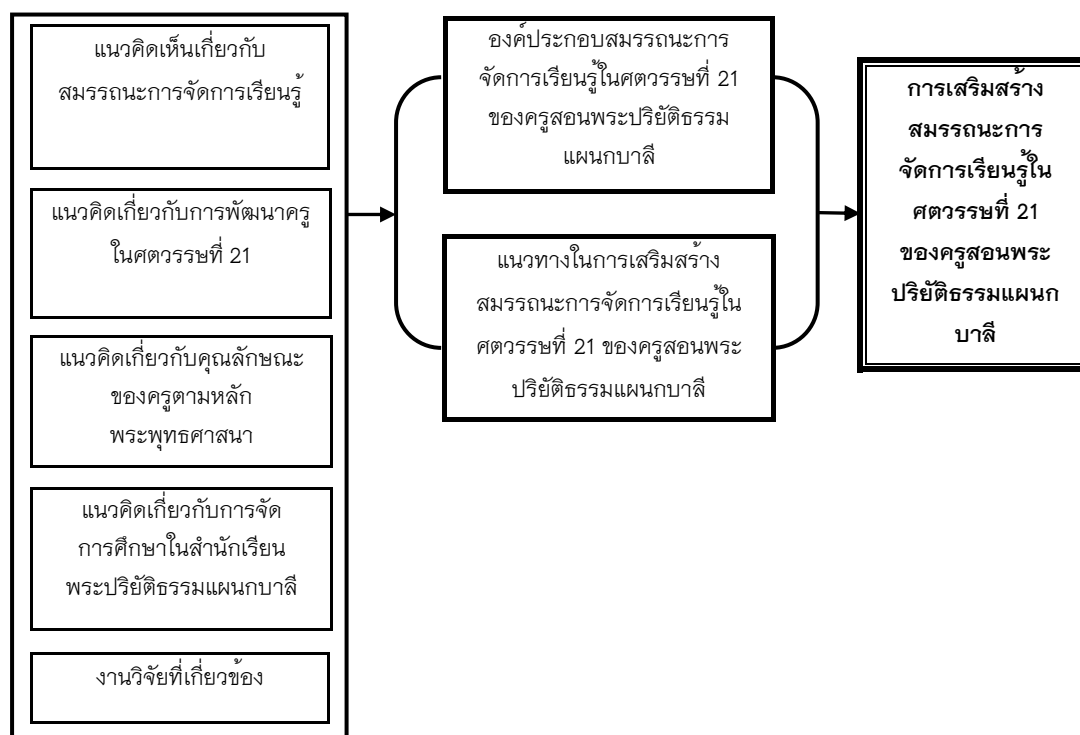
การจัดการเรียนรู้ เป็นความตั้งใจกระทำให้เกิดการเรียนรู้ การจัดการเรียนที่ดีย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนที่สอนอย่างมีหลักการมีความรู้และมีทักษะจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความหมายและมีคุณค่า โดยเฉาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้กระบวนการเรียนรู้ได้จำกัดว่าจะต้องเกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น ดังนั้นการจัดการเรียนรู้หรือที่เรียกกันว่า “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้” จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้สอนจะต้องเรียนรู้ให้เข้าใจ และนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและสัมฤทธิ์ผล การจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียนเป็นบทบาทสำคัญของครูทุกคน เริ่มจากการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร เอกสารที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ผู้เรียน นำมาวางแผนออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดหาหรือเลือกใช้สื่อรวมถึงแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล แล้วดำเนินการจัดการเรียนรู้และจัดการชั้นเรียนเพื่อให้การจัดการเรียนรู้บรรลุผลตามที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าจัดการเรียนรู้เป็นนวัตกรรมที่สำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การเสริมสร้างและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมอันดีงาม รวมทั้งมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นคนดีของชุมชน สังคม ประเทศชาติ และประชาคมโลกโดยใช้เทคนิค กลยุทธ์และวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยมีขั้นตอนหรือกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีแบบแผนชัดเจน มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมครอบคลุมปฏิสัมพันธ์หลายรูปแบบ รวมทั้งจัดเตรียมเนื้อหา

สถานการณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมสำหรับโอกาสทางเศรษฐกิจ แรงงาน และทักษะเพื่อการดำรงชีวิต และความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 (ชวนพิศ ศิลาคเดช, 2559)

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดสมรรถนะมาเป็นแนวทางในการพัฒนา บริหารจัดการ คัดสรร ผูกอบรม ทรัพยากรบุคคล คือ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและได้รับประสิทธิผลอย่างเต็มที่ ทั้งในด้านความรู้ พัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีความคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะการจัดการเรียนรู้ การผลิตและใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศ จิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้ และรักในวิชาชีพพร้อมทั้งเสียสละให้องค์กร ซึ่งสมรรถนะดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยเชื่อว่าจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามที่ประสงค์ ตามแนวคิดของ Erlinda C. Pefianco (2009) ที่กล่าวถึงสมรรถนะครูไว้ว่า ครูต้องเป็นผู้ที่มีทักษะในหลายด้าน มีทักษะในการจัดการเรียนรู้ รักในการสอน ดำเนินการเรียนการสอนโดยใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ การวัดและการประเมินผลตรงตามสภาพจริงของผู้เรียน มีทักษะในการสื่อสารและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความเป็นครูมืออาชีพที่ศรัทธาให้กับวิชาชีพครู มุ่งมั่นพัฒนาตนเองอยู่เสมอมีแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ใฝ่อยู่ตลอดเวลา มีความตั้งใจและมุ่งมั่นภายในตนเองในการพัฒนาวิชาชีพ เพราะฉะนั้น ครูที่สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายสามารถใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ มีวิจรรณญาณ มีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่จะจัดการเรียนรู้เป็นอย่างดี มีการวางแผนการเรียนการสอน มีการประเมินผลการเรียนตามสภาพความเป็นจริง มีจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้ สามารถสื่อสารกับผู้เรียนและดำเนินการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลก มีความตั้งใจ มุ่งมั่น ภายในตนเอง ในการพัฒนาวิชาชีพอันจะนำไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ ตามที่ได้กล่าวถึงความรู้ ทักษะคุณลักษณะ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่อาจเกื้อหนุนให้การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ย่อมทำบุคลากรและให้องค์กรเจริญก้าวหน้า พัฒนาไปสู่ระดับสูง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดต่าง ๆ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21 แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูตามหลักพระพุทธศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัยดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นลักษณะการวิจัยพรรณนา (Descriptive Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ด้วยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Methods) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) มีขั้นตอน ดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาประชากรในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 ประกอบด้วยจังหวัดนครปฐม จำนวน 16 แห่ง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 4 แห่ง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 8 แห่ง และจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 3 แห่ง รวมจำนวนทั้งสิ้น 31 แห่ง จำนวนประชากรทั้งสิ้น 953 รูป/คน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากการเปิดตารางประมาณค่าขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) จากกลุ่มประชากรทั้งหมด 953 รูป/คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 279 รูป/คน จากสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 ซึ่งมีสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จำนวนทั้งสิ้น 31 แห่ง โดยการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมือสำหรับใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) แนวสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) โดยผ่านการปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา เป็นการเตรียมประเด็นการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า และเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในทุกระเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา และ

สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2) แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ สถานภาพ อายุ พรรษา การศึกษาสามัญ การศึกษาแผนกธรรม ระดับเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 สอบถามสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ผู้วิจัยสร้างข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert, 1961) โดยมีขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือ ดังนี้

(1) การวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิผู้บริหารการศึกษาและครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จำนวนทั้งสิ้น 85 ข้อ

(2) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องรายข้อ (Index of Item Objective Congruence: IOC) พบว่า มีข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจำนวน 85 ข้อ โดยมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 ซึ่งผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน

(3) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ (Try out) กับสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างซึ่งมีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2 แห่ง รวม 30 รูป คือ สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดโมลีโลกยาราม และสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร โดยเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร จำนวน 3 รูป อาจารย์ จำนวน 6 รูป และนักเรียนบาลี จำนวน 6 รูป รวมแห่งละ 15 รูป ซึ่งผู้วิจัยเก็บรวบรวมและนำมาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยรวมทั้งฉบับ โดยใช้วิธีการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .983

(4) ได้แบบสอบถามองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี นำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่าน ซึ่งมีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาบาลีไม่ต่ำกว่า 10 ปี และเป็นอาจารย์สอนภาษาบาลีในสำนักเรียนซึ่งเป็นที่โดดเด่นด้าน

ภาษาบาลีด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อนำข้อมูลมาสร้างแบบสอบถามองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งมีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 31 แห่ง รวมทั้งสิ้น 279 รูป/คน และได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 279 ฉบับ และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยทำการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis)

3) ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คัดเลือกผู้ร่วมสนทนากลุ่มโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้วิจัย 9 ท่าน ที่มีความรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ด้านภาษาบาลีไม่ต่ำกว่า 5 ปี และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ด้านภาษาบาลีและนำข้อมูลที่ได้มาสรุปผลจัดทำรายงานผลการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล และใช้สถิติในการวิจัย ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

2) การวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าความถี่ (frequency) และร้อยละ (Percentage) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ

3) การวิเคราะห์สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้ค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยผู้วิจัยได้นำค่าเฉลี่ยไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1970)

4) การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) เพื่อทำการสกัดตัวแปร องค์ประกอบของสมรรถนะของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีโดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งมีค่าน้ำหนักที่มีนัยสำคัญในทางปฏิบัติ (Practically significant) มีค่าไอเกนแวลู (Eigenvalues) ที่มากกว่า 1 และมีจำนวนตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบตั้งแต่ 3 ตัวแปรขึ้นไปตามวิธีของไกเซอร์ (Kaiser, 1960)

5) การวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหาจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสรุปผลเป็นแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

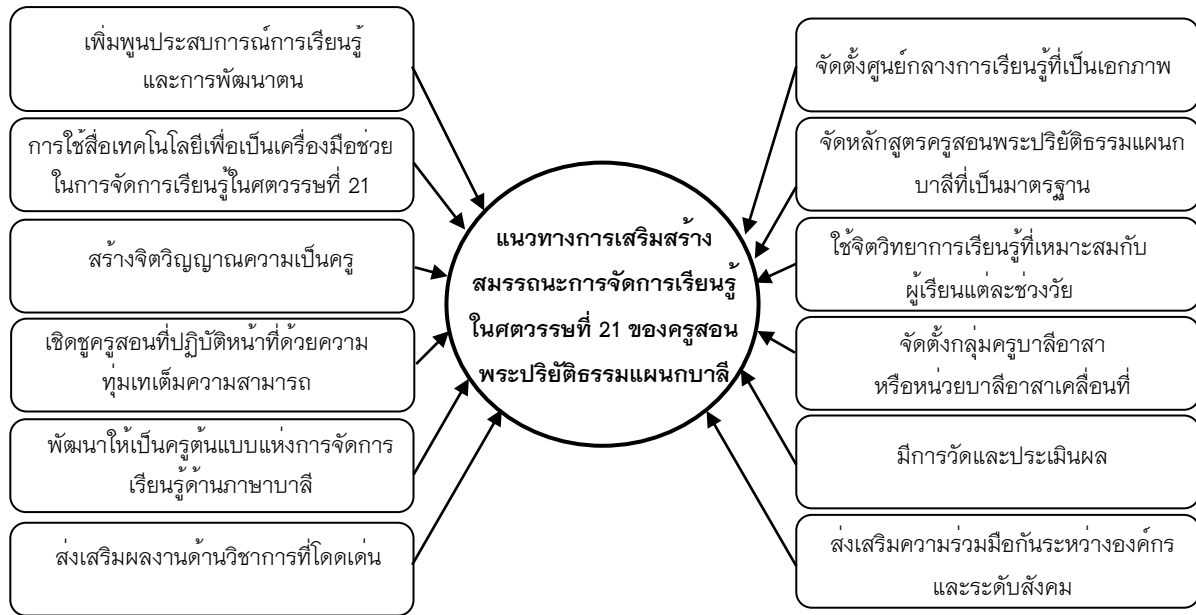
ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีโดยเลือกองค์ประกอบที่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้จำนวน 5 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านความเป็นครูมืออาชีพ 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง 3) ด้านการใช้นวัตกรรมและสื่อเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 4) ด้านการศึกษาวิจัยและการสร้างผลงานวิชาการ 5) ด้านการสร้างความร่วมมือกับชุมชนและสังคม ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 3 แสดงองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลจากการสนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญ 9 ท่าน ได้ข้อสรุปแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีดังต่อไปนี้ 1) เพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้และการพัฒนาตน 2) การใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 3) สร้างจิตวิญญาณความเป็นครู 4) เชิดชูครูสอนที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความทุ่มเทเต็มความสามารถ 5) พัฒนาให้เป็นครูต้นแบบแห่งการเรียนรู้ด้านภาษาบาลี 6) ส่งเสริมผลงานและความเป็นเลิศทางวิชาการ 7) จัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้ที่เป็นเอกภาพ 8) จัดหลักสูตรครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่เป็นมาตรฐาน 9) ใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละช่วงวัย 10) จัดตั้งกลุ่มครูบาลีอาสาหรือหน่วยบาลีอาสาเคลื่อนที่ 11) มีการวัดและประเมินผล และ 12) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างองค์กรและระดับสังคม สรุปดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 แสดงองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

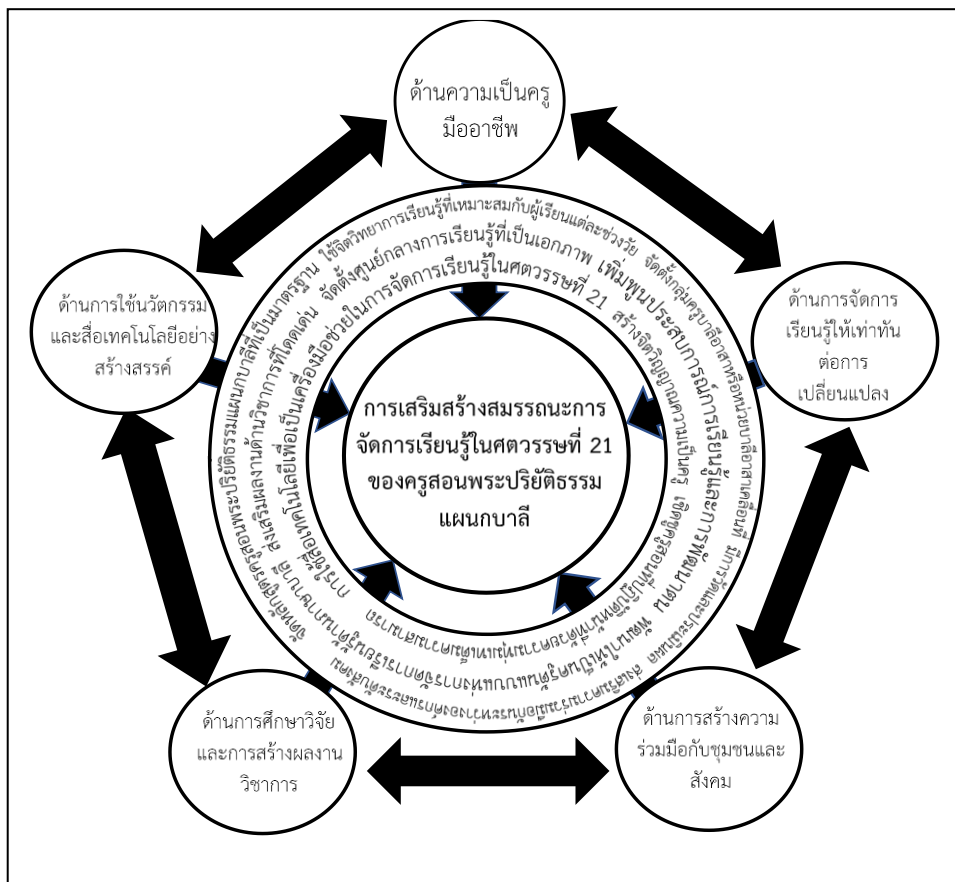
อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านความเป็นครูมืออาชีพ 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง 3) ด้านการใช้นวัตกรรมและสื่อเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 4) ด้านการศึกษาวิจัยและการสร้างผลงานวิชาการ และ 5) ด้านการสร้างความร่วมมือกับชุมชนและสังคม ครูที่ดีต้องมีจิตวิญญาณของความเป็นครูและผู้ให้ มีความรู้ ความสามารถและทักษะการจัดการเรียนรู้ มีทักษะการสื่อสาร อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ตื่นรู้ทันสมัย ต่อเหตุการณ์สร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน ใฝ่แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นแบบอย่างทางคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรม คุณธรรมเป็นความดีความงามที่ฝังลึกในจิตใจของมนุษย์ ซื่อสัตย์ อดทนเสียสละเพื่อศิษย์ เป็นผู้ให้ความรักและความเมตตาศิษย์สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า กระบวนการเรียนการสอนตามแนวคิดในการปฏิรูปต้องแตกต่างไปจากการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม กล่าวคือ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิด โดยฝึกการคิดวิเคราะห์ วิจัยอย่างมีเหตุผล การใฝ่หาความรู้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาตนเอง และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม จัดระบบเครือข่ายการเรียนรู้ให้เป็นแหล่งความรู้สำหรับการค้นคว้าหาความรู้ทุก ๆ ด้านที่ผู้เรียนต้องการ การเรียนรู้ในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนและครู การเรียนการสอนแบบดั้งเดิมจะลดน้อยลง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนจะเปลี่ยนไปเกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ จึงมีความ

จำเป็นอย่างเร่งด่วนที่ทุกฝ่ายจะต้องพัฒนาองค์ความรู้ใหม่จากองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด (พิณสุดา สิริรังษศรี, 2557)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้ข้อสรุป ดังนี้ 1. เพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้และการพัฒนาตน 2. การใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 3. สร้างจิตวิญญาณความเป็นครู 4. เชิดชูครูสอนที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความทุ่มเทเต็มความสามารถ 5. พัฒนาให้เป็นครูต้นแบบแห่งการเรียนรู้ด้านภาษาบาลี 6. ส่งเสริมผลงานและความเป็นเลิศทางวิชาการ 7. จัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้ที่เป็นเอกภาพ 8. จัดหลักสูตรครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่เป็นมาตรฐาน 9. ใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละช่วงวัย 10. จัดตั้งกลุ่มครูบาลีอาสาหรือหน่วยบาลีอาสาเคลื่อนที่ 11. มีการวัดและประเมินผล และ 12. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างองค์กรและระดับสังคม

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ภาพที่ 4 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพแสดงความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบที่ได้จากการวิจัยและการสนทนากลุ่มที่ได้ องค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นองค์ประกอบและแนวทางสำหรับปฏิบัติของครูสอนในศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นการเสริมสร้างสมรรถนะประสิทธิภาพแก่ครูสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบัน

สรุป

การเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ผู้วิจัยพบว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความเป็นครูมืออาชีพ 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง 3) ด้านการใช้นวัตกรรมและสื่อเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 4) ด้านการศึกษาวิจัยและการสร้างผลงานวิชาการ 5) ด้านการสร้างความร่วมมือกับชุมชนและสังคม

แนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้แก่ 1) เพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้และการพัฒนาตน 2) ใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ 3) สร้างจิตวิญญาณความเป็นครู 4) เชิดชูครูผู้เสียสละ 5) พัฒนาให้เป็นครูต้นแบบ 6) ส่งเสริมผลงานด้านวิชาการ 7) จัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้ที่เป็นเอกภาพ 8) จัดหลักสูตรครูที่เป็นมาตรฐาน 9) ใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน 10) จัดตั้งกลุ่มครูบาลีอาสาเคลื่อนที่ 11) มีการวัดและประเมินผล และ 12) ส่งเสริมความร่วมมือกันระหว่างองค์กรและระดับสังคม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) การเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งผู้วิจัยได้องค์ประกอบ 5 ด้านและได้สรุปแนวทางในการเสริมสร้างสมรรถนะทั้ง 12 ด้าน อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในยุคปัจจุบันซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง ข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี หากประสงค์จะพัฒนาครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้มีความรู้ความสามารถมากยิ่งขึ้นจำเป็นต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเพิ่มพูนพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของตนให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 อุทิศตนทำงานเพื่อคณะสงฆ์และพระศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ

2) ผลการศึกษาวิจัยนี้เป็นข้อมูลสำหรับนำไปปรับปรุงพัฒนาต่อยอดในการเสริมสร้างสมรรถนะของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ และเจตคติที่ดี มีความเป็นสากลมากขึ้น ดังนั้น จึงควรจัดการส่งเสริมให้มีการพัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพในด้านจัดการเรียนรู้ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในยุคปัจจุบันให้มีความทันสมัย ก้าวหน้าและเป็น

รูปธรรมมากขึ้น เช่น การประยุกต์ใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยี ปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้
ที่สนใจเข้าถึงได้ง่ายและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของ
คณะสงฆ์และพระศาสนาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษ
ที่ 21 ของครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวิจัยสมรรถนะด้านการบริหาร
สำนักเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม แผนกบาลีและแผนกปริยัติสามัญ สมรรถนะด้านการ
จัดการศาสนบุคคล สมรรถนะด้านการเผยแผ่ สมรรถนะด้านการสาธารณูปการ เป็นต้น ของคณะสงฆ์
ไทย เพื่อหาข้อค้นพบในการส่งเสริม ปรับปรุงและพัฒนาให้มั่นคงต่อไป

2) ในการศึกษาวิจัยการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสอน
พระปริยัติธรรมแผนกบาลี ผู้วิจัยเน้นที่ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเพียงอย่างเดียว เนื่องจาก
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลียังมีส่วนอื่นอีก เช่น ด้านโครงสร้าง
ในระดับสูง ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบลและระดับสำนักเรียน ควรได้รับการ
ศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้เช่นเดียวกัน

3) ควรศึกษาวิจัยการจัดการเรียนการสอนภาษาบาลีตามแนวการสอนด้วยรูปแบบและ
วิธีการต่าง ๆ โดยประยุกต์หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อให้เกิด
ประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี อย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาไปสู่
การศึกษาในระดับที่กว้างมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชวนพิศ ศิลาดเดช. (2559). *การพัฒนาสมรรถนะและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียน
มาตรฐานสากล* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน).
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิวัตต์ น้อยมณี และกัญญา เอี่ยมพญา. (2560). *จิตวิญญาณครู*. นนทบุรี :21 เซ็นจูรี จำกัด.
- พระมหาอุตร อุตฺโตโร. (2557). *สมรรถนะการปฏิบัติงานของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
ตามหลักกัลยาณมิตร* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา).
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิณสุดา สิริรังษศรี. (2557). *การยกระดับคุณภาพครูไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
ส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพของเยาวชน.
- สมจิตร อุดม. (2556). *สมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์
ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในจังหวัดภาคใต้* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชา
บริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*. สืบค้นเมื่อ 21 ตุลาคม 2563. จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/more_news.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). *รายงานการวิจัย: แนวโน้มภาพอนาคตการศึกษาและการเรียนรู้ของไทย ในปี พ.ศ. 2573*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สนามหลวงแผนกบาลี. (2561). *เรื่องสอบบาลีของสนามหลวงแผนกบาลี พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.
- Best, J. W., & Kahn V', J. (1970). *Research in Education*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Burgoyne, J. (1993). The Competence Movement: Issues, Stakeholders and Prospects. *Personnel Review*, 22(6), 6-13.
- Pefianco, E. C. (2009). "Competency Standards for 21st Century Teachers in Southeast Asia". in Presented at the Seameo Panel Session on the Topic "Quality Teachers for the New Millennium" During the 4th World Teachers' Day in Thailand and 12th Unesco-Apeid International conference, Bangkok, March 26.
- Kaiser, H. F. (1960). The application of electronic computers to factor analysis. *Educational and Psychological Measurement*, 20(1), 141-151.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Likert, R. (1961). *New Pattern of Management*. New York: Mc Graw-Hill Book Company.

รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพ และการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำเขต 9

Paulo Freirean Methodology for Functional Literacy and Potential
Development of Female Inmates in Correctional Department, Region 9

¹เนริกา เกิดนาศาร, ภัทรพล มหาพันธ์ และ ชิดชงค์ นันทนาเนตร

¹Nerika Kerdnasan, Phattharaphon Mahakhan and Chidchong Nantanant

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Education Silpakorn University, Thailand

E-mail: Nearika9585@gmail.com

Received November 24, 2020; Revised January 26, 2021; Accepted March 24, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือ และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำเขต 9 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ และ 3) เพื่อศึกษาผลการประยุกต์ใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำเขต 9 รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวคิดการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือของเปาโล แฟร์เร่ เป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัยคือ ทัดถสสถานหญิงสงขลา กลุ่มตัวอย่างคือผู้ต้องขังหญิงที่ไม่รู้หนังสือ จำนวน 12 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยใช้คำถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์สร้างข้อสรุปและเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการไม่รู้หนังสือส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันของกลุ่มตัวอย่าง การไม่รู้หนังสือทำให้กลุ่มตัวไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมบางอย่างได้ด้วยตัวเอง เช่น เขียนจดหมายไม่ได้ อ่านป้ายต่าง ๆ ไม่ออก กลุ่มเป้าหมายจึงจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นเพื่อให้ช่วยเหลือในเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังมีความรู้สึกว่าการไม่รู้หนังสือคือปมด้อยของตัวเอง จึงมีความต้องการที่จะพัฒนาตัวเองให้อ่านออกเขียนได้

2. รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร่ ประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาบริบท ปัญหา และความต้องการของผู้เรียน 2) การคัดเลือกคำที่มีความหมายต่อผู้เรียน 3) การสอนอ่านสอนเขียน ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย คือ การสร้างแรงจูงใจ การพัฒนาสื่อ และการสอน

อ่านเขียนโดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ และ 4) การสอนให้คิดวิเคราะห์ ด้วยการเสวนา และอภิปราย
อย่างมีเหตุผล

3. กลุ่มตัวอย่างสามารถอ่านเขียนคำและประโยคภาษาไทยที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน
ของตนเองได้ สามารถเขียนจดหมายโต้ตอบได้ เขียนชื่อและนามสกุลของตนเองและเพื่อนได้ อ่านคำ
และข้อความจากป้ายประกาศได้ ทั้งยังมีทัศนคติและมุมมองต่อการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มี
กำลังใจ และรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ จึงสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มผู้ไม่รู้
หนังสือกลุ่มอื่น ๆ เช่น สตรี และเยาวชนที่ขาดโอกาส ให้รู้หนังสือ สามารถพึ่งพาตนเอง และพัฒนา
ศักยภาพของตนเองได้

คำสำคัญ: รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร; การรู้หนังสือ; ผู้ต้องขังสตรี

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the problem of illiteracy and the needs of illiterate female inmates in the correctional department, region 9; 2) to develop a study model based on the Paulo Ferré concept (Paulo Freirean methodology) and 3) to study the results of the application of Paulo Freirean methodology to develop the potentiality and literacy of female inmates in the correctional department, region 9. The research model was qualitative research using Paulo Freirean methodology of teaching literacy to adults as a research framework. The research area was Songkhla Women Correctional Institution. The sample used was 12 illiterate female inmates who were chosen by using a specific selection method. The tool used for data collection was open-ended interview questions. The data were analyzed by a descriptive conclusion and narrative. The research results were found as follows:

1. The problem of illiteracy affected the daily life of the sample. It prevented them from doing certain activities on their own such as writing letters, being unable to read signs which caused them to have to rely on others to help. Moreover, the sample group felt that illiteracy was their own inferiority complex and there was a need to develop themselves to be able to read and write.

2. Paulo Freirean methodology consists of 4 steps: 1) the study of context, problems, and needs of the learners 2) selection of words that are meaningful to the learners 3) teaching reading and writing which consists of sub-steps including motivation, media development and teaching

reading and writing in connection with experiences, and 4) teaching to think critically through rational dialogue and discussion.

3. The samples were able to read and write Thai words and sentences that were needed in their daily life. They could write correspondence, their names and names of friends. They could read words and messages from the signboards and also changed their attitude and perspective towards life, they were encouraged and knew how to seek additional knowledge.

Findings from this research can be used as a guideline for educational management for other illiterate groups such as women and youth who lack literacy opportunities to be literate, self-sufficient, and also develop their own potential.

Keywords: Paulo Freirean methodology; Literacy; Female inmates

บทนำ

ประเทศไทยมีประชากรหญิงในเรือนจำสูงสุดเป็นอันดับที่ 5 ของโลก และถือเป็นประเทศที่มีนักโทษหญิงมากที่สุดในภูมิภาคเอเชีย จากสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์หญิงทั่วประเทศ ณ วันที่ 20 พฤศจิกายน 2563 มีจำนวน 43,686 คน (กรมราชทัณฑ์, 2563ก) และข้อมูลของกองพัฒนาพฤตินิสัยพบว่าผู้ต้องราชทัณฑ์หญิงที่ไม่รู้หนังสือจำนวน 1,265 คน ผู้ต้องราชทัณฑ์หญิงส่วนหนึ่งเป็นผู้พลาดโอกาสทางการศึกษา มีการศึกษาน้อย และไม่รู้หนังสือ (กรมราชทัณฑ์, 2563ข) ทั้งนี้ยังพบว่าปัจจัยด้านการศึกษา เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อการกระทำความผิดของผู้ต้องขังสตรี โดยระบุว่าผู้ต้องขังที่ประสบปัญหาทางการเรียน ไม่ได้รับการศึกษา มีความรู้ต่ำ ทำให้ขาดความรู้เรื่องกฎหมาย และการมีระดับการศึกษาน้อยทำให้ขาดโอกาสในการหางานทำที่มั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิวาพงษ์ พลูโต (2544) พบว่าปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการค้ายาเสพติดของผู้ต้องขังสตรี คือความเป็นผู้มีการศึกษาน้อยทำให้ผู้ต้องขังสตรีค้ายาเสพติด และงานวิจัยของ ณัฐกร ลักษณะชินดา (2548) ที่ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดของผู้ต้องขังสตรีคือความผิดต่อชีวิต ประกอบด้วย ระดับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำ มีรายได้ต่ำ มีภาระที่จะต้องเลี้ยงดูบุคคลในครอบครัว จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการรู้หนังสือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เพราะการรู้หนังสือเปรียบเสมือนการมีเครื่องมือที่จำเป็นในการหาเลี้ยงชีพ หากปราศจากความรู้อันเป็นเครื่องมือสำคัญในการหาเลี้ยงชีพแล้วการใช้ชีวิตย่อมเป็นไปอย่างยากลำบาก ดังนั้นสตรีที่ไม่มีความรู้จึงไม่มีทักษะที่เพียงพอในการใช้ชีวิต ทำให้ตัดสินใจผิดพลาดจนนำไปสู่การกระทำความผิด

จากการที่ผู้วิจัยเป็นผู้ปฏิบัติงานและเป็นเจ้าหน้าที่ภายในทัณฑสถานหญิง ผู้วิจัยพบว่ามีผู้ต้องขังสตรีจำนวนหนึ่งที่ไม่รู้หนังสือ อ่านภาษาไทยไม่ออก เขียนภาษาไทยไม่ได้ ขาดทักษะในการ

ดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ทำให้มักตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ายาเสพติด เป็นเหตุให้กระทำความผิด และเข้าสู่เรือนจำ

จากสภาพการณ์ดังกล่าวผู้วิจัยจึงเห็นถึงสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี และตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการรู้หนังสือ ซึ่งจากการปฏิบัติงานพบว่า ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือนั้นต้องใช้ชีวิตอยู่กับความเสี่ยงที่จะทำผิดกฎหมาย จนในที่สุดก็จะนำตนเองไปสู่ชีวิตที่ไร้เสรีภาพ ทั้งการไม่รู้หนังสือยังทำให้รู้สึกถึงการขาดเสรีภาพในการสื่อสาร ดังนั้นแนวทางในการต่อสู้กับปัญหาการไม่รู้หนังสือด้วยการใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร์เร่ ผู้ที่ได้รับการยอมรับในฐานะนักการศึกษาผู้ใหญ่ และเป็นบุคคลที่ให้ความสำคัญกับการรู้หนังสือ จึงเป็นแนวคิดสำคัญที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการไม่รู้หนังสือ และความต้องการของผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำเขต 9
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำเขต 9
3. เพื่อศึกษาผลการประยุกต์ใช้รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรีในเรือนจำเขต 9

การทบทวนวรรณกรรม

องค์การและหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์การยูเนสโก องค์การสหประชาชาติ แนวคิดในการพัฒนามนุษย์ตามแนวทางศาสตร์พระราชารวมถึงยุทธศาสตร์การพัฒนามนุษย์ของประชาคมอาเซียน ได้กำหนดนโยบายและข้อกำหนดเกี่ยวกับความสำคัญของการรู้หนังสือ เป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ “การศึกษาคือสิทธิพื้นฐานของประชากรทุกคน ผลของการรู้หนังสือจะทำให้บุคคลมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมได้อย่างเต็มที่ และยังผลให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากเดิม การรู้หนังสือจึงมีความจำเป็นสำหรับทุกชาติที่กำลังพัฒนา เพราะการรู้หนังสือเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายอันสูงสุดในการพัฒนา”

เป้าหมายทางการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนของการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพและเป็นการพัฒนาที่ครอบคลุมรอบด้าน โดยใช้กระบวนการทางการศึกษาหลากหลายรูปแบบ สามารถตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถ ความถนัด และศักยภาพที่แท้จริงของตน ตลอดจนรู้จักแสวงหาความรู้มาเพิ่มพูนศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยมี

เป้าหมายสำคัญสูงสุดคือการทำให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง ได้ทำตามความสามารถของตนอย่างเต็มที่ (Self-Actualization) และสามารถพึ่งพาตนเองได้

การจัดการศึกษาให้แก่บุคคลที่สังคมถือว่าเป็นผู้ใหญ่ จึงเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้ใหญ่ได้หาประสบการณ์และแสวงหาความรู้ตามความสนใจและความต้องการของตนเอง เพื่อให้ผู้ใหญ่ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้ดีขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านทัศนคติและพฤติกรรม ตลอดจนเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมได้อย่างสมดุลและมีอิสระ (กอร์ดอน จี คาร์เกนวัลด์ และซาราน บี เมอร์เรียม. 1982) ดังนั้นการศึกษาผู้ใหญ่จึงเปรียบเสมือนเครื่องมือที่จะใช้พัฒนาสังคมและชาติบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าไปในทิศทางที่เหมาะสม และบรรลุผลตามที่สังคมและประเทศชาติต้องการ

ปัจจุบันการที่เทคโนโลยีเข้ามาส่วนทำให้สังคมเกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ การเป็นคนไม่รู้หนังสือนั้นจะส่งผลถึงการเป็นผู้ที่ขาดทักษะการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาตนเอง ขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัย ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันของบุคคล ทำให้ไม่สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่ นั่นจึงแสดงให้เห็นว่าการรู้หนังสือยังคงเป็นทักษะพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ และเป็นพื้นฐานในการพัฒนาศักยภาพของบุคคล ทั้งยังเป็นเครื่องมือที่จะช่วยผลักดันให้สังคมและโลกเกิดการพัฒนารูปแบบที่ยั่งยืน (สุนทร สุนันทชัย, 2552)

เปาโล แฟร์เร (Freire, 2012) มีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถในการที่จะกำหนดความเป็นไปหรือสร้างความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ บนโลกได้ และมนุษย์สามารถใช้ความคิดและภาษาในการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่น ๆ อย่างมีเหตุผล ด้วยกระบวนการวิพากษ์และเสวนา ซึ่งกระบวนการนี้จะนำไปสู่การแสวงหาความรู้และความจริง โดยที่บุคคลสามารถตระหนักถึงความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ และสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผลได้

การรู้หนังสือจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ และปรัชญาการศึกษาของเปาโล แฟร์เร ที่เชื่อว่าการศึกษานั้นเป็นเครื่องมือที่จะทำให้มนุษย์มีอิสระเสรี หลุดพ้นจากการเป็นผู้ถูกกระทำหรือถูกเอารัดเอาเปรียบ และช่วยทำให้บุคคลสามารถตระหนักรู้ มีความคิดและมุมมองต่อชีวิตที่กว้างขวางขึ้น ซึ่งเมื่อบุคคลมีมุมมองต่อโลกที่กว้างขึ้น บุคคลนั้นจะสามารถคิดทบทวนหาเหตุผลต่อปรากฏการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นหรือเผชิญได้ สามารถแสวงหาแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นด้วยตนเองได้ การศึกษาจึงช่วยให้บุคคลตระหนักถึงพลังอำนาจในตนเอง สามารถนำพาตนเองให้หลุดพ้นจากการถูกกดขี่ครอบงำ และเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ชิตชงค์ ส.นันทนาเนตร, 2560)

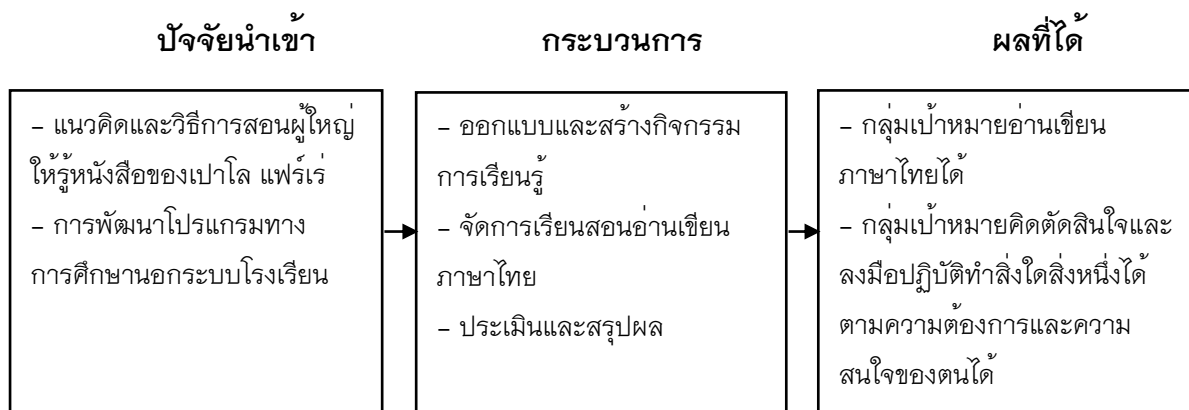
แนวคิดในการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือของเปาโล แฟร์เร จึงมุ่งหวังที่จะสร้างมโนธรรมสำนึก (Conscientization) ให้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความขัดแย้ง (Contradiction) หรือสถานการณ์ที่มีอยู่ในสังคม โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือทำให้บุคคลอ่านออกเขียนได้ และใน

กระบวนการสอนให้บุคคลรู้หนังสือนั้น วิธีการเสวนาและการวิพากษ์ถูกนำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนได้คิด ทบทวน และเชื่อมโยงประสบการณ์ตนเองกับปรากฏการณ์ทางสังคมที่ตนอยู่อาศัย ด้วยวิธีการนี้ ผู้เรียนจะได้ใช้ความคิด และแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล พร้อม ๆ กับการได้แลกเปลี่ยนความคิด เห็นกับบุคคลอื่น และในที่สุดผู้เรียนจะสามารถลงมือปฏิบัติหรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อ เป็นการเปลี่ยนแปลงตนเองหรือสังคมได้ และนั่นแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้ที่มีอิสระเสรีภาพ สามารถจะ กำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้โดยไม่ถูกครอบงำอีกต่อไป

สรุปผลการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยนำเอาแนวคิดการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือเปาโล แพร์เร่ และแนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน มาใช้ในการวิจัยโดยออกแบบและพัฒนารูปแบบการ จัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อ ส่งเสริมการรู้หนังสือและพัฒนาศักยภาพของผู้ต้องขังสตรี โดยมุ่งหวังว่าการรู้หนังสือจะเป็นบันไดขั้น แรกในการทำให้ผู้ต้องขังสตรีตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ และการพัฒนาศักยภาพตนเอง ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และใช้ชีวิตอย่างรู้เท่าทันสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดวิธีการสอน ผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือของเปาโล แพร์เร่ และแนวทางการพัฒนาโปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่องรูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี ในเรือนจำเขต 9 มีวิธีดำเนินการดังนี้

1. ประชากร คือ ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำและทัณฑสถานหญิงในเขตพื้นที่ภาคใต้ จำนวน 7 แห่ง โดยกำหนดคุณสมบัติและใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 13 คน และ กลุ่มตัวอย่าง คือผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ จำนวน 12 คน โดยกำหนดคุณสมบัติและใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ที่อยู่ในทัณฑสถานหญิงสงขลา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ โดยใช้คำถามปลายเปิด และ 2) แบบประเมินระดับการรู้หนังสือที่ผู้วิจัยออกแบบขึ้นจากการทบทวนเอกสารแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ ประกอบการสังเกตและจดบันทึก เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาสรุปและวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2549) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ที่ได้จากการการสังเกตและจดบันทึก

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยเรียนหนังสือ และไม่จบการศึกษาภาคบังคับ ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้เป็นผู้ไม่รู้หนังสือ จึงประสบปัญหาในการใช้ชีวิตประจำวัน ต้องพึ่งพาผู้อื่น ทำให้มีความต้องการที่จะเรียนหนังสือเพื่อให้อ่านเขียนภาษาไทยได้ และมีความต้องการที่จะเข้ารับการศึกษาเพื่อหาอาชีพ เพื่อที่หลังพ้นโทษจะได้มีโอกาสหางานที่ดีทำและมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ตามกระบวนการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือของเปาโล แฟร์เร (Freire Literacy Model) นั้น มี 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาบริบทของของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อหาคำศัพท์ ขั้นตอนที่ 2 คัดเลือกคำเพื่อใช้เป็นคำหลัก (Generative word) โดยคัดเลือกคำที่มีความหมายต่อกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกคำหลักและแบ่งเป็น 5 หมวด ได้แก่ 1) คำหลักเกี่ยวกับคดีความ และ ชีวิตในเรือนจำ 2) คำหลักเกี่ยวกับหน่วยงานต่าง ๆ ในเรือนจำ 3) คำหลักเกี่ยวกับข้าวของเครื่องใช้ และอาหารการกิน 4) คำหลักที่เกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการใช้ชีวิตของผู้ต้องขัง และ 5) คำหลักที่เกี่ยวกับชีวิตและประสบการณ์ของผู้ต้องขัง ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติการสอนอ่านสอนเขียน ในภาพรวมพบว่า กลุ่มเป้าหมายให้ความสนใจต่อเนื้อหาการเรียนที่สอดคล้องกับชีวิตและประสบการณ์ตนเอง สนใจกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้ลงมือปฏิบัติจริง และยังพบว่ากลุ่มเป้าหมายได้แสดงความสามารถและศักยภาพของตนในด้านต่าง ๆ ออกมา ได้แก่ ด้านการสื่อสาร ด้านการทำกิจกรรม และงานต่าง ๆ ได้อย่างประณีตและยืดหยุ่น ด้านการเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น และด้านการรู้จักตนเองเข้าใจตนเอง และขั้นตอนที่ 4 หลังการอ่านออกเขียนได้ โดยเน้นเรื่องการยกระดับสติสัมปชัญญะที่มีวิจาร์ณญาณ (Critical Consciousness) พบว่า กลุ่มเป้าหมายสามารถแสดงความคิดเห็นได้หลากหลาย และมีเหตุผลรองรับ ทั้งยังสามารถเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีเหตุผล

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร ที่นำไปประยุกต์ใช้นั้น ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีความพัฒนาการด้านการเขียนการอ่านที่ดีขึ้น สามารถเขียนคำ

ข้อความและประโยคที่ใช้ในชีวิตประจำวันได้มากขึ้น เขียนจดหมาย เขียนชื่อและนามสกุลของตนเอง และเพื่อนได้ อ่านจดหมาย อ่านชื่อหน่วยงาน และอ่านชื่อเพื่อนได้ ทั้งยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น กล้าแสดงความคิดเห็น และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองได้ เช่น การเข้าไปใช้บริการห้องสมุด การยืมหนังสือ และการสมัครเรียนต่อในระดับประถมศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

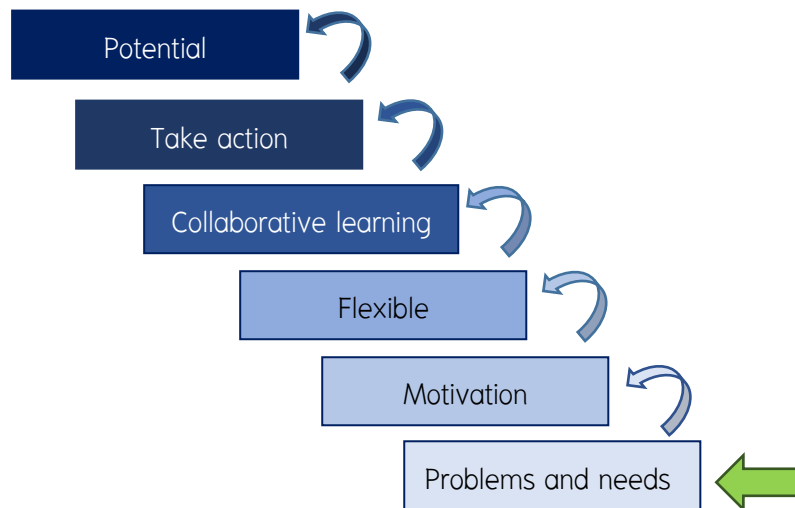
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่เคยเรียนหนังสือ และเรียนไม่จบการศึกษาภาคบังคับ เมื่อไม่รู้หนังสือจึงทำให้รู้สึกอาย ไม่มั่นใจในตัวเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น และรู้สึกว่าการที่ตนเองไม่รู้หนังสือเป็นปมด้อย ทำให้ขาดความตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง และขาดแรงกระตุ้นที่จะพัฒนาตนเอง การทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกเชื่อมั่น และเห็นคุณค่าในตนเองจึงมีความจำเป็น เพราะจะทำให้บุคคลมองตนเองว่ามีคุณค่า และมีความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะปัญหา และมีความหวังที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่พึงประสงค์ (อภิญา เวชชัย และคณิง วิหคมาตย์, 2553)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ประสบการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน รวมถึงสถานการณ์ที่ผู้ต้องขังกำลังเผชิญ และความคาดหวังของผู้ต้องขังสตรีถึงอนาคตของตัวเอง เป็นประเด็นสำคัญที่สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนเพื่อการรู้หนังสือให้แก่ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ ทั้งนี้เพราะประสบการณ์ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับบริบท สภาพแวดล้อม และความต้องการของผู้ต้องขังสตรี ทำให้ผู้ต้องขังสตรีเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการสร้างการเรียนรู้ในเรือนจำดังที่ ธาณี วรภัทร์ (2562) เสนอแนวทางในการจัดการเรียนรู่ว่าผู้ที่ทำหน้าที่แนะนำการเรียนรู้อาจต้องค้นหาให้ได้ว่าผู้ต้องขังต้องการที่จะเรียนรู้อะไร ซึ่งต้องพิจารณาจากปัจจัยในอดีตคือข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ของผู้ต้องขัง รวมถึงความคิดความต้องการในปัจจุบันของผู้ต้องขังต่อความสนใจที่จะเรียนรู้ ตลอดจนการศึกษาปัจจัยและข้อมูลของผู้ต้องขังที่จะส่งผลต่อการใช้ชีวิตในอนาคตเมื่อพ้นโทษ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แฟร์เร สามารถช่วยให้กลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการรู้หนังสือที่ดีขึ้น สามารถเขียนและอ่านคำภาษาไทยที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวันของตนได้ นอกจากนี้ยังทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรู้สึกภูมิใจ และมั่นใจในตัวเองที่สามารถใช้ชีวิตประจำวันได้โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น สามารถแสดงความสามารถและศักยภาพของตนเองได้ตามความถนัด ตลอดจนมีมุมมอง และทัศนคติที่ดีต่อการใช้ชีวิต ซึ่งพัฒนาการที่เกิดขึ้นนี้เป็นผลมาจากการจัดรูปแบบการศึกษาที่ส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายตระหนักในคุณค่า และความสามารถของตน ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความมั่นใจ และนำพาตัวเองออกจากความกลัว และความรู้สึกความอับอายไปสู่การแสวงหาความรู้ และเริ่มต้นเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จนสามารถลงมือปฏิบัติทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเอง

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้ได้องค์ความรู้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพ และการรู้หนังสือให้แก่ผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ องค์ความรู้ดังกล่าวคือการใช้หลักการบันไดหกขั้น P-M-F-C-T-P Model ประกอบด้วย 1) ระบุปัญหาและความต้องการ 2) สร้างแรงจูงใจ 3) เข้าใจและยืดหยุ่น 4) เรียนรู้ร่วมกัน 5) แสดงออกอย่างมีเหตุผล และ 6) พัฒนาศักยภาพของตนเอง ดังแผนภาพ

P- Problems and needs ระบุปัญหาและความต้องการของผู้เรียน

M-Motivation การสร้างแรงจูงใจกระตุ้นให้อยากมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและทันสมัย

F-Flexible เข้าใจและยืดหยุ่น มีความเข้าใจและตระหนักถึงความต้องการของผู้เรียน ตระหนักถึงความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน โดยจัดการเรียนการสอนที่สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและบริบทของผู้เรียน

C-Collaborative learning การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกัน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล

T-Take action ลงมือปฏิบัติและแสดงออก เพื่อให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง และตระหนักถึงความสามารถที่ตนมี

P-Potential พัฒนาศักยภาพของตนเอง แสวงหาโอกาสที่จะพัฒนาตนเอง และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รู้จักใช้ประโยชน์จากข้อมูลและแหล่งความรู้ที่สามารถหาได้

องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังสตรีที่ไม่รู้หนังสือ และกลุ่มเป้าหมายที่ไม่รู้หนังสือกลุ่มอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือ เพื่อพัฒนาศักยภาพ และคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมายให้ดีขึ้นได้

สรุป

สรุปในภาพรวมของบทความวิจัย รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร์เร่ เพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของผู้ต้องขังสตรี ในเรือนจำเขต 9 เป็นการนำแนวคิดการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือของเปาโล แพร์เร่ และแนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน มาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือและพัฒนาคุณภาพของผู้ต้องขังสตรี ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร์เร่ สามารถทำให้ผู้ต้องขังสตรีมีพัฒนาการด้านการรู้หนังสือ และตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ นอกจากนี้กลุ่มเป้าหมายยังได้พัฒนาคุณภาพตนเองไปในทางที่ตนถนัด ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง และแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองให้ดีขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ข้อมูลและผลที่ได้จากการทำวิจัย สามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการจัดการศึกษา เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการด้านการศึกษาของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานได้

1.2 รูปแบบการศึกษาตามแนวคิดเปาโล แพร์เร่ สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาวิธีการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือในเรือนจำและทัณฑสถาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 มีการวิจัยพัฒนารูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของกลุ่มผู้ไม่รู้หนังสือกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มผู้ต้องขังชาย เยาวชน และสตรีที่ขาดโอกาส

2.2 มีการวิจัยรูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพและการรู้หนังสือของกลุ่มผู้ไม่รู้หนังสือในบริบทอื่น ๆ เช่น เรือนจำและทัณฑสถานที่มีทั้งแดนชายและแดนหญิง สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

กรมราชทัณฑ์. (2563ก). *สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์หญิงทั่วประเทศ*. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2563.

จาก www.correct.go.th

กรมราชทัณฑ์. (2563ข). รายงานข้อมูลผู้ต้องขังจำแนกตามวุฒิการศึกษา ประจำภาคเรียนที่ 1 ปี การศึกษา 2563. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2563. จาก www.correct.go.th.

กอร์ดอน จี ดาร์เกนวัลด์ และซาราน บี เมอร์เรียม. (2530). การศึกษาผู้ใหญ่: พื้นฐานการปฏิบัติ. แปลจาก Adult Education: Foundations of Practice, โดย สุนทร โคตรบรรเทา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ชิดชงค์ ส.นันทนาเนตร. (2560). ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ ฉบับปรับปรุง. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ณัฐกร ลักษณ์ชินดา. (2548). “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดของผู้ต้องขังหญิงคดีความผิดต่อชีวิต ในทัณฑสถานหญิงกลาง” (วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมวิทยามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิวาพงษ์ พลูโต. (2544). “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการค้ายาเสพติดของผู้ต้องขังสตรี ทัณฑสถานหญิงกลาง” (วิทยานิพนธ์หลักสูตรมานุษยวิทยามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธานี วรภัทร์. (2563). “ระบบเรือนจำแห่งการเรียนรู้ Learning Prison System”. วารสารกำลังใจ 7(3), (กรกฎาคม – กันยายน), 32.

สุนทร สุนันท์ชัย. (2552). “การรู้หนังสือ: บันไดสู่อิสรภาพ นิยามและการประเมินของนานาชาติ.” ใน รวมบทความการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ปี 2552, 3, 8-9. ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ และคณะ, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: รัชการพิมพ์.

สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2549). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิญา เวชยชัย และคะเนิงนิจ วิหคมาตย์. (2553). รายงานผลการศึกษานับสมบูรณ การศึกษาแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง: กระบวนการสร้างเสริม “กำลังใจ” และความเป็นมนุษย์ในกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพฯ: พรึกหวานกราฟฟิค.

Freire, P. (2012). *Pedagogy of the oppressed*. Translated by Myra Bergman Ramos. New York: Continuum International Publishing Group.